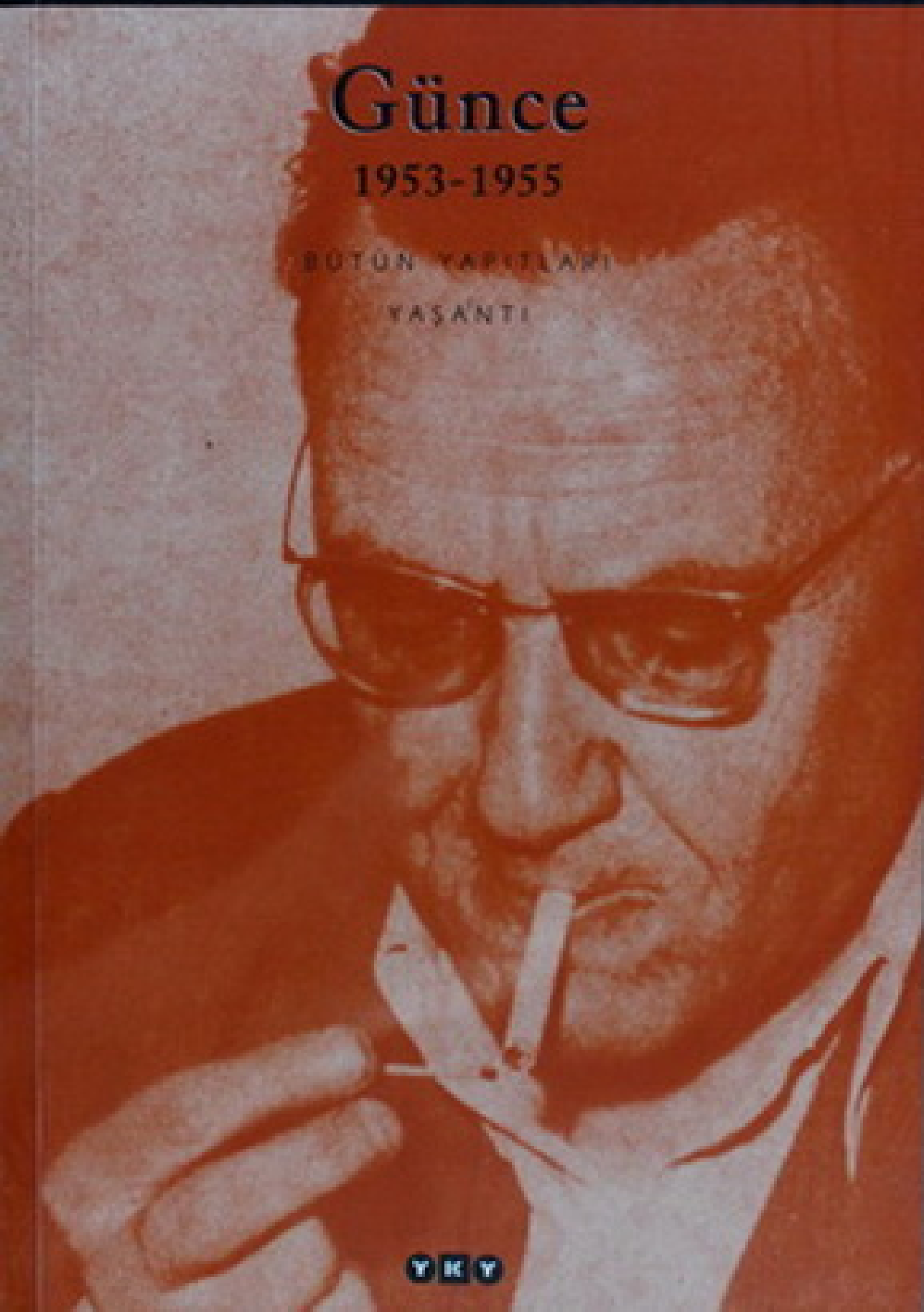
Nurullah Ataç

Günce

1953-1955

BÜTÜN YAPITLARI

YAŞANTI

YKY

GÜNCE
(1953-1955)

Nurullah Ataç (1898-1957), Türk edebiyatında modern anlamda deneme türünde ürün veren ilk yazar ve eleştirmendir. *Dergâh* dergisinde yayımlanan şiir ve yazılarıyla edebiyat dünyasına giren Ataç, çeviri, deneme ve eleştirileriyle Cumhuriyet dönemine damgasını vurmuştur. Yeni bir kültür ve dil arayışı içinde, kendi türettiği sözcükleri, devrik tümceleri ve kendine özgü biçemiyle dili bir uygarlık sorunu olarak ele almış; Batılılaşma, Divan şiiri, yeni şiir, eleştiri gibi çeşitli konularda, kişisel yönü ağır basan yazılarındaki kuşkucu ve cesur tavrıyla pek çok genç yazarı da etkilemiştir. Elliye yakın çeviri yapan Nurullah Ataç'ın yazıları şu yapıtlarda toplanmıştır: *Günlerin Getirdiği* (1946), *Sözden Söze* (1952), *Karalama Defteri* (1953), *Ararken* (1954), *Diyelim* (1954), *Söz Arasında* (ös 1957), *Okuruma Mektuplar* (ös 1958), *Prospero ile Caliban* (ös 1961), *Söyleşiler* (ös 1964), *Günce I -II* (ös 1972), *Dergilerde* (ös 1980).

Nurullah Ataç'ın
YKY'deki öteki kitapları:

Günlerin Getirdiği - Sözden Söze *(1998)*
Karalama Defteri - Ararken *(1998)*
Diyelim - Söz Arasında *(1998)*
Okuruma Mektuplar-Prospero ile Caliban *(1999)*
Günce - 1956 - 1957 *(2000)*
Dergilerde *(2000)*
Söyleşiler *(2000)*

NURULLAH ATAÇ

Günce

(1953-1955)

YAŞANTI

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 1330
Edebiyat - 353

Günce (1953-1955) / Nurullah Ataç

Kitap Editörü: Pelin Özer
Düzelti: Alev Özgüner

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Şefik Matbaası
Marmara Sanayi Sitesi M Blok No: 291 İkitelli/İstanbul

1. Baskı: İstanbul, Nisan 2000
2. Baskı: İstanbul, Ağustos 2005
Takım No: 975-08-0160-1
ISBN 975-08-0161-X

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1998
Tüm yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr
www. teleweb.com.tr

1953

Not: Bu kitapta, Nurullah Ataç'a özgü yazım özellikleri korunmuştur.

1 Ocak 1953

Günce, sizin anlayacağınız "Hatıra Defteri", Firenklerin *journal* dedikleri. Bu *journal* sözünü duyunca belki de Monsieur Gide'i düşünürsünüz, benim de ondan özendiğimi sanırsınız. Hayır, öyle bir günce değil benimki. Bu yaştan sonra başlanır mı öylesine? İsterdim doğrusu, benim de çocukluğumdan, hiç olmazsa gençliğimden beri tutulmuş bir güncem olsun isterdim. Kendi kendimi bulurdum onun sayfalarında. Geçmiş bir yılın bir günündeki ben, artık ölmüş bir adam, hem ben hem de ben değil. Onunla bir ilişiğim yok gibi geliyor büğün bana, ama var, anlıyorum onun dediklerini, başka herhangi bir kişinin dediklerinden çok daha iyi anlıyorum, gerçekliğini şüphesiz olarak biliyorum, düşüncelerinin, duygularının, büğün bana en yanlış gelen düşüncelerinin, en acayip gelen duygularının bile gerçek olduğunu, doğru olduğunu biliyorum. Ah! çocukluk yıllarımdan beri, hiç olmazsa gençlik yıllarımdan beri bir günce tutsaydım! Ama tutamadım. Bizim töremizde pek yoktur. Bundan sonra da başlamağa pek değmez.

Hayır, Monsieur Gide'in *journal*'inden özenmedim. Öyle birdenbire mi aklıma geldi? O da değil. Fıransızca haftalık bir *Carrefour* gazetesi var. Onda Monsieur Maurois'nın güncesi çıkıyor, "Le Journal d'André Maurois". Ben de işte ondan özendim. "Demek kendinden değil, başkalarından görüp de özeniyorsun, başkalarını taklit ediyorsun" diyeceksiniz. Doğru, ben de taklit etmiyorum [demiyorum] ki!... Yalnız, ben sizin gibi, taklit sözünü kullanmam, sevmem o Arapça sözleri, günden güne de soğuyorum onlardan. Ne güzel bir karşılığı var o taklit etmek sözünün! Öykünmek. Eski ozanlarımız kullanırlar onu, Baki de kullanır, biz neden kullanmayalım? Şu "Yaşayan dil! Yaşayan dil" diye tepinenlere uyacak değiliz ya!

Ben buna öykünüyorum. Öykünmekten büsbütün kaçacak olursak ne yapabiliriz? Fransızca bir mısra vardır, bir atasözü gibi anarlar: "C'est imiter quelqu'un que de planter des choux." (Kelem dikmek de birine öykünmektir.) Bir şey söyleyeyim ben size, öykünmekten kaçınmak kendilerine hiç güvenmeyenlerin işidir. Ben de Monsieur Maurois'nın *Carrefour* gazetesindeki güncesi gibi bir günce yazacağım dedimse onun söylediklerini söyleyeceğim demedim ya! Benim bir kişiliğim varsa, Monsieur Maurois'ya öykünürken de belli olur o, kendini gösterir. Bir kişiliğim yoksa, başkalarına öykünmekten kaçınsam da edinemem onu.

Ne yazacağım bu güncede? Günler ne getirirse onu yazacağım. Barlas bu *Son Havadis* gazetesini çıkarmağa karar verince benden de yazı istedi. Önce *Pazar Postası*'ndaki gibi "Okuruma Mektuplar" yazmayı düşündüm. Hatırlıyorum, o mektupların birinde: "*Pazar Postası* her gün çıksa da ben de, benim okurum, size bu mektupları her gün yazsam" gibi bir şey söylemiştim. O sözümü tutmayı düşündüm. Olmadı. Yitirdim o mektupları yazdığım günlerin havasını da onun için, o iklimde değilim artık, o iklimi özlemle, içim burkularak, yanarak anıyorum: "Bir daha dönebilsem ona!" diyorum. Olmuyor, elimden gelmiyor... İşte o mektupları artık yazamadığım için bu günceyi düşündüm.

Her gün ne yaptığımı mı anlatacağım? Hayır. Her gün benim ne yaptığımdan kime ne? Okuduklarım bana bir şeyler düşündürürse onu yazacağım. Okuduklarım, yahut gördüklerim, duyduklarım. Olur a! kimi de kendiliğinden bir şey esiverir. Her gün de yazı yazmak olur mu a efendim? Kimi başka işlerim bırakmaz, kimi de tembellik. Şöyle uzanıp düşler kurmak, düşleri de bırakıp uyuyuvermek dururken, kâğıdı kalemi alıp yazı yazılır mı? Biliyorum, tembelliğin tadına erememiş kimseler vardır, boyuna uğraşmak didinmek isterler. Acırım onlara. Siz büsbütün boş bir şey midir sanırsınız tembelliği? Nice buluşların anasıdır o. Bırakıverirsiniz kendinizi, düşünmezsiniz, bakmazsınız çevrenize, okumazsınız. Bir de bakarsınız ki bir şeyler doğuyor içinizden.

İşte, yılın ilk günü. Gece geç yattım, gene de uyanıverdim

erkenden. Alışıklık. Oysaki uyumak istiyorum, bir türlü dalamıyorum ki! Günün gürültüleri başladı. Yatağımdan kalkmasam bile uyuyamayacağım. Okumak da gelmiyor elimden, başımda ağrı değilse de bir yorgunluk var. Ah! bu yılbaşı sabahları! tatsız doğrusu. Bu yıl üstelik kar da yağmadı. Kar yağmadı diye haykınıyor muyum? Pek mi severim soğuğu? Hayır, hiç de hoşlanmam. Gençliğimde ürpermekten, soğukta ürpermekten bir tat duyduğum olurdu, ama şimdi ihtiyarlamış vücudum öyle şeyleri sevmiyor. Daha iyi kar yağmadığı. Ne var ki insan arıyor: "Böyle de yılbaşı mı olurmuş?" diyor, "Neden kar yağmadı? Acaba bir değişiklik mi oldu? Kötü bir haber olmasın karın yağmaması?" diyor da içini korkular sarıyor.

1953 yılında neler olacak acaba? Ben ne yapacağım? Biraz daha ihtiyarlayacağım, bir yığın boş şeylerle yoracağım kendimi, tadamadığım zevkleri düşünüp üzüleceğim, içleneceğim, birtakım kitaplar alıp üç dört sayfasını okuduktan sonra kapatacağım. Çiçekler açacak bahçelerde, onlara baktıkça içim açılsa bile artık uzun zaman göremeyeceğimi, bu yeryüzünün azıklarından günden güne uzaklaşmakta olduğumu düşünerek zehir edeceğim o tadı kendime.

Bunlardan başka ne yapacağım? Günler ne getirirse... Ama büsbütün de bilmiyor değilim günlerin ne getireceğini – dil için savaşacağım, Arapça, Farsça sözlerden, bütün yabancı sözlerden biraz daha kurtulup Türkçenin kendi kendini bulmasına çalışacağım, Türkçe sözleri beğenmeyenlere, kaba bulanlara, onların güzelliğini anlatmağa çalışacağım. Bu ne demek? Ben de mi tilciğin (kelimenin) güzeli, çirkini (yımızığı) olabileceğine inanmaya başladım? Böyle öksüz düşüncelere kapılanlara ben de mi uydum? Hayır, biliyorum, bütün tilcikler güzeldir, daha doğrusu bir tek tilciğin ne güzelliği olur, ne de yımızıklığı, tilcikler bir araya gelmekle bir güzellik, ya [da] bir yımızıklık ortaya getirirler. İşte bunu, bu doğruyu anlatmağa çalışacağım. Elimden gelirse yeni yeni tilcikler yapacağım, Türkçe köklerden yeni tilcikler üreteceğim, onların deyimi ile söyleyeyim, "uyduracağım". Böylelikle dilin gelişmesine ben de, elimden geldiğince, bir yararlığım dokunmasına çalışacağım. Ölmez sağ kalırsam.

3 Ocak

Bakıyorsunuz, bir şiir okuyorlar: Aruzla yazılmış bir gazel, "an" kafiyeli, "olsun" redifli, "nâlân olsun, sûzan olsun, canân olsun". Yahut hece vezni ile düzülmüş bir koşma: "Yapıver gitsin, kapıver gitsin, sapıver gitsin." Dinleyenler memnun, bayılıyorlar, hani mest olmuş derler, öylesine. Siz de dikkatle dinliyorsunuz, bir şey anlayamıyorsunuz, bütün o mısralar arasında en küçük bir ilinti yok, hiç birinde yeni bir buluş, yeni bir düşünce yok, biribirini tutmaz beylik lakırdıları sıralamış şair, işte o kadar. Siz anlamıyorsunuz, şaşırıyorsunuz ya, ötekiler anlıyorlarmış, şimdiki şairlerin o vezinsiz kafiyesiz, ipsiz sapsız sözlerinden değilmiş bunlar, öz şiirmiş, halis şiirmiş, milletin sesi, bütün geleneği varmış bunlarda, gençler bunlardan ayrılmamalıymış, yeni bir şey yaratacaklarsa bile bunlara bağlı kalarak yaratmalılarmış. Bunları söyledikten sonra size şöyle bir yukarıdan bakıp Yahya Kemal'in beytini anıyorlar: "Ne harâbi, ne harâbâtiyim, / Kökü mazide olan âtîyim." Anlıyorsunuz artık, onlarla tartışamayacağınızı, üzerine konuşamayacağınızı anlıyorsunuz, onların, "anlamak" ne demektir, onu da anlamadıklarını anlıyorsunuz.

Düşünüyorum da: "Asıl onlar haklı değil mi?" diyorum kendi kendime. Bir ezgi dinler, bir bülbülün ötmesini dinler, bir törenin hiç değişmez, anlaşılmaz sözlerini dinler gibi dinliyor onlar şiiri, böylece de şiirin özüne, ta kaynaklarına gitmiş oluyorlar. Biz yanılıyoruz, şiirde bir yenilik, yeni bir görüş, yeni bir duyuş, yeni bir düşünüş, yeni yeni biçimler aradığımız için biz yanılıyoruz. Ama olmuş bir kere olanlar, ayırmışız şiiri kaynaklarından, bir tören olmaktan çıkarmışız onu, kendimize göre bir şiir anlayışı kurmuşuz, artık onlarla, onların şiirleriyle uzlaşamayız, o şiirle yetinemeyiz, onların acunu bize, bizim acunumuz onlara kapalı.

5 Ocak

Çoktandır tiyatroya gitmemiştim, yıllardır. Oysaki eskiden, çocukluğumda da, gençliğimde de ne kadar severdim tiyatroyu! Sonraları oyunları gidip sahnede görmektense kitap halinde okumayı daha iyi buldum, alıştım ona. Doğru bir yol değil

bu: Bir oyun ancak sahnede tamamlanır, kişiler canlanacak, gerçekleşecek. Ne yapayım? alışmışım bir yol. Şimdi tiyatroya gittim mi, yadırgayıveriyorum. Sıkılıyorum demeyeceğim, sıkılmak değil, eğlendiğim, ilgilendiğim oluyor, ama, nasıl söyleyeyim? inanamıyorum, kitabı okurken inanıyorum da sahnede gördüğüme bir türlü inanamıyorum.

Dün akşam gördüğüm oyun iyi miydi? bir şey söyleyemeyeceğim. İyi de olmasa tutmalıyız, övmeliyiz o oyunu, bizim de onun için. Bir yandan bir Türk tiyatrosu kurulmasını istiyoruz, bir yandan da Türkçe ne yazılırsa yermeğe, kötülemeğe kalkıyoruz. Yazarlarımızı böyle boyuna kırarsak Türk tiyatrosu nasıl kurulur? nasıl ilerleyip gelişir? Lessing'e bakın: Alaman yazarlarını tutmak, özendirmek için elinden geleni yapmış, en zayıf eserler üzerinde durmaktan, onlarda da iyi bir şey bulup göstermekten hoşlanmış, çalışmış tiyatro için, Alaman tiyatrosu için. Haksızlıktan çekinmemiş, birtakım yabancı eserleri, salt yabancı oldukları için kötülemiş, Alaman tiyatrosunun kurulup yaşamasına çalışmış...

İyi, ama Lessing'in yaşadığı günlerde Alaman yazarları da bir Alaman tiyatrosu yazmağa özenmişler. Bizim yazarlarımız ise Fıransızlara, Amerikalılara, Alamanlara benzemeğe özeniyorlar. Hem de Fıransızların, Amerikalıların, Alamanların en geçici eserlerine, salt para kazanmak için yazılmış eserlerine kapılıyorlar. O milletlerin edebiyatlarında sağlam olanı, büyük olanı, yüksek olanı aramıyorlar, aramıyoruz. Nasıl arayabiliriz? Bizde gerçekten bir edebiyat temeli yok ki! Tarih düşünüşü yok ki bizde! Bakıyoruz, Paris'te, Berlin'de, New York'ta şu yazarın eserleri tutuyor, beğeniliyor, bilmem kaç yüz defa oynanıyor, biz hemen ona sarılıyoruz. Yunancadan, Latinceden geçmemişiz, düne yukarıdan bakıyoruz, varsa büğünün eserleri, yoksa büğünün eserleri...

7 Ocak

Georges Simenon'un romanını okuyorum: *Les Clients d'Avrenos*. Hikâyesi Türkiye'de geçiyor, Ankara'da başlayıp İstanbul'da bitiyor. Birtakım Türk adları: Sacide, Selim, Tefik (böyle yazılmış "v" koymamış bizim söylediğimiz gibi). Ama birtakım

da acayip adlar var: Amar Paşa, Kataş Bey. Soyadı da değil hani, o adamların kendi adları. O Georges Simenon bir Türkle konuşup bu adların doğru olup olmadıklarını soramaz mıydı? Sacide'yi, Tevfik'i, Selim'i öğrenmiş ya, bunları da öğreniverseydi, güç bir iş miydi bu? Türkleri anlatırken yazarın böyle yanlışlar yaptığını görürsem artık onun başka ülkeleri anlatırken söylediklerine inanır mıyım? Kendi yurdunun insanlarını belki doğru söyler...

O da olamaz bence: Başka ülkelerin yaşayışını, törelerini göremeyen kimse kendi ülkesinin yaşayışını, törelerini de pek göremez, ancak yüzden görür, onları da yanlış anlatır.

Ben de sanki ne diye okuyorum o Simenon'un kitabını? Biliyorum neden okuduğumu, birtakım yazarlar, benim de sevdiğim yazarlar onu övdüler de onun için okuyorum. Monsieur Gide bile onu beğendiğini söylerdi. Aldanmış, o da birtakım pırıltılara kapılmış... Şu "polis romanları" merakı da böyle bir aldanmadan doğuyor; hiç biri, hiç biri ilginç değil o romanların, hepsi de boş şeyler. Ben de bir çoğunu okudum. Pierre Véry'ninkileri, Dorothy Sayers'inkileri, Agatha Christie'ninkileri beğendiğimi, güzel bulduğumu sandım, kendi kendimi aldattım.

8 Ocak

Anayasa dilinin değişmesi, gene eski "Teşkilâtı Esasiye Kanunu"na dönülmesi bir bakıma iyi oldu: "Millî Eğitim Bakanlığı" demek bana tuhaf geliyordu. Bundan sonra "Ulusal Eğitim Bakanlığı" diyebileceğim, o daha iyi, çok daha iyi.

11 Ocak

Bir gazete yazısını okuyordum geçen gün. Okumak da değil, göz gezdirmek. Bir cümleye takıldım, aklıma geldikçe şaşıyorum. Nasıl yazar insan onu? "Türk dili" diyor yazar, "... girdiği Garp medeniyetinin müşterek klişelerini kabul etmekte sakınca bulmaz." Bakın "sakınca" diyor, "mahzur" demiyor, demek dilimizin arılaşmasını, özleşmesini istiyor. Ya öteki Arapça sözleri neden atmıyor? bir "sakınca" demekle iş olur biter mi? Bana uysun da "medeniyet" yerine "uygarlık" desin demiyo-

rum, onu yapamaz, peki "garp" yerine "batı" da diyemez; "müşterek" yerine "ortak", "kabul etmek" yerine "almak" dese ne olur? "Girdiği Batı medeniyetinin ortak klişelerini almakta sakınca bulmaz."

Böyle mi yazsın diyorum? Hayır, der miyim böyle şey? Kendi dediği gibi de demesin. Biraz düşünsün, o sözün bir anlamı olmadığını görür, bırakır onu, düşünerek doğrusunu bulur. "Garp medeniyetinin müşterek klişeleri" ne demek? Kiminle "ortak", kiminle "müşterek"? Anlıyoruz ne demek istediğini: "Birtakım sözler vardır ki onları Batı acunu uluslarının hepsi de kullanır, dillerine almışlardır." demek istiyor, öyle desin. Klişe... Ne demek klişe? Bizim bildiğimiz "klişe" buna denmez, bilim-sözleri, terimler (ıstılahlar) birer klişe değildir. *Psychologie, anatomie* gibi sözler birer klişe mi? Yoo! Düşünmemiş yazan, kaleminin ucuna gelen ilk sözü kullanıvermiş. "Batı uluslarının hepsinin kullandıkları bilim-sözlerini biz de alalım." demek istemiş, düşünmeden yazdığı için, büsbütün başka bir şey söylemiş.

Avrupa uluslarının hepsinin aldıkları bilim-sözlerini biz de kullanabilir miyiz? kullanmalı mıyız? Hani "milletlerarası terimler" diyorlar, onları. "Alalım" diyenler var. Ben, almayalım diyorum, alamayız diyorum. Anlamlarını bilmeyiz o sözlerin de onun için almamalıyız. Yunanca, Latince öğrenmeyen uluslar, o sözlerin ne demek olduklarını, [onları] nasıl kullanacaklarını bilmezler. Asıl yaramıza dokunuyoruz bunu söylemekle. Kullandıkları sözlerin anlamını bilmeyi gerekli bulmuyorlar, gelişigüzel kullanıverecekler, yerli yersiz. Yukarıdaki cümlede olduğu gibi. Bir bilim-sözüne düşünmeden "klişe" deyiveren kişi, kullandığı sözlerin anlamını bilmeyi gerekli bulur mu? Yazı yazıverecek. Okuyanlar da durmayacaklar onun dedikleri üzerinde, söz kalabalığının bir anlamı olduğunu sanacaklar. Yazara da yetiyor, okura da yetiyor.

Bundan kurtulmadıkça, konuşurken, yazarken kullandığımız sözleri gelişigüzel sıralamaktan kurtulmadıkça, dil işini doğru yola götüremeyiz. Dil işi, kullandıkları sözlerin ne demek olduğunu bilmek isteyenlerin işidir. Türk aydınlarının çoğunda ise bu dilek yok, o yüzden dil işi çözümlenemiyor.

13 Ocak

Çoktandır şiir okumadım, okuyamadım, sarmıyor beni. Yeni yazılan şiirleri beğenmiyorum demek istemiyorum, biliyorum, çok güzel şiirler yazılıyor ama hepsi de bana yabancı geliyor.

Büğün şiir defterimi açayım dedim, en sevdiğim şiirler vardır içinde eskilerden, yenilerden. Okuyamadım. Ne demek olduklarını anlayamıyorum, ne işe yaradıklarını anlayamıyorum. "Bana ne bütün bunlardan?" diyorum. Fuzuli'yi de sevmiyorum artık, yeni şairleri de... Belki de gönül gençlik istiyor şiiri sevmek için, ben o gençliği yitirmişim.

Ama dedim, birdenbire, Ahmet Haşim'in "Karanfil" şiiri geldi aklıma: "Bir katre alevdir bu karanfil / Yârin dudağından getirilmiş..." O şiirin güzelliğini büğünkü kadar anladığım olmamıştı. Doğrusunu söyleyeyim, Ahmet Haşim'in sevdiğim şiirlerinden değildi o. "O Belde"yi, "Parıltı"yı, "Şafakta"yı ondan çok üstün buluyordum. Buğün onun güzelliği birdenbire doğuverdi içime. Nereden geliyor bu? bir hatırayı mı uyandırdı bende? Hayır, duygularımla değil, düşüncemle sevdim güzelliğini. Bir güzellik nesnesi...

14 Ocak

Dün Ahmet Haşim'i düşünüyordum. Büyüklüğünü, bizim şiirimizdeki önemini günden güne daha iyi kavrıyoruz. Bize Avrupa şiirini, Avrupa'nın yeni şiirini gerçekten getirmiş olan odur. Yavaşça okunacak şiirler... "İnşad"a gelmez. Bunun için de görmüksü (*théâtral*) şiirden hoşlananlar Ahmet Haşim'i sevmezler.

Ne yazık ki okuyamayacağız artık o büyük şairi. Bizler de öldükten sonra *Göl Saatleri*'ni, *Piyale*'yi belki kimse açmayacak. Dilini anlamayacaklar da onun için. "O belde durur menatık-i dûşize-i tehayyülde..." Büğün hangi genç zevk alabilir bundan? Yarınkiler büsbütün yadırgayacak. Çevirmeğe de gelmez, bir şey kalmaz o zaman.

Haşim'i de kapatacağız, Fikret'i de kapatacağız. Yazık! Ama ne yapalım? Tevfik Fikret'in şiirlerini, Ahmet Haşim'in şiirlerini anlayalım diye eskiye dönemeyiz ya! Yenilikte büyük

payı vardır onların, ama yenilik, yeni düşünce önce onları uzaklaştırdı bizden.

16 Ocak

İlle bir akademi kurulmasını istiyorlar. Sanırsınız ki akademi kurulursa dil işi, edebiyat, bilim, hepsi yoluna giriverecek. Akademiyi hükümet kurmaz ki! Akademi kendi kendine kurulur, sonra hükümet, devlet kabul eder onu. Bizde bir akademi kurabilecek yazarlar, düşünürler bulunsaydı, kendi kendilerine toplanırlardı onlar, halk onların yetkisini kabul ederdi. Yok öyle bir şey.

Ortada böyle kimseler yokken hükümetin akademi kurmağa kalkıştığını düşünün: Kimi seçse gürültü kopacak. Hepimiz de: "Yok, o olmaz. Değerli bir yazar, değerli bir düşünür değildir o." diyeceğiz, boş yere birtakım dedikodular çıkacak, birtakım gönüller kırılacak...

Ama ben de istemiyor değilim bir akademi kurulmasını, yalnız eğlenmek için değil, bizde akademi kurulamayacağını anlamamız için. Bir girişsinler o işe, başarılamayacağını kendileri de görüp anlayacaklar. Daha da önce inanmayacaklar bizim dediğimize.

18 Ocak

Bay Avni Başman'ın *Vatan*'da çıkan yazısında şöyle bir cümle var: "Meclis Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun ruhuna dokunmamış, yalnız kelime ve tabirlerini, yani lisan ve ifadesini değiştirmiştir." Burada "ifade" ne demektir, bir türlü anlayamadım. Hele bir daha okuyun o cümleyi: "...kelime ve tabirlerini, yani lisan ve ifadesini..." "Yani" ile başladığı için "kelime", "lisan", "tabir" de "ifade" demekmiş gibi geliyor insana. Bay Başman elbette böyle bir şey demek istemedi. Ama sadece "yani dilini" demekle yetinmemiş, bir "ve" koyup bir söz daha katacak, güzelleştirecek cümlesini, ağırlaştıracak...

Ben o "ifade" sözünü nerede görsem tutuluyorum, yazarlarımızın çoğu, belki hepsi yersiz kullanıyorlar onu, süs için kullanıyorlar. Onunla düşüncelerinin, söylediklerinin yavanlığını örtmeğe kalkıyorlar. Hem kullandıkları sözlerin anlamını

düşünmüyorlar, yeri mi, yeri değil mi, onu araştırmıyorlar, hem de kalkıp dil üzerine yazılar yazıyorlar.

Bay Başman'ın yazısından bir cümle daha: "Çünkü tabiî konuşma dilinden ayrı yapma bir yazı dili, bir nevi yapma resmî lisan yaratılıyordu." Bir yerde "dil", bir yerde "lisan", sanki ikisi de başka başka şeyler. Hep güzel yazmak özentisinin ürünü: Bir sözü iki kez kullanmayacak, aşağıda eşanlamlı başka bir söz kullanacak. Oysaki bir nesnenin, yahut bir kavramın bir tek adı olur, hep onu kullanırsınız. İki ayrı ad taktınız mı, okuyanın zihni karışır. Ama bu adamlar okuyanın zihninin karışmasına aldırmıyorlar ki! Güzel yazacaklar, parlak bir söylev çekecekler, aradıkları yalnız bu.

Bulun da okuyun o yazıyı: 15 Ocak günü *Vatan* gazetesinde çıktı. "Tabiî konuşma dili"ni öne süren, onunla yazdıklarını söyleyen bu adamların diline bir bakın. Çoğunluğun bilmediği, bilmeyeceği söz kullanıyorlar, övüne övüne "mer'iyet" diyorlar, "yürürlük" sözüne "uydurma" diye dudak büküyorlar... Arapçalı Farsçalı dili beğeniyorlar, peki, beğensinler, bırakmasınlar. Ama o dille konuşur yazarken "yaşayan dili" kullandıklarını söylemekten de geri kalmıyorlar. İnsanı bu çıldırtıyor işte!

21 Ocak

Geçen gün kitapçıda *La Nouvelle Revue Française*'i görünce ağlayacak gibi oldum, öylesine sevindim. Yanlış yazdım adını: *La Nouvelle Nouvelle Revue Française*, "nouvelle" iki tane. Adı değişsin bir şey çıkmaz ondan, belli ki gene eski dergi, benim sevdiğim dergi.

1920'den 1940'a değin, 20 yıl her ay beklemiş, okumuştum o dergiyi. Çok şeyler öğrendim ondan, düşünmeme yardım etti. Yazarlarının hepsi bir görüşte, bir düşünüşte değildi, biribirileriyle tartıştıkları da olurdu. Ama hemen hepsinde bir doğruluk, bir temizlik sezilirdi, okurları aldatmağa çalışan adamlar değildi. Monsieur Gide'in damgası vardı o dergide. Artık Monsieur Gide öldü, ama Monsieur Paulhan da onun gibi "doğru" yazarlardandır. Bunu eskiden de bilirdik, 1948'den sonra daha iyi anladık.

22 Ocak

Halk şiirinde, halk sanatında "samimîlik" olduğunu söyleyenler "samimîlik"in ne olduğunu bilmiyorlar. "Samimîlik" bir kimsenin kendi benliğini, gerçek düşüncelerini, gerçek duygularını anlatması demektir. Bu da zor bir iştir, öyle herkesin elinden gelmez, ancak büyük, pek büyük sanat adamlarına vergidir. Halk, şuradan buradan öğrendiği düşüncelerle, kendine aşılanan duygularla yetinir. Bunun içindir ki, halk şairleri hep biribirilerinin söylediklerini söylerler, hep o düşünceler, hep o duygular... Bunu "samimîlik" sananlar, yalnız yavanlık arayanlardır.

23 Ocak

Yirminci Asır adlı bir dergi var, çoktan çıkmıyordu, yahut ben görmüyordum. Büğün gazetecide sekizinci sayısını buldum, aldım. Üzerinde tarih de yok. Bir yerinde benim adım gözüme ilişti okudum: "Armağanlar veya Nurullah Ataç'ın deyimi ile ödüller sanatçıya faydalı olur mu, sanatın gelişmesini sağlar mı? – Nurullah Ataç'a sorarsanız size evet diye cevap vermeyecektir..." Ama Fıransa'nın bilmem hangi yazarı ödüllerin sanata, edebiyata iyilikleri olduğunu söylüyormuş? Ben de Fıransız yazarı olsam, ödüller üzerine belki başka türlü düşünürdüm. Fıransa'da her yıl birçok kitap çıkıyor, genç bir yazar sıkıntı çekse bile bir gün üne erişeceğini, sanatıyle geçineceğini umabiliyor. Ben, "Ödüller her yerde, her çağda faydasızdır." demedim ki! Bir yazımda devletin yazarları geçindirmesi, edebiyatın bir ihtiyaç olarak yayılmasına çalışması gerektiğini söylemiştim; bir arkadaş, Orhan Burian: "Devlet edebiyata karışmasın, yalnız birtakım ödüller koysun yeter." dedi. Ben de ödüllerin o işi göremeyeceğini, ödüllerden öyle bir fayda beklenemeyeceğini, bizim bekleyemeyeceğimizi anlatmağa çalıştım. *Yirminci Asır* dergisi benim sözümün bir yerini almış, yetiniyor onunla, bozuyor benim dediğimi.

Yeni dergileri, gençlerin çıkardığı dergileri severim, ilgi ile okurum, onları tanıtmak, tutmak isterim. Ama onlar da biz yaşlıların dediklerimize ilgilenseler iyi edecekler. İlgilenmesinler isterlerse, okumasınlar bizim yazdıklarımızı, ama bize söylemediğimizi söyletmesinler.

İyi yazılar, iyi şiirler de var *Yirminci Asır* dergisinde, okuyun.

25 Ocak

Halk dilinin, halk deyimlerinin, doğrusu, bir güzelliği, bir çekiciliği var. Bize bir sıcak geliyor. Gene de kapılmamalıyız ona. O kadar da değil: Kaçınmalıyız. Halk dili, halk deyimleri şairi, yazarı kolaylığa düşürüyor. Bakın şu "efkârlı" sözüne. Orhan Veli bir iki kere kullandı onu, hoşumuza gitti. Ama şimdi genç şairlerin hepsi kullanıyor, tatsızlaşmağa başladı, tatsızlaştı. Eskiler şiir yazdıklarında birtakım "kalıplar" kullanırlardı: "Bülbül-i şeyda" gibi, "ateş-i sûzan", "sevr-i hiraman" gibi. Bunları kullandılar mı, güzel bir şiir yazmak için yeter sanırlardı. Bizim Ahmet Hamdi Tanpınar da "iğva" sözünü çıkardı ortaya, onunla şiirine bir derinlik vereceğini umdu. Büğün bizi "bülbül-i şeyda" da, "ateş-i sûzan" ile "serv-i hiraman" da güldürüyor, Hamdi Tanpınar'ın "iğva"sı da güldürüyor. "Efkârlı" ile "efkârlanmak" niçin güldürmesin?

Nedir o sözlerde bizi güldüren? Onlar birtakım sözlerin güzellik yaratmağa yeteceği düşüncesini gösteriyor da onun için gülüyoruz. Şiir, birtakım alışılmış, güzel diye, "şairane" dile bellenmiş sözleri yan yana getirmek değildir, bunu anladık artık. Ama gene onlara sarılanlar anlamadıklarını belli ediyorlar da biz onun için gülüyoruz. Orhan Veli'nin şiirlerinde "efkârlı, efkârlanmak" şairane değildi, daha doğrusu yeni bir "şairane" idi, şairin kendi bulduğu, kendi yarattığı bir "şairane". Orhan Veli "efkârlı, efkârlanmak" sözlerini, şiirde görmeğe alışık olmadığımız birtakım başka sözlerle birlikte kullanıyordu, onlara bir yenilik veriyordu. Şimdikiler ise Orhan Veli onları kullandı diye, onlarla belki en iyi birkaç şiirini işledi diye kullanıyorlar. Hayır, efendim. Orhan Veli'nin şiiri güzelliğini "efkâr" sözünden almıyordu, kendisi, kendi şiiri ona bir güzellik veriyordu.

Şair, kendinden önce toplanmış şiir sözlerini kullanan adam değildir, birtakım sözlere, yeni, eski sözlere şiir gücü verebilen adamdır.

26 Ocak

Dün yazdığımı okudum. Doğru olduğunu sanıyorum. Ama insanların çoğu öyle düşünmüyor. Onlar bir türlü, bir çeşit şiire alışmışlar, o şiir de öyle şairane denilen sözleri kullanı-

yor. O insanlardan birini bulun, tamamıyle manasız birtakım mısralar söyleyin, aruzla olsun, o mısralarda sevdikleri sözler de bol bol kullanılsın: "Ey bülbül-i şeyda! senin iğvalı sürûdun, / Bir serv-i hiraman gibi âheste vürûdun, / Göklerde yüzen rûh-i meâniye suûdun, / Bir hançer-i berran gibi gönlümde yer etti." Okuyun ona bu mısraları, göreceksiniz, manası olmadığını anlamayacak, coşacak, hayranlık gösterecektir.

Şiirden anlamak değildir elbette bu, ama bunu yıkmağa kalkmak hakkımız mıdır? Acaba en doğru şiir anlayışı, şiir karşısında en doğru davranış o değil midir? Bizler, bir yandan şiirde manaya bakılmaz diyoruz, bir yandan da o gibi şiirleri, manaya bakmaksızın sevenlere kızıyoruz.

28 Ocak

Ankara sinemalarından birinde *Rüzgâr Gibi Geçti* filimi oynanıyor, gidenler çok. Ben gideceğimi sanmıyorum, uzun sürüyormuş. Hem o kadar ünlü eserleri pek sevmem, çabucak ün salmış, çoğunlukça beğenilmiş eserlerin gerçekten güzel olabileceğine inanamam.

Ama o değil benim söylemek istediğim. Romanın İngilizce adı *Gone With the Wind*, Fıransızcaya *Autant en emporte le vent* diye çevrildi. Bu sözlerin ikisi de geçmişliği gösterir, Türkçede "rüzgâr gibi geçti" sözü ise çabukluğu gösterir. Demek yanlış. Bunu anlamak için çevirenin, yahut çevirenlerin biraz düşünmeleri yeterdi. O kadarcık da düşünmemiş. Artık ben onların çevirilerinin iyi olduğuna inanır mıyım? "Yel aldı gitti" demelilerdi, yahut başka bir ad aramalılardı... Olur mu hiç? Rüzgâr gibi çevirecekler...

29 Ocak

Bu sabah gazeteler Marius Renard'ın öldüğünü bildiriyor. Çok üzüldüm, insanlığın bir umudu kırıldı... Gerçekten kırıldı mı? O gencin bir ay kadar yaşamış olması yetmez mi? Demek birkaç yıl sonra bu böbrek aşılama işi yoluna girecek, böbrekleri hastalanmış olanları yaşatmak olağan işler, belki de kolay işler arasına girecek. Bir de birtakım insanlar çıkıyor, bilime, fenne dudak büküyor... Ne dediklerini bilmiyorlar!

30 Ocak

Ünlü yazarlarımızdan biri bir İstanbul gazetesinde şöyle buyuruyor: "Halbuki bir milletin dilini heyetler düzenleyemez. O kendi kendine gelişir. Ve en doğru tabirler halkın sağduyusundan doğar..." Bir daha okuyun o satırları: Düzenlemek, gelişmek, sağduyu... O ünlü yazar çocukluğundan beri mi kullanırdı bu sözleri? "Düzenlemek" sözü ile "sağduyu" sözünü hemen benimsemiş mi? Dünkü çocuk değildir, bu sözleri elbette okulda öğrenmedi. O da bizim gibi sonradan kullanmağa başladı. Sorun kendisine: Bunlar halkın sağduyusundan mı doğmuş? Bir kurul, bir kurum yapmamış mı onları? Ne yaptığını bilmeden söylüyor: Kendisi bir kurulun çıkardığı sözleri kullanıyor, sonra da kurulların dil yapamayacağını söylüyor. Bir de buna düşünmek, bilgince konuşmak diyorlar.

1 Şubat

Bilirim Kirami'yi çok sevdiğimi, şimdi daha iyi anlıyorum. Ama ölümüne üzüldüm diyemiyorum, üzülmedim. Ölüm karşısında "sevindim" demeyi insanın içi götürse belki "sevindim" bile diyeceğim. Dün ölmedi ki o, yıllardır ölüydü, yaşayanlar arasından çekilmişti artık, yaşadığı belli değildi. Düşünüyor muydu? Çevresinde olup bitenlerle ilgileniyor muydu? Bir iç yaşaması var mıydı? onu da pek anlayamıyorduk. Konuşamıyordu, konuşmak istemiyordu. İçindeki büyük acıyı, o çekilmez dayanılmaz acıyı, biz dışarıdan ancak sezebiliyorduk. Ölümünden çok o hali üzücüydü. Değişmişti büsbütün, eski neşeli, keyifli, alaycı Kirami yoktu ortada. Yüzü bağlı, acılar çeken, yemeyen içemeyen o adamın karşısında da eski Kirami'yi düşünemiyor, anamıyorduk. Öldü, öldü de eski hali ile geldi gözlerimizin önüne. Mallarmé'nin mısraını, belki hiç bir dile çevrilmeyecek mısraını düşünüyorum: "Tel qu'en lui-même enfin l'éternité le change." Kirami ölmekle kendi halini, hatıralarımızda yaşayacak halini buldu. Şimdi arkadaşlar arasında onu anabileceğiz: "Bir gün Kirami şunu söylemişti, bunu yapmıştı..." diyebileceğiz, tatlı bir hüzünle, gamlı bir gülümseme ile ondan konuşabileceğiz. Ölümünden önce yapamıyorduk bunu, ürperiyorduk onun adı söylendi mi, gözlerimizin

önüne o kıvranan adam geliyordu. Göstermedi kimseye kıvrandığını ama anlaşılmaz mı? Ne de iyi insandı! Aşağı yukarı 30 yıldır tanırdım, büğün düşünüyorum da bir tek dengesizliğini, kötü denecek hiç bir halini hatırlamıyorum. Hayır, öldüğü için ölülerin yalnız iyiliklerini anmak gerektiği için söylemiyorum, ölmüşlerin kusurlarını, küçüklüklerini hatırlayıp gene onları sevmesini bilirim ben. Kirami'nin kusur denecek bir şeyi yoktu, başkalarına dokunan bir huyu yoktu. Bir gün, çook eskiden, onunla kavga etmiş, darılmıştım, neden olduğunu bilmiyorum şimdi, şüphesiz kabahat bendeydi. Kimseyi kıracak darıltacak adam değildi Kirami. Bir türküsü vardı onun, tek bir türküsü: "Ez veri gandi gulu gulu mizan..." Ne türküsüydü o? Ne demekti? Birimiz bilmezdik. Yıllardır söylemiyordu, söyleyemiyordu onu. Ama şimdi gözlerimiz önüne gelince, içimizde doğup yaşayınca onu gene söyleyecek, gene gülümseyecek bize, aramızda konuşur gibi dolaşacak. Zavallı Kirami, zavallı kardeşim, çok çektin, eriye eriye tüy gibi kaldın, öldün de kurtuldun. Öldün de eski hayatınla, gülümseyen yüzünle, şakalarınla yeniden yaşamağa başladın. O giden, bizim gömdüğümüz hasta Kirami, o sen değilsin, sen yaşıyorsun, anacağız seni, aramızda görür gibi olacağız, biz de ölünceye kadar, sonuncumuz da gömülünceye kadar... "Ez veri gandi gulu gulu mizan..." İçin için bir ağlama yok mu bu sözlerde? belki yoktu ama şimdi, sen aramızdan gideli beri yaman bir güzellik sindi o sözlere, bir tılsım gücü geldi seni uyandırıverecek...

3 Şubat

Gene bir dergi bilmem hangi yazarın bir hikâyesini başka bir yerden aldığını haber veriyor. Böyle işlerle uğraşanlar var!.. Bir kere şunu sorayım: Ne olmuş almışsa? Siz bir hikâye okuyorsunuz, onda anlatılanı önce şu düşünmüş, yahut bu düşünmüş size ne? Dünyanın büyük yazarları hikâyelerini kendi mi uyduruyor? Eskileri bir yana bırakalım: Onlar yeni bir hikâye uydurmayı âdeta bir suç sayarlar. Daha yenilere, örneğin on dokuzuncu yüzyıl yazarlarına bakın: Stendhal *Kızıl ile Kara*'da anlattığı hikâyeyi kendi mi uydurmuş? Gerçekten aldığını, bir

gazetede okuduğunu söylüyor... Hiç hoşlanmam "intihal" arayanlardan, kafaları edebiyat dışı, sanat dışı işlerle doludur öylelerinin.

4 Şubat

Geçen gün bir şairimizle konuşuyordum, bana "çok kimseleri beğendiğim" için takıldı, âdeta payladı beni. Oysaki şimdiye kadar [adım] "kimseyi beğenmez"e çıkmıştı! İkisi de doğru değil, kimseyi beğenmediğim de doğru değil, çok kimseyi beğendiğim de. Zaten şu kimseyi, bu kimseyi beğenmek ne demek? Ben onların yazılarını beğeniyor, yahut beğenmiyorum. İyi bulunca da iyi bulduğumu söylemeyecek miyim? Ama ben bir şiiri beğenince onu yazanı şımartıyormuşum, bunun için de sorumluluğumu düşünmeliymişim. Ne yapacağım bir şiiri beğenince: "Eh! pek fena olmamış, bu delikanlı çalışırsa bir gün iyice bir şey verebilir... İyice bir şey diyorum, ama büyükler arasına karışabileceğini hiç ummasın, geçti artık o günler, bundan böyle büyük şairler yetişmez!" diyeceğim. Böyle demediğim, böyle yukarıdan konuşmadığım için beni sorumlu tutuyorlar. Kim şımarmış ben şiirlerini beğendim diye? Orhan Veli şımarmamıştı, Oktay Rifat şımarmadı, Fazıl Hüsnü Dağlarca şımarmadı. Hangi şair benden kuvvet alarak şımardı, göremiyorum. Var birtakım şımaran şairler, kendilerinden bir iki yaş genç bir şairle karşılaştılar mı, hemen üstatlık taslıyorlar, yazılarını şu, bu büyük adam beğendi diye kurum kurum kuruluyorlar. Ben beğendim mi onların şiirlerini? Doğrusu yaradılışında şımarma olan ne yapar yapar, bulur şımarmanın kolayını. Nicelerini bilirim, bir yerde sözleri edilsin, "yazdıklarının çoğu iyi değil, bir şiiri hoşuma gitti" denilsin, şımarıverirler. Birini gördüm, kitabı için bir yazı yazılmış, o yazının saçma sapan bir şey olduğunu, bir değeri olmadığını kendi de anlamış, gene memnun, ağzı kulaklarına varıyor. Adı geçiyor ya! yeter ona. Şımarıklığı bir kat daha arttı. Şairlerimiz, gerek iyileri gerek iyi olmayanları, biraz da şımarsalar ne olur yani? Şımaranların da edebiyat âleminde bir yerleri yok mudur sanırsınız? Ama günümüzün bir modası var: Uslu gençler aranılıyor, onlar beğeniliyor. "Genç" dediniz mi, eskiden kalma yargılara boyun eğe-

rek, büyüklerin karşısında el kavuşturacak, şımarıklık etmek şöyle dursun, sorulmadan söz söylemeğe bile kalkmayacak. Hani "geleneklerimiz", "törelerimiz gibi birtakım iri lakırdılar dolaşıyor ortada, "gençler" de o geleneklere, törelere uyacak... Bir ihtiyarlar çağı geçiriyoruz, gençlere vergi bir hal olan şımarıklık onun için bir suç sayılıyor. Ben, şımarık gençleri günümüzün istediği o sünepe, köhne kafalı gençlerden yeğlerim.

9 Şubat

Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu, beni hırpalayan bir yazısında: "Bizim halk sanatımızın güzelliğini hele Avrupalılar söylesin, Nurullah Ataç ancak o zaman anlar." demişti (yazısını saklamadım, o sözünü de olduğu gibi anmıyorum, anlamı bu idi). Kızdımdı o söze, bir sanat eserinin güzelliğini az çok kendi kendime de anlayabileceğimi sanırım. Ama sonradan düşündüm: "Belki de doğrudur onun söylediği" dedim. Evet, doğru, birtakım Avrupalı yazarların etkisi altındayım, onların beğendiklerini beğenir, beğenmediklerini de beğenmem. Edebiyatta "tarikat"ler vardır, bir "tekke"ye giren onun havasına alışır, o havadan başkasıyle pek edemez. Ben de *La Nouvelle Revue Française* tekkesindenim, o derginin övdüğü yazarlara hayran olurum, övmediklerini beğenmem, onda adı geçmeyenleri ise bilmem. Bizim halk şairlerimizi o dergi beğenseydi, ben de belki...

Sonra da şöyle dedim kendi kendime: "Bizim halk sanatımızın güzelliğine inanmam için onları Avrupalıların da beğenmesini beklersem yanlış bir iş mi görmüş olurum?" Bana öyle geliyor ki öyle davranış daha doğrudur. Bizim halk sanatımız bizim duygularımızı okşar, ta çocukluğumuzdan beri halk türkülerini duyduk, onlarda bir sıcaklık buluruz. Bu da onların gerçek değerini anlamamıza, onları salt güzellik bakımından incelememize engel olur. Oysaki bir Avrupalı onların karşısında duygulanırsa, iş değişir. Bu, onlarda gerçek bir sanat değeri olduğunu gösterir.

Şu da var: Biz bir sanat eserini kendimiz yargılamaz da Avrupalıların ne dediklerini öğrenmek istersek ne olur sanki? Biz Batı uygarlığına girmeğe özeniyoruz, daha iyice girmiş değiliz, birçok değerler üzerinde yanılıyoruz. Böyle olunca onların ne

dediklerini öğrenip de sonra kendi yargımızı da söylememiz daha doğru olmaz mı?

Bunları düşündüm de öfkem geçti. Ama şunu da söyleyeyim: Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun benim için söylediği gene de doğru değil gibi geliyor bana. Benim kendi kendime yargıladığım oldu: Bizim yazarlarımızı da, Avrupalı yazarları da. Yargılarımda yanılmış olabilirim, o başka. Ama bir eseri beğenip beğenmediğimi söylemek, yazmak için Avrupalıların iznini beklemedim. Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun bir iki şiirini beğenip övdüğüm günlerde kendisi Avrupalılarca daha tanınmış değildi. Şimdi tanınmış mıdır, onu da bilmiyorum.

11 Şubat

Yeditepe Yayınları'nda bir kitap çıktı: *Halk Türküleri*. Toplayan, önsözü yazan: Bay Eflâtun Cem Güney. Halk türkülerini severseniz, okuyun o kitabı. Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun resimleri var. Yüz tanesinde renkli resimler de varmış, ben görmedim.

Halk türkülerini eskiden severdim, şimdi o kadar sevmiyorum. Gene de karıştırdım o kitabı. Bay Eflâtun Cem Güney şöyle başlıyor önsöze: "Halk şairleri nasıl yetişiyor? Bu aktan, karadan anlamayan âşıklar nasıl oluyor da, demelerini deyişlerini bir konuşma kolaylığıyle söyleyebiliyor diye merak edenler var."

Burada durdum. Ben de "Acaba kimler merak ediyor?" diye merak ettim, Bay Eflâtun Cem Güney bunu söylemiyor.

Ben, halk şairlerinin kolayca söylemelerine şaşmıyorum, daha doğrusu onların kolayca söylediklerine inanmıyorum. Nedir söyledikleri ki güçlük çeksinler? "Bulut gelir sekiz pare, / Dördü aktır, dördü kaare, / Selâm söyle nazlı yâre." Nedir bu? Bunun kolaylık neresinde? Zor söylenir miydi bu? Adamcağız: "Selâm söyle nazlı yâre" diyor, işte o kadar. Bunu söylemek için de, uyak aramak gibi, hayli zahmetlere girmiş.

On altı, on yedi yıl oluyor, bir hikâye uydurmuştum, gene o geldi aklıma: Adamın birine: "Meramını söylemeğe yetecek Alamanca ne kadar zamanda öğrenilir?" diye sormuşlar: "Me-

ramına bakar." demiş. "Eflâtun gelse de (Bay Eflâtun Cem Güney değil, öteki Eflâtun) meramını söylemeğe yetecek Türkçe öğrenmeğe kalksa, ne yaparsın?" Bir kimsenin söylediği önemli ise, büyük bir şeyse, kolay söyleyip söyleyemediği ancak o zaman aranır. Ama biz, divan şiirinin dilinden, Edebiyat-ı Cedidecilerin dilinden uzak olan her yazıya: "Aman ne kolay yazılmış! Aman ne güzel yazılmış!" diyoruz. Şair ne söylemiş, ne anlatmış, bunlar söylenmeğe, anlatılmağa değer miydi? orasına bakmıyoruz.

12 Şubat

Okudum Bay Eflâtun Cem Güney'in önsözünü. Sonuna kadar değil, yarısına kadar. Yetti bana. *Halk Türküleri* adlı bir kitap çıkıyor, başında bir önsöz var, siz ne beklersiniz bu önsözden? O türküler nasıl toplanmış? Nerelerden alınmış? Halk şairleri nasıl yetişirler? Önsözcüden bunları anlatmasını beklersiniz, değil mi? Bay Eflâtun Cem Güney öyle bir şeye kalkışmıyor, bir çeşit "mensur şiir" yazmış, ondan masallar söylüyor. Adamcağız br yerde uyurmuş, bir pir gelir onu uyandırırmış, bir bâde içirirmiş, bir bâde daha içirirmiş, sonra güzel bir kız belirirmiş, bir onları el ele verirmiş, bir de bakarmışsınız ki ne pir var ortada, ne de güzel kız. Yanarmış artık o âşık, "dın" diye bir vurdu mu sazına, ortalığı inletirmiş. Bay Eflâtun Cem Güney: "Bugün bu eski inanışa inanmayanlar bulunabilir. Fakat en inanılmayacak şeylerin de inanılır bir tarafı vardır. Öyle ya, insan hangi hülya ile yatarsa, çok kere o rüya ile uyanmaz mı?" diyor, geçiyor başka bir konuya. Yoksa okurla eğleniyor mu?

Bay Eflâtun Cem Güney'in deyişine çok tutuluyorum. Hani Fıransızlar *pastiche* derler, biz de *benzenek* diyebiliriz, öyle bir şey yazıyor sanki. Bir tek söz kendisinden değil, halk arasında öteden beri kullanılan sözleri sıralıyor. Kendisi için de: "Aman! ne kolay söylüyor!" denmesini bekler elbette. Doğrusunu isterseniz, diyenler de yok değil, böyle beylik sözleri yan yana getirmenin büyük bir sanat, hatta "samimîlik" olduğunu sananlar da var. Ben onlardan değilim.

15 Şubat

Şairin, ressamın, sanat adamının güzellik yaratmaktan başka bir dileği olmamalıymış, yeniliğe bile özenmeyecek. Ortaya koyduğu güzel olsun daha ne istermiş? Yeni, eski, boş sözmüş bütün bunlar, eskiyi andıran, eski kurallara uyan, güzel olamaz mıymış sanki? Denenmiş eski kurallar, güzellik yaratmağa yaradıkları yüzyıllar boyunca denenmekle anlaşılmış. Onları tepmekle, görmüyor musunuz, büyük bir yardımdan yoksun ediyorsunuz kendinizi. Yeniden mi başlayacaksınız insanoğlunun denemelerine? Kendinizi beğenmek, dev aynasında görmek değil midir bu? Sizden önce gelenler daha öncekilerin öğrettiklerine uymuşlar da insanoğlunun sanat mirasını arttırmışlar, büyütmüşler... Böyle söyleyip duruyorlar. Bir türlü anlayamadıkları, kavrayamadıkları bir şey var böyle diyenlerin: Büğünün sanat adamının eski kuralları tepmesi sadece yenilik dileğinden mi geliyor? Eski kurallar, evet, denenmiştir, güzel eserler yaratılmasına yüzyıllar boyunca yararlıkları dokunmuş, ama artık o güçlerini yitirmiş olamazlar mı? O kurallara uydunuz mu, onlarla yaratılmış birtakım çok güzel eserlerin etkisinden de kurtulamıyorsunuz, onlar eziyor sizi, özünüze güveni[nizi] kırıyor. Yalnız bu yetmez mi onların bırakılmasına? Çağlar vardır, insanoğlu biraz da acemi olmak ister. Hep kılavuzla yürümek çekilir mi? Atılırsınız bilinmedik yollara, bakalım ne bulacaksınız oralarda? Ayaklarınızı, ellerinizi kanatmaktan bir şey elde edemeyecekmişsiniz. Gene de razı değil misiniz? Gitmezseniz, tutmazsanız o yanları, oralarda ayaklarınızı ellerinizi kanatmaktan başka bir şey elde edilemeyeceğini de anlayamazsınız, içinizde bir "hicran" kalır. Ya eşsiz emsalsiz hazineler varsa orada?... Büğün biz, bütün medeniyet acunu işte böyle bir çağdayız. Bir maceraya atılmak istiyoruz, macera içindeyiz, dönemeyiz artık, sonunda yanacağımızı bilsek dahi, "gönüller bu melâle düşmüş" olsa dahi, yenilik arkasından koşmayı bırakamayız... Bana da ne oluyor yani? Karışmış mıyım ben o maceraya? Sanat adamı değilim ki karışabileyim. Ancak uzaktan, kıyıdan bakıyorum. Gemiler açılıyor engine, düşler arkasından gidiyor, şairlerin, ressamların, türlü sanat adamlarının gemileri, benim gibiler de ancak selâmlıyoruz on-

ları, sonra bundan bir pay çıkarmağa kalkıyoruz kendimize. Hani "havan dövücünün hınk deyicisi" derler, bizimki de onun gibi.

17 Şubat

Niçin yazıyorum? Dün bir delikanlı sordu bunu bana. Doğrusu, ben de bilmiyorum niçin yazdığımı. Bırakamam yazmayı diyemem, biliyorum ki pekâlâ bırakabilirim. Birtakım kimseler varmış, içlerinden bir şey zorlarmış onları yazmağa, hiç bir karşılık beklemeden, sadece yazmak istemelerinin buyruğu ile oturur yazarlarmış. Ben onlardan olmadığımı biliyorum, bir yazımı yarına bırakabilsem sevinirim. Öyle sanıyorum ki çalışmadan geçinebilseydim hiç yazmazdım, belki okumazdım bile. Yazı yazmayı iş edindim, onun için yazıyorum. Doğru mu acaba bu dediğim? Şimdi yazı yazacağım yer var, bir iki gazete, bir iki dergi. Belli günlerde onlara yazı yetiştirmem gerekiyor, onlara yazı yetiştirmek bana bir borç oluyor, yazmaktan sıkılmam belki de bunun içindir. Gazeteler, dergiler yazımı almasalar: "İstemiyoruz biz senin yazılarını, artık yeter." deseler, o zaman ben, oturup da kendi kendime yazmaz mıyım? Yazı yazmak, o zaman bir ihtiyaç olmaz mı benim içimde? Başka ihtiyaçlara bağlı olmayan, kendi kendine bir ihtiyaç, nasıl söyleyeyim? katıksız yazı yazmak ihtiyacı... Bir zamanlar, kendim de farkına varmadan bu ihtiyacı duymamış olsaydım, yazı yazmağa elbette başlamazdım. Başka iş arardım kendime. Hayır, doğru değil yukarıda söylediklerim, sadece iş edindiğim için yazmıyorum, var bir başka sebep, benim de bilmediğim sebep.

20 Şubat

Bu sabahki gazetede okudum, Tahir Nadi Efendi ölmüş. Acıdım diyemeyeceğim, yaşlıydı, artık çökmüş bir âlemin adamıydı, günden güne yalnız kalıyordu. Ne o büğünün insanlarını anlayabilirdi, ne de büğünün insanları onu. Doğu âlemine inanmıştı o, Doğu âleminin eğitimini görmüştü. Arapça, Farsça bilirdi. İyi bilir miydi o dilleri? Kestiremem onu. Herhalde kendisi iyi bildiğini sanırdı. Bir sıra bir okulda birlikte çalıştık. Takılırdım ona, sözde kızar: "Baban benim hocam olmasa seni

hecvederdim." derdi. Hiciv demezdi, "hecv", doğrusu öyleymiş. "Sözde kızardı." dedim, bilirdi hoca şakanın ne olduğunu. Türkçe, Farsça, Arapça o kadar şiir okumuş, kendi de yazmış, nasıl incelmez öyle adam? Söyledim, bizim âlemimizden değildi, ama ileri bir âlemden, ince bir âlemdendi. Severdim kendisini, saygım da vardı. Hele şapka giydiğimiz yıl söylediği bir söz saygımı arttırdı, hayran oldum o adama. Arkadaşlardan biri: "Hoca sen kasket giyersin değil mi?" dedi. Tahir Nadi Efendi bir baktı ona: "Neden kasket giyeyim?" dedi. "Ben ne biçim şapka giyeceğimi bilmem, bilemem, öğrenmedim o medeniyetin adabını. Öğrenmiş olanlardan sorarım, Fıransa'da, Alamanya'da ben yaşta bir muallim ne biçim şapka giyerse ben de öylesinden giyerim." Kendi yaşında bir öğretmenin melon şapka giymesi gerektiğini söylemişler, öylesini aldı. Sonra çevresine baktı, gördü ki herkes fötr şapka giyiyor, o da uydu, genişçe kenarlı, kara bir fötr şapka aldı. Şapka medeniyetinin adamı değildi Tahir Nadi Efendi, şapkanın altında da Doğu adamı olduğu belliydi, ama yeni kıyafeti de yakışmıştı kendine. Öyle çabuk çabuk silinemeyecek, "ıslah" edilemeyecek bir benliği vardı. Bir daha bir Tahir Nadi Efendi yetişemez, artık geçmiş bir çağın, artık kapanmış bir kitabın yetiştirdiği adamlardandı o. Onun gibi birkaç kişi daha var, onlar da er geç göçüp gittikten sonra bir daha kimse [inanmaz] onların yaşamış olduklarına. Büğün biri çıksa da Tahir Nadi Efendi'nin hayatını, görüşlerini, düşüncelerini yazsa, o kitabı elli yıl sonra okuyacak bir kimse: "Masal bu, romancı uydurması" der. Bizim devrim dediğimiz de budur işte.

22 Şubat, Pazar

Alaman bilginlerinden biri, Karl von Frisch, arılarla yıllarca uğraşmış, yaşamlarını incelemiş, aralarında bir çeşit konuşma olduğunu sezmiş, sonra da bulmuş onların nasıl söyleştiklerini, öğrenmiş onların dilini. Ağızlarıyle değil arıların söyleşmeleri, her şeyi de anlatamıyorlar biribirilerine. Ama bir arı bir yerde iyi bir çiçek buldu mu, gelip kovan arkadaşlarına haber veriyor, birtakım danslarla o çiçeğin nerede olduğunu, o yerin hangi yönde, kovandan ne kadar uzak[ta] olduğunu bildiriyor.

Öteki arılar da gidiyor, elleriyle koymuş gibi buluyorlar o çiçeği. Arıların danslarına dikkat etmiş, Karl von Frisch de kendi kendine bulmuş o anlatılan yeri.

Pek hoşuma gitti bu. Biz insanlar konuşmak bize vergidir diye övünür dururuz. Oysaki değil, hayvanlar da biribirilerine birtakım şeyler bildiriyorlar. Madame Colette kedilerin dillerini anladığını söyler, olmayacak şey değildir. Karıncalar da, boynuzlarıyle, birtakım şeyler bildirmiyorlar mı biribirilerine? Ama konuşmayı insanoğluna vergi sanmak gururumuzu okşuyor bizim, böbürlenmemize yol açıyor. Hayvanların aklı yoktur, düşüncesi yoktur diye kafamıza koymuşuz, bundan bir türlü dönmek istemiyoruz. Hep eski inanların etkisi, kurtulamıyoruz onlardan.

Biz köpeklere, kedilere birtakım sözler söylüyoruz, onlar da anlıyor bizi. Acaba onlar da bize bir şeyler söylemiyor mu? Köpeğin efendisini ararken çıkardığı sesle hanımını ararken çıkardığı ses acaba bir mi? Biz ona dikkat etmiyoruz. Köpek de bunu görüp: "Şu insanoğlu ne kalın kafalı! Bunca yıldır birlikte oturuyoruz, ben onun dilini öğrendim, o benim dilimi bir türlü öğrenemiyor!" demiyor mu acaba?

24 Şubat, Salı

Madame Colette seksen yaşına girmiş, bunun için kendisine Légion d'Honneur nişanının en büyük rütbesi verilmiş. Madame Colette de kabul etmiş bunu. Oysaki eskiden nişan kabul etmediğini söylerlerdi.

Guy de Maupassant: "Bir yazarın şerefine leke sürecek üç şey vardır: Académie'ye girmek, nişan almak, *La Revue des Deux Mondes*'a yazı yazmak." [demişti.] Académie'ye girmedi, nişan almadı, ama o dergiye bir hikâye vermiş. Derginin yöneticisi Buloz kızmış onun sözüne: "Ben bu adamdan bir yazı alırım." demiş, yirmi, yirmi beş yıl uğraşmış, yola getirmiş Maupassant'ı. Doğrusu, *La Revue des Deux Mondes*'a yazı yazmak bir yazarın şerefine leke sürmez, o da herhangi bir dergidir, birtakım çok iyi yazılar da çıkmıştır onda. Ama Académie'ye girmeyi, nişan almayı ben de doğru bulmuyorum. Bir yazar kalkacak: "Benim büyük değerim vardır, Académie'ye girmeliyim."

diyecek, sonra da gidip birtakım adamlara rica edecek. Hiç beğenmediği kimselerin oyunu dileyecek! Bir yandan büyükleniyor, bir yandan da küçüklüğe katlanıyor! Çirkin bir şey.

Ödüller, hani şu mükâfatlar için de öyle. Monsieur Gide ömrünün sonunda Nobel ödülünü kabul etti de ününe büyüklüğüne ne kattı sanki? Sully Prudhomme, Anatole France, yahut Bernard Shaw gibi adamlardan mıydı o? Küçülttü kendini o ödülü almakla. Madame Colette de nişanı kabul etmemeliydi, kendine bir şey katmıyor.

Ama ihtiyarlık işte!... Kişi ihtiyarlayınca bu gibi şeylere düşüyor demek istemiyorum. Tersine, hiç önemsemiyor artık onları. Madame Colette nişanı, Monsieur Gide Nobel ödülünü kabul etmeselerdi, o zaman onlara bir değer vermiş olurlardı. "Vermişler, bana ne? Kabul etmeyeceğim de söz olmasına [mı] bırakacağım?" diyorlar.

Bir de Erik Satie'nin sözü var: "Nişanı kabul etmemek iş değil, adamsan onu hak etmezsin!" dermiş.

25 Şubat, Çarşamba

Yeditepe dergisinde bir başlık: "Bir Yanardağ Söndü." Bizim bildiğimiz, yanardağların sönmesi üzünülecek şeylerden değildir, yanardağlar, uzaktan güzel olsa bile, yakından zararlıdır. Ama *Yeditepe* gerçekten bir yanardağın sönmesine... yanmıyor. Edebiyatça konuşmuş, onun yanardağ dediği Neyzen Tevfik'miş.

Neyzen Tevfik'le bir kere karşılaştım; o da ayak üstü. Çok bir şey konuşmadık. "Şerefyab oldum... — O şeref benim." gibi beylik sözler. Bilirim, kendisini çok sevenler vardı. Ama *Yeditepe* dergisine ne oluyor? *Yeditepe* yeni sanatı savunur, kalıpçılıktan, yani şu *formalisme* denilen şeyden kaçındığını söyler. Neyzen Tevfik'in sanatında ise her şey kalıptır, yüzyıllardan beri kalıplaşmış bir sanat, yüzyıllarca gevelenmiş sözler. Neler de söylememiş! "Bir hazakatzedeyim, midemi tıp tepti benim, / Kırk katır tepse yıkılmazdı şu âciz bedenim." "Bezm-i meyde süfehânın saza meftûn oluşu, / Nazarımda su içen eşşeğe ıslık gibidir." *Yeditepe* bunların beylik sözler olduğunu anlamıyor mu? Eski sanata, kalıplaşmış sanata, ölü sanata sal-

dırırken bu sözlerin de o soydan olduğunu görmüyor, anlamıyor mu?

Bunları beğenirler, bunları yazan adam için bir yanardağ derler de Yahya Kemal'e dudak bükerler!... Yahya Kemal'in sanatında da kalıpçılık vardır, o da birtakım eski sözleri söyler durur, ama bir yenilik de vardır onun sanatında. Yahya Kemal Doğu'nun kalıpçılığına Batı'nın kalıpçılığını aşılayabildi, gazele bir Avrupa şiiri havası getirdi. Neyzen Tevfik'e yanardağ diyenler, Yahya Kemal'in ustalığına hayran olmalı değiller mi?

Olmuyorlar. Yahya Kemal'de bir arama var, bir özenme var, güzel şekiller kurmak kaygısı var. İşte bunu istemiyorlar. Onların kalıpçılık, *formalisme* dedikleri sadece sanat kaygısı, pürüzsüzlük kaygısı, güzel söyleme kaygısı. Neyzen Tevfik'i bu kaygıları bilmediği için beğeniyorlar. Gönülden kopma sanatmış, yani insanları lâubaliliğe, tembelliğe, kendini beğenmeğe, ne biçim yaratılmışsa öyle kalmağa, onunla övünmeğe götüren sanat. Hani şu "halk şiiri" falan...

Sanatı seviyorsanız, önce lâubalilikten kaçın.

2 Mart, Pazartesi

Neydi o dünkü kar! Durmamacasına yağdı. Önce bir keyif veriyor, sonra iç sıkıyor. Kitap bile okuyamadım, gözlerim hep penceredeydi: "Şu bir dinse!" diye bakıyordum. Ama o sessiz sessiz dökülüyor, hiç dinmeyecekmiş gibi geliyor insana. Hani Yahya Kemal Bey: "Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu." diyor, sesi bir yana bırakın, doğru. Bin yıl sürecek sanılan bir sessizlik, bunaltıyor. Büğün de sokaklarda yürüyebilirsen yürü! Korkunçtur Ankara'nın donu! Kaldırımlarda buz, demir kesilir sanki. Düşünce de, bir yandan can acısı bir yandan ötekinin berikinin gülmesi. Düşüvermek beklenmedik bir şeymiş de onun için güldürürmüş. İnanmıyorum buna. Gülenler kötülüklerinden gülüyorlar. Kendileri de bilmiyorlar belki yüreklerinin kötü olduğunu, ama var içlerinde kötülük, bir kimsenin bir yanı acıdı diye gülüyorlar. Ben düşmedim, yavaş yavaş, dikkatli dikkatli yürüdüm. Öyle yürümek, canımızın pek kıymetli olduğunu düşünmek de insanı kendi gözünde gülünç ediyor.

3 Mart, Salı

Kumar oynamanın zevki nedir diye düşünüyorum. Pascal çözememiş bu soruyu. "Kumarcıya kazanmak istediği parayı verin, razı olmaz, parasız oynamasını söyleyin, onu da istemez." gibi bir şeyler söyler. Öyle sanıyorum ki kumarı, kendimizi açıkça beğenmemize, kendimizi beğendiğimizi açıkça söylememize elverişli olduğu için seviyoruz. Bakın oyunculara: Kazandılar mı ustalıklarından, ütüldüler mi şanssızlıktan. "Şansım vardı da onun için kazandım." yahut: "Bilmediğimden, yanlış oynadığımdan ütüldüm." diyen pek azdır. Herhangi bir kimseye, "Ben senden akıllıyım, ben bu işi senden iyi yaparım." demeğe utanırız, ama oyunda: "Benim gibi oyuncu..." demekten çekinmeyiz. Oyunda rahatça kendimizi beğeniriz de onun için severiz oyunu. Kazandık mı, ustalığımızın tanıtıdır, kuruluruz. Kazandığımız parayı da hemen harcarız. Neden harcamayalım? Usta değil miyiz? Yarın gene kazanacağız, kudretimizi göstereceğiz öteki oyuncuların hepsine. Kumarı koltuklarımızı kabarttığı için severiz. Ütüldüğümüzde de bir türlü gurur duyarız: Talih bizimle uğraşıyor, yükleniyor bize, biz onunla da çarpışacağız...

İçki de bir bakıma öyle değil mi? Bize haddimizi unutturur, kendimizi büyük gösterir bize. Hikâyenin de anlattığı o. "Neden içiyorsun?" diye sormuşlar birine, "Nasıl içmeyeyim? İçmeden on bin lira borcum var, içtikten sonra on bin lira alacağım çıkıyor." demiş.

Bunları düşünüyorum da içkiden, oyundan vazgeçeceğimi mi söylüyorum? Yooo! Bilirim onlardan kurtulamayacağımı. Demek böbürlenmeğe, haddimi unutmağa ihtiyacım var.

5 Mart, Perşembe

Sevmem alaturka musikiyi, şu "ince-saz" denilen musikiyi. Bir sıra kapılmıştım, çabuk geçti. Neden kapılmıştım?... Yahya Kemal Bey: "Sultani-yegâh başka beste, / Zira ki o beste başka beste" diyor. Yalnız "sultani-yegâh" değil, her beste başka bestedir. ("Sultani-yegâh" için "beste" demek bilmem doğru mu? Bir makam, bir fasıl değil mi o?... Yahya Kemal Bey'in titiz olduğunu söyler dururlar ya, pek aldırmaz öyle şeylere, bir sözü

yerinde kullanmağa bakmaz. En güzel şiirlerinin birinde, "Ses"te, "Bir eski gazel bestesi yükseldi Boğaz'dan" dememiş miydi? Sonra değiştirdi: "Bir bestenin engin sesi..." dedi, o da doğru olmadı. İlk şekli iyiydi bence, "engin ses" hiç hoşuma gitmiyor.) "İnce-saz" denilen musikiyi sevmem ya, gene de kızıyorum halk musikisini ondan üstün tutanlara. İnce-saz tek düzenli de halk musikisi öyle değil mi? O çok daha yalın, daha işlenmemiş. Arap'ın "yalel"i ile eğleniriz, "yalel, yalel, yalel" diye tuttururmuş, bir türlü bitirmezmiş, biz bitiriyor muyuz? Radyoda çalıyorlar: "Aman avcı! kıyma bana, / Ben bu dağın balam! maralıyam..." Halk musikisinin biraz özentilisi ama bayağı! O "balam" ne oluyor öyle? Sözde Azerbaycan türküsüymüş! Sanmıyorum, bizimkilerin uydurması. Gerçekten Azerbaycan türküsü olsa ne çıkar? Azerbaycanlıların musikisinin bizimkinden üstün olması için hiç bir sebep yok. Halk musikisini ince-sazdan üstün tutmaları hep şu sadeliğe, yavanlığa tutkunluklarından geliyor. Sanat adamı uğraşmayacak, işlemeyecek eserini, içinden nasıl koparsa öyle bırakacak... İnceliğe düşman o adamlar, medeniyete düşman da onun için böyle söylüyorlar. Bir de: "Halk musikisi millî, ince-saz millî değil" diyorlar. Bunu duymuyor muyum, öfkemden bağıracağım geliyor. Bir milletin yüzyıllarca emek verdiği bir sanat nasıl millî olmaz? Niçin halkın ezgileri millî olsun da Dede Efendi gibi büyük ustaların özene bezene yaptıkları besteler millî olmasın? "Millet" sözünün ne demek olduğunu düşünmüyorlar, akıllarına, dillerinin ucuna ne gelirse onu söylüyorlar. Lâubalilik, hep lâubalilik. "Aydın" denilen kimseleri bu lâubalilikten vazgeçirmeğe bakmalıyız. O zaman alaturka musikiden de belki kurtuluruz. Avrupa musikisinde millî eserler yaratırız.

8 Mart, Pazar

Eski edebiyatımızı, divan şiirini övmek, gönlümce övebilmek isterdim. En çok sevdiğim, asıl sevdiğim şiir o değil mi benim? Kendi kendime kaldım mı, ya da bir iki arkadaşla içerken bırakırım kendimi ona: "Hab-ı aşk içre dilin, hak bu ki, tâbir olmaz, /Gördüğü vâkıa hep görmediği rüyadır." "Biz tâlib-i teveccüh-i ikbal-i rûzigâr, / Gülberk-i bâğ-ı ömr ise berbâd olup

gider." "Pare pare dil-i mecrûh u perişanımdan, / Ser-i kûyunda gezen her ite bir pâre fedâ." Bütün sevinçlerimin, düşlerimin, üzüntülerimin, acılarımın ezgisi bunlar değil midir? Yıllardır eksilmeyen, ta içerime baktım mı, eksilmediğini gördüğüm bir sevgiyle anarım Fuzuli'nin, Baki'nin, Naili'nin, Nabi'nin gazellerini, beyitlerini. Hepsinden de beni saran, belki, Nedim'in gazelleridir: "Halelpezir ise resm-i kühen aceb mi, Nedim? / Bu taze şiirimizin itibarı bâkidir." Bana yüzyıllar arasından bir şamar değil mi bu? Ben ne dersem diyeyim, o taze şiirin "itibarı bâki" kalacak.

Doğru olsaydı keşke! O edebiyatın, divan şiirinin yaşayabilmesini isterdim ben de. O yaşasaydı, yaşayabilseydi, ben de büğün duygumla düşüncem arasındaki uzlaşmazlık yüzünden kıvranmazdım. Ama görüyorum o şiirin artık ölmüş olduğunu. Kim anlıyor ki artık o şiiri? Kim inanıyor artık ona? Abdülbaki Gölpınarlı *Divan Edebiyatı Beyanındadır* adlı kitabını çıkarınca kızmıştım, ama doğru değil miydi onun dedikleri? Ben de, belki başka bir biçimde, yıllardan beri onu söylemiyor muyum? (Abdülbaki Gölpınarlı'nın kitabına gene de kızıyorum, ince ayrımlar gözetilmeden yazılmış, bir yavanlık var o kitapta, kandırmıyor, inandırmıyor okuyanı. Çok şeyler bilir Abdülbaki Gölpınarlı, divan edebiyatını, İran edebiyatını, tarihin değerini düşürüyor.)

Severekten, yüreğimiz kanayaraktan kapatacağız divan şiirini. Onda bizim duygularımız vardır, ama bilelim ki insanı insan eden duyguları değil, düşünceleridir. Duygularımız karşısında düşüncelerimizi susturmağa değil, düşüncelerimiz karşısında duygularımızı susturmağa çalışalım. Doğrusunu isterseniz, duygu da düşünceden başka bir şey değildir: Açıklığını yitirmiş, dayanaklarını unutmuş bir düşüncedir. Açıklığını yitirdiği, dayanaklarını unuttuğu, kendi kendini iyice anlayamaz olduğu için de sinirlenmiş, bağnazlaşmış (müteassıplaşmış) bir düşüncedir. Bunun içindir ki duygu tartışmaya gelmez, gücün sözünü geçirmek ister. Ne yazık ki biz büğün bir duygu çağındayız, onun için de hoşgörürlüğümüz yok, tartışmaya girişmeden karşımızdakini susturmağa çalışıyoruz.

9 Mart, Pazartesi

Şu Puccini musikisinin bayağılığını nasıl sezmiyorlar, anlamıyorum. O ezgicinin bütün eserleri biribirine benziyor. Çok dar bir adam! Yaratamıyor bir türlü, bir tek havası var, boyuna onu söylüyor. Ben musikiden anlamam ama Puccini'yi nerede duysam, bilirim Puccini olduğunu, hep o havada onun için.

Biliyorum onu neden sevdiklerini. Kimler seviyor? Sanatla kafalarını yormak istemeyenler, alıştıkları, "güzelliklere" [kendilerini] bırakıvermek isteyenler seviyor. Puccini'yi kendilerini yormadığı için, kendilerinden hiç bir yeni çaba, yeni bir emek beklemediği için seviyorlar. Oysaki gerçek sanat eseri, karşısındakinden bir uyanıklık bekler, bir uğraşma bekler.

Koyunun kaval dinlemesi gibi dinliyorlar Puccini'yi, uyumak için, içlerini uyutmak, kafalarını uyutmak için. Alaturka musikiyi dinleyenlerin çoğu, divan şiirlerini dinleyenlerin çoğu da öyle dinlemiyorlar mı? Sanata bundan daha aykırı bir durum düşünülemez.

Çok kimselerin sanatta yeniliği sevmemesi de bunun için değil midir? Yeni bir eseri anlamak için biraz olsun çabalamak, uğraşmak gerektir, işte bundan kaçarlar.

11 Mart, Çarşamba

Dün Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin büyük salonunda Monsieur André Rousseaux'nun söyledikleri duyulmuyordu. Öyle sanıyorum ki kendisi de iyi hazırlanmamış, derme çatma sözler söylüyordu. Ama büğün Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Jean Giraudoux üzerine söyledikleri canlıydı, belli ki gerçekten seviyor o yazarı, eserine ilgilenmiş. O eseri çözümlemedi (tahlil etmedi), parça parça edip göstermeğe, anlatmağa kalkışmadı, sezdirmeğe, sevdirmeğe çalıştı. Öyle sanıyorum ki başardı bu işi: Dinleyenlerin çoğu yanılmıyorsam Jean Giraudoux'nun romanlarını değilse bile tiyatro eserlerini okumak hevesiyle çıktılar salondan. Bir eleştirmecinin bekleyeceği en büyük mükâfat da bu değil midir? Kendi kitaplarını okumak hevesini aşılayacak değil ya! Ama Jean Giraudoux'nun romanlarını yahut tiyatro eserlerini okuyanlar onlarda Monsieur André Rousseaux'nun bulduklarını bulabilecekler mi? O ayrı mesele. Bir

eserde bulduğumuz bizim içimizde zaten az çok bulunan şey değil midir? Eleştirmeci, içinde çok şeyler bulunan bir kimsedir, bunun için birçok kitaplardan umulmadık manalar çıkarır. Doğuştan mı vardır o şeyler kendisinde? Bir kimsenin içinde doğuştan büyük şeyler olabileceğini sanmıyorum, eleştirmeci de kendi içindekileri dışarıdan, okuduğu kitaplardan almıştır. Ama çok okumuştur, okuduklarını biribirileriyle karşılaştırmıştır içinde, onlardan yeni yeni değerler yetiştirmiştir. Bunun içindir ki az okuyanlar, ellerine geçen kitaplardan büyük bir mana çıkaramazlar.

12 Mart, Perşembe

Monsieur André Rousseaux'nun Jean Giraudoux için söylediklerini büğün de düşünüyorum. Dün pek canlı, güzel bulmuştum onun dediklerini. Büğün bakıyorum, pek bir şey kalmamış aklımda. Dün sadece onun deyişine mi kapıldım? Dün, onun söylediklerini beğenmemin, ilgi ile dinlememin, öyle sanıyorum, başka bir sebebi vardı: Öğleyin tanışmıştım kendisiyle, konuşmuştum. İnsan tanıdığı bir kimsenin sözlerini, tanımadıklarının söylediklerinden daha dikkatle dinliyor, daha iyi anlıyor. Tanımadığınız kimsenin söylediklerini sizinle bir konuşma sayamıyorsunuz, başkalarıyle konuşuyor o, siz de nasılsa duyuyorsunuz. Oysaki kendisini tanıdınız mı, doğrudan doğruya size söyler gibi oluyor. Bir dostun, bir arkadaşın, yakınlarımızdan birinin yazdığı şiiri, kitabı sevmemiz de bu yüzden değil mi?

15 Mart, Pazar

Eleştirmecimiz yok diye üzülüyorlar, çok söz söylüyorlar ya, doğrusu eleştirmecilik de çekici bir uğraş (meslek) değil. Belki de umutsuzların tutacağı bir yol. Şiir, hikâye yazmayı beceremeyince başlar kişi eleştirmeciliğe. Şiir yazan: "Büğün okumasınlar beni, yarın değerimi anlar da okurlar." diyebilir. Eleştirmeci ise büğün okunmuyorsa yarın hiç okunmaz: Söyledikleri, yargıları ya doğrudur, yarın herkesin bildiği bir şey olur, onun için okunmaz, ya yanlıştır, söylediklerinin, yargılarının yanlış olduğu iyice anlaşılır da onun için okunmaz. Bundan da-

ha yirmi yıl önce Paul Souday Fıransa'nın en ünlü eleştirmecilerinden biriydi, büğün kitaplarını okuyan kalmadı, birçok kimselerin ilgiyle bekleyip okuduğu yazılarını bir kitapta toplamak kimsenin aklına gelmiyor, adı bile anılmıyor Paul Souday'nin. Albert Thibaudet'ninkileri, onun yazılarını, kitaplarını da okuyanlar günden güne azalıyor. Oysaki Albert Thibaudet bir çağın belki en bilgili, en iyi, en derin düşünür edebiyat adamı idi.

Edebiyatla, sanatla uğraşmak, yarına inanmak demektir. Hiç bir şair, hiç bir hikâyeci yalnız büğün için yazmaz, ölümsüzlüğe özenir: "Benim yazdıklarım, benim eserlerim de Homeros'unkiler, Shakespeare'inkiler gibi yüzyıllardan yüzyıllara kalacak." der, içinden geçirir bunu. (Biliyorum, salt yaşadıkları yıllarda beğenilmek, para kazanmak için çalışanlar da vardır, onları saymıyorum, onlar gönülleri kararmış insanlardır.) Eleştirmeci ise, böyle bir düş kuramaz, o bilir kendisinin geçici olduğunu: Başkalarının eserlerini tanıtıp sevdirecek, yahut değersizliğini gösterip yıkacak, inandığı doğruları yaydıktan sonra kendisi de unutulup gidecek. Biz büğün Georges Ohnet'nin edebiyatını Jules Lemaître'in yıkmış olduğunu biliyoruz, ama Jules Lemaître'in, Georges Ohnet'yi kötüleyen eleştirmesini şimdi kim merak edip de okuyor? "O söylemeseydi elbette başka biri söylerdi." diyoruz. Georges Ohnet de büsbütün yıkıldı mı sanki? Öyle sanıyorum, büğün *Demirhane Müdürü*'nü okuyan, Jules Lemaître'in eleştirmelerini okuyanlardan daha çoktur. Bakın *Demirhane Müdürü*'nü bizde de, Türkeli'nde de bilen epeyce insan vardır, Jules Lemaître'in adını kaç kişi duymuştur?

"Sainte-Beuve'ü unutuyor musun? Adları ünlü, yazdıkları büğün de okunan birçok eleştirmeci var, onları ne yapıyorsun?" diyeceksiniz. Hayır, unutmuyorum onları. Sainte-Beuve'ü unutmuyorum, Lessing'i de unutmuyorum. Ama onlar öyle sanıldığı kadar değildir. Benim şimdi aklıma gelmeyenlerle birlikte beş altı kişi. Doğrusunu isterseniz, onlar da pek okunmuyor. Okunsalar bile eleştirmeci diye okunmuyor. Sainte-Beuve'ü okurken, hangi hikâyeci iyidir, bilinmeğe değer, onu öğrenmek için mi okuyorsunuz? Yooo! Sainte-Beuve'ü birtakım

düşüncelerini öğrenmek için, görüşünü öğrenmek için, deyişinden hoşlandığımız için okuyoruz. Artık bir şairin, bir hikâyecinin eserlerini okur gibi okuyoruz Sainte-Beuve'ün eserlerini. Bir eleştirmeci diye değil. Eleştirmeci olarak okuyunca, hayran olmak şöyle dursun, beğenmiyoruz artık onu, yaşadığı günlerin gerçek değerlerini meydana çıkaramamış, Baudelaire'i, Balzac'ı, Stendal'i iyice anlayamamış diye kızıyoruz.

Bizde eleştirmeci yok diye dövünenler pek düşünmüyorlar bunu, bir kimsenin bunu bile bile, yazdıklarının geçici olacağını, yarına kalmayacağını bile bile eleştirmeciliği seçmesini istiyorlar. Bir toplum için eleştirmeciyi, kendi duygularını, düşüncelerini söylemeğe değil de başkalarını tanıtmağa çalışan insanı pek gerekli buluyorlarsa ne duruyorlar? kendileri eleştirmecilik etsinler.

17 Mart, Salı

Başkalarını beğenmediğim için yahut pek az kimseyi beğendiğim için benim kendimi çok beğendiğimi sanıyorlar. Hayır, kendimi de beğenmiyorum, benim de o beğenmediğim kimseler gibi olduğumu biliyorum. Bakıyorum, çevremdekilerin çoğu bana benziyor, ben kendi kusurlarımı, eksiklerimi gördüğüm için onların kusurlarını eksiklerini de görüyorum, onun için beğenmiyorum onları. Kendimle ölçüyorum, bakıyorum ki benden üstün değiller, onların düşünceleri de benimkiler gibi yalın, benimkiler gibi yavan, neden beğeneyim onları? Bir kimse çok kişiyi beğeniyorsa bilin ki kendini beğenmiş bir adamdır, kendine yakın ne bulursa hemen hoşlanıyor, hayran oluyor demektir. Yalnız bunun için mi biliyorum kendimi o kadar beğenmediğimi? Hayır, başka sebepler, başka belirtiler de var. Pek severim kendimi göstermeyi, bir yere gittim mi hemen birtakım parlak sözlerle dikkati çekmeğe çalışırım, överim kendimi, beğenilmek isterim, şöyle susup da bir yanda oturamam. Başkalarının yargısını bu kadar önemseyen, başkalarınca ille beğenilmek isteyen bir kimse kendini beğenmiş olabilir mi? Kendimi beğensem, başkalarına beğendirmek için o kadar çabalamam, didinmem. Başkalarınca beğenilmek istemek bilirim ki aşağılık duygusundan gelir, bende de var o. Halimi düşünüyorum da inan olsun, çoğu tiksiniyorum kendimden.

21 Mart, Cumartesi

Erken uyandım bu sabah, beş buçukta. Baktım, ortalık ağarmıştı. Pek sevindim. Sevmem kışı, soğuğu yüzünden değil, ışıksızlığı yüzünden, güneş geç doğar, erken batar da onun için.

Bahar geliyor, bu akşam bahara gireceğiz, yarın "nevruz", günler gecelerden uzun olacak artık. Bahar, bahar... "Bahar kelkeni..." Hayır bizim söylediğimiz gibi yazacağım: "Bahar gelgeni gitkeni bilmedi gönlüm." Aydınlarımızın çoğunun dudak bükerek: "Çağatayca" dedikleri bu işte, bizim kendi dilimiz değil mi sanki? Ama büğünün Türk aydını "g" yerine bir "k" gördü mü, tanıyamıyor ana dilini. İlla "gönül" diyeceksiniz, genizden çıkan "n" ile "köngül" dediniz mi, yabancı bir dil konuştuğunuzu sanıyor, anlasa da kaba buluyor, kıyameti kopanıyor. Büğünün Türk aydını, ne derse desin, Türkü, Türklüğü sevmiyor, beğenmiyor da onun için. Çağataycaya dudak bükenler arasında kendilerini milliyetçi, ırkçı sayanlar da var. Sevsinler onların milliyetçiliğini, ırkçılığını! Yalnız Çağataycayı yabancı bir dil saymakla kalmıyorlar, bir Kayserili, bir Adanalı: "Gelek, gidek, konuşak" dedi mi, onu da yabancı sayıyorlar. Yakında: "Türkeli dediğiniz yalnız İstanbul'dur, yalnız İstanbullular Türk sayılır, ötekiler bizden değildir." deyip çıkacaklar. Ama İstanbul'da Beyoğlu kahvelerinde oturup Anadolu özleminden açacaklar: "Ah Anadolu! Vah Anadolu!" diye birtakım lakırdılar edecekler, en bayağısından edebiyat... Bizde gerçek edebiyat, gerçek milliyetçilik, gerçek Türk sevgisi, gerçek Türkçe sevgisi, o bayağı edebiyatın kafası ezildikten sonra başlayacak.

Bahar üzerine çok şiirler bilirim, Nefi'nin ünlü bahariyesi belki baştan aşağı ezberimdedir. Ama o mısraların hiç birini anmadım da Nevai'nin o "Bahar gelgeni gitkeni bilmedi gönlüm" mısraı geldi aklıma. Neden acaba? Nedeni var mı? İhtiyarlık, bahardan bir umudum kalmadı da onun için. Gelip gidecek bahar, gönlümün, ihtiyarlamış, sönmüş gönlümün haberi bile olmayacak.

22 Mart, Pazar

Benim gibi konuşma diliyle yazmağa özenenler günden güne çoğalıyor. "Benim gibi" derken, "Benden öğrendiler, bana uyuyorlar" demek istemiyorum. Hayır, ne onlar benden öğrendi, ne de ben onlardan. İçlerinde benim yazımı hiç okumamış, adımı duymamış olanlar da bulunur. Konuşma diliyle yazmağa özenmek havadaydı sanki, bu toplumun geçirmekte olduğu devrimin buyruklarındandı, hepimiz ona uyduk.

Özenmesine özeniyoruz ya, başarabiliyor muyuz? Bizim yazılarımızın dili bir mi konuşma diliyle? Çarşıda pazarda konuşulan dille? Doğrusunu söyleyeyim: Başaramıyoruz. Biz okuryazarlar konuşma Türkçesini unutmuşuz, yitirmişiz de onun için başaramıyoruz. Biz de okula gittik çocukluğumuzda, bize de öğrettiler yazı dilini, kesin kuralları bellettiler, fiil hep sona gelmelidir dediler, biz de inandık, belledik o dersi, kafamız öyle yoğruldu, o kurallara göre konuşmağa başladık. Kitaplar okuduk: Onlar da bize öğretilen kurallara göre yazılmıştı, dilimiz gerçekten öyledir sandık.

Sonra da dinledik çarşı pazar konuşmasını. Baktık ki kitaplardaki dilden daha açık o, daha canlı, daha sıcak. Fiilin başa, ortaya gelmesi Rumeli ağzıdır derlerdi, gördük ki Anadolulular da öyle konuşuyor. Biz de onların konuştuğu gibi yazalım dedik. Kolay mı? Kitaplardan öğrendiğimiz dil değil ki o, bizim konuştuğumuz dil de değil, bizim unuttuğumuz bir dil. Onu yeniden bulmağa çalışıyoruz. Yüzyıllardır o dili unutmağa, unutturmağa çalışmışlar, biz yeniden ortaya çıkarmak istiyoruz.

Anlamıyorlarmış bizim yazılarımızı. Kafaları yapma bir sözdizimine alışmış da onun için anlamıyorlar. Bizim yazdığımız dil tabiî dildir demiyorum, eremedik biz o tabiîliğe, daha uzun zaman da eremeyeceğiz. Ama bizimki bir kurtulma kıpranışıdır, yüzyılların kurduğu o ölü sözdiziminden kurtulmak için bir çabalama. Biz başarabiliyor muyuz? başaramıyor muyuz? şimdi karıştırmayalım onu. Biz başarabilsek de başaramasak da doğru olan, gerekli olan budur. Gerçekten, konuşma diliyle yazmağa varmasak bile o eski yapma kuralları yıkmış oluruz, onlardan ayrılınabileceğini göstermiş oluruz, bizden sonra gelenler bulurlar belki gerçek konuşma dilini.

23 Mart, Pazartesi

Bir yerde okudum: "X..., küçük yaşında romancılığı kendisi için yazı sahası seçerek çalışmalarını bu yolda toplamıştır." Bunu yazan kimse güzel yazdığını sanıyor elbette. Oysaki bence neye benziyor, bilir misiniz? "Bu adam çamura batar gibi batmış cümleye" diyorum, "bir türlü çıkamıyor, kurtaramıyor kendini." Söylediğini beğenmiyor, önemli bulmuyor, ille süslemek istiyor onu. "X..., küçük yaşta romancılığa özenmiş, roman yazmağa başlamıştır." derse, büyük yazarlığı nerede kalacak.

Biraz daha okuyalım: "Nitekim basılmak suretiyle okuyucularımıza sunduğumuz (bu roman) onun ilk eseri değildir." Nasıl buldunuz "basılmak suretiyle" sözünü? Beğendiniz mi? Olsa olsa şöyle bir mana çıkar ondan: Okuyucular bir yerde basmışlar yayıncıyı, o da öylece romanı sunmak zorunda kalmış. Salt bezek diye koymuş o "basılmak suretiyle" sözünü. Salt bezek diye katılan her söz manayı da bozar, biçimi de bayağılaştırır.

Romana gelince, daha bitirmedim, yeni başladım okumağa. Beni sardı demeyeceğim, o kadar değil ama ilk sayfaları hoşuma gitti. Onun yazarı bizden, yani konuşma diline özeniyor. Romanının iyi çıkmasını çok isterim.

Yalnız "koyulmak" sözünü çok kullanıyor. "Başlamak" diyemiyor, ille "koyulmak". Belki de bunu Türkçe sanıyordur, oysaki değil, bizim dilimizde "başlamak" anlamına "koyulmak" yoktur, birtakım züppe yazarlarımız Fransızcanın *se mettre*'ine özenerek uydurdular onu. Türkçede "bir işe koyulmak" sözü vardır, "o işe dalmak, işe kendini vermek" demektir. Fransızcada *se mettre* sözü başlamak demektir diye bizim de "koyulmak" sözünü o anlamda kullanmamızın yeri yoktur.

Ne yaparsınız ki güçtür bunun önüne geçmek. Bayağılık çabuk yayılır. Bu "koyulmak" sözü birkaç yıl önce çıktı, hemen bütün ağızlara düştü. "Dünya çapında, memleket çapında" sözleri gibi. Ne bileyim? Belki şu "basılmak suretiyle" sözü de çok kimseyi imrendirip çabucak sarar yazı dilini.

25 Mart, Perşembe

Fransızca yeni bir dergi çıkıyor: *La Parisienne*. İyi bir dergi olacağını sanmıyorum, çıkaran adamın, Monsieur Jacques La-

urent'ın yazılarını pek sevmem de onun için. Geçenlerde Ankara'ya gelen Fıransız eleştirmecisi Monsieur André Rousseaux'ya sormuştum, o da beğenmediğini söyledi. Gene de görmek istiyordum o dergiyi. Ne yapayım? bütün yeni dergileri merak ederim, okumasam da alırım birkaçını.

En sonunda getirttim o *La Parisienne*'i. İyi bir dergi mi? Doğrusu değil iyi bir dergi, karmakarışık bir şey. Hani birtakım yazarlar vardır, ukalâlıktan kaçmak için, büsbütün ukalâlığa düşerler, Monsieur Jacques Laurent onlardandır. Nasıl söyleyeyim? hafifliğin ukalâlığı vardır onda. Dergisi de kendisi gibi. Gene [de] hoşuma gitti. Kısa yazılar var çok. Haftalık edebiyat gazetelerini andırıyor. Ciddîye almıyorsunuz, şöyle bir göz gezdiriyorsunuz, birdenbire gözünüz bir yazıya takılıyor, okuyorsunuz, hoşunuza gidiyor. O kalabalığın arasında birtakım iyi, çok iyi yazarlar da buluyorsunuz.

Eskiden öyle dergiler çıkmazdı. Fıransa'da ağırbaşlı dergiler çıkardı. Böyleleri olsa bile onlara büyük yazarlar yazı vermezlerdi. Şimdi sanki gülümseyerek yazıyorlar. Bilmem sonu iyi olacak mı bunun? Belki de yüksek edebiyat ortadan kalkacak. Yüksek edebiyat alaya gelmez.

26 Mart, Cuma

Monsieur Paulhan'ın Stalin için söylediği hoşuma gitti, şöyle demiş: "Politikadan anlamam, dilciyim ben. Stalin'in dil konusunda bir yazısı vardı, Marx'ın dediklerini çürütüyordu, çok beğendim. Edebiyat yargılarına gelince, bence pek kesindir onlar, hep bir öğretiye (*système*) bağlıdır, hoşuma gitmez."

29 Mart, Pazar

Bir yazar için en başta gelen şey deyiştir elbette, üsluptur. Düşünce olduğunu sananlar yanılırlar. Ne ile anlatırız düşüncelerimizi? Karıncalar küçük oynak boynuzlarını biribirilerininkine dayar da öyle bildirirlermiş biribirilerine ne istediklerini, bizim var mı öyle boynuzlarımız? Bizim dilimiz var, deyişimiz var, onunla bildireceğiz.

Bunun içindir ki deyişi önemsemeyen yazar düşündüklerini de önemsemiyor demektir: Onları karşısındakine bildir-

menin yoluna aldırmıyor, onları bildirmenin çaresini aramıyor.

Ama bizde bu değil ki deyiş, bu değil ki üslup! Bizim yazarlarımızın çoğu, üslup deyince, birtakım parlak sözler kullanmayı, girintili çıkıntılı tümceler (cümleler) kurmayı anlıyorlar. Düşünce büsbütün yitiyor o pohpohlu lakırdıların altında, kimse bir şey anlamıyor. Doğrusunu isterseniz, anlaşılacak bir şey yok da onun için anlaşılmıyor.

Onların çoğu deyişe bir değer vermediklerini, bir yazıda düşünce, bilgi aradıklarını söylüyorlar. Olabilir, ama yazarlar buna kapılmamalıdır. Şunun için ki, okurların aradıkları düşünceyi, bilgiyi göstermenin yolu gene deyiştir.

Bir de şu var: Okurların bir yazıda düşünce, bilgi aradıkları doğru mu? Onların asıl aradıkları kendi düşüncelerine, kendi bilgilerine uygunluk değil mi? Okurların çoğu, hepsi denecekleyin çoğu, okudukları yazılarda kendi inançlarının, kendi düşüncelerinin bir yankısını aramıyorlar mı? Bakıyorsunuz, sağcılar sağcıları, solcular solcuları beğeniyor, yalnız biribirilerinin dediklerini, düşündüklerini anlıyorlar. Bu, düşünceye değer vermek değildir, bir doğruya bağlanmak, belki de körü körüne bağlanmak, başka doğrulara, başka düşüncelere kötü kötü bakmaktır. Bağnazlıktır (taassuptur). Deyişe, üsluba aldırmayanlar, yazarlar arasında da, okurlar arasında da ancak bağnaz olanlardır.

Düşüncelerimizi, bilgimizi ancak deyişlerimizle anlatabiliriz. Ne var ki, yazarın deyişi, üslubu yenmesi, en çok onu önemsediğini belli etmemesi gerekir.

30 Mart, Pazartesi

Yaşayan dil! Yaşayan dil! Ağızlarında hep bu! Bir bakın o yaşayan dilcilerin yazdıklarına, birinde bile şöyle gerçekten yaşayan, gerçekten canlı düşüncenin, duygunun titremesini gösteren bir cümle bulamazsınız. Kullandıkları tilcikler (kelimeler) ne olursa olsun, deyişleri ölü, deyişleri cansız.

Dil deyince yalnız tilcikleri düşünüyorlar da onun için. Örneğin mesele, hakkında, sahip, fikir tilciklerini okurların çoğu, belki hepsi bilir diye: "Bu mesele hakkında sahip olduğumuz

fikir..." gibi bir sözün yaşayan dille yazılmış olduğunu söylüyorlar. Ama iyi bakın o söze: Yaşıyor mu o? Cansız bir kalıp değil mi? Bir soluk var mı onda? Onun yerine: "Bu sorun üzerine düşündüğümüz..." dediniz mi beğenmiyorlar, yaşayan dilden değilmiş o!... O yaşayan dilcilerin hepsi de gerçek yaşamadan, candan, soluktan korkuyorlar. Hepsi de kitapların ölü diline bağlı, bir türlü kurtulamıyorlar ondan.

1 Nisan, Çarşamba

Büğün Monsieur Spaak'ın konuşusunu dinlemeğe gittim. O adamın çok güzel konuştuğunu söylüyorlar, ben öyle bulmadım. Bir yığın katkı (sıfat) kullanıyor, şişiriyor sözü. Kalabalık üzerinde bir etkisi olur belki, beni sarmadı onun deyişi.

Konusuna gelince, günümüzün en önemli konusu: Avrupa Birliği. Bir Avrupa Birliği'ne erilmesini ben de isterim, yalnız Avrupa Birliği değil, bir acun birliği. Ama Monsieur Spaak'ın tuttuğu, onun gibi [politika adamlarının] tuttukları yol gerçekten Avrupa Birliği'ne götürür mü? Bana öyle geliyor ki bu işi yöneticiler, politika adamları başaramazlar. Bir gün Avrupa Birliği, acun birliği gerçekten kurulursa, daha çok yazarların, ozanların, bilginlerin, filozofların çalışmalarıyle olacaktır.

Neden böyle düşünüyorum? Yöneticiler, politika adamları birer töreci, birer moralist değil de onun için. Töreyi, sağ-töreyi (ahlâkı), gönülleri istemiyorlar demiyorum, ama birtakım menfaatleri gözetmekten ayrılmıyorlar. Uluslarının menfaatlerini savunacaklar. Uluslarına: "Menfaatlerinizi düşünmekten vazgeçin!" diyemezler. Dedikleri gün devriliverirler. Hele yöneticilerin seçimle [iş başına] geçtikleri ülkelerde. Düşünün bir: Monsieur Spaak kendi ülkesinde başbakandı, bölemi (partisi) seçimlerde çoğunluğu kazanamadığı için düştü, gene de saylavdır. Ya saylav da olmasaydı? Büğünkü önemini de yitirmez miydi? Bir yazar, bir ozan, bir bilgin, bir filozof için öyle değildir. Düşünce adamı çoğunluğa: "Siz benim dediklerimi, düşündüklerimi beğeniyor musunuz? beğenmiyor musunuz?" diye sormaz. Çoğunluk beğenmese de o gene söyler düşüncelerini, etkilemeğe çalışır. Yavaş yavaş etkiler de. Bunu sağlığında başaramasa bile, ölümünden sonra başarabileceğini düşünür, ölü-

münden sonra başarabileceğine inanır. Bir yönetici gerçeğin üstüne çıkamaz, gerçeği silemez, değiştiremez, ne kurarsa gerçek üzerine kurmak zorundadır. Avrupa Birliği, Acun Birliği gibi amaçlar ise, gerçeği aşarak düşünülmek ister, ancak öyle gerçekleşebilir.

Nedir bizim "gerçek" dediğimiz? Onun kadar değişen ne vardır? Ülkelerin menfaatleri, ihtiyaçları büğünden yarına büsbütün başkalaşıverir. Avrupa Birliği, Acun Birliği gibi büyük amaçlar ise, daha az değişen, daha yavaş değişen duygular, düşünceler üzerine kurulur. Monsieur Spaak boyuna sayılar söylüyordu: Birleşik Amerika Devleti'nin nüfusu 150 milyonmuş, Avrupa Kömür Birliğine giren devletlerin nüfusu da yüz elli milyonu buluyormuş, onlar da bir Kuzey Amerika'nın yetiştirdiği şeylerin birçoğunu yetiştiriyormuş. Birkaç yıl içinde bu sayılar değişiverir. Sayı üzerine kurulan, menfaatler üzerine kurulan birlik devrilir.

Bana öyle geliyor ki bir gün Avrupa Birliği, Acun Birliği gerçekten kurulabilirse, ancak sevgi üzerine, menfaatleri aşan bir düşünce üzerine, biribirimizin insanlığımızı anlamamız üzerine kurulacaktır. Gene de hoşlandım Monsieur Spaak'ın sözlerinden. İyimser bir adama benziyor. İyimser kimselerin çok iyiliği dokunabilir insanoğluna.

5 Nisan, Pazar

Orson Welles'in *Othello*'sunu gördüm. Shakespeare'in *Othello*'su diyemiyorum, sinema çok değiştiriyor bir eseri. Bunu, Orson Welles'in yaptığı filimi beğendim mi? beğenmedim mi? kestiremiyorum. Doğrusu ben anlayamıyorum sinemadan, şöyle gerçekten hoşlanamıyorum.

Güzel resimler var *Othello*'da, bir iki yer sarıyor insanı, işte o kadar. Bütünü kandırmıyor. Othello'nun kıskançlığı pek çabuk ilerliyor. Sanırsınız ki Othello zaten şüpheleniyor Desdemona'dan, zaten öldürmek istiyor, Yago'nun dedikleri, oyunları, yalanları ancak bir bahane oluyor. Oysa Shakespeare'de öyle değildir, kıskançlığın yavaş yavaş ilerlediği, yüreğe sindiği bellidir. (Çoktandır okumadım *Othello*'yu, yeniden okumalı, belki de yanılıyorum.) Öyle olmayınca, kıskançlık birdenbire parla-

yınca, kala kala bir masal kalıyor ortada. Bir adam evlenmiş, sonra bir alçağın yalanlarına kanarak karısını öldürmüş... Bu değil *Othello*, bu kadar yavan bir şey olamaz.

Othello'yu Orson Welles'in *Othello*'sunu beğenmek, sevmek için başka türlü bakacaksınız: İyi bileceksiniz Shakespeare'in *Othello*'sunu, sinemaya gitmeden önce bir daha okuyacaksınız, filmi, hikâyeyi öğrenmek için değil ancak birtakım resimler görmek için seyredeceksiniz. Bir romanın resimlerine bakar gibi.

Sinemaya gidenler öyle mi gidiyor? Yalnız bizim için demiyorum, başka memleketlerde, Avrupa'da, Amerika'da sinemaya gidenler öyle mi gidiyor? Milyonlarca insan görmüş Orson Welles'in *Othello*'sunu, bunların yüzde kaçı bilir Shakespeare'in eserini?... Gidiyorlar, sonra da Shakespeare'in *Othello*'sunu gördüklerini sanıyorlar. Bana öyle geliyor ki bu türlü filimlerin büyük bir kötülüğü oluyor, birtakım şairleri, önemli eserleri çoğunluğa yanlış tanıtıyorlar. Kalabalık, salt kalabalığın hoşuna gitmek için, çok müşteri çekip, para kazanmak için yapılmış bir filimi görünce Shakespeare'in, dünyanın övünerek gösterdiği bir şairin işte o olduğunu sanıyor. Kalabalığı Shakespeare'e yükseltmiyor o filimler, Shakespeare'i kalabalığa indiriyor.

Hayır, sevmedim Orson Welles'in *Othello*'sunu. Birkaç güzel yeri var, Orson Welles belki iyi bir oyuncu, ama bütün iyi değil, Shakespeare'in eserinin özünü, anlamını bozmuş. Hele o başlangıç nedir? Othello'nun gömülme töreni uzun mu uzun, insanı bunaltıyor. Oyundan değilmiş o, başlangıçmış, oyunu kimin hazırladığını, kimlerin oynadığını söylemek için yapılmış, yapmasınlar!

6 Nisan, Pazartesi

Dün Orson Welles'in *Othello*'su üzerine düşündüklerimi yazdım. Büyük filim başlamadan önce bir sinema gazetesi gösterdiler. İngiltere'de büyük bir at yarışı olmuş, yarışı kazanan atın sahibine Kraliçe Elizabeth bir kupa veriyor: "Kraliçe kupayı takdim etti." diyor filimi Türkçe yorumlayan. Dilimiz bu hale düştü işte! Bir kraliçe takdim ediyor. Bu sözü söyleyen kişi, kimdir ne bileyim ben, zıpırın biri, "takdim etmek" sözünü "vermek" sözünün kibarcası sanır, merak etmez duyduğu söz-

lerin anlamını, gelişigüzel kullanır onları, takdimin ancak küçükten büyüğe olacağını, bir ecenin, uyruklarına takdim etmeyeceğini, ancak vereceğini, bağışlayacağını, ihsan edeceğini nereden düşünsün? Kibarca konuşacak o, kibarca konuşmak için de Arapça, Farsça sözler kullanması yeter. Dikkat ettim, bir kez bile yanılıp başka, öbür, öteki demiyor, hep diğer diyor. Öyle olur. İşte, bütün o diğer'ciler kraliçelere takdim ettirir, bayağı insanların kibarlık taslaması! Bayağılıkların bayağısı bu değil midir?

7 Nisan, Salı

Yazılarımın kimini öz Türkçe yazıyorum, kimine de yabancı sözler karıştırıyorum. Bunun için de söylenenler oluyor bana. Ne yapayım? Bütün yazılarımda yalnız öz Türkçe tilcikler kullanmak isterim ama yapamıyorum, beceremiyorum, güç geliyor. Anlamazlar diye korkmuyorum. Öz Türkçe tilciklerle yazdıklarım da, biliyorum, ötekiler gibi anlaşılıyor, belki daha iyi de anlaşılıyor. Anlamıyoruz diyenlerinki kuru söz. Okurken biraz durup düşünenler, en yeni tilcikleri de çabucak kavrıyor. Öyle durup düşünmeyenlere gelince, onlar neyi anlıyorlar ki benim yazılarımı anlasınlar?

9 Nisan, Perşembe

Büğünlerde bir gazete "saygı ve hürmet" diye yazmış, ben okumam o gazeteyi, Nurettin Artam'ın bir yazısından öğrendim. Nurettin Artam alay ediyordu. Elbette alay edilecek şey! Ama yalnız o gazete mi bunu yapan? Dil değişmesini istemeyenlerin çoğu, belki de hepsi böyle yazıyorlar. Kullandıkları sözlerin anlamını düşünmüyorlar. O sözlerin anlamı üzerinde durmuyorlar da onun için. Gelişgüzel kullanıyorlar birtakım sözleri, onlarda anlam dışı bir güzellik bulunduğunu sanıyorlar. "Saygı" ile "hürmet"in bir anlama geldiğini düşünüp yalnız birini kullanmak, ne dediğini bilen, bir şey söylemek için konuşan kimsenin işidir. Düşünmeyen, ikisini bir arada kullanır, sonra da: "Bakın! ben ne güzel söyledim!" diye koltuklarını kabartır. Ama bizde güzel yazmak, yazmasını bilmek diye buna demezler mi? Bakın bütün edebiyatımıza, şöyle güzeldir,

böyle güzeldir diye övülen şiirlerimizi bir okuyun, hepsi de bu biçim sözlerle dolu değil midir? "Azm ü cezm ü rezm etti" diye yazı yazmak, bizde uzun zaman bir ustalık sayılmıştır: "Saygı ve hürmet göstermek" diye yazanlar işte o geleneğin yetiştirmeleridir. Bizde doğru yazı, gerçekten güzel yazı, eskiden kalma bütün kitapların kapanmasından sonra başlayacaktır, herhangi bir sebeple onlar okundukça, onların etkisi sürüp gittikçe, yeni yetişenler de kullandıkları tilciklerin anlamını düşünmeyeceklerdir. Kullandığımız tilciklerin anlamını düşünmemek de düşünmemenin ta kendisidir.

10 Nisan, Perşembe

Yeni bir kitabım çıktı: *Karalama Defteri*. Büğün şöyle bir karıştırayım, birkaç yerini okuyayım dedim. Boğuluyordum. Boyuna yanlışlar var içinde. Bütün ki'ler ayrı yazılmış, seninki, benimki de. Okurlarımdan dilerim, o kitabı okurlarsa o yanlışları da bana yüklemesinler.

Yalnız o kitabımda mı o biçim yanlışlar? Ötekilerde de bulunur. Ne yapayım? Bizde dizmenler de, düzeltmenler de dikkat etmiyorlar. Bakın bütün kitaplara, bütün gazetelere, hepsinde "artırmak" yerine "arttırmak" diziyorlar. Oysaki o iki söz arasındaki ayırımı bilmeyen Türkçeyi bilmiyor demektir. Bir kişinin imlâsı az çok düşünüşünü de gösterir, biz yazılarımızda bunu gösteremiyoruz.

12 Nisan, Pazar

Gençlerle konuşuyordum büğün. Dört genç. Üçü, bu yazımı görürlerse korkarım kızarlar kendilerine "genç" dediğime. Bir iki kitap çıkarmış adamlar, yetişmiş, olgunlaşmış birer yazar olduklarına inanıyorlardır artık, birer "üstat" diye bakılmak isterler. İnan olsun, saygısızlığımdan değil "genç" deyişim, ama hepsi de yaşça çok küçüktü benden. Bir şairden açıldı. Biri: "O şair şu şiirlerinin bu mısraını Valéry'den almış." dedi. Şaştım doğrusu bu bilgisine. Fıransızca bilmez, demek Valéry'nin şiirlerini okumamıştır, ama bir Türk şairinin bir mısraını o Fıransız şairinden almış olduğunu öğrenmiş, "aşırmacılık" görüyor onda.

Pek kızarım bu kitapta, şu şiirde aşırma arayanlara. Kendilerinin öyle pek okumadıklarını, düşünmediklerini gösterirler de onun için. Biraz okuyan kişi, bir sözün, bir düşüncenin çok yerde, biribirine benzemez yazarların eserlerinde bulunabileceğini anlamıştır. Artık düşüncelere bakmaz o kişi, düşüncelerden çok deyişe bakar, bütüne bakar. Deyişten, bütünden anlamayanlardır ki düşüncelere, parçalara takılırlar.

13 Nisan, Pazartesi

Dün yazdığımı okuyordum, Voltaire'in bir sözünü hatırladım. Adamın biri onun bir kitabını inceleyip birtakım aşırmalarını göstermiş, bunu duyunca gülmüş Voltaire: "Neden bu kadar yormuş kendini? Gelip bana sorsaydı, ben gösterirdim ona öteki yerleri de kimlerden aldığımı." demiş. Söylenmedik söz bulup söylemek dileği çocuklara, bilisizlere yaraşır.

14 Nisan, Salı

Bayan Nezihe Meriç'in bir hikâye kitabı çıktı: *Bozbulanık*; eksik olmasın bana da göndermiş. Üzerine ne yazmış diye baktım: "Değerli büyüğümüz Nurullah Ataç'a saygılarımla" diyor. Şu "büyüğümüz" sözüne bir tutuluyorum ki! Ne demek "büyüğümüz"? Ne demek "büyüklerimiz"? Ben kimsenin büyüğü olmağa, kimseye yol göstermeğe kalkmadım, bütün ömrüm yerleşmiş düşüncelere, inançlara karşı savaşmakla geçti. Bayan Nezihe Meriç benim hiç bir yazımı okumamış mı acaba? okumuşsa benim bu çeşit saygılardan hoşlanmayacağımı anlamamış mı? Benden öğüt genç yazarlara: Kimseyi kendilerine "büyük" diye, "üstat" diye tanımasınlar. Okusunlar kendilerinden önce yazılmış olanları, o başka, bütün sanatı, bir başlarına yeniden yaratacak değiller ya! Ama bıraksınlar saygıyı, bilsinler ki kendilerinden önce gelenler de ancak kendileri gibi birer yazardı. Büyüklük, küçüklük yoktur sanat alanında. Şunu bunu "büyük" tanımak kişinin hızını kesebilir.

Gerçekten bunun için mi kızıyorum "büyüğümüz" diyenlere, "büyüklerimiz" diyenlere? Bilmem. Başka bir sebebi daha olduğunu sanıyorum: Bana bu "büyüğümüz", "büyüklerimiz" sözü basmakalıp bir söz gibi geliyor, hani Monsieur Gide, birta-

kım sözleri "karşılıksız çeklere" benzetir, bu da o soydan, gerçek bir duygu, gerçek bir saygı yok içinde. "Saygılarımla" sözüne de kızıyor muyum? Hayır, öyle değil o, "saygılarımla" sözünden kişi gerçekten bir saygı beklemiyor, sokakta karşılaştığımız bir tanıdığa şapka çıkarmak gibi bir şey o. Şapka çıkarmak "ben sizin kölenizim" demektir, ama artık yitirmiş o anlamı, töreye karışmış. "Büyüğüm", "büyüğümüz" sözü ise öyle değil, o yeni uydurma, onun için batıyor kişiye.

15 Nisan, Çarşamba

Sokakta bana "Ağabey! Amca!" demiyorlar mı, sinirleniyorum. Belli etmiyorum sinirlendiğimi, ses çıkarmıyorum, ama içimde bir öfke duyuyorum. Neden? Bizim ulusun törelerinden bu, kişi kendinden yaşlılara "ağabey" der, "amca" der, "baba" der, kadınlara da "anne", "abla", "teyze". Ben işte bu töreye kızıyorum. Niçin biribirimizi kardeş sayıyoruz, bir soydan sayıyoruz? Bunun toplumda ne kadar kötü etkileri olduğunu görmüyor musunuz? Biz biribirimizi böyle kardeş saydığımız, bir soydan saydığımız için çabucak lâubali oluyoruz, ötekinin berikinin, bize en yabancı olanların bile işine karışıyoruz, hemen özel yaşayışını da öğrenmeye kalkıyoruz. Biraz yabancı olalım biribirimize, lâubalileşmeyelim, yakınımız saymayalım biribirimizi.

Sokakta "amca, ağabey, abla, teyze", bir toplantıda da söz söylemeye kalktılar mı hemen: "Arkadaşlar"... Neden arkadaşlar? Neden "bayanlar baylar" değil? Biribirimizin arkadaşı mıyız hep? Bakıyorsunuz, bir kişi başka birinin dediklerini çürütmek istiyor, onunla bir düşüncede, bir görüşte olmadığını söyleyecek, gene: "Arkadaşım bay falanca..." diye başlıyor söze. Yani söze ta baştan yalan karıştırıyoruz.

Bunun içindir ki gerçekten samimîlik olmuyor bizde. Herkese "arkadaş", herkese "dost" diye diye kendimize gerçekten bir arkadaş, gerçekten bir dost edinemiyoruz. Gerçekten arkadaşlık, gerçekten dostluk lâubalilikten kaçınan toplumlarda olur.

17 Nisan, Cuma

Baktım çocuklar uçurtma uçuruyor. Her yıl, ilkyaz aylarında, uçurtmayı gördüm mü, bir üzünç duyarım içimde, ağla-

maklı olurum. Ben uçurtma uçurtmadım ki! Çocukluğumda pek isterdim, o renk renk kâğıtlardan yapılmış uçurtmaların havalanmasına içimi çekerek bakardım. Annem bırakmazdı beni uçurtma uçurtmama. Günah mıymış neymiş, öyle bir şey uydurmuştu. Beş taş da oynatmazdı: Göğe taş atmakmış, o da günahmış.

11 yaşındaydım annem öldüğünde, üzüldüm, ağladım ya, artık uçurtma uçurabileceğimi, beş taş oynayabileceğimi de düşündüm doğrusu. Bir gün bir arkadaşla kocaman bir uçurtma yaptık, büğün de gözümün önüne geliyor, güzel şeydi! Havalandı havalandı, salındı göklerde. Babam duymuş: "Uçurtma uçurtmanın bir zararı, bir günahı yoktur ya, annen istemezdi, onun için uçurtmayacaksın." dedi. Sesimi çıkaramadım, büktüm boynumu. Bir gün geldi, karışan kalmadı artık, ama ben de uçurtma uçurtmak yaşını geçirmiştim. Şimdi utanmasam karışacağım çocukların arasına.

Uçurtma yapmasını bilsem, utanmaz karışırdım. Bilmem ki! Elimden gelmez ki! Demin "Bir gün bir arkadaşla bir uçurtma yaptık" dedim, yalan, o yaptı, ben baktım, ben elimi değdirsem, bütün o incecik çıtalar kırılır, kâğıtlar yırtılıverirdi.

Çocukluğum olmadı benim. Çocukluğu olmayanın gençliği de olmaz. Bir şey söyleyim mi ben size? ihtiyarlığı da olmuyor öylesinin. Hani güzel bir ihtiyarlık vardır, insan çocukluğunda yaptıklarını, gençliğinde yaptıklarını hatırlar, anlatır da gözlerinin içi parlar, ben kendimde değil, başkalarında gördüm onu. Çocukluğu, gençliği olmamış kişinin yaşlılığında da bir tatsızlık var, yalnız ölümü düşünüyor, ölümden korkuyor, işte o kadar.

20 Nisan, Pazartesi

Konuşurken, şöyle eş dost ile konuşurken kimsenin "talim VE terbiye" dediğini "Yapı VE Kredi Bankası" dediğini duydunuz mu hiç? Kimse söylemiyor VE'yi, "talim-terbiye" diyoruz, "Yapı-Kredi Bankası" diyoruz. Dilimizde VE yok da onun için, istedikleri kadar uğraşsınlar, sokamıyorlar. Türkçede, konuşma Türkçesinde, VE'den bir kaçınma, bir tiksinme var. Oysaki yazılara dolduruyorlar VE'yi, onsuz olamazmışız, anlaşılmazmış

ne dediğimiz, daha birtakım lakırdılar. VE'yi konuşurken gerekli bulmadığımıza göre, atabildiğimize göre, yazı dilinden de atabiliriz! İşlerine gelmez, onun yazıya bir kibarlık, derinlik verdiğini sanıyorlar, boncuk diye kullanıyorlar onu. Nazar boncuğu, yahut katır boncuğu...

Konuşmalarda VE hiç geçmiyor demiyorum. Hani kitap gibi konuşan yüksek aydınlarımız var, ve'li ve'li konuşuyor onlar, hele bir yerde bir söylev çekmeğe kalktılar mı ve'nin bini bir paraya. Ondan sonra da "Bak!" diyorlar insana, "konuşmada VE kullanılıyor işte". Konuşma mı derim ben onlarınkine?

21 Nisan, Salı

Okullarda çocuklara aşk şiirleri okutmak doğru değilmiş, yüzlerini, gözlerini açarmış, neler•getirirmiş akıllarına! Akıllı uslu olmaları gerek öğrencilerin, çalışacaklar, öyle aşk sevda düşünmeyecekler, gözleri yerde gidecekler okula, gözleri yerde dönecekler!

Aksiliğe bakın ki bizim şiirlerimizin, gerek saz şairlerinin, gerek divan şairlerinin yazdıkları şiirlerin, en güzelleri aşk üzerine olanlardır. Çocuklara aşk şiirini öğretmediniz mi, gerçekten güzel şiir gösteremezsiniz. Bunun içindir ki birtakım yavan lakırdılardan başka bir şey belletmiyorlar çocuklara, şiiri sevdiremiyorlar onlara.

Ne olur çocuk aşk şiirlerini öğrenirse? Aşk, sevda düşünür de derslerine çalışmazmış, erkekse kızlara, kadınlara söz atar, kızsa kendisine söz atılmasından hoşlanırmış. Onlara aşk şiiri öğretmek, âşık olmalarına, çapkınlık etmelerine izin vermek olurmuş. Siz izin vermezseniz, aşk sözü etmezseniz, onlar kendiliklerinden öğrenmeyecekler, değil mi? Ama oğlunuz büyüyünce, şöyle on sekiz, on dokuz yaşını bulunca, kızlara bakmazsa, bu sefer de korkarsınız, bir eksikliği mi, bir hastalığı mı var bu çocuğun diye, hekime danışırsınız.

Çocukların bir yaşa gelince, aşk düşünmeleri tabiatın bir buyruğudur, bunun önüne geçemezsiniz. Öyle ise aşklarını, o duygularını da eğitimden geçirin. Güzel aşk sözlerini öğretin, imrensinler onlara, biribirilerini sevdiklerini söylerken onları kullansınlar, onlara benzer sözler bulmağa çalışsınlar.

Ama çocukların tabiî isteklerini saklamaları daha doğru bulunuyor. Böylece sinsiliğe, iki yüzlülüğe, yalancılığa sürüklüyorlar onları, sonra da eğitim diyorlar, terbiye diyorlar bunun adına.

22 Nisan, Çarşamba

Yaşlandığım için midir? düşüncem günden güne ahlâk konusuna saplanıyor. Ahlâk toplum kurumlarının başında gelir, bir kişinin her şeyden önce ahlâklı olması aranır derler, doğrudur. Ama nedir ahlâk dedikleri? Ahlâk denildi mi çoğu belden aşağısını düşünüyor. Bununla kolaylaştırıyorlar ahlâklı olmayı. Toplum içinde yaşayan kişilerin (kişinin başka türlüsü de olmaz zaten) ahlâklı sayılmağa, namuslu sayılmağa ihtiyaçları vardır, ama çoğu kolayca namuslu olmağa bakarlar. Kendilerini tuttular da çapkınlıktan, hovardalıktan kaçındılar mı, yeter onların namuslu, ahlâklı olmalarına, artık yalan söylemekten de, ötekinin berikinin işine karışmaktan da, konu komşunun ne yaptığını gözetlemekten de, şuna buna kara demekten de çekinmezler. Ama asıl bunlar ahlâksız[lık]tır, asıl bunlar namussuzluktur.

Ahlâkı bir bel aşağısı zabıtası olmaktan kurtarmalıdır. Ancak o zaman yükselir.

24 Nisan, Cuma

Otobüsteydim büğün. Bir adam bindi. Sarmısak yemiş, yanımda durmadı benim, uzağa gitti, gene de duyuluyordu ağzının kokusu. Burnumu tıkadım. Ben zaten inecektim, ama gideceğim yere varmamış olsam da inerdim, çekilir şey değildi o koku.

Nasıl yaparlar bunu? Kendi keyiflerinden başka hiç bir şey düşünmezler mi bu adamlar? Şunu bunu rahatsız edeceklermiş, umurlarında değil. Onlar sarmısağı yesin de yüzlerce kişi bundan rahatsız olsun, zararı yok.

Sarmısak yemesinler demiyorum. Ben sevmem o nesneyi, ama bunca yüzyıldır insanoğlu yiyor onu, demek bir tadı var, bir iyiliği de var. Yesinler, kimsenin zevkine karışacak değilim, ama sarmısak yedikten sonra dalmasınlar kalabalığın içine, dü-

şünsünler biraz, düşünsünler de ötekini berikini rahatsız etmesinler. Yalnız ben rahatsız olmuyorum, nice kimseler rahatsız oluyor. Sarmısak yemeyi seveni gördüm, ama kendisi yemeden sarmısak kokusundan hoşlananı görmedim. Akşam yenmez mi bu? Çoluk çocuk akşam yemeğinde yersiniz o sarmısağı, sonra otursunuz evinizde, olur biter.

Şu adama bir çatayım dedim içimden. Söylemeliydim düşündüklerimi. Bir kavgadır çıkardı. Bilirim, otobüstekilerin çoğu da ondan yana olurdu Canı istemiş de sarmısak yemiş o adamcağız! Ne karışırmışım ben? Belki bir de alaturkalık, alafrangalık tartışması açarlar, bana züppe derlerdi. Göze alamadım. Ama almalı göze. Kavga etmeyi, tartışmayı, züppe sayılmayı almalı göze, dayak yemeyi bile göze almalı. Kimsenin işine, keyfine karışmak değildir bu. İnsanları biraz da ötekini berikini düşünmeğe, şunu bunu rahatsız etmekten çekinmeğe çağırmaktır. Bana öyle geliyor ki bu da, bir yurttaşın başlıca ödevlerindendir. Böyle kavgaları, tartışmaları, bu uğurda dayak yemeyi göze almazsak, bu ülke sarmısak kokusundan kurtulamaz. Yani bu toplumun insanları yalnız kendilerini düşünüp, başkalarına aldırmamaktan, bütün kötülüklerin anası olan bu huydan silkinemez.

26 Nisan, Pazar

Kaç gündür bu ayrı günü bekliyordum, yola çıkacağım da onun için. Severim yolculuğu. Yolculuğu severim de gittiğim yerleri görmesini, insanlarına ilgilenmesini bilir miyim? Hayır, kitap adamıyım ben, bilmem çevreme bakmasını. Hele tabiat güzelliklerinden hiç anlamam. Şu yer güzelmiş, bu yer değilmiş, bana boş gibi geliyor bu sözler. Her yer güzeldir, dağlar taşlar, kırlar, sular. Güzel demek de doğru değil, başka bir söz bulmalı, sadece canlı olduğu için, üzerinde yaşadığımız toprak olduğu için seviyoruz.

26 Nisan, Pazar (akşam)

Bütün gün baktım trenin penceresinden. Baktım da gördüklerimden bir şey kaldı mı aklımda? Hayır. Ama bir köpek... Unutamayacağım o köpeği. Bir ayağı kırık, büyük, ak bir kö-

pek, gelmiş, yolculardan ekmek bekliyor. Duruyor öyle. Bir iyilik akıyordu o hayvanın yüzünden.

Her yolculukta birkaç kitap alırım yanıma, sözde okuyacağım, okuyamam ki! çoğu, hiç birini açmadan dönerim. Büğün şair İbrahim Minnetoğlu ile tanıştım. Hoşlanmam şiirlerinden, bir iki yazısında övdü beni, o yazıları da beğenmedim, kızdım. Beni ne diye övüyor? Onun şiir anlayışı, edebiyat anlayışı ile benim şiir, edebiyat anlayışımın biribirine hiç uymadığını görmüyor mu? İyi bir delikanlıya benziyor. Şair olmasa belki daha rahat konuşacağım onunla. Ama biliyorum, iş dönüp dolaşıp şiire gelecek, bana şiirlerini okuyacak, ben de onu kırmamak için yalan söyleyeceğim. En çok da buna sinirlenirim.

27 Nisan, Pazartesi

İbrahim Minnetoğlu bana kitabını okuttu: *İstanbul Fethi*, destan denemesi. Yarısında bırakmak istedim: "Hayır, sonuna kadar okuyun." dedi. Yüzüm tutmadı kitabı kapatmağa. Hiç de sevmedim o şiiri, değil, benim sevebileceğim şiirlerden değil. Kötüdür de demiyorum, anlamıyorum ben o türlü şiiri, bir insanın öyle şeyler yazmağa özenmesini dahi anlayamıyorum. Bu şairler birtakım "şiir sözleri" bellemişler, onları diziverdiler mi, şiir yazdıklarını sanıyorlar. İbrahim Minnetoğlu da o kitabı yazdığı için herhalde takdir edilmeğe, alkışlanmağa lâyıktır.

Zaten onu bekliyor. Kendisi için yazılar yazılmalıymış, şiirleri okul kitaplarına alınmalıymış, şiirleri şununkilerle, bununkilerle karşılaştırılmalıymış. Bu kitabında şöyle bir şey var: "Amansız bir ok atıldı / Zehirli miydi, neydi? / Bu hain ok geldi de / Sancak erine değdi. / Yukarı, aşağı değil. / Tam kalbine saplandı." Ok bir kişinin tam yüreğine saplandı mı, ne olur o kişi? Ölür değil mi? Bilemediniz işte. Şöyle diyor Minnetoğlu: "Düşecekti, düşmedi. / Önce sancağını ta başına yükseltti." İş mi sanıyorlar, [böyle] söylemeyi, bellerler onları? Bilmiyorlar bir kahramanı övmeyi, şöyle gerçekten övmeyi, tabiî olarak övmeyi bilmiyorlar da onun için böyle şeyler uyduruyorlar. Fazıl Hüsnü Dağlarca da böyle bir şey bulmuş, pek beğenmiş, hemen yazmış, o da *İstanbul-Fetih Destanı*'nın "Sancaktar" adlı parçasında şöyle buyuruyor: "Dağ inanmamış, derya inanmamış, / İnan-

mış o. / Dağ düşer, derya düşer. / Sancaktar düşmez." Düşer efendim: Oku, kurşunu yiyince, o da düşer. Büyüklüğü, kahramanlığı da düşmesindedir, yurdu uğrunda, inanı uğrunda canını vermekten çekinmiyor. Düşmezse, ona kurşun, ok işlemezse, nerede kalır onun yiğitliği, kahramanlığı? İnsanoğlunu övecek misiniz? tabiat kanunlarını düşünün de ona göre övün, tabiat kanunlarının dışındaymış gibi göstermeyin öveceğiniz insanı. Bilirsiniz Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerini ne kadar sevdiğimi. Bu yeni kitabında da beğenilecek yerler yok değil, ama "Sancaktar düşmez" gibi iri lakırdılar sinirlendiriyor beni.

İbrahim Minnetoğlu söyledi: Eleştirmecilerimizden biri, sami Nihat Banarlı, bir yazısında Minnetoğlu'nun destanı ile Dağlarca'nınkini gözden geçirmiş: "Neden bu şairler serbest nazımla yazıyor? Fetih destanı aruzla yazılmalıdır." buyurmuş. A efendim, büğünün şairi büğünün dili, büğünün şiir anlayışıyle yazar, Fatih'i büğünün görüşü ile över, kutlar. Ama dilin kemiği yok ya! Sami Nihat Banarlı da söyler böyle, beğenenler, doğru bulanlar da olur... Bana ne! Biri söylesin, ötekiler de beğensin. Belki de Minnetoğlu yanlış anlamıştır onun dediğini.

27 Nisan, Pazartesi (akşam)

Vardık Diyarbakır'a. Nedendir bilmiyorum, ben Diyarbakır'ı inişli yokuşlu bir yer sanırdım, dümdüzmüş. Sevdim bu şehri, uzun zaman oturmak isterdim burada. Ama biliyorum, iyice görmeden ayrılacağım. En çok üç dört gün kalabilirim, sonra gene çıkmalı yola.

Burada genç öğretmenler arasında beni sevenler var, okuyorlarmış yazılarımı. Öğrencilerine de okutuyorlar. Onu pek doğru bulmadım. Çocuklar okuduklarına inanırlar, bellerler onları. Benim söylediklerime inanmasınlar demiyorum, ben ne yazarsam inanarak yazarım, kendi doğrularımı, hakikatlarımı söylerim. Çocuklar: "Bu adam böyle düşünüyor." demez. "Bu böyleymiş, doğrusu buymuş." der. Ben öğretici değilim, öğreticiliğin sorumunu alamam üzerime. Öğretici olmak beni düşünmekten korkutur. Ya doğru değilse düşündüğüm? ya doğru değilse yazdığım? İçime bu şüphe düşünce, ben de yalnız şundan bundan söylemeğe kalkarım, özgürlüğümü yitiririm.

28 Nisan, Salı

Büğün dolaştım Diyarbakır'da, birkaç kişi ile konuştum. Dicle'yi gördüm. Karşı kıyıda küçük bir köy var, ne şirin şey! Ama gitmek zor oraya. Hem bakalım yakından görülünce de o kadar şirin mi?

29 Nisan, Çarşamba

Büğün Öğretmen Okulu'nda şiir üzerine konuştum, Fuzuli'den, Baki'den, Naili ile Galip'ten birkaç şiir okudum. Söylediklerim öyle önemli şeyler değil, ama beğendiler. Şiir bu, ne de olsa hoşa gidiyor.

Konuşurken Arapça, Farsça sözleri çok kullanıyorum. Kızıyorum kendime. Kendimi zorlayıp da onlardan kurtulmalıyım. Alışmışım o sözlere, yaşlanmışım da... İnsan kabul etmemeli böyle şeyleri, ne denli yaşlanırsa yaşlansın, kendisinin genç olduğuna, alışkanlıklarından kurtulabileceğine inanmalı. Gene de ulaşmazmış ereğine. Olsun! bir zorlamalı kendini.

Yarın dil üzerinde konuşacağım. O diyeceklerimi, korkarım beğenmezler. Ama asıl, o dil üzerine söyleyeceklerimi beğendirmek, onların doğruluğuna inandırmak [isterim]. Geçen gün öğretici olmadığımı söylüyordum. Dil üzerine söylediklerim öğreticilik değil mi? Bilmiyorum ne dediğimi.

18 Mayıs, Pazartesi

Büğün döndüm. Yolculukta güncemi yazmak istedim, ama olmuyor. Dışarısı çekiyor kişiyi: Bilmediğiniz, görmediğiniz bir yerdesiniz, çok da kalmayacaksınız, gezmeyi bırakıp da yazı yazabilir misiniz? Birkaç gün denedim, sıktım kendimi, sonra bıraktım. Daniel Defoe'nun romanını çevirmeğe de onun için devam edemedim.

Yorgunum, büğünlük de bırakayım yazıyı.

19 Mayıs, Salı

Yolculuk güzel şey doğrusu! Yorgunluğu, sıkıntıları var ya, gene de eğlendiriyor, hoşa gidiyor. Fırat ırmağını geçerken hayli güçlük çektim, gerisin geriye dönecektim. Şimdi o hali düşündükçe gülüyorum: "Bir daha geçer misin?" deseler, belki is-

temem, ama geçtiğime memnunum. Çekilen sıkıntılar da giderek bir zevk olmuyor mu kişi için?

Gezdiğim yerlerin hepsini sevdim mi? Kestiremiyorum bunu. Zaten bir yeri sevmek ne demektir? Pek anlayamıyorum. Diyarbakır'da uzun uzun oturmak isterdim demiştim, Urfa'da, İskenderun'da o kadar kalmak hoşuma gitmez. Ama doğrusu oraları da sevmedim diyemem. İnsanlar var oralarda, insanları nasıl sevmem? Sevmemek elde mi? Yaptıklarına, düşüncelerine kızsam bile gene severim, gene merak ederim onları, anlamak, bilmek isterim.

Çok söyledim şimdiye kadar: Bu yeryüzünde en hoşlandığım şehir Adana'dır. İstanbul'da doğdum, büyüdüm, yıllardır Ankara'da oturuyorum, soyum sopum da Adana'dan değil, gene de ben o şehre bağlıyım, oraya gittim mi bir başkalık, bir rahatlık duyuyorum kendimde. Neden? Güzel bir şehir mi Adana? Doğrusu hiç de güzel değil, çirkin de diyebilirsiniz. Ama orada beni çeken bir şey var. Öyle sanıyorum ki ben Adana'nın gençliğine vurgunum. Çirkin, pis bir şehir, ama eskiliği yok. Sevemiyorum eski yerleri. İstanbul'da tarih ezer insanı. Ankara'ya bayılırım, ama eski mahallelerinde gezmekten hoşlanmam. Yenişehir'den uzaklaşmak istemem. Tarihe bağlı olanları, sokaklarda gezerken geçmiş yüzyılları düşünenleri bir türlü anlayamıyorum. Adana'da işte o geçmiş yüzyıllar havası yok. Gelenekler sıkmıyor insanı: Anıtları yok, bize eskiyi anlatan yapıları yok. Ya çarşısı? O küçük küçük dükkânlar hep eskiden kalma değil mi? Değil işte, hiç birinde bir köhnelik yok, hiç birine bir kutsallık gelmemiş, hepsini de yıkabilirsiniz, tarihçiler: "Hayır! Buna dokunamazsınız!" diye bağıramazlar. Geçici bütün o yapılar, bütün o evler, dükkânlar, yarın yerlerine yeni yapılar yükselebilir.

Diyarbakır'da da en çok yeni şehri sevdim. Kalenin dışında. Bütün o eski sokaklardan, eski konaklardan kurtulmuş. Çıkmalı o kalenin dışına. Kaleyi yıkmalı demiyorum, o koca koca surlar nasıl yıkılır? Bırakmalı eski Diyarbakır'ı, unutmalı.

Doğrusunu söyleyeyim, nereye gidersem gideyim, beni yalnız yenilik çekiyor. Eskilere, eskiliğe ilgilenemiyorum, bir yabancılık duyuyorum onların karşısında.

20 Mayıs, Çarşamba

Benim gençler üzerinde bir etkim varmış, gençler yazı yazarken benim deyişime özeniyorlarmış, Türkçeyi bozuyorlarmış, daha bilmem neler. Kızarak söylüyorlar bunu: "Sen gençleri kötü yollara sürüklüyorsun." der gibi bir bakışları var.

Önce şunu söyleyeyim: Büğünün gençlerinde benim etkim görüldüğünü doğru bulmuyorum. Benim gibi devrik cümlelerle yazmağa özenen birkaç genç var, o doğru. Ama onlarda da benim etkim olduğu söylenemez. Devrik cümle ile yazmak şimdi havada. Hep fiille biten cümlelerden bezdik, öyle yazılan yazıların kolay kolay anlaşılamadığını gördük, daha canlı bir deyişe ermek istiyoruz. Yalnız bende değil, yazarlarımızın çoğunda bu özen gözüküyor. Kiminde daha çok, kiminde daha az.

Yalnız gençlerde mi görülüyor bu özen? Hayır, yaşlılar da artık cümleyi kırmak gerektiğini anlıyorlar, onlar da çalışıyor o yolda. Yaşlılar, okuyor mu benim yazılarımı? Hayır, çoğu bilmiyor bile benim ne yazdığımı. Onlar da mı benim etkim altında?

Biz konuşurken devrik cümleler kurarız, hep fiille biten cümle zorla kurulmuş, uydurma bir cümledir. Ama çoğu alışmışlar, ondan başka türlü bir Türkçe olabileceğini kabul etmiyorlar.

Gençlerin deyişinde benim etkim seziliyorsa ne çıkar? Biliyorum ne çıkacağını: Buna yerinen kimseler benim ciddî bir yazar olduğumu akıllarına sığdıramıyorlar. Onlar için ciddî yazar demek, birtakım ezberlenmiş sözleri tekrarlayan yazar demektir. Kendileri ağırbaşlı kimselerdir, benim düşüncelerim onların dediklerine uymadığına göre ben ağırbaşlı değilim. Gülerim onlara...

22 Mayıs, Cuma

Şüphesiz olarak biliyorum artık: Birtakım Arapça, Farsça, Firenkçe tilcikleri bırakamayanların hepsi de gerçekten düşünmeyen kimseler. Biraz düşünen bir kimse eski dilin bize artık yaramayacağını, dilimizin sözlerini de, cümle kuruluşunu da değiştirmemiz gerektiğini kolayca anlıyor.

26 Mayıs, Salı

Şu ile'yi, le'yi, la'yı kim uydurmuş, bilmiyorum. Acaba kullanılır mıydı eskiden? Onu da sanmıyorum. Büğün kullanmıyoruz. İstanbul'da da kullanılmıyor, öteki şehirlerimizde, köylerimizde de kullanılmıyor. Nen diyoruz, nan diyoruz. Kimsenin "Ahmet ile", yahut "Ahmet'le konuştum" dediğini duydunuz mu? iyi dinleyin, genç, yaşlı, çoluk çocuk, okumuş, okumamış hepimiz, "Ahmet'nen konuştum" diyoruz. Babamnan, annemnen, arkadaşımnan. Hani "benim bir burnum var." yerine "Ben bir burna malikim." diye yazanlar oluyor, pek yüksek soyundan birer aydın oldukları için öyle yazarlarmış, onlar bile ile demiyor, le, la demiyor. Ancak kitap okurken... O da yüksek sesle kitap okumasını iyi bilmeyenler, beceremeyenler.

Benimle, seninle, onunla... Bunları da nereden çıkarmışlar? O im, in nenin nesi? Bennen, sennen, onnan. Belki de bu onnan yüzündendir, orada nan'ın birinci n'si ikileştiğinden oluyor sanmışlardır. Benle, senle de demeyip anlaşılmaz bir kural uydurmuşlar. Yazımızda böylesinden daha ne acayiplikler var!

Ben bundan sonra ile'yi, le'yi, la'yı atayım da doğrusunu yazayım, nen, nan yazayım diyorum, bir türlü göze alamıyorum. Yeni gelmedi aklıma, kaç yıldır düşünüyorum. Yapsam, biliyorum, gene söylenecekler. "Anlaşılmıyor yazdıkların." diyecekler. Yani kendi konuşmalarını, kendi dillerini anlamıyorlar. Yazılarımda devrik cümle kullandığım için az mı söz ettiler? Dilimizin kurallarını tanımıyormuşum, yıkmağa kalkıyormuşum... Bizim dilcilerimiz, hani şu sarf kitabı yazanlar, halkın konuşmasını dinlememişler, yalnız kitaplara bakmışlar, dilimizin kurallarını yalnız yazılardan çıkarmışlar, onları okuyanlar da inanmışlar dediklerine. Bunun için konuşma diliyle yazmağa özendiniz mi, bir yenilik yaptığınızı sanıyorlar. Şimdi nen, nan yazsam, onu da yenilik diye karşılarlar, uydurma derler. Oysaki onların kitaplarda görüp de alıştıkları ile, le, la, uydurma, dilde onların bir dayanağı yok.

Daha göze alamıyorum, çekiniyorum. Ne yapayım? Kişi çevresindekilerin etkisi altında kalıyor, onları da şaşırtmamak istiyor. Ama yapacağım bir gün, o sahteliği de kaldıracağım yazılarımdan. Sırası gelir elbette.

29 Mayıs, Cuma

Büğün, İstanbul'un alınışının 500. yıldönümü. Gazetelerde boyalı boyalı resimler, Fatih'i, askerlerini öven birçok yazılar, şiirler. Resimlerin çoğu çirkin. Yalnız çirkin değil, gülünç. Eskiden kahvelerde birtakım Şah İsmail resimleri, Köroğlu resimleri görürdük, sonra alay ettik onlarla. Ama gazetelerin büğün bastıkları resimlere bakıyorum da, "Hiç ilerleyememişiz!" diyorum.

Şiirlerin de çoğu iyi değil. Gerçekten bir duygu, bir heyecan yok ki içlerinde! Duygunun, heyecanın adı var, işte o kadar. Okullarda çocukların "kitabet vazifelerini" nasıl yazdıklarını bilirsiniz: "Ben ne diyeyim?" diye düşünenler, sonra şurada burada görüp belledikleri sözleri sıralayıverirler, bizim şairlerimiz de öyle çalışıyorlar. Okuyun İstanbul'un alınışı üzerine yazdıklarını: Hepsi de biribirine benziyor.

Çekilen söylevleri dinlediniz mi? "Ebediyen... Haşre kadar..." Böyle lakırdıların bir anlamı olduğunu sanıyorlar. Bunları kullandılar mı, duygularının derinliğini belirtiyorlarmış! "Fatih şöyle dedi, böyle dedi." diyemiyorlar, ille "gürledi, bağırdı, haykırdı" diyecekler. Oysaki Fatih'in dölek bir kişi olduğu belli, uzun uzun hazırlamış İstanbul'un alınmasını, düşünmüş, hesaplamış da öyle girişmiş o işe. Hayır, o büyük adamı da haykıran, bağıran, gürleyen, ikide bir atını ortaya süren bir kişi diye ortaya sürecekler. Gerçek büyüklüğü, gerçek yiğitliği anlamıyorlar da onun için. Büyüklüğü, yiğitliği serüven romanlarından, serüven filimlerinden öğreniyorlar, bir öylesi vardır sanıyorlar.

Yazık! bilmiyoruz büyük adamlarımızı övmesini! Neden bilmiyoruz? Onların yaptıklarına, yaşamalarına bakmasını, düşüncelerini incelemesini bilmiyoruz da onun için. Kendimize göre bir büyüklük, yiğitlik görüşümüz var, oldukça da gülünç bir görüş, bütün büyüklere, bütün yiğitlere onu uyguluyoruz."Bre kâfir! demiş Fatih, atılmış kalabalığın ortasına, kılıcını bir o yana vurmuş, bir bu yana vurmuş, serivermiş düşmanları yere..." Büyük komutanlar böylesine iş görür bellemişiz, ayrılmıyoruz bellediğimizden.

Daha nesnellik (objektivite) girememiş bizim edebiyatımıza, düşüncemize. Bir nesneyi önümüze alıp bakmıyoruz, onun

niteliklerini araştırmıyoruz, bellediğimiz beylik lakırdıları sıralamakla yetiniyoruz. Bir şairimiz vardır, bir geceyi anlatır: Bir yandan fırtına gürlüyor, bir yandan kar yağıyor, bir yandan da ortalığı sis basmış... Ne yapsın? elinden geldiğince ürpertecek okuyanı! O şairimiz çam ağacının yaprakları üzerine de çok ince, çok duygulu sözler söylemiştir. Öteki yazarlarımızın çoğu da onun gibi, görmedikleri, bilmedikleri şeyleri anlatıyorlar, nesnenin ne olduğunu anlamağa çalışmıyorlar. Oysaki düşünmek bir nesneye bağlanmakla başlar.

30 Mayıs, Cumartesi

Sabahleyin gözlerimi açtım, ortalık pırıl pırıl ışık içinde. Bilseniz ne sevindim. Neydi o yağmurlar? Bir türlü ısınamadık! Hele geçen akşam, bundan iki gün önce, öyle üşüdüm ki hastalanacağımı sandım. Mayıs sonunda da insan paltoynan (yazdım, işte! bundan sonra da yazacağım!) çıkamıyor ki sokağa, herkesten utanıyor, gülecekler diye korkuyor.

Dün *Le Figaro Littéraire* gelmişti, uyanınca onu okuyayım dedim. Koca gazete, ama bomboş, bir yeri sarmıyor insanı! hani "Laf kıtlığında asmalar budayım." derler, o gazete de o çeşitten bir konu bulmuş: Ölüleri gömmek çok yer kaplıyormuş, yakmalıymış onları, bunun için de dinin, yani Katolik kilisesinin izni olmalıymış... Sonra da Katolik kilisesinin niçin izin vermediğini anlatıyor!... İşleri mi yok bu insanların? Bir kere ölüler neden çok yer kaplasın? Gömersiniz, bırakırsınız. İlle üzerine taş dikmek mi gerek? İkide bir gideceksiniz de mezarın başında ağlayacaksınız. Çiçek koyacaksınız, daha bilmem neler! Ben hiç gitmem ölmüşlerimin mezarları başına. Anıları yeter bana onların, çürümüş etleri, kemikleri ne olursa olsun...

Ben de ölünce mezar istemem, gömsünler bir yere, sonra da unutsunlar nereye gömdüklerini. Yakılmak da istemem. Ben yaşarken birçok hayvanları yiyorum, ölünce de beni yiyecek hayvanlar var, niçin mahrum bırakayım onları? Onlar da geçinecek.

31 Mayıs, Pazar

Anlayışlarına, beğenilerine güvendiğim kimselerden işittim: İyi bir yazarmış Selma Lagerlöf. Şimdiye dek hiç bir kitabı-

nı okumadım. Elime geçmedi demeyeceğim, istesem bulurdum, gider alırdım kitapçıdan. Merak edemedim bir türlü onun yazılarını. Belki de çok kişiler övüyor diyedir.

Salâh Birsel ile Behçet Necatigil bir kitabını çevirmişler onun: *Morbacka*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nden verdiler. Salâh Birsel de, Behçet Necatigil de sevdiğim insanlardandır, iyi şiirleri vardır ikisinin de, ikisi de temiz, güzel yazmağa özenirler. Bunun için *Morbacka*'yı okuyayım dedim, ancak bir parçasını okudum, on sayfa, işte o kadar. Sarmadı beni, birtakım çocukluk anıları (hatıraları). Hani şu sade denilen, özentisiz denilen edebiyat yok mu, işte o soydan bir şaireneliği, bir samimîliği var. Anlıyorum o kitapları niçin sevdiklerini: Çok kişiler hoşlanır samimîlikten. Görmüyor musunuz? bir kitabı övmek istediler mi, en çok samimîliği üzerinde duruyorlar. Bir yol "tabiî, samimî..." dediler mi, başka bir üstünlük aramıyorlar artık.

Şu yazar, bu yazar samimîymiş, ancak başından geçenleri anlatıyormuş, özenti yokmuş yazılarında, kılı kırk yarmıyormuş... Bana ne bunlardan? Ben bir yazardan samimîlik, sadelik mi bekliyorum? Derinlik bekliyorum, bir başkalık bekliyorum, kılı kırk yarmasını bekliyorum. Özenti bekliyorum. Neden özentisiz olacakmış? Kendini aşmağa özensin. Okuduğum kitapta kendini aşan bir yazar olsun ki ben de okurken kendimi aşayım, yükseleyim.

Neyse! okuduğum o on sayfa bana sevdirmedi Selma Lagerlöf'ü. Büğünlük yeter bu kadar, sonra gene okurum, belki beğenirim de o kitabı.

1 Haziran, Pazartesi

Selma Lagerlöf'ü belki dili yüzünden sevmedim. Kendisi nasıl yazarmış, bilmem onu. İsveçlilerin dilini ben nereden öğreneyim? Türkçesinden, Salâh Birsel'le Behçet Necatigil'in yazdıkları Türkçeden hoşlanmadım. Daha ilk sayfada bir "kabullenmek" var, "kabul etmek" yerine kullanılmış. Böyle kullanılan "kabullenmek" sözü sinirlendiriyor beni, bir özensizlik gibi geliyor. "Kabullenmek" bir şeyi kendine mal etmek, verilmeden, hak etmeden almak, aşırmak demektir. "Kabul etmek" ye-

rine "kabullenmek" dediler mi, daha Türkçeleştirdiklerini, halkın söylediği gibi yazdıklarını sanıyorlar. Büğünkü yazarlarımızın çoğu dikkat etmiyor böyle şeylere. Biliyorsunuz, "bahsetmek" yerine de "söz etmek" diyorlar, oysaki büsbütün başkadır "söz etme"nin anlamı, "Bahsetmek" yerine "sözünü etmek", yahut "... sözü etmek" denilir, örneğin: kitaptan bahsetti — kitap sözü etti. "Söz etmek" söylemek, kusur bulmak, dedikodu yapmak demektir.

İkinci sayfada bir "şamata" sözü battı gözüme. Türkçe "gürültü" varken bu "şamata" sözünü neden kullanmalı? Yalnız Arapça olduğu için kızmıyorum, bir bayağılık var o "şamata" sözünde, ayaktakımı dilinden. Birkaç satır alıyorum kitaptan: "Kajsa küçüklerle oynamak istemiyor, onlara bir tatlı söz bile söylemiyor, sonra ne masal ne de türkü biliyordu. Şüphesiz onları hırpalamıyor; ama ne çare, şamata ve haşarılıktan hoşlanmıyor; çocukların, iskemleciklerinde konuşmadan, kıpırdamadan uslu uslu oturmalarını istiyordu." Bir yabancılık kokusu duymuyor musunuz bu Türkçede? Bir kere hal ile yazılmayacak bu, muzari ile, geniş zamanla yazılacak: "Küçüklerle oynamak istemez, bir tatlı söz bile söylemezdi onlara. Sonra da ne masal bilirdi, ne türkü..." Ondan sonra gelen cümledeki "şüphesiz" de yerinde değil, "hırpalamasına hırpalamazdı ya" gibi, yahut "hırpalamazdı, hırpalamazdı ya" gibi bir şey denilmeliydi orada.

Bir parça daha alacağım: "Bununla beraber bayan Lagerlöf, pek memnundu Kajsa'dan. Kajsa masal bilmiyorsa varsın bilmesin; Morbacka çocuklarının, her sabah giyinir giyinmez gelip yatak odasındaki köşe sedirine kurulan, bir yığın çocuğu hemencecik etrafına toplayıp öğle yemeğine kadar onlarla türkü çağıran, onlara masal anlatan büyükanneleri de yok değildi ya!" Bilmem size de öyle gelmiyor mu? havasız bu cümle, insan bunalıyor okurken, soluğu yetmiyor. "Bayan Lagerlöf gene de pek memnundu o kızdan. Varsın masal bilmesin! (Yahut: Masal bilmiyormuş, bilmesin!) Nineleri var ya çocukların, yeter! Sabahleyin, giyinir giyinmez yatak odasındaki sedire kurulur, çocukları toplar çevresine, ne türküler geçer onlara, ne masallar anlatır." İlle böyle yazsınlar demiyorum, ama "... kurulan

... türkü çağıran ... anlatan büyükanne..." çok uzun oluyor, özne (fail) ta aşağı gidiyor, anlayıncaya kadar üzülüyorsunuz.

Salâh Birsel'i de, Behçet Necatigil'i de yermek için söylemiyorum bunu, dedim ya, severim ikisini de. Hiç birimiz kaçınamıyoruz bu kusurlardan. Ama onlar genç, bizlerden daha çok özensinler, iyi bir çeviri dili yaratmağa çalışsınlar. Okurken gözüm, aklım takılıyor böyle şeylere, onun için Türkçe kitapları pek okuyamıyorum.

5 Haziran, Cuma

Biliyorsunuz, Varlık Yayınları arasında "Türk Klasikleri" diye de birtakım kitaplar çıkıyor. Bir de *Nabi* var onların içinde. Doç. Dr. Abdülkadir Karahan hazırlamış. Biraz karıştırdım. Bir iki beytini pek severim Nabi'nin: "Nabi! hayal-i şi'r dahi şeb bulur nizam, / Her bezm-i râz çün bulur üslûb, şeb be şeb." "Kûy-i dilber ne aceb hâk olacak yerlerdir. / Hâk iken hemser-i eflâk olacak yerlerdir." Aradım onları kitapta, bulamadım, boynum büküldü. Demek Karahan beğenmemiş onları. Sevdiğim gazellerden birini buldum: "Bezm-i safâya sâgar-i sahba gelir gider" mısraı ile başlayan gazel, en çok son beyti için severim onu: "Bir gün demez o şûh ki: Aya! muradı ne? / Çoktan bu kûya Nabi-i şeyda gelir gider." Üçüncü beyit de, dördüncü beyit de bence yanlış anlatılmış.

Üçüncü beyit: "Olmaz yine mariz-i mahabbet şifâ-pezir, / Rû-yi zemine bir dahi İsa gelir gider." Karahan: "Dünya yüzüne bir daha İsa gelir gider. Lâkin muhabbet hastası yine şifa bulmaz." diyor. "İsa gelip gitse bile..." demek daha doğru olmaz mıydı? Nabi "muhabbet" sözünü aşk anlamında kullanır, peki, biz büğün o anlamda kullanabilir miyiz? "Dünya yüzü" de ne demek? "Yeryüzü" denir ona Türkçede.

Dördüncü beyit: "Sultan-i gam nişimen ezelden derûnumu, / Sahrâ-yı kalbe leşker-i sevdâ gelir gider." Karahan: "... Kalbimin sahrasına sevda askeri gelip gidiyor." demiş. Biz büğün "sevda" sözünü "sevgi" yerine, "aşk" yerine kullanıyoruz. "Karasevda" sözü bile artık "büyük aşk, tutkuncasına aşk" diye anlaşılıyor. Onun için Karahan'ın orada "sevda" demesi doğru değil, "delilik" demeliydi, burada Nabi'nin "zaman za-

man çıldıracak gibi oluyorum" demek istediğini anlatan bir söz bulmalıydı.

Belki böyle takılabileceğimiz birkaç yer daha vardır o kitapta, gene de okuyun. Nabi'ye çok haksızlık edilmiştir, artık büyük şairlerimiz arasında saymıyorlar onu. O kitabı okursanız görürsünüz onun da iyi bir şair olduğunu...

Okuyun, okuyun ya, büğün de ne diye uğraşmalı divan şairleriyle?

*7 Mayıs, Pazar**

Bu sabah Alfieri'nin *Mirra*'sını okumak istedim. Bay Dr. Feridun Timur çevirmiş Türkçeye, Ulusal Eğitim Bakanlığı yayımlamış. Önsözden başladım: "Vittorio Alfieri 16 Ocak 1749'da zengin ve asılzade bir aileden Piemonte'nin Asti şehrinde dünyaya geldi ve kont unvanını aldı." Alfieri doğmadan babası ölmüş de onun için kendisi kont olarak mı doğmuş? yoksa sonradan mı kont olmuş? bilmiyorum. Ama ne olursa olsun, böyle söylenmez bu. Cümle öyle kurulmuş ki yazar, "Çocuk, doğar doğmaz kont unvanını aldı." demek istemiş sanıyor, gülüyorsunuz. Bu gülünçlük "almak" fiili ile daha da artıyor: Kontluk verilmemiş kendisine, o almış, doğar doğmaz almış, büyük, üstün bir kişi olduğunu göstermiş, yahut bir yiğitlik etmiş, öyle kazanmış, "vermek", yahut "verilmek" denseydi, belki o kadar gülmezdik.

Yazar söylüyor: Alfieri zengin, asil bir soyun çocuğuymuş. Acaba kontluk o soyda eskiden beri yok muydu? Var idiyse burada "kont unvanını aldı" da denilmez, "kendisine kont unvanı verildi" de denilemez. Soy o unvanı çoktan almış, yahut o unvan o soya çoktan verilmiş.

"Asılzade bir aile" sözüne ne buyurursunuz? Kişi *asilzade* olur, soy *asil* olur. Hem neden "asıl"? neden *ı* ile? Biz asil ile asıl'ı bir anlamda mı kullanıyoruz?

Görülüyor ki Bay Feridun Timur yazı yazarken sözlerin anlamları üzerinde pek durmuyor, gelişigüzel diziveriyor onla-

* Bu parçadaki ay adı "mayıs" yazılmakla birlikte, bunun "haziran" olması gerektiğini sanıyoruz. 7 Mayısla 19 Mayıs arasının bütün notları için de aynı şey düşünülebilir.

rı. Peki, ben niçin okuyayım onun çevirisini?... Kapatıyordum kitabı, bir yeri kendiliğinden açıldı: "Alfieri de muasırlarının tuttukları yolda gitmiş ve 19 trajediden ancak 6'sında 'bakir' mevzuları terennüm etmiştir." *Bakir* sözünün tuhaflığını kendi de sezmiş ki tırnak içine almış, *terennüm* sözü ondan daha mı az tuhaf?

Böyle şeylerle ne diye sinirlendireyim kendimi? Bir yana attım kitabı. Alfieri'yi okumasam da olur. Okumak istersem Fransızcaya elbette çevrilmiştir, o çevirileri okurum.

10 Mayıs, Çarşamba

İstanbul'un alınmasının 500. yılını kutlamak için yapılan şenliklerin uzun süreceğini sanıyordum. Bir yıl, en az bir iki ay. Yıllardan beri bekliyorduk bu şenlikleri... Yanılmışım, çabucak bitiverdi.

Bir de şunu anlayamadım: Neden yalnız İstanbul'da yapıldı o şenlikler? Türk ordusunun İstanbul'a girmesi İstanbul'un bir yengisi mi? İstanbul mu sevinmiş o işe? Hayır, Türk ulusunun bir yengisi, Türk ulusunu sevindiren bir iş. Demek ki o yıldönümü bütün ülkede, bütün ulusça kutlanmalıydı.

Gücüne gidiyor insanın: Büyük adamlarımızı övmesini, tarihimizin büyük olaylarını kutlamasını bile bilmiyoruz, beceremiyoruz. Birtakım iri iri lakırdılar söyledik mi, oldu bitti sanıyoruz, yetiniyoruz o kadarla.

11 Mayıs, Perşembe

Fatih'i, atına binmiş, düşmana kılıç çalan bir yiğit diye gösteren şairler, ressamlar hiç düşünmüyorlar mı? Bir başkomutan, bir başbuğ düşman askerlerinin arasına atılabilir mi? Ya ölürse ne olur? Başbuğsuz kalan ordu ne yapar? perişan olmaz mı? Bir başbuğun boynunun borcu kendini tehlikeye atmamak değil midir? korktuğu için, kendi canını düşündüğü için değil, ordusunu, askerlerini düşündüğü için. Bir başbuğ ancak yenildiğini anlayınca, artık hiç bir umut kalmadığını anlayınca ateşin içine atılır: Bizans imparatoru gibi, Fazıl Mustafa Paşa gibi...

Biliyorum o şairlerin, ressamların ne diyeceklerini. Şöyle bir yukarıdan bakarlar da: "Bir şey olmaz, olamaz ona, ok değ-

mez, kurşun değmez!" deyiverirler kişiye. Hadi bakayım bir cevap bulun!

Halk, destanın öylesinden hoşlanıyormuş, halk, başbuğların da birer yiğit diye gösterilmesini istiyormuş, kendini ateşe atmayan başbuğu halk beğenemez, sevemezmiş... Peki, ama halk öylesinden hoşlanıyor diye şair, ressam olmayacak masallar mı uyduracak? gerçek büyüklüğü anlayıp anlatmayacak mı? halkın yanlış düşüncelerini düzeltmeğe çalışmayacak mı?

Sanat öğretici değilmiş, öğretici olmamalıymış, duyguları söyler, güzellikler yaratırmış... Boş sözler bunlar, iri lakırdılar. Sanatın ders vermesi, öğretici olması belki gerekmez, ama yalanı, yanlış düşünceleri beslemesi, aşılaması da gerekmez. Topun, tüfeğin kullanıldığı bir çağda bir başbuğu, elinde kılıç, nara atarak düşman askerleri arasına atılıyor göstermek gülünçtür, sanat adamının, ressamın, şairin de gülünç olmağa hakkı yoktur.

Hepsi de, kafaları şövalyelik çağını aşamayan kimseler. Bin yıllık düşüncelerden kurtulamıyorlar. Bir de biz onların, o türlü sanat adamlarının çağımızı anlayıp anlatmalarını bekliyoruz!

12 Mayıs, Cuma

"Dünkü" diyoruz, ama "akşamki" diyoruz, neden? Neden birinde uyum kuralına, yani ahenk kaidesine uyuyoruz da ötekinde uymuyoruz? *Akşamkı* demeliyiz, *ı* ile, yahut *dünki, i* ile.

Biz okuryazarlar bakmıyoruz uyum kuralına, bir *akşamki*, diyoruz, bir *yaparken, okurken* diyoruz, halk, bu ulusun çoğunluğu *akşamkı* diyor, *yaparkan, okurkan* diyor, yahut *yaparkene, okurkene* diyor. Halkın, bu ulus çoğunluğunun dediği gibi yazmağa kalkmayın sakın, incelmiş kişileri, büyükten büyük karkotan ağası aydınlarımızı kızdırırsınız, inciniverir kulakları!

Yalnız izafet zamiri olan *ki* değil, edat olan *ki* de konuşmada, en çok okuma yazma bilmeyen kimselerin, kadınların konuşmasında, uyum kurallarına bağlıdır. Çok kimseler *baktım kı* der, *anlamıyorum ku* der, okuryazarlar da *gördüm ki* diyemez, *gördüm kü* der. Yazımızda bu değişmeleri göstermiyoruz, yazımızda göstermeyince yavaş yavaş konuşmamızdan da kalkı-

yor. Yakındır, yeni yetişenler *gördüm ki* yazdıkları için konuşurken de öyle söyleyecekler.

Okuryazarların yapma dili... Şimdi bizi sinirlendiriyor ya, giderek tabiî görülebilir.

14 Mayıs, Pazar

İngiliz romancılarından P. G. Wodehouse'un bir romanını okudum, Fransızcaya *Trois cambrioleurs* diye çevirmişler, asıl adı nedir bilmiyorum. Bu P. G. Wodehouse okuru çok olan yazarlardanmış, hoş yazıyor, eğlendiriyor. Son zamanlarda ben o kadar çok okuyamıyorum, birtakım kitapları, otuz kırk sayfasını okuduktan sonra bırakıyorum, bunu sonuna kadar okudum, sıkılmadım.

Sıkılmadım diyorum ya, bitirdikten sonra sıkıldım, sözün öteki anlamında sıkıldım, utandım o kitabı okuduğuma. O ne bomboş şey öyle! Hikâyesi inanılacak, olacak bir hikâye değil, kişilerin bir gerçekliği yok, hepsi birer kukla. Üstelik kitabı okumağa başlayınca sonunda ne olacağını seziyorsunuz, biliyorsunuz...

Bu çeşit romanlar vakıt geçirmek için okunurmuş. Hayır, daha çok üzüyor insanı. O kitabı okurken, onunla eğlenirken, birtakım yerlerinde gülerken de kızıyordum kendi kendime: "Neden okuyorum ben bunu?" diyordum. Biliyordum bende utandırıcı bir hatıra bırakacağını. İnsanın saygısı olmalı kendine. Aşağı bulduğu, bayağı bulduğu kitapları eğlenmek için de okumamalı. Eğlenmek için başka çare mi yok? Gidersiniz, gezersiniz, oyun oynarsınız. Gidip gezmek, şundan bundan konuşmak, oyun oynamak, üstün, yüksek bir iş mi sanki?... Hayır, okumak gibi değil onlar. İnsan gezerken, şundan bundan konuşurken, oyun oynarken yüksek bir iş, "medeniyet işi" görmediğini biliyor. Kitap okumak ise başlıca bir "medeniyet işi", onu böyle aşağılaştırmamalıyız. İnsan bütün gün tapmaz, kutsal ödevlerle uğraşmaz, ama eğlenceyi kutsal ödevler arasına sokmağa kalkmaz. Okumakta bir çeşit kutsallık vardır, okumak bize medeniyetin yüklediği kutsal ödevlerdendir, okurken bunu unutmamalıyız...

Diyorum da yapabilecek miyim bunu? Biliyorum yapama-

yacağımı, ben gene birtakım saçma sapan hikâyeler, serüven romanları, polis romanları okuyacağım. Ama bundan utandığımı söylemem de gerekti.

15 Mayıs, Pazartesi

Dün yazdığımı okudum. Doğrusunu söyleyeyim, bir ukalâlık var o sözlerde. Başka biri yazsaydı alay ederdim.

Okumak bir "medeniyet işi" imiş, bir çeşit kutsallık varmış okumada... Belki büsbütün yanlış değil. Ama şu da var: Okumak, birtakım kimselerde huy oluyor, onlar bir türlü bırakamıyorlar okumayı. Eskiden, çok eskiden René Boylesve'in bir romanını okumuştum, şimdi adını bile hatırlamıyorum o romanın. Yalnız bir şeyini unutmadım: Bir adam vardı o romanda, okumadan duramayan bir adam. Bir akşam bir yere yemeğe çağırıyorlar, konuşması kıt, onun için sofrada bir maden suyu şişesi gözüne ilişiyor, ondaki tahlil raporunu okuyor, bitirdikten sonra bir daha, bir daha okuyor... René Boylesve, belli, alay ediyor o adamla. Ama, acaba kendisi de biraz öyle değil miydi? Bir yazar olduğuna göre, o da elbette okumayı kendilerine huy etmiş kimselerdendi... Boylesve öyle olmasın, ben biliyorum öyleyim, maden suyu şişelerinin, kibrit kutularının, paket kâğıtlarının üzerlerindeki yazıları da okurum. Okumak bir huy olmuş benim için. Okurken bir "medeniyet işi" gördüğümü, kutsal bir ödevi yerine getirdiğimi düşünmüyorum, öyle bir duygu gelmiyor içime. Okumadan geçemediğim için okuyorum, sıkılsam da okuyorum. Düşünmek için okuyorum, hayran olmak için okuyorum, eğlenmek için okuyorum. Okuyup yoruluyorum. Dinlenmek için de gene okuyorum. Bütün o serüven romanları, polis romanları belki de dinlendiriyor beni... Son sayfayı kapattıktan sonra da unutuyorum. Wodehouse'un romanını da elbette unutacağım, unuttum bile. Şimdi sorsalar içinde neler olduğunu, belki de anlatamam.

Ama bakıyorum, bu son zamanlarda daha çok dinlendiren kitaplara dadandım.

17 Mayıs, Çarşamba

René Boylesve'i andım geçen gün. Öyle sanıyorum ki artık okunmuyor onun romanları. Oysa *L'Enfant à la balustrade, Mon*

amour, Le Meilleur ami, Souvenirs du jardin détrui ne güzel kitaplardı! Düşünüyorum da sanki hoş bir koku duyuyorum. Yıllar oldu ben de onları okumayalı! Yeniden okusam acaba gene beğenir miyim? Benim onları beğenmem de yazıldıkları günlerin sanat anlayışı yüzünden, o günlerin "modası" yüzünden değil miydi?

Bizim gençliğimizin romanları, romancıları... Çoğu unutuldu gitti artık. Geçenlerde Henri de Régnier'nin *La Double maîtresse*'ini getirtmeğe kalktım. Tükenmiş, yıllardan beri de yeniden basılmıyormuş. Demek artık kimse onu okumağa katlanmıyor, sıkıcı bir kitap olmuş şimdi. Oysaki biz onu ne zevkle okurduk!

19 Mayıs, Cuma

Günler hep biribirine benziyor... "Gönül bu melâle düştü" mü bir daha kurtulamıyor insan! Değil, biribirine benzemiyor, her biri bize ayrı bir iş getiriyor, ayrı bir sevinç, ayrı bir acı getiriyor. Ama biz duyamıyoruz o ayrılığı. Gönlümüz ihtiyarlıyor, ihtiyarlayınca da her şeyi soyutlaştırıyor, yani mücerretleştiriyor. "Şu sevinç, bu sevinç", "şu acı, bu acı" demiyoruz da sadece sevinç, acı diyoruz, dünkü sevincin büğünkü sevinçle, dünkü acının büğünkü acı ile bir olduğunu sanıyoruz, öyle duyuyor içimiz.

21 Haziran, Pazar

Hani şu güzel konuşanlar, derin derin konuşanlar yok mu? işte onlardan biri boyuna "prensibi halletmek, prensipleri halletmek" diyor. Belli ki pek de memnun bunu söylerken. Prensip halledilir mi? orasını hiç düşünmüyor. *Prensip* de, *halletmek* de önemli sözlerden, derin düşüncenin gereçlerinden, yani malzemesinden. Yan yana getiriyor onları, aydınca konuştuğundan, büyük düşünürler gibi konuştuğundan hiç şüphesi kalmıyor. Koltukları kabarıyor. Dinleyenler de memnun, onların da koltukları kabarıyor. Kendilerine yüksek aydınların sözleri söyleniyor, kendileri de biliyorlar onları, isteyince kullanıyorlar, göğüsleri kabarmaz olur mu? Yüksekten bakmağa hak kazanıyorlar.

Prensip halledilmez, konulur, onların dilince söyleyelim, vaz'edilir. Birtakım düşüncelerden, çözümlemelerden, yani tahlillerden, araştırmalardan sonra bir prensibe varılır, bir prensibin ışığında bir mesele halledilir.

Kimi Arapça, kimi Fransızca bütün o yabancı sözleri bıraksalar, onların yerine Türkçelerini kullanmağa özenseler, bana öyle geliyor, kurtulacaklar böyle saçmalamaktan. İlke ilk'ten geliyor, demek düşüncenin başlangıcı, ilki, baş düşünce, öteki düşüncelerin hepsinin bağlandığı kök, onları doğuran öz düşünce... *İlke* dediler mi anlayacaklar onun çözümlenemeyeceğini, halledilemeyeceğini, daha doğru konuşacaklar.

Gitmiyorlar buna, işlerine gelmiyor da onun için. Ağızdan kapma birtakım lakırdıları kullanmak kolay, bir sözün anlamını düşünüp ona göre kullanmak güç bir iş, bundan kaçınıyorlar. Paşa Kâzım gibi konuşuyor çoğu. Ama Paşa Kâzım şaka ederdi, alay ederdi, bilirdi söylediklerinin manasız olduğunu. Bunlar bilmiyorlar, gerçekten derin derin sözler savurduklarını sanıyorlar.

Kim bilir? belki de *prensibi halletmek* derken prensibi eritmek, ortadan kaldırmak, güme götürmek istemiştir onu söyleyen. Öyleyse, bakın! bir diyeceğim yok.

22 *Haziran*

Benim devrik cümlelerle yazmama kızıyorlarmış. Türkçe değilmiş benim yazdığım, dili bozuyormuşum, bu çeşitten lakırdılar... Bir şey söyleyeyim ben onlara: Şiirde devrik cümleye kızıyorlar mı? failin, mefulün fiilden sonra gelmesi, şiirde rahatsız ediyor mu onları? anlamıyorlar mı duyduklarını, okuduklarını? Benim yazdıklarımı da şiir gibi okusunlar, tutsunlar ki ben nesir yazmıyorum da şiir yazıyorum... Var mı daha bir diyecekleri?

Hayır, şairlik tasladığım yok benim. Ben böyle yazmayı tabiî buluyorum da onun için böyle yazıyorum. Benim cümlelerime *devrik* cümle denilmesine de kızıyorum. Türkçede failin, mefulün, fiilin belli birer yeri vardır sanıyorlar, sizin kurduğunuz cümle onların bildiklerine uymayınca da *devrik* olduğunu, kurallara aykırı olduğunu ileri sürüyorlar... Hayır, Türkçede

yoktur belli birer yeri failin, fiilin, nereye getirseniz olur, söylediğiniz, yazdığınız da anlaşılır, onların o kaskatı cümlelerinden daha iyi anlaşılır. Ne var ki karşınızda anlatmak isteyen adam olacak. Anlamak isteyen adam, yani *prensibi halletmek* demenin manasız olduğunu bilip de anlamayan adam.

22 Haziran büğün, gün-dönümü. Günler kısalıp geceler uzayacak. Ne yalan söyleyeyim? yaz gün-dönümünde hep bir üzüntü duyarım içimde. Işığı severim de onun için. Karanlıktan, geceden hoşlanmam... Biliyorum, birdenbire kısalmayacak günler, daha uzun zaman farkında bile olmayacağız günün kısaldığının. Ne yapayım ki biliyorum artık günlerin kısalacağını, bu üzüntüyü çıkaramıyorum gönlümden.

24 Haziran, Çarşamba

Açıkça geleneğe bağlı olanlardan, eski görüşü, eski düşünüşü, eski inançları açıkça savunanlardan, hani şu "mürteci" dediğimiz, "geri" dediğimiz kimselerden korkmuyorum doğrusu, biliyorum onların çevreyi kandıramayacağını. Kendilerini dinleyenlerin çoğu, hele gençler, yeni yetişenler anlıyor onların dediğinin sökmeyeceğini, bir değişme özeni var bu toplumda, yüz elli yıldan beri var, gittikçe de çoğalıyor. Bunun için açıkça "mürteci" olanlardan büyük bir kötülük gelebileceğini sanmıyorum. Ustaoğlu da, Eşref Edip de çok kimseyi takamazlar arkalarına, onların savunduğu düşüncelerin artık öldüğünü, dirilemeyeceğini herkes seziyor, biliyor. Olsa olsa küçük bir tepki... Kolayca bastırırsınız.

Ya ötekiler? "Biz devrimciyiz, devrime bağlıyız, devrime söz söyletmeyiz, ama..." diye başlayanlar? Asıl onlar tehlikeli. Ustaoğlu da, Eşref Edip de Doğulu düşünüşünü bırakmıyorlar, bırakmadıklarını da gizlemiyorlar. Ötekiler ise Batı düşüncesine Doğu düşüncesini, Doğu değerlerini katıştırmağa çalışıyorlar, Batı düşüncesini Doğulaştırıyorlar, daha doğrusu birtakım Doğu düşüncelerini Batılı gibi gösteriyorlar. Bunlar çok kimseyi kandırabilir, kandırıyor da. Onun için tehlikelidir. Doğu düşünüşünün adını Batı düşünüşü koydunuz mu devrim sarsılır, hızını yitirir.

25 Haziran, Perşembe

Alaturka musikiyi nerede duysam, ne zaman duysam tüylerim ürperiyor, yılan görmüş gibi oluyorum. Gerçekten de bir yılan, devrimi boğacak. *Nihavend*'den şarkı, *Uşşak*'tan peşrev dinleyerek Batılılar gibi düşünebilir miyiz sanıyorsunuz? Duyduğumuz eserlerin etkisi yok mudur düşüncenizde? Bütün o ezgiler, o tatlı tatlı inlemeler, iç çekmeler eski düşünceleri, eski değerleri uyandırıyor içimizde, geçmişin özlemini çektiriyor size... Duygularınızı okşuyormuş sizin. Benim duygularımı okşamıyor mu sanıyorsunuz? Ama devrim duygularla yapılmaz, düşüncelerle yapılır, düşüncelerimize uymayan duyguları susturmağa, onlardan silkinmeğe çalışmalıyız. Yoksa başaramayız istediğimiz devrimi.

26 Haziran, Cuma

"Millî edebiyat" deyip tepinenler, Batı'dan gelecek esinlere gönlümüzü, kafamızı kapatmamız gerektiğini söyleyenler, bu ulusu büsbütün güçsüz mü sanıyorlar? Kişiliği olan bir kimse başkalarından ne alsa ona kendi damgasını vurur. Uluslar için de böyledir: Yabancı gereçlerle bir de bakarsınız her bakımdan ulusun damgasını taşıyan bir yapıt doğuverir. Gerçekten ulusal olan budur işte, ulusal olmasına özenilmeden yapılan ulusal...

29 Haziran, Pazartesi

Bilmem nedendir? bana bir soğuma geliyor Fuzuli'den. Oysaki bir zaman, pek de eski değil, daha bir, bir buçuk yıl önce, ne kadar severdim! Karıştırır dururdum divanı, her yerinde de bir güzellik bulurdum. "Bütün gazelleri bellesem" dediğim bile oluyordu. Şimdi ise...

Fuzuli'den açıldı mı, Orhan Veli: "Bırakın şu dilenciyi!" derdi. Hayır, şimdi onun gibi düşünmüyorum, Fuzuli'ye "dilenci" demenin, sadece inler, yakınır bir şair diye göstermenin doğru olmadığını biliyorum. Ağladığına, yakındığına pek inanmam da. Öyle bir yol tutturmuş, sanatını o yolda gösteriyor. İnlemeyen gazelleri de vardır: İşte, "Ele âlır yüricek ol gül-i şeydâ eteğin" diye başlayan gazeli, bir neşe var onda, bir gülümseme var. Bir yerinde "Şâmlar kanlı yaşım mevcine elbette değer /

Her nice kim götürür çerh-i muallâ eteğin" dediğini unutmuyorum, ama o beyitte de bir neşe, bir gülümseme duyulmuyor mu? Sonra şarabı övmek için yazdığı murabba; "Nice bir vesvese-i akl ile gamnâk olalım?..." Hayır, Orhan Veli'nin sandığı gibi hep kendine acındırmak isteyen bir şair değil Fuzuli.

Güzel, çok güzel sözleri olduğunu da unutmuyorum. *Leylâ ile Mecnun*'daki "Boynum kolunu diler sabâdan, / La'lim lebini diler havadan" beyti, bence, insanoğlunun yarattığı en büyük güzelliklerden biridir. Üç beş gazeli vardır, gene de doyamam tadına!

Ama bana bir soğuma geldi ondan. Büğün "Çıkarmak etseler tenden çekip peykânın ol servin, / Çıkan olsun dil-i mecrûh, peykân olmasın ya Rab!" beytini söylüyordum, birdenbire bir bayağılık buldum onda. "Çıkarmak etseler" de ne oluyor? Oysaki, iyice hatırlıyorum, eskiden ona da bayılırdım, "çıkarmak etseler" dediği için hayrandım Fuzuli'ye.

Şimdi düşünüyorum, acaba Fuzuli gerçekten "çıkarmak etseler" demiş mi? Divanında buna benzer bir şey daha yok: *Görmek etseler, kaçmak etseler, ağlamak etseler* demiyor. Yalnız bir kez mi göze almış bunu? Hiç sanmıyorum. Fuzuli divanı "istinsah" yanlışlarıyle doludur, bilisiz yazgan birçok yerleri okuyamamış, uydurmuş, onun "etseler" okuduğu da belki büsbütün başka bir sözdü. Ama yüzyıldan yüzyıla öyle geçmiş, düzeltilemez artık.

Demin "Fuzuli'den niçin soğuduğumu bilmiyorum." dedim, doğru değil, biliyorum niçin olduğunu. Eski uygarlığımızdan, Doğu uygarlığından ne kalmışsa hepsinden soğuyorum, onun için. Alaturka çalgıdan soğuduğum gibi, onun kalkmasını, unutulmasını istediğim gibi bütün divanların da kapatılmasını, unutulmasını istiyorum. Onlar ortada durdukça, biz onların [şu] iyiliği var, bu güzelliği var dedikçe kafa devrimi gerçekleşemeyecek, Doğulu olmaktan büsbütün çıkamayacağız. Bunun için büğünün gençleri dinlememelidir bizi. Biz, duygularımıza kapılarak, birtakım güzellikler buluruz o eski şeylerde. Büğünün gençleri uymasınlar bize, bizim Fuzuli'yi sevip övmemizi doğru bulmasınlar, biz o gazelleri okurken gülsünler bize, alay etsinler bizimle. Bilsinler ki onlara kapılırlarsa zehirlerler kendilerini.

4 Temmuz, Cumartesi

Erkenden uyandım bu sabah, ne okuyayım diye karıştırdım kitapları, elime *Eşref'ten Hicviyeler* geçti. Yeditepe Yayınları'nda çıktı o kitap. Cevdet Kudret Solok hazırlamış. *Yeditepe*'cileri sevmez değilim, ama ne yalan söyleyeyim? Neyzen Tevfik'e, Eşref'e hayranlıklarını anlayamıyorum. Kendileri yeni edebiyatı, yeni görüşleri savunuyorlar, peki, bir yenilik var mı Neyzen Tevfik'te? Eşref'te? Bıraksınlar, eskiler beğensin o adamları, eskiler övsün...

Okudum o kitabı, sonundan birkaç sayfayı bıraktım, işte o kadar. Bir yerinde güzel bir şey bulamadım. Hayır, bir sözü hoşuma gitti Eşref'in, İkinci Abdülhamit'e: "Gam değil amma bu mülkün böyle elden gitmesi, / Gitgide zulm etmeye elde ahâli kalmıyor" diyor. O da, doğrusu, öyle ahım şahım bir söz değil. Uzun uzun okudum kitabı, bir şey bulayım istedim, bula bula bunu buldum.

Cevdet Kudret Solok'un Türkçeyi iyi kullandığını sanırdım, değilmiş öyle. Bakın ne diyor: "İlkin Manisa Tahrirat kalemine mülâzimlikle girerek memuriyet hayatına atılmış..." Burada "memuriyet hayatına atılmış" demenin yeri var mı? Şu hayatına, bu hayatına atılmak sözünde bir serüven, *sergüzeşt* kokusu var, "memur olmuş" demeliydi. Bir yerde de "medenî bir cesarete ve yüksek bir sanat kabiliyetine sahip olmadıkları içindir ki..." diyor. "Medenî cesaretleri, yüksek bir sanat kabiliyetleri olmadığı içindir ki..." diyemiyor muydu? "Sahip" demek ne oluyor? *Sahip* sözü hiç kullanılmasın demiyorum: *ev sahibi, dükkân sahibi, mal sahibi* demenin bir kötülüğü yok. "Sahip olmak" sözü de vardır Türkçede, göz altında bulundurmak demektir. Cevdet Kudret Solok "ait" ile "ibaret"i de boyuna kullanıp duruyor. Bir ağırlık veriyor bu sözler onun diline.

Kısacası, beğenmedim o kitabı. Ne Eşref'in şiirlerini, ne de Cevdet Kudret Solok'un önsözünü. Birtakım resimler de var o kitapta, onlardan da hoşlanmadım, ama ben pek anlamam resimden, onlar belki iyidir.

6 Temmuz, Pazartesi

Gene açtım *Eşref'ten Hicviyeler*'i. Şöyle bir şey var bir yerinde: "Ahali memleketlerce becayiş oldu menfiyyen, /Görenler Arnavutluk zanneder şimdi Lazıstâni / Sürüldü, oldu İstanbullular Kastamoni halkı. / Bugün İzmirlilerce oldu Bitlis belde-i sânî. / Tırabzon zanneder Şâm'ı görünce şimdi bir insan, /Çırılçıplak sürülmüş birtakım fındıkçı külhânî. / Yazıp çizmek bilen mektepli Türkler şimdi Bağdadî. / Hamiyyet-mend olan askerler olmuştur Ezirgânî." İnsan bu saçmalarda beğenilecek, gülünecek ne [var] diye düşünüyor. Son mısraya gelince birdenbire anlıyoruz: Dördüncü Ordu Müşiri Zeki Paşa Erzincan'da sürgündü, ona telmih var. Demek ondan önceki mısralarda da birer telmih var. O hicviyeyi yazıldığı günlerde okuyanlar o telmihlerin hepsini anlamışlardır da onun için hoşlanmışlardır, biz anlayamadığımız için soğuk buluyoruz...

Peki, ama Cevdet Kudret Solok o telmihleri göstermeli, açıklamalı değil miydi? Eşref'ten birtakım hicviyeleri seçiyor, onları bize de sevdirmek istiyor, önce kendisi anlamağa çalışsın ne demek istediğini, kendisi öğrenip anlasın ki bize de anlatsın. *Bâlâ, Ûlâ, Mirmiran* gibi sözlerin birer rütbe gösterdiğini açıklamayı gerekli bulmuş, sayfanın altında onlar için bir çıkma var, Kastamoni'ye hangi İstanbullu sürülmüş? hangi İzmirli Bitlis'e gönderilmiş? niçin Lazistan Arnavutluğa, Şam Tırabzon'a dönmüş? bunların da açıklanması gerekmez miydi? bunlar da birer çıkmaya değmez miydi?

Yergilerin başına gelen budur hep: Yazıldıklarından sonra birkaç yıl geçti mi, anlaşılmaz olurlar. Şair kime kızmış? niçin kızmış? öğrenmek istediniz mi, uzun uzun açıklamaları okuyacaksınız, okuduğunuzun tadı kaçacak, bir tat almak için, eğlenmek için değil, salt bir çağı incelemek için eğileceksiniz o yergilerin üzerine. Böyle incelemeler yapılmasın demiyorum, bunların bir değeri yoktur demiyorum, ama Cevdet Kudret Solok'un kitabında yok bu incelemeler. Cevdet Kudret Solok bize Eşref'in yergilerini büğün de herkesin kolayca anlayacağı, hoşlanacağı şiirler diye sunuyor. Doğrusunu isterseniz, okuyanı Eşref'e hayran etmek şöyle dursun, tam tersine, kızdırıyor, büsbütün soğutuyor o şairden.

10 Temmuz, Cuma

François-Paul Albert ölmüş... Bundan yirmi beş yıl, otuz yıl önce, çok okurdum onun şiirlerini. Üç kitabı vardı bende, şimdi üçünü de yitirdim. Öyle sanıyorum ki o kitapları yeniden getirtemem, bulunmaz artık, tükenmiştir. Ünlü bir şair değildir ki François-Paul Albert, ünlü olmadığı için de kitapları boyuna basılmaz. Yıllardır edebiyat gazetelerinde de, dergilerde de adı geçmiyordu. Ölümü dolayısıyle beş on satır yazıyorlar onun için, değerli bir şair diyorlar, Monsieur Gide'in onu beğendiğini söylüyorlar.

Bana sorarsanız sadece "değerli" bir şair değildi François-Paul Albert. Ne demektir "değerli şair"? "Pek de o kadar bir şey değildi, ama öldü artık, hayırla analım adını ya, beğenmediğimizi, gerçekten değerli saymadığımızı da sezdirelim." demek değil midir?... Hayır, bence iyi bir şairdi François-Paul Albert, büyük bir şair değildi ama iyi bir şairdi. Ezberimde birkaç mısraı vardır, yıllardır severek, tat duyarak okudum onları.

Neden unutuldu o şair? Dedim ya, öyle büyük bir şair değildi, Mallarmé ile Moréas'nın etkisi görülürdü şiirlerinde, daha çok Moréas'nın etkisi. Gelenekten ayrılmamıştı, vezni, kafiyeyi bırakmamıştı, mısralarında bir dış yenilik olmadığı gibi bir iç yenilik de yoktu, büğünün şairi değildi, büğünün kaygıları sezilmezdi onun eserinde.

Yalnız büyük şairler mi okunur? Yalnız onlar mı unutulmaz? Günümüzde hiç de büyük sayılmayacak, gelenekten ayrılmamış, eserlerinde iç yenilik de, dış yenilik de bulunmayan birtakım Fıransız şairleri daha var, adları anılıyor, dergilerde şiirleri çıkıyor. Bence François-Paul Albert onların çoğundan, belki hepsinden üstündü. Ne var ki kendini ileri sürmezdi, küçük bir şehirde, Carcassonneda yaşarmış, Pariste oturup kendini zorla tanıtmağa kalkmadı. Bakın Monsieur Fernanda Greghe, onun şiirlerini de artık okuyan yoktur, hele günümüzün edebiyatını kuranlar arasında hiç biri ona ilgilenmiyor. Ama Monsieur Fernand Gregh hep Paris'te oturdu, otuz yıl Académie'ye gireceğim diye uğraştı, seksen yaşında erdi muradına. Elinden geleni yaptı kendini unutturmamak için. Şimdi, Académie'ye girmesi dolayısıyla adı gazetelerde, dergilerde

geçiyor, kitaplarını arayanlar da bulunur. Böylesine bir ün çok sürmez.

François-Paul Albert bunu yapmadı, güzel bir gurur içinde yaşadı... Ama iyi mi etti? Gururun en güzelinde bile bir suç kokusu vardır. François-Paul Albert sanatına inanır, ona elinden gelen hizmeti ederdi. Yetinirdi bununla. Yetinmemeliydi, sanatına ettiği hizmeti duyurmağa da çalışmalıydı, sanatına ettiği hizmeti duyurmağa da çalışmalıydı, o da birtakım dergilerde, gazetelerde adının anılmasını sağlardı elbette, o da belki Académie'ye girerdi.

Bilirim Monsieur Fernand Gregh'in Albert kadar iyi bir şair olmadığını, ama onun yaptığını, kendini tanıtma için didinmesini daha doğru buluyorum.

11 Temmuz, Cumartesi

Le Figaro Littéraire, Rosenberglerin hapishanede yazdıkları mektupları yayımlamıştı. Okurlarından biri kızmış buna, köpürüyor: Bir Fıransız gazetesi o hainlerin mektuplarını koymalı mıymış? onların çocuklarına acıyıp da yardıma kalkmalı mıymış?... Kendisi *Figaro*'ya da, *Le Figaro Littéraire*'e de aboneymiş, gene de abone olacakmış, ama o gündelik gazete de, haftalık gazete de böyle şeyleri bırakmalıymış...

Gazete cevap veriyor o okuruna. Ne diyor bilir misiniz? "Sizin abonenizi yenilemeniz hiç de sevindirmedi bizi." diyor. Çok hoşuma gitti bu cevap. "Biz ne yapıp yapıp okur bulmak kaygısıyle gazete çıkarmıyoruz, inandığımız, doğru bulduğumuz düşünceleri savunmak için çalışıyoruz. Size yaranmağa çalışacak değiliz." demek değil midir?

Gündelik *Figaro* da, haftalık yavrusu da benim sevdiğim gazetelerden değildir. Benim düşünüşüm, benim görüşüm başkadır da onun için. Ama hayran oldum o kısa cevaba, günceme almaktan geçemedim.

Pazar, 12 Temmuz

Fıransızca haftalık *Arts* dergisinin 26 Haziran sayısında Monsieur Raymond Dumay *Üç Silâhşorlar*'ı (Alexandre Dumas'nın *Les Trois Mousquetaires*'ini) övüyor. O romanın çıktığı

1844 yılı Fıransa tarihinin önemli yıllarından biriymiş, oysaki kitaplarda durulmuyormuş hiç onun üzerinde, *Üç Silâhşorlar*'ın çıkması gibi büyük bir olaya aldırmıyormuş tarihçiler. "Fıransa o sırada zenginleşiyordu." demiş Guizot, Lamartine de: "Sıkılıyordu" demiş. Gözleri önünde olan mucizeyi görmemişler: Bir birlik olmuş o yıl Fıransa'da, ondan önce de, ondan sonra da görülmemiş bir birlik: Herkes okumuş Dumas'nın romanını, beğenmiş, eğlenmiş... Bunun gibi lakırdılar. O Monsieur Raymond Dumay bu arada Proust'a, Gide'e sataşmayı da unutmuyor: Charlus'ten çok d'Artagnan'a, Lafcadio'dan çok Porthos'a düşkün bir millete hayranmış, gönlünü ona vermiş, "aşkımı bildirdim ona" (je déclare mon amour) buyuruyor.

Ben de okudum o *Üç Silâhşorlar*'ı. Çocukluğumda değil, sonradan okudum. Hasta mıydım? öyle bir şeydi, eğlenirim demiştim. Dişimi sıktım, okudum sonuna kadar. Ama, ne yalan söyleyeyim? sıkıldım, çok sıkıldım, Gide'i, Proust'u okurken o kadar sıkıldığım olmamıştır. "Çocukluğunda okusaydın eğlenirdin. Şimdi birtakım fikirler edinmişsin, onlar senin eğlenmene engel oluyor." diyeceksiniz. Sanmıyorum öyle olduğunu: *Monte-Cristo*'yu çocukluğumda okudum. Daha doğrusu okumağa başladım, yarısına varmadan bıraktım. Demek ki çocukluğumda da sıkıldım o yazardan... Diyelim ki haklısınız, sonradan edindiğim düşünceler, bilgiler bırakmıyor benim o kitapları sevmeme. Ayıp mı bu? Biliyoruz artık, hiç şüphesiz olarak biliyoruz. Alexandre Dumas işi alaya alan bir yazardır, iyi de yazmaz, gelişigüzel yürütür kalemini. Onun kitaplarından hoşlanmamak bir kabahat mı?

Ağırbaşlı yazarlar, işlerini ciddîye alan, eserleri üzerinde uğraşan yazarlar çevreyi yıldırıyor, okurlara birtakım acayip fikirler aşılıyorlarmış da o eğlenceli, tatlı kitapların hor görülmesine sebep oluyorlarmış, kendilerini beğenmiş, yukarıdan konuşmayı sever yazarların bir çeşit istibdadı varmış edebiyat âleminde... Bunun yerine eğlencenin istibdadını kurmak istiyorlar. Ya beni eğlendirmiyorsa onları eğlendiren kitaplar? Ya onlarla eğlenmektense öteki kitaplarla sıkılmak benim daha hoşuma gidiyorsa?... Bu son yıllarda bir bayağılaşma görülüyor okurlar çevresinde: Bütün o serüven romanlarını, polis romanlarını hep onun için okuyup övüyorlar.

Pazartesi, 13 Temmuz

Dün yazdığımı okudum, Monsieur Raymond Dumay'e kızgınlıktan ben de yavan bir sonuca varmışım: Hayır, serüven romanlarının, polis romanlarının okunulması, beğenilmesi sadece bayağılaşmaktan değil; Guillaume Apollinaire *Fantomas*'yı okurmuş. Buna sebep olarak yalnız "bayağılaşma" gösterilemez, bir serüven ihtiyacı var büğünün okurunda, ilerlemişinde de, ilerlememişinde de. On dokuzuncu yüzyıl sonunun, yirminci yüzyıl başlangıcının o inceleme romanları, kılı kırk yaran romanları usandırdı okurları, onlara karşı bir tepki belirdi. Şimdi romanda masal bulunmasını da istiyoruz.

Yalnız o da değil. Yaşadığımız çağ bir "devirme" çağıdır, öteden beri yerleşmiş kanılara, yargılara karşı bir ayaklanma var, dünün değer ölçülerine bağlanamıyoruz, hepsini de yeniden bir elemek, eleştirmek istiyoruz: Kendi yargılarımızı, kendi kanılarımızı bulacağız, bunun için bir *tabula rasa* yapmak, bütün öğrendiklerimizi, bize aşılananları bir yana bırakıp, unutup yeni baştan düşünmek gerek. Descartes'ın bilimde, felsefede yaptığı şimdi sanatta yapılıyor. "Shakespeare, *Fantomas*'yı yazan Allen'den çok üstündür, ikisi biribiriyle karşılaştırılmaz. *Faust* yüksek bir eserdir, *Arsène Lupin* ise aşağı, bayağıdır." diyorsunuz. Bakalım doğru mu sizin yargılarınız? Bir de biz gözden geçirelim o eserleri... Descartes bilimde, felsefede tamamıyle duygularından sıyrılabilirdi, sanatta ise olamaz öyle bir şey. Sanatta ne yaparsanız yapın tam bir nesnelliğe *(objectivite)* varamazsınız. Size *Hamlet*'i *Fantomas*'dan çok yüksek bir eser diye gösterenlerden şüphe ettiniz, onların yargısını yeniden incelemeğe kalktınız mı, içiniz durmaz, ister istemez o yargıları çürütmeğe gidersiniz, *Fantomas*'da, *Arsène Lupin*'de birtakım değerler, çok büyük değerler bulursunuz, ölçüleri altüst edersiniz. Bundan kaçınılamaz.

Elbette bir [gün] yatışacak bu kaynaşma, bu ayaklanma, yeniden değer ölçüleri belirecek, dünden kalma yargıların hepsinin de yanlış olmadığı anlaşılacak. Ama büğün sanat âleminde böyle bir davranış olmasına sevinmeliyiz, yeni değerler yaratılacağını gösterir. Bunun için seviyorum yaşadığım çağı, yanlış yollara sapsa da, birtakım savunulmaz yargılara varsa

da seviyorum. O yolların, yargıların yanlışlığı anlaşılır, bu çabalamanın yarattığı eserler kalır.

Çarşamba, 15 Temmuz

Bay Zahir Güvemli, *Varlık*'ın Temmuz sayısındaki yazısında Ahmet Haşim'i anlatırken: "Kendi kendisinin *müphem* olduğunu sanmak gibi saflıkları da olmuştur. Bizce, en vazıh, hudutları belli, söylemek istediğini kat'i bir dille söyleyen, odur." diyor. Hoşuma gitti bu sözler, ben de öyle düşünüyorum. (Ama daha iyi yazılabilirdi.)

Düşündüm: Acaba bir bakıma yanlış değil mi Bay Zahir Güvemli'nin dediği? Biz büğün Haşim'in şiirini kolaylıkla anlıyoruz, gençler de onun söylediklerini değil, ancak dilini anlamakta güçlük çekiyor. Ama Ahmet Haşim'in şiiri, yazıldığı günlerde karanlık bir şiir, "müphem" bir şiir değil miydi? Haşim'in kendisini anlaşılmaz, hiç olmazsa kolayca anlaşılmaz bir şair sanması gerçekten bir saflık mıydı? Biz Haşim'in şiirini sonradan anlamağa başlamadık mı? Bize o sözleri aydınlık kılan Haşim'in sanatı, yazdığı günlerde iyice kavranmayıp sonradan yerleşen sanat anlayışı değil midir?

Cuma, 17 Temmuz

Dün *Son Havadis*'te çıkan "Anlamak" adlı yazımı okumadım. Büğün genç şairlerimizden biri, Bay Mustafa Şerif Onaran söyledi, bir yerinde Oktay Rifat'ın "Zeytinyağlı Dolma" adlı şiiri için "severdim" demişim. Hayır, öyle demedim: Sevèrim o şiiri, dün sevdiğim gibi büğün de severim. "Severdim" değil, "severim". Bir dizgi yanlışı ne kadar bozuyor kişinin dediğini!

Pazar, 19 Temmuz

Kin, öfke kişinin yargılama gücünü etkiler, bozarmış. Doğrudur, sevmediğimiz bir kimsede, bize kötülüğü dokunmuş bir kimsede her türlü kusuru, suçu bulmağa kalkarız. Güzel bir eser mi koymuş ortaya? Güzelliğini göremeyiz onun, eksikleri gözümüze çarpar, çirkinlikleri gözümüze çarpar. Hemen bulamazsak o eksikleri, çirkinlikleri, ararız. Arayan da bulur elbette, uydurur.

Kin, öfke kişinin yargılama gücünü bozar da sevgi, dostluk bozmaz mı sanki? Sevmediğimiz kimsede her türlü kusuru bulmağa kalktığımız gibi sevdiklerimizde de her türlü üstünlüğü bulmağa kalkmaz mıyız? Şairler, yazarlar arasında nice kimseler tanırım, arkadaşlık yüzünden beğenirler biribirilerinin yazdıklarını. Gösteriş için değil, gerçekten hayrandırlar biribirilerine. Ama dostluğa, arkadaşlığa söz söylemeğe gelmez, iyi duygularmış onlar, güzelmiş, kutsalmış, daha bilmem ne... Yargıya hiç bir duygu karışmamalıdır, duyguların hepsi de bozar yargılama gücümüzü. Tanımadığımız, bilmediğimiz kimselerin yazdıklarını okuyalım, onların güzel olup olmadığını söyleyelim.

Pazartesi, 20 Temmuz

Kin, öfke bizi sevgi, dostluk arkadaşlık kadar yanıltmaz. Bir kimseye kininiz, öfkeniz mi var, düşünürsünüz. "Ben belki o adamın kendisini sevmediğim, ondan bir kötülük gördüğüm için eserini de beğenmiyorum, yenemiyorum duygularımı, onun için sesimi çıkarmayayım, bir şey söylemeyeyim, bu yazı, bu şiir üzerine" dersiniz. Kininizin, öfkenizin edebiyat, sanat dışı bir yüzden doğduğunu bilirsiniz de onun için. Sevgi, dostluk, arkadaşlık gibi duygular ise kendilerini gizlemeyi daha iyi bilir. Bir kadına vurulmuşsunuz, güzel olduğu için mi seviyorsunuz onu, yoksa sevdiğiniz için mi güzel buluyorsunuz, pek belli değildir orası. Bir arkadaşınızın, dostunuzun yazdıklarını beğeniyorsanız, bunun da ne yüzden olduğunu kestiremezsiniz. Yazdıklarını salt arkadaşınız olduğu için beğenirsiniz de kendi kendinize: "Hayır, ben onu böyle şeyler yazabildiği, böyle güzellikler yaratacak güçte olduğu için seviyorum." dersiniz.

Sevmediğimiz, kızdığımız kimselerin eserleri üzerine düşündüklerimizi söylemekten çekindiğimiz olur, ama dostlarımızın, arkadaşlarımızın, sevdiklerimizin eserleri üzerine düşündüklerimizi göğsümüzü kabarta kabarta bildiririz: "Bakın, kıskanmıyorum ben onu, seviniyorum onun böyle şeyler yazabilmesine, hayranım ona!" dersiniz, övünürsünüz bu duygularınızla. Değil mi ya! bunlar kişiyi yücelten duygulardır, övünmeyecek misiniz onlarla?

Eleştirmecinin duygulardan, bütün duygulardan uzak olması gerektir, yoksa yargılama gücünü o duygular etkiler, bozar. Ama öyle de insan olmaz. E! ne yapmalı eleştirmeci? Duygularını yenmesini bilmeli, kendi düşüncelerinin, yargılarının kaynaklarını da araştırmalı, hangilerinin duygular etkisinde olduğunu bulmasını bilmeli. Bu da kolay bir şey değildir. Bunun içindir ki iyi bir eleştirmeci çok güç yetişir.

Perşembe, 23 Temmuz

10 Temmuz büğün, çocukluğumuzun, gençliğimizin bayram günlerinden, donanma günlerinden biri. Şimdi büsbütün unutuldu. Gazetelere baktım, *Hürriyet*'in 45. yıldönümüne erdiğimizi hatırlatan bir tek satır yok. Belki de ben görmemişimdir.

Hürriyet'in yıldönümü... Bilginler, okuryazarlar "Meşrutiyet'in ilânı" der, daha da bilgin olanlar: "Meşrutiyet'in iadeten ilânı"... Ama halk kısaca "Hürriyet" demişti, benim de öyle demek hoşuma gidiyor.

Niçin durmuyoruz bu günün önemi üzerinde? 10 Temmuz 1324'te, yani 23 Temmuz 1908'de gerçekten erdik mi hürriyete? Çok söz söylenebilir bunun üzerinde, hürriyetin ne demek olduğunu araştırmağa kadar... Ama unutmayalım ki 10 Temmuz 1324, Cumhuriyet yolunda başlıca konaklardan biri olmuştur. II. Abdülhamit'in yönetimi o gün sona ermişti, bu ülkede hürriyet aşkı o günden sonra açıkça söylenebildi. O günden sonra kimse: "Hayır, hürriyet iyi değildir, gerekli değildir, kaldırmalı hürriyeti, kaldırıyoruz!" diyemedi. Ne yapıldıysa, en ağır baskılar bile, hürriyet adına yapıldı. II. Abdülhamit'in hakan olduğu günlerde ise hürriyetin adını anmak bile yasaktı. Bakın Şemsettin Sami Bey'in Fıransızcadan Türkçeye sözlüğüne *liberté* kelimesinin karşısında "serbestlik, ihtiyar, iade, ruhsat, mezuniyet" var, "hürriyet" yok. "Hürriyet" sözü sözlüklere dahi girmiyor. (*République* sözü ise hiç alınmamış.) 1908'den sonra birçok yasaklar sürdü, birçok yasaklar da yeniden yaratıldı, hiç olmazsa birtakım sözlerin söylenmesi yasağından kurtulduk.

Bunu öğretmeliyiz çocuklarımıza. Her yılın 23 Temmuzunda bayram etmeğe, donanma yapmağa kalkışalım demiyorum, ama bir düşünelim kendi kendimize, o günden beri elde ettik-

lerimizi, bu ülkede olanları gözden geçirelim. Görürüz ki bayram edip donanma yapmağa da değer.

Ama şimdi kim düşünüyor bu toplumun II. Abdülhamit'ten çektiklerini? Şimdi birçok kimseler padişahları övüp padişahlarla övünmeğe bile kalkıyor. II. Abdühamit'i dahi övenler bulunuyor. Ne yapalım? Herkese aşılayamazsınız ki hürriyet aşkını! İnsanların çoğu korkar hürriyetten, buyruk altında yaşamak ister. Sarsmak, uyandırmak gerektir onları. Rahatları kaçacakmış, kaçsın! Rahattan, tasasızlıktan, mutluluktan üstün amaçlar vardır kişioğlu için.

Pazartesi, 27 Temmuz

Geçen yüzyıl sonunda yazılmış romanları okurken şaşalıyor insan: Bizim gibi, büğünün insanları gibi düşünüyor onların anlattıkları insanlar, bizim büğün ilgilendiğimiz meselelere ilgileniyor, bizim büğün giriştiğimiz tartışmalara girişiyor. Aradan yetmiş seksen yıl geçmiş, hayat pek o kadar değişmemiş. Yetmiş seksen yıl nedir ki? On dokuzuncu yüzyılın sonu, yani bizim babalarımızın delikanlılık günleri...

Ama romanlarda anlatılan kişiler sokağa çıktılar mı, çabuk yapılması gereken bir işleri oldu mu, artık kalmıyor bize benzemeleri: Telefon yok, otomobil yok, uçak yok, şimendifer bile yeni başlamış. Hekim çağırıyorlar, iki saatta, üç saatta geliyor: Bir adam göndereceksiniz, arabaya binecek, hekim alıp gelecek. "Neden telefon etmiyorlar? Hekim neden otomobili ile gelmiyor?" diyoruz. Bunu deyince de romanda anlatılana inanamıyoruz.

Daha eski romanlar için öyle değil, *Manon Lescaut*'da, *Gil Blas*'ta, *Tom Jones*'ta bizi şaşırtan bir şey yok: Bizden başka türlü giyiniyor o romanların anlattıkları kişiler bizden başkatürlü düşünüyor, bizden başka türlü yaşıyor. Bunun için de telefonları, otomobilleri olmamasına, uçağa, şimendifere binmemelerine şaşmıyoruz. Başka bir çağın kişileri onlar, geçmiş bir çağın kişileri, bize benzemiyorlar, Homeros'un anlattığı kişiler kadar uzak bizden. O romanları okurken, Homeros destanlarını okurken olduğu gibi, kendi yaşadığımız çağdan çıkıyoruz, dünya görüşümüzü değiştiriyoruz, eski çağlar kişilerinin gözleriyle

görüp onlar gibi düşünmeğe çalışıyoruz, o romanlardaki kişiler de yaptıklarıyle, söylediklerıyle bize yardım ediyor. On dokuzuncu yüzyıl sonunun romanlarında ise bu yardım yok: İşte benim gibi düşünen, benim gibi giyinen bir insan, niçin o da benim gibi otomobile binmiyor? neden telefon etmiyor? neden uzun yollara bile araba ile gidip gece hanlarda, otellerde kalıyor?

On dokuzuncu yüzyıl sonu... Büğün gibi...Ama birçok şeyleri eksik olan, daha kendini bulamamış olan bir büğün. Daha eskiden yazılmış romanları, daha eski yılların tarihini okurken: "O günlerde medeniyet şimdiki kadar ilerlememiş, bizim büğün faydalandığımız birçok şeyler daha bulunamamış" diyoruz, bir iyimserlik geliyor içimize. On dokuzuncu yüzyıl sonunu anlatan romanlar, tarihler ise bize bir kötümserlik a[şı]lıyor: İnsanoğlu büğün bildiklerini unutacakmış gibi geliyor bize.

Perşembe, 30 Temmuz

Avrupa'da Doğu uygarlığını inceleyen bilginler var, onlara müsteşrikler diyoruz. Müslüman Doğu acununu toptan alıyorlar ellerine: Arapçayı, Farsçayı, Türkçeyi öğreniyorlar. Bizde niçin müstegrib yetişmiyor? Yani Batı acununu toptan inceleyecek kimseler... Biz Avrupa dillerinden birini öğrenmekle yetiniyoruz. Birkaç dil öğrenenler, Fıransızcayı, İngilizceyi, Alamancayı öğrenenler var, onlar da Avrupa'da yeni olanlara ilgileniyor. Yunanca ile Latinceyi öğrenmedikleri için eski çağlarda yapılanları bilmiyorlar, eskiyi bilmeyince de yeniyi iyice anlamıyorlar.

Biz işte bunun için Avrupa uygarlığını iyice kavrayamıyoruz. Avrupa'da son zamanlarda olanlardan, düşünülenlerden, yazılanlardan "haber alıyoruz", işte o kadar. O yapılanların, düşünülenlerin, yazılanların tarihteki kaynaklarını bilemiyoruz, göremiyoruz, anlayamıyoruz onları. Anlamak demek, toptan görmek demektir, biz yalnız parçaları görüyoruz. Yalnız parçaları gördüğümüz için de bağlayamıyoruz biribirine.

Avrupa'yı bir bütün olarak ele alamıyoruz. Evet, Avrupa'da İngilizler var, Alamanlar var, Fıransızlar, İtalyanlar, İspanyollar, kuzey ulusları var, hepsi de ayrı ayrı, biribirileriyle

geçinemiyorlar, çekişiyorlar, dövüşüyorlar. Bazan bakıyorsunuz, Alamanlar Fıransızlar için, yahut Fıransızlar Alamanlar için: "Onlar da nedir ki! Biz kurduk, yalnız biz kurduk uygarlığı!" diyorlar. Biz de kapılıyoruz bu lakırdılara: Alamanlarla birlikte Fıransızları, Fıransızlarla birlikte Alamanları yeriyoruz. Belki eğlenceli şeylerdir, ama bir eğlence olmaktan öte geçmemelidir.

Avrupa ulusları arasındaki ayrılıklar, kavgalar ne olursa olsun, bir Avrupa uygarlığı vardır, bunun toptan görülmesi gerekir. Nedir o Avrupa uygarlığı diyeceksiniz? Şu, İngilizlerin, İngiliz toplumunun bir eseridir, bu da İtalyanların, İtalyan toplumunun, öyle ise Avrupalı olan nedir?... Doğru, hiç bir ulusa bağlanmaksızın Avrupalı olan bir şey yoktur. 1939'dan önceki "Milletler Cemiyeti" ile şimdiki "Birleşmiş Milletler" bile, şu ulusun bir adamının kafasından çıkmıştır, az çok doğduğu toplumun damgasını taşır. Ama bizim toplumumuza gerekli olan kişi, benim müstegrib dediğim kişi işte o ayrılıklar arasında birliği sezecek, çıkaracak, bize bildirecek olan, Fıransız uygarlığını Alaman uygarlığı ile, İngiliz uygarlığını İtalyan uygarlığı ile açıklayabilecek olan kimsedir. Bizim gözlerimiz gerçeğe dikili, soyutlamaya *(abstraction'a)* gidemiyoruz. Avrupa'daki türlü ulusların özelliklerini görüyoruz da o özellikler altındaki birliği, gerçekleri doğuran özü düşünemiyoruz, kafamızın içindeki gözle göremiyoruz. Fikir *(idée)*, işte o kafanın içinde görülen, gözlerimizle değil, aklımızın gözü ile görülen şey demektir, bizim Avrupa uygarlığı üzerinde bir fikrimiz, bir *idée*'miz yok.

Bunu , büğünü bırakıp Avrupa milletlerinin uygarlığını, tarihi ile incelediğimiz zaman anlayabileceğiz.

Cuma, 31 Temmuz

Dün yazdığıma bir baktım, okuyanlar benim Avrupa Birliği'ni öne sürdüğümü sanabilirler. Bu ülkede kimin sözünü doğru anlıyorlar ki! Geçen gün bir şairimizle konuşuyordum, şiirlerini sevmem ya, genç adamdır, ara sıra konuşmak isterim. Bana: "Siz Arapça, Farsça kelimelerin atılıp yerlerine Latincelerinin, Yunancalarının alınmasını istiyorsunuz, kendiniz söylediniz." dedi. Ben Türkçeye Latince, Yunanca sözler alınmasını

isteyeceğim... Telefon, otomobil, şimendifer gibi sözleri yazarken bile sinirleniyorum. Ama büsbütün yanlış değil o şairin dediği, ben kendisiyle konuşurken: "Biz Arap medeniyetine bağlı iken Arapçayı öğrenmiş, Arapça sözleri almışız. Şimdi Avrupa uygarlığına girmek istiyorsak, Latinceyi, Yunancayı öğrenip o dillerin sözlerini almalıyız." demiştim, benim dediğimin bir ucu ile öbür ucunu alıp ortadakileri atıvermiş... Dünkü yazdığımı da böyle yanlış anlayabilirler.

Hayır, Avrupa Birliği değil benim söylediğim. Avrupa uygarlığının birliği. Avrupa uluslarını biribirileriyle çekişirken, biribirileriyle dövüşürken de biribirilerine iliştiren bağ. Onlar çekişirken, dövüşürken de anlıyorlar biribirilerini, özleri bir, kafalarının yoğuruluşu bir de onun için.

Avrupa Birliği'ni istemiyor muyum? İstemez olur muyum? Ben, bütün acunun birleşmesini, birliğini dileyen kişilerdenim. Ama dün yazdığımın yanlış yorumlanmasını da istemem, kimseden çekindiğim için değil, yanlış anlaşılmaktan korktuğum için.

Cumartesi, 1 Ağustos

Ölüm, ne kadar birdenbire olursa olsun, şaşırtmıyor insanı. Herhalde beni şaşırtmıyor. "İnanamıyorum öldüğüne" diyenleri anlamıyorum, ölen kim olursa olsun, ne türlü ölüm olursa olsun, ben inanıyorum öldüğüne. Ben asıl yaşamağa şaşıyorum, yaşamağa inanamıyorum. Ciğerlerimizin, yüreğimizin işlemesi, bu güzelim yeryüzünü görmemiz, işitmemiz, koklamamız doyulmaz bir mucize değil mi? "Mucize" diye baktığımız bir halin kesilivermesine şaşılacak, inanılmayacak ne var?

Ayten'in öldüğünü söyledikleri zaman ona da şaşmadım, ona da inandım. Ama dayanılmıyor gençlerin ölümüne. Birinin hiç tanımadığım çocuğunun, bir gencin öldüğünü söylediler mi, içim burkulur. Tanıyınca daha da fena oluyor insan. En sevdiğim insanlardan biriydi Ayten. Soyumdan olmayanlardan bana "ağabey", "amca" demelerini hiç istemem, insanlar biribirileriyle niçin öyle lâubali olmalı? Ama Ayten'in "amca, amcacım" demesi dokunmazdı bana, tabiî gelirdi, gerçekten yeğenimmiş, kızımmış gibi bakardım ona.

Ne söylenebilir ölüm karşısında? Bir şair: "Mezar hemen susku ister" demiş. Susuveriyor insan. Korkarak, içi yanarak susuveriyor.

Pazar, 2 Temmuz

Dünden beri, Ayten'in öldüğünü duyduğumdan beri, hep İhsan Raif Hanım'ın şiirini söylüyorum. Reşit Mümtaz Paşa'nın kızı Münire Hanım için yazdığı ağıt. O şiiri gerçekten beğeniyor muyum, bilmiyorum. Birtakım kusurları var, belli ki iyice işlenilmemiş, zaten İhsan Hanım'ın şiirlerini işlemeğe vakti yoktu ki! O hep bir hanımefendi olarak yaşar, işe aldırmazdı. Öyle sanıyorum ki işi, her türlü çalışmayı çok aşağı görürdü. Şiir yazması da özenerek değildi, vakıt geçirmek, gönül eğlendirmek için... Benim beğeneceğim şiirlerden değil o ağıt, beğenmemem gerek onu. Gene de severim o şiiri, en sevdiğim şiirlerden biridir, kusurlarını göre göre, bile bile severim. Yazık ki ilk dört mısraını unuttum, çok kimselere sordum, bilmiyorlar. Yazılışını da bulamıyorum. O ilk dört mısraın sonuncusu "bir sabah-ı münire" [diye] biterdi, sabah'ın, akan yıldızın parlamayanı olmaz. Ama İhsan Hanım o günlerde duyduğu iki acıyı, kocası Şahabettin Süleyman'ın ölümü ile Münire Hanım'ın ölümünden duyduğu acıyı birleştirmek istemiş, o iki adı yan yana getirmekten hoşlanmış. Ağıtın son iki kıtasını yazayım buraya, okurlarım arasında bilmeyenler bulunur, onlar da öğrenirlerse benim gibi severler belki o şiiri.

"Saçlarını ne tel öptü, ne yar eli taradı. / Konca gönlün henüz daha doymamıştı bahara. / Hasta ruhun daha sıcak bir güneş mi aradı? / Kuş misali uçuverdin nur yağan bir diyara."

"Selvilerin arasından süzülerek gizlice, / Sarı güller arasında sana gönül bağlayan / Soluk yüzlü âşık gibi mehtap mıdır her gece / Mezarının üzerine düşüp sessiz ağlayan?"

İhsan Hanım gene bir avunma yolu buluyor: Ölenler nur yağan bir diyara giderlermiş. Öyle sanıyorum ki gerçekten inanırdı böyle olduğuna. Ben öyle de avutamıyorum kendimi, biliyorum, iyice biliyorum, şüphesiz olarak biliyorum ölümden öte bir şey olmadığını. Etimiz yaşar, zerrelere ayrılır, o zerrelerin hepsi de başka biçimlere, başka birliklere girer. Doğada bir nen

türemez, bir nen yitmezmiş, onu öğrendik, sindirdik içimize. Etimiz, kemiğimiz çürüdükten sonra da sürüp gidiyor, bizim benliğimizden, hani şu ruh, tin dediğimiz, benliğimizden bir şey kalmıyor, yitiveriyor.

Salı, 4 Ağustos

"Ebeveynimden tevarüs ettiğim gayrı menkul!..." Bunu yaşlı bir kişinin yazdığını sanıyor[d]um, otuzunu daha bulmuş bulmamış bir gencin İngilizceden çevirdiği bir kitapta okudum. Okur okumaz da kapattım o kitabı. Oysaki sonuna kadar okumak niyetindeydim, ilk sayfada bir cümle hayli ürkütmüştü beni: "Fakat kocam benim, ev sahibi hanım rolüyle yetinmeyeceğimi bildiği için, beni bazı mevzularla ilgilenmeye, meselâ inşaat projeleriyle alâkadar olmıya teşvik ederdi." "İlgilenmek" ile "alâkadar olmak" bir arada, bir sözü bir yerde kullandınız mı, aşağıda artık kullanmayacaksınız, o anlamda başka bir söz bulup onu yazacaksınız. Edebiyat kuralları öyle buyuruyor. Onun için de "ilgi" ile "alâka" yan yana yaşayıp gidecek. Bununla dilin zenginleşeceğini sanıyorlar. Oysaki bir dilde anlamı bir olan sözlerin çoğalması o dil için bir iyilik değil, bir kötülüktür. İşte, görüyorsunuz burada: Kişi ilk bakışta, "ilgilenmek" ile "alâkadar olma"nın başka başka şeyler olduğunu sanıyor, bir şaşalıyor, iyice anlamıyor okuduğunu. Cümledeki birinci virgül, "kocam benim"den sonra konulan virgül, hiç yerinde değil, o da sözün anlaşılmasını güçleştiriyor, o virgül bize "kocam benim" sözünün "kardeşim benim!", "canım benim!" gibi bir sevgi, şefkat sözü olduğunu sandırıyor.

O cümleye bakmayayım, okuyayım dedim, "Bir sürçen atın başı kesilmez." Ama sonra... "Ebeveynimden tevarüs ettiğim gayrı menkul..." Ne oluyoruz? 1900 yıllarında mı yazıyorsun be adam? 1950 yıllarında daha otuzunu bulmamış bir kişi bu kelimelerle düşünür, bu kelimelerle yazabilir mi? "Ebeveyn... tevarüs... gayrı menkul..." Hortlak görmüşe döndüm bu sözleri görünce, ürperdim, ürperince de artık nasıl okurum? "Babamdan anamdan kalma ev..." diyemez miydi sanki?

Adını söylemeyeceğim, hep böyle yazmaz o genç, okunabilecek yazıları da vardır. Ama aldırmıyor kullandığı kelimelere,

hangisi olursa olsun, bakmıyor. Önemli diyecekleri varmış, o büyük düşüncelerin yanında ne değeri olurmuş sözlerin? Öze bağlanıyor o, biçime aldırır mı?... Biçimden ayrı bir söz olabileceğine inanmak, hortlak masalları gibi güldürüyor beni.

Cuma, 7 Ağustos

Bu sabah gene vurulmuşa döndüm, dünkü İstanbul gazetelerini okumamıştım. Suat Yakup Baydur'un öldüğünü bu sabahki *Ulus*'tan öğrendim. Çok değerli kişilerdendi Suat Yakup Baydur, dil devrimine de çok yararlığı dokunmuştu. *Dil ve Kültür* adlı kitabını okumadınızsa okuyun, dilin, kelimelerin ne olduğunu anlarsınız, dil değişiminin ne demek olduğunu anlarsınız. Şimdi o kitap elimin altında değil. Bir yeri çok hoşuma gitmişti. Hani "Dili böyle değiştirirseniz baba oğlu anlamayacak!" diye bağıranlar var, Suat Yakup Baydur onlara "Baba ile oğul elbette anlaşamayacak, bu ülkede bir devrim oldu, düşünceler değişti diyorsunuz, dünkülerle büğünküler nasıl anlayabilir biribirini? Onlar anlaşabilirlerse, asıl o zaman üzülmeli, asıl o zaman korkmalıyız." diyor. Böyle söylemiyor o, daha iyi, daha [derli] toplu olarak anlatıyor bu düşünceyi. Alın kitabını da okuyun o yazıyı, kitabın sonundadır, bütün kitabı okuyun.

Genç bir adamdı Suat Yakup Baydur, kırkını bulmamıştı. Daha hazırlanıyordu. Şairlere, hikâyecilere benzemez bilginler, çok okumaları, uzun uzun hazırlanmaları gerektir. Yirmi beş, otuz yaşındayken öyle büyük eser veremezler. Suat Yakup Baydur bundan sonra yapacaktı yapacağını, artık yetişmiş, hazırlanmış olduğunu biliyor, görüyorduk. Ölüverdi. Orhan Burian gibi.

Orhan Burian'ın da, Suat Yakup Baydur'un da ölümüne ne kadar üzülsek yeridir, ikisinin de bu ülkeye büyük yararlıkları olacaktı.

Pazartesi, 17 Ağustos

Çanakkale'ye, 10 Ağustos törenine gitmiştim, birkaç gün de İstanbul'da kaldım, büğün döndüm Ankara'ya. Yolda da, İstanbul'da da günceme bir şey yazamadım, olmuyor, insan arkadaşlarıyle yeni tanıdıklarla konuşuyor, yazıyı sonraya, ertesi

güne bırakıyor. Biliyorum herkes için öyle olmadığını, nice yazarlar var, alıştırmışlar kendilerini, trende sarsıla sarsıla giderken bile yazabiliyorlar. İmreniyorum onlara, ama ben yapamıyorum. Ben yazı yazabilmek, çalışabilmek için, "yerleşmiş" olmalıyım, yerimde olmalıyım. Çantama kitap doldurmuştum, onların da birini açıp okuyamadım.

Severim yolculuğu, gördüğüm yerler güzel olsun, olmasın. Zaten güzel yer hangisidir, hangisi güzel değildir, anlayamıyorum. Tabiat güzelliği işlemiyor bana, bunun için de tabiatta ne varsa, deniz, dağ, bozkır, orman, çırılçıplak uzanıp giden toprak, hepsini seviyorum. Güzellik aramadan, salt tabiat olduğu için, var olduğu için seviyorum.

Şaşıyorum insanların şuraya güzel, buraya güzel değil demelerine. Tabiatta gördüklerini böyle ayırdıkları için sanatın da güzel ile çirkini ayırmasını istemişler. Şu konu güzeldir, işleyebilirsiniz, bu konu güzel değildir, el değdirmeyeceksiniz!... Yapmacıklı, biçimsiz, tatsız edebiyat işte böyle türemiş. Oysaki güzellik, sanatın güzelliği, şairin, yazarın deyişinde, ressamın yapısında, kısacası şu "üslup" denilen şeyler[de]dir. Sanat adamının kişiliğini göstermesindedir. Kötü edebiyat, kötü sanat, üsluptan başka bir şeyi önemsemekten doğmuştur, hep ondan doğmuştur.

Salı, 18 Ağustos

Çanakkale'deki törene çağırdılar, gittim. O tören için bir şey yazmalıyım, ama ne yazayım? orada yapılanları, söylenenleri gazeteler anlattı, ben gazetelerdekinden daha iyi anlatacak değilim ya! Söylevler de çekildi orada, kimini pek beğendiler. Ben söylevden anlamıyorum, coşarak söylenilen sözler kavramıyor beni. Çanakkale Boğazı'nın savaş alanında uzun uzun sözler söylemenin ne yeri var? Orada toplar gürlemiş, günlerce, aylarca ölüm dolaşmış, birtakım insanlar kutsal bildikleri ödevi yerine getirmek için canlarını vermekten çekinmemişler, onları düşünmek yetmez mi? Onlar için söz söylemek "Bizim kuracağımız parlak cümleler onların yaptığından üstündür, onların yaptıklarının büyüklüğü kendiliğinden anlaşılmaz, ille biz göstermeliyiz onu!" demek değil midir? Alçıtepe'de çekilen söy-

levlerden yalnız birini ilgi ile dinledim, yalnız onu beğendim: Bir subay o savaşın tarihini anlattı, nasıl başlamış, nasıl gelişmiş, nasıl bitmiş. Öteki söylevlerin hepsi boş lakırdı, söz ebeliği... Yazık ki o subay da, ara sıra [işi] "edebiyata döküyordu". Ne yapsın? öyle öğretilmiş kendisine: "Bir doğrunun, bir olayın olduğu gibi anlatılması yetmez, oraya duygulu sözler, birtakım sıfatlar da karıştırmalıdır." diye belletilmiş. Oysaki bir olayın süssüz, bezeksiz anlatılmasından üstün edebiyat mı vardır?

Oraya gitmişken kardeşimin, Refik'in öldüğü yeri de göreyim demiştim: Kilidülbahir'de Orhaniye tabyası. Hızla geçmişiz önünden, neresi olduğunu sonra söylediler. Orayı görecektim, dikkatle bakacaktım da ne olacaktı sanki? Bir insandan, öldüğü yerde bir iz, bir hatıra mı kalır? Mezar başlarına gitmeyi hiç sevmem, babamın, anamın, öteki kardeşlerimin mezarlarına da gitmem. Hatıraları var ya içimde, yeter o bana.

Perşembe, 20 Ağustos

Büğün bayram. Bayramlardan, oturup dinleneceğimize, birtakım işler çıkarıyoruz kendimize.

Cuma, 21 Ağustos

Büğün ben yaş değiştirdim: 1314 yılının 9 Ağustos'unda doğmuşum. 55 yaşımı doldurup 56'ya bastım. Umurumda bile değil. Eskiden, artık yaşlanıyorum diye üzülürdüm, şimdi o üzüntüyü de duymuyorum. Ne çıkar ölürsem? Ölümüm kolayından olsun da ne zaman olursa olsun. Ben bu yeryüzünde yapabileceğimi yaptım, çok bir şey değil, o kadar geldi elimden, bundan sonra da bir şey katamam yaptıklarıma, gücümün günden güne azaldığını duyuyorum.

Cumartesi, 22 Ağustos

Bayram Gazetesi'nde Bay Seyfettin Turhan'ın "Bayram ve Kitap" adlı bir yazısını okudum. Geçenlerde *Hürses*'te çıkan bir yazısının deyişini beğenmiş, övmüştüm. O Bay Seyfettin Turhan'ı tanımadığımı da söylemiştim. Kocaman düşünürlerimizden Bay Füruzan Tökin kızmış bana: "Vay! sen nasıl olur da Bay Seyfettin Turhan'ı tanımazsın? Birçok hikâyeleri, yazıları

vardır onun. Bir daha ağzından böyle söz duymayayım! Otur, oku Bay Seyfettin Turhan'ın yazdıklarını!" gibi sözler söylüyor. Bana "tavsiye ediyor" onu okumamı. Ne yalan söyleyeyim? Tanırım Bay Füruzan Tökin'i, yazılarını da okumam. Ama bu yazısını okuyayım diye gazeteyi göndermiş bana, kırmızı kalemle de çizmiş çevresini. Kendisi böyle bir zahmete katlanmış, gene okumasam ayıp olurdu. Yalnız şunu bildireyim kendisine: O yazısında beni övmesine de aldırmadım, eskiden okuduklarım gibi bu yazısını da beğenmedim. Düşündüğünü, düşünüp düşünüp de bir şeyler bulduğunu sanıyor, oysaki gerçekten bir özü yok yazısının. Ben kendisine "tavsiye" etmiyorum, rica ediyorum kendisinden: Yazdıklarını zahmet edip de bana göndermesin. Bir kere, iki kere okurum, ama boyuna da okuyamam ya!

Gelelim Bay Seyfettin Turhan'ın *Bayram Gazetesi*'nde çıkan yazısına. Doğrusu, bu yazısındaki deyişi beğenmedim. "Dost evine boş elle gitmeyi ar edinmişiz. Belki bunda geçmiş devirlerin ekonomik şartlarının tesiri vardır. Bazı maddelerin bir yerden diğerine..." diye başlıyor. Bu "diğer" sözünü görünce ürperiverdim, biz hep "bir yerden bir yere" deriz, "bir yerden ötekine" demek bile hoş olmuyor. "Boş elle" demenin de ne yeri var? "elimiz boş" demek dururken, böyle söylemek biçimsiz olmaz mı? Bay Seyfettin Turhan bir yerde "peşinen" demeğe kadar vardırıyor işi. Belki de bilmez o "peşinen" sözünün yanlış olduğunu, söyleyeyim kendisine, umarım ki bundan sonra kaçınır. Ama okur mu acaba benim yazdıklarımı?

Bay Seyfettin Turhan'ın bu sefer yalnız deyişini değil, düşüncelerini de beğenmedim: Bayramda eşe dosta şeker götüreceğimize, mendil vereceğimize kitap vermeliyiz. Zorla okutmak!...

Okumak üzerine de acayip sözler söylüyor Bay Seyfettin Turhan: Can sıkıntısını gidermek, yalnızlıklarını unutmak için okuyanlara kızıyor. Yazılı kâğıda ekmek gözüyle bakmalıymış, susuzluk çekercesine okuma sancıları çekmeliymişiz... Kısacası bir ödev edinmeliymişiz kendimize okumayı, boynumuza borç bilmeliymişiz...

Gene de okuyacağım Bay Seyfettin Turhan'ın yazılarını,

Bay Füruzan Tökin tavsiye ettiği için değil, onun yazılarında hoşuma giden bir şey olduğu için okuyacağım. Ama okumayı bir ödev diye gösterip de herkesin gözünü korkutmasa daha iyi eder bence. Okumak bir eğlencedir, isterseniz yüksek bir eğlence deyin, ama bir eğlence. Eğlenmek kötü bir şey midir yani? Oynamak, eğlenmek... İnsanoğlunun belki en büyük erdemleri.

Pazar, 23 Ağustos

La Revue de Paris'de Monsieur Paul Morand'ın yazısını okudum. En çok, Monsieur Morand'ın Emile Montégut'den aldığı satırlar üzerinde durdum. O adam, geleceği ne kadar iyi görmüş, anlamış! Daha geçen yüzyılın ortasında büğünü anlatıyor, Amerika Birleşik Devletleri ile Rusya'nın çok kuvvetleneceklerini, dünyayı buyrukları altına almağa çalışacaklarını söylüyor, "O iki ulusun en korkuncu Rusya'dır." diyor, Rusların zorla eşitlik kurmağa kalkacaklarını, yılgı saçacaklarını söylüyor. Bir adam olayları yetmiş, seksen yıl önceden nasıl böyle sezebiliyor, kestirebiliyor, şaşıyor buna insan!

Akıllı, keskin görüşlü bir adammış o Emile Montégut? Ama neye yarar? yazdığı günlerde okurları şüphesiz inanmamışlardır onun dediklerine, "Düşler kuruyor bu adam!" demişlerdir, belki "Delinin biri" demişlerdir onun için. Herhalde yöneticiler ne yapmak gerektiğini ona danışmamışlardır. Dinlemeyenlere, dinlemek istemeyenlere öğütler vermiş.

Şimdi ise, değmez artık onun dediklerini dinlemeğe. Montégut "Şöyle olacak, böyle olacak" diyor, geleceği söylüyor, biz ise gördük onun bildirdiği olayları, yaşadık, neler olduğunu ondan daha iyi biliyoruz. Monsieur Morand'ın andığı sayfada her şey doğru, bakalım bütün kitap öyle mi? Montégut bütünde değilse bile, ayrıntılarda yanılmış olabilir, yanılmamışsa dahi artık neye yarar? Olan olmuş bir yol...

Geleceği böyle yıllarca önce sezenler, bildirenler elbette çok akıllı kimselerdir, Montégut fala bakmıyor, düşüncesiyle buluyor neler olacağını. Yazık ki adlarını tanıtamaz, ün salamazlar. İşte Emile Montégut: Büğün de anılıyor onun adı, ama derin görüşleri olan bir politika yazarı diye değil, orta-halli bir Shakespeare çeviricisi diye anılıyor.

Salı, 25 Ağustos

Berberde sıra bekliyordum büğün, ne yapacağımı bilemediğim için Kâzım Nami Duru'nun *Zafer*'deki yazısını okudum. Şimdi şurada burada görülen gerilik akımları, onun saylav olduğu günlerde de varmış, ama kendisi yurdun iyiliğini düşündüğü için söylemezmiş onları, açmazmış. Ama kafasını kızdırırlarsa...

Anlaşılır sözler mi bunlar? Kâzım Nami Duru eskiden devrimci olduğunu söylerdi, gene de söyler elbette. Ülkenin şurasında, burasında görülen gerilik deprenmeleri devrim için zararlı değil midir? Onlar bilinmezse, bildirilmezse önüne geçilebilir mi? Kâzım Nami Duru neden susmuş saylav olduğu günlerde? Gördüğü, bildiği gerilik deprenmelerini bildirseydi, onların durdurulmasını, hiç olmazsa ilerlememesini sağlayabilirdi, devrimci bir saylav olarak bu değil miydi boynunun borcu? Ülkenin iyiliği için susmuş... Doğrunun söylenmemesinden ülkeye, topluma hiç bir iyilik gelemez. Ülkenin güveni, rahatı yalan üzerine kurulursa çabuk yıkılır, o söylenmeyen, deşilmeyen yaralar bir gün patlak verir, unutulması daha zor olur.

Ülkenin iyiliği için susalım... Ülkenin iyiliği için yalan söyleyelim. Ülkenin iyiliği için birtakım tehlikeli olayları gizleyelim, yahut birer iyilik diye göstermeğe çalışalım... Hayır, efendim! Ülkenin iyiliği için bütün doğruların bilinmesi gerektir. Birtakım yaldızlı yorumlarla uyutmayınız, avutmayınız devrimcileri, onların uyanık olmasını, gerilik deprenmelerini ezmeğe hazır olmalarını isteyin.

Kâzım Nami Duru, kafası kızarsa, bütün bildiklerini, ülkenin iyiliği için şimdiye kadar söylemediklerini, ortaya dökecekmiş... Ya? Demek ki kafası kızınca ülkenin iyiliğini miyiliğini düşünmeyecek! Yoksa bu ülkeyi kafası kızıncaya kadar mı seviyor?

Devrimciliği de kafası kızıncaya kadardır, kafası kızdı mı gider *Büyük Doğu* ile anlaşır. Kâzım Nami Duru yaşına aldırmaz, genç kalmak ister, çok iyi, bir diyeceğimiz yok. Ama bu kadarına gençlik değil, çocukluk derler.

Çarşamba, 26 Ağustos

Henri de Régnier'nin *La Double maîtresse*'ini buldum en sonunda. Hemen açıp okumağa başladım, ilk okuyuşumdaki kadar beğenmem, sevmem diye korkuyordum... Öyle de oldu önce, baştan sekiz sayfa sıktı beni, Henri de Régnier'nin deyişi de fenama gitti. Özene bezene yazıyor, özene bezene yazdığını da gizlemiyor. İlle on sekizinci yüzyıl yazarlarına benzeyecek!... Ama sonra o roman gene uyandırdı ilgimi. Unutmadım, ilk okuyuşumda bir iki günde bitirmiştim onu, o kadar sarmıştı. Şimdi öyle değil, azar azar okuyorum, her gün ancak yirmi otuz sayfa.

Eski tadı alamıyorum şimdi o kitaptan, başka türlü bir tat alıyorum. Eskiden iyi bir roman diye okumuştum, içindeki kişileri canlı bulmuştum gözlerimin önünde. Kafamın içinde yaşamıştı onlar. Yıllar geçmiş Monsieur de Galandot'yu unutmamıştım, onun da Julien Sorel gibi, Grandet baba [gibi] canlı, ölümsüz bir roman kişisi olduğunu sanıyordum. Değil öyle, yıllar boyunca hayalim bezemiş, güçlendirmiş onu. Bilmem ama bundan sonra, bu ikinci okuyuştan sonra, belki de çabucak unutacağım onu.

Şimdi başka türlü bir tat buluyorum demiştim, anlatayım. Henri de Régnier'nin on sekizinci yüzyıl yazarlarına benzemeğe özenmesi hoşuma gidiyor. Belli ki o yüzyıl yazarlarını hayli okumuş, pek sevmiş onları, o yüzyıl insanları arasında yaşamak istemiş, kendi yaşadığı günlerden çok o günlere çevirmiş gözlerini, bu düşünü tatlı tatlı anlatıyor. Bir şey daha var, kendisinin o kitabı severek, eğlenerek yazdığı seziliyor. Severek, eğlenerek yazılan bir kitap, her zaman değilse bile, çoğu okuyanları da eğlendirir, onlara da sevdirir kendini.

Ama gerçekten bir yaratıcı değil Henri de Régnier, daha doğrusu ikinci elden bir yaratıcı. Gerçekten yaratıcı olmadığı için, büyük bir roman, istediği gibi bir roman, unutulmayacak, kalacak bir roman yazamıyor.

Bu romanı okurken Monsieur Léautaud'yu düşündüm. O da pek sever on sekizinci yüzyıl yazarlarını, onlardan örnek almıştır. Ama Monsieur Léautaud on sekizinci yüzyılı anlatmağa kalkmaz, kendi yaşadığı günleri bir on sekizinci yüzyıl yazarı

gibi anlatır. Çağından kaçmak istemez. Çağının içindedir. Henri de Régnier'de ise bir kaçış seziliyor. Şiiri gibi nesrinde de, uydurduğu olaylarda da bir ikinci eldenlik var. Küçük yazarların damgası...

Keşke yeniden bulamasaydım *La Double maîtresse*'i! Bir hayranlığımdan oldum. Bir hayranlığı yitirmek de en acı şeylerden biri değil midir?

Pazar, 30 Ağustos

Gün geliyor, insan ölümün yaklaştığını anlıyor da hayatını yanlış kurduğu için dövünmeğe başlıyor. Başka türlü yaşamalı, başka işlerle uğraşmalı, başka kişilerle düşüp kalkmalıydım... Bir devası yok bu üzüntünün. Yeniden doğamaz, yeniden genç olamazsınız ki! İş işten geçmiş, artık vakıt yok yeni bir hayat kurmağa.

Mutluluk, saadet denilen hal belki de bu üzüntüyü duymamak, yaptıklarımızdan, tuttuğumuz yoldan memnun olmaktır. Kendilerini mutlu sayanların az olması bundan olsa gerek. Öyle sanıyorum ki o üzüntüyü, hayatını yanlış kurmuş olmak duygusunun vermiş olduğu üzüntüyü, çekmemiş kimse yoktur. Gençler, çocuklar arasında bile. Bir kimse, ne kadar genç olursa olsun, bir geçmişi, bir dünü vardır, bir işi yaptığına yahut yapmadığına, bir fırsatı kaçırmış olduğuna pişmandır. Mutluluk demek belki de pişmanlık duymamak demektir.

Neyse ki unutuyoruz pişmanlığımızı, unutuyoruz ölümün yaklaştığını, artık vaktın kalmadığını, unutuyoruz da mutluluklar hayal ediyoruz kendi kendimize.

Pazartesi, 31 Ağustos

Dün yazdığıma şunu da katayım: Bana öyle geliyor ki insanların bu hayattan sonra bir hayat daha olduğuna inanmaları, hep bu pişmanlık duygusundan geliyor. Bu dünyada yanılmıştım, ama öbür dünyada yanılma yok, orada mutlu olacağım... Bu hayattan başka bir hayatı, bu dünyadan başka bir dünyayı benim aklım almıyor.

Çarşamba, 2 Eylül

Suat Yakup Baydur için yazılmış bir yazıyı okudum. Bir çocuğun denizde ayağı sendeliyor, bunu gören baba telâşa düşüyor, kurtarmak için atılıyor, kendi ölüyor. Çocuk zaten tehlikede değilmiş. Baba da genç bir adam, değerli bir adam. Genç olmasa, değerli olmasa bile acı bir şey onun ölümü... Ama bu yetmemiş o yazıyı yazana: Fırtına varmış, deniz kükremişmiş, babaya: "Büğün çocuğunla sandala binme, açılma!" demişlermiş, o da: "Varsın tehlike olsun! Alışsın çocuğum tehlikeli yaşamağa!" demişmiş... Bir olaya, kendi kendine acıklı bir olaya ille bir "melodram" hali verecekler. *Tragédie*'yi anlamıyorlar, kavrayamıyorlar da onun için.

Tragédie'nin aksi *comédie* değil, *mélodrame*'dır, daima gülünçtür de onun için. *Mélodrame*'ı sevenler de hayatın özünü, içini göremeyeceklerdir, bir gerçekle karşılaşınca anlayamazlar onun ne olduğunu, genç, değerli bir insanın ölmesi yeterince acıklı bir olay değildir onlar için, birtakım fırtınalarla, kasırgalarla, iri iri lakırdılarla bezenecek ki ürpersinler.

Tragédie, comédie, mélodrame diyorum, ne yapayım? Bunlara Türkçede birer karşılık bulamadım. Biri bulur da bana bildirirse çok sevinirim.

Perşembe, 3 Eylül

Biri de kalkmış, Suat Yakup Baydur'un dil işinde ılımlılardan olduğunu söylemiş. Türk Dil Kurumu'nda türlü akımlar varmış, çok aşırı gidenler görülüyormuş, Suat Yakup Baydur ise uymuyormuş onlara. Zavallı Suat Baydur! kendisi için böyle sözler söyleneceğini bilse çok üzülürdü. Gene de gülerdi, bilirdi Türk aydınlarının böyle acayip lakırdılardan hoşlandıklarını.

Dil işinde hiç de ılımlı değildi Suat Baydur. Açın, okuyun *Dil ve Kültür* kitabını, gazetelerde, dergilerde çıkan yazılarını. Görürsünüz ki o da öz Türkçeden yanaydı. Latinceyi, Yunancayı bildiği için dil duygusunu edinmişti. Kelimelerin birer büyüsü olmadığını, Türkçe karşılıklarının konabileceğini anlardı. Ben çok iyi anlaşırdım kendisiyle, oysaki ben dil işinde en aşırılardanım, belki de en aşırı olanım. Suat Baydur bana çok yakın-

dı. Ama onun ılımlı olduğunu söyleyen yazar, aşırılığı kötü sayıyor, Suat Baydur öldüğü için de onda bir kötülük görmeyecek, ona bir kötülük kondurmayacak, suçlarını örtecek onun, bunun için de aşırılığını gizleyecek. Ne yapalım? Bu toplumun kişilerinden o yazar, "hile-i şer'iye"ye sapacak.

Cuma, 4 Eylül

Simenon'un *L'Assassin* (Katil) adlı romanını okudum. Son günlerde çok okuyorum Simenon'un kitaplarını. İki üç ay oluyor, başka bir romanı dolayısıyle o yazarı beğenmediğimi, bence birtakım önemli eksiklikleri olduğunu söylemiştim. Yanılmışım, şimdi sardı beni onun kitapları, elime geçenleri hep okuyorum, hem de beğenerek, severek okuyorum. Ama ne kadar da çok yazmış! O kadar çok yazan adamın her kitabı iyi olamaz elbette.

Bu *L'Assassin*, şimdiye kadar okuduğum kitaplarının bence en iyilerinden biri. Bir katili anlatıyor, hemen her sayfada da bize, "Çok doğru bunlar! Ne iyi görmüş katilin halini!" dedirtiyor. Dostoyevski'yi andıran bir hal, bir hava var onun kitaplarında.

Ama düşünün, Dostoyevski'nin anlattıklarının da, Simenon'un anlattıklarının da doğru olduğunu nereden biliyoruz? İşte bu katil romanı. Simenon bir katil mi? şimdiye kadar adam öldürmüş mü? hiç sanmıyorum. Ben de şimdiye kadar adam öldürmedim, öldürmeğe niyetim de yok. Öyle ise Simenon nereden biliyor katilin içinden geçenleri? Ben neye dayanarak, "İyi görmüş bu adam! Doğru anlatıyor!" diyorum? Bir katilin, gerçekten bir katilin, örneğin Petiot'nun, yahut İngiltere'de geçenlerde asılan Christie'nin anılarını okusam, onlarda da bu doğruluğu bulacak mıyım? kim bilir? onların anlattıkları bana belki de büsbütün yalan gelir...

Simenon da, Dostoyevski de, bütün romancılar da anlattıkları kişilerin hepsini içlerinden görmüyorlar elbette. Türlü türlü kişiler yaratmışlar, iyiler var onların kitaplarında, âşıklar var, hiç sevemeyenler var, cömertler, müsrifler, hasisler, yiğitler, korkaklar, alçaklar, hepsi var.

Hayır, bütün o kişileri içlerinden görmüyor o romancılar, o kişilerin hepsinin de duygularını, düşüncelerini kendileri dene-

memişler, ama okurları inandırmayı biliyorlar. Romancıda aranacak erdem, doğruyu anlatması değil, anlattıklarına okuru inandırabilmesidir. Dostoyevski'nin anlattığı Raskolnikof, Simenon'un anlattığı Felemenkli Hans Kuperus biribirilerine pek benzemiyorlar, bizi gene de inandırıyorlar.

Birtakım romancılarımız var bizim, "Bizim anlattıklarımız tamamıyle doğrudur, gerçeğe uygundur, biz bu anlattıklarımızı gözlerimizle gördük." diye tepiniyorlar, inanmadınız mı, kızıyorlar. Kulakları çınlasın onların!... Belki doğrudur o anlattıklarını gözleriyle gördükleri, ne yapalım ki okurları inandırmak gücü yok onlarda.

Pazar, 6 Eylül

Hastaymışım. Hekimler aradılar, şeker buldular bende. Elbette olacak, ben yaştaki insanın bir yanı bozulur elbette. Tanıdıklar arasında benden dört beş yaş küçük olanlarda bile var, yıllardır çekiyorlar. Dediklerine göre bendeki şeker çok değilmiş, korkulacak kadar değilmiş. Ama dikkat etmeliymişim kendime... Anlaşılıyor, sıkacaklar beni bundan sonra. Onu yemeyeceksin, bunu yemeyeceksin! Bir insan hasta olup da ellerine düşmeyegörsün! Bayılıyorlar her şeyi yasak etmeğe! İyiliğimiz içinmiş! Ah! O bizim iyiliğimizi isteyenler yok mu, asıl onlardan korkmalı işte.

İnsanoğlu pek hoşlanır emir vermekten. Otobüslerde siz de dikkat etmişsinizdir, biletçiler ikide bir bağırırlar: "Lütfen arkaya!" Siz bunalırsınız, ne yapacağınızı şaşırırsınız, biletçi gene bağırır: "Lütfen arkaya!" Onlar öyle bağırmasa yolcular belki daha iyi yerleşir. Ama emir verecekler, siz de onların dediklerini dinlemek zorundasınız... Bana öyle geliyor ki hastalarına her şeyi yasak etmeğe kalkan hekimler de otobüs biletçilerinin emir verirken duydukları hazzı duyuyor.

Hekimleri dinlemeyiniz demiyorum, ben de dinlerim onların söylediklerini. Her dediklerini değil, ama çoğunu tutarım öğütlerinin. Hepsi de önce tütünü yasak ederler. Kendileri içmiyorlarmış gibi! Tütünün dokunduğuna gerçekten inansalar, kendileri içmezlerdi. Hayır. Kendileri içecek, karşılarındakilere yasak edecekler... Sadece emir vermek zevki!

Pazartesi, 7 Eylül

İçki içmeyeceğime o kadar üzülmüyorum. Şu son zamanlarda içkiye ben de kızmağa başladım. Niçin içiyoruz sanki! Kendimizi unutmak için. Kendimizi büyük görmek için, iyimser olmak için. Bir hikâye var, çok hoşuma gidiyor: Adamın birine "Niçin içiyorsun?" diye sormuşlar, "Nasıl içmeyeyim?" demiş, "İçmeden önce on bin lira borcum var, içtikten sonra on bin lira alacağım oluyor!" Yani içki bize gerçeği unutturuyor, yalanla avutuyor bizi.

Gene büsbütün bırakmam içkiyi, ama kızdığımı da söyleyeyim.

İçkiye kızıyorum da içki düşmanlarıyle uzlaşacak mıyım? Hani şu Yeşil Ay mı ne diyorlar, gidip o derneğe mi yazılacağım? Hayır, içki düşmanlarına, Yeşil Ay'a içkiden de daha çok kızarım. Ne karışıyorlar herkesin keyfine? Kendileri içmesinler, ama içenlere de ses çıkarmasınlar. İnsanoğlu oldum olası içer, demek ki bir ihtiyaç içki içmek. İçki içmeyen adamlar var, ama siz içki içmeyen bir ulus duydunuz mu hiç? Paganlara göre Dionysos, yani bir tanrı yaratmış şarabı, kitaplı dinlere göre de Nuh peygamber bulmuş. Birtakım uluslar da ya bir kahramanın, [ya da] gene bir tanrının tanıttığını söylüyor. Demek öteden beri insanlar içkide bir kutsallık görüyor. Onların hepsine karşı çıkıp da: "Siz yanılıyorsunuz, içki kötüdür, bu yeryüzünden kaldırmalı içkiyi!" demek doğru mu?

Salı, 8 Eylül

Havalar pek soğudu. "Geçicidir bu, birkaç güne kadar gene ısınır ortalık!" diyoruz ya, içimiz pek inanmıyor buna. Biliyoruz artık yazın geçtiğini, günler iyice kısaldı. Eylül ayı bu! Bundan sonra soğuklar geçici olur mu hiç? Birkaç gün hava ısınırsa, işte asıl o geçicidir. Bundan sonra soğuklar kalıcı, ta bir daha bahara, bir daha yaza kadar.

Hiç sevmem soğuğu, soğuğu sevmediğim için de yazın en sıcak günlerinde bile yakınmam. Ben de terlerim elbette, bunaldığım olur, boyuna su içmeli, soğuk su aramalı... Ama olsun, gene de severim sıcağı.

Oysaki bilirim, soğuk hava sıcak hava kadar korkulu değil-

dir, insan ısınmanın çaresini serinlemenin çaresinden daha kolay bulur. Bakın ısınma için türlü âletler var, serinlemek için ne bulabilmişiz? Dağlara gideceksiniz, deniz kenarına gideceksiniz, herkesin başarabileceği iş değil o. Oturduğumuz yerde ısındığımız gibi, oturduğumuz yerde serinleyebilmeliyiz. İnsanoğlu daha bulmamış onun yolunu, demek ki sıcak soğuktan daha güçlü bir düşman, kolay kolay yenilmiyor.

Çarşamba, 9 Eylül

Yenilik dergisinin Eylül sayısını daha okumamıştım, büğün okudum, Muzaffer Soysal'ın yazısı çok hoşuma gitti. Daha ilk yazısını okuyorum o delikanlının, tatlı bir söyleyişi var, bir başladınız mı, bırakamıyorsunuz yazısını. Büyük bir şey söylemiyor, ama söylemesini biliyor, bilgin ağzına özenmiyor, edebiyatçılığa özenmiyor, belli ki kendini göstermek için değil, yazı yazmaktan zevk aldığı için yazıyor.

Muzaffer Tayyip'i anlatıyor Muzaffer Soysal. Muzaffer Tayyip'in şiirlerini pek sevmedim, kitabını bir iki kere okumağa kalktım, okuyamadım, o şiir beni sarmadı. Öldüğünü duyunca üzülmüştüm. Genç bir adamın ölümüne kim üzülmez? Yaşasaydı, şiiri de belki düzelir, güzelleşirdi günden güne. Yirmi ikisinde, yirmi üçünde gidiverdi... *Yenilik* dergisi, Muzaffer Soysal'ın yazısından sonra, onun da üç şiirini koymuş. Biri, Rüştü Onur'un ölümü üzerine yazdığı şiir, hoşuma gitti. Ama ezberlemek isteğini duymadım. Ben bir şiiri gerçekten sevdiğimi öyle anlarım: Gerçekten beğendim mi bir şiiri, ezberlemek, tanıdıklarıma okumak, çevreme yaymak isterim. Beğendiğim, sevdiğim şiirlerin hepsini de ezberlerim demiyorum, insanın vaktı mı yeter ona? Ama duyarım o isteği.

Perşembe, 10 Eylül

Bir yazarımız: "Eleştirme yazılarında, denemelerde yeni kelimeler kullanıyorum, ama roman, hikâye yazarken yapmıyorum." diyor. Biliyoruz neden yapmadığını, romanlarındaki, hikâyelerindeki kişileri gerçekte olduğu gibi konuşturmak istiyor da onun için. Örneğin elli altmış yaşında bir adamı anlatıyor, o adam "mektep" demeğe alışmıştır, ona "okul" dedirtirse

gerçekte nasıl konuştuğunu gösterebilir mi? Hep gerçeği anlatmağa özenmek.

Ben de bir romancı, bir hikâyeci gerçeği anlatmasın demiyorum, ama gerçeği anlatmak için gerçeğin fotoğrafını mı çıkarmak gerektir? Gerçeği olduğu gibi anlatabilir misiniz sanki? Bir insanın yirmi yıllık hayatını anlatacaksınız, günü gününe, saatı saatına hep söylüyor musunuz yaptıklarını? Hayır, sanatınızla, bir ışıkla sezdirmek istiyorsunuz o yirmi yılı. O adamın her gün, her saat ne yaptığını söylemeğe kalkarsanız okur bunalır, okumaz sizin kitabınızı. Öyle ise o insanın konuşmasının da tıpkısını yazmağa kalkmayın, altmış yaşındaki, yetmiş yaşındaki adama "mektep" yerine "okul" dedirtmekten de çekinmeyin, anlarız biz sizin değiştirdiğinizi, "okul" kelimesini siz tabiî olarak kullanmışsanız, biz farkına bile varmayız sizin değiştirdiğinizin, okur gideriz.

Fıransızcadan, Alamancadan, İngilizceden birçok romanlar çevriliyor dilimize. Onlarda konuşmalar olduğu gibi mi bırakılıyor? Fıransızca bir romanda adam *Je suis venu* diyorsa, o söz Türkçeye "Geldim" diye çevriliyor mu? Türkçe bilmeyen Fıransızın "Geldim" demesi tabiî mi? Kitap Türkçeye iyi çevrilmişse biz tabiî buluyoruz, hiç yadırgamıyoruz. Türkçe yazılan romanlar için de öyledir, anlattığınız kişilere yeni kelimeleri kullandırmaktan çekinmeyin, yeni kelimeleri başka türlü yayamazsınız.

Salı, 22 Eylül

Kaç gündür ne yazdım, ne de kitap okuyabildim. Dün döndüm Ankara'ya, İstanbul'daydım. Orada doğmuşum, orada büyümüşüm, ama sevmem o şehri. Bir Büyükada'dan hoşlanırım, o kadar. Boğaz'a bayılırlar. Öyle sanıyorum ki âdet olmuş da onun için. Bir yol "Boğaz güzeldir!" demişler, babadan oğula inanıp gidiyorlar, koylarında havasızlıktan bunalırsınız, burunlarında rüzgârdan. Ne de loş yerdir! Güneş sabahleyin bir tepenin arkasında, öğleden sonra da öteki tepenin, iki üç saattır gün aydınlığı. Neyse! beğenenlere kutlu olsun, ben istemem orada yaşamayı.

Büyükmüş İstanbul şehri, nüfusu çokmuş. Büyüklüğüne büyük doğrusu, günden güne de büyüyor, yeni yeni mahalleler

kuruluyor. Ama nüfusu çok değil. Topu topu bir milyon. İstanbul'un herhangi bir Anadolu şehrinden otuz kırk defa büyük olduğu düşünülünce nedir bir milyon kişi? Doğrusu bomboş bir şehirdir İstanbul. Caddeleri insandan taşıyormuş da yürünemiyormuş. Bir iki cadde öyle. Onlardan biraz ayrıldınız mı, ecinniler top oynuyor! Nüfusu dört beş milyona çıkarsa, İstanbul ancak o zaman bir şehre benzer. Her yerinde iş olur, dükkânlar açılır, insanların hepsi Köprübaşı'na, Beyoğlu'nun İstiklâl Caddesi'ne üşüşmekten kurtulur. Kalabalık yok İstanbul'da, izdiham var, yığışma var. Nüfus çokluğu ile yığışmayı bir sanmayın. İstanbul'un ahalisi iyi yerleştirilmemiş, işyerleri iyi düzenlenmemiş, birçok mahalleleri boş kalmış da onun için kalabalık gözüküyor. Sokakları, caddeleri biçimsiz de onun için çabucak doluyor. Onun için rahat rahat yürüyemiyor, güçlük çekiyoruz. Bir de insanların bencilliği, terbiyesizliği. Bakıyorsunuz, yolun ortasında, bir kapının önünde duruveriyorlar. Yolu kapatıyorlarmış, umurlarında değil, her biri de kendinden başka kimseyi düşünmüyor ki! O keyfini etsin, karşılaştığı bir ahbapla iki çift lakırdı etsin de siz ne olursanız olun! Sonra da İstanbullu kalkar, ince olduğunu söyler, medenî olduğunu söyler, gert gert gerinir. Kendini beğenmişin biridir İstanbullu, bütün kendini beğenmişler gibi de gerçekten incelemez, gerçekten medenî olamaz.

Çarşamba, 23 Eylül

Necmettin Sadak'ın ölmek üzere olduğunu, artık ölmüş sayılması gerektiğini biliyorduk, iyileşir hastalık değildi onun hastalığı. Gene de içim burkuldu öldüğünü duyunca. Basın acunumuzun, bence, en bilgili adamıydı, bütün başyazarlarımız arasında en çok onun aklını, onun düşünüşünü beğenirdim.

Bir gün nasılsa benim yazılarımdan birini okumuş, beğenmiş, söyledi. Genç, yaşlı hiç bir kimsenin benim yazılarımı beğenmesine o kadar sevinmedim. Doğrusu o gün göğsüm kabarmıştı.

Necmettin Sadak'la az konuşmuştum. *Akşam* gazetesine yazı yazdığım sırada bile çok gördüğüm olmazdı onu. Uzaktan sayar, uzaktan severdim. Doğrusu, bir yandan da kızardım. Zi-

ya Gökalp öldükten sonra Necmettin Sadak onun yerini tutabilirdi, tutmalıydı. Bunun için gereken bilgisi, hazırlığı vardı. Ziya Gökalp'tan daha açık düşünceliydi. İki anlamıyle daha "açık" düşünceli: Hem daha açık söylerdi söyleyeceğini, daha iyi anlatırdı, hem de düşünce ufku daha genişti, bir düşünceye saplanmazdı, onun için de çok düşünceleri anlardı. Şüpheciliği daha bir ışık verirdi kafasına. Ama Ziya Gökalp gibi bir öğretici, toplayıcı olmak istemedi, kaçındı bundan, kaçındığı için de kendisinden beklenilen, umulan büyük hizmeti etmedi.

Ne güzel yazardı Türkçeyi! Öz Türkçeci değildi, ama birçok yeni sözlerin yayılmasında büyük yararlığı oldu, onları yazısının içine, okuru yadırgatmadan sıkıştırmasını bilirdi. En iyi yazarlarımızdan biri öldü. *Akşam* gazetesi onun başyazılarından seçip bir iki cilt çıkarsa iyi eder. Birçok yazarlarımıza örnek olabilir o kitap.

Cuma, 25 Eylül

Bilirsiniz, kadınlardan duymuşsunuzdur: "Var erkeğin gencine, her gün gönlün incine, var erkeğin kartına, kurul göğsü tahtına." Güzel söylenmesine güzel söylenmiş ya, pek kızarım bu söze, erkek medeniyetinin, kadının kişiliğine saygı göstermeyen, kadına erkeğin kulu, malı diye bakan şu çirkin erkek medeniyetinin uydurmalarından da onun için. Kadını, kızı kandıracak, yaşlı erkeğin koynuna sokacak. "Çekinme o aksırıklı, tıksırıklı, gücü yitmiş herife varmaktan, sana daha iyi bakar o, senin değerini daha iyi bilir. Genç erkeğe varıp da ne yapacaksın? Seni rahat ettirmez ki!" Erkek zevkini düşünecek, ama kadın, kız sadece erkeğin zevkine hizmet edecek. Zevki düşünmek, zevki aramak bir suçsa, ayıpsa, erkek de düşünmesin, aramasın zevkini. Hayır, yaşlı, kart erkek kızlara bakacak, isteyecek, hakkı onun, erkek o, gücü de kadınınkinden çok, aklı da kadınınkinden üstün. İğreniyorum böyle düşünenlerden! Dayak atan insandan, kendinden küçüğünü ezmeğe kalkan insandan, zorbadan, derebeyinden iğrendiğim kadar iğreniyorum. Bir kızın, daha yirmisini bulmamış bir kızın kırkında, ellisinde bir erkeğe varmasını hoş görürler, ama yirmisinde bir delikanlı kırkında, ellisinde bir ka-

dın aldı mı, demediklerini komazlar. Delikanlıya da kızarlar, kadına da.

Ben de kızarım, yaşlı kadınlarla evlenen delikanlılara, ama ben yaşlı erkeğe varan kızlara da kızarım. Karıyla koca arasında yaş uygunluğu olmalıdır. Bir erkek gerçekten sevebileceği, gerçekten isteyeceği bir kadınla evlendiği gibi, bir kadın da gerçekten seveceği, gerçekten isteyeceği bir erkeğe varmalıdır. Bunun içindir ki analarının, babalarının öğüdünü dinlemeyen, yaşlı adama varacaklarına gönüllerinin beğendiği delikanlılara kaçan kızlara hak veririm.

Daha namusluca bir iştir onların yaptığı, ahlâka daha uygundur.

Gönüldür bu, diyeceksiniz, yaşlı bir erkeğin gönlü de çeker bir tazeyi kucaklamayı! Öyledir, ama düşünsün bir kere, ya o taze ondan iğrenirse, onun kurumuş, solmuş etinden tiksinirse? İğrenç diye, tiksinilecek bir adam diye bakılmak o erkeğin onuruna dokunmaz mı? Sevişmeye tiksinme karışırsa, erkek bunu sezerse, ta içinden yaralanmaz mı? Sezmezmiş. Hayali işlemediği için sezmez. Hayali işlemediğinden, yani budalalığından.

Çarşamba, 30 Eylül

Dilbilgisi öğretmenlerinden biri, bir bayan, "Türkçe bilmez." demiş benim için. Üzülmedim bu söze. İnanmadım o yargının doğru olduğuna da onun için. O bayanın benim için "Türkçe bilmez." demesi, kendisinin öğrencilerine öğrettiği kurallara uymadığım için. "Büyükleri" bir yol söylemişler kendilerine: Türkçede fiil cümlenin sonuna gelir, sımsıkı inanmışlar buna. Doğru olmasa, "büyükleri" öyle söyler miydi hiç? Doğruyu, bilgiyi dinlemişler o "büyükler"den, şimdi kendileri de birer "büyük" olmuş, gençlere, yeni yetişenlere öğretecekler. Sürüp gidecek bu böyle. Türkçenin dilbilgisi, *(grammaire'i)* deyip duruyorlar. Hangisi biliyor Türkçenin dil kurallarını? Dilimiz, yüzyıllar boyuna, incelenmemiş. Arapçanın sarfını, nahvını bellemişler, sonra da dilin* sarfının, nahvının ışığı altında Türkçe için birtakım kurallar uydurmuşlar. Bir dilin kuralları

* "o dillerin" olsa gerek.

uydurulmaz, o dilden çıkarılır. Bizim dilbilgisi öğretmenlerinin bellettikleri kurallar ise, en çok nahiv kuralları, uydurmadır.

Kitaplardan, yazı dilinden çıkarmak istiyorlar dilin kurallarını. İyi, ama yüzyıllardan beri, bizim yazı dilimizi, Türkçeyi sevmeyen, beğenmeyen, bayağı sayan yazarlar kurmuşlar. Halkın konuşmasına, halk dilinin nahvına ilgilenmemiş onlar, yazılarında halkın kullandığı sözlerden de, cümle yapılarından da kaçınmışlar, cansız bir dil uydurmuşlar. Ben de, dilbilgisi öğretmenlerinin gözüne gireceğim, onlara "Ataç Türkçe bilir." dedirteceğim diye o uydurma kurallara boyun mu eğeceğim?

Ben biliyor muyum, bulabildim mi Türkçenin gerçek kurallarını? Öyle bir şey dediğim yok. Benim yazılarımda da, benim gibi yazan birkaç kişi daha var, onların yazılarında da, tam Türkçenin sesini, halkın konuşmasının sesini bulamıyorum, daha çok çalışacağız onu elde edebilmek için.

Biz daha başaramadık o işi, kolay kolay da başaramayacağız. Ama bizim yazılarımız Türkçeye, gerçek Türkçeye bizden öncekilerin Türkçesinden, dilbilgisi öğretmenlerinin istedikleri Türkçeden daha yakın. Elbette öyle olacak, biz arıyoruz, yazı diline konuşma dilinin sıcaklığını, sesini vermeğe çalışıyoruz. Bizden öncekiler istemezlerdi bunu, yazılarında konuşma dilinin, canlı dilin bir yankısı olmasına özenmezlerdi.

Hele yüz yıl, yüz elli yıl geçsin, bizim tuttuğumuz yol genişlesin, güzel eserler versin, dilbilgisi araştırıcıları Türkçenin imkânlarını işte o zaman anlayacaklar, gerçek kuralları o zaman bulup görecekler.

Perşembe 1 Ekim

Her ayın ilk günü de, son günü de bir üzüntüdür alır içimi. Ayların değişmesi, yılların sayısı günlerin geçtiğini, ömrümüzün tükendiğini acı acı duyurur. Yaşlılık çöküyor... Aylara, yıllara böyle birer ad takmasaydık günlerimizi, yaşlandığımızı belki bu kadar anlamaz, bu kadar üzülmezdik. Öyle olunca da birtakım işler pek güçleşirdi... Biliyorum saçmaladığımı. Ama saçmalamadan ne diye o kadar kaçıyoruz? Saçmalamayalım di-

ye, düşünelim, taşınalım da öyle konuşalım, öyle yazalım diye uğraştıkça gönlümüzü de, aklımızı da öldürüyoruz. Öldürmekten beter! sıkı altına alıyoruz onları, kendi kendilerine işlemez oluyorlar, birtakım kurallara varıyorlar. Böylece kişiliğimizi söndürüyor, yitiriyor, hepimiz biribirimize benziyoruz.

Fıransızların *surréaliste* dedikleri şairlerin, yazarların böyle bir iyiliği oldu insanoğluna, *écriture automatique* yazarı, şairi kurtardı aklın denetinden, sıkıdüzeninden, böylece de aklın daha alamadığı doğruların bulunmasına yardım etti.

Dediğim, akla uymamak, aklı hor görüp sezgiye bağlanmak, akıl-üstü varlıklara bağlanıp onlardan gelecek esinleri beklemek değil. İnanmam ben böyle şeylere. Gizemcilere (mistiklere), tasavvufçulara hiç kapılmadım... Daha doğrusu pek gençken, çocuk denecek yaşta iken kanar gibi oldum onların dediklerine. Sonradan anladım, onlarda sevdiğim sadece şiirdi, biçim güzelliği idi. Gene de ara sıra okurum Monsieur Claudel'in yazdıklarını, dediklerine inanarak değil, salt bir zevk arayarak.

Hayır, uzaklaşalım akıldan, susturalım aklı demiyorum, ama akla da sınır çizmeğe kalkmayalım. "Şunu akıl almaz, bunu akıl almaz, şu aklın dışındadır, bu aklın üstündedir" dersek, aklı tembelleştiririz, körletiriz. Akıl ara sıra saçmaya da izin vermeli ki kendi kendini aşmanın yolunu bulsun.

Cuma, 2 Ekim

Dünden beri hastahanedeydim. Önemli bir hastalık değil, şeker varmış da onun niteliğini araştıracaklarmış. Bu araştırmalarla hasta edecekler insanı. İlk sözleri, tütünü yasak etmek. Ben o yasağı dinlermişim gibi! Ama gizli içilen cigaranın da başka bir tadı oluyor. Dün, tam beş saat cigara içmedim sonra bir tane yakınca bir sevindim ki!...

Yakınmıyorum hekimlerden. Onlardan yakınmanın, onlarla eğlenmenin ne kadar budalaca, ne kadar bayağı bir şey olduğunu bilirim. Ellerinden geldiğince iyilik etmeğe çalışıyorlar. Ama ellerinden büyük bir şey gelmiyormuş... Ne yapalım? O kadar işte insanoğlunun bilgisi. Hekimlerin ellerinden gelen büyük bir şey değilse bile az mı? Büsbütün hiç mi? Şu yüz yıl-

lık ilerlemeye bakın, diliniz varmaz hekimlikle alay etmeğe. Ama biz başkaları için yeter bulduğumuzla kendimiz yetinemiyoruz. Kendimiz hasta olduk mu mucize bekliyoruz hekimlerden, mucize olmayınca da basıyoruz yakınmayı, basıyoruz alayı. Hep bencilliğimizden. Kendimizin de ancak başkaları kadar bir insan olduğumuzu bir türlü kavrayamıyoruz.

Cumartesi, 3 Ekim

Avcıları sevmem. Düşünüyorum, ava gitmekten hoşlananlar arasında, dostum, arkadaşım diyebileceğim kimse yok. Eskiden vardı, bozuştum onlarla. Avcı oldukları için mi? Hayır, başka sebeplerle. İyi birer insan olmadıklarını, hep kendilerini düşündüklerini, bencilliklerini gördüm de onun için. Avdan, öldürmekten hoşlanmaları da gene bencilliklerinden gelmiyor mu? Nasıl da kıyabiliyorlar bütün o kuşlara, hayvancıklara?

"Sen de et yemiyor musun? demek sen de cana kıyıyorsun." diyeceksiniz. Bir bakıma, haklısınız belki. Ama ben kendim öldürmüyorum ki yediğim hayvanları! Ölmüşünü, kesilmişini alıyorum. "Sen almasan, senin gibi et yiyenler almasa, kasaplar da kesmez o hayvanları." diyeceksiniz. Doğru, ama biz et alırken durmuyoruz bunun üzerinde, alışmışız et yemeğe, kasaptan et almağa, zerzavatçıya, manava gider gibi cansız bir nesne alacakmış gibi, koyunun, kuzunun, sığırın da daha dün canlı olduklarını, bizim için öldürüldüklerini aklımıza getirmeksizin alıyoruz.

Hem et yemekle ava gitmek bir değil. Avcı, etini yemek için mi öldürüyor öldürdüğü hayvanı? Hayır. Para kazanmak için bile değil. Kasapla da bir değildir avcı. Öldürdüğü kuşların, tavşanların, yaban keçilerinin, karacaların etini yemek için mi kıyıyor onların canına? Satıyor mu onları? Avcıların çoğu sadece vakıt geçirmek, eğlenmek için gidiyorlar ava. Öldürerek, kan dökerek eğleniyorlar, öldürmekten, kan dökmekten zevk duyuyorlar. İçlerinde belki et yemeyenler bile vardır.

Korkarım avcılardan. Hayvanları öldüre öldüre insan öldürmeğe de kalkabilirler.

Gene Cumartesi, 3 Ekim...

Salı günü* güncemde dilden açmıştım, dilbilgisi öğretmeni bir bayanın benim için "Türkçe bilmez." dediğini anlatıyordum. Şunu söylemeyi unutmuşum: Devrik cümlelere sinirlenenler, fiil ille sonuna gitsin cümlenin diyenler, hiç okumuyorlar mı bizim şairlerimizi? Beyitlerde öznenin (failin), tümleçlerin (mefullerin), fiilin değişmez bir sırası mı var? Gene de Türkçe değil mi o beyitler? Şairlerimizin sadece vezin, kafiye yüzünden mi öyle yazdıklarını sanıyorlar? O beyitlerde, yığın yığın Arapça, Farsça sözler arkasında, gene de Türkçe bir öz olduğunu, Türkçenin sesi olduğunu duymuyorlar mı? Nesrimizde, Namık Kemal'in nesrinde, H. Z. Uşaklıgil'in nesrinde, Y. K. Karaosmanoğlu'nun, F. R. Atay'ın nesrinde, benim nesrimde, büğünkü gençlerin nesrinde var mı o beyitlerdeki tabiîlik, o beyitlerdeki öz, o beyitlerdeki ses? O beyitler bunu, sözdizisinin serbestliğinden almıyor mu acaba? Bizim dilimizin kurallarını arayan dil bilgini yazı dilimizden çok şiir dilimiz üzerinde durmalıdır, konuşma dilimize, gerçek dilimize çok daha yakındır o dil. Sözleri Arapça, Farsçadır, ama yapısı Türkçedir.

Pazartesi, 5 Ekim

Eskiden kitaplarda çıkmalar, *notlar* sayfanın altına konurdu, kolayca okurdun. Ancak pek uzun, birkaç sayfa tutacak çıkmalar kitabın sonuna bırakılırdı. Şimdi birer, ikişer satırları bile ta sonda. Bulup okuması ne zor oluyor. Kitap çabuk yıpransın diye mi yapıyorlar acaba bunu?... Öyle değilmiş, çıkmalar sayfaları çirkinleştiriyormuş, daha bilmem neler...

Kitabın, bir nesne olarak güzel olması da aranır elbette. İyi kâğıda özenle basılmış bir kitap, kişide okuma özencini uyandırır. Ama kolay okunabilmesi de gerektir. Hem ne demektir çirkinlik? Bunca zamandır çıkmaları sayfa altında okumağa alışmışız, çirkin bulabilir miyiz onu? Kitabı hazırlayan, metin için seçtiği harflerle, çıkmalar için seçtiği daha küçük harflerin biribirine uymasına, yakışmasına baksın, yeter. Açıklamalar sona bırakılınca, açıklamaların sayıları yükseliveriyor, üç rakama, dört rakama çıkıyor, bence bu daha çirkinleştiriyor kitabı. Albert Thi-

* 30 Eylül çarşamba olacak.

baudet, *La Pléïade* için Montaigne'in *Les Essais*'sini, Rabelais için istemedi. Çok iyi etti. Bunun için *La Pléïade*'ın Montaigne'i de, Rabelais'si de öteki ciltlerden daha kolay, daha rahat okunur.

Çarşamba, 7 Ekim

Büğün çıktım hastahaneden. Sevineceğimi sanıyordum, sevinmek için zorladım kendimi, öyle pek sevinemedim. Bundan sonra hep hastahanede gibi yaşayacağım: Evimde, bütün dünyada. İstediğimi yiyemeyeceğim. Yorulmağa gelmez, yiyeceğim, içeceğim ölçülü...

Eskiden böyle şeylere katlanamayacağımı, ucunda ölüm de olsa tembihlere, öğütlere uymayacağımı sanırdım. Meğer insan ne kadar da bağlanıyormuş hayata! Yaşasın, soluğunu alsın versin de ne türlü olursa olsun! Bunda, bu ölüm korkusunda bir küçüklük, mızmızlık olduğunu da sezmiyor değilim.

Cuma, 10 Ekim

Ne zamandır okuyamıyorum, şöyle dilediğim gibi okuyamıyorum. Hep ya bir kitap, ya bir dergi var elimde, ama göz gezdiriyorum, işte o kadar. Büyük bir kitabı, uzunca bir yazı okuyamıyorum. İlgilensem bile sonraya, başka bir zamana bırakıyorum. Üşenme çöktü bana: Okumağa üşenme, yazmağa üşenme... Üstelik *Ici-Paris*, *Samedi-Soir* gibi haftalık Fıransızca gazeteleri alıyorum, karikatürlerine bakıyorum onların. Ne de saçma şeyler!... Onlara ilgilenmek, aramak onları, bunamanın başlangıcı değil mi acaba? Bunamanın, yahut kafa gücünün azalmasının...

Bu hafta içinde iki küçük roman okuyabildim, ikisi de Simenon'un, ikisi de okunması gereken şeyler değil.

Pazar, 11 Ekim

Varlık Yayınları'nın bu ay çıkan kitapları arasında Orhan Hançerlioğlu'nun yeni romanı da var: *Oyun*. Başladım okumağa, ama bitirmedim, bitireceğimi de sanmıyorum, çekmedi, sarmadı beni.

Bir adam, romanın başkişisi Halim, evinin kapısı önünde bir çocuk buluyor, küçük bir çocuk, kundakta. Karısı istemediği

için karakola götürüyor o çocuğu. Komiser kaba bir adam, bağırıyor, sövüyor Halim'e. Yazar şöyle diyor:

"Halim, onu *(Komiseri)* şaşırtan bir durgunlukla:

— Hayır... diye cevap verdi."

Belli ki Bay Hançerlioğlu "durgunluk" sözünü, burada, "sükûn" yerine kullanmış. Komiserin bağırıp çağırmasına Halim'in öfkeleneceğini sanıyorsunuz. Hayır, o bozmuyor sükûnunu. İyi, olabilir. Bay Hançerlioğlu, yeni yeni, öz Türkçeye de özeniyor. O da iyi, ben ancak sevinirim buna. Ne yapalım ki "durgunluk" kişiler için kullanılınca, "sükûn" demek değildir. Tersine, "üzüntü" demektir, "kaygı" demektir, "öfke" bile gösterir. "Senin bugün bir durgunluğun var." ne demektir?

Bay Hançerlioğlu da bilir bunu elbette, Türktür, konuşurken yanlış kullanmaz o "durgunluk" sözünü, yanlış kullanamaz. Ama yazarken düşünmüyor, yazı dili başka, konuşma dili başka. Konuşurken: "Onu şaşırtan bir sükûnla cevap verdi." der mi? "Halim sükûnla cevap verdi." daha doğrusu: "Sakin sakin cevap verdi, şaşırdı komiser." der, böyle bir şey söyler.

"Sükûn" karşılığı diye Türk Dil Kurumu "dinginlik" sözünü öneriyor. Onu beğenmiyor mu Bay Hançerlioğlu? Belki de bilmiyordur, okumamıştır Kurum'un çıkardığı *Türkçe Sözlük*'ü. Türk Dil Kurumu ne bilir? Dili kurmak yazarların, büyük yazarların işidir... Büyük yazarlar da "sükûn" yerine işte böyle durgunluk deyiverirler.

Romanın okuduğum sayfalarının bir yerinde şu da var: "Kırmızı suratlı bebek, olup bitenlerden habersiz, saadet içinde uyuyordu..." Bu "saadet içinde" sözü de bir tuhaf doğrusu, Bay Hançerlioğlu ne biliyor, çocuğun "saadet içinde" olduğunu? Ama, değil mi ya! çocuklar masumdur, gam kasavet bilmez, demek "saadet içinde"dirler... Bir yazarın ilk ödevi, bence, böyle beylik yargılardan, böyle basmakalıp sözlerden çekinmektir.

Pazartesi, 12 Ekim

Dün ne diye durdum o kadar "durgunluk" sözü üzerinde? Bay Hançerlioğlu'na bir öfkem mi var? Doğrusu, büsbütün de yok diyemem. İlk romanını, *Karanlık Dünya*'yı okumuş, birçok kusurlarına bakmayarak beğenmeğe, sevmeğe çalışmıştım.

Sonra baktım, anlaşamayacağım o delikanlıyla. Büyüklerine saygı gösteriyor, yerleşmiş kanıları benimsiyor, "sahip olmak" gibi, "diğer" gibi, "eko" gibi sözleri kullanmaktan çekinmiyor, yazılarına yerli yersiz bir "kendimi alamadım" konduruveriyor, entipüften düşüncelere bir derinlik kokusu vermeğe çalışıyor, kısacası benim sevmediğim huyların çoğu var onda. Bunun için öfkelendim. Görmedim hiç kendisini, yalnız yazılarından tanırım...

Ama "durgunluk" sözü üzerinde duruşum o yüzden değil. "Sükûn" yerine "durgunluk" dediniz mi, dil devrimini, öz Türkçeyi istemeyenler seviniyor, ekmeklerine yağ sürüyorlar, başlıyorlar bağırmağa: "Dilimiz yoksullaşıyor! Sözler arasındaki anlam ayrılıkları düşünülmez oldu!" Sonra da bunu Türk Dil Kurumu'ndan bilip ona çatıyorlar.

Arapça, Farsça bir sözün yerine Türkçesini korken durmalıyız üzerinde, düşünmeliyiz. Yoksa dil devrimine yararlıktan çok kötülüğümüz dokunur.

Şimdi siz bana: "Ya senin yaptıkların hep doğru mu? Sende de böyle yanlışlar olmuyor mu sanki?" diyeceksiniz. Benim yanlışlarım, eksiklerim varsa, başkalarının eksiklerini, yanlışlarını görmeme engel olmaz, olmamalıdır. Başkaları da benimkileri görüp söylesin.

Salı, 13 Ekim

İkindi namazı asr-ı evvelde mi yoksa asr-ı sanide mi kılınmalıdır? meselesi çok üzdü beni. Güldüm, alay ettim, ama yüreğimin kanadığını duydum. Yıl 1953, böyle işlerle uğraşıyoruz.

Hani Fazıl Ahmet Aykaç, Sultan Reşat'ın "Çanakkale" gazelini tahmisinde: "Yoğ iken habbe bile haznede sîm ü zerden / Bahsederken hocalar camide harf-i cerden" der, insan onu hatırlıyor. Bir bakan kalkmış, uğraşmış o işle, yoluna koymuş, namazın asr-ı evvelde kılınmasını isteyenlere kazandıklarını muştulamış... Bunları duyunca tüyleri ürperiyor kişinin.

Fazıl Ahmet Aykaç'ın o tahmisinde şu mısra da var: "... zâr ile azdır bu belâ..."

Perşembe, 15 Ekim

Fıransızca gazetelerde okuduğuma göre, cumhurbaşkanlığı adayları arasında bir de Monsieur Cornu varmış. Bilmiyorum, Monsieur Cornu kimdir, belki çok değerli, eşi benzeri bulunmaz bir kişidir, olabilir, ama insan o adla cumhurbaşkanı olmağa kalkmaz. Cornu *(Kornü okunur)*, "boynuzlu" demektir. Düşünün bir, Fıransız Cumhurbaşkanı Monsieur Cornu... İnsan kulaklarına inanamaz.

Bunu okudum da Rémy de Gourmont'un bir yazısını hatırladım. O sırada Monsieur Pons adında bir devlet adamları vardı Fıransızların, o da cumhurbaşkanı olmak istemişti. Rémy de Gourmont: "Devletin başına böyle adı tek heceli bir adamın getirilmesine katlanamayız, Fıransa bir zenci ülkesi değildir, cumhurbaşkanı olacak kişinin adı Fıransız adı olmalıdır." diyordu.

Monsieur Pons seçilmedi, adı yüzünden değil, başka sebeplerle. Dilerim Monsieur Cornu de seçilmesin... Yahut değiştirsin adını...

Ama değiştirmez, geleneğe bağlıdır öyle kişiler: "Babamızdan, atalarımızdan kalma adı bırakıp da başka ad alamayız!" diye direnirler. Öyle kötü anlamlı bir adları olduğu için de koltukları kabarır...

Pazartesi, 19 Ekim

Vatan gazetesinin haftalık "Sanat yaprağı"nda bir soruşturma: "Nobel armağanının Churchill'e verilmesini nasıl karşıladınız?" Fazıl Hüsnü Dağlarca pek sinirlenmiş, köpürüyor. Olduğu gibi alıyorum söylediklerini: "Böyle haksız seçmelerin yalnız memleketimizde olduğunu sanırdım. Meğerse en ciddî teşekküllerde de dostluk, ahbaplık, siyasî tesirler gerçeği çiğneyebilirlermiş. Churchill'i ahir ömründe memnun edecek oyun, insanlığın kaderi demek olan edebiyat alanında olmamalıydı." Vay efendim vay!

Doğrusu, severim Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı. Şiirlerinden birkaçı bence günümüzün en güzel şiirlerindendir. Ama bu sözlerini okuyunca güleceğim tuttu. Bir kere dilini beğenmedim. "Meğerse" ne oluyor? "Meğer" desin yalnız... Ama Türkçe konuşur, yazarken, öyle bir cümlede "ise"yi kullanmak içimiz-

den geliyor, dilimizin buyruğu. Şu "ve... de"ler gibi. Öyle olunca "meğer" sözünü kaldırsın, "oysa" desin. Bu dikkatsizlikler kişiyi "halbukiyse" demeğe götürür. "Ahir ömründe" demek de doğru değil, doğrusu "ahir-i ömründe", yani "ömrünün sonunda". "Ahir ömür", "son ömür" demektir. Şimdiye kadar birkaç kere yaşadı, doğup öldü, şimdi son yaşayışı." der gibi bir şey. Böyle yanlışlardan kaçınmak güç bir iş değildir, Arapça, Farsça sözleri elinizden geldiğince bırakırsanız, olur biter. "Ahir" yerine "son" deyiverin, o da mı "yaşayan dil"den değil?

"İnsanlığın kaderi demek olan edebiyat alanı..." Bu ne derin söz böyle! insanın başını döndürüyor. Başımız dönünce de ne demek olduğunu anlayamıyoruz.

Ne sanıyorlar şu Nobel edebiyat armağanını? Şimdiye kadar hep değerli kimselere mi verilmiştir? Nobel "académie"sini de, daha başka "académie"leri de pek şişiriyoruz gözümüzde. Onların üyeleri de bizim gibi birer insan, onlar da yanılır, onlar da birtakım duygulara kapılır. Birer Tanrı değil ya bunlar! Nobel edebiyat armağanını pek önemli bir şey sayanlara sorayım: O armağanı veren kurulda kimler var acaba? Hepsinin değil, üçünün dördünün adlarını söylesinler bana. Okumuşlar mı o kişilerin yazdıklarını? Okumuşlar da pek mi beğenmişler? "İşte bu adamlar anlar edebiyattan, iyiyi kötüden, dayanıklıyı geçiciden seçebilir bunlar." demişler mi? Bilmedikleri, bir satır yazılarını okumadıkları kimselerin yargılarını önemli buluyor, o yargıya kanıp bir yazarın kitaplarını okuyor, yahut o yargı üzerine ileri geri laflar [ediyorlar.] Bir başına söyleyeceğini söyleyen kişioğluna inanmıyorlar, güvenemiyorlar ona, ama o güvenemedikleri, yargılarına inanamadıkları kişioğullarından on beş, yirmisi toplandılar mı, o kurula güveniyorlar. Hep sayıya değer vermek, niteliğe değil, niceliğe.

Salı, 20 Ekim

Ne biliyorlar Churchill'in edebiyat armağanı alabilecek bir adam olmadığını? Kitaplarını, söylevlerini iyice okuyup incelemişler mi? Ben, bilmem Churchill'in yazılarını, bilmediğim için de karışmam kendisine edebiyat armağanı verenlere. O ünlü başbakan anılarını yazdı, üç dört ciltlik bir kitap. Belki de de-

rin düşünceler, ince görüşlerle doludur. Bay Adnan Adıvar: "Yalnız sizin gazetenizin (yani *Vatan*'ın) yayınlarından olan *Çörçil Anlatıyor*'dan edindiğim kanaate göre pek büyük bir kıymet ifade etmiyor." demiş, o iyi. Azra Erhat: "Nobel armağanı dili ve şahsiyetiyle edebiyata tesir etmiş kimselere de verilebilir. Churchill ise bunu yapmış bir insandır. Bence o, kitabet üslubunu şahsiyetiyle damgalamak kudretini göstermiştir." diyor, o da iyi. Bay Adnan Adıvar da, Azra Erhat da, beğensinler beğenmesinler, eser üzerinde düşünüyorlar. Ama ötekiler... Belli ki onlar da, benim gibi, okumamışlar Churchill'in yazdıklarını. Öyle olunca da, sorarım, ne karışıyorlar? Bay Meinecke de Nobel armağanının, Garcia Lorca'ya verilmesini istermiş... İyi, ama o İspanyol şairi öleli on beş yıl geçti, Nobel armağanı da ölmüşlere verilmiyor, âdet değil.

"İnsanlığın kaderi demek olan edebiyat alanı..." Bir daha okuyayım Dağlarca'nın sevdiğim şiirlerini. Ne yalan söyleyeyim? onların değerinden de şüpheye başladım.

Perşembe, 22 Ekim

Akşam'ın 19 Ekim tarihli "Sanat-Edebiyat" sayfasını daha büğün okudum, saklamıştım. Bülent Ecevit'in şiiri hoşuma gitti. "Güzelson" adıyla yazan kimdir, bilmiyorum, onun şiirini de birkaç kere okudum, doğrusu sevemedim. "Telli turna iner mi hiç Haymana'ya / Uçar gider... / Beni burda sen döndürdün divaneye" gibi halk ağzı mısralar var. Eskiden olsa, bayılırdım bunlara, şimdi tat alamıyorum. Suç bende olsa gerek.

Asaf Hâlet Çelebi, ile konuşmayı okudum. Yeni şairlerimizden birkaçının ayıp ayıp konuşmalarına Çelebi kızıyor. Bayağı buluyor, çirkin buluyor onların yazdıklarını, böyle sözlerin "şiirliğinden bir şey anlayamıyor"muş. Asaf Hâlet Çelebi, şairin ne söylediğini bilmesini, sorulunca açıklayabilmesini istiyor: "Ne söylediğimi ben de bilmiyorum, diyecek değil ya." diyor.

Çelebi'nin bir sözü düşündürdü beni: "Yeni şiirlerimin bir yerinde şüpheye düşen olursa eski şiirlerime bakar, bulur, anlar. Çünkü bütün şairlerin, gerçekte, bir tek şiirleri vardır. Bize ayrı ayrı sunulanlar o bir tek şiirin parçalarıdır."

Yanlış diyemem buna, bu da bir görüştür, hem de çekici bir görüş. Ama bu görüşü benimsedik mi şiir okumak çok güçleşiyor: Şairin, bütün yazdıklarını bileceksiniz, unutmayacaksınız, eserinin "hafızı" olacaksınız. Şurasını beğendim, burasını beğenmedim demeğe de gelmez: Parçalanmaz bir bütün... Güç iş, güç iş ya, Çelebi'nin bu görüşü ilgilendiriyor insanı.

Pazartesi, 26 Ekim

Büğün baktım, bir delikanlı, liseyi bitirmiş, bilimyurdu öğrencilerinden bir delikanlı, kendinden epey yaşlı, saygı göstermesi gereken bir adamla konuşuyor. Kendince saygı gösteriyor da, kibarca sözler kullanıyor: "Bana şu kitabı takdim edin, bu kitabı takdim edin." diyor.

Önce susayım dedim, ama dayanamadım, patlayıverdim. "Verin baya istediği kitabı, verin ya, söyleyin, şu *takdim etmek* sözünü bıraksın." dedim. Sonra, sesimi pek yükseltmeden çıkıştım o delikanlıya: "*Takdim*'in ne demek olduğunu, nerede kullanıldığını bilmezsiniz, gene de ağzınızdan bırakmazsınız! Neden *vermek* demiyorsunuz? Suyu mu çıktı *vermek* sözünün? Siz de hepimiz gibi *vermek* deyin!"

Ayıplanmaz gençlerin Arapça sözleri bilmeyip yanlış kullanmaları. Bir bakıma, ben buna seviniyorum da. Yanlış kullanıla kullanıla çürüyecek o sözler, dilimizden atılacak, kurtulacağız. Ama bunun için gençlere, o sözleri yanlış kullandıklarını bildirmek gerek, "Bana ne!" deyip geçmemeli, başlarına kakmalı. Böylece anlarlar o sözleri kullanmayı beceremediklerini, kaçınırlar onlardan, bildikleri Türkçe sözlerle yetinirler.

Biliyorum, birtakım kimselerin gönlü katlanmıyor *takdim* gibi sözlerin atılmasına. Dilimizi yoksullaştırıyormuşuz. Büyük bir kişiye bir şey verirken de vermek denilir miymiş! Terbiyeli olmak gerekmiş! Büyüklere bir şey *verilmez, takdim edilirmiş, söylenmez, arzedilirmiş*. Yoksa saygı kalmazmış, nezaket, incelik kalmazmış! Bütün bunlar Doğulu inceliği, Doğulu saygısı. Yalnız gösterişte kalan incelik, yalnız gösterişte kalan saygı; gerçek incelik, gerçek saygı böyle gösteriş istemez.

Çarşamba, 28 Ekim

Cumhuriyet Bayramı için "mehterler"i getirmişler, sokaktan geçerken gördüm. Gülüyor insan, hem gülüyor, hem kızıyor. O ne biçim şey öyle? Sokak ortasında ortaoyunu.

Sanıyorlar ki sadece giyimle, kabukla geçmişi canlandıracaklar, gözlerimiz önünde yaşatacaklar. Büğünkü Ankara sokaklarında, İstanbul sokaklarında o kavuklu adamların ne işi var? Ne onlar çevreye yakışıyor, ne çevre onlara. Herhangi bir şeyi de çevresinden ayırdınız mı, bir güzelliği, bir değeri kalmaz. Hani Yavuz Selim'in bir resmi vardır at üzerinde, koca bıyıklı. Siz şimdi bir adamı öyle giydirip, ata bindirip Ankara'da Atatürk Bulvarı'ndan geçirin, görenler Yavuz Selim geçiyor diye irkilir mi? Gülerler hepsi.

O mehterlerin çaldıkları havalar da bir tuhaf, oyun gibi geliyor insana. Radyoda bir iki kere duymuştum, karagöz oynatılıyor sandım.

Cumhuriyet Bayramı için sokaklara o kuleleri dikmek de kimin aklına gelmiş? Bilmem bunu bir mimara, böyle şehir süslemek işlerinden anlar bir kimseye sormuşlar mı? Çoğu eğri büğrü o kulelerin, hiç birinin de bir güzelliği yok. Hele Orduevi'nin karşısına, Atatürk heykelinin çevresine dikilenler! Umacıyı andırıyor.

O kuleler için şu kadar para gitti, bu kadar para gitti diyorlar. Ben ona karışmam. Bir toplum, büyük bir bayram için dilediğince para dökebilir. Ama güzel şeyler yapmalı, şehirlerini, başkentini gerçekten bezeyip donatmasını bilmeli. Böyle şenlikleri düzenlemeyi sanat adamlarına, anlayanlara ısmarlamalı.

Perşembe, 29 Ekim

Büğün bayram yapılıyor, toplumun en büyük bayramı, Cumhuriyet kurulalı otuz yıl olmuş. Bana daha dün gibi geliyor.

Bizim gençliğimizde, 1920'den önce bir gün bizde de cumhuriyet olacağını söyleseler, hangimiz inanırdık? Düşünenler, isteyenler vardı ya, erişilmez bir düş sanırdık.

Büyük bayram, ben de bir bayram sevinci duyuyorum içimde. Ama sokağa çıkıp dolaşmayacağım. Sevmiyorum kalabalığı, sevemiyorum.

Cuma, 30 Ekim

Türlü türlü geri insanlar var bu ülkede. Kimi Atatürk devrimlerini sindiremiyor içine, kadının kapanmasını, çalışmayıp evinde oturmasını istiyor. Yeni yazıyı, Latin harflerini bir türlü kabul edemediler, harıl harıl Arap harfleriyle yazıp terkipli terkipli konuşuyorlar. Alaturka çalgıdan bir türlü kurtulamadılar, eskinin özlemini çekip duruyorlar. Kendilerine sorarsanız, devrimci hepsi de, ateşli birer devrimci, aldatıyorlar kendi kendilerini.

Kimi var, 1908 devrimini kabul edemedi. Kimi daha II. Mahmut'tan, III. Selim'den önceki günleri istiyor. "Mehterciler" işte onlardan çıkıyor. Daha Sultan Orhan devrimini kabul edemeyenler de bulunuyor, devlet kavramına erememişler, kafaları beylik çağında kalmış. Birtakımı da beylik çağına bile varamamış, onlar da "asr-ı saadetçiler". Şaka ediyorum sanmayın, çok var öyleleri. Hem de en beklemediğimiz yerlerde karşımıza çıkıyor.

Pazartesi, 2 Kasım

Şiirde cümleyi istediğiniz kadar karıştırabilirsiniz, vezin hatırı için, kafiye hatırı için dediniz mi, akar sular durur. Onu anlıyorlar, hoş görüyorlar, beğeniyor, seviyorlar bile onu. Şiir başka şeymiş! Hani bizim Hamdi Tanpınar, büyük, derin bir şey söylediğini sanarak: "Şiir kanatlı bir sözdür." demişti, hepsi de öyle düşünürler, yani düşünmüyorlar.

Nesirde devrik cümle kullandınız mı, kızıyorlar. "Sizin o hep bir kalıp cümleleriniz sıkıyor insanı, çoğu kolay kolay da anlaşılmıyor. Sizin kurduğunuz cümleler düşüncenin yürüyüşüne uymuyor, onun için de yitiriyor düşüncenin izini." diyorsunuz, dinlemiyorlar bile. Kafaları saplanmış bir yol o hep bir kalıp cümlelere, bir türlü kurtulamıyorlar. Düşünmeyen kişi de, kafası bir şeye, bir noktaya saplanmış olan kişi demektir. Düşünmedikleri için, birtakım doğru yanlış kurallara kafalarını saplayıp o belledikleriden, o inanlarından öteye geçemedikleri içindir ki vezin, kafiye hatırını sayarlar da manada, düşünce hatırını saymazlar.

Salı, 3 Kasım

Dün bir gazetede gördüm: El yazısıyle bir şiir. Kötü, değersiz bir şiir. Bir adam hastalığından yakınıyor, veremmiş, ağzından kan gelirmiş de onu anlatıyor. Peki, acıyayım haline, ama şiir, okurlar acısın diye yazılmaz ki!... Neyse! o şiirin iyiliği, kötülüğü üzerinde duracak değilim, gazeteye el yazısıyle basılmasına tutuldum. Birtakım dergiler de yapıyor bunu, onlara da tutuluyorum.

Ne demek el yazısıyle şiir bastırmak? "Ben büyük bir şair, büyük bir adamım! Okurlar benim el yazımı da görsünler, benim el yazımı sökmeğe çalışsınlar!" demek değil midir? Bu ne kendini beğenme bu!

Tevfik Fikret *Halûk'un Defteri*'ni el yazısıyle bastırmıştı. O sırada daha çocuktum ben, gene de beğenmedim, o yıllarda Tevfik Fikret'i pek sevdiğim, büyük bir şair saydığım halde beğenmedim el yazısıyle kitap bastırmasını. O da bana bir kendini beğenmişlik diye battı. Oysaki Tevfik Fikret'in el yazısı çok okunaklıydı, belki şiirlerinden de güzeldir. Hem Fikret dizgi yanlışlarına çok sinirlenirmiş, onun için oturmuş, cızır cızır, özene özene bütün kitabı temize çekmiş, el yazısıyle bastırdı... Tevfik Fikret için de kendini beğenmiş değildi denemez.

Doğrusu, herkes kendini beğenir, hepimiz kendimizi beğeniriz, ama göstermemeğe, her işimizde belli etmemeğe çalışırız bunu.

Çarşamba, 4 Kasım

Yirminci yüzyılın ortasında, kalemle yazar mı insan? Makine, yazı makinesi ne güne duruyor? Daha temiz, daha okunaklı, daha kolay, daha çabuk... Tek kötülüğü gürültüsü, sessiz makineler bir türlü çoğalamadı.

Yola çıkınca kağnıyla, yaylıyla mı gidiyoruz? Artık treni bile pek ağır buluyoruz da uçağa biniyoruz. Uçak yüzyılının kişisi kalemle değil, makineyle yazar. Uçak yüzyılındayız, kalem kullanılır mı artık? Paul Valéry şiirlerini makineyle yazıyormuş...

Ben de bir iki aydır makineyi bıraktım, elle yazıyorum. Bunun için de utanıyorum dizmenlerden. Ne hakkım var gözleri-

ni el yazısıyle yormağa. Ne yapayım ki makinem bozuldu, birkaç kere verdim onarsınlar diye, gene düzelmedi. Yirmi beş yıldır kullanırım, eskimiş. Ben de eskidim... Yenisini almalı. Şimdi makineler de çok pahalı. (Bu "ucuzluk günleri"nde herhangi bir şeye "pahalı" demek sakın bir suç olmasın?)

Dün yazdığımı okudum, bir yerde "cızır cızır yazmak" demişim. Gençler belki de anlamazlar bu deyimi. Eskiden kamış kalemle yazardık. ("Kamış kalem" demek de *haşiv*'dir, kalem kamış demektir de onun için. Ama deniyor işte!) Kamış kalem de cızırdardı kâğıdın üzerinde.

Perşembe, 5 Kasım

Büğün iki şair bana kitaplarını getirdiler. İkisi de İngilizce biliyor. Türkçe şiirleri İngilizceye çeviriyorlarmış, böylece Avrupalılara, Amerikalılara tanıtacaklarmış... Biri bunun "kutsal bir ödev", "bir boyun borcu" olduğunu söyledi. Tanıtmalıymışız kendimizi dünyaya! Bilirsiniz, Basın-Yayın da yapar bu işi... Hani Firenkçeden almışlar, "propaganda" diyorlar, çok işe yararmış öyle tanıtmak. Mal için belki, ama propagandanın ekin *(culture)* alanında bir işe yaradığını, yarayabileceğini sanmıyorum. Amerika'da Ford kurumunun yardımıyle bir dergi çıkarıyorlar: İngilizce, Fıransızca, Alamanca, İtalyanca. Bir iki sayısını okudum, bunaltıyor insanı. Amerikan edebiyatının büyük adamlarını, gerçek değerlerini o dört dilden çıkan propaganda dergisiyle değil, Melville'i, Hawthorne'u, Whitman'ı Poe'yu, daha birtakım şairleri, romancıları okuyarak tanıdık. Onları da Amerikalılar propaganda ile tanıtmadılar, Avrupa'nın birtakım "meraklı" adamları bulup çıkardılar ortaya, Avrupalılar Hayyam'ı, Firdevsî'yi bilirler, İranlılar propagandayla mı tanıtmış onları? İngilizceye, Fıransızcaya, Alamancaya İranlılar mı çevirmiş *Rübaiyat*'ı, *Şehname*'yi? Hammer'e *İran Edebiyatı Tarihi*'ni İran hükümeti mi ısmarlamış? Gibbs de *Türk Edebiyat Tarihi*'ni Osmanlı devleti ısmarladı diye yazmadı. Gençlerimiz de, yaşlılarımız da hiç merak etmesinler: Bizim dünkü, büğünkü edebiyatımızda Avrupalıların, Amerikalıların değerli, güzel bulacakları bir şey varsa, onu kendileri bulur, dillerine çevirirler.

Bayan Nimet, biliyorsunuz, Türkçe şairlerinin birkaçından şiirler seçti. Fransızcaya çevirdi. O kitabı Fransa'nın en ünlü yayınevlerinden biri çıkardı. Fransızca edebiyat dergilerinin en önemlilerinden birkaçını okurum; birinde bile o kitap üzerine bir yazı, bir eleştirme görmedim. Demek Fransız yazın acununda bir yankısı olamamış.

Pazartesi, 9 Kasım

Dolmuşta dört kişiyiz, bir beşinci bekliyoruz. Elli, elli beş yaşlarında biri gözüktü. Şoförün yanında oturan genç bir bay sesleniyor: "Baba, çabuk..." Duramadım: "Neden *baba* diyorsunuz?" dedim. Belliydi tanımadığı. *Samimîyet*'tenmiş, *samimîyet*'indenmiş, *samimîyet*'in bir erdem *(fazilet)* olduğunu öğretmişlermiş kendisine. "Hayır" dedim, "medeniyet samimîyet üzerine kurulmaz, eskiden *adâb erkân* denirdi, onun üzerine kurulur. *Yol, yordam...*"

Neyse ki o delikanlı kızıp da: "Eee! ukalâlık etme!" demedi. Samimîlik bir erdem, ukalâlık da en bağışlanmaz suç... Ukalâlığı, ukalâ sayılmayı gözümüze almalıyız, hele bu samimîyet denilen lâubaliliğe karşı.

Tanıdığımız, tanımadığımız, karşımıza kim çıkarsa hemen *baba, amca, teyze* demek köylü töreleridir, kurtulmalıyız bu köylü törelerinden, köylüyü de kurtarmalıyız. Bir iki konuşmada, çabucak senli benli olmak da kötü huylarımızdan. Ondan da silkinmeliyiz. Başka türlü eremeyiz gerçek uygarlığa.

Özdenlik *(samimîlik)*, bir erdemdir, ama ne demektir *özdenlik*? Ağzını yaya yaya ötekine berikine "sen" demek midir? Özdenlik, duygularımızı, düşüncelerimizi kendi kendimize inceleyip, iyice kavrayıp onları söylemek, onlara göre davranmaktır. Aklına ne eserse onu söyleyen, karşısındakini kırmaktan çekinmeyen, tanımadığı kimselere yakınlık göstermeğe kalkışan kimse özden değildir, düşüncesizin biridir. Beni tanımıyorsunuz, bilmiyorsunuz kim olduğumu, ne türlü bir kişi olduğumu, belki en sevemeyeceğiniz, hoşlanamayacağınız insanlardanım, bana *kardeş, amca, baba* demenizin ne yeri var? öyle demekle yalan söylemiş olmaz mısınız? yalan da özdenliğin tam tersi değil midir?

Salı, 10 Kasım

Büğün yas günü, Atatürk'ün ölüsünü Anıtkabir'e götürecekler. Ben törene katılmayacağım, halkın arasında ben de gitmek, büyük adama saygımı, sevgimi göstermek isterdim. Ama tören çok uzun, dayanamam. Hem kendi kendime onu düşünmek yeter.

Dün yazdığım yazıda, *Son Havadis*'te büğün çıkacak olan yazımda: "Atatürk öldükten sonra devrim hızını yitirdiyse bunda hepimizin suçu var." demiştim. Benim de suçum var. Yıllarca bizim eski şairlerimizi, divan edebiyatını, Fuzuli'yi, Baki'yi övdüm, onları kendim sevdiğim gibi başkalarına, çevremdekilere, gençlere de sevdirmeğe çalıştım. Başarabildim mi? onu bilmiyorum. Ama uğraştım buna, düşünmeden uğraştım. Bu da bir suçtur, devrime karşı bir suçtur. Devrim düşünüşü ile divan edebiyatı, Fuzuli'nin, Baki'nin gazelleri bir arada gitmez. Devrimciyiz diyoruz, yani bu ülkede törelerin, yasaların, yaşayışın, düşünüşün değişmesini istiyoruz, ondan sonra da kalkıp eski kanıların, eski inanların bir ürünü olan eski edebiyatın güzelliğini duyurmağa uğraşıyoruz: Ne yaptığımızı bilmediğimizden, düşüncesizliğimizden! Biz severmişiz de eski edebiyatı ondan geçemezmişiz! Devrimci olmak, alıştığımız, sevdiğimiz birtakım şeylerden geçebilmek demektir. Hiç olmazsa başkalarına, gençlere aşılamağa kalkmayalım o alışkanlıkları, sevgileri.

Atatürk'ten örnek alalım. Çok severmiş saz musikisini, dediklerine göre iyi de anlar, bütün inceliklerini duyarmış. İstemiyordu gençlerin o musikiyi dinlemelerini, bu ülkeye Batı acunu musikisinin öğretilmesini, gençlerin ondan hoşlanıp onu anlamasını istiyordu. Kendini Batı musikisine alıştırmağa çalışıyordu. Gerçek devrimcilik, bilinçli *(şuurlu)* devrimcilik budur işte. Biz, alışkanlıklarımızdan, sevgilerimizden, artık söndüğünü, süremeyeceğini bildiğimiz güzelliklerden geçemeyen istemsiz *(iradesiz)* kişiler, bir de kalkıp kendimizi devrimci sanıyoruz. Devrimcilik bir istem *(irade)* işidir. Kendi duygularına, çevrenin buyruklarına boyun eğen kişi, bunlara karşı koymayı göze alamayan kişi gerçekten devrimci olamaz. Atatürk *karşı koyan kişi* idi. Yağılara *(düşmanlara)* karşı kodu, toplumun eskimiş, yıp-

ranmış törelerine, inanmalarına, yaşayışına karşı kodu, kendi duygularına, alışkanlıklarına karşı kodu.

Çarşamba, 11 Kasım

Dün radyoyu da dinlemedim. İyi ki dinlememişim! Ne saçma sözler söylenmiş! Biri "Atatürk'ün doğması da bir tesadüf değildir: Bu memleketin sıkıntıya düşeceğini görüp anlamış, onun için doğdu." demiş. Biri de "Atatürk çok sabırlı adamdı, öldükten sonra da toprağa girmek için on beş yıl bekledi, sabretti." demiş... İyi bilelim, biz böyle sözler söyledikçe, böyle sözlerin radyoda söylenmesine, gazetelerde yazılmasına katlandıkça, adam olmayız. Kimdir bunları söyleyen, bilmiyorum. Belki de güzel bir söz buldu diye övünür, koltuklarını kabartır... Zavallı adam! Ama öyle zavallıları niçin radyoda konuştururlar?

Şu "Ölmedin... Ölmezsin..." sözü de betime gidiyor. Bayağı edebiyat, ucuz edebiyat... Nesneler, cansızlar ölmez. Bütün kişiler ölür, Atatürk de öldü. Bu ulusu, bayağı, ucuz edebiyattan kurtarıp gerçekler üzerinde düşünmeğe alıştırmak. Başka kurtuluş yolu yoktur.

Pazartesi, 16 Kasım

Bu sabah Orhan Veli için bir yazı yazdım, bitirir bitirmez de götürdüm dizilmeğe. Bir daha okumadan, gözden geçirmeksizin... O yazıda dediklerimin doğru olduğuna inanıyorum. Ancak öyle sanıyorum ki şöyle iyice, düzgü düzenle söyleyemedim, anlatamadım düşündüğümü. Birkaç gün beklemeli, o konuyu işlemeli, pişirmeliydim kafamın içinde.

Eskiden, gençliğimde, yazılarım üstünde uzun uzun çalışmak isterdim. Yerinde kullanılacak sözü arayacağım, kurduğum tümcelerin *(cümlelerin)* açık olmasına, kolay anlaşılır, uyumlu *(ahenkli)* değilse bile tıkırtısız, kulağı tırmalamaz tümceler olmasına çalışacağım... Böyle düşünür, böyle düşler kurardım. Bir gün bile yapamadım bunu, hep çabuk çabuk, ivedili ivedili yazdım. Ancak sözlükleri karıştırıp Arapça, Farsça sözlere Türkçe karşılıklar aradım. O da pek uzun sürmedi, çabuk kurdum dilimi, şimdi onunla yetiniyorum.

Çalışamıyorum bir türlü, uzun uzun, özene özene çalışamıyorum. Bundan anlıyorum iyi, değerli, şöyle gönlümce bir yazar olmadığımı.

Salı, 17 Kasım

Bir arkadaşı gördüm büğün yolda. Pazar günü benim günceyi okumuş, beğendiği yerler olmuş. Ama Fuzuli'yi, Baki'yi övmüş, çevremdekilere sevdirmeğe çalışmış olmamı devrime karşı bir suç saymıştım, onu doğru bulmamış. Biz gene sevmeliymişiz o şairleri, çocuklarımıza okutmalı, öğretmeliymişiz. Artık onlar gibi yazamazmışız, o başkaymış, devrim işlemişmiş bir yol, geri dönülmezmiş, gene de geçmişimizle ilintimizi kesmemeliymişiz... Kızıyorum böyle sözleri duyunca. Ben de çok söyledim bunları, doğru bir şey söylediğimi sanarak söyledim. Ev ev dolaştım, kent kent dolaştım, divan şairlerinin şiirlerini okudum. Büğün arkadaşımın sözüne kızışım belki de kendi kendime, eskiden o yanlışa benim de düşmüş olmama kızdığımdandır.

Biz şimdi kapatmalıyız divanları, cönkleri de kapatmalıyız. Fuzuli'yi Baki'yi, Emrah'ı Dertli'yi adlarına kadar unutmalıyız. Bizi söylermiş onlar, onlarda bizim sesimiz varmış. Doğru, dünkü benliğimiz var onlarda, bir türlü silkinemediğimiz, kurtulamadığımız eski benliğimiz, yüzyılların kurduğu benliğimiz var. Unutmayalım ki biz o benliği yaşatır, sürdürürsek, divan şiiri ile, ince-saz musikisi ile beslersek, güçlendirirsek yeni istediğimiz benliği, Avrupa uygarlığı içindeki benliği kuramayız. İyi bilelim, biz şurada burada divan şiirlerini okuyup çocuklarımıza okuttukça karcığarı, nihavendi, rastı dinledikçe devrimi baltalıyoruz, eskiye dönüyoruz, koşuyoruz eskiye doğru. Hani şurada burada çocuklara Arap yazısını öğreten hocalar görülüyormuş, yakalanınca ceza görüyorlar, büğün alaturka musikiyi yayanların, divan edebiyatını yayanların yaptığı da onlarınki gibi, onlarınki kadar devrime karşıdır.

Devrimci miyiz? gerçekten devrimci miyiz? Kapatacağız geçmişi. Yeni benliği edininceye kadar olsun, eski divanları okumayacak, eski musikiyi çalıp dinlemeyeceğiz. Gün gelir, yeni benliğimiz kurulur, gelişir, yerleşir, Fuzuli'yi Baki'yi bir İngi-

lizin, bir Alamanın okuduğu gibi, yani duygularımızla değil, bilgimiz, düşüncemizle okur, beğeniriz, o gün gene bakabiliriz geçmişe.

O arkadaş bana: "Sen devrim softası oluyorsun." dedi. Ah! gerçekten doğru olsa dediği! Bize büğün devrim softaları, yobaz devrimciler gerektir, devrime karşı en küçük aykırılığı suç sayacak, devrim ilkeleri üzerinde pazarlığa, en küçük pazarlığa girmeyecek kişiler. Ben onlardan olmak isterdim. Ne yapayım ki yaradılışımda bir inansızlık, bir şüphecilik vardır. Biliyorum suçumu, biliyorum da kendimi savunmağa, örnek göstermeğe kalkmıyorum.

Çarşamba, 18 Kasım

Büğün Orhan Veli'nin *Nesir Yazıları*'nı okuyorum. (Varlık Yayınları, 1 cilt, 100 kuruş.) Doğrusunu söyleyeyim, çoğunu bilmezdim o yazıların. Nesir okumak bana bir güç gelir. Orhan Veli'nin nesri de, bana öyle geliyor, şiir kadar iyi değil. Ama okumalı o kitabı: Orhan Veli gibi önemli bir şairin şiirlerini bilmek yetmez, şiir üzerine, şairler üzerine, türlü konular üzerine ne düşündüğünü de öğrenmeli.

"Genç Bir Şairle Konuşma" adlı yazısında, şiirin ne olduğunu, ne olmadığını *kuramcılardan* (nazariyecilerden), eleştirmecilerden öğrenmenin doğru olmayacağını söylüyor, onu şaire, şairlere sormalıymış. Eski söz: "Aşkın ne olduğunu Mecnun'dan öğren."

Kuramcılara, eleştirmecilere çatmakta belki haksız değil Orhan Veli. Ama biraz sonra, gene o yazıda, kendisi şöyle söylüyor: "Halkın zevki, bir göreneğin, bir geleneğin eseridir. Halbuki sanatkâr durmadan daha güzeli aramak kaygısı yüzünden çok kere zevkini geleneğin getirdiği zevkin üstüne çıkarır. O zaman halk ile kendisi arasında bir mesafe peyda olur. Bu mesafe muvakkattir. Birkaç anlayışlı insanın o sanatkârdaki kıymetleri bulup meydana çıkarmasıyle bu mesafe kapanır."

O "birkaç anlayışlı kişi" kuramcılar, eleştirmeciler arasından çıkamaz mı? çoğu öyle olmaz mı? Diyelim ki olmaz, yeni şairi gene şair olan tanıtır, anlatır. "Kadr ü şeref-i şairi şair bilir ancak." Peki ama yeni bir şairi tanıtan, anlatan şair de, o işi ya-

parken bir şair değil, bir kuramcıdır, bir eleştirmecidir. Orhan Veli "Şiirin, sanatın kuramcıları, eleştirmecileri de ancak şairler, sanat adamları arasından yetişir." mi demek istemiş acaba? Öyle düşündüyse "birkaç anlayışlı insan" dememeli, "anlayışlı birkaç şair, sanat adamı" demeliydi.

"Şiir Mükâfatı" adlı yazısının bir yerinde de şöyle diyor: "Birinciliği kazanan *Otuz Beş Yaş Şiiri* için ileri sürülen itirazların başında bu şiirin kötümser, karamsar bir şiir olması geliyor. Bu itirazlara karşılık *Ulus* gazetesi yazarlarından biri –bu zat ayrıca jüri üyelerinden– *Otuz Beş Yaş Şiiri*'nin dünyaya karşı duyulan bağlılığın şiiri olduğunu söyledi. Hakkı var. Ama biz bir sanatkârın mutlaka kendisine hak verdirecek şeyler söylemek zorunda olduğuna pek inanmıyoruz."

Ulus gazetesi yazarlarından, yargılama kurulu üyelerinden bir kişi dediği ben. Orhan Veli benim adımı anamazdı, büyüklüğüne, ululuğuna yediremezdi bunu. O günlerde belki de dargındık, şimdi iyice bilmiyorum. Adımı anmamış, niçin olursa olsun, karışamam. Ancak bana yapmadığım bir iş yüklemesi doğru değil. Ne anlaşılıyor Orhan Veli'nin dediğinden? Cahit Sıtkı Tarancı'nın ödül kazanan şiiri için "Kötümserdir, karamsardır, ona ödül vermek doğru değildir." demişler, ben de: "Hayır, kötümser, karamsar değildir, ödülü alabilir." demişim.

Böyle olmadı. Yıllar boyu arkadaşım olan bir Sedat vardı, Ali Sedat, soyadını bir türlü bulamıyorum. O da öldü. İyi insandı ya, şiirden, edebiyattan pek anlamazdı. Bu kötümserliği, karamsarlığı parmağına dolamış, uzunca bir yazı yazdı. Ben *Ulus*'ta ona cevap verdim. "Bir şairin iyimser, kötümser olmasına bakılmaz, şiiri iyi mi, değil mi, ona bakılır. Ayrıca *Otuz Beş Yaş Şiiri* de kötümser değildir." dedim. Orhan Veli eksik anmış benim sözümü, eksik andığı için de anlamını değiştirmiş. Oysaki bilirdi benim şiirde iyimserlik, kötümserlik üzerinde durmadığımı, daha başka kimselerin bildiği gibi o da bilirdi. Bile bile yanlış yorumlayacak benim dediğimi, ucuzca kötüleyecek beni.

Orhan Veli'yi bir kişi olarak sevmezdim [yalnızca], şairliğine, sanatına dün de hayrandım, büğün de hayranım. Saygım vardı ona, onun için bu küçüklüğü yakıştıramadım.

Bir ölüyle mi kavga ediyorum? Evet. Bence bir sanat adamı ancak adı, eseri unutulduktan sonra ölür. Bu anlamda Orhan Veli, sağ olduğu günlerden daha çok yaşıyor büğün.

Pazar, 22 Kasım

Şiirden şair, resimden ressam anlarmış, eleştirmeci değil... Böyle diyenler ne dediklerini biliyorlarsa, eserlerini ortaya çıkarmamalıdır: Şiirlerini şairlere, resimlerini ressamlara göstersinler. Buna gelmiyorlar, kitapları, resimleri beğenilecek, satın alınacak, bu parayla geçinecekler, bir gün zengin bile olacaklar. Kimden alacaklar o parayı? Sizden, benden, anlamayanlardan, sanat gücü olmayanlardan. Siz, ben, şair değiliz, ressam değiliz ki!

Şiiri eleştirmeci anlayamaz demek, okuyucu anlayamaz demektir. Eleştirmeci, herhangi bir okuyucudan başka nedir ki? Ne üstündür herhangi bir okuyucudan, ne de aşağı. Yalnız herhangi bir okuyucu okuduğu kitap üzerine düşündüklerini yazmaz, eleştirmeci yazar. Yazması mı onun anlamadığını gösteriyor? Herhangi bir okuyucu, yazmıyorsa da gene yargılamıyor mu sanat eserlerini? "Beğendim" diyor beğenmişse okuduğu kitabı, onun okumalarını öğütlüyor eşe dosta. Beğenmemişse de bir çekiştiriyor, bir kötülüyor, tanıdıklarının birinde o kitabı okumağa dilek komuyor. Eleştirmecilik bu değil mi işte? Bana öyle geliyor ki yazamayan eleştirmecinin etkisi, yazanınkinden yaman oluyor.

Elbette öyle olacak. Bir kere ona cevap veremiyorsunuz. İkincisi, onun için "Kıskanıyor beni" diyemiyorsunuz. Eleştirmeci, yazan eleştirmeci, bir zamanlar şiire, hikâyeye de özenmiş, pek beceremeyiştir, kendisi başaramadığı için de başarabilenleri çekemez, içine günü *(haset)* ağusu dolmuştur, o yüzden en güzel eserleri beğenmez olur. Yazmayan eleştirmeci için böyle diyebilir misiniz?

Eleştirmecinin, yazan eleştirmecinin şairi, hikâyeciyi kıskandığı büsbütün atılacak, üstünde durulmağa değmez bir söz müdür? Sanmıyorum. Kendim için söyleyeyim: Şair, hikâyeci olmadığım için yılların geçiremediği bir sızı vardır içimde. Birtakım kitapları okurken "Ben de yazabilseydim böylesini!" derim. Ama içimde bu duygu uyandı mı, bilirim o kitabı beğendi-

ğimi, yazanı överim. İmrenmedir bu, kıskanma değil. Ama imrenme ile kıskanma, biribirinden büsbütün başka iki duygu mudur?

Salı, 24 Kasım

Bir şairleri var İspanyolların, genç yaşında iç savaşta öldürüldü: Federico Garcia Lorca. Fıransızcaya, Türkçeye çevrilmiş bir iki şiirini okumuştum, beni hiç sarmamıştı. Ama bir şiirin çevirisi anlaşılmaz ki! Hele Türkçeye çeviriler! Bizde İspanyolca bilen de yok, Lorca'nın şiirlerini Fıransızcaya, İngilizceye çevirilerinden çevirdiler. Hani suyunun suyu derler, işte o... Bu bizim şiirden ne kadar anlamadığımızı gösterir. Sanat biçimdir yalnız, başka bir dilde yazılmış bir şiiri çevirmeğe kalkmak, bir resmi, bir ezgiyi anlatmağa kalkmak gibidir. Bir gün ünlü edebiyatçılarımızdan birinin bir resmi anlatmasını dinlemiştim: Bir yangın resmiymiş, ressam o tüyler ürpertici sahneyi çok iyi göstermişmiş; ezilenler, ağlaşanlar, kiminde de canını kurtarmış olmanın sevinci. Renkler, çizgiler üzerine bir tek kelime duymadımdı o ünlü büyüğümüzün ağzından. Resmin konuda olduğunu sanıyor, duyguda olduğunu sanıyor, oysaki resim çizgidedir, boyadadır. Bilirdim zaten: Anlamaz o adam, ne resimden anlar, ne de şiirden, edebiyattan. İri iri lakırdılar söyleyip alıkların gözünü boyar, aradığı da odur. Federico Garcia Lorca'nın İspanyolca şiirlerini Fıransızca, İngilizce çevirilerinden anlayıp Türkçeye çevirmeğe kalkanların sanat anlayışı da onunki kadardır işte.

Şiir bir dilden başka bir dile çevrilmez demiyorum. Bakarsınız, bir şair çıkar, bir Fıransız, bir İngiliz şairini çok iyi anlar, çok iyi duyar, kendi şiiri de onunkinin soyundandır, Türkçeye *geçirir* o şiiri. Stefan George, Baudelaire'in şiirlerini öyle çevirmiş Alamancaya. Ben Alamanca bilmem, bilenler çok beğeniyor, övüyor o çevirileri. Bizde öyle değil, bakıyorsunuz, ömründe şiir yazmamış, kendinde şairlik duymamış bir adam kalkıyor, falan Fıransız şairinin eserini Türkçeye çeviriyor, hem de "şiir" olarak. Kimi de var, Rostand, Valéry, Villon, hepsini aktarıveriyor Türkçeye. Öyleleri daha Rostand'la Valéry arasındaki karlı dağları göremeyecek kadar gözleri şiire kapalı insanlardır.

Federico Garcia Lorca'nın şiirini anlayabilmekten umudum yok, bu yaştan sonra İspanyolca öğrenecek değilim ya! O şairin tiyatro eserleri de vardır, Paris'te oynandıkça en iyi eleştirmeciler beğenir, överler. Bunlardan üçü bir kitapta çıktı, okudum şaştım. Doğrusu onlar da beni sarmadı. Bir büyücülüğü var, seziliyor. Belki de o dediğim eleştirmecilerin etkisiyle bir büyücülük sezer gibi olurum. Ama şöyle iyice anlayamadım, kavrayamadım. Bana öyle geliyor ki o oyunların da İspanyolcasını okumak gerek, Lorca bir şair, tiyatrosu bir şair tiyatrosu da onun için. Birçok güzellikler var ki Türkçe ile Fıransızcadan başka dil bilmediğim için anlayamayacağım, onları anlamaktan yoksun kalacağım ölünceye kadar. Monsieur Larbaud gibi birçok dilleri öğrenmiş olanlara nasıl imrenmeyeyim?

Cumartesi, 24 Kasım

Orhan Veli'nin kısacık şiirini, "Neler yapmadık şu vatan için! / Kimimiz öldük, / Kimimiz nutuk söyledik..." şiirini bilirsiniz, bu şiiri anlamayanlara, sevmeyenlere acırım doğrusu. İyiymiş, hoşmuş ya, sadece bir nükteymiş, şiir değilmiş... Nedir şiir dedikleri? İlle dolunay, periler, veremden ölen kızlar mı bulunacak şiirde? Şiir konuları belli, çıkmayacaksınız onların dışına... Şair bir düşünceyi, bir duyguyu, bir öfkeyi kısaca söyleyiveriyor, bize iyice anlatıyor, sözü bir kamçı gibi şaklıyor. Daha ne istiyorlar? Bu şiir değilse Hugo'nun Üçüncü Napoléon'u yermek için yazdıkları da şiir değildir. Ama onları beğeniyorlar, alışmışlar onlara. İnanmayın Hugo'yu anladıklarına, o şairin de ancak belâgatini seviyorlar, gerçek büyüklüğünü duyamıyorlar.

Orhan Veli'nin o şiiri bu günlerde pek sardı beni. Eskiden de severdim, bıkmıyor kişi onun güzelliğinden. Şiirin, sanat eserinin iyisi bundan anlaşılır.

Ama Orhan Veli o şiiri, bence eksik bırakmış. Kimimiz de, daha ileri gidiyor, o söylenen nutukları dinliyor, alkışlıyoruz. Söylev çekenlerinki gene neyse! onlar bir iş gördüklerini sanıyorlar, kendi sesleriyle esrikleşiyorlar *(mest oluyorlar)*. Ya o saçmaları, saçma olduğunu bile bile, kof bir edebiyat olduğunu bile bile dinleyip de göze girmek için alkışlayanlar! İnsanın tüyleri ürperiyor onları düşündükçe.

Pazartesi, 30 Kasım

Akşam'ın "Sanat-Edebiyat" sayfasında Melih Cevdet Anday'ın "Orhan Veli İçin Çıkan Yazılar" adlı yazısını okudum. O yazıların çoğuna Melih Cevdet Anday da sinirlenmiş benim gibi. Dediklerini baştan başa burada anmak isterdim, o kadar hoşuma gitti. Biri de kalkmış, "Orhan Abi... Orhan Abi..." diyordu, okumadım bile onun yazısını, "Abi" diyen "Ağabey" diyen bir kişinin yazısı okunur mi? kim bilir ne bayağılık vardır içinde! Doğu lâubaliliği, adına da "özdenlik" *(samimîlik)* diyorlar.

Melih Cevdet Anday, Orhan Veli'yi Türkçeyi bildiği, iyi yazdığı için övenlere de kızıyor, diyor ki: "Sonra, Orhan Türkçeyi iyi bilirmiş... Bakın, bakın! Ne şaşılacak şey! Yahu asıl Türkçeyi iyi bilmeden şiir yazanlara şaşın, bundan tabiî ne olabilir?" Elbette haksız değil Melih Cevdet Anday, dilini iyi bilmeyen, iyi kullanamayan bir kimsenin şairliğe, yazarlığa kalkması doğru olamaz. Ama bizde öyle mi? Biz bir devrim çağı geçiriyoruz, öteki kurumlarımız gibi dilimiz de değişiyor, Batı dillerinin etkisine uğruyor. Batılıların düşünüşüne, yaşayışına özendiğimiz için dillerinden de birtakım biçimler alıyoruz. Bunu hemen hepimizin yazılarında görebilirsiniz, Orhan Veli'ninkilerde de, Melih Cevdet Anday'ınkilerde de, benimkilerde de. Ama bir de bunları Türkçenin özüne uydurarak almak var, Orhan Veli'nin Türkçeyi iyi bildiğini söyleyenler, öyle sanıyorum ki, bunu belirtmek istiyorlar. Dilimiz Batı düşünüşüne uyacak, gene de kendi sesini yitirmeyecek. Orhan Veli'yi bunu başarabildiği için övüyorlar, övüyoruz.

Salı, 1 Aralık

Büğünkü *Son Havadis*'te Muzaffer Erdost'un bana bir açık mektubu var. Bir iki yerini iyice anlayamadım, öyle sanıyorum ki oralarda dizgi yanlışı olmuş, yoksa Muzaffer Erdost dikkatli yazar.

Ben "Herkes benim gibi yazarsa edebiyatımız yavanlaşır, tatsızlaşır." demiştim, o söz üzerinde duruyor, "Sizin gibi yazmayalım da devrik tümceyi bırakalım mı? yazılarımızı Arapça, Farsça sözlerle mi dolduralım? boyuna *ve*'yi, *eğer*'i, *diğer*'i mi

kullanalım?" diye soruyor. (Kendisi böyle söylemiyor, ben özetliyorum dediklerini.)

Büğünkü gençlerin benim gibi öz Türkçeye özenmelerine, devrik tümce kullanmalarına, yabancı sözlerden kaçınmalarına seviniyorum. O başka. Ama benim deyişime öykünmelerini, *üslubumu taklit etmelerini* doğru bulmuyorum. Dil ile deyiş bir değildir, dil kamunundur, toplumundur, deyiş ise özeldir, bireyindir. Büğün gençler arasında öyleleri var ki yazılarını okuyanlar, biraz yakından bakmazlarsa, benim yazdığımı sanıyorlar.

Ben, çoğu, kısa kısa tümceler kurarım. Belki de yaradılışımın gereği. Brezilya'nın büyük romancısı Machado de Assis üzerine bir yazı okumuştum. "Machado de Assis kekemeydi, onun için kısa kısa tümceler kurardı, kekemelerde hep böyledir." gibi bir şey söyleniyordu o yazıda. Benim uzun tümcelerden kaçınışım da belki kekemeliğim yüzündendir. Ama büğünün genç yazarları uzun tümceler kurmağa da özenmeli. Sonra benim deyişim kupkurudur, o da yaradılışım gereği olacak ben bir duygu adamı değilim, şairliğim yoktur. Söylediğim gençler bunda da bana uyuyorlar. İşte bunlar doğru değil. Uğraşsınlar, öz Türkçe tilciklerle daha duygulu, daha şiirli bir deyiş getirmeğe özensinler. Yoksa birtakım kimseler: "Öz Türkçe ile, devrik tümcelerle ancak Ataç gibi yazılır." diyorlar, benim bir güçsüzlüğümü yeni dile, öz Türkçeye yüklüyorlar. İşte Muzaffer Erdost gibi gençler bunu dedirtmesinler, kendi deyişlerini bulmağa çalışsınlar, öz Türkçe ile de, devrik tümcelerle de türlü deyişler olabileceğini göstersinler.

Bir de şu var: Deyiş, düşünüşten ayrı bir şey değildir, benim deyişim benim düşünüşümü gösterir. O gençlerin benim gibi yazmaları, benim düşünüşümle düşündüklerini gösterir. Başka bir kimsenin düşünüşü ile düşünmek de düşünmemek demektir. Bir önüte, *imama* uyar gibi bana uymağa kalkıyorlar. Ben işte bunu istemiyorum, bunu doğru bulmuyorum. Kendi kendilerine düşünsünler, benim dediklerimi denetlemeden, kendi düşüncelerinin süzgecinden geçirmeksizin benimsemesinler, kendi yaradılışlarının, kendi düşünüşlerinin deyişini kurmağa özensinler. İşte ben bunu söylemek istemiştim, gençler öz Türkçeye gitmesin, devrik tümcelerden kaçınsın demedim.

Perşembe, 3 Aralık

Türk Düşüncesi çıktı, bir yıldır bekliyorduk, İyi, ilginç bir dergi olacağa benziyor. Doğrusu, daha okumadım içindeki yazıları. Ama birçok imzalar var, o adamlar düşündüklerini, duyduklarını anlatıyorlar, ilgilenmemek elimizde mi?

Dergiyi okumadım ya, şiirlerine baktım. Bay Ahmet Kutsi Tecer'in iki şiiri var ilk sayıda. Biri "Ömür Bir Böyle Günde..." adlısı, şöyle başlıyor: "Kırlarda, bacalardan uzakta, boş bir günde / Sema gözbebeğinin yüzdüğü göl renginde, / Uzak kıyılar, göğü çerçeveleyen dağlar..." İkinci mısrada "sema" sözünü görünce, ne yalan söyleyeyim? güleceğim tuttu. Yıl 1953, Bay Ahmet Kutsi Tecer de halk diline, halk şiirine özenmiş bir kişi, gene de Türkçe "gök" sözü varken Arapça "sema", nasıl gülünmez?

Sevmem Bay Ahmet Kutsi Tecer'i, şiirini de sevmem, kendisini de sevmem. Bir zaman arkadaşlığımız oldu, yıllardır konuşmam, selâmlaşmam kendisiyle. Ama kendini sevmesem de bilirim ki *yaşayan dil* diye tutturup "sema" sözünü savunacak, onun "gök" sözünden daha bir güzel, daha bir şairce olduğunu söyleyecek kişilerden değildir. (Kim bilir? belki de değişmiştir, yıllar geçti ben kendisiyle konuşmayalı, arada da çok şeyler oldu.) "Gök" sözünü de kullanmıyor değil, üçüncü mısrada var işte. Öyleyse onun şiirinde "sema"nın ne işi var? Belli onu niçin kullandığı: "Gök" bir hece, "sema" iki hece, mısra öyle olacak... Belki de "gök" sözünü iki kere kullanmak istememiş. Bir daha "gök" demek gerekti mi, gelsin Farsçası!

Bu "sema" sözü ölçülü uyaklı *(vezinli kafiyeli)* şiirin sahteliğini gösteriyor, şair sevmediği sözleri de ölçü uğruna kullanıyor diye düşündüm önce. Hayır, öyle değil, ölçünün uyağın kabahatı yok bunda, kabahat şairde. Şairin iyisi ölçü, uyak uğruna gereksiz sözler kullanmaz, yahut kullandığı sözlerin orada yerinde olduğunu, oraya kendiliğinden geldiğini sandırır. Bay Ahmet Kutsi Tecer'in başaracağı işlerden değil. Ben de işte bunun için sevmem onun şiirini.

Salı, 8 Aralık

Büğün Siyasal Bilgiler'de Monsieur Vialar'ın konuşusunu dinledim. Giderken bir üzüntü, bir çeşit yürek karası vardı

içimde: Hiç bir romanını okumadım o yazarın da onun için. Geçenlerde *Les Nouvelles Littéraires* gazetesinde bir yazısı çıkmıştı, bir onu bilirim, onu da hiç sevmemiştim. Neler diyordu o yazıda? unuttum şimdi. (*Dünya* gazetesinin 1 Aralık'ta çıkan sanat sayfasında bir çevirisi vardı o yazının.)

Niçin bir üzüntü, bir yürek karası duyuyordum Monsieur Vialar'ın romanlarını bilmiyorum diye? Onlar, Avrupalılar bizim yazarlarımızı biliyorlar mı? bizim ne dediğimizi merak ediyorlar mı?... Ne yapalım? onlar gibi değiliz biz, bizim daha öğreneceklerimiz var onlardan. Hele edebiyat alanında, roman alanında. Bilirsiniz Tevfik Fikret'in sözünü: Avrupa'ya giden oğlunu uğurlarken orada ne bulursa getirmesini söyler, "Hepsi lâzım bu yurda, hepsi müfîd." der. Bu söz büğün için de doğrudur, daha uzun zaman için de doğru kalacaktır.

Giderken çıkışıyordum kendi kendime. Bu Monsieur Vialar birçok romanlar yazmış, tanıtmış kendini, saydırmış, Fıransa Yazarlar Derneği'nin başkanlığına seçilmiş, demek bir değeri var, okumalıydım onun kitaplarını, az çok bir bilgi edinmeliydim. Olmadı, ben Fıransızların birç eşit edebiyatını okumakla yetiniyorum da onun için *La Nouvelle Revue Française* havası dışına çıkamıyorum. Oysaki neyin olursa olsun bir türlüsü, bir çeşidi ile yetinmek ne kötü şeydir! Daraltıverir kişiyi...

Konuşuyu dinledikten sonra ne yürek karası kaldı içimde, ne üzüntü. Anladım, almış olsam da okuyamazdım o yazarın romanlarını, sarmazdı beni. Nereden çıkarıyorum bunu? Monsieur Vialar'ın roman sanatı üzerine söylediklerinden mi? Hayır. Bir şairin şiir, bir romancının roman üzerine söyledikleri benim düşündüklerime uyuyor mu, uymuyor mu, bakmam ona. Şiir, roman yazmak başka, şiir, roman üzerine düşünmek başka. İnsan bilmez ne yaptığını, şöyle yazıyorum der de böyle yazar... Ama ben Monsieur Vialar'ın bir sözünden, bir *itiraf*'ından anladım romanlarını sevemeyeceğimi. Bir sabah şarkı söylüyormuş: "Je te salue, dernier matin de ma vie!" (Seni selâmlarım, ömrünün son sabahı!) Birdenbire *matin* (sabah) diyeceğine, eğlenmek için, *mâtin* (köpek, koca köpek) demiş. Bir roman do-

güvermiş bundan: Av meraklısı bir adam, av uğrunda varını yoğunu harcıyor, alacaklılar kapıya dayanıyor, kendisi de son köpeği ile ormana kaçıyor, orada köpeğini de vuruyor, kendini de. İşte roman.

Ne kadar saçma olursa olsun, bir söz oyunundan da bir roman çıkabilir, ona bir diyeceğim yok. Ama bir bitiş, bir roman sonu çıkamaz. Nedir Monsieur Vialar'ın yaptığı? Önce romanın nasıl biteceğini, neye varacağını düşünüyor, sonra ona göre, o sonuca götürecek olaylar kuruyor, o olaylar için gerekli kişiler arıyor. Artık o kişiler onun elinde, hepsini de birer kukla gibi oynatacak. "Gibi" de değil, birer kukladan başka bir şey olamaz o kişiler. Yaşamazlar, gerçekten yaşayamazlar. Gerçekten yaşayan kişi bir roman kişisi de olsa, yazarın önceden seçtiği bir sona doğru gidemez. Monsieur Vialar'ın tuttuğu yolla ancak hikâye yazılır. O da hikâyenin iyisi değil, polis hikâyesi, yahut vodvile benzer hikâye.

Çarşamba, 9 Aralık

Büğün de Tarih-Dil Fakültesi'nde, Monsieur Vialar'ın ikinci konuşusunu dinledim. Bir saatta büğünün Fıransız romancılarını anlattı: 1919'dan günümüze kadar. Bu otuz dört yıl içinde Fıransa'da yetişen romancıların yalnız adlarını söylemek bir saat tutar... Monsieur Vialar ilk üç yazarı, en önemlilerini, yahut kendisinin en beğendiklerini alıp da onlar üzerinde dursa belki ilginç bir şey söyleyebilirdi. Şöyle bir dolaştı. En çok André Gide üzerinde durdu, onun da sanatını, romancılığını göstermedi, André Gide cimriymiş, onun üzerine bir hikâye anlattı... Bilirdim o hikâyeyi, Monsieur Gide *Journal*'inde, belki de başka bir kitabında, yalan olduğunu söyler o hikâyenin. Monsieur Vialar "Ben kendinden dinledim." diyor.

Doğru, yalan, sanki ne gösterir o hikâye? Monsieur Gide'den açılınca yalnız cimriliği anlatılıp da geçilir mi?... Monsieur Vialar'ın iki konuşusu da sudan, pek sudandı. Üşenmemiş, oturmuş yazmış onları. Ayak üstü bir konuşma yapsa, karmakarışık aklına geleni söylese, gene büyük bir şey söylemezdi belki, hiç değilse daha canlı olurdu.

Cumartesi, 12 Aralık

Sedat Simavi ölmüş. En eski arkadaşlarımdandı, okulda, Galatasaray'da uzun zaman yan yana oturduk. Sonra *Yedi Gün*'de yazılar yazdım. Birkaç yıldır dargındık, bir hiç yüzünden: Gazetesinde, *Hürriyet*'te, benim adımın yanına "Bu da kimdir? tanımıyoruz böyle bir kişi!" demek olan (?) işareti konulmuştu. "Sen benim kim olduğumu bilmiyorsan ben de senin kim olduğunu bilmiyorum." dedim, kestik arkadaşlığı. Severdim gene de, hastalığına çok üzüldüm. Bir gün İstanbul'dan Ankara'ya gelirken trende gördüm, elimi uzattım, bu sefer de o barışmak istemedi.

Gazetesi sevdiğim, okuduğum gazetelerden değildi. Dil işini anlayamamıştı, anlayamazdı. Sonra gazetesine seçtiği yazarlar da, düşüncelerine ilgilendiğim kimseler değildi.

Ama, bilirim, Sedat iyi insandı, çok da çalışkandı. Uzun yıllar uğraştı, didindi. İstanbul'da Ankara Caddesi'nin küçük küçük dükkânlarında, odalarında dergi, magazin çıkaracağım diye çalıştı. Kimseden bir yardım görmedi, istemedi de. Kendi emeğiyle, birçok sıkıntılara katlanarak, *Yedi Gün*'ü tutturdu, para kazandı, İstanbul'un en çok satılan gazetesini, *Hürriyet*'i kurdu. Rahat edemedi, emeğiyle başardığı işin gerçekten tadını çıkaramadı, hastalandı, yıllardır hastaydı, yarı inmeliydi. Eski arkadaşımın başarısını görüp sevinirken hastalığını da düşünüp üzülürdüm. Şunu da söyleyeyim: Sedat'ı yıllardır tanırdım. Düşüncelerine, beğenisine güvenim yoktu, ama bir küçüklük ettiğini görmedim. En sıkıntılı günlerinde bile küçüklük denecek, kötü denecek bir iş yapmadı.

Son yıllarda ise, o hasta halinde, büyük cesaretler gösterdi, kahramanlık gösterdi. Çok sevindim eski arkadaşımın o yaptıklarına. Kendini saydırmasını bildi, ölürken iyi bir ad bıraktı. Sabahleyin gazeteyi okurken içimin burkulduğunu da duydum. Ağlamak gücünü yitirmemiş olsam...

Ne diyeyim? Zavallı Sedat.

Salı, 15 Aralık

YARENLİK.— *Son Havadis*'in "Edebiyat" sayfasında Muzaffer Erdost'un yazısını okumak istiyordum. Üzerine bir "ya-

renlik" kondurmuş, o yüzden okuyamadım. En sinirime dokunan sözlerden biridir bu "yarenlik" sözü. Nerede görsem, hani şu ağızlarını yaya yaya şakalaşan kimseler vardır, onlar gelir aklıma. Çok "alaturka" bir sözdür, hiç bir şeyi ciddîye almayanların düşünüşüne yakışır. Bir gün *Yarenlik* adlı bir şiir kitabı gelmişti, adından ürperdiğim için açmadım bile.

Muzaffer Erdost iyi şiirler, iyi eleştirme yazıları yazacağını umduğum bir gençtir. "Yarenlik" olsun diye mi yazı yazıyor? Bilirim, Türkçeye, öz Türkçeye de özenir, bu Farsça bozuntusu sözü nereden çıkarmış? Belki halk dilinden olduğu için beğenmiş de kullanmak istemiştir. Oysaki biz böyle bağlanmamalıyız halk diline, halk dilinde ne bulursak almağa kalkmamalıyız. Seçmemiz gerektir, halk dilinden alacağımız sözlerin kökünü, kaynağını aramalıyız. Yoksa divan şairlerinin doğru kullandıkları Arapça, Farsça sözlerden kaçıp halkın yanlış kullandığı Arapça, Farsça sözlere düşeriz.

Bu ülkeye Batı düşünüşünü getirmek gerektiğine inanıyorsak "alaturkalığı" kaldırmağa çalışmalıyız, "alaturkalık" ile Batı düşünüşü bir arada gitmez. Bizim için kurtuluş, gerçek kurtuluş Batılı bir Türk düşünüşünün kurulmasındadır.

"Alaturka"yı istemiyorum da "alafranga"yı mı istiyorum, onu mu savunuyorum? Hayır, "alafranga" olmak Batılı olmak değildir, Batılı gözükmeğe çalışmaktır. "Alafranga" dediğimiz kimseler bu toplumun ilerlemesine bakmazlar, kaçarlar bu toplumdan, kendilerini kurtaracaklar. Batılı düşünüşünü bütün ülkeye değil kendi dar çevrelerine bile yaymak için uğraşmazlar. Kendilerini gösterecekler, o kadar. Ama onları beğenmiyoruz diye, "alaturka"ya sarılmamız gerekmez, ikisiyle de savaşmalıyız.

Muzaffer Erdost'u görürsem bunu anlatayım kendisine, "yarenlik" sözünü bırakır belki.

Çarşamba, 16 Aralık

DEVEKUŞU.— Dediklerine göre çoğunluk bölemi (partisi) saylavlarından birkaçı beğenmedikleri, doğru bulmadıkları, kanılarına (kanaatlerine) uymayan bir yasa çıkacağı günlerde Kamutay'a gitmiyorlarmış. Yasa yürülüğe girecek... Girsin! Onla-

rın suçu yok ki! Onlar oylarını vermemişler, "evet" dememişler, "peki" dememişler. Hani devekuşu başını kuma gömermiş de kendisi görmediği için görülmediğini sanırmış, onun gibi.

Hayır, bu değildir, kaçmak değildir bir saylavın ödevi. Düşündüğünü, kanısını Kamutay'da söylemek, bütün ülkeye bildirmektir. Kendisini seçenler düşündüğünü, kanısını söylesin diye seçmişlerdir. Bir yasa üzerine düşündüklerini bildirmek boynunun borcudur.

Böleminden ayrılamazmış, bölemin çoğunluğuna uyması gerekmiş. Bir yasanın ne türlü uygulanacağı, küçük ayrıntıları üzerinde çoğunlukla uzlaşmasa bile çoğunluğun buyruğuna uyabilir. O ayrı bir iş. Ancak yasanın özünü beğenmiyorsa bunu söylemeli, ayrılmalıdır çoğunluktan. Bunun sonuçlarına katlanmalı, kendi kendini aldatmamalı. "Suçum yok benim!" diye avunmağa kalkmamalıdır. Düşündüğünü, kanısını söyleyip karşı koymağa çalışmıyor, öyleyse çoğunluğun sorumuna katılıyor demektir. Gitsin de oyunu versin, hiç olmazsa böleminin buyruğunu dinlesin, bölemine olan borcunu yerine getirsin. Kaçmakla, Kamutay'a gitmemekle kendi düşüncesinin, kanısının buyruğunu da, böleminin buyruğunu da dinlememiş oluyor. Devekuşunun öteki hikâyesini de andırıyor: "Kuşum, yük taşıyamam, deveyim, uçamam."

Cuma, 18 Aralık

DİL.— Fıransızca *Le Monde* gazetesinde okudum: Belçika Eğitim Bakanlığı bir doğru, temiz Fıransızca savaşı açmış. Bakan: "Bir ulusun dilini doğru yazmak kaygısı selekliğini (kibarlığını, mümtazlığını) gösterir, bir uygarlık öğesi (unsuru), ekin (*culture*) bakımından ilerlemiş olduğunun en önemli belgelerinden biridir." diyormuş. Yalnız okullarda değil devletin bütün kurumlarında, basında, radyoda temiz, doğru bir dil kullanılmasını sağlamağa çalışacakmış. Bizde dile aldırmayan, "Biçime bakılmaz, önemli olan sözdür." diyen aydınların kulakları çınlasın!

Hamdi Başar'ın böleminden çekilmesine sevindim doğrusu. Kanısının buyruğuna uymuş. Ama çekilme mektubunu özenle yazsa, o karmakarışık uzun cümlelerden kaçınsaydı da-

ha çok sevinirdim. Bir de bölemin politikaya karışmayan düşünürlerden, bilginlerden kurulmasını istermiş. Ne anlaşılmaz söz! Bir bölemin üyeleri politikaya yukarıdan bakacak!... Öyleyse bölem niçin kuruluyor?

Pazartesi, 21 Aralık

EL YAZISI.— Eskiden severdim elle yazmayı. Kurşun kalem ile yazmak da hoşuma giderdi ya, güçtür, kalemin ucu kütleşir, ikide bir yontacaksınız. Dolmakalemden hiç bir zaman hoşlanmadım, belki de şöyle keyfimce bir dolmakalem bulamadığım içindir. Kimi işlemez, kimi işler ama ucu kalındır. Bayağı kalemi severdim, önümde hokka, ikide bir batıracağım...

Yıllarca bırakmıştım. Otururdum makinemin başına, öyle yazardım. Mektuplarımı bile... Mektubu makineyle yazmak ayıpmış... Bilmem kim uydurmuş bunu! Bakalım okunaklı mı sizin el yazınız? Güç okunur bir mektup yazacaksınız, o ayıp değil de makineyle yazıp kolay okunur mektup göndermeniz ayıp!.. Densizlik bunlar, savunulamayacak kurallar. Aldırmayın bunlara, "boş verin"... Yirminci yüzyılda, makine çağında yaşıyoruz, uyabiliriz, uymalıyız günümüzün isterlerine. Gençliğimde, bundan otuz beş yıl önce, birini tanımıştım, bir şehirden bir şehre anasını görmeğe gidecekti, insan anasını görmeğe giderken trene binmemeliymiş, yürümeliymiş, yaya aşacak dağları ovaları... Az sonra anlaşıldı: Meğer çıldırmış da onun için söylermiş böyle sözleri. Makineyle mektup yazılmaz demek de bunun gibi deliliktir.

Makinem bozulduktan sonra gene başladım el yazısına. Şimdi makinem onarıldı, bir de yenisini aldım. Ama bırakamıyorum el yazısını... Eski bir sevginin tepmesi, canlanması gibi bir şey...

Salı, 22 Aralık

HALK İÇİN.— Büğünkü *Son Havadis*'te Muzaffer Erdost'un "Ataç'a Sevgi, Saygı Borcu" adlı yazısını okudum. Hoşuma gitti doğrusu, övülmekten kim hoşlanmaz? Bir bakıma da memnun olmadım, ben de yazıyorum *Son Havadis*'te, haftadan haftaya çıkan "Fikir, Sanat" sayfasını benim hazırladığımı, beni

öven yazılar yazdırttığımı sanacaklar. Oysa ben hiç karışmıyorum o sayfaya, yazımı götürüp Baki Kurtuluş'a veriyorum, o kadar. Bir dergide, yahut bir gazetenin edebiyat sayfasında yazanların biribirilerini övmelerini doğru bulmam, kaçınmalıdır böyle şeylerden.

Muzaffer Erdost bana "Evet, siz halka inmediniz şimdiye kadar, halka inmenin bayağı bir iş, eşkin (adi) bir iş olduğunu söylediniz. Halkın ardından gitmeye özenmediniz. Önderlik yapabilme gücünü kendinizde buluyordunuz." diyor. "Halka inmek" sözüne öteden beri sinirlendiğim doğru. Kendini beğenmektir halka "inmeğe" kalkmak. "Ben şöyle yükseğim, böyle yükseğim, benim düşündüklerimi çevremdekiler anlayamaz, bari ben o ince, büyük düşünceleri bırakayım da halkın anlayacağı şeyler söyleyeyim." demektir. Hani radyoda "Köylü dayı! Köylü amca!" diye birtakım soğukluklar yapılıyor, onun gibi. Kişinin kendi kendine de, çevresine de borcu yükselmeğe çalışmaktır, gözü aşağıda değil, yukarıda olacaktır. Kendini yükseltiği ölçüde çevresini de, bütün toplumu da yükseltir.

Kendimde önderlik etmek gücünü bulmama gelince, hayır bu doğru değil. Önderliğe, önütlüğe yeltenmedim hiç bir zaman. Düşündüğümü, inandığımı söylerim, daha doğru, daha toplu düşünüp daha açık söylemeğe özenirim, işte o kadar. Halktanım ben, halkın içinde bir kişi. Halkın ne arkasına düşerim, ne de önüne geçerim. Halkta yükselme özeni vardır, bende de. Büğüne dek halktan üstün görmedim, halktan ayrı saymadım kendimi. Bunun içindir ki halka küçük, bayağı, sudan şeyleri yeter bulanlara kızarım.

Muzaffer Erdost kendisinde benim etkimi duyduğunu, kendisini seve seve bu etkiye bıraktığını söylüyor. Daha gençtir, şimdilik bir zarar yok öyle olmasında. Ama dilerim, çabuk kurtulsun benden, dünyanın büyük düşünürleri, büyük yazarları var, tanısın onları, onların etkisinden geçip kendi kendini arasın, bulsun.

Cuma, 25 Aralık

"ERKEKÇE".— Bay Başaran'ın *Ahlat Ağacı* adlı bir şiir kitabı çıkmış, Yücel Yayınevi çıkarmış o kitabı, bana da göndermiş-

ler. Kim göndermiş, bilmiyorum. Üzerinde bir imza var ya, okunmuyor. İyice baktım, bir türlü *Başaran* okunmuyor. Başındaki harf bir "C", ötekileri sökebilirsen sök... Pek sinirlenirim öyle okunmaz imza atanlara, kendilerini pek beğenmiş kişilerdir. Benim adımı da yazmamış, "Çağımızın büyük Ustasına, sevgi ve saygı ile" diyor. Böyle pöhpöhlü lakırdılardan hoşlanmam. Dilerim, kitap bana yanlışlıkla gönderilmiş olsun.

Baştan başlayıp epeycesini okudum o kitabın. Bay Başaran köylerden edindiği önyargılara şehirlerden öğrendiği önyargıları da katıyor, bunlarla bir şiir yarattığını sanıyor. Ondan almış, bundan almış. Şöyle bir yerinde "Bak! ne güzel söylemiş!" dediğim olmadı. Hep bildiğimiz, öteden beri duya duya kanıksadığımız şeyleri bir daha söylüyor, hem de bir böbürlenme seziliyor deyişinde. Okuduğum şiirleri arasında bir "Tayfa" adlısı, ancak o iyice...

Bütün kitabı okuyacaktım ya, bir yerinde dayanamadım, bıraktım. Bay Başaran yurda sesleniyor: "Seviyorum erkekçe" diyor. Bu "erkekçe" sözü, böyle övünçle söylenildi mi utandırır beni, erkek olduğum için utandırır. Af dilemek isterim kadınlardan, kızlardan. En aşağı otuz yüzyıldır süren erkek egemenliğinin, kuvvete dayanan bir egemenliğin uydurduğu bir bayağılık. Kadını küçük göreceksiniz, ona "Sen benim gibi olamazsın!" diyecek, bir oğlunuz doğdu mu göğsünüzü kabartıp, bir kızınız doğunca yerineceksiniz... Erkeklerin bu zorbaca kurulmalarını gördükçe tepem atıyor.

Bir de Bay Başaran *hürriyet*'ten açıyor, *hürriyet*'i sever, *hürriyet* istermiş... Önyargılarla *(peşin-hükümetlerle)* böyle kolayca bağdaşabilen bir kişi ne yapacak özgürlüğü? Gerçekten özgür kişi kendini önce önyargılardan kurtarmaya çalışan kişidir.

Pazar, 27 Aralık

BİR ŞAİRİN ADI.— Önümde bir şiir kitabı duruyor: *Renklerin Akını*. Okumadım daha. Okuyacak mıyım, onu da bilmiyorum. Bir iki yıldır şiir beni pek ilgilendirmiyor. Divanları karıştırdığım da olmuyor. Belki gene döner şiir sevgisi. Dönmezse de ne yapalım? Zorlamamalı. Şairin adı betime gitti: Jozef Habib Gerez. Neden "Yusuf" değil de "Jozef"? İbranî dilinde "Yo-

sef [mi] diyorlar, "Yasef" mi diyorlar, iyice bilmiyorum. O adı kullansın, bir diyeceğim yok. Dini gereği derim. Ama "Jozef" ne oluyor? Bir İbranî adının Fransız adıyle söylenişi. Bu gücüme gidiyor işte. Bir adam Türkeli'nde yaşayacak, Türkçe konuşup, Türkçe yazacak, Türk şairleri arasına karışacak, ama adı Fransız adı olacak! Ne Türkçe, ne Yahudice, Türke de, Yahudiye de yabancı bir ulusun, bir toplumun dili... Bunu anlayamıyorum.

Bilirler beni tanıyanlar: Hiç bir ulustan nefretim, hiç bir ulusa kinim yoktur benim. Öfkelendiğim, sevmediğim bireyler (fertler) olabilir, öfkelendiğim, kızdığım toplumlar yoktur. Yahudiler arasında arkadaşlarım, çok sevdiğim kimseler vardır. Bay Gerez'e de Yahudi olduğu için kızmıyorum. Benim dilimi seviyor, benim dilimle konuşup benim dilimle şiirler yazıyor, yeter bu kendisini benden saymam için. Ama adını da Türklerin söylediği gibi yazsın.

Söyleyeyim size, Bay Gerez: Bizden misiniz? bütün bütün bizden olun. Yarı yolda kalmayın öyle. İkiye de değil, üçe bölüyorsunuz kendinizi. Yahudisiniz, biraz Türk, biraz da Fransız olmak istiyorsunuz. Değiştiriverin adınızı, rahat rahat "Yusuf Bey" diyelim size, büsbütün bizden olun. Siz böyle yabancı kalmak istedikçe biz de, ne yapalım? yabancı diye bakarız size.

Çarşamba, 30 Aralık

KÖY OKULLARI.— Dünkü *Son Havadis*'te Barlas'ın başyazısı "Köy Enstitüleri" üzerine. Severim Barlas'ı, sevmesem gazetesinde yazmazdım. Dediklerinin çoğunu da doğru bulurum. Ama köy okulları işinde ben onun gibi düşünmüyorum. Bu son yıllarda değiştirmedi düşüncemi, öteden beri o kanıdayım.

Ne diyor Barlas? "Şehirli çocuğu köy öğretmeni olarak yetiştirmek güçtür. Köyden gelen enstitü mezununu bile köye geri göndermek o kadar kolay değildir." diyor. Yani köylü olmayanın köy hayatına katılması güçtür, onun için köy öğretmeni, köy çocuklarından, hem de şehirde çok oturmamış, şehri pek görmemiş köy çocuklarından yetiştirilmelidir... Bence doğrusu bunun tamamıyle tersidir. Evet, şehir çocuğunu köyde oturtmak, köyün birçok yoksunluklarına (mahrumiyetlerine) katlan-

dırmak güçtür. Ama ne demektir köylüyü okutmak? Köylüye uygarlığı (medeniyeti), şehirlinin ihtiyaçlarını, uygar bir kişinin ne türlü yaşadığını, kaygılarını, giyimini, eğlencelerini öğretmek, aşılamak demektir. Köylüyü köylü olmaktan kurtarıp şehirli etmek demektir. Şehir görmemiş, şehirde, büyük şehirde yoğrulmamış, büyük şehrin yaşayışına alışmamış kimse de bunu yapamaz. Kendisinde olmayanı, çevresine nasıl aşılasın? Kendisi köyün dumanlı odalarında, at kokusu, davar kokusu arasında bulgur, soğan yemekle yetiniyor, kötü bulmuyor öyle yaşamayı, ondan başka türlü, ondan üstün bir yaşama olduğunu [bilmiyor], şehirlinin giyimini, dilini yapmacık sanıyor, alay ediyor onlarla, öyle bir kişi köye uygarlığı nasıl yayabilir?

Köyün kalkınmasını, köy çocuğunun okumasını, gözlerinin açılmasını gerçekten istiyorsanız, köye şehir çocuklarını, şehrin, büyük şehrin en okumuş, en uygarlaşmış kişilerini göndereceksiniz, başka yol yoktur. Ama öyleleri köye gitmek istemiyor, köyde kalmıyor, köyden kaçıyormuş. Doğru, ama neden gitmiyor, neden kalmıyor da kaçıyor? Bizim okumuş, Avrupa'sını, Amerika'sını görmüş kimselerimizde yurt duygusu, ulus duygusu yok da onun için. "Biz öyle ulusçuyuz, böyle ulusçuyuz" diye bağırıyorlar ya, inanmayın, onlar Türk olmakla övünüyor, böbürleniyor, işte o kadar. Gerçekten ulusçu değiller, kendilerinin katlanamayacağı bir yaşayışa başkalarının, kendi uluslarından kişilerin katlanmasını istiyorlar. İçlerinde kişioğlu sevgisi, birlikte duyma gücü gelişmemiş ki, köylünün uygarlıktan uzak kalmış kişinin yoksunluğunu kendi etmeymiş gibi duysun. Doğrusunu isterseniz, bizim okumuş diye, aydın, büyük aydın diye baktığımız kişiler de gerçek uygarlığa, gerçek olgunluğa erememişlerdir. Gerçek uygarlık, gerçek olgunluk övünmenin, böbürlenmenin bittiği yerde başlar, gerçekten uygar, gerçekten olgun kişi, kendisinin katlanamayacağı bir yaşayışa başkalarının da katlanmasını istemez, gider, uyarır onları.

Buna nasıl varacağız? Bu ülkede gerçekten uygar, gerçekten olgun kişiler yetiştirmekle, yani sanatın, bilimin gelişmesini sağlamakla. Önce büyük aydınlar yetiştirmeğe çalışacağız, sonra köy okulları açılacak. Başka yolu yoktur bunun.

Onu nasıl yapmalı? diyeceksiniz. Çok söyledim ben dü-

şündüğümü, pek inanmadılar. Bilirim, Barlas da bir hayal diye bakar. Gene de söyleyeyim: Okullarımıza Latinceyi, Yunancayı koyacağız, çocuklarımıza bizim cicili-bicili, iri lakırdılarla yetinen edebiyatımızı değil, Latince ile Yunancadan doğmuş olan Batı uygarlığının edebiyatını okutacağız, Batı uygarlığının tarihini, nasıl geliştiğini öğreteceğiz. Büğün bakıyoruz ki İngiltere'de, Fıransa'da, Alamanya'da okuması yazması olmayan kimse kalmamış, biz de ilkokullar açalım, köy okulları açalım, bizde de okuma yazma bilmeyen kalmasın, her şey olup bitecek sanıyoruz. Tarihi düşünmüyoruz, dünyaya bakışımız tarihe dayanarak değil. Bize tarihsel görüşü ancak Latince ile Yunanca, o dillerde kurulmuş olan büyük Avrupa edebiyatı verebilecek.

1954

Cuma, 1 Ocak 1954

YILBAŞI.— Büğün bir yıl oluyor ben bu günceyi tutmağa başlayalı. Bıkmadım daha, ama ben bıkmamışım, yeter mi? Ya okuyucular bıktıysa?

Gene de yazacağım. Böyle bir konudan bir konuya geçmek hoşuma gidiyor da onun için. Her gün de, az çok, getiriyor bir şeyler. Neden yazmayayım onu defterime?

Pazar, 3 Ocak

ÖZ, BİÇİM.— Yirmi beş, yirmi altı yıl oluyor Latin yazısını alalı, küçük harf nerede, büyük harf nerede kullanılır, daha onu öğrenemedik Bakıyorsunuz, "dedi" sözünü bile satırbaşı yapıp büyük harfle yazıyorlar. Örneği:

Ahmet:

— Yarın gelirim.

Dedi.

Böyle şeyleri görünce okumuyorum artık o yazıyı, geçiyorum, atıyorum. Neden okuyayım? Belli ki onu yazan bilmiyor yazı yazmasını, düşünmeden yazıyor. Düşünse, satırbaşı yapmak ne demektir, anlamağa çalışır, anlar o "dedi" sözünü de, yukarıdakinden ayrı olmadığı için –satırın başına alsa bile– satırbaşı yapmaz, büyük harfle yazmaz.

Önemli bulduğu sözleri *parenthèse* ( ) içine koyan yazarın yazdıklarını da okumam, o da ne yaptığını bilmiyor demektir. O işaret içine alınan sözler konu dışındadır, okunmasa da olur, oysaki bizim yazarlarımız göze çarpmasını istedikleri sözleri o işaret içine koyuyorlar. Türkçede o işarete bir ad takmadık, eskiden de takmamışlar. Aramamışız, aramıyoruz da onun için. Firenkçedekinin adını alıvermek dururken niçin arayalım? Neden yoralım kendimizi? Bir ad arasaydık, *parenthèse* ne demek-

tir, merak edip de öğrenseydik, o işaretin neye yaradığını, nerede kullanılacağını da anlardık. "Bir yana koymak" demekmiş, konunun dışında, ancak konuyu açıklamağa yarar diye söylenmiş bir söz... Biz buna "ayırca" desek, öyle bir Türkçe ad bulsak olmaz mı?

Neden öğrenmiyoruz büyük harfin nerede kullanılacağını? Ayırcanın ne işe yaradığını? Dikkat etmiyoruz da onun için. Firenkçe kitaplar okuyoruz. Latin yazısının gereklerini onlardan öğreneceğiz, ama dikkatle okumuyoruz ki o kitapları. Hemen anladık, kavradık sanıyoruz.

Ne çıkar bunları yanlış kullanmaktan? diyeceksiniz. Demeyin sakın. Bunlara aldırmazsanız, giderek, "Biçime bakılmaz, öze bakılır." diye düşünürsünüz, biçimsiz öz olabileceğini sanırsınız, bunun sonu da kötüye varır, düşünmez olursunuz, hem de büyük büyük şeyler düşündüğünüzü sanarak düşünmez olursunuz.

Salı, 5 Ocak

İYİLİK.— Bir kimse için "Alıkçadır ya, iyi adamdır." dediler mi, kızıyorum. Benim de dediğim olur, sonra kendime de kızarım. Alığın, budalanın iyisi olamaz, iyilik kişiye aklın, düşüncenin verdiği erdemlerden, üstünlüklerdendir. Kötü kimseler de akıllı olamaz. Kurnazları, parlak konuşanları, göz kamaştıranları bulunabilir içlerinde, aldanmayın, akıllı değildir onlar.

Çarşamba, 6 Ocak

RADYO.— Fıransızca bir kitap gördüm geçen gün, adı *Siz Kimsiniz?* Aldım. Monsieur André Gillois, Fıransa'nın birtakım yazarları, bilginleri, sanat adamları ile radyoda konuşmuş, sorular sormuş onlara, sonra toplamış bu konuşmaları. Ben radyoya inananlardanım, onun için severim böyle kitapları. Monsieur Robert Malet'nin Monsieur Léautaud ile, Monsieur Parinaud'nun Monsieur Breton'la konuşmaları ne kadar iyidir! Ama bu *Siz Kimsiniz?* hoşuma gitmedi, sudan, Monsieur Gillois bilmiyor karşısındakini konuşturmayı.

Böyle yazarlarla, sanat adamları, bilginlerle konuşmalar bizim radyoda da bilmem oluyor mu? Dinlemiyorum bizim rad-

yoyu. Evde açıyorlar ya, ben ilgilenmiyorum. Sabah akşam alaturka çalgı! Ben de günden güne nefret ediyorum alaturka çalgıdan: İnce-sazdan da, halk havalarından da. Hep o ses, hep o ses! Beş on dakikada bunaltıyor insanı. Konuşanlara gelince... Ne yalan söyleyeyim? acıyorum onları dinleyenlere!

Radyoyu dinlemiyorum, gene de inanıyorum radyoya. Bizi okumaktan kurtaracağını umuyorum da onun için. Bizi değil, çocuklarımızı, bizden sonra gelecekleri. Bizden iş geçmiş artık, biz radyo konuşmalarını da kitap olarak çıkınca okuyoruz. Radyo kişioğlunu kitaptan, okumaktan kurtaracak, gözünden değil, kulağından öğretecek ona öğreteceğini. Yalnız radyo mu? Ses âletleri ilerledikçe, geliştikçe öğrenme daha kolaylaşacak, daha canlı olacak. Hikâyeyi, romanı da artık okumayacağız, ses âletlerinden dinleyeceğiz. Kulağımızdan aldığımız daha çok işler içimize.

Télévision'u daha görmedim, ama, doğrusu, ona o kadar güvenim yok. Karanlıkta kalacaksınız. Işıkta gölge görülmez ki! Hiç olmazsa loş bir yer olacak. Sonra da durup, oturup bakacaksınız. Ses öyle mi? Nerede olsanız bulur sizi. Sese doğru dönmek zorunda değilsiniz.

Cuma, 8 Ocak

BİR "FİLİM".— Sinemaya sık gitmem. Bu yıl Disney'in *Kül Kedisi*'ni görmüştüm, beğenmedim. Disney'in yeni filimlerinde eski şiir yok. Hayvanları ne güzeldi! Şu kısacık filimleri. Uzayınca bozuluverdi. Yeni filimlerinde Disney artık yaratmıyor, aramıyor, eski yarattıkları, eski bulduklarıyle yetiniyor gibi geliyor bana. Kendi kendini taklit ediyor. Bir sanat adamı için de kendi kendini taklit etmek, başkalarını taklit etmekten daha kötüdür.

Büğün de *Arzu Adlı Tramvay*'ı görmeğe gittim. Çok övmüşlerdi de onun için. Beğenmedim demeyeceğim. Biliyorum, şimdi düşündükçe seziyorum, beğenilecek çok şeyler var onda. Ama seyrederken anlamadım, anlamayınca da sıkıldım. İngilizce bilmem, Türkçe yazıları da az. Hem de ne Türkçe! sinirine dokunuyor insanın!... O filimi bir daha görmeli, belki daha iyi anlarım da severim. Ama karanlığına dayanmak güç. Işıklı bir

yeri bile yok! Hep kara kara çizgiler. Bunu daha kibar mı buluyorlar nedir?

Başta Xavier Cugat orkestrasını gösteren küçük bir filim vardı, ona bayıldım doğrusu. İçini açıyor insanın. Yalnız onu görmek için değer bir daha gitmeğe.

Pazartesi, 11 Ocak

ANLAMAK.— Büğün bir daha gittim *Arzu Tramvayı*'nı görmeğe. Benim sinemaya ne kadar az gittiğimi bilenler böyle bir filimi iki kere görmeme şaşabilirler. İlk seferinde anlamamıştım da onun için bir daha görmek istedim. Geçen gün neden anlayamamışım, bilmiyorum. Öyle sanıyorum ki bir söze dikkat etmediğim için anlamamışım. Bir yerde Blanche sevdiği erkeğe "Ben la Dame aux Camélias'yım, sen Armand Duval..." diyor, hem de İngilizce değil, Fıransızca söylüyor bunu. Dikkat etmemişim, kaçırmışım o sözü.

Geçen gün pek karanlık bulmuştum o filimi, manasını anlamadığım için olacak. Büğün sıkılmadığım için ışığı da bana az gelmedi. Şunu da söyleyeyim, sevdim, çok sevdim o filimi. Yeniden gösterseler, birkaç kere daha giderim. Sessiz sinema zamanında Jacques Feyder'in *Thérèse Raquin*'ini görmüştüm, bana onun kadar sanat zevkini tattıran eser az olmuştur. Bu *Arzu Tramvayı*'nın verdiği zevk de ona yakın. Oyuncuların hepsi de ne kadar iyi seçilmiş! Yazık ki adlarını bilmiyorum, sinemaya çok gitmediğim için.

Niçin ille anlamak istedim bu filimi? Bir kere anlamamak insanın gücüne gidiyor. Ben, anlamadıkları şeyler karşısında dudak bükenlerden değilim. Öyle kimseler kendilerini pek beğenir, her şeyi yargılamağa haklı bulurlar. "Anlamıyoruz!" demeleri, "İyi değil bu, güzel değil!" demekle birdir. Anlamıyorlarsa bir uğraşsınlar anlamağa, kendilerini aşmağa çalışsınlar. Sanat eserleri de, bilim eserleri gibi, bir çaba ister kişiden, birdenbire açmazlar kendilerini. Ben çabuk anlayamadığım eserleri daha çok severim, bir yenilikleri, alışık olmadığım bir güzellikleri vardır da onun için.

Anlamadığım her eseri bu filim kadar merak eder de uğraşır mıyım? Hayır. Bunda, ilk görüşümde de beni çeken bir şey

vardı, beni ikinci defa gitmeğe şüphesiz o sürükledi. Anlamamıştım, ama anlayacağımı, beğeneceğimi sezmiştim.

Xavier Cugat'ın küçük filimini de gene beğendim. Sonunda şarkı söyleyen kızın ne şirin gülüşü var! Doğrusu, içini açıyor insanın.

Salı, 12 Ocak

SANAT.— "Sanat eseri nedir?" diye soranlara "Kişiyi bıktırmayan şeydir." demeli. Duvara astığımız resme her gün bakıyoruz, bir ezgiyi ikide bir yeniden dinliyoruz, bıkmıyoruz, usanmıyoruz onlardan. Okuduğumuz romandan, şiirden de bıkmamalıyız. Merakla okuduğunuz bir hikâyeyi, bir daha okuyamazsanız, okumak arzusunu duymazsanız, ondan aldığınız zevk, bilin ki sanat zevki değildir. Yahut sanat zevkini tadabilecek insanlardan değilsiniz.

Yalnız sanat eserinden mi bıkmayız? Hayır, güneşin doğup batmasına bakmaktan, ay ışığında gezmekten, bu gibi şeylerden bıkmayanlar da vardır. Öyleyse tamamlamalı o tanımlamayı (tarifi): "Sanat eseri insan eliyle, bir işe yarasın diye değil, zevk versin diye yapılmış, bıktırmayan, zevki tükenmeyen şeydir." İşe yarasın diye yapılmış şeyler de o zevki veremez mi? Verebilenler vardır, ama onlara da bir sanat payı karışmıştır.

Perşembe, 14 Ocak

BİR ŞAİR.— Sabahattin Kudret Aksal'ın 1944'te çıkan ilk kitabını, *Şarkılı Kahve*'yi Yenilik Yayınları yeniden basmış. Demek ilk baskı tükenmiş. Çok sevindim buna, Sabahattin Kudret Aksal, günümüz şairleri arasında en sevdiklerimden biridir. Orhan Veli, Oktay Rifat ile birlikte bence onu saymalı. Öteki şairlerimiz, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Necati Cumalı gibi en iyileri bile, onun kadar tabiî olarak, onun kadar kolayca şiir söyleyemiyorlar. Bir çabalama sezilmiyor Sabahattin Kudret Aksal'da. Sesini yükseltmeğe kalkmıyor, bir konu aramıyor, gelişigüzel bir şey söylüyor, bakıyorsunuz, şiir oluyor, en temizinden en arısından: "Ne bitmez şarkın var. / Baca! / Bütün gün tütersin." "Namütenahi canı sıkılan bir adam / Her gün / Parkta uyuyor." "Ne yağmurdan korkmalı, / Ne hatıralardan! / Her

sabah sokakta başlamalı / Ağaçlar ve kuşlarla yaşamaya." Orhan Veli ile Oktay Rifat bile bu kadarına cesaret edemediler, onların ilk şiirlerinde bile bir konu, bir şiir konusu bulmak isteği görülmektedir, Sabahattin Kudret Aksal kendini büsbütün bırakıyor bir anın geçici duygusuna, geçici düşüncesine, ama tetikte, yakalayıveriyor onu.

Öteki şairlerimiz, Orhan Veli ile Oktay Rifat bile şiire Sabahattin Kudret Aksal gibi güvenemediler, hepsi de şiir dışında bir şey, bir dava, bir kavga aradılar. Kavgalı şiirin, davalı şiirin belki en güzelini yazdılar, iri lakırdılarla, söylev diliyle sermediler ortaya davalarını, en ince şiir diliyle söylediler. O başka. Bu bakımdan Oktay Rifat'ın "Zeytinyağlı Dolma"sı insanı şaşırtan bir başarıdır. Gene de o şiirlere, sadece şiir olmayan, şairi kuvvetlendirse bile başka bir özden denecek bir şey karışıyor; şiirle davayı biribirinden ayıramıyorsunuz, gene de görüyorsunuz: İki öğe (unsur) var o şiirlerde. Sabahattin Kudret Aksal'ın şiirleri ise öyle değil, tek öğeli, şiir yalnız. Başka bir şeyi yardıma çağırmadan salt şiirle yakalıyor, kavrıyor kişiyi. Bunu, kimsenin elinden gelmeyecek bir şey, ancak aklın kurduğu bir düş sanıyoruz, bir de bakıyoruz ki önümüze konuvermiş. "Zeytinyağlı Dolma" için insanı şaşırtan bir başarı dedim, bu bakımdan "Baca" daha da büyük, daha da inanılmayacak bir başarı değil mi?

Doğrusunu söyleyeyim, çoktandır açmamıştım Sabahattin Kudret Aksal'ın şiirlerini, yeni kitabını, *Gün Işığı*'nı daha okumadım. Neden? İçimde şiirden bir uzaklaşma duyuyordum, gönlüm çekmiyordu şiir okumayı da onun için. Ama şöyle bir karıştırdım *Şarkılı Kahve*'yi, gene sarıverdi beni. Öyle sanıyorum ki günlerce okuyacağım Sabahattin Kudret Aksal'ın şiirlerini. Onların çabuk çabuk geçmeyeceğini sanıyorum.

Cuma, 15 Ocak

SOKAK.— "Cihan Sokak", "Karanfil Sokak" demiyorlar mı, tüylerim ürperiyor. Neden "sokağı" değil de "sokak"? Hangi Türkçe bilmez kişi, hangi kakavan uydurmuş bunu? Bilmemekle kalan bir adam da değil, Türkçeyi sevmeyen, küçümseyen bir kimse, Türkçe bilmemeyi üstünlük sayan bir kimse...

"Atatürk Bulvar", "İzmir Cadde" diyorlar mı? Onlar nasıl dilimize aykırı ise "Hanımeli Sokak" demek de o kadar aykırıdır.

Ama kimse "Selânik Cadde" demezken çok kişiler "Konur Sokak" diyebiliyor, yanlış bulmuyor bunu. Neden acaba? Bir sebebi vardır elbette, aramalı...

Pazartesi, 18 Ocak

BİR YAŞTAN SONRA.— Geçenlerde bir dergiyi, Bay Necati Öngay'ın çıkardığı *Yeni Öğretmen*'i karıştırıyordum. Bay Ahmet Kutsi Tecer'in bir şiiri ilişti gözüme, şöyle başlıyor: "Haydi benim ak alınlı, temiz yüzlü güzelim, / Gel seninle yapayalnız uzaklarda gezelim..." (Belki biraz yanlış anıyorum, ama bilerek bozmuyorum, bunun gibi bir şey.)

Düşündüm sonra: Koskoca insan ne diye yazar böyle şeyleri? Sekiz on yaşında bir çocuk bunları karalasa, şiirde ölçü nedir, uyak nedir anlamış diyerek belki aferin dersiniz, ama ona da şiir yazmanın böyle şeyler söylemek olmadığını anlatmağa çalışırsınız. Ama kırkını aşmış bir adam, okumuş yazmış... Sinirine dokunuyor kişinin!

Sonuna kadar okumadım o şiiri. Bilirim, baştan aşağı okumalı da ona göre yargılamalı derler. Böyle başlayan bir şiirde de iyi şeyler bulunabilirmiş... Boş lakırdıdır bunlar, ne dediklerini bilmeyenlerin uydurmalarıdır. Aşağıda iyi bir şey yazabilecek bir kimse, yukarıda bu kadar saçma sapan mısralar yazmaz.

Hadi Bay Tecer yazmış bunları, ya beğenenlere ne diyelim? Beğeniyorlar, iyi şair, büyük şair sayıyorlar Bay Tecer'i... Bunu düşününce kişioğlundan umudumu kesip hüngür hüngür ağlayacağım geliyor.

Çarşamba, 20 Ocak

YILGI.— Yoksullara acıdığınızı söylüyorsunuz, şüpheli şüpheli bakıyorlar. Yazdınız mı, damgayı yiyorsunuz; *solcu, communiste*. Annelerimiz sofradan kalkarken "Tanrım, biz doyduk, aç kullarını da doyur." derlerdi, yakında bunun da solculuk olduğunu söyleyecekler.

Öyle sanıyorum ki yoksullara acımamak, birtakım insanla-

rın doyasıya yiyemediklerini, üst baş yapamadıklarını, kışın odunsuz kömürsüz kalıp üşüdüklerini düşünmemek bir toplum için en korkulacak şeylerden biridir. Yürekleri katılaştırır, bir ulusun bireyleri arasında, belki bütün insanlar arasında bulunması gereken benzerlik, kardeşlik duygusunu öldürür. Kişiyi aşırı bencil eder, "Ben rahat yaşayayım, ben gemimi kurtarayım da başkaları ne olursa olsun!" dedirtir, ahlâkın temelini yıkar.

Solcular, *communiste*'ler yoksulluk, açlık sözünü çok ediyorlarmış da bunlarla akılları çelmek istiyorlarmış. Doğru, yapıyorlar bunu. Ama onlar yoksulları, açları boyuna ortaya sürüyorlar diye siz o konulara el sürmeyecek misiniz? açları, yoksulları düşünmeyecek, onlara acımayacak mısınız? Yoksa *communiste*'lerin açlara, yoksullara "Bakın, bizden olmayanlar düşünmüyor sizi, ilgilenmiyor sizin durumunuza!" diyebilmelerini kolaylaştırmak mı istiyorsunuz? Ekmeklerine yağ sürüyorsunuz.

Solculukla savaş, birtakım gerçekleri örtmekle, görmezlikten gelmekle, o gerçeklere değinmeyi yasak etmekle olmaz. Aşırı solcuları gerçekten yenmek istiyorsanız, onların sömürmeğe kalktıkları konuları ele alacaksınız, o acılara, sıkıntılara deva bulmağa çalışacaksınız. Yılmışsınız aşırı solculardan, dokunmuyorsunuz onların ele aldıkları konulara.

Yalnız onlar mı yıldırmış? Hayır, ötekine berikine solcu, *communiste* diyen zorbalardan da korkup yılıyoruz. Aydın diye tanınmış kimselere açılıyorsunuz, "Karşı koymalı buna, aşırı solcuyla da savaşmalı, ötekine berikine aşırı solculuk lekesi sürmeğe kalkan zorbalarla da savaşmalı." diyorsunuz, bu gidişle hiç bir konu üzerinde özgürce düşünemeyeceğimizi, düşündüğümüzü söyleyemez olacağımızı anlatıyorsunuz, onlar da doğru buluyor dediklerinizi, kendileri de o kanıda imişler, ama çekinirlermiş, o zorbalarla savaşa girişmeyi üzerlerine alamazlarmış... Onlarla, her iki yanla da savaşmayı göze almazsak bilelim ki sonu kötü, çok kötü olacak, bu ülkede dilediğimiz düşünce özgürlüğü kurulamayacağı gibi büğünkü özgürlüklerimiz de elimizden gidecek. Korkumuzdan, çekingenliğimizden bindiğimiz dalı kesiyoruz.

Aydınları yılgı içinde yaşayan bir toplumun yarını parlak olamaz, böyle bir umut beslenemez. Aydının ilk ödevi, başlıca ödevi, tehlikeye düşmeyi de göze alarak, düşündüğünü açıkça söylemektir. Ülkesine edeceği en büyük iyilik budur.

Cuma, 22 Ocak

"MÜVACEHE".— Bir yazıyı okuyayım dedim, gözüm ortasında bir yere ilişti: "Bu vaziyet müvacehesinde..." Tüylerim ürperdi, attım elimden yazıyı. İlle "durum" desin demiyorum, yazan öz Türkçeci olmayabilir. Ama 1954 yılında "müvacehe" sözü de kullanılır mı? kullanılabilir mi?

Yazan yaşlıymış da öyle alışmışmış... Kiminin yaşlılığına bağışlayacağız böyle sözleri, kiminin gençliğine!

Doğrusunu söyleyeyim, ben, 1954 yılında "Bu vaziyet müvacehesinde..." diye yazı yazan bir adamın düşündüğüne, herhangi bir alanda düşünebildiğine inanmam. Bir bilgisi olabilir, öğrenilmiş, ezberlenmiş, ağızdan, yahut kitaplardan kapma bir bilgi, canlı bir bilgi, düşüncenin sıcak kanıyle beslenen bir bilgi değil.

Göremez öyle bir adam, olayları görüp de inceleyemez, kavrayamaz. Olayları görebilseydi yıllardan beri, bizim, "müvacehesinde" gibi Arapça sözleri bıraktığımızı, en aşağı kırk yıldan beri bu ülke okuryazarlarının, eskiye en bağlı olanların bile "karşısında" dediklerini görürdü, kendisi de artık "müvacehesinde" diye düşünmez, "karşısında" diye düşünürdü. Dildeki bu değişikliği, herkesin bildiği bu değişikliği göremeyen bir kişi, bir okuryazar, bundan çok daha karışık olan olayları nasıl görüp de anlayabilir?

"Müvacehe..." Ne düşünüyor büğün de "müvacehe" diye yazan adam? Bence şöyle diyor kendi kendine: "Bilimin özel bir dili vardır, evimde konuştuğum dilden, halkın dilinden ayrı bir dil, ben yazarken o dille yazarım ki bilgili bir kişi olduğum, bir bilgin olduğum anlaşılsın..." Bilimin, her bilim kolunun özel bir dili vardır, o doğru. Bir hastalığı anlatıyorsunuz, birtakım bilim sözleri kullanacaksınız, hani şimdi *terim* diyorlar, işte o *terim* denen sözler girecek yazınıza. Konuşma dilinde yoktur, onları kullanmaktan kaçınamazsınız. Ne bileyim ben?

örneğin şu *angine de poitrine* denen yürek hastalığını anlatıyorsunuz, ya Fıransızcasını yazacaksınız, ya "nezle-i sadriye" diyeceksiniz, yahut Türkçe yeni bir ad bulacaksınız. Ama "müvacehesinde" öyle mi? o da bilim sözü mü? *terim* mi? Öteden beri bildiğimiz "karşısında" onun yerini tutmuyor mu? ille "nezle-i sadriye müvacehesinde..." mi diyeceksiniz?... O adam, daha, gerekli yabancı sözle gereksiz olanı biribirinden ayıramıyor.

Beğenmiyor Türkçeyi, bir bilimden açınca Arapça sözler, yabancı sözler, kibar sözler kullanmayı gerekli buluyor. Kimi dilin yüksek, kimi dilin aşağı, bayağı olduğuna inanıyor. Kafası böyle saçma bir kanıya saplanmış. Vefik Paşa'nın Molière'den çevirdiği "Üstad-i Sani" gibi... Öyle kimselerin söyledikleri olsa olsa gülmek için dinlenir. Birer bilgin olduklarına, birer düşünür olduklarına kim inanırsa inansın, ben inanmam.

Pazar, 24 Ocak

ALICI, SATICI.— Güleceğim geliyor yazarlarımızın, birçok yazarlarımızın dediklerini dinledikçe. Yaşlısı, genci yakınıyor durumlarından, toplum ilgilenmiyormuş kendilerine, değerlerini bilmiyormuş. Gözleri Avrupa'nın, Amerika'nın yetişmiş, ünlü yazarlarında. Onlar okutabiliyorlarmış yazdıklarını, kitapları on binlerce, yüz binlerce basılıyormuş da zengin ediyormuş onları, hiç olmazsa başka bir iş görmeden rahatça yaşamalarını sağlıyormuş. Bizimkiler neden yoksun kalıyormuş edebiyatın bu nimetlerinden? Suç hep toplumda, halkta, devlette, şunda bunda, yazarda değil... Zorla okutturmak, zorla beğendirmek istiyorlar yazdıklarını.

Herhangi bir dükkâncı yolunuzu kesse de "Niçin almıyorsunuz benim sattığım malı? benim zengin olmama, rahatça geçinmeme niçin yardım etmiyorsunuz?" diye çıkışsa size, ne yaparsınız? İstemiyorsunuz ondan alışveriş etmek, sattığı sizin için gerekli değil, yahut o adamın yüzünden, kılığından, konuşmasından hoşlanmıyorsunuz, sizi kandıracak diller dökmesini bilmiyor, onun için başka dükkâna gidiyorsunuz. Ne karışır? Yazar da herhangi bir satıcıdır, kızmasın malını alan olmazsa, belki toplum için gerekli değil o mal, yahut herhangi bir se-

beple beğenilmiyor, işte o kadar, kendine küssün, tepinsin, okumayanlara çıkışmağa kalkmasın.

Sizi yolda durdurup niçin kendisinden alışveriş etmediğinizi soran dükkâncıya "Aradığımı bulamıyorum sizde, benim istediğim, bana gerekli mallardan getirtmiyorsunuz." diyebilirsiniz, yazara bu da söylenmez, ille onun sattığını isteyeceksiniz. Yukarıdan bir bakar size:

— Bilmiyorsunuz size gerçekten gerekli olanı! der. Bayağı nesnelere kapılıyorsunuz, beğeniniz incelmemiş, onun için ötekilere koşuyorsunuz da bana gelmiyorsunuz...

Ne karışıyorsunuz benim keyfime?

Salı, 26 Ocak

BENZERLER Mİ SATICIYA?...— Geçen gün yazdığımı okudum. Gözlerine ilişirse, yazarlarımız hiç de doğru bulmazlar o dediklerimi. Bir satıcı, dükkâncı ile bir şair, bir yazar bir olur mu hiç? Satıcılar, dükkâncılar küçük işlerle uğraşıyor, büğün var onlar, yarın yok, bir öldüler mi, adları bile anılmaz. Şair, yazar öyle mi ya? Güzellik yaratıyor, hem de ölmez güzellikler, kişioğlunun özünü görüyor, anlatıyor. Şairlerimiz, yazarlarımız arasında öyleleri var ki toplumun en büyük sorunlarına dokunuyor, çözümlüyor onları, kitapları bu yeryüzü durdukça okunacak, elden ele dolaşacak... Biliyorsunuz bütün bu lakırdıları, kaç kişiden duymuşsunuzdur.

Peki, şair, yazar satıcıya, dükkâncıya benzemez diyelim, döneyim bütün o söylediklerimden. Ama kendileri açıyor geçim sözünü, kazanç sözünü. İstedikleri geçimlerini sağlamak, para kazanmaksa para getirecek, bu toplumda para getirecek bir iş tutsunlar. Dükkâncının, satıcının geçim kaygısında olmasına, zenginliğe özenmesine kimse bir şey diyemez. Paraya, kazanca bakmadığını, yüksek şeyler yaratmak için yaşadığını söyleyen kimsenin para, kazanç sözü etmesine dayanılamaz. Şair, yazar ya rahip ahlâkında olsun, kazanç düşünmesin, ya satıcı, dükkâncı ahlâkında olsun, rahiplik taslamasın...

Geçimini hiç düşünmesin demiyorum, geçinecek ki yaşayacak, yazılarını yazacak. Avrupa, Amerika ülkelerinde olduğu gibi bizde de kitabın çok satılmasını, kişioğlu için gerekli, geçil-

mez bir azık sayılmasını istemesine de bir diyeceğim yok, çalışsın bunun için, uyandırmağa uğraşsın çevresini, bütün toplumu. Bunu yapmıyor, Avrupalı, Amerikalı yazarların çok para kazandıklarını düşünüyor, imreniyor onların durumuna, toplama küsüyor. Toplum kendiliğinden, yahut başkalarının, örneğin devlet adamlarının çalışmalarıyle Avrupa, Amerika toplumlarının durumuna yükselecek, kitap okumağa alışacak, Bay Yazar da kendisi yorulmaksızın öyle bir toplumun nimetlerine konacak... Armut piş, ağzıma düş...

Niçin Avrupa'nın büğünkü yazarlarına bakıyorlar da eskilerin çektiklerini düşünmüyorlar?

Perşembe, 28 Ocak

ELEŞTİRMECİ.— Birtakım yazarlarımız vardır, sevmezler benim yazdıklarımı, okumazlar. İyi, hiç bir diyeceğim yok. Ben kötü yazarmışım, güzeli çirkinden ayırt edemezmişim, bir dediğim bir dediğime uymazmış, bir iki kere denemişler benim yazılarımı okumayı, görmüşler, anlamışlar değersizliğimi, bir daha da okumamışlar. İyi, çok iyi. Zorla güzellik olur mu?

Ben de onların yazılarını okumam. Bunu söyleyince inanmıyorlar. Yahut kızıyorlar. Biri vardır, şimdiye dek bir kere bile adını anmadım yazılarımda, ne övdüm, ne de yerdim. Bir iki hikâyesini okumuştum, baktım ki edebiyat, sanat anlayışımız bir değil, onun yolu ayrı, benimki ayrı, ne diye uğraşayım onun yazılarıyle? Duydum, bir iki dergide beni kötüleyen yazılar da yazmış, yazsın, bir diyeceğim yok. Ama ben okumam, onun düşünüşünden, görüşünden hoşlanmıyorum. Beni övse de okumam, yerse de okumam. Ben okuduklarımda bana yarayacak, yani benim anlayabileceğim, anlamasam da merakımı uyandıracak, anlamağa özendirecek bir şey bulunmasını isterim.

Ama inandıramıyorum okumadığıma. Her gün kitaplarını açtığımı, dergilerde, gazetelerde yazılarını beklediğimi mi sanıyor nedir? bir yazısı çıktı mı, benim de okumuş olduğumdan, her satırını bellediğimden şüphesi yok. Neden? Bence edebiyatın, sanatın ancak bir türlü olabileceğine inanmış da onun için, türlü türlü olduğunu, birinden hoşlananın öbüründen hoşlana-

mayacağını aklına sığdıramıyor. Ben de belki bunun için okuyamıyorum onun yazdıklarını, anlayışımızın, düşüncemizin dokusu ayrı.

Ben eleştirmeci olduğum için bütün yazılanları, bütün kitapları okumalıymışım. Hayır, eleştirmeci ancak anlayabileceğini, kendinde anlamak özencini uyandıracak yazıları okur. Onları beğenir, yahut beğenmez. Niçin beğendiğini, yahut beğenmediğini az çok bilir, kestirir, böylece yazarla konuşmağa girişir, tartışır. Ama öyle kimseler vardır ki sizin tuttuğunuz işle uğraşırlar, gene de onlarla karşılaşınca işinizden açmaz, büsbütün başka şeylerden konuşmayı yeğlersiniz, bilirsiniz ki anlaşamayacaksınız. Eleştirmeci de olsanız işte öyle kimselerin yazılarıyle uğraşmayın, onlarla sizin bir kavganız dahi olamaz. Başka başka kimselersiniz, konuştuğunuz dil bir değil sanki.

Eleştirmeci kendine yarayabilecek yazıları seçen, ötekilere el sürmeyen kimsedir.

Pazar, 31 Ocak

DİL.— Amerikan yazarı Erskine Caldwell'in iyi bir hikâyeci, romancı olduğunu söylüyorlar, daha hiç bir şeyini okumadım. Varlık Yayınları'nda bir kitabı çıkmış: *Sıcak Nehir.* Ayırmıştım bir yana, bu sabah okuyayım dedim. İki sayfasına zor dayandım. Yazar için bir diyeceğim yok, kitaplarının Fıransızcaya çevrilmişlerini arıyayım, belki ben de beğenirim. Türkçe çevirinin diline dayanılmıyor. Daha ilk cümleden bozuk. Şöyle başlıyor: "Her yazar değişik sayı ve nisbette, hem övücü, hem yerici mektuplar alır." "Nisbette" ne demek burada? bir türlü anlayamadım. Belli, "Yazarların hepsine de mektuplar gelir, kimine çok, kimine az" demek istemiş. Kitabın çevirmeni, Bay M. Zeki Gülsoy da öyle deyiverseydi. "Değişik sayı ve nisbette" diye karmakarışık bir söz kullanınca daha mı bir ince oluyor sanki? Ya "hem övücü, hem yerici mektuplar"a ne buyurulur? o mektupların her biri hem övücü, hem de yerici miymiş? Yooo! kimi övücü, kimi yerici...

Böyle kendi kendime düzelterek, "Bu nasıl söylenmeli?" diyerek biraz okudum. Eğlenceli oluyor sanmayın, yoruyor insanı, sinirlendiriyor. "Tatmin olacaksınız"lar, "havi"ler çıktı

karşıma, Bay M. Zeki Gülsoy Arapça, öz Türkçe, Firenkçe demiyor, hepsini kullanıyor, "mahsul" ile "başarı" yan yana. "Mahsul" dedikten sonra "muvaffakiyet" demekten niçin kaçınıyor? "başarı"yı beğeniyorsa "ürün"ü niçin beğenmiyor? Bunları düşünerek biraz daha okudum. Bir de baktım ki Bay M. Zeki Gülsoy "Hikâye ve romanlarınızdaki tipler gerçekten varlar mı?" diyor, "Yazdığım hikâye ve romanların hepsinin maksadı, insanların içine bakacakları bir ayna tutmaktır." diyor. Buradaki "içine" ne oluyor? "insanların bakacakları" demek yetmiyor mu? yoksa "insanların içlerine bakacakları, insanlara içlerini gösterecek bir ayna" demek mi istenmiş? Hele "varlar"... O ne biçim Türkçe öyle?

Bıraktım kitabı elimden. Erskine Caldwell'i beğenecek miyim, beğenmeyecek miyim, anlayayım diye sinirlenmeğe de katlanacak değilim a! Böyle çevirileri okumanın büyük kötülüğü olur bence, kişiyi, hele gençleri gelişigüzel söyleyip yazmağa alıştırır. Düşünce ancak özene özene yazılmış cümlelerden anlaşılır, yanlış yazan, kullandığı sözlerin anlamlarını araştırmayan kişi ne diyeceğini de bilmiyor, düşünmüyor demektir. Doğrusunu söyleyeyim, ben o Bay M. Zeki Gülsoy'un Erskine Caldwell'in kitabını anladığına da inanamam.

Salı, 2 Şubat

BİR ŞİİR.— *Yenilik*'in Şubat sayısında Salâh Birsel'in "Okşamalar" diye dört şiiri var. Birincisi, "Şiir Dersi", güzel mi? bilmiyorum. Ben çok sevdim ya, güzel bulduğum için beğendiğimi sanmıyorum. Ne söyleyeyim? içimi ferahlattı, istiyordum öyle bir şey yazılmasını, bekliyordum. Şöyle o şiir: Konu diye "İnsanlık sevgisi"ni al / Vezin adına "Hürriyet"i seç / Sırası değil deme / Aklına estikçe / "Açlık" kelimesini kondur / Bir kolayını bul / Şiirin sonlarına doğru / "Hak" ile "Yaşamak"ı da kafiye düşür / İşte sana "Büyük şair" olmanın yolu.

Salâh Birsel bir tokat atıyor edebiyatımızda yıllardır süren palavraya. İrili ufaklı birtakım ukalâlar açlık konusundan [da], kişioğlu sevgisinden de, "hürriyet" lakırdısından da tiksindirdiler bizi. Doğrusu, kişioğlu sevgisinden açıp durmalarına bakmayın, gerçekten sevmiyor onlar kişioğlunu, şuna buna hınçla

saldırıyor, okurlarına bir yıkma, öldürme dileği aşılamağa çalışıyorlar. Ellerinden gelse, kendileri gibi düşünmeyen kim varsa hepsinin önce kemiğini*, sonra da kafasını kesecekler, bunun adına da "hürriyet" diyorlar. "Kendileri gibi düşünmeyenler" dedim, ama düşünmüyor onlar, birtakım inançlara bağlanmışlar, önütlerinin, imamlarının bütün dediklerine kanıyorlar, sonra da bunu düşünmek sanıyorlar. İstedikleri hürriyet, öldürmek hürriyeti. Önce de düşünenleri öldürecekler.

Çarşamba, 4 Şubat

Salâh Birsel'in *Yenilik*'te çıkan şiirini gene düşündüm. Ona neden güzel diyemiyorum? öyle sanıyorum ki geçiciliğini görüyorum da onun için çekiniyorum güzel demekten. Büğün hoşumuza gidiyor, iri lakırdıları sıralayan şairlerden, ukalâlardan öcümüzü alıyor. Ama yarına bir değeri kalacak mı? Salâh Birsel'in çattığı moda geçince o şiir de bütün değerini yitirmeyecek mi? O moda sürdükçe yaşar, sonra unutulur, daha da kötüsü anlaşılmaz olur.

Orhan Veli'nin "Kuyruklu Şiir"i için, "Ciğerci Kedisinin Cevabı" için de böyle diyemez miyiz? Diyebiliriz ya, ben diyemiyorum işte. Orhan Veli'nin o iki şiirinde başka bir şey var, bir deyiş ferahlığı, bir canlılık, Salâh Birsel'in "Şiir Dersi"nde bulamadığım bir şey. Nedir o?... Onun ne olduğunu söyleyebilsem, güzellik nedir onu söylemiş olacağım. Hiç olmazsa benim neyi güzel bulduğumu, bende güzellik duygusunu uyandıran şeyin ne olduğunu...

Cuma, 5 Şubat

SOKRATES.— Nureddin Şazi Kösemihal'in *Yeni İstanbul*'da benim için yazdığı yazıyı görmemiştim. Memet Fuat'ın *Yeditepe*'deki yazısından öğrendim de buldum, okudum. Beni öven yazıları da, yerenleri de okumadığımı söylerim. Ama Nureddin Şazi Kösemihal ötekiler gibi değil, onun beni övmesinde benim de kendisini övmemi beklemek yoktur, olamaz. O felsefe ile uğraşır, musikiyi sever, keman çalar. Benim anlamadığım şeyler. Ben onun felsefe yazılarını bir bilgi edinmek için okusam bile

* "ekmeğini" olsa gerek.

değeri üzerinde bir şey söyleyemem ki! Kendisi de istemez söylememi, iyice anlamayacak bir kimsenin beğenmesine de sevinmez, beğenmemesine de yerinmez.

Okudum benim için yazdığını. Beni de öyle "bir iş gördü" diye anan bir kimse bulunmasına sevindim. Benim değerim bilinmiyor diye yakındığımı sanmayın. Hayır, o değil dediğim. Ama bir fikir adamına, hem de bir şairin, hikâyecinin değil, benden karşılık ummayan bir düşünürün benim için tanıklık etmesi, büğüne kadar boşuna yaşamamış olduğum, yurduma [yıllar] boyunca hizmet etmiş olduğum duygusunu verdi de onun için sevindim.

Ama, doğrusunu söyleyeyim, beni Sokrates'e benzetmese daha iyi ederdi. O benzetme ezer beni. Biliyorum, benim Sokrates gibi büyük bir kişi olduğumu ileri sürmüyor, yalnız bu noktada onun tuttuğu yoldan gittiğimi söylüyor. Olsun, yaşayan bir kimseyi övmek için o kadar büyük bir adamın, Sokrates gibi iki bin beş yüz yıldır saygı gören bir adamın adını andınız mı, yanlış anlaşılabilir. Bir onu [getirin] göz önüne, bir de beni. Küçüklüğüm büsbütün belirir, benim Sokrateslik tasladığımı sanırlar da gülerler bana.

Cumartesi, 6 Şubat

BİR FİLİM.— Dün Ankara Sineması'na, *Ağa Düşen Kadın* filimini görmeğe gittim. Basit bir hikâye, epeyce de uzatılmış, tekdüzeliğe (yeknesaklığa) düşmekten kurtulamamış. Ama çok güzel yerleri var, bir daha görülmeğe değer. Geçenlerde *Cuba-Cabana*'yı görmüştüm, o da tekdüze idi. Yalın, basit değildi onun konusu, yavandı, bir daha görmek isteğini uyandırmıyordu. Elim değerse gene gideceğim bu yeni filime.

Pazar, 7 Şubat

"GELİN".— Dün akşam Küçük Tiyatro'ya, *Gelin*'e gittim. Sessiz sinema zamanında gördüğüm en güzel filim, Jacques Feyder'in *Thérèse Raquin*'iydi. *Gelin*'i yazan Madame Marcelle Maurette, Emile Zola'nın romanını oyuna koymağa, öyle sanıyorum, o filimden özenmiş, herhalde bu oyunda o filimin etkisi var gibi geldi bana.

Tiyatro sinemadan üstün müdür, değil midir, bu soruyu tartışmağa girişecek değilim. Bu çeşit tartışmalar boştur zaten, tiyatronun da, sinemanın da kendilerine göre imkânları vardır, birinin her yapabildiğini ötekinden beklememeli demek, daha doğru olur. Jacques Feyder'in filiminde Madame Raquin doğruyu, yani oğlunun öldürülmüş olduğunu yavaş yavaş anladı, oyunda ise birdenbire, bir konuşmayı duyup öğreniyor. Başka türlü de olamazdı, oyun roman gibi, sinema gibi, hayatı günü gününe gösteremez. Bir oyunu istediğiniz kadar tablolara ayırın, gene de birçok küçük olayları bir araya toplamak, sıkıştırmak zorunda kalırsınız. Bunun için o sahneyi, kötürüm kadının doğruyu öğrenmesi sahnesini iyi bulmadım. Bir de şu var: Biz seyirciler, o sahnede, Thérèse ile ikinci kocasının kavgasına dalıyoruz, ihtiyar kadına bakmıyoruz bile. Suç bizde değil, bize onu göstermesini, ilgimizi gereken yere çekmeyi bilemiyorlar. Suç ya oyunun kuruluşunda, ya oyunu sahneye koyanda. Belki de tiyatroda, tiyatro sanatında. Sinema, merceği sık sık ihtiyar kadına çevirir, bizi zorlardı onu görmeğe. Oyunun bel kemiği o sahne olduğu için yalnız onun üzerinde durdum.

Oyunun oynanmasına gelince: Bayan Melek Gün çok iyi bir oyuncu olduğunu bir kere daha gösterdi. Onun anneyi oynaması uzun yıllar unutulamayacaktır. Çok da güç onun ödevi: Konuşmadan, kıpırdamadan, bakışlarıyle duygularını, düşüncelerini belirtmek. Bir an aksamadı. Oğulda Bay Nihat Aybars da çok iyiydi. Bay Salih Canar ile Bay Şeref Gürsoy temiz oynuyorlar o kadar. Bayan Yıldız Akçan ile Bay Cüneyt Gökçer'i de övebilmek isterdim: Oyunun yükü onların üzerinde. Bayan Yıldız Akçan'ın umut verdiği, iyi olduğu yerler var, sonra birden düşüveriyor. Birkaç kere "Anladın mı?" diyor, birini bile şöyle tabiî olarak söyleyemedi, bir türlü Thérèse olamadı, inandıramıyor, herhalde beni inandıramadı. Bay Cüneyt Gökçer ise hep *jeune premier* gibi oynuyor. O da bir türlü oynadığını unutamıyor, seyircilere de unutturamıyor. Biliyorum, onu çok beğenenler var, ben onlardan değilim.

Bedrettin Tuncel çevirmiş *Gelin*'i, dili iyi. Ama Bayan Yıldız Akçan'ın iyi söyleyemediği "Anladın mı?"ları yok? Oyunun Fransızcasında da acaba öyle mi? doğrusu, kişilerin adı olmama-

sı bana bir tuhaf geldi. Oyunun adı da niçin *"Gelin"*? Konu bir evin içinde gelinin hali değil ki! büsbütün başka.

İyi bir oyun, görülmeğe değer. Ben gidip gördüğüm için memnunum.

Salı, 9 Şubat

BÜTÜN.— Bir oyunda şu iyi oynadı, bu iyi oynamadı diyoruz. Boş söz bu! Bir oyun ya iyi oynanır, yani bütün oyuncular iyi oynar, seyirci inanır sahnede geçen olaya, ya da bir kişi iyi oynamadığı için o inanırlığı bozar, ötekilerin iyi oynaması da bir işe yaramaz. Biz tiyatroda herkesin oynamasına ayrı ayrı mı bakıyoruz? Önce şu kişi, sonra bu kişi oynuyor da biz birer birer mi görüyoruz onları? Yooo! hepsini birden, hepsini bir arada görüyoruz. Şu kişi iyi oynamıyor demek oyun iyi oynanmıyor demektir.

Olur, bir oyuncunun çok küçük bir ödevi olur, sahneye şöyle bir çıkar, bir daha görünmez, o iyi oynamazsa, ödeviyle kaynaşamazsa oyun belki bozulmaz, önemli, büyük sahnelerde onu unuturuz, hatırlamayız. Ama boyuna sahnede duran, önemli bir kişiye çıkan oyuncu iyi oynamazsa, karşısındakinin de oyununu bozmaz mı?

İşte *Gelin*'in ta başında Bay Nihat Aybars ile Bay Cüneyt Gökçer. Bay Nihat Aybars iyi oynuyor dedim geçen gün, doğru, iyi oynuyor, bizi kendisinin Raquin olduğuna inandıracak. Ama Bay Gökçer onun konuşmasını dinlerken de, kendisi konuşurken de tabiî değil, nasıl duracağını bilemiyor, ellerini kollarını ne yapacağını bilemiyor, onun o yapmacıklı duruşu, yapmacıklı konuşması Bay Aybars'ın oyununu da bozuyor.

Sanat eseri parçalanamaz, bir bütündür. Ya başından sonuna kadar güzel olur, yahut bütünü ile güzel değildir.

Bayan Yıldız Akçan iyi oynamağa çabalıyor, onda bir akağın (hüsn-i niyet) seziliyor. Bana öyle geliyor ki ak-ağın Bay Gökçer'de yok. O güveniyor kendine, nasıl oynarsa iyi olacağını sanıyor, ünlü Bay Gökçer o, alkışlanacak, beğenilecek, kendini aşmağa çalışmıyor.

Tiyatroda oyuncuların kimler olduğu seyircilere bildirilmemeli, yüzleri de elden geldiğince tanınmaz bir hale konmalı,

yahut yüzlükle (maske ile) oynasınlar... Öyle olunca içlerinde ünlüsü ünsüzü, büyüğü küçüğü kalmaz. Ama yüzlükle oynamak güç olsa gerek, değme oyuncu yapamaz, beceremez o işi. Hem sonra yüzünde düşünceleri, duyguları belirmez. Hayır, yüzlük takması olmaz artık oyuncunun, o eskiden, ilkçağ tiyatrosunda olurmuş. Şimdi, oyuncunun tanınmaması için başka bir yol bulmalı. Jacques Copeau'nun yetiştirdiği gençler, La Compagnie des Quinze, bir zaman öyle adsız olarak oynarlarmış. Bizim tiyatromuzda da o yolu tutmalı.

Perşembe, 11 Şubat

"LA RED".— Ankara Sineması'nda oynanan filimi, *La Red*'i, Türkçe adı ile *Ağa Düşen Kadın*'ı büğün bir daha gördüm. Geçen sefer beğenmiştim, resimler hoşuma gitmişti. O filim ikinci görüşe dayanamıyor, çöküveriyor insanın gözünde. Oysaki gerçekten güzel sanat eseri birkaç kere görülmeğe, birkaç kere okunmağa dayanabilendir.

Bu *La Red* (ne demekmiş acaba *La Red*? "Ağ" demek mi acaba?), bu *La Red* süssüz bir tragedya olmağa özeniyor. Yalın bir konu, üç kişi arasında geçen bir olay, konuşma az, bakışmalar, ikide bir denizin homurtusu... Ama yalın olacağım diye yavan olmuş, süssüzlüğe özenerek etsiz kemiksiz olmuş... Hayır, beğenmedim ikinci görüşümde, bütün boşluğu belli oluyor. Bir iki güzel sahne, örneğin Rosanna ile Antonio'nun yemek yerken gülüşmeleri... Birkaç sahne dedim ama ondan başka öyle güzel bir yer hatırlamıyorum. Belki deniz resimleri...

Bu filimi bir daha gördüğüme pişman mıyım? Hayır. Birinci görüşümde iyice anlayamamışım, düzme güzelliklerle kandırmış beni, bir daha görmeseydim o izlenim (intiba) ile kalırdım, yıllarla da büsbütün büyültür, şişirirdim gözümde.

Laurence Olivier'nin *Hamlet*'ini de ilk görüşümde çok beğenmiştim, o da ikinci görüşe dayanamıyordu. Bakın, *Arzu Adlı Tramvay* ikinci görüşe dayanıyor... Ama *La Red*'in ikinci görüşü özendirmesi de büyük bir erdemdir, nice filimler var, birinci görüşe bile dayanamıyor, daha başlangıçta kaçıyor insan. Örneğin *Carmen* filmi... acırım onu sonuna kadar seyretmiş olanlara!...

Pazar, 14 Şubat

SADRETTİN CELÂL.— Sadrettin Celâl'in öldüğünü duyunca içim burkuluverdi. Eski arkadaşımdı benim, 1916'dan beri, yakında kırk yıl olacak. Son zamanlarda pek gördüğüm olmuyordu, İstanbul'a sık gitmiyordum ki, onun da çoktandır Ankara'ya geldiği yoktu. Eski arkadaşımdı diyorum, ama doğrusu kendisini bu kadar sevdiğimi bilmezdim. Birdenbire en yakın gönüldeşimi yitirmiş gibi oldum.

Bilmezdi kendisini satmasını. Büyük bilgin, büyük düşünür diye tanınmış nice kimselerden üstündü, ama parlak cümleler kurmaz, iri lakırdılar etmez, bunun için de göz kamaştıramazdı. Öyle sanıyorum ki bir çekingenliği vardı, bunun için de boyuna yazıp durmazdı.

Benim tanıdığım yıllarda şairdi Sadrettin Celâl. İlk serbest nazımcılardandı. Öyle ahenkli, oyuncaklı mısralar değil, uzun uzun mısralar, hayalden çok düşünceye değer veren mısralar... Ama bu da belki gerçekten şair olmadığını gösterirdi. Kendi de anlamış olacak ki çabuk bıraktı şiiri.

Bence yapacağını yapamadan, değerini gösteremeden, yazması gereken eseri yazamadan öldü Sadrettin Celâl. "Gerçekleşemedi", yani ölümünden sonra da yaşamasını sağlayacak bir kitap bırakamadı.

Salı, 16 Şubat

SAİM ALİ DİLEMRE.— Sadrettin Celâl'in ölümüne üzülürken Saim Ali'nin de öldüğünü duydum. Onunla başka türlüydü arkadaşlığımız. Eskiden tanımazdım onu, epeyce yaş farkı vardı aramızda. Ama onunla Türkçeyi sevmekte, Türkçeye inanmakta birleşiyorduk. Tuttuğumuz yol tam bir değildi. O, Türkçenin de Avrupa dilleriyle bir kaynaktan olduğunu göstermeğe özenir, bunun için de küçük benzerliklerden asılanmağa kalkardı. Bence bu yol doğru olsun olmasın, dil devrimini ilerletecek yol değildir... Ama Saim Ali Dilemre, dil devrimine karşı koyanlarla da savaşmayı bilirdi.

Onunla konuşmaktan kuvvet bulurdum. Ölümü Türkçecileri, Türkçeyi sevenleri zayıflattı demeyeceğim, biliyorum ki bizler, dil devrimine çalışanlar, doğru yoldayız, gün geçtikçe

sayımız artıyor, artık hiç bir şey bizi zayıflatamaz. Ama Saim Ali Dilemre'nin ölümü, en ateşli savaşçılarımızdan biri aramızdan eksildiği için, bizi üzdü.

Perşembe, 18 Şubat

ŞEYTAN.— Büğün Fıransızca bir dergide İngiliz şairi Yeats'in bir oyununu, *The Countess Cathleen*'in çevirisini okuyordum. Pek sevdiğimi söyleyemeyeceğim, o kadar şairce yazılardan hoşlanamıyorum. Çok beğenseydim sonuna kadar okurdum, yarıda bıraktım, bitireceğimi de sanmıyorum. İyi bir eser olmadığını da söylemiyorum. Bir okunuşta anlaşılmaz ki!...

Düşündüm onu okurken: Kıtlık var, çok kimseler aç kalmış, şeytanlar geliyor, altın dağıtarak o sıkıntı çeken kişileri kandırıyor, onları satın alıyor, yani ruhlarını satın alıyor. Şeytana inananlardan değilim ben. Ama bu inancı, şeytana ruhunu satmak inancını anlıyorum. Yazık ki bizim geleneğimizde yok o! Öyle sanıyorum ki ahlâka iyi bir dayanak, destek oluyor. Şeytan olmayabilir, ama kendini şeytana satmak var. Biz kendimizi şeytana satmaktan korkmuyoruz.

Düşünce acunumuzun en büyük eksiği belki de bu, bu korku. Bakıyorsunuz, büğün bu yana bağlı olduğunu söyleyen, bu yanı savunan bir yazar, bir düşünür, yarın öbür yana geçiyor. Niçin? Sıkıntıdaymış da, öbür yan kendisini sıkıntıdan kurtarıyormuş, geçimini sağlıyormuş. O da ne yapsınmış? Yoksulluğa, sıkıntıya katlanacak değilmiş ya!... Yalnız kendisi söylemiyor bunu, yalnız arkadaşları, dostları da söylemiyor, uzaktan tanıyanlar, hiç tanımayanlar bile söylüyor, hemen hemen kimse kınamıyor, bir suç saymıyor onun yaptığını, "Kendini şeytana sattı!" deyip de ürpermiyor. Yok bizde kendimizi şeytana satmak korkusu, olmadığı için de inançlarımıza uymayan bir yoldan geçinmemizi sağlamaktan çekinmiyoruz. "Viran olası hanede evlâdü iyal var" dedik mi, kendimizi temize çıkarıyoruz. Kendimiz de hoş görüyoruz yaptığımızı, karşımızdakiler de hoş görüyor.

İnsanın kendisini şeytana satması hoş görülen, büyük bir suç sayılmayan bir ülkede temiz kalmak, ahlâklı olmak çok zordur. Bakıyorsunuz, biri satıveriyor kendini şeytana, kimse

ayrılmıyor onun yanından, selâmını kesmiyor, bir vebalı, bir cüzzamlı görmüşçesine kaçmıyor, herkes gene gülümsüyor ona. Şeytandan aldığı ekmeği yemesini de doğru buluyor. Toplumun hoş gördüğü bir işten bir kişi, bir birey niçin kaçsın? O da bırakıveriyor kendini...

İşte bunun içindir ki bir çıkar uğrunda yönlerini, inançlarını değiştirenler çok oluyor bizde, "kiralık kalemler", "kiralık aydınlar" günden güne artıyor.

Kendini şeytana satmaktan korkmamak, kişi için de, toplum için de en aşağılatıcı hallerden biridir. Sıkıntıya katlanmazmış... Büğün sıkıntıya katlanamayan yarın da katlanamaz, kendini şeytana bir sattı mı, bir daha kurtulamaz onun elinden.

Cuma, 19 Şubat

SÖZ OYUNLARI.— Bir Alaman yazarı, Karl Kraus, söz oyununun (cinasın), başlı başına alınınca, bayağı, kaçınılacak, iğrenilecek bir şey olduğunu söylüyor. Ama bir düşünceyi kısaca anlatmağa yarayabilirmiş, o zaman da güzel, asil bir şey olurmuş.

Ben o kanıda değilim. Sadece eğlenmek için yapılan söz oyunlarını (cinasları), nükteleri severim. Bir kötülüğü yoktur ki onların! güldürür. Siz de güler geçersiniz. Asıl ötekilere, bir düşünceyi, bir doğruyu kısaca anlatmağa özenen söz oyunlarına kızarım, güven vermez kişinin içine de onun için. Güldürmek için mi söylenilmiş, yoksa derin bir düşünceyi, önemli bir doğruyu mu bildiriyor, kestiremezsiniz. Yalana benzer onlar, en büyük doğrulara bile bir yalan havası katar.

Salı, 22 Şubat

"HAYAT KASIRGASI".— Ankara Sineması'na *Hayat Kasırgası*'nı görmeğe gittim. Nedense iyi bir şey olduğunu umuyordum o filmin. Kötü mü? Kötü de diyemeyeceğim. Bir kere iyi oynanıyor: Jean Gabin de, Silvana Pampanini de, adlarını aklımda tutamadığım öteki oyuncular da kusursuz... Gerçekten kusursuz mu? Doğrusu, hiç biri, bir an bile, büyük bir sanat eri karşısında olduğumuz duygusunu vermiyor. Jean Gabin de vermiyor o duyguyu. Usta bir oyuncu, işte o kadar. Bir "yarat-

ma" yok oyununda, bir buluş yok, bir an bile bize beklemediğimiz bir şey gösteremiyor, "Bak, ne güzel anlamış insan gönlünü!" dedirtecek bir şey... Oyuncunun büyüğü ondan anlaşılır.

Kabahat Jean Gabin'de mi? o filmi oynayan oyunculardamı? Değildir belki, sadece filmin konusunu düşünüp yazandadır. Bomboş bir filim. Bir cambaz kızı dostu olan erkek cambaza kızmış, öldürmeğe kalmıyor, havada bir salıncaktan bir salıncağa atlarken yere düşüyor, sonra da yaralıya bakan cerrahı baştan çıkarmağa kalkıyor. Ta baştan anlıyoruz bunun böyle olacağını. Yazar, bu konuyu da sonuna kadar götürememiş, filmi bir an önce bitirmek ister gibi bir "son" uydurmuş: Cerrahın karısı cambaz kızı otomobille kaçırıyor, otomobili deviriyor, cambaz kız ölüyor, cerrahın karısı kurtuluyor. Ama biz cerrahın karısının bunu yapabileceğine, yaptığına inanamıyoruz, çünkü yazar bizi hazırlamıyor buna, o kadının böyle bir işe kalkışacak kadın olduğunu göstermiyor bize. Ta sona kadar o kadın, cerrahın karısı, oyunun önemli kişilerinden değil, onu şöyle bir görüyoruz, o kadar. Onun birdenbire önemli bir kişi olması, oyunu bir Tanrı'nın işe karışmasıyle bitirmek gibi bir şey oluyor, kandırmıyor bizi. Sevmedim o filmi.

Çarşamba, 24 Şubat

"PARİS'TE İKİ SAAT".— Dün öğleden sonra sinemaya gittiğim yetmiyormuş gibi akşam da Küçük Tiyatro'da Monsieur Gil Roland ile Monsieur Jourdan'ın oyunlarını görmeğe gittim. Onlar için çekinmeden söyleyebilirim: Çok bayağı şeyler. Ne kendileri iyi oynuyor, ne de oynadıkları şeyler iyi.

Monsieur Gil Roland şiir okumakla başladı, Pierre de Ronsard'ın, on altıncı yüzyıl Fıransız şairlerinin en büyüğünün, "Sonnet à Hélène"ini okumakla başladı. En güzel şiirlerden biridir. Ama Monsieur Roland şiir okumasını bilmiyor ki! şiirden anlamıyor ki! Öldürüyor şiiri, sanırsınız ki alay etmek istiyor. Monsieur Sacha Guitry'ye hayran olduğunu birkaç kere söyledi, iyi, yetinsin onunla, onun da şiirleri vardır, *Debureau* adlı oyunu serbest nazımla yazılmıştır, ondan parçalar okusun. İsterse Monsieur Paul Géraldy'den şiirler okusun, Ronsard'ı bayağılaştırmış, bayağılaştırmış, kendi anlayabileceği şairlerin ha-

line indirmiş, öyle okuyor. Sonra Vigny'nin "La mort du loup"sunu okudu. Sevmem o şiiri, ama bir büyüklüğü vardır. Monsieur Roland'ın okuyuşunda o büyüklük de yitiyor. Daha başka şiirler de okudu, ama bir an bile şiir zevki tattıramadı.

Monsieur Jourdan'dan da, Monsieur Sacha Guitry'nin "Kocalar Treni" gibi birtakım soğukluklar dinledik.

Eğlenmedik mi? Eğlendiğimiz, güldüğümüz oldu doğrusu, ama, nasıl söyleyeyim? sıkılarak, utanarak eğlendik, güldük. Benim için öyle oldu herhalde, her gülüşümde bir yürek darlığı duydum.

Bütün o soğuklukları, bayağılıkları yetmiyormuş gibi yeni şiiri de çekiştirmeğe kalktılar. Yeni şairlerin yazdıkları oyunları görüyor, şiirleri okuyorlarmış da bir şey anlamıyorlarmış. Kendileri anlamadıkları gibi kimse de anlamazmış, beğenenler züppeliklerinden beğeniyorlarmış... Bu gibi lakırdılar.

Birtakım yazarlar, şairler vardır, doğrusu kolay anlaşılmaz dedikleri, kimi de hiç anlaşılmaz. Ama onları anlamağa özenmek, onları okuyarak bunalmak, Monsieur Sacha Guitry'nin kolayca anlaşılan "Kocalar Treni"ni dinleyip eğlenmekten üstündür. Onlarda bir araştırma vardır da onun için.

Hem o adamlar niçin *Paris'te İki Saat* demişler oyunlarının adına? bir türlü anlayamadım. Yoksa "Paris inceliği budur işte!" mi demek istiyorlar? Bana kalırsa Fıransızlar böyle adamları dolaştırmakla kendilerine kötülük ediyorlar, yanlış tanıtıyorlar kendilerini. Fıransızların artık ciddî işlerle uğraşmaz, her şeyi alaya alır, ihtiyarlamış millet olduğu masalı işte böyle adamları dolaştırmalarıyle yayılıyor.

Cuma, 26 Şubat

TÜRETME BERATI.— İzmir'de bir *Radyo Gazetesi* çıkıyor, bana da gönderiyorlar. 21 Şubat tarihli sayısında Bay Rüştü Şardağ'ın "Tiksininceye Kadar" adlı bir yazısı var, şöyle başlıyor: "Öyle sanıyorum ki, bundan 10 sene önce *Ulus*'un edebiyat sayfasında naçiz kalemimizle ortaya attığımız 'Piyasa Romancıları' yazısından kalan tek hatıra 'piyasa' sözü oldu."

Bunu okuyunca bir gülmedir aldı beni... Anlıyorsunuz, "piyasa romancıları" sözünü Bay Rüştü Şardağ atmış ortaya,

yazısı okunmuş, herkes de başlamış onun koyduğu deyimi kullanmağa. "Piyasa romancısı" deyimini ilk kim çıkardı, bilmiyorum. Belki de gerçekten Bay Rüştü Şardağ'dır, olabilir. Ama yazısının öyle herkesçe okunduğunu sanmıyorum. Hem öteden beri "piyasa musikisi" deyimini duyar dururuz, ona benzeterek "piyasa romancıları" demek güç bir şey değildi. "Beylik söz" deyimi varken ben de "beylik resim" dersem yeni bir şey mi çıkarmış olurum?... Oldu olacak, Bay Rüştü Şardağ bu "piyasa romancısı" sözü için bir ihtira beratı, türetme belgesi istesin!...

Bay Rüştü Şardağ, ölen bir şarkıcı için yazdığı ağıtı şöyle bitiriyor: "Bütün bu vasıflarıyle otuz beşine varmayan şu civan delikanlı, şimdi toprakta öyle mi? Tuh sana, maskara, kepaze hayat!" İnsan böyle yazınca birtakım romancıları neden küçümsüyor, anlayamıyorum.

Acaba "civan delikanlı" sözünü bulduğu için de gönenıyor, övünüyor mu?

Pazartesi, 1 Mart

KÜÇÜKLÜK.— Okullarımıza Latince ile Yunanca koymak gerektiğini söylediniz mi, "O dilleri Avrupa'da da herkese öğretmiyorlar" diyen biri çıkıyor karşınıza. Evet, öğretmiyorlar herkese, öğrenmeyenler öğrenenlerden çoktur elbette. Ne gösterir bu? İyi yetiştirilen çocuklara, birer aydın olması istenilen çocuklara Latince de okutuyorlar, biraz Yunanca da okutuyorlar. Ama biz Avrupalının iyisine, okumuşuna, yükselmişine, aydınına benzemeğe özenmiyoruz. Kendimizi küçük görüyoruz da ondan. Gözümüz yukarıda değil, azla yetiniyoruz. İkide bir yukarıdan atıp tutuyoruz, iri iri lakırdılar ediyoruz, duyanlar da kendimizi dev aynasında gördüğümüzü sanır. Aldanmayın o böbürlenmelere, onların altında kolay kolay geçirilemeyecek bir küçüklük duygusu, bir aşağılık karmaşığı var. Avrupa'nın en büyükleriyle, gerçek büyükleriyle boy ölçüşmeğe kalkmıyoruz, bunu aklımızdan geçirmek bile istemiyoruz. "Haddimizi biliyoruz." Azı, bir parçası yeter bize... Bir fukaralık var üzerimizde. Hani "Zenginin eskisi fukaranın yenisidir." derler, biz de Avrupalının eskisini, dökülmüşünü, yarım yamalak nesi varsa hepsini kendimize yeter buluyoruz.

İyi bilelim, bu küçüklük duygusundan silkinmedikçe, haddimizi unutmadıkça, gözlerimizi yukarılara, en yukarılara dikmedikçe ilerleyemeyiz, yükselemeyiz. Kendini küçük gören, küçüklükten kurtulamaz.

Salı, 2 Mart

ÖNCE.— Bir ilkokul açmak için önce ne gerek?

— Önce bir öğretmen.

— Demek ki ilkokul açmadan önce öğretmen yetiştirmeğe bakacaksınız, öğretmen okulu açacaksınız. Onun öğretmenleri de daha yüksek okullardan, bilim-yurdundan (üniversiteden) yetişecek. Demek ki bilim-yurdu ilkokuldan önce gelir.

Emrullah Efendi'nin "tuba ağacı" kuramı (nazariyesi). Bizim çocukluğumuzda söylendi bu söz, yani en az kırk beş, elli yıl oluyor. Ama bir türlü işleyemedi bu topluma, çoğunluğu, okuryazarlar, aydınlar, yöneticiler çoğunluğunu kandıramadı. Parlak bir söz, süslü bir söz, pöhpöhlü bir lakırdı değildi de onun için. Doğru görüşün, sağduyunun söylettiği bir sözdü. Doğru görüşten, sağduyudan kopan sözler de hiç bir zaman parlak, süslü, pöhpöhlü olmaz. Doğrunun parlaklığa, süse ihtiyacı yoktur, güzelliği temizliğinde, kısalığındadır. Bunun içindir ki ne zaman kimin ağzından parlak, süslü bir söz duysam bir kurt düşer içime, "İnanmadan söylüyor bu adam, bir yalanı örtmeğe çalışıyor, yahut iyice düşünmemiş, gelişigüzel konuşuyor." derim.

Tamam mıdır? Bana eksik gibi geliyor. (Belki o tamamını düşünmüş, söylemiştir de ben bilmiyorum.) Bilim-yurdu kurulmadan önce de o bilim-yurdunun öğreticilerini yetiştirmek gerektir. O nasıl olacak? Onun yolu özgürlüktür (hürriyet), düşünce özgürlüğü, çoğunluğa uymamak, çoğunluktan başka türlü düşünmek özgürlüğü, toplumun inançlarına bağlanmamak, yanılmayı da göze almak özgürlüğü, düşünürler yetiştikten sonra da bilim-yurdu kendi kendine kurulur. Bir Platon çıkar, Akademos bahçesinde öğretmeğe, çevresindekileri uyarmağa, aydınlatmağa başlar.

"Platon'un yaşadığı çağda özgürlük mü varmış Yunan ilinde? Anaxagoras'ı ölüm yargısına çarptırmamışlar mı? Sokra-

tes'e baldıranı içirmemişler mi? *Savunma*'yı unutuyor musun yoksa?" diyeceksiniz? Hayır, unutmuyorum. Ama Sokrates, Meletos'un ne diyeceğine aldırmamış, baldıranı içmeyi göze alarak demiş diyeceğini, cesaret etmiş. Düşünce özgürlüğünün kaynağı odur işte, cesarettir. Sokrates'in, Sokrates gibi birkaç kişinin cesareti düşünce özgürlüğünü sağlamış, felsefenin, bilimin ilerlemesine yol açmış. Aydınları bu cesareti gösteremeyen bir ülkede düşünce özgürlüğü olamaz, düşünce özgürlüğü olmadan da felsefe, bilim, sanat ilerleyemez.

*Cumartesi, 3 Mart**

"HANGİSİ KAZANACAKSA...".— "Seçimler yaklaşıyor. Bizim oraya gidip bir kolaçan edeceğim, hangi partinin kazanacağını anlayacağım, ben de o partiden adaylığımı koyacağım..."

Çok kimselerden duyuyoruz bu sözü. İçlerinde büyük memurlar, devletin en yüksek işleri başına getirilmiş kimseler de var. Duyanlar da alkışlıyorlar, "İşini bilir adam!" diyorlar.

Ben, doğrusu, iğreniyorum böyle diyenlerden. Demek, bir düşünceleri, bir kanıları yok o adamların. Saylavlığın bir düşünceyi, bir kanıyı savunmak, ülkenin yönetimini o düşüncenin, o kanının, o ilkenin açısından denetlemek demek olduğunu anlamamışlar. Saylav olacaklar, ellerine şu kadar para geçecek, emekli aylığını da alacaklar, dışarıda birtakım işler de görülebilirse oh! geçinir giderler, zengin olurlar...

Biliyoruz, büğünkü bölemlerin (partilerin) savundukları ilkeler aşağı yukarı bir, büyük bir düşünce ayrımı yok aralarında. Birer bölem olmaktan çok birer "takım", olsun! Gene kişi kimin arkasından gideceğini, kime inandığını, kimlerle birlikte çalışmak istediğini bilmeli, kestirmelidir. Bölemler arasında büyük bir ayrım olmayınca kişilerden ilkelere bağlılık beklenemese bile adam seçmeleri, seçtiklerine bağlılık göstermeleri beklenir. Bu bağlılığı gösteremeyenlerde törel kişilik (ahlâkî şahsiyet) belirmemiş demektir. Nasıl tiksinmem öyle kimselerden?

* "Çarşamba" olacak.

Cuma, 5 Mart

BİR ELEŞTİRME.— *Varlık*'ın Mart sayısında Bay Sabih Şendil'in bir eleştirme yazısını okudum. Bay Başaran'ın *Ahlat Ağacı* adlı şiir kitabını övüyor. Ben iyi bulmamıştım o kitabı. Bay Sabih Şendil de beni kandıramadı. Ne cılız, ne tırıl bir yazı! Sanırsınız ki bir tek satırı yazarın değil, başka yazılardan toplanmış, o kadar beylik sözlerle dolu! "Samimîyet, sıcaklık, ustaca buluşlar..." Yalnız bu sözler de değil. Belli ki Bay Şendil o yazısını bir öğrenci ödevi gibi yazmış, bir kitabı övmek için ne söylemek gerekse, başka yazılardan ne bellemişse onları sıralamış, sonunda şairi kutlamayı da unutmamış: "Başaran'ı bu güzel eserinden dolayı candan kutlar, yeni eserlerini bekleriz." diyor. Belli Bay Şendil'in uslu, uysal bir delikanlı olduğu, ne öğretmişlerse kendisine, uyuyor ona, bir parçacık ayrılmıyor.

Pazartesi, 8 Mart

DİL.— "Öz dil yoktur, her dil başka dillerden kelime alır." demiyorlar mı, büyük bir şey söylediklerini sanıyorlar. Akan sular duruverecek!... Ondan sonra da, Arapça, Firenkçe, nerede ne bulurlarsa başlıyorlar kullanmağa. O sözü Türk okuru anlar mı? o söz Türk ağzına uyar mı? orasını düşünmek yok. Her dil başka dillerden birtakım tilcikler almıştır, almaktadır, peki, ama hangileridir? ne çeşittendir? Bir dil kendisinde öteden beri bulunan tilciklerin de yabancı dillerdeki karşılıklarını alıp öz malıymış gibi kullanır mı? onları kullanacağım diye kendi tilciklerini unutur, öldürür mü? *Automobile*'i biz türetmemişiz, adını biz komamışız, alalım onu dışarıdan, adını da anlaşılmaz, tanınmaz bir kılığa sokalım, "otomobil" diye yazalım, bu da doğru bir iş değil ya, neyse! buna da peki diyelim, ama bizde "dil" sözü dururken "lisan", "ölmek" dururken "vefat etmek", "öteki", "öbürü" dururken "diğer" demenin ne yeri var?

Yazılarına, konuşmalarına yabancı tilcikleri doldurmaları öz dil olamaz diye mi sanki? salt bunun için mi? Hayır, söylemiyorlar doğrusunu, belki kendileri de iyice, açıkça bilmedikleri için söylemiyorlar. Türkçeyi sevmedikleri için, bayağı buldukları için gözleri yabancı sözlerde. "Lisan" dediler mi "dil"den başka bir şey dediklerini sanıyorlar, gerçekten bilgin-

lik göstermiş gibi koltuklarını kabartıyorlar. Öyle bir kavram ki o, Türkçede söylenemez, inceliği yiter, Türk'ün *dil*'i Arap'ın *lisan*'ı gibi olur mu hiç?... Oysaki gerçek bilgin, başka ülkelerden öğrendiklerini kendi ülkesinde yaymağa, başka dillerden öğrendiklerini kendi dilinde söylemeğe özenen kişidir. Daha da ileri gideceğim: Bir kimse başka dillerden öğrendiklerini kendi dilinde söylemiyorsa, bilin ki iyice anlayamamıştır öğrendiklerini, içine sindirmemiştir, ezberlemekle, papağan gibi bellemekle yetinmiştir.

Salı, 9 Mart

ŞİİR.— Bay Sabih Şendil'in bana takılan bir yazı gönderdiğini Halûk Tuncalı ile Baki Kurtuluş söylemişlerdi. Merak ediyordum. *Son Havadis*'te büğün çıkmış o yazı. Okudum. Bilirim Bay Sabih Şendil'in üstün körü düşüncelerle yetinir bir yazar olduğunu. Yalnız eleştirmeleri değil, şiirleri de çok zayıf gelir bana. Ama bu yazısı beklediğimden de cılız çıktı.

Öteden beri severmiş benim yazılarımı, dergilerde, gazetelerde bulur, okurmuş. Ama geçenlerde burada, bu güncede, Salâh Birsel'in "Şiir Dersi" adlı şiirini beğendiğimi söylemiştim. Bunu okuyunca şaşırmış Bay Sabih Şendil. "Doğrusu Ataç'ın bu satırlarını okuyunca insan elinde olmayarak şaşırıyor." diyor. Demek kişi elinde olarak da şaşırırmış. Kimi elinde olarak, kimi de elinde olmayarak...

Ne güzelliği varmış Salâh Birsel'in o şiirinin? öyle şiir mi olurmuş? "Salâh Birsel'in güdümlü edebiyat yapanlara dair söyleyecekleri varsa tutar bir makale yazar, söyleyeceklerini duyururdu." diyor. Ben de sorayım Bay Sabih Şendil'e: Onun bu söyledikleri, örneğin Orhan Veli'nin "Ciğerci Kedisinin Cevabı" adlı şiiri için de söylenemez mi? Ben çok severim Orhan Veli'nin o şiirini, Salâh Birsel'in şiirini beğendiğimi anlatırken de onu örnek göstermiştim, Salâh Birsel'in yazdığı şiirin onun gibi olmadığını, bir eksiklik duygusu bıraktığını söylemiştim. Ama Orhan Veli için de "Ötekine berikine, açlık sözü edenlere karşı bir diyeceği varsa tutsun bir yazı yazsın, onda anlatsın" denebilirdi. Öyle sanıyorum, denildi de, şiirin belli, belirli konuları olduğunu, onlardan dışarı çıkmaması gerektiğini sanan-

lar öyle düşünürler. Anladığıma göre Bay Sabih Şendil de akıllı uslu kişilerden, bellenilmiş konulardan çıkmamasını istiyor şiirin.

Ama benim için şiir, o dapdaracık alanda kalmak zorunda değildir, her konuya el uzatabilir. Şiir diye yazılmış bir şey hoşuma gitti mi, ben ona şiir demekten çekinmem. Bir de şu var: Orhan Veli'nin "Ciğerci Kedisinin Cevabı" adlı şiiri bize bir düşünceyi kısaca, birdenbire anlatıveriyor. Anlatmaktan öte: Duyuruveriyor bize onu, içimizde aydınlatıyor onu. Salâh Birsel'in "Şiir Dersi"nde de var öyle bir güç. Bir deneme yazısında uzun uzun açıklanması gerekecek bir düşünceyi, şiir yoluyle bize derli toplu, birdenbire sezdiriveriyor. Bay Sabih Şendil beğenmemiş o şiiri, ne yapalım? ben beğendim. Beğenince de Bay Sabih Şendil'den çekinecek değilim ya! söylerim beğendiğimi.

Üzülmüş Bay Sabih Şendil, "Yoksa üstadın (eksik olmasın!) şiir zevki değişti mi?" diyor. Bilmiyorum değişti mi? Yalnız şunu biliyorum: Bay Sabih Şendil'in şiirlerini eskiden de sevmezdim, şimdi de sevmiyorum.

Son Havadis'in "Sanat-Edebiyat" sayfasında iki şiir var. Biri Metin Eloğlu'nun, *Akşam*'dan alınmış. Bence Eloğlu'nun en iyi şiirlerinden biri. Biliyorum, "Fantirifitton" gibi onu da okuyacağım bütün tanıdıklara.

Öteki şiir Bay Sabri Soran'ın. Biraz şairce, yani "şairane". Olsun! "şairane"nin iyisinden. Hoşuma gitti.

Çarşamba, 10 Mart

ANA VATAN.— Ankara gazetelerinden birini uzaktan gördüm. Üzerinde kocaman bir yazı: "Bayar, anavatana avdet etti." Bunu yazan, hiç şüphesiz, bilmiyor Türkçeyi, bilmek de istemiyor, düşünmeden yazıyor. "Ana vatan" ne demektir? "Ana vatan" sömürgeleri olan ülkeler için kullanılır, sömürgeler de biraz vatan sayılır ya, onları yöneten devletin asıl toprağı "ana vatan"dır. İngiltere ecesi sömürgeleri dolaşmağa çıkar, gene kendi topraklarında, "vatan"dadır, sonra Büyük Britanya'ya, "ana vatan"a döner. Bizim bildiğimiz, Bay Bayar, Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmişti, zaten bizim sömürgelerimiz de yoktur ki gidip onları dolaşsın.

Gazeteye o başlığı koyan yazar, bilmiyorum kim olduğunu, bana öyle geliyor, "ana vatan" sözünün "vatan anamız" sözü ile bir anlamda olduğunu sanmış, Türkçeyi bilmediğinden..

Türkçeyi bilse, "avdet etti" de demez, "yurda döndü" derdi. Böyle demesinde de hiç bir kabalık olmazdı.

Pazartesi, 15 Mart

HORTLAK.— Bir aydınımızla konuşuyordum büğün. Şundan açtı, bundan açtı, sonra zamanının aşağılığına pek bir üzülüyormuş gibi "Canım!" dedi, "nedir bu şiirler böyle? Vezni yok, kafiyesi yok, neresine şiir diyorlar bunların?" Benim öyle şiirlerden hoşlandığımı biliyor da bana çatmak mı istedi? yoksa benim de kendisi gibi düşüneceğimi mi sanıyor? kestiremedim orasını. Bir cevap da vermedim. Otuz yıl, yirmi beş yıl önce olsaydı ölçüsüz, uyaksız şiirleri savunmağa kalkardım, belki kızar da kavga ederdim. Ama büğün sadece şaştım, "Demek böyle düşünenler de varmış!" dedim içimden.

Ölçüsüz, uyaksız şiirlerin yeni başladığı günlerde o aydınımız gibi söyleyenler çoktu, onlara anlatmak, gerekince onlarla savaşmak bir borçtu boynumuza. Artık değil. Bunca yıldır anlamamışlar, ölçüsüz, uyaksız şiir de olabileceğini kavrayamamışlar, Orhan Veli'yi, Oktay Rifat'ı, Metin Eloğlu'nu okumamışlar, yirmi beş yıldır oldukları yerde kalmışlar, boştur onlarla tartışmağa girişmek. İstediklerini söylesinler. Göremiyorlar yeni şiirin kazandığını, bütün önyargıları yendiğini. Yeryüzünde düşünce, sanat işlerinin kendilerinin daha birer öğrenci oldukları günlerdeki gibi kaldığını sanıyorlar. Öyle kimselerle konuşmak bir bakıma eğlenceli de olabilir...

Ama ben hortlak görmüşçesine ürperdim.

Çarşamba, 17 Mart

ÖYKÜNMEK.— Salâh Birsel, *Yenilik* dergisinde Bay Adnan Benk'e çatmış, o da *Dünya*'nın sanat sayfasında cevap veriyor. Şöyle başlıyor yazısına: "Salâh Birsel, *Carrefour*'daki, (kendisi *Les Nouvelles Littéraires*'deki diyor ya, belli ki kalemi sürçmüş. Yok mahsus yaptıysa, "Ben ne bileyim hangisinde olduğunu?

Okumam o türlü gazeteleri!" demek istemişse, onu da doğrusu yakıştıramam kendisine. *Carrefour*'u, *Les Nouvelles Littéraires*'i okumayı bayağı bulan bir kişi, bir gazetenin sanat sayfasını yönetmeğe kalkmaz. Neyse!...) *Carrefour*'daki 'Le Journal d'André Maurois' başlığına özenerek 'Salâh Birsel'in Günlüğü' adını verdiği yazılarında..." İyi ya, S. Birsel'in buna Maurois'dan özendiğini nereden çıkarıyor? Yeryüzünde günce, yahut "günlük" tutan yalnız Maurois mı var? Öyle sanıyorum, S. Birsel pek ilgilenmez Maurois'nın güncesine, "günlüğünü" yazmağa başlarken onu belki düşünmemiştir bile. Bir Fıransız şairi, yanılmıyorsam Boileau, "Lahana dikmek de birine öykünmektir (birini taklit etmektir)" demiş, bunun için her günce yazanın şundan bundan özendiğini söylemek doğru olmaz. Biri kalkıp da "Avrupa gazetelerinde bir dergiler arasında sütunu vardır. Bay Adnan Benk bundan özenip..." dese, doğru bulur musunuz?

Bay Adnan Benk'in söyledikleri arasında bence de doğru olanlar var. Örneğin Salâh Birsel "Şair kelimelerin üzerinde çok durmak, az bilineni, sözlüklerde unutulmuş olanı değil de yığınların dilinde yerleşmiş olanı seçmek zorundadır." demiş. Oysaki hikâyeci, denemeci yeni sözleri kullanabilirmiş... Bay Adnan Benk takılıyor bu yargıya, şairin de yeni sözler kullanabileceğini söylüyor.

Yalnız yeni sözler mi? Birtakım eski sözleri, şu ölmüş denilen sözleri sevip de diriltmeğe çalışmak tam şaire yakışacak bir iş değil mi? "Yığınların diline yerleşmiş..." Hep bu yığınları düşünmek... Benim bildiğim Salâh Birsel, şairin ille yığınlar için yazmasını isteyen kişilerden değildi. Yoksa o da mı değişiyor?..

Salâh Birsel'in o sözleri ne zaman yazdığına baktım: "3 Aralık 1951." Yoksa o günden beri mi değişti? Acaba büğün de doğru bulmuyor mu şairin yeni tilcikler kullanmasını?

Yığınların bilmediği tilcikleri kullanmak, yazıya bir karanlık verir. Böyle olduğuna göre asıl hikâyecinin, denemecinin çabuk anlaşılmayacak tilciklerden çekinmesi gerekmez mi? Karanlık şiire nesirden daha çok yakışmaz mı?

Perşembe, 18 Mart

KARIŞMAK.— Salâh Birsel "günlüğüne" 12 Şubat 1954'te yazdığı parçada bana da ilişiyor. Gene günlüğün bir parçasında, dergi çıkaranların güzel yazı aramadıklarını, yalnız dergiyi doldurmağa baktıklarını söylemişti. *Yeditepe*, Orhon Arıburnu'nun bir şiirini göze çarpmaz bir yere koymuş, kendisi o şiiri çok beğendiği için buna da kızmış.

Ben, *Türk Dili*'nde buna dokunmuştum. "Bir şiirin güzelliği görecedir. Bir dergi de boyuna iyi şiir, iyi yazı ayırmaz, değerine inandığı bir yazarın her yazısını koyabilir, ona okurlara yeni yazılarını bildirmek imkânını verir." gibi bir şey söylemiştim.

S. Birsel "Bir şiirin iyiliği, güzelliği görece midir, bunu tartışacak değilim. Ama, madem ki, Ataç'a göre bu işler bu kadar görecedir, o halde kendisi de benim yargılarıma karışmaktan 'çekinmeli değil mi'dir?" diyor.

Ben karışmıyorum ki S. Birsel'in yargılarına. İşte Muzaffer Tayyip'in bence oldukça zayıf bulduğum bir şiirini o çok beğeniyor. Beğenir, ben ne karışırım?... Ama bir dergi hep iyi, güzel yazı arayamaz, her hafta, yahut her ay bir seçme yazılar kitabı çıkarılamaz, bir şiiri siz beğenmezsiniz de ben beğenirim demek bir yargı mıdır?

Severim Salâh Birsel'i, ama her zaman anlayamıyorum düşüncelerini, ben de ona kendi düşündüklerimi anlatamıyorum.

Cumartesi, 20 Mart

GEORGES DUHAMEL.— Fıransız romancısı Monsieur Georges Duhamel'i bir kere gençliğimde görmüştüm, otuz dört, otuz beş yıl oluyor. *La Possession du Monde*'u, *La Confession de Minuit*'yi daha yeni yazmıştı, Goncourt ödülünü o günlerde almıştı, adı birdenbire bütün Avrupa'ya, belki bütün dünyaya yayılmıştı. Ben de hayrandım. Bir kahvede görmüştüm onu, kim tanıtacak beni ona? oturduğum köşeden öyle uzun uzun baktım, büyük bir yazar diye sevinerek, içimde bir ateş duyarak baktım.

Ünü arttı günden güne, şimdi Fıransa'nın yaşayan en büyük romancılarından biri diye anılıyor. Kitapları kolay okunup anlaşılır, anlattığı hikâyeler çoğu sarar insanı... Ama yıllar su kattı benim hayranlığıma. Belki de "Académie"ye girdiği, birta-

kım derneklerin, birliklerin başkanı olduğu, kısacası kendisine bir resmîlik, nasıl söyleyeyim? bir "yerleşmişlik" geldiği içindir. Yıllardan beri değişmiyor Monsieur Duhamel, şüphesiz olarak biliyoruz ki artık değişmeyecek, bundan sonra hiç bir kitabı, hiç bir yazısı kimseyi şaşırtmayacak, geçmişe, göçmüşe karışmış gibi bir hali var.

Büğün bir konuşması varmış, bilmiyordum, gidemedim. Dinleyenler beğenmişler. Akşam tanıdım kendisini. Çok sevimli adam, tatlı konuşuyor. Öyle "Hep ben söyleyeceğim" diyenlerden de değil, karşısındakini de konuşmasına bırakıyor, onu da dinlemesini biliyor.

Belli ki pek sevmiyor yeni sanatı, günümüzün güzelliğini kurmağa çalışan sanatı. Merak da etmiyor onu, genç şairlerin, genç romancıların yazdıklarını okumuyor.

Salı, 23 Mart

PARENTHÈSE.— Büğünkü *Son Havadis*'te, "Sanat-Edebiyat" sayfasında Bay Sabih Şendil'in "Ataç'a Cevaplar" yazısı var. Ama gazete onun da, benim de bu tartışmayı kapatmamızı istiyor. Peki. Ben de hoşlanmıyorum o tartışmadan, bir diyeceğim de kalmamıştı.

Yalnız şunu söyleyeceğim. Bay Sabih Şendil benim bir tümcemi (cümlemi) anmış yazısında "... bunlar Orhan Veli'nin (Ciğerci Kedisinin Cevabı) adlı şiiri için de..." Okurlarımın bilmelerini isterim: *Parenthèse* noktalama işaretini ben böyle yerlerde kullanmam, Bay Sabih Şendil onu kendiliğinden katmış benim yazıma. Benim bildiğim *parenthèse* "söz dışı, konu dışı, dışarı çıkartma" demektir, o işaret içine alınan sözleri okumasanız da olur, tümce eksik kalmaz, anlamı bozulmaz.

Bizim yazarlarımızın çoğu neden yanlış kullanıyorlar o işareti? Anlamayacak ne var? bilmiyorlar ne demek olduğunu da onun için. "Kıtırbom, cumburlop" der gibi "parantez" demeyi öğrenmişler, ne işe yarayacağını düşünmüyorlar, umursamıyorlar. Hep ezbercilikten geliyor. Ezbercilik, anlamadan öğrenme demektir. *Parenthèse* sözünün bir anlamı olabileceğini düşünmedikleri için de *"parantez"* diye yazıp biçimini değiştirmekten, bozmaktan çekinmiyorlar.

Dikkat de etmiyorlar. Firenkçe kitaplarda görüyorlar o işareti, neye konmuş? "tırnak" denilen işaretten ayrımı nedir? aramak akıllarına bile gelmiyor.

Ne yalan söyleyeyim? bir yazıda öyle gelişigüzel konulmuş *parenthèse*'ler gördüm mü okumam o yazıyı. Anlarım ki yazar ezbercinin biridir, düşünmekten hoşlanmayan bir kişi...

* * *

Monsieur Duhamel büğün ikinci konuşmasını yaptı: Günümüz Fıransız edebiyatı, şiir, roman, eleştirme... Bir saata, iki saata sığacak bir konu değil elbette. Ama Monsieur Duhamel, çoğunluğun alıştığı şairlerden, romancılardan, eleştirmecilerden başka kimsenin adını anmadı. Saint-John Perse, Audiberti, Michaux, Tardieu, André Dhotel. Bataille, Blanchot yok... Bu söylediklerim öyle pek de genç adamlar değildir, ama "Académie" bilmiyor onları, bilmek istemiyor... Büğünün edebiyatı değil, dünün edebiyatı...

Oysaki gençliğinde yeniye ilgilenen bir adamdı Monsieur Duhamel, Monsieur Claudel'in önemini ilk anlayanlardandı. Yaşlandığı için mi böyle değişmiş, yeniyi merak etmez olmuş? Sanmıyorum, [yaşlanma] yeniye merakı söndürmez insanda. Yaşlanmış bir kişi yeniyi beğenmese, anlamasa bile gene gözlerini kapatmaz, ilgilenir, beğenmediği için, yolu yanlış bulduğu için öfkelenir, bağırır, köpürür, çirkin bulduğu o yeni ile savaşır. Hayır, yaşlılığından değil Monsieur Duhamel'in, yerleşmişliğinden. Breton'u anmadılar mı, Breton çöktü, yıkıldı, yok oldu sanıyorlar. Sainte-Beuve ile çağdaşlarının Stendhal'i, Baudelaire'i küçümsemeleri gibi...

André Gide'i neden sevmiyor Monsieur Duhamel, anlıyorum, André Gide seksen yaşında da o merakı yitirmemişti, yeniliklere ilgileniyordu, durmamıştı, yerleşmemişti. "Académie"lere inananlar işte bunu akıllarına sığdıramıyorlar.

Cuma, 26 Mart

YENİ BİR DERGİ.— İstanbul'da *Onüç* adında bir dergi çıkıyormuş, bilmiyordum, daha geçen gün geçti gelime. İlk sayısı

13 Şubatta, ikinci sayısı 13 Martta çıkmış. İlk sayı, dergiyi yönetenlerin umduklarından "daha büyük bir alâka ile karşılanmış". Kapağa baktım, gördüğüm adların birini bile tanımıyorum. Öyle sanıyorum, hepsi de genç daha, belki okulu bitirmemişler. Kim çıkarıyor diye baktım: Bay Ahmet Tirali, hikâyeci Naim Tirali'nin kardeşi, yahut amcası oğlu olacak...

Okudum o dergiyi, doğrusu, beğenmedim içindeki yazıları, bir acemilik, bir çocukluk var hepsinde, Acemilerde, çocuklarda gerçekten yenilik olmaz. Yenilik, çalışmakla, düşünmekle varılan bir erdemdir. Beğenmedim ya, gene de sevimli buldum o dergiyi. O çocukların kendilerini tanıtmalarını, başarıya ermelerini dilerim.

Ama şunu söyleyeyim kendilerine: Böyle kendi aralarında kalmasınlar, büyükler içine karışsınlar. Kendi kendilerine kalırlarsa, biribirinin yazılarını beğenirler, daha ustaca yazmağa özenmezler. Çocuk, çocuk olduğunu kabul etmemelidir, yoksa kurtulamaz çocukluktan.

"İçindeki yazıları beğenmedim." dedim. Hepsini [değil], birini çok sevdim. İkinci sayıda Bay Adnan Özyalçıner'in "Kenar Mahallelerden" adlı yazısı. Belki büyük bir şey yok içinde, ama Bay Özyalçıner Türkçeyi iyi kullanıyor, tatlı tatlı anlatmasını biliyor, okumağa başladınız mı, bırakamıyorsunuz yazısını. Yarının iyi yazarlarından olacağını umarım.

Salı, 30 Mart

"NİLGÜN".— Yıllardan beri Türkçe bir filim görmemiştim. Doğrusunu söyleyeyim, adı *Ankara Postası* mıydı neydi, yanılmıyorsam ilk Türk filminden sonra çevrilenleri görmedim. Sinemaya çok az giderim de onun için. Bu yıl bir hal oldu bana: Hoşlanmağa başladım sinemadan. Bir de yerli filim göreyim dedim...

Bu *Nilgün* meğer Bay Münir Hayri Egeli'nin elinden çıkmış. Biletimi alıp yerime oturduktan sonra öğrendim. Önceden bilseydim gitmezdim. Bay Münir Hayri Egeli'den benim beğenebileceğim bir şey beklemem. Bu filmi seyrederken de sıkıldım, çok sıkıldım.

Kelimenin iki anlamıyle de sıkıldım. Öyle olurum ben: Okuduğum, gördüğüm, duyduğum bir şeyi pek zayıf, pek saç-

ma bulursam, içime bir utanma gelir. Bu filmi seyrederken de öyle oldum. Bir iki yerinde değil, birçok yerinde, belki başından sonuna kadar.

Bay Refik Halit Karay sevdiğim yazarlardan değildir. Son yıllarda yazdıklarını okumadım. Ama ak perdede gördüğümüz *Nilgün*'ün onun romanı ile bir benzerliği olabileceğini sanmıyorum. Bay Refik Halit Karay ne de olsa görgülü, usta bir yazardır, bu kadar saçma bir hikâye uydurup da yazmaz. *Nilgün* filminin ne olduğu da anlaşılmıyor. Herhalde ben anlayamadım. Roman öyle değildir elbette, anlaşılır bir hikâyesi vardır. Biliyorum, çok okundu, beğenildi. O kadar ki onun yazıldığı günden beri nice kimseler, yeni doğan kızlarının adını Nilgün koydular. O romanı okuyup beğenenler, karışık, zor anlaşılır hikâyelerden hoşlanacak kimseler değildir. Ak perdede gördüğümüz *Nilgün* ise kimseyi kızının adını Nilgün komağa özendiremez.

Bu filim kötü düşünülmüş, kötü oynanmış, kötü çevrilmiş... Eğlenceli bir tek şeyi var: Oynayan bayanlardan birinin adı Anny Bal... Belli ki ünlü komutan Annibal'i hatırlatsın diye takılmış bir ad. "Annibal" deyince büyük askeri düşünüyoruz, yanılmıyorsam bir gözü de körmüş, oysaki karşımıza güzel bir bayan çıkıyor...

Üzülerek şunu da yazayım: Ak perdede bir öpüşme olunca, salonda birtakım insanlar acayip sesler çıkarıyor. Ankara'da sinemaya giden kimselerin böyle bayağılıklardan vazgeçtiklerini sanıyordum. Çoktandır bırakmışlardı da... Yeniden başlamışlar. Bu gerileme insanın gücüne gidiyor. Bence bir cezası olmalı bunun, öyle kimseleri tutup atmalı salondan. İçlerinden ne geçirirlerse geçirsinler, karışılmaz, ama belli etmesinler. Terbiyeli adam, medenî adam o türlü arzularını gizlemesini bilen adamdır.

Çarşamba, 31 Mart

R. H. KARAY.— Dün sinemada *Nilgün*'ü gördükten sonra Bay Refik Halit Karay'ı düşündüm. Sevmesine sevmem ya, öyle bir filmin başında adı görülecek yazarlardan da değildir, ondan çok yüksektir. *Kirpi'nin Dedikleri*, doğrusu, cesaretli yazılardı. Unutmayalım ki Bay Refik Halit Karay, büğün çok kimsele-

rin yazdığı, "yaşayan dil" dediği Türkçeyi kuranlardandır. Öz Türkçeye gitmedi, gidemez, uğraştığı kavramlar çok değildir de onun için, bulduğu ile yetinir. Ama düşüncesini, birtakım pöhpöhlü, iri lakırdılarla süsleyip derin göstermeğe de özenmemiştir. Açık yazar, yalın yazar... Şimdi bilmiyorum, eskiden öyleydi. Bana öyle geliyor ki büğün de "diğer taraftan", "sahip olduğumuz", "bu vaziyet muvacehesinde" gibi sözleri söylemez, "yapmış bulunuyoruz, etmiş bulunuyoruz" diyemez, Türkçe duygusu vardır onda. Belki de yanılıyorum, eskiden kalma bir kanımı söylüyorum.

Her ne ise, bu sabah bende onun yazılarını okumak dileği uyandı. Yenilerini okumayı göze alamadım. Kitapçıya uğradım, *Memleket Hikâyeleri*'ni sordum. Tükenmiş. Kaç yıldır yeniden basılmamış. Üzüldüm.

Hatırımda kaldığına göre güzel bir kitaptır o. Şimdi yazılan köy, taşra hikâyelerinden çok üstündür. O kitapta gerçek bir sanat kaygısı vardı. Bay Refik Halit Karay'ın yükselmek, kendini aşmak istediği sezilirdi. Sonra *Ay Dede* gazetesini çıkardı, *Ağu Paşanın Hatıratı*'nı yazdı, kendini kolay bir edebiyata verdi, bir daha da bırakmadı o yolu. Biz de umut veren bir yazarı yitirdik. Geçenlerde bir kitapçıda, resimli kapak içinde, onun bir romanını gördüm: Belli ki kalabalık için, öyle titiz olmayan kimseler için yazılmış bir roman, belki de bir polis romanı. İçim burkuldu. Ne yapsın? geçinecek! Çok zordur bu ülkede böyle inmek'ten kurtulmak.

* * *

Kitapçıda *Memleket Hikâyeleri*'ni bulamadım, ama benim *Ararken* çıkmış, onu gördüm. Kapağı beğenmedim doğrusu: Pek kara, kitabın adı da zor okunuyor. Gene de sevindim, çocuk gibi sevindim...

Biraz sonra masamın üzerinde koca bir paket buldum. *Ararken*'den göndermiş. Arkadaşlara, dostlara dağıtılmalı. Ama yazarlara göndermiyorum. "Şunun için bir şey yazın" demiş gibi oluyor. Oysaki bilirim bizim yazarları: Okumadan bir şey karalayıverirler. Övseler de sinirime dokunur, yerseler de.

Cuma, 2 Nisan

ANLAYIŞ.— Sabahleyin yolda Bay İlhan Geçer'i gördüm, elime bir *Hisar* tutuşturdu. Bay İlhan Geçer, Bay Başaran'ın kitabı için bir şey yazmış. Bir yerinde şöyle diyor: "Şiirde ahengin ve musikinin tamamen aleyhinde olan Ataç bile Başaran'ın şiirlerindeki ahenksizlikten şikâyetçi."

Gülmem tuttu bunu okuyunca! Bay İlhan Geçer acaba benim hangi yazımdan, hangi sözümden çıkarmış "şiirde ahengin ve musikinin tamamen aleyhinde" olduğumu? Yani şiir ille ahenksiz olmalı, takır tukur olmalı mı demişim ben? Sormalı bunu Bay Geçer'e...

Değmez sormağa. Benim kim bilir hangi sözümü yanlış anlamıştır. Belli ki öyle pek düşünmeden yazıyor. Düşünse "şiirde ahengin ve musikinin" der miydi? O "ve" şiirde ahengin başka, musikinin başka olduğunu sandırıyor. "Şiirde ahengin, musikinin..." derdi. Böyle denince "musiki", "ahenk" sözünü kuvvetlendirir, "ve" koydunuz mu büsbütün değişir... Bay Geçer gelişigüzel yazıyor, benim sözümü de gelişigüzel okumuş, yahut dinlemiştir. Değmez sormağa. Öyle sanıyorum ki pek anlamaz ne sorulduğunu.

Cumartesi, 3 Nisan

GÖRMÜK.— Kaç yıldır Fransızca oyun görmemiştim. Türkçesi bile yoruyor beni. Görmükte, yani "tiyatroda", kımıldamadan, kıpırdamadan, öyle oturacaksın, sıkılsan da kalkıp gidemezsin, hiç olmazsa perde arasını bekleyeceksin. Oyunları da evimde oturup okumayı yeğlerim.

Ama bu sefer Fransız Büyükelçiliği bana da bilet göndermiş. Büğün *Le Cid*'i gördüm. Severim Corneille'i, bence Racine'den üstündür o. Biliyorum, Racine daha ince, daha titiz bir şairdir, kişioğlunun gönlünü almakta, tutkuları çözümlemekte Corneille'den çok ileri gitmiştir. Doğru, doğru ya nasıl söyleyeyim? bir çeşit kendini beğenme sezilir onda, pek belli eder olgunluk, kusursuzluk kaygısını. Sağ-beğeniye (zevk-i selime) pek bağlıdır. Racine çağının, XVII. yüzyıl Fransa'sının, daha doğrusu XIV. Louis sarayının incelik, kibarlık ilkelerinden, kurallarından bir türlü ayrılamaz, krala saygı, büyüklere saygı,

Boileau'ya saygı. Bu kadar saygı bunaltıyor insanı! Oysaki Racine, kendisinin bütün o insanlardan çok üstün olduğunu bilirdi elbette. Kendi kendine kalınca kim bilir ne kadar küçümserdi o insanları! Küçümseme, hafifseme üzerine kurulmuş bir saygı. Hesaplılık, hep hesaplı davranış. Bunun içindir ki bütün eserinde şöyle içten kopmuş belki bir mısra bulamazsınız. Pascal "Ben, nefret edilecek bir şeydir." demiş, bu öğüde Racine kadar uymuş belki hiç bir şair yoktur. Çekinir kendini söylemekten, eserine kendini karıştırmaktan. Oyunlarını okurken karşınızda büyük bir yazar görürsünüz, bir kişi bulamazsınız. Stendhal'in onu sevmemesi, öyle sanıyorum, bu yüzdendir.

Corneille'de ise bir yenilik, bir tazelik vardır. Hele *Le Cid*'de! Büğün görmükte dinlerken gene çok hoşuma gitti. Bütün mısralardan bir gençlik kokusu geliyor sanki!... Doğrusu, iyi de oynamadılar. Belli ki Monsieur Julien Bertheau ile gelen oyuncuların çoğu *tragédie* oynamağa alışık değil, gereken deyişe erişemiyorlar. Bunu başarabilecek olanların oyununu da ötekiler bozuyor. Birlik yok aralarında. Oysaki bir *tragédie*, bir manzum *tragédie* oyuncularda birlik ister. Ne var ki *Le Cid*'in güzelliği gene de gösteriyor kendini.

Eleştirmeciler "Falan oyuncu eseri kurtardı." diye bir söz söylerler, *Le Cid*'de tam tersine, eser oyuncuları kurtarıyor.

Pazar, 4 Nisan

İKİ GÜLDÜRÜ.— Dün akşam gene görmükteydim. *La Cuisine des Anges* adlı bir güldürü oynadılar. Ahlâk ilkelerini hiçe sayan çağımızın damgasını taşıyor: Çekinme adam öldürmekten. Üç kürek yargılısı, ikisi adam öldürmüş, biri birçok kimseleri dolandırmış, bu oyunda da iki kişiyi temizliyorlar ortadan. Öldürenler sevimli, öldürülenler sevimsiz...

Böyle şeyler Tristan Bernard'da vardır, ama bu oyunun yazarında (adını unuttum), Tristan Bernard'ın gücü yok, *comédie*'ye varamıyor, *vaudeville*'de kalıyor. Tristan Bernard da, doğrusu, büyük bir şey değildi, ona benzemeğe çalışanlar hiç çekilmiyor. İlle ahlâk ilkeleri! diye tepinenlerden değilim, adam öldürenlerden tiksinirim, ama öldürmenin doğru olup olmayacağını tartışmağa kalkanlara da karışmam. Ne var ki bu güldürü-

yü yazan, böyle tartışmalara girişecek yazarlardan değil, boyundan büyük işe kalkmış. Bayağılaştırıvermiş konuyu, şaka ediyor ölümle. Belki bir tavuk kesemeyecek, ömürlerinde bir kürek yargılısının elini sıkamayacak, dolandırıcılardan bucak bucak kaçan insanlar da oyundur diye gülüyor... İşte, budur sanatın alaya alınması.

Büğün öğleden sonra da *Treize à table* (Sofrada On Üç Kişi) adlı güldürüyü oynadılar. *Melekler Yemek Pişiriyor* oyunundan çıkarken kızmıştım, bundan çıkarken utandım, sonuna kadar oturduğuma utandım, güldüğüme utandım. Yazarın istediği sadece eğlendirmekmiş, ama eğlendirmek için ille bayağılaşmak mı gerek?

Belli ki yazar beceriksiz bir adam. Üç uzun perdeyi doldurmak istiyor, bir şey uyduramıyor, bir dediğini bir daha, bir daha söylüyor. Bu yetmemiş, oyuna bir konu daha karıştırmış. İkinci konu, olayların zoru ile kahraman gözüken adam konusu, ilgi uyandırabilir, bunun üzerine güzel bir *comédie* yazılabilir, ama yazarda yok ki onu başarma gücü! En bayağısından bir *vaudeville* yazarı.

Çevirmişler bunu Türkçeye, İstanbul'da oynuyorlarmış. Öyle bir bayağılık bulurlar da kaçırırlar mı hiç?

Akşam üzeri, yeni açılan "Centre culturel français"de oyuncularla konuştuk, şiir okudular. Kendileri sevimli insanlar, belli ki onlar da hoşlanmıyor o güldürülerden, Musset oynamak, Racine oynamak istiyorlar. Ama halkın, kalabalığın beğenisine uyacaklar... İyice, anlayışlı oyuncunun o türlü güldürüler oynamak zorunda kalması gücüne gidiyor, insanı, âdeta isyan ettiriyor. Belki o güldürüleri yazanlar da yazdıklarından üstündür. Ne yapalım bir müşteriyi düşünmemek olmaz. Sanatın paralı müşterisi de bu bayağılıklardan hoşlanıyor.

Salı, 6 Nisan

BİR OYUN, BİR FİLİM. — Dün akşam M. André Obey'nin *L'Homme de Cendre*'ını oynadılar. Güzel eser, o iki güldürünün bayağılığını unutturuyor. Fıransız oyuncularının Ankara'dan ayrılmadan öyle bir oyun oynamalarına sevindim, bizde iyi bir anı bırakacaklar.

Ama, doğrusunu söyleyeyim, o oyunu okurken daha çok beğenmiştim. Daha iyi anlamıştım da onun için. Öyle sanıyorum, ben hoşlanıyorum görmükten, anlamıyorum. Eskiden anlar, hoşlanırdım, yahut bana öyle gelirdi. Yıllardır unuttum, yitirdim o alışkanlığı. İyi de oynadılar. M. Bertheau ile M. Fleur, M. Guisin çok iyiydi. Kadınlar önemli değil o oyunda, onun için Madame Godeau için de, Madame Touret için de bir şey denemez. İkisi de şüphesiz iyi oyuncu, ama bunda nasıl göstersinler kendilerini? Madame Godeau, *Le Cid*'in Infante'ında iyi bir *tragédie* oyuncusu olduğunu göstermiştir, çok daha güçtür Infante'a çıkmak, oyunda silik bir kişidir de onun için. Madame Touret çok sevimli bir Chimène idi.

Büğün öğleden sonra Büyük Sinema'da *Viva Zapata*'yı gördüm. Marlon Brando şüphesiz büyük bir oyuncu. Mr. Steinbeck'in eserine gelince, ne yalan söyleleyim? anlamıyorum o yazarın o kadar beğenilmesini. Bir basitlik var onda. Fıransız romancısı Charles-Louis Philippe, artık ince sanattan bıkıldığını, dünyanın yalası beklediğini söylemiş. Mr. Steinbeck gibi yazarların beğenilmesi belki de bunun içindir.

Pazar, 11 Nisan

YOLCULUK.— Adana'ya gidiyorum büğün. Ne zaman gitsem Adana'ya, bir sevinç duyarım içimde. Çok sevdiklerim vardır orada, şehri de severim, bütün Çukurova'yı severim. Biliyorum, şehir güzel değildir, ne İstanbul'a, İzmir'e benzer, ne de Ankara'ya. Gene de ben Adana'yı İstanbul'dan da, İzmir'den de yeğlerim. Ankara başka. Ah! bu Ankara'nın yüksekliği olmasa! Damarlarım gergin, dokunuyor bana buranın yüksekliği. İngin yerlere gittim mi, daha bir iyilik, daha bir ferahlık duyuyorum kendimde. Adana'ya gideceğime biraz da onun için seviniyorum.

Sonra yolculuğun keyfi var. Bir türlü fırsat olmadı, büyük yolculuklara çıkamadım. Oysaki Avrupa ülkelerini, Amerika'yı, bütün dünyayı görmek isterdim. Bazı yokluyorum da kendimi, içimde serüvenler isteyen bir adam buluyorum. Biliyorum serüvenci olmadığımı, bir yere bağlanıp oturan kişilerdenim. Gerçekten serüvenci olsaydım, ne yapar yapar dolaşır-

dım yeryüzünü. Gerçekten serüvenci olanlar fırsat mı bekler başlarını alıp yollara düzülmek için? kendileri yaratırlar fırsatı. Ama insanoğlu tek parça değil ki! Bencileyin bir yerde oturanlarda bile bir serüvenci var, serüvencilik eğilimleri var, ara sıra gösteriyor kendini.

Birkaç kitap alıyorum yanıma, saymadım ya, onu, on ikiyi aşkın. Bırakamıyorum, tam çantamı kapatırken şu da kalmasın diyorum. Biliyorum ki okuyamayacağım, çantamı götürdüğüm gibi getireceğim, açmadan. Yolculukta okuyabileceklerini sananlar yanılırlar. Gördüğü yerler ilgilendirir kişiyi, kitap okumağa vakıt kalmaz. Hem okuyacak olduktan sonra neden yolculuğa çıkmalı? Evimiz, odamız o işe daha elverişli değil mi? Ama olmuyor işte, yanımda kitap bulunmadı mı, bir eksiklik duyuyorum. Okumayayım, ama yanımda dursun...

Bu son günlerde Monsieur Paul Léautaud'nun *Passe-Temps*'ını okuyorum, yeni değildir o kitap, ama şimdiye kadar getirtememiştim. Çabucak tükenirdi o adamın kitapları, yeniden de bastırtmak istemezdi. Radyo konuşmalarıyle ün kazandıktan sonra biraz daha yumuşadı, yakında belki *Le Petit Ami*'yi de yeniden bastırtır. Onu okumuştum, ama otuz yıldan çok oluyor, hem de kitap halinde değil, *Mercure de France* dergisinde okudum. Şimdi iyice hatırlamıyorum, yalnız çok güzel bir şey olduğunu biliyorum, Monsieur Léautaud'nun yazdığı her yazı gibi. Şimdi okuduğum kitap da öyle. Şüphesiz büyük bir şey söylemiyor, öyle derin bir düşünür değil, ama süsten, edebiyattan uzak, sade bir söyleyişi var, her sayfasına vuruluyor insan. Benim André Gide'e benzemek istediğimi sanırlar, doğrusu ben de bir zaman öyle sandım, yanlış, şimdi iyice anlıyorum ki ben bütün ömrümce yalnız Monsieur Léautaud'ya benzemek, onun gibi yazmak istemişim. Başarabildim mi? ummuyorum. Bir kere bende onun cesareti yok, aklından her geçeni söylüyor, kimseyi üzmekten, kırmaktan çekinmiyor. Tam özgür bir adam. Özgürlüğü aradığı için özgür olmamış, yaradılışından öyle. Onu hapse, dört duvarın arasına kapatsanız, gene yitirmez özgürlüğünü.

Pazartesi, 12 Nisan

ADANA.— Dün akşam vardım Adana'ya, motorlu tren bir saata yakın gecikme yaptı. Toroslar'ı karanlıkta geçtik, bütün o bayıldığım yerleri göremedim. Dönüşte de o yoldan gitmeyeceğim. Buna üzüldüm doğrusu. Gelecek yıl gene gelirim buraya, ama bakalım ben gelecek yıla sağ kalır mıyım?

Sabahleyin otelden paltoyla çıktım, sonra sıcak bastı sevindim, ısınacağım diye sevindim. Öğleden sonra gene giydim paltoyu. Kötüdür Adana'nın soğuğu, sıcağı da çekilmez, soğuğu da... Nemli de onun için.

Şehri biraz dolaştım. Her gelişimde burayı değişmiş bulacağımı umarım, her gelişimde de umut kırıklığına uğrarım. Adana bir Asya şehri olmaktan bir türlü çıkamıyor. Oysaki bu zengin yer ne güzel bir şehir olur! Birtakım yeni yapılar var, oturduğum otel çok iyi, ama eskiyi kaldıramıyorlar. Biz yapmak gerektiğini anlıyoruz, yapmanın yanında yıkmanın da gerektiğini anlayamıyoruz. Eskiyi ortadan kaldırmağa kıyamıyor muyuz nedir?

Salı, 13 Nisan

ADAY LİSTESİ.— Büğün partilerin aday listeleri yayımlandı. Demokrat Parti'nin listesinde Burhan Belge yok. Kim bilir ne sinirlenmiştir! 1950'deki halini hatırlıyorum. Listenin yayımlanmasından bir gün önce Ankara Palas'ta konuşuyorduk, umutla bekliyordu o. Ertesi gün Cumhuriyet Halk Partisi listesinde adını görmeyince kızdı. Kızış o kızış, içerleye içerleye büğünkü sövgülere kadar indi. Benim de gücüme gitti. Çok eski arkadaşımdır Burhan Belge, severdim kendisini. İnsan sevdiği bir adamın öyle yazılar, yani şimdi yazdığı yazıları yazabilmesine ister istemez sinirleniyor.

Listede Burhan Belge yok ama Hikmet Bayur var. Geçen ay onun Demokrat Parti listesine gireceği söylenmişti, inanmamıştım, kendisine sordum, "Hayır" dedi, o söylentiyi yalanladığını söyledi.

Geçen gün yolda başka bir arkadaşı gördüm. 1950'de Cumhuriyet Halk Partisi adaylarındandı, bu sefer Demokrat Parti listesine gireceği söyleniyordu. O da yalanlamıştı. Listede onun

da adını gördüm. Nasıl yapıyorlar bunu? kendilerine sorunca nasıl yalanlayabiliyorlar? Üç dört gün sonra meydana çıkabilecek bir yalanı nasıl söyleyebiliyorlar?

Ne iyi ediyorum politika işlerine karışmadığıma! Büsbütün uğraşmıyor değilim politikayla, ama dışarıdan. Kendimi politikaya verseydim, belki ben de böyle densizlikler etmeğe kalkardım. Nedir bu ille saylav olmak dileği? Hangi partiden, hangi bölgeden olursa olsun, tek saylav olsun da!... 1950'de Cumhuriyet Halk Partisi'nden adaylıklarını koyup da bu sefer Demokrat Parti listesine girenlerin hiç biriyle konuşmayacağım, tiksiniyorum onlardan, bir insan tiksindiği kişinin de elini sıkmamalıdır.

Perşembe, 15 Nisan

BİR DEMEÇ.— Büğün de gazetelerde Hikmet Bayur'un demeci çıktı. Demokrat Parti Atatürk'ün yolundaymış!... "İktisadî ve dinî sahadaki inkişaflar..." diyor. Hikmet Bayur böyle söylesin! İnsan gözlerine, kulaklarına inanamıyor. Ben çok severim Hikmet Bayur'u, çok sevdiğim için bu demeci gücüme gitti. Kendisinin Devrim Ocakları'na alınmasını istemeyenlerle, yani Atatürkçülüğü kendisi gibi anlamadıklarını söyleyen insanlarla nasıl birleşiyor?... Nedir bu politikanın insanlara ettiği?

Cuma, 16 Nisan

YOLLAR.— Bu sabah Adana'dan ayrıldım, öğle üzeri Gazitantep'e vardım. Dolmuşla geldim. O yolları otomobille geçmeğe doyum olmuyor. İyi ki otomobil kullanmasını bilmiyorum, bundan sonra da öğrenmeğe kalkacak değilim. Bilseydim, yaşıma bakmaz, en son hızına kadar sürerdim. Hele Çukurova yollarında. Hızlı gitmeyi, sürati yerenler oluyor, iyice görmüyormuşuz geçtiğimiz yerleri, bu gibi sözler. Böyle diyenler bilmiyorlar ne dediklerini. Hızlı giderken çevreyi seyretmenin de kendine göre bir güzelliği var. Kendinizi bırakıyorsunuz, çizgiler akıp gidiyor önünüzden. Daha iyi görmek için yavaş gideceksiniz de ne olacak sanki? O gördüğünüz yerler işleyecek mi belleğinize? Bir yeri beğendiniz, sevdiniz mi, eğlenin orada, birkaç gün birkaç hafta durun, o başka. Ama ağır ağır giderek oraları öğrenebileceğinizi sanmayın.

Adana'dan çıkarken, her seferki gibi üzgündüm. Belki bir daha dönemem diye. Ben sadece oradaki arkadaşları, gönüldeşleri sevip aradığımı sanıyordum, bu gidişimde anladım ki yalnız o değil, Adana şehrini de, bütün Çukurova'yı da arıyorum. Şehrin sokaklarında bir başıma dolaşırken de bir sevinç duyuyorum içimde. Belki de ingin bir yer olduğu içindir, damar gerginliği var bende, yüksek yerler dokunuyor. Gaziantep'i de severim, ama bu akşam Adana'daki kadar rahat değilim, yüksek yer burası, çok yüksek.

Adana'da bu sefer eskisinden daha da çok rahat ettim, o zengin şehre lâyık bir otel yapılmış artık. Adını beğenmedim: Santral Palas. Neden böyle Türkçe olmayan adlar koymalı? Hele şu "palas" sözü yok mu, sinirime dokunuyor, Firenkler için iyi olabilir, bana "palaz"ı hatırlatıyor. "Konak" deseler olmuyor mu? Biz konulan yere de, büyük eve de konak diyoruz, iki anlamıyle de yakışır.

Isınacağımı umuyordum Adana'da. Ne gezer! Ankara'dakinden daha çok üşüdüm. Mevsimi iyi seçmemişim, boyuna yağmur yağıyor. Ancak bir gün paltosuz gezebildim, o da bir iki saat, sonra hep paltoyla dolaştım. Gaziantep de soğuk, burada da yağmur yağıyor, ama burası yüksek yer, burada soğuk şaşırtmıyor insanı, beklenmedik bir şey değil.

Pazartesi, 19 Nisan

ÇARŞAF.— Üç gün kaldım Gaziantep'te, Cemil Barlas'ı pek az görebildim, seçim işleriyle uğraşıyor, benim geldiğimin ertesi günü de Adana'ya gitti, bu sabah gelecekmiş, ama ben Gaziantep'ten ayrılırken o daha gelmemişti. Bizim otobüs çok erken çıktı yola, saat yedide.

Gaziantep'te hep Orhan Barlas'la konuştum. Orhan Barlas, eşi az bulunur kişilerdendir, ondaki edebiyat beğenisini, edebiyat kavrayışını çok az insanda gördüm. Uzaktan ilgilenmekle kalmıyor, yeni çıkan kitapların hemen hepsini okuyor, hiç olmazsa bir göz gezdiriyor. Onunla konuşurken ben kendimden utanıyorum, onun yarısı kadar bilmiyorum büğünkü edebiyatı. Doğrusunu söyleyeyim. Metin Eloğlu'nu ben ondan öğrendim. Daha önce bir iki şiirini okumuştum Eloğlu'nun, ama durma-

mıştım üzerinde. Sonra bir gün, Gaziantep'e bundan önceki gidişlerimin birinde, Orhan Barlas epeyce anlattı onu, *Düdüklü Tencere* yeni çıkmıştı, ama daha Gaziantep'e gelmemişti, Orhan Barlas onu bekliyormuş. Ben Ankara'ya döner dönmez *Düdüklü Tencere*'yi aradım, okuyunca anladım Orhan Barlas'ın o kitabı sabırsızla beklemekte haklı olduğunu. Ama onun sevdiği bir şair daha vardır, ben hoşlanmadığım için adını söylemeyeceğim, nesini beğeniyor onun, bir türlü anlayamadım. Neyse ki şu üç günde onun sözü hiç açılmadı.

Şimdi Malatya'dayım. Geniş caddeleri var bu şehrin, ama kalabalık değil o caddeler. Adana'ya, Gaziantep'e benzemiyor burası, Malatya'ya gelince insan başka bir iklime giriyor. Benim alışık olmadığım bir iklim.

Kadınların çoğu çarşaflı burada, kara çarşaf, daha da çok kara çizgili ak çarşaf. Çarşaf dediğimiz giysi güzel midir, çirkin midir, onu düşünemiyorum, düşünmek de istemiyorum, benim fenama gidiyor. Kadına, kadınlığa bir hakaret gibi geliyor bana. Kadın yüzünü göstermeyecek, öyle umacı gibi, bir hayalet, bir hortlak gibi gezecek. Eskiden annelerimiz, bacılarımız öyle gezerlerdi, ama ben unuttum onu, şimdi bir çarşaf gördüm mü, beynim atıyor. İyi bilelim, kadını erkekle eşit saymadıkça, kadının erkek gibi dolaşmağa hakkı olduğunu kabul etmedikçe eski düşünüşten kurtulamayız, devrimi gerçekleştiremeyiz. Demokrat adaylar arasında "Kadınlarınızın çarşafını çıkardılar." diyenler varmış. Kaale Hikmet Bayur: "Demokrat Parti Atatürk yolunda yürüyor." Olabilir bir yol gerisin geriye de gidilir, Atatürk'ün başladığı noktaya varacağız, belki daha geriye gideriz.

Perşembe, 22 Nisan

YOLCULUĞUN SONU.— Bir gün kaldım Malatya'da. Orada biri edebiyat, biri dil üzerine iki konuşma yapmak istiyordum, olmadı, bir türlü yer bulamadılar. Politikaya değinmeyeceğimi o kadar söyledim, inandıramadım. Edebiyat konusunun, dil konusunun politika ile ne ilişiği var? Çoğu kimselere bir politika korkusu sinmiş, o konulardan bile çekiniyorlar.

Neyse ki Elâzığ'da bana konuşabileceğim bir yer verdiler. Öyle sanıyorum ki sözlerimde politikaya değinen bir şey olma-

dığını görünce şaşırdılar. Elâzığ küçük bir şehir, ama bana Malatya'dan daha hareketli, daha canlı göründü, belki de küçük olduğu için öyle görünüyordur.

Burada Yaşar Kemal'i buldum, Erzurum'u, Kars'ı, Van'ı, Muş'u, Bitlis'i dolaşmış, gördüklerini *Cumhuriyet* gazetesinde yazıyor, bana da biraz anlattı. Anlattıklarının çoğu şeyhler üzerine, şeyhlerin halkı avuçlarında oynatması üzerine. Dinledikçe bir ürperme, bir bunalma geliyor insanın içine... Hayli ilerlemişiz Atatürk yolunda, değil mi, Hikmet Bayur?

Yarın dönüyorum Ankara'ya. Yoruldum artık. Yolculuk ne de olsa yoruyor. Ben uzun yollar insanı değilim, gönlümdeki serüvenciyi susturmalıyım...

Pazartesi, 24 Nisan

UYKU.— Yolculuktan yorgundum, dün boyuna uyudum. Sabahleyin yarım saat kadar çıktım evden, sonra döndüm, yattım yatağıma, sözde okuyacaktım, ne gezer!... Uyudum durdum, uzanıp uzanıp uyudum.

Yaşlandıkça daha çok seviyorum uyumayı. Hiç de memnun değilim bundan. Uykuya düşkünlük, öyle sanıyorum, kafamızın durgunluğundan, düşünme gücümüzün iyice işlememesinden gelir. Benim de kafaca ihtiyarlamış olmamdan korkuyorum. Gün geçtikçe yeniyi arayışım, yeni düşüncelere, yeni eserlere ilgilenişim de hep bundan, kafamın ihtiyarlamış olmasından değil mi acaba? Gerçekten genç olan bir kafa eskiyle yeniyi biribirinden ayırmaz belki de, eskinin de yeniliğini görür, kendisi genç olduğu için her okuduğuna, her uğraştığına bir gençlik, tazelik verir. Biliriz, erkeklerin çoğu yaşlandıkça kadının gencini, günden güne daha gencini isterler. Kadınlar da belki öyledir. Düşüncelerin, sanat anlayışlarının en yenilerine ilgilenmek de bunun gibi bir şey değil midir acaba? Kişi kendinde olmayanı arar. Yeniyi, günden güne daha yeniyi aramak da kafamızın gençliğini yitirmiş olduğumuzu göstermez mi?

Eskiden bu kadar uyumazdım. Daha doğrusu şimdiki gibi hep uyumak istemezdim, doyardım, kanardım uykuya. Günümü, gecemi konuşmak, okumakla geçirmekten tat duyardım. Şimdi ise kapatıveriyorum açtığım kitabı, ilgilenemiyorum açı-

lan söze, uyumak, hep uyumak diliyor içim... Bir, kâğıt oynamaktan hoşlanıyorum. Kâğıt oynamak da bir çeşit uyuma değil mi? Hele şu "bezik" denilen kâğıt oyunu. Uyuşturuyor kişiyi, durduruyor kafayı. Kâğıt oyunlarından hoşlanmak, bezikle saatlarımızı, günümüzü öldürmek kafamızın işlemekten kaçtığını, durmağa eğilimi olduğunu gösterir dersek bilmem yanılır mıyız? Gerçi oyunda da bir çeşit kafa çalışması, bir çabalama var, ama aldanmayın, yalnız görünüşte öyle o, gerçekte ise istemsizlikten (iradesizlikten) başka bir şey değil. Kendimizi karıştırılmış kâğıtların bilinmez düzenine bırakıveriyoruz, onların elindeyiz, kadere, talihe boyun eğiyoruz, onların, o karışık kâğıtların buyruğuna uyuyoruz. Kâğıt oyunu da uyku gibi, düşünmeyi durduruyor.

Eskiden çabucak uyuyamazdım, şimdi gözlerimi yumduktan bir iki dakika sonra uyuyorum. Demek uykuya karşı koyan güçler azalmış, sönmüş bende.

Stephane Mallarmé son yıllarında "Artık hiç uyumuyorum, uykuyu yendim." dermiş. İmreniyorum o hale! Ben yenemiyorum uykuyu, uykuya yeniliyorum. Ağam, Galip Ataç, uykunun yılkılık (behimelik) çağımızdan kalma bir istek olduğunu, kişinin bundan kurtulabileceğini söylerdi. Bilmem doğru mudur? Mallarmé'nin dediğine bakılırsa doğru. Herhalde dilerim doğru olmasını, kişioğlu uyku denilen geçici ölümden kurtulabilmelidir. Uyku saatları, ölümün hayattan çaldığı saatlardır.

Salı, 25 Nisan

DON JUAN.— Dün yazdığımı okudum, Doktor Maranon'un Don Juan kuramı (nazariyesi) geldi aklıma. O ünlü İspanyol hekiminin dediğine göre Don Juan'ın bir kadına bağlanamayıp o kadından o kadına koşması erkeklik gücünün az olduğunu, tam tadı alamadığını gösterirmiş. Bence Şeyh Galip'in "Süzülüp o çeşm-i ahû, dedi zevk-i vasla: Yâhu!... / Bu değildi neyleyim bu! Yolum intizara düştü!" beytinin anlamı da odur.

Bir düşünceden bir düşünceye, bir inançtan bir inanca geçmek de acaba düşünme gücümüzün azlığından gelmez mi? Bir tek düşünceyi, inancı iyice kavrayamıyoruz, "saramıyoruz",

bunun için de o düşünceden o düşünceye koşuyoruz. Tadını, tam tadını alabilsek, bir inana, bir görüşe bağlı kalacak, onu derinleştireceğiz...

Ama, kıskanıp kızsak bile, Don Juan'ın bir çekiciliği vardır. Erkeklerin hemen hepsi birer Don Juan olmayı gönüllerinden geçirirler. Bunun gibi, bir düşüncede, bir inanda durmayanların, o türlü Don Juan'ların da bir sevimliliği, bir "parlaklığı" vardır. Yüzüllüğün (sathîliğin) verdiği, derinleşememenin verdiği sözde zenginlik...

Gene dün yazdıklarımda "bir kâğıt oynamaktan hoşlanıyorum" demişim... Yanlış anlaşılmasın diye, "bir"den sonra bir "virgül" koydum. Oysaki gerekli olmadığını sanıyorum. Daha doğrusu büğün kullandığımız noktalama işaretleri bize yetmiyor, Firenkçeden almışız, bize göre düzeltmemiş, genişletmemişiz. Bir zamanlar noktalı virgülden başka bir de virgüllü nokta düşünmüşler, ama tutmamış. Sayı adı olan, belirsizlik gösteren "bir"ile aşağı yukarı "yalnız" demek olan "bir"i ayırmak için bir işaret bulmalıyız. Daha başka işaretler de gerek bizim için... O işaretler konursa, konuştuğumuz gibi yazmak daha kolaylaşacak, devrik tümceler (cümleler) daha iyi anlaşılacak.

Perşembe, 29 Nisan

ŞİİR ÇEVİRMEK.— Suut Kemal Yetkin'in Baudelaire'den çevirdiği "Seyahate Davet", *Türk Dili*'nin Mayıs sayısında çıktı... Suut Kemal Yetkin, Baudelaire'i de, o şiirini de çok sevdiğini, niçin sevdiğini anlatıyor. Ben de eskiden çok severdim o şiiri, şimdi o kadar hoşlanmıyorum. Yalnız "L'invitation au voyage" değil, "Le balcon" da şimdi pek işlemiyor bana. Ara sıra okurum kendi kendime, tadarım o mısraların güzelliğini, usta şairdir Baudelaire, ama nasıl söyleyeyim? uzaklaştım ondan, çok uzaklaştım.

Neyse! bu değil söylemek istediğim. Suut Kemal Yetkin'in çevirisi iyi bir şiir. Birkaç yeri değiştirmiş, birkaç tilciği (kelimeyi) atlamış, onun bir önemi yok. Ama değişmiş Baudelaire'in şiiri, belki başka bir iyi şiir olmuş, ancak o değil.

Bir yer üzerinde duracağım. Baudelaire, "Là, tout n'est qu'ordre et beauté, / Luxe, calme et volupté" diyor. Suut Ke-

mal Yetkin bunu "Orda her şey intizam, / Şehvet, sükûn, ihtişam" diye çeviriyor. "Güzellik"i almamış, sırayı değiştirmiş. Buna takılmayacağım, bir önemi yok bence. Ama Baudelaire'in o iki mısraında bir ağırlık, bir yavaşlık var ki Suut Kemal Yetkin'in çevirisinde bulamadım. "Orda her şey intizam. / Şehvet, sükûn, ihtişam" mısralarını da ağır ağır, yavaş yavaş okuyabiliriz, ama öyle gelmiyor içimizden. Baudelaire'in mısraları ise zorluyor bizi ağır ağır, yavaş yavaş okumağa. O ağırlık da Baudelaire'in sanat anlayışının, "çizgileri değiştirdiği için kımıltıdan nefretinin" gereklerindendir. "İntizam-ihtişam" uyağı da pek belli ediyor kendini, "beauté-volupté" uyağı ise öyle değil. "Şehvet" sözünü de sevmedim: "Şehvet" "volupté"nin bir çeşididir. S. K. Yetkin "haz" dese, öyle sanıyorum, daha iyi ederdi.

Bir yere daha takılacağım. Baudelaire: "Tout y parlerait / A l'âme en secret / Sa douce langue natale" diyor.

Ben bunu "ruhun öz dili" diye anlıyorum, S. K. Yetkin ise "Orda her şey gizlice / Kendi ana dilince / Ruha bir şey fısıldar" diye çevirmiş. Burada dil, her şeyin dili oluyor, ruhun tatlı dili, ruha yumuşak gelen dil değil... (Uf! tiksiniyorum bu "ruh" sözünden! "Canın" yahut "gönlün tatlı öz dili" daha iyi değil mi?) Belki ben yanılıyorum, S. K. Yetkin'in anladığı daha doğru olabilir.

Suut Kemal Yetkin'in çevirisi iyi Baudelaire çevirilerinden... Ama şiir çevirmek ne oluyor? Zaman zaman hepimiz özeniyoruz buna ya, doğru değil bence...

Pazartesi, 3 Mayıs

SEÇİM SONU.— Gece iyi haberlerle başladı: Yüzden çok saylavımız olacak gibi gözüküyordu, belki de iki yüz. Yedi sekiz ilde kazandığımız söyleniyordu. Çok umutlar belirmişti... Gece yarısından sonra döndü: Sabaha kadar birer birer yitirdik o umutları, kala kala üç il kaldı: yirmi sekiz saylav...

Büğün "Cumhuriyet Halk Partisi çöktü artık." diyenler var. Kimi sevinerek söylüyor bunu, kimi üzülerek. Sevinerek söyleyenlere bir diyeceğim yok. Doğrusu, oturup konuşmuyorum onlarla, çekiniyorum, karşılaştık mı, uzaktan bir selâm, görmezlikten geldiğim, yolumu değiştirdiğim de oluyor. Sevdi-

ğim, sevebileceğim kimseler değil onlar... Ötekilere, üzülerek söyleyenlere kızıyorum. Belli ki gerçekten bölemci (partici) değiller, gerçekten inanmıyorlar bölemin ilkelerine. Bölemin seçimlerde kazanacağını, kazanınca da kendilerine bir iyiliği dokunacağını umarak böleme girmişler, böleme bir eğilim göstermişler. Bir bölem, seçimlerde kazanamadığı için çöker mi hiç? İlkelerine inanan, bağlı olan kalmazsa çöker. İşte Cezmi Türk'ün bölemi. Seçimin sonuçları daha iyice bilinmiyor, ama Türk Köylü Partisi'nin bir saylavlık bile kazandığını sanmıyorum; bir saylavı bile yok diye çökecek, dağılacak mı o bölem? Millet Partisi 1950'de yalnız bir saylav çıkarmıştı, battı mı? Kapatıldıktan sonra da, adını biraz değiştirerek, gene kuruldu. Cumhuriyet Halk Partisi de, Kamutay'da yalnız yirmi sekiz kişisi var diye çökmez. Çökerse, başka yüzlerden çöker.

Kamutay'da karşınlık (muhalefet) kalmıyormuş... Var. O yirmi sekiz kişi de, iyi çalışırlarsa, çok iş görebilirler. Olmasa da ne olur sanki? 1950 Kamutay'ında, karşın saylavlar çoğunluk böleminin hangi işine engel olabildiler? Bir bölem çoğunlukta oldu mu, dilediğini yapıyor. 1950 ile 1954 arasında Cumhuriyet Halk Partisi, Kamutay'dakinden çok dışarıda çalıştı. Hüseyin Cahit Yalçın saylavdı, ama asıl yazılarıyle etkisi oldu. Yasacı dokunulmazlığı varmış da onun için yazabilmiş... Ne dediklerini bilmiyorlar böyle söyleyenler. Ne zaman görmüşler Hüseyin Cahit Yalçın'ın yıldığını? korktuğunu? Hapsedilmeyi de, asılmayı da kaç kere göze almış bir adamın, yasacı dokunulmazlığına güvenerek sert yazabildiğini ileri sürmek hem gülünç, hem ayıptır. Falih Rıfkı Atay da, daha başkaları da yazmadılar mı? Onların etkileri, Kamutay'da konuşanların etkisinden daha mı az oldu?

Hayır, seçimlerde kazanamamak çökertmez bir bölemi. Üyelerini azaltabilir. O böleme saylav olmak için, bir çıkar sağlamak için girmiş olanlar, artık umutları kalmaz da ayrılabilirler, o başka. Ama bu, kırmaz bir bölemin gücünü. Belki de, tam tersine, bir aydınlık getireceği için, daha bir güçlendirir o bölemi. Cumhuriyet Halk Partisi de, bundan sonra, seçimlerde kazanmayı düşünerek değil, ilkelerini, devrimciliği, layikliği, devletçiliği, ulusçuluğu, halkçılığı, gerçek cumhuriyetçiliği

yaymağa özenerek çalışırsa, kazanmak ereğiyle o ilkelerini yumuşatmaktan, törpülemekten, körletmekten vazgeçerse, saylavı azalsa da, üyeleri azalsa da daha güçlü bir bölem olur.

Çarşamba, 5 Mayıs

OKURKEN.— Bernard Shaw'un *Devil's Disciple*'ını okudum. (Şeytanın Çömezi. Öyle sanıyorum ki Türkçeye daha çevrilmedi.) Güzel bir oyun, güzel bir yapıt olduğunu umuyordum. Doğrusu, düş kırıklığına uğradım. Öteki oyunlarını da pek sevmemiştim o yazarın. Bilmem ne buluyorlar o adamda! Bir derinlik yok oyunlarında. Belki biraz eğlendiriyor, ama o da çok değil.

Devil's Disciple'ın konusu iyi bir konu. Bir adamın ne idiği asıl tehlike gününde, büyük günlerde belli olur: Kendi halinde, tatlı huylu, temiz yürekli bir din adamı olan Anderson, hayatı tehlikeye düşünce, ateşli bir yurtsever, becerikli bir eylem adamı (*homme d'action*) kesiliyor, büyük, güç bir iş başarıyor, sonra da gelip kendi yerine asılacak olan Richard Dudgeon'u kurtarıyor. Ama Shaw, bunun üzerine çekmiyor dikkati, okuru, yahut seyirciyi daha çok Dick'e, "Şeytanın çömezi"ne ilgilendirmeğe çalışıyor. Dick de öyle büyük bir şeytanın, İblis'in çömezi değil. Hani evcil bir şeytan vardır, insanları kötülükten çok haşarılığa, muzipliğe sürükler, yerleşmiş kanılara biraz güldürse bile hiç birinin yıkılmasına bırakmaz, kısacası uslu bir şeytandır, Dick işte ara sıra ona uyuyor... Bernard Shaw'u öyle zararsız bir şeytanı savunduğu için seviyorlar. Yerleşmiş, köhnemiş kanıların tutsağı kimselerin kendilerini özgür saymağa özenmeleri...

Yenilik dergisinde Bay Samim Kocagöz'ün "Hatice Kadınla Konuşma" adlı bir yazısı var. O Hatice Kadın Rumeliliymiş, kendisine benim yazım okununca pek hoşlanmış, beni de Rumeli göçmenlerinden sanıp savunmağa kalkmış... Elbette! devrik tümce ile konuşmak, yazmak Rumelilere vergi! Bay Samim Kocagöz Anadolu köylülerinin yaşayışlarını anlatıyor hikâyelerinde, romanlarında. Dinlemiş onların konuşmalarını, bir kerecik bile duymamış devrik tümce ile konuştuklarını. Canını sevsinler Bay Samim Kocagöz! dinlemesini sevsinler!...

Dediğine göre ben onun sözlerini "tahrif" etmişim. "Tahrif" etmek bir ahlâksızlıktır, onun için ben de az kaldı kızacaktım Bay Samim Kocagöz'ün öyle demesine. Ama sonra düşündüm: Bilmez "tahrif"in ne demek olduğunu. Bilseydi, gösterirdi hangi sözünü tahrif ettiğimi.

Ben, *Yenilik* dergisinin Nisan sayısında birtakım şeyler söylemiştim kendisine. Dediğine göre, anlamamış onları. İnanırım. Doğrusu, ben de ummuyordum anlayacağını.

* * *

Seçimin sonucu artık iyice anlaşıldı. C.H.P. otuz iki saylav çıkarmış. D.P.'nin aldığı dört buçuk milyon oya karşı üç milyon iki yüz bin oy almış. Üç milyon iki yüz bin kişinin güvenini kazanmış bir bölem niçin çöksün?

Cuma, 7 Mayıs

"TAM".— Bu sabah *İstanbul* dergisini karıştırıyordum. Bay Nurettin Topçu'nun Remzi Oğuz Arık için söylediklerini okuyayım dedim. Şöyle başlıyor dergideki yazı: "Remzi Oğuz'u tam yirmi dört sene evvel Paris'te tanıdım. Diyebilirim ki Remzi Oğuz'a kadar Avrupa'ya çok Türk genci gönderildi. Lâkin bir Türk gençliği gönderilememişti..."

Durdum burada. "Tam" ne demek? Bay Topçu'nun konuştuğu gün Remzi Oğuz Arık'la tanışmasının yirmi dördüncü yıldönümü müymüş? Günü gününe hatırlayabileceğini sanmıyorum. "Diyebilirim ki..." ne oluyor? Remzi Oğuz Arık'a kadar Avrupa'ya elbette çok Türk genci gitti, artık "diyebilirim ki..." demenin ne yeri var? Belli ki o da "tam" gibi, sözü süslesin diye konmuş. Süs için böyle boş, yersiz lakırdılar kullanan bir adamın yazısını niçin okuyayım?... Bıraktım.

Salı, 11 Mayıs

ÖĞRENMEK.— *Yeni Ufuklar* dergisinde Bay Vedat Günyol'un "Dolanma" adlı bir yazısı var. "Köy" konusu üzerinde Bay Samim Kocagöz'le benim aramda geçen tartışmayı özetlemek, bu arada kendi düşündüklerini de anlatmak istemiş.

Uzun bir yazı. Yani öyle tatlı tatlı okunmuyor, sıkıyor insanı. Ben daha başta sıkıldım. Bay Vedat Günyol şöyle yazıyor: "Bu öfke, bu alay ötesinde N. Ataç'ın köy meselesindeki davranışını açıklayan müsbet düşünceleri yer almış." Tırnağınızı vuruverin bu cümleye: Bir kofluk sesi gelmiyor mu kulağınıza? "Köy meselesinde düşündüklerini söylüyor." diyemiyor Bay Vedat Günyol: "Davranış", "açıklamak", "müsbet düşünceler"... Bilgin ağzının, yukarıdan söyleyişin bütün bezekleri. Hele o "yer almış" yok mu, basmakalıp edebiyatın damgası. Nedense sinirime dokundu o "yer almış" sözü, "Balat kapısından girdim içeri, / Yahudiler oturmuş iki geçeli" tekerlemesini mırıldandım da öyle yatıştım.

Bay Vedat Günyol, yazısında yer yer beni de paylıyor, Bay Samim Kocagöz'ü de. Biz, Bay Kocagöz'le ben, öfkelenmişiz, ne dediğimizi pek bilmiyor, karşımızdakinin kim olduğunu düşünmüyormuşuz. Kendisi yitirmemiş dölekliğini, aramıza girecek, barıştıracak bizi, el ele verecek, sonra da çevredekilere gülümseyerek, "Öküz alım satımı böyle olur işte bizde!" diyecek.

Bay Vedat Günyol'a göre benim "ince bir zekâm" varmış. Övgü sanmayın bu sözü. Hoşlanmıyor Bay Vedat Günyol "ince zekâ"dan. Hani şu "yapıcı", "müsbet", "gerçekçi" falan birtakım düşünceler var, belli ki onlardan istiyor. Oturup şöyle konuşacaksınız: "Evet, köylere okul açılmalı... Evet, köylere yol yapılmalı... Evet, bu yüzyılın bulduğu büyük doğrular..." Böyle konuşacaksınız, sonra da kendi büyüklüğünüzle esrikleşip bir süzeceksiniz çevrenizi... Bakın neymiş bendeki "ince zekâ": "... aslında doğru ama ifadesini bulmamış aksak deyişleri yakalayıp aleyhte kanılara varmasını bilen o ince zekâ..." Ne demek bunlar? "İfadesini bulmamış deyiş..." Bir "deyiş" var, bir de onun "ifade"si... "Doğru, ama iyi anlatılmamış bir düşünce..." mi demek istiyor? Öyle desin efendim... O da saçma bir sözdür ya! Biz karşımızdakinin ne düşündüğünü ancak deyişinden anlarız. Tanrı, kullarının kafasında, gönlünde neler geçtiğini bilir de eylemlerini ağınlarına göre yargılarmış: "İnnem-el a'mali bin-niyat..." Bende o güç yoktur. Söyleyeyim Bay Günyol'a, kendisinde de yoktur o güç. Aksak deyişler arasından bir düşüncenin anlaşılacağına inanıyorsa, böyle bir sanıya kapılıyor-

sa, düşünmenin, anlamanın ne demek olduğunu bilmiyor demektir.

Anlamıyor işte... Ben, Bay Samim Kocagöz için: "Bir yerde okumuş, toplum bilgilerini edinerek öğrenmiş, acımak, sadaka vermek, yoksulluk sorununu çözümlemez, toplumun sıkıntılarını gidermez..." demiştim. Bay Günyol soruyor: "Bir yerde okumuş olmak, toplum bilgilerini edinirken öğrenmiş olmak neden bir kusur oluyor? Bir yerde okumuş olmak, hele okuduğu üzerinde düşünüp, onun doğruluğuna inanmış olmak övgüye değmez mi?" (Bu son tümcedeki "onun" ne demek? Kimin? "Okuduğu"nun demekse gerekli değil... "Övgüye" de iyi değil burada, "övülmeğe" denmeliydi. Ama Bay Günyol aldırmaz böyle şeylere, onun için düşünce var yalnız, büyük, önemli düşünceler!...) Yeri var mı bu sorunun? Benim dediğimden "Bay Kocagöz öğrenmiş de öğrendiğinin üzerinde düşünmemiş, anlamadan ezberlemiş" demek istediğim anlaşılmıyor mu? Bay Günyol anlamıyor, açıkça söyleneni anlayamıyor, ille karmakarışık, aksak bir deyişle söyleyeceksiniz ki anlasın, Tanrı'ya vergi gücün kendisinde de bulunduğunu öyle gösterecek...

Çarşamba, 12 Mayıs

ÖLÜM.— Sabahleyin vuruldum gazeteyi görünce: Sait Faik ölmüş... Yıllardır tanırdım onu. Ben İstanbul Lisesi'nde öğretmenlik ederken o da öğrenciymiş, bulunmuş benim dersimde. Ama ben hatırlamıyorum, onu bir arkadaş diye tanırdım, çok severdim. İstanbul'a her gidişimde bir gün olsun arardım onu Burgaz adasında. Bulamazsam bir daha giderdim, onu görmek, onunla konuşmak bir ihtiyaçtı benim için. Ne konuşurduk? Şundan bundan. Öyle edebiyat, sanat tartışmalarına girişti̇ğimiz pek olmazdı. Sait Faik benim gibi değildi: Edebiyat konuları üzerinde konuşmayı değil, hikâyelerini yazmayı severdi.

Sait Faik ölmüş... Biliyorum, bir yazar ölmez. Fuzuli ölmüş mü? Montaigne, Voltaire ölmüşler mi? Şiirlerini, kitaplarını okuyup yüzyıllar arasından gene konuşuyoruz onlarla. Budur işte ölümsüzlük, yalnız budur. Bir yazar, bir sanat adamı eserinin son okunduğu, okunabildiği güne kadar yaşar. Sait Faik, yazıları öyle yıllarca, yüzyıllarca okunacak yazarlardan mıdır,

bilmiyorum orasını, daha kestiremeyiz, kimse kestiremez, onu ancak zaman gösterir. Ben isterim ölmez yazarlardan olmasını.

Hikâyeci Sait Faik, bir yazar olan Sait Faik daha yıllarca okunacak, demek yaşayacaktır. Ama ben şimdi hikâyeci Sait Faik'i, bir yazar olan Sait Faik'i düşünemiyorum ki. Bir insan olan, bir dost olan Sait Faik'i düşünüyorum. O ölmüş, bir daha göremeyeceğim... Sesini duyamayacağım bir daha... Büğün hep ondan konuşmak istiyorum. Ama kiminle? Çevremde onu tanımış, onunla arkadaşlık, dostluk etmiş kimse yok. Şimdi İstanbul'da olsaydım, gider Fuat Ömer'i bulurdum. Onunla oturur, Sait'ten konuşurduk. Biliyorum, ağlamazdık. Bir yaştan sonra, kolay olmuyor ağlamak.

Belki de Sait'ten değil, başka şeylerden konuşurduk Fuat'la. Gülerdik belki, şununla bununla alay ederdik, şunu bunu çekiştirirdik. Ama Sait'in bir daha göremeyeceğimiz, yavaş yavaş belleğimizde gölgelenecek yüzü, bir daha işitemeyeceğimiz, yavaş yavaş yitireceğimiz sesi aramızdan eksilmezdi.

Anacağını düşünüyorum Sait'in, "Ağlarsa anam ağlar..." Zavallı kadın! Bitkindir şimdi. Saklayamamışlardır oğlunun öldüğünü. Belki de başı ucundaydı. Belki değil, şüphesiz. Ne hale gelmiştir!... Onu da göremeyeceğim. Görsem de ne diyebilirim? Ne denir böyle acılar karşısında?

Cuma, 14 Mayıs

GENE "KÖY".— Bir daha okudum salı günü yazdıklarımı. Beğenmedim. Bay Vedat Günyol sevdiğim kimselerdendir, daha yumuşak bir dille yazmalıydım. Ama haksız bulmadım dediklerimi. Bir daha ele almalı o konuyu. Bay Vedat Günyol'un birtakım sordukları var, onlara cevap vermeli. "Köy" sorunu çabuk çabuk kapanacak konulardan değil. *Devrim Gençliği*'ne ne diye yazdım o yazıyı da kurcaladım bu işi!... Ama gerekliydi o sözü açmak, o yarayı deşmek. Gerekli olmasaydı, her yandan bu kadar çatmazlardı bana.

Pazar, 16 Mayıs

HATIR GÖNÜL.— İnsan dostlarını arkadaşlarını, sadece tanıdıklarını gücendirmekten çekiniyor. Ne olacak biribirimizi

kıracağız da? Tartışmaya giriştik mi ne olur? Yumuşak, tatlı bir dil kullanıverelim... Ama olmuyor işte, biz de etten, kemikten birer insanız, sinirleniveriyoruz.

Geçen gün üzülmüştüm Bay Vedat Günyol'un dediklerini daha bir döleklikle karşılamadığım için. Büğün gene açtım *Yeni Ufuklar*'ı, bir daha okudum onun yazısını. Okudukça tepem attı. Ne demek o "aslında doğru ama ifadesini bulamamış aksak deyişleri yakalayıp aleyhte kanılara varmasını bilen..." sözleri? Yani ben karşımdakinin haklı olduğunu anlıyorum, düşündüklerinin doğru olduğunu biliyorum, ama ille çürüteceğim onun dediklerini, bunun için de konunun özünü bir yana bırakıyorum, karşımdakinin bir iki deyiş yanlışına, ağzından nasılsa kaçırdığı bir söze takılıyorum, işi gürültüye getirerek yenmeğe kalkıyorum... Bunu mu söylemek istiyor Bay Vedat Günyol? Şüphesiz bunu söylemek istiyor, başka bir anlam çıkaramazsınız o cümleden. Öyle ise, Bay Vedat Günyol beni işi gürültüye bağlamağa çalışan, haksızlığını anlayınca da gene birtakım oyunlarla, hokkabazlıklarla suyun üstüne çıkmağa uğraşan bir adam diye tanıyorsa beni bir yalancı, bir ahlâksız sayıyor demektir. Açıkça yazsın bunu, suratıma vursun ne idiğimi... Ben söyleyivereyim kendisine: Ben öyle kişilerden, haksız olduklarını, yanıldıklarını anladıktan sonra da direnenlerden, doğruyu örterek, gizleyerek karşılarındakileri yenmek isteyenlerden tiksindim ömrüm boyunca. Bay Vedat Günyol'un okurlarına beni o adamlardan, benim tiksindiğim adamlardan biri diye tanıtmasına içerlerim elbette.

Bakın daha ne diyor: "Bu acıma içinde N. Ataç bana daha çok realist göründü. O, toplumun düzenini, sıkı kurallarını göz önünden ırak tutmamış. Köylünün de şehirli kadar rahata kavuşmağa hakkı olduğunu ister istemez kabul ediyor." Neden sıkıştırmış cümlesine bu "ister istemez" sözünü? O sözün de bir anlamı vardır, bezek olsun diye, gelişigüzel kullanılmaz öyle. "İster istemez" sözü "istemediği halde" demektir. Yani ben köylünün de şehirli kadar rahat etmesini istemiyorum, köylünün geri kalmasını, üstün bir yaşayışa erememesini diliyorum da o hakkı istemeye istemeye kabul etmek zorunda mı kalıyorum? Yoksa Bay Vedat Günyol beni, çevrelerindekilerin de ken-

dileri gibi birer insan olduklarını düşünmeyenlerden mi sanıyor? Hani birtakım kimseler var, "Aman öğretmeyelim köylüye şehir yaşayışının üstünlüğünü! Sonra köylüler şehre akın ederse ne yaparız? rahatımız kaçar!" diyorlar, sımsıkı sarılıyorlar ayrıcalıklarına (imtiyazlarına), beni de onlardan bellemiş Bay Vedat Günyol.

Ben onun hatırını, gönlünü kırmaktan çekineyim, peki, o benim hatırımı, gönlümü kırmaktan niçin çekinmiyor?

Salı, 18 Mayıs

HAYAL GÜÇSÜZLÜĞÜ.— "Yalnız benim düşündüğüm doğrudur." diyen kişinin hayali işlemiyor demektir. İşletebilse hayalini, kendisinin bilmeyip de başkalarının çektikleri acıları, yahut aldıkları tatları anlayabileceği gibi, başkalarının düşündüklerini de anlar, o düşünceleri doğru bulmasa, benimsemese bile bir kimsenin öyle düşünebileceğini kabul eder.

Çocukları, gençleri düşler kurmaktan vazgeçirip yalnız doğru söylemeğe, doğruyu aramağa alıştırmak istiyorlar. Çocuklar, gençler doğruyu aramasınlar, görmeğe çalışmasınlar demiyorum, ancak hayallerini işletmezlerse, düşler kurmağa alışmazlarsa, gerçeği, doğruları da sezemezler, göremezler. Hayal, düş gücünden yoksun bir us, kuruyuverir.

Biz yeni vardığımız bir yerin özelliklerini nasıl fark eder, nasıl anlarız? O yeri bildiğimiz yerlerle karşılaştırarak değil mi? Gerçeği, çevremizdeki gerçeği kavrayabilmek için de böyle bir karşılaştırma gerektir. Kafamızın içinde kendi kendimize kurduğumuz bir acun olmazsa, ara sıra o acuna çekilmezsek, gerçek acunu ne ile karşılaştırırız da anlarız özelliklerini?

Bunun içindir ki hikâye, roman okuyamayanları sevmem, beslemezler hayallerini, düş kurma güçlerini işletmez olurlar, giderek hiç bir şeyi, kendilerinden başka hiç bir insanı anlamaz olurlar. Başkalarını anlamayınca, kendilerini de anlamazlar. Kendilerini kiminle, ne ile karşılaştıracaklar da anlayacaklar?

Çarşamba, 19 Mayıs

GENE "KÖY" KONUSU.— Büğün büyük bayram var: Atatürk'ün yurdu kurtarmağa, devrim çağını açmağa, kendini gös-

termeğe başladığı günün yıldönümü. En büyük bayram diye büğünü kutlamalıyız. Devrimi düşünmeliyiz 19 Mayısta, devrimin bitmediğini, eski düşünüşün tamamıyle kapanacağı güne kadar da bitmeyeceğini düşünmeliyiz.

Öğleden sonra oturdum *Devrim Gençliği*'nin Mayıs sayısında Bay Bahri Savcı'nın "Köy Romantizmi Yerine Sanat ve Bilimde Köy" adlı yazısını okudum. Bana çattığı, beni yerdiği için söylemiyorum, çok tatsız bir yazı. Bay Bahri Savcı böbürleniyor: Bilginmiş kendisi, işin doğrusunu, aslını faslını, inciğini cinciğini anlatıverecek... Okuyun da bir görün: "Köy" konusu sanatta nasıl işlenmeli, bilimde nasıl ele alınmalı, anlattığı bir yer var, bakın bir şey anlıyor musunuz!...

İnançlı bir kişi Bay Bahri Savcı, kendi inancına sımsıkı bağlanmış, kendisinden başka türlü düşünenlere "kâfir" der gibi "romantik" diyor. Beğenmediği bir görüşün yanlışını göstermeyi de gerekli bulmuyor, "romantizm" deyip geçiyor. Ne demektir "romantizm"? Bari onu bir anlatsa!...

"Romantism" (ben öyle "z" ile yazamam o sözü) maymuncuk sözlerdendir. Ne demek olduğu pek kestirilemediği için ne niyetine kullanırsanız olur. Hani keskin düşünürler *dégénéré* demiyorlar mı, işte onun gibi. Bir aşağılama lakırdısı ama ne? orası pek bilinmiyor.

Bir cevap yazacağım Bay Bahri Savcı'ya.

Yazdım cevabımı, *Devrim Gençliği*'ne vereceğim. Haziran sayısında belki çıkar.

Salı, 25 Mayıs

YOLCULUK.— İstanbul'dayım. Ankara'dan sabahleyin bindim trene. Birkaç arkadaş bir aradaydık, hiç sıkılmayacağım, vaktın geçtiğini duymayacağım sanıyordum. Yolculukta nasıl olsa konuşacak adam bulurum, o kolay, gene sıkılıyor insan, bunalıyor. Hep bir yerde oturmak zorunda da onun için. Bir yerde dokuz saat, on saat, daha da çok oturduğum olmuyor mu? Ama istedim mi kalkar çıkarım. Trende, vapurda öyle değil. Hapishaneye benziyor demeyeceğim, bayağı bir söz o, trende, vapurda gene özgürüm, herhangi bir durakta inemez miyim? kim engel olabilir? Bunu bilmemiz oturtuyor bizi trende.

Özgür olduğumuzu, dileyince inmek elimizde olduğunu bilmesek dayanamazdık, kaçmağa kalkardık.

("İstasyon" yerine "durak" yazarken Şemsettin Sami Bey'i düşündüm. *Kamus-i Türkî* yanınmda yok ama hatırlıyorum, Şemsettin Sami Bey "istasyon" sözünü tanımladıktan (tarif ettikten) sonra, dilimizde "mevkıf" sözü varken, o Firenkçe sözün alınması gerekli olmadığını söyler. Türkçecidir Şemsettin Sami Bey, neden *mevkıf*'ı ileri sürüyor da "durak" demiyor acaba? *Mevkıf*'ı büsbütün yabancı, *istasyon* kadar yabancı sayamaz, onu anlıyorum, okullarımızda Arapça öğretilen günlerde yaşıyor, Arap yazısıyle yazıyor. Gene de "durak" diyebilirdi. O sırada aklına gelmemiş olacak. Aklına gelse, çekinmez, onu önerirdi.)

Çağımız yolculuğu kolaylaştırıyor, tatlılaştırıyor. Ama gürültüyü kesmenin çaresini aramıyor, arıyorsa da bulamıyor. Tren hızlandıkça artıyor gürültüsü. Başınız şişiyor, yanınızdakiyle rahat konuşamıyorsunuz, kitap okuyamıyorsunuz. Sarsıntı, takırtı. O maden gürültüsüne "takırtı"dan başka bir ad bulmalı.

Şimdi Büyükada'daydım. Bir Büyükada'sını severim İstanbul'un, ne Beyoğlu'sundan hoşlanırım, ne de Boğaz'ından. Onun için Bostancı'da indim trenden, İstanbul'un köprüsünü, sayısız minarelerini görmeden Büyükada'ya geçmek istedim. İstanbul'un camilerini birer birer alırsanız doğru, güzel yapılardır. Ama o kadar da çoğu çekilmiyor. Biliyorsunuz, İstanbul hiç bir zaman pek sofu olmamıştır. Bir din şehri değil, bir imparatorluk şehridir. O kadar tapınak ne oluyor? Gören, Aynaroz gibi bir yer sanır orayı. (Aynaroz'u görmedim ya, öyle olsa gerek.) Neden gerekli bulmuşlar camileri çoğaltmayı? Tartuffe'lük...

Yorgunum, uğulduyor başımın içi. Ama biliyorum, Büyükada'da bir gece uyudum mu, erken de uyanırsam, dinlenirim.

Perşembe, 27 Mayıs

"DİĞER".— Pek aldı yürüdü "diğer" sözü. Bilisizi, okumuşu, yaşlısı, genci boyuna "diğer" diyorlar. Sanki yarış ediyorlar biribirileriyle. "Öteki" yok, "öbür" yok, "başka" yok, hep "di-

ğer". Neredeyse Türk çocuğu "baba" demeden, "ana" demeden, "buva", "mama" demeden "diğer" diyecek... Bir de kuruluyorlar ki "diğer" derken!...

Belki de o kadar kullanmıyor, belki de koltuklarını kabartmıyor onu söyleyenler, ama, sinirime dokunduğu için olacak, bana öyle geliyor. Kapı gıcırtısı, bostan dolabı gıcırtısı duymuş gibi oluyorum onu duyunca. Türkçeye pek aykırı değil, "değer" sözünü de andırıyor, gene de çilemden çıkarıyor beni. Bir kendini beğenmişlik, bir ukalâlık var o sözde.

Geçenlerde bir dergiyi karıştırıyor, şiirlerini okuyordum. Bir de ne göreyim? Genç şairlerimizden biri, (Neyse ki adını unuttum, istemem öyle kişilerin adlarını bellemeyi!) şiirinde bir halk sözünü anıyor: "Ağlarsa anam ağlar. / *Diğeri* yalan ağlar." İnan olsun böyle yazmış o delikanlı! "Kalanı" demeyi beğenmemiş. Beğenir mi hiç? Türkçe o. Farsça, Arapça karıştıracaksınız ki inceliğiniz belli olsun!...

Sonradan [o] halk sözünü birçok kimselere sordum. Hepsi "kalanı" demiyor, "gerisi", "gayrısı" diyenler de çok. "Gayrı" da yabancı, ama "diğeri" gibi değil, bir sıcaklığı var, yumuşak geliyor bize. "Ağlarsa anam ağlar. / El kızı yalan ağlar" diyenler de oldu. Doğrusu, o da güzel. Ben gene de "kalanı" demeyi yeğliyorum. Öyle alıştığım için olacak.

Cumartesi, 29 Mayıs

"BEYNELMİLEL".— "Atom", "üniversite", "psikoloji" gibi sözlerin "beynelmilel" olduğunu söylemiyorlar mı, tepem atıyor. Bilmiyorlar ne dediklerini de onun için. Düşünmeden, araştırmadan, incelemeden konuşuyorlar. Bakıyorlar ki Fransızı, Alamanı, İngilizi, Rusu, İtalyanı, İspanyolu hep kullanıyorlar o sözleri, o sözlerin uluslararası sözlerden olduğunu sanıyorlar. Ama o sözlerin hepsi de bileşik sözlerdenmiş, hepsi de birer tanımlama (tarif) değerindeymiş, aldırmıyorlar, durmuyorlar bunun üzerinde. Biri kalkıp da kurula kurula "Beynelmilel bilim-sözleridir onlar, biz de almalıyız." dedi mi, anlıyorum, dil duygusu yoktur o adamda, gerçekten düşünme yoktur, görünüşle yetinen bir kişidir o.

O sözler, o "beynelmilel" denilen bilim-sözleri Latince, Yu-

nanca köklerle, eklerle yapılmıştır, onları anlamak için Latince, Yunanca bilmek gerektir, onları kullanan toplumlar da okullarında çocuklara Latinceyi, Yunancayı öğreten toplumlardır. Onlar kullanabilir, bilerek, anlayarak kullanır. Biz kullanamayız, kullanırsak bilmeden, anlamadan kullanmış oluruz. Öğrenelim Latince ile Yunancayı, okullarımıza koyalım o dilleri, bizim dilimize de Latince, Yunanca kökler, ekler girebilir.

Öğrenmemiz gerekmezmiş, Fransızca, Alamanca sözlüklere baktık mı, bulurmuşuz onların köklerini. Türkçe bilim dilinde kullanılan bir sözün anlamını yabancı sözlüklerden arayacağız! Böyle düşünenlerde hiç mi öz-sevi (izzet-i nefs) yok? Bizim kullanacağımız sözleri başka uluslar kuracak, biz onlardan alacağız... Onlara baş eğmek olmaz mı bu? Yeni bir kavrama ad takmak gerekti mi, bekleyeceğiz, Avrupalılar yapacak, biz onlardan alacağız! Böyle bir "bağımlılık" kafanın tembelliğinden gelmez mi?

Pazartesi, 31 Mayıs

GENE YOLCULUK.— Büğün döndüm Ankara'ya. Gene dokuz saat motorlu tren, gene yorgunluk, gene gürültü. İnsan, trende ne yapacağını bilemeyince, vakıt geçirmek için, boyuna kahve içiyor, şunu bunu yiyor, sinirlerinin bozulduğu yetmiyormuş gibi midesini de bozuyor. Birkaç gün sonra bir daha gideceğim İstanbul'a, gene bir hafta kalacağım, en çok on gün. O yorgunluğu düşünüyorum da şimdiden ürperiyorum. Yolculuğu seven, serüvenler arkasında koşan kişilerden değilim ben, bir yerde oturmalıyım, pek uzaklaşmamalıyım evimden. Yolculukları kitaplardan okumak neme yetmiyor?

Ankara'dan İstanbul'a gitmeyi, İstanbul'dan Ankara'ya gelmeyi yolculuk sayıyorum da uzun uzun sözünü ediyorum!... Neredeyse Yenişehir'den Bahçelievler'e, Cebeci'ye gitmeyi de yolculuk diye anlatacağım... Yolculuktan hoşlanmayacağım bundan da belli.

Salı, 1 Haziran

KİTABIN DÜŞMANLARI.— Sabahleyin kitapçıya uğradım, ben yokken iki *Les Nouvelles Littéraires* ile bir *Le Figaro Lit-*

téraire gelmiş. Bilmem niçin alıyorum o gazeteleri? Eviriyorsunuz, çeviriyorsunuz, okunacak bir şey bulamıyorsunuz. İkisi de biribirinden boş, biribirinden kötü! *Le Figaro Littéraire*'de Monsieur André Rousseaux'nun *Melmoth* üzerine bir yazısı var, okumağa özendiriyor o kitabı... Ama ısmarlamayacağım, Ankara'ya gelirse alır okurum.

Les Nouvelles Littéraires'lerin birinde, İngiliz yazarı Robert Henriques'le bir konuşma var. "İngiliz basmanlarıyle yazarları arasındaki tartışmalara ne dersiniz?" diye sormuşlar, şöyle cevap veriyor: "Müşterek bir düşmana, yılınç bir kafa tembelliği doğuran televizyona karşı birleşmemiz gereken bu zamanda, o tartışmalar çok üzücü." İngiltere'de altı yedi milyon alıcı televizyon âleti varmış, onların karşısına oturuyorlar da kitap okumuyorlarmış...

Doğrusu, pek kızıyorum böyle sözlere. Ne olur sanki insanlar okumazsa? Radyo ile televizyon da kitap kadar eğlendirici, düşündürücü, öğrendirici olamaz mı? Bizler, daha on dokuzuncu yüzyıl töreleriyle yaşayan kişiler, kafalarımızı yazılarla, kitaplarla beslemeğe alışmışız, bunun başka yolu olmayacağını sanıyoruz. Kitap okuyan adamın halini bir düşünün: Odasına kapanmış, dünyadan haberi yok, yaşayan insanlardan haberi yok, en küçük gürültüden rahatsız olur, bir ses duysa, ürperiverir... Gülünç bir kişi değil midir o? Radyo, televizyon bizi belki bu gülünç halden kurtaracak. Okuyacağımıza dinleyeceğiz, bakacağız... Kitabın düşmanlarıymış bütün o âletler. Doğru, kitaba köle olmuş kişioğlunun kurtarıcıları.

Bizim radyo yayınları için söylemiyorum bunları. Bizim radyoda çalgıdan başka ne var ki? Ara sıra küçük konuşmalar da oluyor... Türkçeye benzemez bir dille abuk-sabuk beylik lakırdılar. Acıyorum onları dinleyenlere.

Perşembe, 3 Haziran

BAYRAM GAZETELERİ.— Bu sabah gazeteci *Bayram Gazetesi*'ni bırakmış: Sekiz sayfanın altısı ilân. Bayramda gazeteler çıkmasın, peki ama bu da olur mu? Dünyada neler olup bitiyor, nereden öğreneceğiz? *Bayram Gazetesi*'ni çıkaranlar hiç masrafa girmek istemiyorlar. Başka gazete çıkmayacak ya, haberle, ya-

zıyle, hikâye ile müşteri çekmeğe çalışmanın lüzumu yok. Gazete tiryakileri nasıl olsa alacak... Okurla alay etmektir bu, okuru hiçe saymayı açıkça göstermektir.

Ya dünkü sabah gazeteleri neydi öyle? Başyazı yoktu hiç birinde. Eeee! bayram! kavga yok, sövme yok! başyazının da kavgasızı, sövgüsüzü olmaz!... Üzüldüm çok: Başyazarlarımız bir ilkeyi, bir düşünceyi savunan birer yazı yazamıyorlar mı?

Cuma, 4 Haziran

ŞİİR.— Şiiri manası, hayalleri, düşünceleri, duyguları için sevenlere, gün oluyor, imreniyorum. Onlar biliyor şiirde ne aradıklarını, ben bilmiyorum. Yalnız ben değil, yeni şiirden hoşlananların hiç birimiz bilemiyoruz. Neden Orhan Veli'nin şiiri iyi de Orhan Veli gibi yazmağa özenenlerin, onun işlediği konuyu işlemeğe kalkanların yazdıkları şiirler iyi değil, bu sırrı hangimiz çözebiliyoruz? Orhan Veli "Kâzımın türküsünü söylerler / Efkârlanırım" diyor, hayran oluyorum. Oysaki bu "efkârlanmak" sözünü başka nerede görsem, beylik bir lakırdı, basmakalıp bir lakırdı diye bir tiksinti geliyor içime.

Doğrusu, on dokuzuncu yüzyıl sonuna doğru büyük bir devrim oldu şiirde. Verlaine'in "Tut belâgati de sıkıver ümüğünü!" sözü eski şiiri, şu kuralları olan, öğretilen, öğrenilen şiiri öldürüverdi. O günden beri şiiri yitirdik, ne olduğunu sezdiğimiz için, bulduğumuz için yitirdik. Anladık ki şiir bir mucizedir, karşılaşınca hayran olduğumuz, ama ne olduğunu bir türlü söyleyemediğimiz bir mucize.

Onların beğendikleri, sevdikleri hep belâgat, yalnız belâgat. Yeni anlayış sıktı o belâgatın ümüğünü!...

Orhan Veli'nin yolundan gitmek, onun konularını işlemek, onun gibi "efkârlanmak" demek de belâgat. Mucize taklit edilir mi?

Cumartesi, 5 Haziran

HİKÂYE.— Yol arkadaşımla yeni tanışmıyorum. Kaç yıldır bilirim onu. Ancak ancak üç dört kere konuştuk, o da şöyle ayak üstü, birkaç kelime... Çabucak "sen" diyor. Ben de hoşlanmam öyle kolayca "sen" diyenlerden. Samimîlikmiş bu! Bence

tam tersi. Samimî olmak, her şeyden önce, yalan söylememek, yalandan kaçınmak demektir. Bir dostluk, bir gönüldeşlik var mı o adamla benim aramda? Dertlerimizi, sıkıntılarımızı söyleyebilir miyiz biribirimize? Demek öyle senli benli konuşmamız yalan olur. Senli benli konuşmak dostlar için, gönüldeşler içindir. Biliyorum. Avrupalılar arasında öyle o, bizde öyle değil. Biz bir türlü alışamıyoruz "siz" demeğe, köylüler gibi şehirlilerimiz, okuryazarlarımız, aydınlarımız da bir çeşit yapmacık sayıyor "siz" demeyi. Çabucak alaturkalığımız tepiyor, daha iki günlük, iki saatlık tanışa "sen" diyoruz. Kurtulmalıyız, silkinmeliyiz bu alaturkalıktan.

Bizim yol arkadaşı hikâye anlatmayı da seviyor. Şöyle tuhaf, güldürecek hikâyeler. Bir sıra "Bir hikâye ben anlatırım, bir hikâye sen anlatırsın, vakıt geçiririz." dedi. Belli, çok hikâyeler var onda! Hem de türlü türlü ulusların. Okumuş, okuyor mizah gazetelerini, okuduklarını da aklında tutuyor... Onu demesiyle başlaması bir oldu. Zemine zamana da uygun bir hikâye: İki Amerikalı otelde oturuyorlarmış, ta altmışıncı katta. Gece geç vakıt gelmişler, asansör bozuk. Ne yapsınlar? Tırmanacaklar merdivenleri. "Bir hikâye sen söylersin bir hikâye ben..." Varmışlar kapılarına. "Bir hikâye söyleyeyim sana da bayıl gülmekten: Anahtarı aşağıda unuttuk!"

Yol arkadaşım gülüyor buna, benim de gülmemi istiyor. Neden güleyim? Bir kere herkes gibi ben de kaç kere dinledim bunu. Bu kadar yaygın hikâyeleri anlatmağa kalkar mı insan? Karşınızdakini dağdan gelmiş hemücük mü sanıyorsunuz? Ömründe bir şey görmemiş, okumamış... Ne hacet! La Fontaine masallarını anlatın!

Hem gülünecek ne var o hikâyede? Doğrusunu isterseniz, acıklı bir şey o. O adamların yerine koyun kendinizi. Neyse ki inanılacak hikâye değil: Altmış yetmiş katlı Amerikan otellerinde elbette asansör bozulmaz. Biri bozulsa öteki işler, ötekiler işler. "Minareyi çalan kılıfını hazırlar." derler, altmışar yetmişer katlı yapı yaptıranlar da müşterileri, kiracıları asansörsüz bırakmamayı da sağlamışlardır elbette.

Gülmeliydim, yol arkadaşımın hatırı kalmasın diye gülmeliydim. Eski bir yazımda, *Günlerin Getirdiği*'ne aldığım "Konuş-

mak" adlı yazımda söylemiştim bunu... Ama büğün bir tersliğim vardı üstümde, bir yandan da trenin gürültüsü, yorgunluk... Gülmedim, öteki yolculara baktım, pencereden dışarıya baktım.

Pazar, 6 Haziran

DEVRİM.— Dün akşam "Kurtulmalıyız, silkinmeliyiz bu alaturkalıktan" diye yazdım defterime. Her türlü alaturkalıktan silkinmeliyiz. Biliyorum kızıyorlar böyle sözlere, hele büğün dünkünden de çok kızıyorlar. Devrimi istemiyorlar, devrime karşı koyuyorlar da onun için. Atatürk sevgisi, Atatürkçülük yalnız dillerde. Gönüllerde yok, kafalarda yok. Gönüllerde, kafalarda olsa "Yirmi yedi yıl bu millete edilenler" diye başlayan söylevler çekilir mi? Atatürk'ü gerçekten sevenler öyle bir sözü ne söyleyebilir, ne de başkalarının söylemesine dayanır. Sadece Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı, onu yermek için söylüyorlarmış. İnanmayın. O yirmi yedi yılın on beşi Atatürk'ün yıllarıdır, yalnız Atatürk'ün buyruğunun geçtiği yıllardır, o yıllarda ne yapılmışsa Atatürk öyle istedi diye yapılmıştır. O on beş yılda yapılanların hepsi de bu ulusun iyiliği için, eski düşünüşten, eski yaşayıştan, alaturkalıktan silkinip Avrupalılaşmamız için yapılmıştır. O on beş yıl, Türk tarihinin, Türk medeniyet tarihinin en canlı, en güzel on beş yılıdır. O on beş yılı böyle göstermeyenler Atatürk'ün yaptıklarını yıkmak, devrimden dönmek isteyenlerdir.

Alaturkalıktan silkinir, eski törelerimizden, geleneklerimizden ayrılırsak ulusal benliğimizi yitirirmişiz, ulusal benliğin eski inanışlar, eski düşünüşlerle beslenmesi gerekmiş... Böyle söylemek, bu ulusun yaratma gücünden, yaşama gücünden şüphe etmek demektir. Yaratma gücü, yaşama gücü olan bir ulus, yeni şartlar içinde de benliğini gösterir, yeni kurumlara da kendi damgasını vurur.

Atatürk devrimi, bizim eski düşünüşü, eski yaşayışı bırakıp yeni bir düşünüşe, yeni bir yaşayışa geçmemiz demektir. Bunun için de alaturka ne varsa hepsini bırakmamız gerektir. Alaturkalık bizi eskiye döndürür de onun için.

Geleneklerimizi sürdürmeliymişiz... Gelenekler dedikleri

de sadece görenekler. Babalarımız öyle yaparmış da, dedelerimiz bilmem hangi buyruklara uyarmış da... Kendi kafamızı işletmeyecek, babalarımızın, dedelerimizin, üç beş yüzyıl önce yaşamış kişilerin düşünceleriyle iş göreceğiz! Bu kadar da küçük mü görüyoruz kendimizi?

Biliyorum, çok söyledim bunları. Daha da söyleyeceğim. Büğün boyuna söylenmesi gerektir bunların.

Çarşamba, 9 Haziran

TANZİMAT KAFASI.— Övmeyeceğim için adını da söylemeyeceğim, bir şair tanırım. Ölçüsüz, uyaksız şiirler yazar, birtakım anlaşılmaz yabancı, büsbütün yabancı tilcikler kullanır, gizemciliğe (mistikliğe) vurgundur. Şiirlerinde dış, kalıp yenidir ya, bakmayın, iç eskidir, köhnedir, buram buram Doğu kokar.

Büğün gene gördüm onu, o da gene eskiliği, eski düşünceleri, gelenekçiliği savundu. Ben de ona gene şunu söyledim: "Gelenekçi iseniz neden böyle şiirler yazıyorsunuz? Bu ulusun şiiri ölçülüdür, uyaklıdır. Siz aruzla gazeller, yahut hece ölçüsüyle koşmalar, maniler yazın! (Birkaç yıl oluyor, bunu bir kere daha söylemiştim ona.)

Avrupa şiirini bilir, öyle sanıyorum, oldukça iyi bilir. Özenir ona. Kendisi Avrupa'nın yeni şiirini bildiği, beğendiği için ölçüsüz, uyaksız şiirler yazacak ama bu toplum Avrupa düşünüşüne, yaşayışına özenmeyecek!... İşte tam Tanzimat kafası. Avrupa'dan birtakım yenilikler alacağız, ama eski yaşayışı bırakmayacağız.

Tanzimat'ı yermiyorum, bu topluma iyiliği olmuş, Atatürk devrimini hazırlamıştır. Ama Tanzimat kafası eksik bir düşüncedir, ürkek bir düşüncedir. Annesinin, dadısının elini bırakamayan çocuk.

Pazartesi, 14 Haziran

DÖNÜŞ.— Sabahleyin Büyükada'dan vapura binerken hem sevinç, hem de bir üzüntü vardı içimde. Ankara'ya dönüyorum diye seviniyordum. Evim, çoluğum çocuğum... Bir yaştan sonra kişi kendi yatağından başka yerde rahat edemiyor.

Bir de toprağın altında rahat edeceğimizi söylerler ya, hoşlanmam öyle lakırdılardan. Rahat da, rahatsızlık da yaşayanlar içindir. Duymayacağım rahatlıktan bana ne? Duyacağıma, bundan başka bir dünya daha olduğuna da inanmam, kurtuldum, çoktan kurtuldum öyle çocukluklardan.

Üzüntüme gelince, İstanbul'u değil ama Büyükada'yı severim. Bir de Burgaz'ı. Boğaz'dan hoşlanmam, içime bir sıkıntı basar orada. Çocukluğumdan beri güzel bulmam Boğaz'ı. Herkes pek bir övüyor diye ben de beğenmeğe çalıştım, kendimi kandırmak istedim, olmadı. Divan şairlerimiz de nedense Boğaz'ı pek anmazlar. Yalnız Vasıf... Bir de Nedim "Tenhaca varıp Göksu'ya işret var içinde" diyor. Boğaz için belki daha çok mısralar, beyitler vardır eski şiirimizde, ben sevmediğim için hatırımda kalmamış, dikkatimi çekmemiştir... Ada'dan ayrılırken hep bir üzüntü kaplar içimi, bir daha göremeyeceğim gibi gelir de onun için.

Vapurla Bostancı'ya geçtim, orada bindim trene. Maltepe'de bir yağmur başladı, çok korktum. Yağmur altında Bostanci iskelesinden istasyona gitmek hayli sıkıntılıdır. Neyse ki vapur Bostancı'ya varınca yağmur dinmişti, daha doğrusu oraya yağmamış, kuruydu yerler.

Trende bir arkadaşla konuşmağa başladık. Sevdiğim kimselerdendir ya, acayip bir söz söyledi. Balzac'ı anlatan dört beş kitap okumuş, Balzac'ın bir tek romanını, hikâyesini okumamış, gene de o yazarı bildiğini sanıyor, onun üzerinde fikir yürütmeğe kalkıyor. Kızdım, ama içimden, bir şey söylemedim kendisine. Biliyorum, çok onun gibi kimseler, eleştirmecilerin, edebiyat tarihçilerinin dediklerine güveniyorlar, salt onların dediklerini öğrenmekle büyük bir şairi, büyük bir romancıyı anlayacaklarını, anladıklarını sanıyorlar. Hem tembellik, hem de kendilerini beğenme... Başkalarının uzun uzun çalışıp kavradıklarını onlar çabucak belleyecekler. Çantalarını uşaklarına taşıttıkları gibi büyük yazarların eserlerini de eleştirmecilere okutturacaklar. Bir kitap yazan adam bir bilim-yurdunda yüksek-öğretmendir, bunun için de Balzac'tan üstündür onların gözünde. Roman okumak çocukluk, yakışmaz yetişmiş kimselere. Ama bir eleştirmecinin, bir bilginin yazdıklarını okumak...

Kendilerine sorarsanız, kabul etmezler böyle olduğunu. Ama içlerinden, ta içlerinden...

Sonra trende eski bir tanıdığı buldum, sevindim de onu görünce. Ama konuşurken ikide bir "Anladın mı?" diyor, "Anlatabildim mi?" diyor. Bunaldım doğrusu.

Salı, 15 Haziran

ANLAYIŞ.— Sait Faik için Yaşar Nabi'ye gönderdiğim küçük mektupta şöyle demiştim: "Artık tamamlanmış olan eserin değerini de, eksiklerini de sonra görebileceğiz. Şimdi acımıza bırakalım kendimizi, acımız arasından onun sevdiğimiz yüzünü gözlerimiz önüne getirmeğe, içimizde yaşatmağa çalışalım." Bay Adnan Benk bakın nasıl anlamış bunu. Büğünkü *Dünya* gazetesinin sanat sayfasında şöyle diyor: "Nurullah Ataç, *Varlık* dergisinde, eserini şimdilik yargılamayı bırakalım, yüzünü 'içimizde yaşatmağa çalışalım' diyor. İçimizde yaşatmışız, yaşatmamışız, ne çıkar bundan? Yoksa Sait konusunda da, eseri bırakıp gözlerimizi kişiye mi dikeceğiz, onu da mı bir *mythe* kılığına sokacağız?"

Vay efendim vay!...

Ben "Sait Faik'in eserini incelemeyelim, onu gözümüzde büyütelim, onun düşüncesini içimizde yaşatıp türlü türlü genişletelim." mi demişim? Hayır, *Varlık*'ta çıkan o küçük yazıyı okuyanların hepsi anlamıştır, ben onda, çok sevdiğim bir arkadaşın ölümüne üzüldüğümü, onu, o arkadaşı içimde yaşatmağa çalıştığımı söylüyorum. Bir hikâyeci, bir sanat adamı olarak Sait Faik'i değil, sevdiğim bir adam olan, arkadaşım olan Sait Faik'i. Birer hikâyeci, birer sanat adamı olmayan dostlarımı da, ölümlerinden sonra, bir zaman içinde yaşatmak istediğim gibi.

Herkes anlar da Bay Adnan Benk niçin anlamaz? O da anlar, anlar ya, takılacak, iri bir lakırdı edecek, beni saçmalıyor diye gösterecek. Benim dediğimi de olduğu gibi anlamamış, kendi vermek istediği anlamın çıkmayacağını bildiği için anlamamış, işine nasıl geliyorsa öyle özetlemiş.

Bay Adnan Benk değersiz bir kişi değildir. Tam tersine iyi bir yazar, iyi bir eleştirmeci olabileceğini umuyorum. Onun için böyle oyunları yakıştıramıyorum ona. Böyle giderse, böyle ko-

lay yollara saparsa, korkarım, alışır da kurtulamaz, yıprandırır kendini.

Sonra şöyle diyor Bay Adnan Benk: "Bizde gelenektir, kişileri ne yapıp yapıp kutsallaştırıveririz, bunu da belki o kişilerin eserlerini değerlendirmek külfetinden kurtulmak için yapıyoruz." Doğru bunlar. Ama Bay Adnan Benk'in bunları benim o küçük mektubum üzerine yazmasını anlayamadım. Ben şimdiye kadar kimi, hangi sevdiğim yazarı kutsallaştırmağa kalkmışım? "Değerlendirmek" ne demektir bilmiyorum, bir eseri yargılamak, gerçek değerini belirtmeğe çalışmak demekse, onu da elimden geldiğince yaptım.

Cumartesi, 19 Haziran

"ELEŞTİRMECİ FALAN FİLAN".— Sait Faik'in, gündeliklerden birinin sanat sayfasında, eleştirmecilere çatan bir yazısı çıktığını duymuştum, ama görememiştim o yazıyı, çok merak ediyordum. "Elbette güzeldir." diyordum kendi kendime: Sait bir kızdı mı, iyi çatardı, o yazıyı da birkaç eleştirmeciye kızdığı için yazdığını söylüyorlardı. *Yenilik* dergisi, Sait Faik için çıkardığı sayıya o "Eleştirmeci Falan Filan"ı da almış. Doğrusu, düş kırıklığına uğradım okuyunca. Bana öyle geliyor ki Sait Faik gerçekten kızmamış onu yazarken, kızmak istememiş, kızmış gibi görünmeğe çalışmış. Yanılmıyorsam La Bruyère, "Ölüme yakın, tutkularımız bırakır bizi." der. O "Eleştirmeci Falan Filan" da Sait Faik'in ölüme yakın yazılarından.

Dedikleri yanlış mı, haksız mı? Hayır, çok doğru sözleri var bence. Hele "Sanatçıyı sanatçı keşfeder." sözü bence çok doğru.

Ama Sait Faik bir biçim verememiş o yazısına, ayak üstü çırpıştırıvermiş, karmakarışık bırakmış, düzgü düzen gözetmemiş, kullandığı sözlere de bakmıyor, "bir görüşe sahip olan", "meziyetlere sahip olan" bile diyor. Oysaki yazıda konuşma dilini arayan bir adamdı Sait Faik. Bu "sahip olmak", "malik olmak" konuşma dilinde de kullanılmıyor mu? Çok öyle konuşanlar... Ama dikkat edin, hepsi de bilgince, *kitapça* konuşanlar, süslemek istiyorlar sözlerini...

Pazartesi, 21 Haziran

GÜN DÖNÜMÜ.— Yılın en uzun günleri, dördü bulmadan ortalık ağarıyor. Seviniyorum erkenden uyanınca, ışığın bir damlasını bile kaçırmamak istiyorum sanki. Sonra da, az uyumuş olduğum için bir yorgunluk, bir kırgınlık duyuyorum kendimde.

Kış günlerini, aralık ayınının günlerini hatırlıyorum şimdi... "Hatırlamak" sözü bilmem iyi mi burada? İki türlü hatırlama vardır: Biri, geçmiş olayların kendiliklerinden aklımıza gelmesi, öteki de o geçmiş olayları bizim çağırmamız, belleğimizde aramamız. Kış günleri, aralık ayının günleri kendiliklerinden doğmuyor, içimde, ben uyandırmaya çalışıyorum onları, "Ne yapıyordum o günlerde?" diye düşünüyordum... Korkuyordum o günlerde, yaza eremeyeceğim, uzun günleri göremeyeceğim diye korkuyordum. Kışın, ölümü, kendi ölümümü yakın görmekten alamam kendimi. Yazın ölünmez mi sanki? Bay Kutsi Tecer'in bütün yazdıkları gibi boş, tatsız bir mısraı vardır. (Şu "mısra" sözü de hiç uymuyor Türkçeye, özne iken neyse ne! çekime gelmiyor bir türlü, "mısraı", "mısraa" çok çirkin oluyor. Gençler arasında "mısrayı", "mısraya", "mısrası" diyenler oluyor, iyi ediyorlar belki, ama biz yaşlılar, okumayı Arap harfleriyle öğrenmiş olanlar, yapamıyoruz onu, sondaki "ayın" harfini unutamıyoruz. Atmalıyız dilimizden o Arapça sözü, ancak Arap harfleriyle kullanılabilecek sözü, Türkçe bir karşılık bulmalı, "uydurmalıyız". Fransızca *vers* sözünün kökü olan *versus*'un asıl anlamı "evlek", "tarlada sabanın bıraktığı iz" imiş, ama biz "mısra" yerine "evlek" diyemeyiz, başka bir söz aramalı.)

Uzun sürdü "mısra" sözü... Ne diyordum?.. Bir mısraı vardır Bay Tecer'in, güldürür beni: "Besbelli, ölümüm sabahleyindir..." Ben de onun gibi "Besbelli ölümüm bir kış günüdür." mü diyeceğim? Falcılığım yoktur benim. Belki de bir yaz günü öğleden sonra yahut akşam üzeri güneş çarpmasından ölürüm. Hepsi olağandır... Ne var ki yazın ölümü düşünmüyorum, içimi sarmıyor ölüm korkusu.

Yaz günleri, kışın olduğu gibi çalışmıyorum, okuyamıyorum da. Kişiyi tembelliğe sürükleyen bir iyimserlik, hayata bir

güvenme getiriyor sıcak, ışıklı günler. Çıkıp dolaşmıyorum, öğleden sonra saatlarca yatıyorum, uyumadan, düşünmeden, okumadan... "Uyanık rüya" derler, onun gibi bir de "uyanık uyku" var, karmakarışık, belli belirsiz, hemen unuttuğum düşüncelere bırakıyorum kendimi. Öyle dinlendiriyor ki beni.

Ama öyle sanıyorum ki kötümserlik, ölüm korkusu, bu kötü iyimserlikten daha yaratıcı. Çalışmak, kendi kendimizden, içimizdeki kaygılardan kaçmak değil midir?

Salı, 22 Haziran

OKURKEN.— Büğünlerde Pirandello'nun üç oyununu okudum. Biri *Budala*, hoş bir güldürü. Pulino adında bir adam kendini öldürmüş, bunu duyan politikacı bir yazar kızıyor, "Budala!" diyor, "Mademki kendini öldürecekti, önce Roma'ya gidip Guido Mazzarini'yi vursaydı, ben verirdim ona yol parasını!" Luca Fazio adında bir adam var, o da hasta, o da kararını vermiş, Pulino gibi öldürecek kendini. İşitiyor o yazarın, Leopoldo Paroni'nin dediğini. "Seninle bir konuşmak istiyorum." diyor ona. Yalnız kalıyorlar. "Ben Roma'dan geliyorum. Orada öldürecektim kendimi. Guido Mazzarini'yi gördüm. Bana yol paramı verdi. Kendimi öldürmeden önce seni temizlememi söyledi. Bunun için geldim buraya. Hazır ol, vuracağım seni!" diyor. Öteki korkuyor, başlıyor yalvarmağa. "Sen onun öldürülmesini istiyordun ya! O da senin ölmeni ister. Pulino için budala dedin. Ben öyle dedirtmeyeceğim kendime, kaldıracağım seni ortadan..." diyor. Vurmuyor sonunda ama bir daha da Pulino'ya budala demeyeceğine söz verdiriyor, elinden kâğıt alıyor. Pirandello, bir hikâyesinden çıkarmış bu oyunu. Belki önce okuduğum içindir, hikâyeyi daha beğenmiştim.

Sana Verdiğim Hayat, acıklı bir oyun. Doğrusu pek sevmedim onu. Bir cansızlık, bir kımıldanışsızlık var onda. Konu, oyunun asıl konusu ilginç: Bir gideni bir daha göremezsiniz, bir gün dönüp gelse bile değişmiş olarak döner. Ölenleri de biz kendi içimizde yaşatarak değiştiririz. Konu ilginç, güzel ama Luigi Pirandello gerçekten bir oyun haline koyamamış bunu. Bir acemilik var. Belki de gençlik, yazılış sırasıyle değil, tarihler de gösterilmemiş.

Ama Fıransızcaya *Comme ci (ou comme ça), "Böyle (Yahut Şöyle)"* adıyle çevrilmiş olan oyun çok hoşuma gitti. Asıl adı *Ciascuno a suo modo* imiş, yanılmıyorsam "Herkes Kendi Yolunca" demek olacak. İtalyanca bilmem, belki de büsbütün yanlış anlamışımdır o adı... Canlı bir oyun. Okunurken güzel, belli ki sahnede daha da güzel olacak.

Bizde Pirandello'nun oyunlarını neden oynamıyorlar bilmem. İstanbul Şehir Tiyatrosu, tatsız tuzsuz vodvilleri bir türlü bırakamıyor. Oynayanlar ancak onlardan hoşlanıyorlar da onun için. Sonra da "Bizde seyirci bunları seviyor, daha yükseğini istemiyor" diyorlar. Vodvillerin kişileri bellidir, kalıplaşmıştır, onun için kolaydır onları oynamak. Bir oyuncu hovarda kocaya, yahut aldatılmış kocaya bir kere çıktı mı artık alışır, boyuna ona çıkar, kolayca da başarır. Pirandello'nunkiler gibi oyunlarda ise kişiler kalıplaşmış değildir. Her oyun için ayrı çalışmak, kişilerin benliğini, özünü anlamak, kavramak gerektir. Bizim oyuncularımız kaçıyor bu çalışmadan.

İstanbul'dakiler de öyle, Ankara'dakiler de öyle.

Cuma, 25 Haziran

ŞİİR.— Genç şairlerimizden Bay Mustafa Onaran'la şiirden konuşuyorduk. Bay Onaran'ın yeni şiiri pek sevdiğini sanmıyorum, şu sürrealistlerin şiiri, ne dediği iyice anlaşılmayan şiir. Ben ona bayılıyorum, anlamadan da sevmeğe çalışıyorum. Ama Bay Onaran'ın eski şiirde, şu şairane şiirde başarı göstereceğini umuyorum. Beğenisi de iyi. Şiir üzerine düşünüyor, yayılmış, yerleşmiş, bunun için de canlılığını yitirmiş eski kanılar, yargılarla yetinmiyor.

Bay Hamdi Tanpınar'dan açıldı. Onun hangi şiirlerini sevdiğini sordum. "Ne içindeyim zamanın, / Ne de büsbütün dışında, / Yekpare, geniş bir anın / Parçalanmaz akışında" mısralarını andı. "Bu şiirin yalnız bu dört mısraı" dedi. O dört mısraı ben de severim. Sonra Bay Onaran, "Bursa'da Zaman"ı söyledi. Ben hiç sevmem o şiiri, bana yapmacıklı, zoraki şiirin ta kendisi gibi gelir. Bay Yahya Kemal Beyatlı'nın "Itri"si gibi. İkisi de bir düşünüşün ürünleridir: Geçmişi, tarihi sevmek. Ama bu geçmiş sevgisinin Bay Yahya Kemal Beyatlı'da da, Bay

Hamdi Tanpınar'da da gerçek olmadığı, Maurice Barrès'teki gibi daha çok bir edebiyat gösterişi olduğu bellidir. Barrès'in en güzel yazılarını okurken insan "Hayır, böyle düşünmüyor bu adam, böyle düşünür gibi gözükmekte bir kibarlık, bir büyüklük olduğunu sanıyor da zorla böyle düşünmeğe çalışıyor." der. Firenklerin *pose* dedikleri şey...

Ben, Bay Tanpınar'ın, "Benden sor sırrını uzun yolların, / Benden sor ve benden dinle akşamı" mısralarını severim. Onlarda da bir *pose*, bir *esthétisme* vardır. Ama buna bir şey diyemeyiz, bunda geçmişe bağlılık, geçmiş sevgisi gibi törel (ahlâkî) bir yargı, bir öğüt yok da onun için. Burada şair, şiir, sanat alanından çıkmıyor, istediği kadar yapmacığa hakkı vardır. Fuzuli'nin söz oyunlarıyle uğraşması gibi. O mısralar bence güzel bir nesne, bize şairin gerçek duygusunun öyle olup olmadığını aratmıyor.

Bay Onaran o mısraları sevmedi, şaştım.

Pazartesi, 28 Haziran

"VİRAN OLASI...".— İkide bir anarlar Dertli'nin beytini: "Bir başıma olsam şeh ü sultana kul olmam, / Viran olası hanede evlâd ü iyal var!" Bilmeyenler de "Ne yapsın? geçinecek!" deyiveriyorlar. Korkunç, tiksinç bir düşüncedir bu: Her kötülüğü hoş görmeğe, her alçaklığı etmeğe sürükleyebilir. Bakıyorsunuz, yüksek bir memur, ama buyurmuşlar kendisine, inançlarına, kanılarına uymayan bir iş görecek, çekinmiyor, yapıyor. Şaşıyorsunuz. Cevabı hazır: Yapmasa yerinden atarlar, başka birini getirirler, ona yaptırırlarmış. Doğru, ama o yapmasın, bir haksızlığı, bir yavuzluğu önleyemese bile bulaşmasın o haksızlığa, gücü yettiğince karşı kosun. Evinde çoluğu çocuğu varmış, anladık, kafasının içinde bir düşünce yok mu? böyle haksız işler yapmasına engel olacak bir vicdan yok mu?

Yalnız yavuzluğun gücü olduğunu sanıyorlar. Yavuzluk her şeyi yapabilir, hak da boynunu eğer!... Hiç de öyle değildir: Yavuzluğu durdurmak, yıkmak için birkaç kişinin; otuz kırk kişinin "hayır" demesi yeter. Kimi, bir kişininki de yetiverir. Örnek olur kişi, çevresindekileri utandırır boyun eğdikleri için, onlara da "hayır" dedirtebilir. Ama kimse ilk olmak, örnek olmak istemiyor, geçici bir sıkıntıya dahi katlanmak istemiyor.

İzzet Molla'nın beyti, Dertli'ninki kadar yayılmamıştır: "Meşhûrdur ki zulmden olmaz cihan harap / Eyler anı müdahene-i âliman harap." Acaba işimize gelmediği için mi öteki kadar anmıyoruz bunu? Bir ülkenin bilginleri o ülkenin bilinci, buluncudur (şuuru, vicdanı). Büyük çoğunluk iyiliği de kötülüğü de onlarla anlar, onlarla ilerler, haksızlığa onlarla karşı kor. İzzet Molla'nın beytinde "âliman" sadece bilginler, büyük bilim adamları demek değildir, bir ülkenin bilginleri, şairleri, sanat erleri, bütün okuryazarları, düşünürleri demektir. Hani büğün *aydınlar, münevverler* diyoruz, Firenkçe sözlerin başka bir güzelliği, derinliği, bir büyüsü olduğunu sananlar da "entellektüeller" diyor, işte onlardandır. Bir toplumu, İzzet Molla'nın dediği gibi, aydınların dalkavukluğu, boyun eğmesi, ses çıkarmaması çökertir. Yavuzluğun karşısına aydınların buluncu (vicdanı) dikilirse ülke kurtulur.

Tevfik Fikret "Zulmun topu var, kal'ası var, güllesi varsa, / Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır" diyor. Ama aydınlarımız içinde, irili ufaklı aydınlarımız içinde bunu güzel bir şiir diye ananlar olsa bile doğruluğuna inananlar pek görülmüyor. Hepsi de yavuzluk, hakla birlikte kendilerini de eziverir diye korkuyorlar.

Korku inanmamaktan, inançsızlıktan gelir. İnanmış, bir doğruya bağlanmış olan kişi, yavuzluğa uğrasa bile, içinde, buluncunda bunun mükâfatını bulacağını bildiği için korkmaz. Yahut dış acundan gelecek yavuzluktan çok kendi içinin sesinden korkar. Dinliler buna "Allahtan korkmak" derler. "Viran olası hanede evlâd ü iyal var." düşüncesiyle inançlarına, kanılarına uymayan, haksız, yanlış buldukları işleri görmekten çekinmeyen, yavuzluğa ses çıkarmamakla olsun yardım eden, hizmet eden kimseler Allahtan korkmayan, yahut bulunçlarından (vicdanlarından) korkmayan kimselerdir. İzzet Molla'nın söylediği "müdahene-i âliman" budur işte.

Salı, 29 Haziran

DAVALI EDEBİYAT.— Dün yazdığımı okudum, "davalı edebiyatı" düşündüm. Benim "davalı edebiyatı" savunduğumu, onu savunduğumu sanacaklar. Doğrusu, bir romancının,

bir şairin sanat dışında, topluma, yahut bütün insanlığa değgin bir düşüncesi, bir kanısı, bir *davası* olmasını, yazılarıyle onu yaymağa kalkmasını kötü görenlerden, "sanat erinin sanattan başka kaygısı olmamalıdır." diyenlerden değilim. Sanat eri de bir insandır, bir yurttaştır, bütün insanlar, bütün yurttaşlar gibi onun da birtakım düşünceleri, kanıları, inançları olur, bunların eserinde de görülmesine kimse karışamaz. Şair sevgilisinden yüz bulmadığı için üzülürse şiirinde bunu söylemeğe hakkı olacak, ama içinde yaşadığı toplumun, yahut bütün acunun işleri kötü gidiyor diye üzülüyorsa bunu söylemeyecek, davalı edebiyata düşmemek için bundan çekinecek, kaçınacak... Saçmalamanın ta kendisidir bu. Hani yağlı saçları omuzlarına kadar uzanmış adamlar vardır, çevrelerine baygın baygın bakarak alık alık dolaşırlar sokaklarda, "şair" derler öylelerine, hesaplarını, çıkarlarını bilmedikleri, düşünemedikleri sanılır, "davalı edebiyatı" yermek, kötülemek işte onları, yalnız onları sanat adamı sananlara yakışır. Hayır, sanat adamı düşünen, araştıran bir adamdır, düşünüp araştırdığı, çevresine baktığı için toplumda bir kötülük, bir haksızlık işleniyorsa onu da görür, gösterir, gerekince var gücüyle bağırıp kendini tehlikeye atmaktan da kaçınmaz.

Ama davalı edebiyatı savunmak değildi benim dün yazdıklarım. Haksızlıkla, yavuzlukla çarpışmak yalnız şairin, edebiyatçının ödevidir, boynunun borcudur demedim ki! Şair, edebiyatçı yalnız böyle işlerle uğraşmalıdır da demedim. Her insan, okuryazar, aydın geçinir her insan, şairi, edebiyatçısı, bilgini, hepsi haksızlığa karşı komalıdır, yavuzlukla çarpışmalıdır dedim. Bir ahlâk işidir bu. Herhangi bir kimsenin hakkı çiğnenir, herhangi bir adam haksız yere cezalandırılırken bunu bilip de ses çıkarmayanlar, "Viran olası hanede evlâd ü iyal var" diye susanlar, o yavuzluğa bulaşmış olurlar.

Kişioğlunun böyle zaafları olurmuş, hoş görmeliymiş... Peki, ama böyle işlerin bir zaaf olduğunu, kendilerinin de o zaafa kapıldıklarını bilsinler de namustan, ahlâktan ayrılmadıklarını ileri sürmesinler.

Cuma, 2 Temmuz

KADIN.— Fransızca *Carrefour* gazetesinde Monsieur Maurice Fombeure'ün "Courteline et les femmes" adlı bir yazısını okudum. Courteline de kadınları küçümser, yerermiş. Kadınlar kendileri için yapılanı unuturlar da kendilerinden esirgeneni unutmazlarmış. Kadınlar kötü huyluymuş, densizmiş, erkeklerin de huyunu bozarlarmış. Çoğu, çocuk kalırlarmış. İçlerinde anlayışlıları, inceleri de olurmuş ya, ama hiç bir alanda öke (dâhi) çıkmazmış kadınlardan... Bunun gibi çok söylenmiş, boş lakırdılar! Zaten sevmezdim o Courteline'i, büsbütün soğudum. On dokuzuncu yüzyılın sonunda, Yirminci yüzyılın başında birtakım salon şairleri, eleştirmecileri büyük yazar saymışlardı onu, "dâhi" olduğunu, Molière'e yaklaştığını söylemişlerdi. Kendi de doğru sandı bunları. Courteline'in büyük yazarlığı, Rostand'ın büyük şairliği gibidir. Bir tiyatro yazarını eleştirmeciler, hele salon eleştirmecileri, akademilere üye olmuş, yahut olmak isteyen eleştirmeciler Molière'e, Shakespeare'e benzettiler mi, yüzde doksan dokuz cıvık çıkar o adam.

Kadınları savunacak değilim. Ama şunu biliyorum: Kadınları küçümsemiş, romanlarında, oyunlarında ilginç birer kadın yüzü yaratamamış yazarlar arasında gerçekten büyük yazar denebilecek adam yoktur. Bakın Laclos'ya, Balzac'a, Stendhal'e, Tolstoy'a, Dostoyevski'ye. Hepsi de kadınları anlamış, anlamağa çalışmış, kadının da gücünü, büyüklüğünü görmüşlerdir. Kadını küçümseyip de anlamağa çalışmayan yazar, hayatın hiç olmazsa yarısını görmüyor, göremiyor demektir.

Kadını önemsemeyen uygarlıkları da sevmem. Yalnız incelikten yoksun, kaskatı oldukları için değil, tamamlaşamadıkları, bütünleşemedikleri için. Büyük işleri yalnız erkekler arasında geçen uygarlıklar kişioğlunu anlayamamışlardır.

Pazartesi, 5 Temmuz

DOĞA.— Biliyorum, "doğa" deyince okuryazar yurttaşlarımızın çoğu anlamıyor, anlamadıklarını da göğüslerini gere gere söylüyorlar. "Tabiat" demeğe alışmışlarmış, biz de onları şaşırtmamak, yadırgatmamak için "tabiat" deyip gitmeliymişiz. Demeyeceğim işte, onlar alıştıkları sözlere bağlıysa ben de

düşüncelerime, kanılarıma bağlıyım. Bana düşüncelerim, kanılarım Arapça, Farsça sözlerin dilimizden atılması gerektiğini, bizim Batı uygarlığına uygun bir dil kurmamız gerektiğini gösteriyor. Kendi kendimizi, kendi dilimizi küçümsedikçe, yabancı sözlerde başka bir güzellik bulunduğunu sandıkça Batı uygarlığına giremeyiz, o uygarlığın koyuk (temel) taşlarından biri, başlıcası kişioğlu saygısıdır, bu saygı ise uluslardan birini ötekilerden aşağı görmememizi, bütün dillerin gelişebileceğine inanmamızı buyurur. Yalnız Türkçe tilciklerle (kelimelerle) büyük bir dil kurulabileceğine inanmayanlar, Türk ulusuna saygısızlık etmekle kalmıyorlar, kişioğluna da saygısızlık etmiş oluyorlar.

Şaşarım dörütmenlerin (sanatkârların) doğadan örnek almalarını, doğaya öykünmelerini (taklit etmelerini) öğütleyenlere. Doğada ne varsa hepsi karmakarışıktır, dörüt ise düzgü düzen demektir. Doğada biribirine tıpatıp benzer iki nen (şey) yokmuş. Olabilir. Ancak bu ayrılıklar, bu benzerlikler çarpmaz göze. Neye baksanız hep o dağınıklığı, o karmakarışıklığı görürsünüz. Bütün dağınıklıklar, bütün karışıklıklar da biribirini andırır, ayrılıklarını, özelliklerini kolay kolay seçemezsiniz. Ayrılıkları, özellikleri ortaya çıkaran kişioğlunun usudur. Dörüt de, kişioğlunun bütün kurdukları gibi usun ürünlerindendir.

Genç dörütmenlere benden öğüt: Doğaya kapılmasınlar, doğaya öykünmeğe özenmesinler, kendi yaradılışlarıyle de yetinmesinler, dörütlerini, güzelliği düşüncelerinden, uslarından çıkarmağa çalışsınlar.

Şunu da söyleyeyim: Büğün yığın ozanlarının yırlarına gene çokça bir eğilim, çokça bir sevgi var. Buna da kapılmasınlar: O ozanların dedikleri hep biribirini andırır, doğa gibidir onlar da, düzgü düzen bilmezler.

Salı, 6 Temmuz

GÜÇSÜZLÜK.— Gene eski tutkuya, eski sevdama mı döndüm? Gene öz Türkçe yazmağa mı çalışacağım?... Yapabilsem keşke!... Bundan üç dört yıl önceki günlerimi, yazılarımda bir tek yabancı söz bulunmamasına özendiğim günleri özlemle anıyorum. Toplardım çevreme sözlükleri, arardım, Türkçe bir

karşılık bulamayınca da uydururdum. "Uydurma"yı da kötü görüyorlar. Alıklar! Durumsamaksızın, hiç şüphe etmeksizin söylüyorum: Dilde uydurmayı, yeni sözler yaratmayı bir suç sayanlar, "Biz uydurma dil istemeyiz!" diye bağıranlar da, onlara kapılanlar da düşünmeyen, düşünmek nedir bilmeyen kimselerdir. Acınır öylelerine. "Uydurma" sözünün anlamları üzerinde bile düşünmüyorlar. "Uydurmak", "yalan uydurmak" anlamına gelince bir suçtur, "bir kimsenin ağzından söz uydurmak", yahut "kötü bir şeyi örtmek için doğru olmayan bir açıklama uydurmak" anlamında bir suçtur. Yoksa Türkçe köklerden kurallara göre söz yaratmak neden bir suç olsun? Ama o alıklar, çıkarlarını sağlamak için günde türlü türlü yalanlar, "hile-i şer'iyeler" uyduran o alıklar "Uydurma dil istemeyiz!" deyince bir iş gördüklerini sanıyorlar. Ancak kendilerinin ayaktakımından birer alık olduklarını gösteriyorlar, o kadar. Aldırmıyorum onların dediklerine. Düşünmeyen kimselerle ben ne konuşayım?

Özlüyorum o günlerimi... Gene de dönmüyorum o tutkuya. Dönemiyorum da onun için. O günlerde kendime aşırı bir güvenim mi vardı? Hayır, gücümün yetmeyeceğini, o işin benim boyumu aştığını o günlerde de bilmez değildim. Ancak bir umudum vardı o günlerde: Birkaç kişi, benden daha güçlü birkaç kişi o yolu tutarlar da benden çok ileri giderler, benim başaramayacağımı onlar başarırlar sanıyordum. Umduğum olmadı, çevremdekilerden, en güvendiklerimden yardım görmedim, tam tersine, öfkeyle, alayla karşılandım. "Ilımlı olmalı!" dediler. "Ilımlı" derler mi? "Mutedil olmalı!" dediler. Bir toplumun aydınları ılımlılığa, o korkunç sayrılığa (hastalığa) tutuldu mu, hiç bir büyük işe girişilemez. Ilım, gerçekten inanmayanların, bir düşünceye, ilkeye, bir doğruya gerçekten bağlı olmayanların, o doğruyu iyice kavrayamamış, içlerine sindirememiş olanların durumudur. Yoksa bir düşüncenin doğruluğunu görmüş olan kişi "Bunu olduğu gibi uygulamayalım, biraz da başka şeyler karıştıralım içine!" der mi? diyebilir mi?

Bir yandan kendi güçsüzlüğümü bilmek, bir yandan umut kırıklığı beni de Türkçe sözler arasına Arapça, Farsça sözler karıştırmağa sürükledi...

Bunu düşündükçe kendi kendimden tiksiniyorum. Demek ki kafanın uyuz sayrılığı olan ılım bende de var.

Perşembe, 8 Temmuz

ÖZGÜRLÜK.— Özgürlük alınır mı? verilir mi? diye tartışıp dururlar. Bence boştur bu tartışma. Ne alınır özgürlük, ne de verilir. Hiç bir ulusun kişileri "Biz dilediğimizi söylemekte özgür olmak istiyoruz." diye ayaklanmadıkları gibi, hiç bir ulusun başındakiler, yöneticiler de "Buyrun, dilediğinizi söyleyin, biz karışmayacağız." dememişlerdir.

Ayaklanma çokluğun, kalabalığın, kamunun işidir. Kamu birtakım haklar istemek için ayaklanır: Belli haklar. Düşünmek, düşündüğünü söyleyebilmek isteği her toplumda ancak birkaç kişiye, küçük bir azınlığa vergidir. Onlar da ayaklanamazlar. Çoğunluk, kamu, babalarından, dedelerinden kalma inançlar, kanılarla baştakilerin, yöneticilerin yaydıkları düşünce gölgeleriyle yetinir. İstediği hakları, özdeksel (maddî) hakları elde etti mi, geçimini yoluna koydu mu, daha ne ister?

Düşünen kişi düşündüğünü söylemeden edemez. Tutamaz kendini. Sonu kötüye varırmış, kendisini işinden atarlarmış, daha da ileri gidip hapse atarlar, sürerler, asarlarmış, hesaba katamaz onları, korksa bile duramaz, söyler düşündüğünü. Bir toplumda düşündüğünü söylemek özgürlüğü yoksa, bilin ki o toplumda gerçekten düşünen kişi yoktur, yahut yok denecek kadar azdır.

Düşünen söyler düşündüğünü, cezasını görür, gene söyler. Kaç kişiye ceza verilebilir? Yüz kişiye, bilemediniz, bin kişiye. Bin birinde dururlar. İlk bin kişiden olmak korkuluymuş, ama düşünen kimse o korkuyu hesaba katmaz, unutur. İşte ortaçağ Avrupa'sındaki Kutsal-Yargıl (Saint-Office, Inquisition). Düşünen kaç kişiyi düşüncesinden caydırabilmiştir? Öldürmüş, gene de özgür düşünceyi durduramamıştır. Çünkü o özgür düşünceli kimseler şu bu özdeksel kaygılarla dillerini tutmamışlar. Onların ayaklanmaları değil, susmamaları, her türlü cezayı göze alıp bildiklerini söylemeleri Kutsal-Yargıl'ı yıkmıştır.

Aydınları düşünceleri uğrunda ezilmeyi, öldürülmeyi göze almayan bir toplum, düşünce özgürlüğüne kavuşacağını ummasın. "Armut piş, ağzıma düş..." O ne iyi şey öyle!

Pazartesi, 12 Temmuz

AHMET HAŞİM.— Haziran ayında, ölüm yıldönümü dolayısıyle, Ahmet Haşim üzerine uzun uzun yazılar çıkmadı gazetelerde, dergilerde diye, *Yeditepe* yayımcısı pek üzülmüş, "Unutuyoruz Ahmet Haşim'i! Unuttuk artık!" diyerek dövünmüş, hemen bir adam düşürmüş yollara. O da gitmiş Bay Refik Halit Karay ile Bay Elif Naci'yi bulmuş, onlardan sormuş Ahmet Haşim'in nasıl bir şair olduğunu. Eh! Ahmet Haşim denince ilk onlar gelir hatıra!...

Şaşırmış olacak ikisi de. Ne diyeceklerini bilememiş, kendi anılarından açmışlar. Bay Refik Halit Karay, çocukluğunda Ahmet Haşim'e bir yazısını göstermiş, Bay Elif Naci de bir resim sergisinde arkadaşlarını kışkırtıp Ahmet Haşim'i karga tulumba ettirip dışarı attırmış, onları anlatıyorlar.

Hele Bay Elif Naci o marifetini pek ballandırıyor. Neyse ki o *Göl Saatleri*'nden bir şiir anıyor: "Gurub u hun ile perverde-ruh olan kuşlar..." Bay Refik Halit Karay bunu da yapmamış, sevmezmiş o Ahmet Haşim'i, ancak saygısı varmış. Doğrusu, sevindim Bay R. H. Karay'ın Ahmet Haşim'i sevmediğini söylemesine, büyük ayrımlar vardır ikisinin sanat anlayışında, uzlaştıramazsınız biribiriyle. Ahmet Haşim bir arayıcı idi, yeniye, en yeniye doğru giderdi. Bay Karay ise, benim anladığıma göre öteden beri alışılmış olanla yetinen, yeni bir şey arayanlara da şöyle biraz yukarıdan bakan kimselerdendir. "İşin kolayı dururken ne yeri var gücüyle uğraşmanın?" demese bile içinden, ta içinden, öyle düşünüyor gibi geliyor bana.

Dergilerimiz boyuna soruşturmalar açıyor. *Yeditepe* de artık haziran ayında mı olur, başka bir ay mı olur, büğünün şairlerine, yazarlarına Ahmet Haşim'in sanatı, değeri üzerine düşündüklerini sorsa ya. Aklıma gelmişken Baki Kurtuluş'a söyleyeyim, belki *Son Havadis*'in sanat sayfasında açar bu soruşturmayı.

Salı, 13 Temmuz

DİZGİ YANLIŞLARI.— Büğünkü *Son Havadis*'te çıkan yazım dizgi yanlışlarıyle dolu, sayılmaz, o kadar çok. (Adım da unutulmuş, ama ona bakmamıştım, sonra gösterdiler, cuma günü. Önemi yok onun. Okuyanlar anlar benim olduğumu. Övü-

neyim de biraz ben de Nedim gibi söyleyeyim: "Malûmdur benim suhanim, mahles istemez, / Fark eyler ânı şehrimizin nüktedanları.")

O yanlışlardan biri çok fenama gitti. Ben şöyle yazmıştım: "Ford'un bir sözünü anlatırlar: Ben alıcının istediği renkte otomobil yaparım, kara otomobil istemesi şartıyle dermiş." "Ben", "bir" olmuş, "istemesi" de "istememesi". Oysaki Ford, bu sözü söylediği sırada, hep kara otomobil çıkarırdı, aldırmazdı müşterinin dileğine. Bunu da böbürlenerek bildirmek istemiş.

Yazımı okuyanlar bunu belki kendi kendilerine düzeltirler. Ama düşünüp de düzeltmek isterler mi bakalım? Hem okurlarımızı böyle bir zahmete sokmağa ne hakkımız var? Ben, kendim için söyleyeyim, bir yazıda bir ikiden çok dizgi yanlışı gördüm mü, okumam artık o yazıyı. İşim yok da şunun bunun dizgi yanlışları üzerinde düşünüp doğrusunu bulmağa mı çalışacağım?... O yanlışı görünce kendi yazımı da okumadım, attım elimden.

Çarşamba, 14 Temmuz

DEVRİMCİLİK.— Cemil Sait Barlas, büğünkü yazısında, Cumhuriyet Halk Partisi'nin yalnız "devletçilik" ilkesine bağlanarak öteki ilkeleri programından çıkarmasını istiyor. Dün de söylemişti bunu. Devrimcilik için diyor ki: "Eğer inkılâplar yalnız Cumhuriyet Halk Partisi tarafından korunacaksa, bunlar şimdiden tehlikede demektir." Millet Meclisi'nde yalnız otuz bir Cumhuriyet Halk Partili saylav varmış. Demokrat Partili çoğunluk istemezse bütün devrim eserleri bir hamlede yok olurmuş da onun için.

Bence yanılıyor Barlas, ben de Falih Rıfkı Atay gibi, Cumhuriyet Halk Partisi'nin devrimin koruyucusu olarak kalması gerektiği kanısındayım. Barlas dünkü yazısında: "Çok partili hayata girerken ilk düşünülecek mesele, Anayasa'nın inkılâp mevzuuna taallûk eden prensipleriydi. Cumhuriyetçilik, layiklik, inkılâpçılık, milliyetçilik ve halkçılık prensipleri üzerinde kat'i hükümler konacak ve bundan sonra siyasî partilerin kurulmasına müsaade edilecekti." diyordu. Doğru, ama yapılmadı, ya düşünülmedi yahut düşünüldü de bir yolu bulunamadı.

Şimdi ise Cumhuriyet Halk Partisi'nin o ilkeleri bırakması, bayrağından kaldırması doğru olmaz. Öteki bölemler (partiler), devrim ilkelerine pek bağlı olmadıklarını, gerekirse onları çiğneyip geçmekten çekinmeyeceklerini gösteriyorlar da onun için. İçlerinde, hem de yöneticileri arasında, "yirmi yedi yıldır bu ulusa edilen eziyetler..." diye söze başlayan adamlar vardır. Atatürk'e gerçekten bağlı olmadıklarını, onun yaptıklarından, onun tuttuğu yoldan dönebileceklerin, daha da dönebileceklerini bununla gösteriyorlar. Medenî Kanun'dan dahi dönmeyi düşünenler oluyormuş.

Durum böyle olunca devrim ilkesini koruyucusuz bırakmak doğru olmaz.

Ben de Barlas gibi devletçiyim, ancak, devletçilik, büğün için, bu ülkenin gençlerini, aydınlarını toplayabilecek bir ilke değildir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin son seçimde kaç saylav çıkardığı üzerinde duruluyor da kaç oy aldığı üzerinde durulmuyor. Üç milyon iki yüz bin oy az bir şey sayılmaz. Bu üç milyonu aşkın oyun çoğu da bu ülkenin aydınlarından, devrimin korunmasını isteyenlerden alınmıştır. Falih Rıfkı Atay'dan birkaç kere duydum: "Ben Türk milliyetçiliği ile Avrupa medeniyetçiliğini isteyenlerdenim." der. Ben de devletçiyim, ama önce Türk milliyetçisi, Avrupa medeniyetçisiyim, bunlara dayanmayan, bunları kurup, korumayı düşünmeyen bir devletçiliği savunamam. Daha da ileri gideyim: Türk milliyetçiliği, Avrupa medeniyetçiliği içinde bir "liberallik", bence, o ilkelere bağlı olmayan bir devletçilikten yeğdir.

Yalnız Falih Rıfkı Atay mı öyle düşünüyor? Bir ben mi ondan yanayım?... Hayır, bu ülke aydınlarının çoğu o kanıdadır, bunun için de seçim günü oylarını Cumhuriyet Halk Partisi'ne verdiler. İktidar partisi de, Meclis'te büyük bir çoğunluk kazanmasıyle yetinemeyip buna, aydınların kendisinden yana olmamasına sinirleniyor.

Cumhuriyet Halk Partisi, Cemil Sait Barlas'ın istediği gibi devrimciliği bayrağından çıkarırsa o aydınların güvenini yitirir. Daha da kötüsü, onları üzer, ülkülerini gerçekleştirmeğe çalışan bir bölem kalmadı diye umutlarını kırar. Buna da hakkı yoktur.

Pazar, 18 Temmuz

Uzun sürdü, sert oldu bu yılın kışı da onun için sıcaklardan yakınmayayım diyorum. Ama olmuyor işte. Kışın soğuktan, yazın da sıcaktan yakınmak bir tat vermiyor mu yaşamağa? Uzağı Nevres'in beytini düşünüyorum: "Bi-derdim, ey felek! bana bir gam tedarük et, / Bir başka zevk, başka bir âlem tedarük et." Derdim olmadığı için değil, dertsiz adam mı var bu günlerde? Ama sıcağı da ayrıca dert edinmek hoşuna gidiyor insanın!...

Ne çıkar havaların sıcak olmasından?... Evet, rahat gezilmiyor sokaklarda, gölgeden çıktınız mı beyninize bir yumruk yemiş gibi oluyorsunuz, bin güçlükle uyuyorsunuz geceleri, sabahleyin uyanınca da ter içindesiniz, yorgunsunuz. Doğru bütün bunlar. Gene de ne çıkar? Biliyorsunuz ki geçicidir, güz gelecek, kış gelecek, üşüyeceksiniz de arayacaksınız bu yakıcı sıcağı...

Biz hep bahar içinde yaşamak istiyoruz. Baharı, sıcak da, soğuk da olmayan baharı neresinde görmüşler bu ülkenin? Başka ülkelerde var mı onu da bilmem. Bizde, Türkeli'nin bulunduğum yerlerinde, kışın soğukları biter bitmez yakıcı, bunaltıcı yaz başlar. Dört mısraı vardır Bayan Şükûfe Nihal Başar'ın, kendisi pek beğenmez, ama ben severim: "Bahar, ah o serin, o hain bahar! / Ne çabuk erdin bir yaz gecesine! / Bülbülüm! bu olgun, durgun sıcaklar, / İlham vermez oldu yanık sesine!" Belki de yanlış anıyorum bu mısraları, yıllar var ki açmadım Bayan Ş. N. Başar'ın kitabını, yoktur evimde, kitaplıklarda aramağa da üşeniyorum... Hem ne olur yanlış anarsam? O mısralar öyle hoşuma gidiyor benim. ("Bülbülün yanık sesi" hiç de iyi değil doğrusu. Şair sıfat kullanmasın demiyoruz, ama aramalı kullanacağı sıfatları, çok kullanıldığı için bayağılaşmış olanlarından kaçınmalı. Bakın "olgun, durgun sıcaklar" ne güzel!)

Pazartesi, 19 Temmuz

DİL KURULTAYI.— Çoğunluk olmadığı için büğün toplanamadı Dil Kurultayı, yarına kaldı. İçimi üzdü bu benim. Böyle mi olurdu eski Kurultaylar? Gelirlerdi, koşarlardı her yandan.

Dört yüz on üyenin iki yüz altısı gelmiyor şimdi. Gelmeyenler arasında hasta olanlar, işi olanlar var elbette, ama çoğu Kurultay'a aldırmadıkları için, "boş verdikleri" için gelmiyorlar. Niçin gelirlerdi, koşarlardı eskiden de şimdi gelmiyorlar? Hükümet, iktidar partisi dil devrimini tutmuyor da onun için... Bunu belli etmekten, eski Kurultaylara salt yaranmak kaygısıyle geldiklerini belli etmekten niçin çekinmiyorlar? Utanmıyorlar mı, çevrelerindekilerden, kendi kendilerinden utanmıyorlar mı?

Büğünkü iktidar, Demokrat Parti ileri gelenleri, tutmuyor dil devrimini. Dil değişmesinin bir ihtiyaç olmadığını, bunu Cumhuriyet Halk Partisi'nin yoktan türettiğini söylüyorlar. Bilmiyorlar ne dediklerini de onun için. Şinasi, Vefik Paşa, Suavi, Mithat Efendi, Şemsettin Sami, Necip Asım, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, dili değiştirmeğe, öz Türkçeyi kurmağa başlamış olanlar, Cumhuriyet Halk Partisi'nin adamları mıydı sanki? Bir dili değiştirmek, bir devrimi çıkarmak hiç bir bölemin (partinin) haddi değildir. Ama dilin değişmesini önlemek, devrimi durdurmak da hiç bir bölemin haddi değildir. Bir politika işi değildir devrim. Devrim, bütünü ile, bir politika işi değildir. Daha doğrusu gündelik politika işlerinin, bölemlerin çok üstünde yüksek bir politika işidir.

Demokrat Parti uzun zaman kalırsa iktidarda, görürsünüz, dil değişmesinin, birtakım yabancı sözlerin atılmasının bu toplum için bir ihtiyaç olduğunu o da anlar, tutar o da dil devrimini, "Uydurma dil istemeyiz, yaşayan dil isteriz! Hayvan ölür, insan vefat eder!" demenin ne kadar manasız olduğunu onlar da anlar.

Perşembe, 22 Temmuz

DİVAN ŞİİRİ.— Dil Kurultayı yürüyor. Komisyonlar çalışıyor. Dışarıda da dedikodular oluyor. Olur elbette. Dedikodu çıkarmak için her alan, her konu iyidir küçük adamlar için. Uğraşmağa değmez onlarla...

Dün, Kurultay'a gelen bir genç öğretmenle şiirden konuşuyorduk. O da birtakım yerleşmiş yargılara saplanmış. Örneğin Nabi'yi sevmiyor. Bir iki beyit söyledim Nabi'den. Şaşırdı. Beğendi onlardaki şiiri.

Nabi kuru diye, ukalâ diye, bilmem ne diye tanınmıştır. Yalnız öyle kuru, ukalâca beyitleri anılır da onun için. Çok mudur güzel beyitleri? Hangisinin çoktur ki? Açın Fuzuli divanını, Baki divanını, Nedim'in, Galip'in divanlarını, onlarda da azdır güzel beyitler. Bizim divan şairlerimizi şu büyüktür, şu küçüktür diye ayırmak doğru değildir. Divan şiirinde büyük şair yok, güzel beyitler vardır. Bunları da en ummadığınız yerde bulursunuz.

Kendi kendime söyleyeyim Nabi'nin sevdiğim beyitlerinden birkaçını:

"Nabi, hayal-i şi'r dahi şeb bulur nizam, / Her bezm-i râz çün bulur üslûb şeb-be-şeb."

"Kûy-i canan ne aceb hâk olacak yerlerdir, / Hâk iken hemser-i eflâk olacak yerlerdir."

"Gurur-i küsn ü melâhat-hitaba mani'se / Ya reh-güzara da varsak selâm alınmaz mı?"

"Künc-i gurbet gülşen-i cennet kadar can-bahş olur, / Dar-i gurbette bulunsa âşinâlardan biri."

Çoktandır okumadım Nabi divanını. Bir karıştırayım. Eminim daha ne güzel beyitler bulurum.

Salı, 27 Temmuz

DİL BİLMEK.— Şunun bunun için söylerler: "Bir bilgisi yoktur, hiç bir bilim dalından anlamaz ya, şu yabancı dili iyi bilir doğrusu!" Pek bir tutulurum bu söze: Söyleyenin düşünmeden konuştuğunu gösterir de onun için. Bir bilgisi olmayan, herhangi bir bilim dalından anlamayan bir kişi, nasıl bilebilir bir yabancı dili? Ne yapmış da öğrenmiştir onu? Dil dediğiniz kitap okuyarak öğrenilir, kitabın da bir konusu vardır. Siz yeryüzünde Fransızca kitap diye bir nesne mi gördünüz? Fransızca tarih kitabı, kimya kitabı, toplumbilim kitabı, şu kitabı bu kitabı vardır. Onlardan birini okuyan, Fransızca ile birlikte o kitabın anlattıklarını da öğrenir. Konuya ilgilenmemiş de yalnız dil üzerinde durmuş... Olur mu öyle şey? Konuya ilgilenmeyen kimse dile nasıl ilgilenir?

Ama biz Fransızcayı, yahut İngilizceyi, Alamancayı sadece konuşabilen kişilere de "dil biliyor" diyoruz. Hele şivesi de

düzgünse bayılıyoruz, hayran oluyoruz ona. Oysaki nice kimseler biliriz, çatır çatır konuşurlar da Fıransızcayı, ellerine bir kitap aldılar mı bir şey anlamazlar... Böyleleri de gerektir bir toplumda: Oteller kapıcı, lokantalar garson arıyor. Ama otel kapıcılarına, lokanta, gazino garsonlarına aydın diye bakılamaz. (Bir otel kapıcısının, yahut bir lokanta, gazino garsonunun aydın bir kimse olamayacağını söylemedim. Bulunur öylesi de. Ancak öyle kimseler kapıcı, garson oldukları için birer aydın değildir, nedense kapıcılık, garsonluk eden birer aydındır.)

Çarşamba, 28 Temmuz

ŞİVE.— Fıransız gibi Fıransızca, Alaman gibi Alamanca konuşmağa pek özeniyoruz. Bu da düşüncesizliğimizi gösterir. Salonlarda, yahut İstanbul'un İstiklâl Caddesi'nde kurum satacağız!... Ben çok iyi Fıransızca bilen Alamanlar, çok iyi Alamanca bilen Fıransızlar gördüm. Kendi şivelerini bırakıp da yabancı şivesi edinmeye hiç de özenmemişlerdir. Maymun mu ki özensin öyle şeylere?

Bir Fıransız gibi Fıransızca, bir Alaman gibi Alamanca konuşmak yalnız çaşıtlık (casusluk) edecek kimseler için bir üstünlüktür. Öyle kimseler belli etmeyecekler kendilerini, Fıransız, yahut Alaman olduklarını sandıracaklar da kandıracaklar karşılarındakileri, onların ağzından söz kapacaklar. Yoksa kendisinin kim olduğunu gizlemeyecek bir kimse, bir yabancı olduğunun bilinmesinden de sakınmaz.

Perşembe, 29 Temmuz

ŞİİR.— Genç şairlerimizden biriyle konuşuyordum, hiç sevmiyor Metin Eloğlu'nu, belli ki sinirleniyor onun şiirlerini duyunca, beğenenlere, sinirlenmeyenlere de kızıyor. Ben gene "Fantirifitton"u okudum. Biliyorsunuz, herkesin içinde söylemekten çekindiğimiz sözler vardır o şiirin içinde. Bizim genç şair tiksinerek "Böyle sözler de şiire girer mi ya!" dedi. Sordu demiyorum, sormak değildi onunki, kestirmiş bir yol giremez öyle sözler şiire, şiir dediniz mi, terbiyeli kimselerin ağzına yaraşır sözlerle yazılacak, ince duygularla örülecek. Bakın ben de şair oluyorum, "yazılacak" demedim de "örülecek" dedim. Me-

rak etmeyin, bir daha yapmam. Bunu da bilerek yaptım, o ince duygulu, kibar şairlere takılmak için.

"Şu kötü sözler şiire girer mi?" diye sorarsanız ben de belki "Hayır, giremez." derim. Ama siz bana "Gül, bülbül şiire girer mi?" diye sorarsanız, öyle sanıyorum, onlar için de "Giremez."derim. Gerçi şiir ince duygularla, yüksek düşüncelerle değil, sözlerle, tilciklerle kurulur, ama tilcikleri şiire girebilecekler, şiire giremeyecekler diye ayıramayız. Şair, dilediği tilciği sokar şiirine, onunla yazar şiirini. İşte Victor Hugo. Dediklerine göre, Fıransızcanın bütün tilciklerini kullanmış şiirlerinde.

Şu tilcikler şiire girebilir, bu tilcikler giremez diyenler, bana öyle geliyor, anlamıyorlar, duyamıyorlar şiiri. Birtakım tilciklerin, örneğin bülbül, gül, buse, gönül, ahenk, aşk, sevda gibi tilciklerin şiir gereçlerinden olduğunu bellemişler, onları işittiler mi şiir havasına girdiklerini anlıyorlar, artık aldırmıyorlar şairin ne dediğine.

Cuma, 30 Temmuz

TÜRKÇE.— Erken uyandım. Kitaplarımdan birini çekip aldım. Birkaç gündür hazırlamıştım o kitabı: *On Yedinci Yüzyıl Fıransız Edebiyatından Seçme Mektuplar*. D. Deriş seçip çevirmiş o mektupları. D. Deriş bayan mıdır, bay mıdır, bilmiyorum, tanımam kendisini, bundan başka bir kitabını da görmedim. Onun için bayan, yahut bay diyemiyorum, bağışlasın kusurumu.

Şöyle karıştırdım o kitabı. Biliyorum, başından sonuna kadar okuyamayacağım. Dili sinirime dokundu da onun için. D. Deriş daha önsözün başında "Fıransa XVII'nci yüzyıla girerken daha hâlâ dahili harblerin felâketleri içinde çırpınıyordu." diyor. "İç" demek dururken "dahili" demenin ne yeri var, anlamam. Ama onun üzerinde duracak değilim. Bir dil yanlışı değildir. Ya "daha hâlâ"ya ne diyelim? Ya "daha", ya "hâlâ", ikisi birden kullanılır mı bunun? Hani eskiden "badehudan sonra" diye alay ederlerdi, "daha hâlâ" da onun gibidir, D. Deriş "iç harbler" de diyor. Neden kimi "dahili", kimi de "iç"? Belli bunu niçin yaptığı, şu cümleye bakın: "Önceleri, bu mecmua üç ayda bir çıkıyordu, sonraları ayda bir intişara başladı." Yukarıda "çıkmak" demiş, aşağıda "intişar" diyecek. Yapmacık güzellik budur işte!

D. Deriş'in kitabından, Boileau'nun Perrault'ya mektubunu okuyayım dedim. Onda D. Deriş "peşinen" sözünü kullanmaktan da çekinmiyor, "davranış tarzları" da diyor. "Davranış" zaten tarz gösterir. Şöyle bir cümlesi de var: "Bütün bu söylediklerimden de anlıyorsunuz ki, efendim, milletimize ve yüzyılımıza verilmesi lâzım gelen değer hakkında ayrı kanaatte değiliz; yalnız, farklı olarak aynı fikirdeyiz." Bunun, "farklı olarak aynı fikirdeyiz" sözünün ne demek olduğunu anladınız mı? Ben, epeyce düşündükten sonra anladım: Bir fikirdeyiz, ama ikimiz de o fikri başka yönlerden, başka türlü savunuyoruz gibi bir şey demek istemiş. Notların bir yerinde de D. Deriş şöyle diyor: "*Clovis*, Saint-Sorlin'in kötü bir destanı, *Jeanne d'Arc* da Chapelain'in zamanında çok övülen diğer bir destanıdır." Bu cümleye göre *Clovis* de, *Jeanne d'Arc* da Saint-Sorlin adındaki şairindir. Hayır, öyle değil, D. Deriş de öyle demek istememiş. *Jeanne d'Arc*, daha doğrusu *La Pucelle*, Chapelain'indir. D. Deriş "*Clovis* Saint-Sorlin'in kötü bir destanıdır. *Jeanne d'Arc* da Chapelain'indir, zamanında çok övülmüştür." demek istemiş, ama güzel olsun diye karışık bir cümle kuracak, işin içine bir de "diğer" katacak... Güzel söylemeğe özenmek yüzünden bozuveriyor Türkçeyi.

Doğrusunu söyleyeyim, böyle yanlışlar yapan bir çevirmenin okuduğunu anladığına da inanamam. Çok yerleri karışık o çevirinin, içinden çıkılmıyor. Bende Boileau'nun mektupları yok, bir yerden bulayım da aslıyle karşılaştırayım o mektubu.

Pazar, 1 Ağustos

DERTLİ.— Bay Haşim Nezihi Okay bir *Âşık Dertli Divanı* çıkarmış. Eksik olmasın, beni de düşünüp göndermiş bir tane. Üzerinde pöhpöhlü bir sunut: "Türk edebiyatının büyük ve biricik münekkidi sayın üstad Nurullah Ataca sonsuz hürmetlerimle." Bre bre bre! Koltuklarım kabardı!... O Bay Haşim Nezihi Okay belli ki hiç okumuyor benim yazdıklarımı. Okusaydı, bu türlü sözlerden hoşlanmadığımı bilirdi. Hem de kalkmış, Arap yazısıyle yazmış o lakırdılarını! 1954 yılında, Latin yazısını almamızdan yirmi altı yıl sonra, daha Arap yazısı! Bir de eski düşünüş, gericilik (irtica) tepti diye sinirleniyor, üzülüyoruz! Bil-

miş olun: Aydınlarımız, okurlarımız Arap yazısıyle yazmayı bırakmadıkça devrim gerçekleşemez. Arap yazısını bırakamayan her aydının, her okuryazarın içinde –kendisi bilmese de– bir eski düşünüş, gerilik (irtica) soluğu (ruhu) vardır, alaturka musikiye bayılır, Türkçe sözlerden çok Arapça sözlerde bir güzellik bulur, biraz baskıyı gördü mü *feraiz*'e de dönüverir. Belki o Bay Haşim Nezihi Okay beğenmiyordur Latin yazısını almamızı, gene ha'ları, hı'ları, se'leri, sat'ları, ayın'ları ile eski yazıya, Arap yazısına dönmemizi istiyordur. Olabilir. Ancak benim o yandan olmadığımı da bilmelidir. Bakın, ben "büyük, biricik münekkid, sayın üstad" imişim, öyle bir kimsenin neler düşündüğünü, hangi yandan olduğunu bilmemek olur mu?...

Kısacası, sevinmedim o kitabın gelmesine. Ne diye kitap gönderirler bana? Okumak istediğim bir kitap çıkınca, o kadar param bulunur cebimde, alırım bir tane. Ben istemezsem, zorla mı okutacaklar yani? Birikiyor gelenler, pek çoğaldı mı, veriyorum ötekine berikine, kimini de atıyorum.

Üstelik, Dertli'yi de sevmem hiç. Halk şairlerinin "kibar" söylemeğe özenenlerinden, divan şairleri gibi yazmağa kalkanlarından hoşlanmam. Anlamamışlardır divan şiirinin ne olduğunu. Hele şu beyte bakın: "Gördüler keyfiyyet-i hal-i perişanım benim, / Dostlar âcır, ağlar, yânar, güler âdâ bana." Dostu kısa okuyacaksınız, *acır yanar* uzun, *ağlar*'ın ilk hecesini ikiye çıkarıncaya kadar çekeceksiniz. Böylece *aruz*'a uyacak. Hani salınan keklik, kendine öykünmek isteyen kargaya gülermiş, "taklid-i zâğ, kebk-i hiramını güldürür", o işte. Bay Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Valéry'lik taslaması gibi.

Dertli'nin gazelleri kötü de koşmaları iyi mi sanki? Onlar da kötü. Bir Karacaoğlan'ı okuyun bir de Dertli'yi, aralarındaki ayrımı görmez, böylece şiirin ne olduğunu sezmezseniz, kendinize küsün, ömrünüz boyu şiirin ne olduğunu anlayamayacaksınız demektir.

Pazartesi, 2 Ağustos

SUÇ KİMDE?— *Dünya*'nın dünkü başyazısını "Siyasî Hayatta Soysuzlaşma"yı bu sabah okudum. Falih Rıfkı Atay, Cumhuriyet Halk Partisi Meclisi'ne seçilen üyelerin çoğunu be-

ğenmiyor, niçin daha iyilerinin seçilmediğini araştırırken şöyle diyor: "İlk tenkid edilecek, iktidardır. Umumiyetle muhalefet müessesine karşı takındığı tavır ve yarattığı baskı, siyasî partilere iyi bir istikamet vermek için çalışabilecek şahsiyetleri politika faaliyetlerinden uzaklaştırmaktadır. Birçok meslek adamları siyasî toplantılara gelmekten çekinmektedirler."

Yani Falih Rıfkı Atay da iktidarın davranışından, yarattığı baskıdan çekindikleri, korktukları için parti çalışmalarına karışmayanları hoş görüyor. Bence doğru değildir bu hoş görme. Asıl suç, suçun büyüğü onlarda.

İnandıkları bir düşünce yok mu onların? Varsa onun uğrunda geçiversinler rahatlarından, çıksınlar, atılsınlar meydana. "Devrimciyiz." diyoruz, Cumhuriyet Halk Partisi'nin devrimci olduğunu söylüyoruz, bununla övünüyoruz. Öyle ise uyalım devrimciliğin gereklerine. Devrimcilik sıkıntıyı da göze almak demektir, her türlü sıkıntıyı. Biz hem sıkıntıdan kaçacağız, "Aman! rahatımız bozulur! aman! kazancımız azalır!" diye korkacağız, hem de devrimci geçineceğiz. Yağma yok!...

Hükümetin davranışından, baskısından korktukları için politika çalışmalarından uzaklaşanların, politika toplantılarında gözükmekten çekinenlerin, parti meclislerinde iyi, yararlı bir iş görebileceklerine inanmıyorum. Politika, her şeyden önce, bir ahlâk işidir. Hele devrimci politika. Ahlâk da sonu neye varırsa varsın, düşündüğümüzü gizlememeyi buyurur. Çekinenlerden, bu ahlâkı göstermeyenlerden büyük bir iyilik gelebileceğini ummam.

Biz büğünkü Fıransa'ya, büğünkü İngiltere'ye, Batı ülkelerinin büğünkü durumuna bakıp da imreniyoruz, "Bizde de öyle olsa!" diyoruz. Evet, oralarda baskı yok, hiç olmazsa bizdeki kadar yok. Ama kendiliğinden mi olmuş bu? Oralarda çarpışmışlar özgürlük isteyenler, büğünkü duruma varmak için sıkıntıyı, ezilmeyi göze almışlar. Biz birdenbire o duruma varmak istiyoruz. Ağacını dikmeden yemişini yiyeceğiz. Tarih düşüncemiz yok da onun için.

Özgürlük kişioğluna, düşünceye saygı demektir. Şu, bu kaygı ile düşündüğünü söylemekten çekinen kimsenin kendi düşüncesine, kendi kişiliğine saygısı yok demektir, özgürlük için çalışır mı öylesi?

Salı, 3 Ağustos

BÜĞÜN, GÖKÇE-YAZIN.— *Türk Dili*'nin Ağustos sayısında Bay Cahit Öztelli "Ataç'ın büğün'ünü hepimiz biliriz. Buna takılanlar oldu. Ataç, halk böyle söylüyor diyor. Doğru. İşte, bizim dağ köylüleri de böyle söylüyor." diyor.

Köylüler arasında da "büğün" diyen olabilir, ama köylüler, Anadolu şehirleri halkı, daha çok, "böğün" der, "ö" ile. İstanbul'da hele kadınlar arasında "büğün" diyenler çoktur. Ama bunu bizim okuryazarlarımız, hani şu "aydın" dediğimiz kimseler beğenmiyorlarmış. Beğenmezlerse beğenmesinler.

Bay Cahit Öztelli, Anadolu'da kullanılan "zahman" sözünün *yurt, sıla, vatan* demek olduğunu söylüyor. Olabilir. Ama *zahman*'ın Türkçe olduğunu da ileri sürüyor. Sanmıyorum, başındaki "z" olamayacağını gösterir. Araştırmalı.

Derginin gene o sayısında Bay Ali Rıza Önder, "gökçe" sözünün anlamlarını araştırırken "şimdi anlıyorum ki yıllarca önce *Ulus* gazetesinde okuduğumuz 'Söyleşi'lerde edebiyat yerine, güzel yazılar yerine kullanılan 'gökçe-yazın' deyimi de yersiz değilmiş." diyor. Anlamakta biraz geç kalmış, ama zarar yok. A Efendim, ben "gökçe-yazın" derken bunu büsbütün kendi karnımdan uydurmadım ya! elbette yersiz değildi, gene döneceğim o söze.

Yalnız şunu söyleyeyim Bay Ali Rıza Önder'e: Bir "deyim" değildir "gökçe-yazın", bileşik bir tilciktir.

Cuma, 6 Ağustos

DÖNEK.— Adadaki eve gelince birkaç kitabımı buldum. Unutmuştum onları burada bıraktığımı. İçlerinde Andrea Suares'in *Valeurs*'ü de var. Gençliğimde, daha doğrusu çocukluğumda yaşım daha yirmiyle sayılırken pek severdim o yazarı. Gene de ara sıra okurum, ama şimdi sarmıyor beni, bir yapmacığı var ki sinirime dokunuyor.

Bu sabah karıştırdım *Valeurs*'ü. Kaç kere okudum o kitabı, hiç bir şey aklımda kalmamış, işlememiş bana. Hani birtakım kitaplar vardır ikinci, üçüncü okuyuşumuzda birçok sayfaları güler size, bir arkadaş, bir gönüldeş gibi güler, gönlünüzde taze kalmış bir zevki hatırlatır, Suarès'in kitabında öyle bir şey yok benim için.

İlk "Renégat" adlı parça ilişti gözüme. *Renégat*, yani inancından dönmüş, dönek, mürted. Suarès savunuyor dönekleri, "Yanıldıklarını anladıkları için bırakırlar eski inançlarını." diyor, kalkıp Galileo Galilei'yi de anıyor: "Güneşin yer çevresinde döndüğünü inkâr edip yerin güneş çevresinde döndüğüne inandığı için, doğru özlü Galilei'ye bütün o koyun sürüsü saldırıyor, döneklikle suçluyor onu."

Düşüncesi değiştiği için, yanıldığını anladığı için dönene kimse bir şey diyemez, bir doğruluk, samimîlik davranışıdır onunki. Ama onlara mı "dönek" diyoruz? Evet, ne dediklerini bilmeyenler içinde onları da dönek sayanlar bulunuyor: Babalarınız neye inanmışsa siz de ondan ayrılmayacaksınız, yoksa "dönek" damgasını yersiniz... Bırakın bir yana öyle abuk sabuk söylenenleri, biraz da "dönek" sözünü bilerek kullananları düşünün. "Dönek", düşünceleri, kanıları değiştiği için değil, çıkarını aradığı için eski inançlarından ayrılan kişidir. Suarès hiç açmıyor öylesinden. Sorarsanız belki de omuz silkip, "Ben öyle alçaklarla, ayaktakımıyle uğraşamam!" derdi. Ama bizim uğraşmamız gerektir o alçaklarla, o ayaktakımıyle. Günden güne çoğalıyor da onun için. Sonra da, utanmadan, yolda kişinin yüzüne gülüp selâm veriyorlar. Kiminden başımı çeviriyorum, ama kimine de selâm vermek zorunda kalıyorum. Neden başımı çevirdiğimi sorabilirler de onun için. Korkmam söylemekten, yalnız onların anlayabileceğini sanmıyorum. Bize selâm veren bir kişiden başımızı çevirten duygunun ne olduğunu bilmezler de onun için. Bilselerdi, içlerinde o duygunun bir izi bulunsaydı "döneklik" etmezlerdi, edemezlerdi.

Bir kişinin yalnız çıkarını arayarak yaşamasını bu toplum hoş görür. Bakıyorsunuz, en dürüst sandığınız kimseler de, döneklik etmeseler bile, döneklerden yüz çevirmiyorlar. Böylece de topluma büyük kötülük ettiklerini anlamıyorlar. Dönekliğin, yalnız çıkarları arkasında koşanların hoş görüldüğü bir toplumda gerçek ahlâk kurulamaz. Bunun için, bu ülkeye önce bu duyguyu aşılamağa çalışmalıyız.

Cumartesi, 7 Ağustos

DERS KİTAPLARI.— Bay Vasfi Mahir Kocatürk'ün Lise I. sınıf öğrencileri için bir ders kitabı vardır: *Metinlerle Türk Edebiyatı*. Bu sabah onu bir karıştırdım.

Tevfik Fikret'in "Balıkçılar" şiirini de almış. Benim sevdiğim şiirlerden değildir o ya, neyse, onun üzerinde duracak değilim. Beğenenler var ki çocukların da ille öğrenmesini istiyorlar. Ama Bay Vasfi Mahir Kocatürk değiştirmiş o şiiri. Yalnız bir yerini değiştirmiş, ama önemli bir değiştirme. Bilirsiniz, baba balıkçı oğluna "Kayık çocuk gibidir, oynuyor mu, kaybetme." der. (Benim aklımda "Deniz çocuk gibidir." diye kalmış, ama bunda ben yanılabilirim.) Sonra döner, "Deniz kadın gibidir: Hiç inanmak olmaz ha!" der. Bay Vasfi Mahir Kocatürk işte bunu değiştirmiş. "Deniz çocuk gibidir." demiş. Kayık da çocuk gibi, deniz de çocuk gibi...

Neden bu değiştirme? Bir okul kitabında kadın sözü edilmesi doğru değil de onun için. Çocuklara aşk şiirleri okutmayacaksınız, kadınlar üzerine söz etmeyeceksiniz, yüzleri gözleri açılmayacak. Bu saçma düşünceler sinirine dokunuyor kişinin. Lise I. sınıfa giden çocuk en aşağı on dört, on beş yaşındadır, demek ki artık "büyümüştür", erkekliğin, kadınlığın ne olduğunu bilir. Sinemaya gider, orada aşk filimleri görür. Ama okulda aşkın sözü olmayacak!... Kendi kendilerini kandırıyor bu adamlar!

Bence, anlatılmalı sevginin, aşkın ne olduğu. Okulun ödevi çocuktaki doğal duyguları, ihtiyaçları köreltmek değildir, onları işlemek, inceltmektir. On beşindeki, on altısındaki çocuklara aşk şiirleri belletin ki hoşlandıkları kızlara onları söylesinler, öyle ince sözler söylemeğe özensinler. On beşindeki, on altısındaki çocuk elbette bakacaktır kızlara, elbette kadınları düşünecektir. Sevgisini, dileğini birtakım kaba sözlerle bildireceğine güzel sözlerle söylesin.

Diyelim ki doğrudur o düşünce, çocuklara aşk sözünü açmamak, derse kadın sözünü karıştırmamak daha iyidir. Peki. Öyleyse Bay Vasfi Mahir Kocatürk almayıversin kitabına Fikret'in "Balıkçılar" şiirini, daha nice şiirleri var Fikret'in, aşka değinmeyen şiirleri, onlardan birini seçsin. Bir şairin şiirini ala-

caksınız, sonra da değiştireceksiniz onu, ne hakkınız var? Çocuklara aşkın ne olduğunu öğretmiyorsunuz, ama başkalarının sözünü değiştirmeyi, işinize gelen bir biçime sokmayı öğretiyorsunuz. Alışsın "hile-i şer'iye"ye!

Aşk tehlikeli bir konudur, çocuklara açmağa gelmez. Ama ötekinin berikinin sözlerini, yazılarını değiştirmek, olur. Ne kötülüğü var? Yalana alıştırır çocukları. Yalan da biliyoruz, toplumun direği, temel taşıdır...

Salı, 10 Ağustos

ÇALGI.— Bu sabah bir işim vardı, İstanbul'a indim, öğle vapuruyle de döndüm adaya. Keşke bir iki saat daha kalsaydım İstanbul'da! O ne çekilmez vapurmuş o! Vaktından yirmi dakika önce gittim, oturacak bir yer yok. Hıncahınç. Hani insan "Vapur bu kadar yolcuyu çekmez de batıverir!" diye korkuyor: Çaresiz, ayakta gideceğiz, bindik bir yol!... Bir yer bulup dikildim oraya. Ama rahat bırakmıyorlar ki! boyuna dolaşıyorlar, itip kakıyorlar. Hele gençler! Ne ararlar, anlayamazsınız. Her gelen vapuru baştan başa bir dolaşacak, belki bulur oturacak bir yer. Öyle ya! orada ayakta duranlar "enayi", boş yeri görmemişlerdir de onun için dururlar öyle!

Ayakta durma, itilip kakılma neyse ne, bir de çalgı başlamaz mı! Aşağıda akordiyon çalıyorlar. Bilirsiniz, "musiki ruhun gıdasıdır". İnce duygulu kimseler hoşlanır musikiden. Ben hoşlanmam, ruhum da yoktur benim, öyle ince duygularım da yoktur.

Yalnız hoşlanmamakla kalmam musikiden, orada burada, vapurda, olmayacak yerlerde çalgı çalmağa kalkanların da musikiden hoşlandıklarına inanmam. Vapurun içinde bir gürültüdür gidiyor, kahveci bağırıyor, limonatacı, sandviççi bağırıyor, çukulatacı bağırıyor, o kadar patırtının içinde musiki olur mu? Musikiden hoşlandıkları için çalmıyorlar akordiyonu, sadece gürültü etmek için, ötekini berikini rahatsız etmek, kafasını şişirmek için çalıyorlar. Bir yasak eden de yok bunları. Özgürmüş herkes, dilediğini yaparmış. Onların patırtı etmeğe, bozuk düzen bir çalgıda saçma sapan havalar çalmağa hakkı var, benim vapurda rahat rahat gitmeğe hakkım yok!

Öyle sinirlendim ki biri çıksa da o akordiyon çalan kişiyi öldürmeğe kalksa aldırmazdım hiç. Yalnız aldırmamak da değil, sevinirdim.

Cumartesi, 14 Ağustos

AK, BEYAZ.— Türkçenin özleşmesine, yabancı tilciklerin hepsini değilse bile Türkçesi olanları atmamıza karşı komak isteyenler düşünüyorlar, taşınıyorlar, kırk dereden su getiriyorlar, sonunda buluyorlar vuracak yeri: Türkçesi var diye Arapça, Farsça bir tilciği attık mı, ince bir ayrımı, bir *nuance*'ı yitirirmişiz, *ak* ile *kara*'nın kullanılacağı yer başka, *beyaz* ile *siyah*'ın kullanılacağı yer başkaymış. *Ak süt* denirmiş, *alnının akıyle* denirmiş, gelgelelim *ak peynir* denemezmiş, *beyaz peynir* diyeceksiniz. Ne olur sanki *ak peynir* dersem? Ak, beyazdan başka bir boyak (renk) mıdır? Al ile kızıl arasındaki gibi ayrım mı vardır aralarında? Dilimiz öyle alıştığı için *beyaz peynir* diyoruz, birkaç kez ak peynir diyelim ona da alışır dilimiz, çevremizdekilerin de kulağı alışır, bir daha yadırgamazlar.

Biri de kalkmış, *ivedi*'nin *acele* yerini tutamayacağını söylüyordu, sonra "Acele işe şeytan karışır." diyemezmişiz. Şaşırdım bunu duyunca. "İvedili işe şeytan karışır." neden denilmesin? Türkler, Arapçanın *acele* tilciğini almasalardı, o atasözünün bil[dir]diği yargıya, doğruya varamayacaklar mıydı? Ne diyor o atasözü? Dölek (temkinli) ol, ivecenlik etme, ağır ağır, düşüne taşına yap yapacağın işi, yoksa bir yerini eksik bırakırsın, başına iş açarsın diyor. Arapçanın *acele* tilciği mi öğretmiş bize bunu? Bakın Kâşgarlı Mahmut'un sözlüğüne, onda da o anlamda bir atasözü var: *İvgen singek sütke tüşür* (ivecen sinek süte düşer). Demek ki *acele* yerine *ivedi*'yi koyabiliriz, şeytan'ı da sokmayız işin içine, biz de Kâşgarlı Mahmut gibi, bin yıl önceki atalarımız gibi "İvecen sinek süte düşer." deyiveririz.

Firenkçe *nuance* tilciğini bellemişler, uygar kişilerin, incelmiş kişilerin *nuance*'ları önemsediklerini de duymuşlar, kendileri de uygar, kendileri de ince, katlanırlar mı *nuance*'ların yitirilmesine? Oysaki anlamıyorlar bile *nuance*'ın ne demek olduğunu. *Nuance*, kullanışta değil, anlamda bir ayrım olduğunu gösterir. Öyle sanıyorum, önce boyaklar için kullanılmış,

boyaklar arasındaki açıklığı koyuluğu, perdeleri göstermek için.

İstedikleri o ince ayrımları yitirmemek, dilimizi yoksullaştırmamak değil, Arapça tilciklere bir sevgileri, bağlılıkları var, o yüzden atmak istemiyorlar onları. Sanıyorlar ki sözlerini Arapça, Farsça tilciklerle bezediler mi, söyledikleri de daha bir önemli, daha bir güzel olacak. Geçenlerde biri, adını bilgine çıkarmış biri, "halkı tutumluluğa özendirmek" yerine "halkı tasarrufa imale, sevk ve teşvik" ediyordu. Tutumluluk yerine tasarruf, özendirmek yerine sevk, yahut teşvik demesine takılmıyorum, kullansın Arapça tilcikleri, ama "imale, sevk ve teşvik" demenin ne yeri var? Biri yetmiyor mu o tilciklerin? Yetmez, çocukluğunda edebiyat okurken "azm ü cezm ü rezm etmek" demenin söze bir güzellik verdiğini öğrenmiş, kendi de o kalıba dökecek söyleceklerini. Doğulu olduğu için Doğulu görüşünden, düşünüşünden kurtulamadığı, kurtulmak istemediği için öyle yazıyor. Her işte olduğu gibi dil işinde de başlıca yağımız (düşmanımız) bu Doğulu düşünüşü, Doğulu görüşüdür. Ondan silkinmedikçe ne dilimizi düzeltebiliriz, ne de gerçekten uygarlık yoluna girebiliriz.

Salı, 17 Ağustos

AHLÂK.— Geçimlerini sağlamak için, ya [da] büyük bir çıkar uğrunda bölem (parti) değiştiriverenlere, dün övüp göklere çıkardıklarını büğün yerip batırmağa çalışanlara ahlâksız diyoruz. Doğru, ahlâka aykırıdır onların yaptığı. Gene de bir tuhaf geliyor bana onları ahlâksız saymak. Eti kapan kediye hırsız denilmesi gibi. Kedi hırsız olamaz, hayvandır çünkü, bilemez başkasının malına saygı göstermeyi. Hayvan da haktan, hukuktan anlayacak değil ya! O kişiler de öyle, hayvan gibi, ahlâk kaygısına daha erememişler, insan olamamışlar, kendi çıkarlarına uygun her işin, her davranışın doğru, iyi, güzel olduğunu sanıyorlar.

Ahlâkın adını duymamışlar demeyeceğim, duymaz olurlar mı hiç? Boyuna ahlâk sözü ediyorlar. Ama ne demek olduğunu anlamamışlar, içlerine sindirememişler. Hani bir beyti vardır Fuzuli'nin: "Eylesen tutiye ta'lim-i eda-yi kelimât, / Sözü insan

olur amma özü insan olmaz." Onlar da ahlâkı papağanın bildiği gibi biliyorlar, sadece bir tilcik onlar için, anlamsız boş bir söz...

Marquis de Sade, bir romanındaki kişilerden birine "Bu kadar namus sözü edilen bir zamanda namus olur mu hiç?" gibi bir söz söyletir. İkide bir ahlâk sözü edilince de korkun, ahlâkın ne olduğu gerçekten bilinmiyor demektir.

Perşembe, 19 Ağustos

NOKTALAMA.— Bay Naim Tirali ile üç dört kere konuştum, terbiyeli, nazik bir genç. Biliyorum, edebiyatı dert edinmiş kendine, yazıyor, okuyor. Bir de dergi çıkarıyor: *Yenilik*. İyi yazılar da bulunuyor o dergide. Yeter bunlar kendisini sevmem için.

Geçen gün yeni hikâye kitabını, *Aşka Kitakse*'yi okuyayım dedim. İnan olsun, beğenmek dileğiyle açtım kitabı. Ama daha baştan sinirlendim. Şöyle yazıyor Bay Naim Tirali: "Salondaki bütün yolcular vapurun mevkiini öğrenmek istiyorlardı. Süvari: 'Vona'nın beş mil açığındayız.' Demişti. Üçüncü kaptan: 'Ordu üzerlerinde olmamız lâzım.' Diyordu."

Bay Naim Tirali neden "vapurun nerede olduğunu", yahut "yerini" demiyor da "mevkiini" diyor? Anlaşılmıyor da birdenbire. Ben önce "vapurun birinci mevkiini" demek istediğini sandım. Konuşma dilinde o anlamda kullanılır "mevkii" sözü.

Asıl o değil betime giden. *Demişti*'nin, *Diyordu*'nun böyle büyük harfle yazılması sinirime dokundu. Büyük harf, cümle başına konur. O *demişti* de, *diyordu* da birer cümle başı değil ki!... Ama Bay Naim Tirali süvarinin sözünün sonuna bir nokta koymuş, noktadan sonra da büyük harf gelir. Koymasın oraya noktayı, yeri değil, koysa bile tırnaktan sonra gene küçük harfle yazsın, o *demişti*'nin öznesi (faili) süvari, *diyordu*'nunki de üçüncü kaptan, *o demişti* ile *diyordu* yazılmadan, söylenmeden önce cümleler bitmiyor, demek ki onları büyük harflerle yazmanın yeri yok. Dizgi yanlışı da değil, kitapta boyuna öyle gidiyor.

Bay Naim Tirali'nin yazarken düşünmediğini gösterir bu. Düşünse, nerede büyük harf, nerede küçük harf kullanılır, nok-

ta nereye konur, anlar. Gelişigüzel yazıyor, gelişigüzel, düşünmeden yazdıklarını da başkaları okusun istiyor. Düşünmediği için de tilciğin Arapçasına, Türkçesine bakmıyor. *Muallim* dedikten sonra *öğrenci* diyor, *hava değişimi* dedikten sonra *iktifa etmek* diyor. Dilinin ucuna, yahut kaleminin ucuna hangi tilcik gelirse yetiyor ona. Doğrusu, okuyamam özenerek yazılmamış yazıları. Bence bu noktalama yanlışları, tilciklerin karmakarışık kullanılması, yazarın özenmediğini, kendini pek beğenip kaleminden ne çıkarsa hepsini pek bir önemli sandığını gösterir. Yazarlarımız, hele genç yazarlarımız kaçınmalıdır bundan.

Pazartesi, 23 Ağustos

KONUŞMA DİLİ.— Konuştuğumuz gibi yazmak doğru değilmiş, konuşma dili gündelik işler içinmiş, yılları aşacak, kalacak eserin özenerek kurulmuş, dayanıklı bir dille yazılması gerekmiş... Bunu kendileri biliyor da biz bilmiyoruz!

A efendim! konuşma diliyle yazalım, konuşma diliyle yazmak gerektir diyen oldu mu? Ben konuşma diliyle mi, benim konuştuğum dille mi yazıyorum? Kitap gibi konuşurum ben, fiilleri hep sona bırakarak. Ama bir yapmacık var o dilde, bir durgunluk, bir ölülük var. Bizim dilimiz de Fıransızca gibi gerçekten işlenmiş bir dil olsaydı, ben de belki uzun uzun, akıcı tümceler kurmağa kalkardım, ben de tümcelerimin uyumlu olmasına, ne bileyim? tunca, mermere oyulmuş gibi olmasına çalışırdım. Ama öyle mi Türkçe? Bizde güzel yazı denince birtakım acayip Arapça Farsça tilciklerle, yabancı tilciklerle kurulmuş tümceler geliyor akla. Ben de, benim gibi yazanlar da dili temizlemeğe, o yapma bezeklerden kurtarmağa çalışıyoruz. Adam var, "Boğaziçi'nin kendine mahsus hususiyetleri" diye yazı yazıyor, adam da var, bunu beğeniyor, güzel sayıyor, sonra da bu adamlar bize ders vermeğe kalkıyor. Biz, yani ben de, benim gibi yazanlar da "Düşünerek kullanın tilciklerinizi, *hususiyet*, kendine mahsus nitelikler demektir, *kendine mahsus hususiyetler* diye yazı yazmak gülünçtür, güzel olmaz bu, tam tersine, çok çirkin olur." diyoruz.

Hele bitsin bu temizlik, biz bir kere "sonra" dedik diye ikincisinde, tekrardan kaçmak için "müteakiben" demekten,

böyle budalaca, alıkça güzellikler aramaktan kurtulalım, o kalıplaşmış, ölü dilden kurtulalım, "... mış bulunmak" demenin sözü güzelleştirmediğini, söze bir ukalâlık verdiğini, basmakalıp sözlerden kaçınmak gerektiğini anlayalım, Bossuet'nin, Chateaubriand'ın, Barrés'in dalga dalga tümcelerine, Proust'un o kılı kırk yaran, çözümlemeli (*analytique*) tümcelerine de özeniriz. "Benim gibi yazın." diyor muyum ben kimseye? Hiç merak etmesinler, ben de bilirim sanatın benim dilimle yetinemeyeceğini, sanatın konuşma dilinden başka bir dili olacağını. Tilcikleri başka değil, sözdizisi başka değil, gene de başka bir dil. Ama ona ermek için büğünkü güzel dil anlayışından kurtulmamız gerektir.

[Tarihsiz]

TARTUFFE.— Tartuffe, Molière'in güldürüsündeki alabık (komedisindeki müraî), beğenilecek, sevilecek kişi değildir elbette. O sevimli değildir de Orgon, Tartuffe'ün bağlı gibi gözüktüğü inanlara gerçekten bağlı olan adam, sevimli midir? Gün oluyor, Orgon bana Tartuffe'ten de daha tiksinç geliyor. Tartuffe, akıllı değilse de kurnaz bir kişidir, Orgon büsbütün alık, büsbütün sersemdir. Tartuffe'ü yola getirebilirsiniz, o inanlardan kendine bir iyilik gelmeyeceğini, o inanların kendine bir çıkar sağlamayacağını anladı mı, zamanın değiştiğini, o inanların artık ölmüş olduğunu kavradı mı, bırakıverir onları. Orgon ise sımsıkı bağlıdır o inanlara. Orgon düşünmez, çıkarını dahi düşünmez, inanları sersemleştirmiştir onu, bağnazlığı bir erdem sanır, o uğurda öldürmeyi, ölmeyi de göze alır. O daha korkunçtur Tartuffe'ten. Bizim büğün Tartuffe'lerden çok Orgon'larla çarpışmamız gerektir.

*Cuma, 20 Ağustos**

ANDRÉ GİDE.— Büğün Beyoğlu'nda kitapçıya uğradım, André Gide'in *Journal*'inin ikinci cildi gelmiş, onu aldım. 1939'dan 1949'a kadar. Okumuştum Gide'in o yıllarda güncesine yazdıklarını, bundan önce iki küçük kitap halinde çıkmıştı (belki de üç). Ama La Pléïade baskısı daha iyi, hem bu baskıda

* 27 Ağustos olacak.

Gide'in başka eserleri de var: *Si le grain ne meurt, Voyage au Congo, Le Retour du Tchad,* daha başkaları. Bunları bir arada görmek hoşuna gidiyor kişinin.

André Gide, bizim yaşadığımız günlerin en önemli yazarıydı, bu kanı gittikçe kuvvetleniyor bende. Büyük bir romancı mı? büyük bir eleştirmeci mi? Değil belki. Romanlarını okumasanız, bilmeseniz de olur. Kendini en iyi incelemiş olan adam. Bunun için de en önemli eseri, bence *Journal*'i, güncesidir. Günü gününe kendine bakmış, kendini anlamağa çalışmıştır. Çok kimseler yapmıştır bu işi, pek azı başarabilmiştir, benim bildiğime göre Gide'den daha iyi başaranı da olmamıştır. Kendine bakan, kendini anlamağa çalışan kişi, kendinde olmayan birtakım şeyleri de bulur. Kişide, kendini beğenmeğe, büyük görmeğe bir eğilim vardır, işte bu eğilim birtakım hayaller, sanılar yaratır, bize olmayanı gösterir, onun varlığına inandırıverir. Gözgüye (aynaya), günce yazmak gözgüsüne bakan kişi en küçük, en önemsiz hallerini büyültür gözünde, onların kendisinden başka kimsede bulunmadığını sanır. Kendisine baka baka başkalarını görmez olur da onun için. Eskilerin, hele on yedinci yüzyıl Fıransız yazarlarının "Kendinizden açmayın, kendinizi anlatmayın." demeleri, "*Ben*, nefret edilecek bir şeydir." demeleri bu yüzdendir.

André Gide kendini anlatırken bu kusura düşmemiştir, kendisine başka bir adammış gibi bakmayı bilmiştir. Savunmuyor kendini, övmüyor, yapmacıklı bir küçüklenme ile bir alçakgönüllülükle karşısındakine yaranmağa, kendini sevdirmeğe de kalkmıyor. André Gide adında bir adam var, kendisinin en yakından tanıdığı kişi, bütün düşünceleri, duyguları, durumsamaları, kararsızlıkları ile onu anlatıyor.

Bunu, Gide'den önce Montaigne de yapmıştır. Ama, doğrusunu söyleyelim, büğün Montaigne'i okurken sıkılıyoruz. İkide bir başkalarının sözlerini, Latin şairlerinin sözlerini anması kişiyi rahatsız ediyor. Montaigne'de bildiklerini serme dileği vardır. "Bakın, ben bütün bu şiirleri okudum, düşündüm onlar üzerinde!" der gibi bir şey. Bir de Montaigne'in yalanı! Nedir o "Okumayın bu kitabı, kapatın. Ben bunu birkaç dostum, beni yakından tanımış olanlar için yazdım." demesi? Kita-

bının başına koyduğu bu sözler kızdırıyor okuyanı, biliyoruz yalan olduğunu, kendisinin gerçekten öyle düşünmediğini. Gerçekten öyle düşünseydi, bastırır mıydı *Denemeler*'i? birinci baskı tükenince hemen ikincisine başlar mıydı? Montaigne bir yazar olduğunu kabul etmez, kabul etmiyor gibi gözükür. Bu küçüklenme hiç de hoşuma gitmiyor. Küçüklenme de büyüklenme gibi kızdırır kişiyi. Neden aldatıyor beni? Belli işte kitabını yalnız dostları için değil, herkes için yazdığı. Açıkça söylese ya bunu!... André Gide'de bu yalan da yok. O, hiç bir yanını saklamadan, olduğu gibi çıkıyor karşımıza, bir yazar olduğunu, bir sanat adamı olarak ün kazanmak, başkalarını etkilemek istediğini de saklamıyor.

Journal'in La Pléïade'da çıkan birinci cildi yoktur bende. Çıktığı günlerde almıştım, yitirdim. Kim bilir kime vermişimdir, geri gelmedi. Sonra ancak Brezilya baskısını bulup aldım: Dört koca cilt, ince kâğıtlı, özenerek basılmış La Pléïade kitapları gibi okunması kolay değil, gülmüyor kişinin yüzüne. Bilirim, çok kimseler aldırmazlar kitabın baskısına, cildine. Dışı değil, içi önemliymiş kitabın. Ben öyle düşünenlerdendeğilim, kitabı bir nesne olarak da severim.

Cumartesi, 28 Ağustos

TÖREN.— Madame Colette'in ölüsünü kiliseye almamışlar, kaldırma töreninde de papaz bulunmamış. Elbette öyle olacaktı. Madame Colette bütün ömrünce din dışında yaşamış, ölürken de papaz çağırtmamış, din kaygısı, ahret kaygısı göstermemiş. Ama İngiliz yazarı Bay Graham Greene kızmış buna, Madame Colette'in din duyguları göstermemesine değil, ölüsüne din töreni yapılmamasına kızmış. Fıransızca *Le Figaro Littéraire*'de Paris Başpiskoposu'na açık bir mektup yayımladı. Ben de okudum o mektubu, abuk sabuk bir şeydi, üzerinde durulmağa değmez. Öyle değilmiş. Başpiskopos üşenmemiş, başında kavuğu ile (onların da kendilerine göre bir kavukları vardır elbette), başında kavuğu ile oturmuş bir cevap yazmış. Kadınlı erkekli, bu işe başka karışanlar da olmuş. Kimi Bay Graham Greene'den yana, kimi kiliseden yana. İnsan böyle şeyleri görünce "Kaçıncı yüzyıldayız?" diye düşünüyor.

Ne karışıyor böyle şeylere? Madame Colette büyük bir yazarmış, şöyle erdemleri varmış, böyle erdemleri varmış. Hepsine pekiyi. Büyük yazar olduğu için, bütün o erdemleri için kendisine sağlığında da, ölümünde de gereken saygı gösterilmiş, devlet yapmış kaldırma törenini, Eğitim Bakanı da bir söylev çekmiş. Ağlayanlar olmuş törende, diz çökenler olmuş. Daha ne istiyorlar? İlle kiliseye gidilecek, ille papazlar birtakım dualar okuyacak... İlle kendilerine çekecekler. "Ben seni beğeniyorum, seviyorum, bunu için sen de benim gibi düşünmelisin, benim inandıklarıma inanmalısın..." Yapışacaklar insanın yakasına. Öldükten sonra bile kurtulmak yok ellerinden.

Dinsiz olduğunu söyleyen, din kaygısı, din duygusu göstermeden yaşayan kimse, bunun sonucuna da katlandığını bildirmiş olur. Ölümünden sonra kendi aranıza almağa kalkmayın onu. Gerçekten seviyor, gerçekten beğeniyorsanız yaptıklarını, bırakın, ölüsü de kendi düşüncelerine, inanlarına göre kaldırılsın, gömülsün.

Bay Graham Greene herhangi bir kimse olsaydı, açık mektubu gazeteye de konmaz, Başpiskopos da cevap vermezdi. Ama Bay Graham Greene ünlü bir yazar, din duygularıyle karışık polis romanları yazmış, Bay Orson Welles oynadı diye *Üçüncü Adam*'ı pek tanınıp türlü dillere çevrilmiş. Ben okumadım. O kadar yazarların kitaplarını okumayı sevmem. Meksika'yı anlatan bir kitabı vardır, onu okumağa kalkmıştım, hoşlanmadım. Ünlü kişidir diye abuk sabuk sözleri de çevrede yankılar uyandırıyor...

Pazartesi, 30 Ağustos

ZAVALLILAR!...— Bülent Nuri Esen'in bilim-yurdundaki yüksek-öğretmenliğine son verilmiş. Kızmalı mı buna, gülmeli mi? Bilemiyor kişi. Bülent Nuri Esen'in değeri üzerinde bir şey söyleyecek değilim, benim anladığım işlerden değildir onun işi. Ama değersiz diye çıkarılmıyor ki [bilim-] yurdundan. Politikaya karıştı, büğünkü yöneticilerin birtakım işlerini beğenmedi diye çıkarıldı. Yani, Bülent Nuri Esen, düşüncesiyle bir suç işlemiş. Oysaki düşünce bir suç değildir, suç sayılmamalıdır. *Délit d'opinion* (bizde bunun karşılığı olan bilim-sözü nedir bilmiyo-

rum), yeni âlemin kanunlarından kalkmıştır. Ortaçağa dönüyoruz... Kendi düşüncelerine, kanılarına, küçük, büyük takılmalara katlanmayan kişilere acırım, yaptıklarının doğruluğuna kendileri de inanmıyorlar demektir, takılmalara cevap veremiyorlar, cevap veremeyince de kızıp tepelemeğe kalkıyorlar.

Bir gazetesi vardır Ankara'nın, okumam, el sürmem. Başyazarının yazısını özetlemişler, büğünkü *Dünya*'da okudum. Bülent Nuri Esen'in bilim-yurdumuzdan uzaklaştırılmasını doğru göstermek için, okullara din dersi kondu diye Danıştay'da devleti dava etmiş olmasını anlatıyor. Yani kamunun duygularını okşayarak kötülemeğe kalkıyor Bülent Nuri Esen'i. "Nasıl atmayalım bu adamı, görüyorsunuz, dinsizin biridir!" demeğe getiriyor. Ortaçağa dönmek değil midir bu?

Doğru söylüyorum, acıyorum böyle işler gören kişilere. Zavallılar ne kadar da küçültüyorlar kendilerini... diyorum. Böyle yapanlar, böyle işleri övenler, bunun için de kamunun duygularını okşayanlar, sonra nasıl bakabiliyorlar biribirilerinin yüzlerine?

Çarşamba, 1 Eylül

ÇIK BAĞA...— Eskiden çok daha severdim insanları, eşi dostu arardım, bir arkadaşı görmek için üç dört saatlık yola gitmeyi göze alırdım, yaşlandıkça dünyadan elimi eteğimi çekiyorum. Kahvede kâğıt oynuyorum, yetiyor bana. Çoğu öyle yakından tanıdığım kimseler değil, kiminin adını bile bilmiyorum. Konuştuğumuz yok ki, oynuyoruz. Kitaplar da çekmiyor artık beni, günde yirmi beş, otuz sayfa okudum mu yoruluveriyorum. Birçok hikâyeleri, romanları daha başından bırakıveriyorum. Beğenmediğim için değil, bir aldırmazlık, en sevdiğim şeylere bile bir aldırmazlık çöktü içime.

Yakınıyor muyum bundan? Hayır. Öyle sanıyorum, doydum artık yaşamağa. Yarın öleceğimi söyleseler, omuz silkeceğim gibi geliyor bana. Eskiden Hafız'ın "Binişin ber-leb-i cûy u güzer-i ömr bibin / K'in işaret zicihan-i güzeran mara bes" beyitini ürpererek söylerdim. Baki ne güzel çevirmiştir onu dilimize! "Çık bağa, temaşa edegör ab-i revanı, / Seyr eyle nedir sürat-i ömr-i güzeranı." Bay Yahya Kemal Beyatlı da en güzel ga-

zellerinin birinde "Bir cû-i baharın nagamatiyle dolar gûş, / Dil farkına varmaz ki akan cû-i zamandır" diyor, onda da Hafız'ın beytinin bir yankısı var. Şimdi ürpertmiyor bunlar beni. Zaman geçerse geçsin bana ne? Ben ölecekmişim, her geçen dakika beni ölüme yaklaştırıyormuş, ölmek de umurumda değil benim...

Bilmiyorum geçici bir hal midir bu? Ben istemiyorum geçmesini. Dünyaya da, kendi ölümüne de aldırmayınca kişi daha rahat ediyor.

Cumartesi, 4 Eylül

GELENEK.— *İstanbul* dergisinde Bay Orhan Akay "Dergiler-Yayınlar-Olaylar"ı gözden geçirirken, Bay Ceyhun Atuf Kansu'nun geçen ayki *Varlık*'ta çıkan "Avrupa Uygarlığı" adlı yazısı üzerinde de duruyor. Bay Ceyhun Kansu hekimdir, bir adam karısıyle birlikte gelmiş ona danışmağa, ikisi de ilkokul öğretmeni imiş, küçük çocuklarının boyuna ağlamasından yakınmışlar, "Karnına rakı sürsek nasıl olur?" diye sormuşlar. Bay Ceyhun Atuf Kansu öfkelenmiş buna. Bizde aydın sayılacak kimselerin bile daha bilim düşünüşüne eremediklerini gösterirmiş de onun için. Bay Orhan Akay da, buraya kadar, onun gibi düşünüyormuş. Ama sonra ayrılıyor ondan. Bay Ceyhun Atuf Kansu şöyle diyormuş da onun için: "Bu soruyu ancak bilime hiç inanmayan, hayatla ilgisini tam kesmiş bir insan sorabilir, çünkü gelenekler ölü hayatın ta kendisidir." Sonra da şöyle diyormuş: "Öğretmenin aklı ve kalbi, 60 yaşındaki komşu kadında idi. Ana öğretmen de ona inanıyordu, gelenekçi idiler, hayata bağlılıkları yoktu, ölmüş ilkelerle yetiniyorlardı ve işi oluruna bırakıyorlardı. Yeni bir şey yapmağa, yeni bir şeye inanmağa, geleneklere karşı koymağa güçleri yetmiyordu."

Doğrusunu isterseniz, Bay Orhan Akay gibi ben de beğenmedim, Bay Ceyhun Atuf Kansu'nun sözlerini. Ağlayan çocuğun karnına rakı sürmeğe kalkmanın, gelenekle, "ölmüş ilkeler"le, "işi oluruna bırakmak"la bir ilintisi yoktur. O iki ilkokul öğretmeni işi oluruna bırakır kişiler olsa, çocuklarının boyuna ağlamasına aldırmaz, karnına rakı sürmeğe de kalkmazlardı. Karnına rakı sürmekle de yetinmemişler, komşu kadınlar öyle öğütlemişler, ama onlar gene de gidip hekime danışmışlar, de-

mek bilime, yalnız görenekten gelme değil, okuldaki öğretime dayanan bilime de saygıları var, ona inanıyorlar. Birtakım eski emlerden (ilâçlarlardan) iyilik beklemek gelenekçilik değildir, olsa olsa görenekçiliktir.

Ama Bay Orhan Akay'ın beğenmemesi bu yüzden değil, o gelenekçiliği savunuyor, bunun için de hem Bay Ceyhun Atuf Kansu'ya, hem de *Varlık*'a çatıyor. Diyor ki: "Geçen sayılarımızdan birinde bu satırlarda aynı mevzua temas etmiştik. Gine aynı derginin yanlış bir gelenek anlayışı, hatta yanlış bir Batılılaşmak anlayışı ile karşı karşıyayız. Bu defa gelenekler batıl itikatlarla karıştırılmış bulunuyor. Batıl itikatları bırakmakla Batılılaşmaya doğru bir adım atabiliriz. Ama 'geleneklere karşı koymak' bizi millî yapımızdan uzaklaştıracağı gibi, Avrupalıya da yaklaştıramaz. Çünkü Avrupalıyı Avrupalı yapan unsurlardan biri de geleneklere bağlılıktır. Diğer taraftan kocakarı ilâçlarının geleneklerle bir münasebetini bulabilir misiniz?"

Kocakarı ilâçları birer boşinan, birer kalanak (*superstition*) mıdır? Soğuk almış kişiye tuzla limon sürmek, hastalanmış çocuğun karnını rakıyla ovmak, kurşun dökmek, üfürükçüye götürmek gibi midir? Bizim kocakarı ilâçları dediğimiz şeyler yüzyıllar boyu edinilmiş birtakım bilgilerin, birtakım denemelerin ürünüdür. Onlar da bilgiye, denemeğe dayanır. Onları kötülemek, kişioğlunu küçümsemektir. İyi olmayanları, zararlı olanları vardır içlerinde. Ya bilim-yurtlarından çıkmış büyük büyük bilginlerin buldukları ilâçlar arasında iyi olmadıkları, zararlı oldukları sonradan anlaşılmışlar yok mudur? Kocakarı ilâcı dediğimiz şeylerin çoğu birtakım eski hekimlerin, bilginlerin buldukları şeylerdir.

Bay Ceyhun Atuf Kansu da, Bay Orhan Akay da geleneği, göreneği, kalanağı biribirine karıştırarak, kocakarı ilâçlarını birer boşinan, kalanak sayarak düşünüyorlar, sonra da bunun adına "düşünme" diyorlar. Bunun için de iri lakırdı etmekten ileri gidemiyorlar.

Salı, 7 Eylül

GÜZELLİK KRALİÇESİ.— Bu yılın da güzellik ecesi seçildi. Ama ece demiyorlar, ille "yaşayan dille" söylenecek: Krali-

çe. Bu "kıraliçe" sözünü de, Türkçeye uymasın, Türkçeye aykırı olsun diye "ı"sız yazacaksınız. Hem Türkçeye aykırı hem de tilciğin aslına aykırı. Tilciğin aslında "ı" varmış. İstanbul aydını, tilciklerin kökünü mökünü düşünmez, dilinin ucuna nasıl gelirse, öyle kullanır, kalemin ucuna nasıl gelirse öyle yazar. Neden saklayayım? Şu "kıral", "kıraliçe" tilciklerini "ı"sız yazanlardan tiksiniyorum, düşünmediklerini gösteriyor da onun için.

Hadi biz de kraliçe diyelim. Bu güzellik kraliçelerinin gençler arasından seçilmesini anlayamıyorum. 35 yaşından, kırkından sonra güzel kalmış kadınlar arasından seçmeli. On sekiz yaşındaki bir kızın güzel olup olmadığı daha belli değildir, kolaydır on sekizinde güzel olmak. Hele kırkını geçsin, tazeliği geçsin, gene güzel kalacak mı bakalım? güzel kalmayı biliyor mu bakalım? Güzellik kraliçesini gençler, çocuklar arasından seçtiniz mi, yalnız doğanın (tabiatın) bağışladığı güzelliği önemli buluyorsunuz demektir. Bir kız, doğuşundan güzelse, kendisi için hiç bir üstünlük değildir bu, hiç övünmesin. Doğuşundan güzel olmadığı halde kendini güzelleştirmiş kadınınki bir üstünlüktür. Süslenmesini, giyinmesini, kuşanmasını bilecek, birtakım kusurlarını boyalarla örtecek, sıkıntılara katlanarak eksiklerini giderecek, çirkinliklerini düzeltecek...

Peki, gençler arasından seçsinler güzellik kraliçelerini, ama bir de kırkını ellisini geçip de gene güzel kalmış, kendilerini güzelleştirmeyi başarmış kadınlar arasında bir yarışma yapsınlar. Ben doğaya o kadar düşkün değilim, anasından güzel doğmuş bir kız, insanlık bakımından beni pek ilgilendirmez. Ama yaşlandığı halde güzel kalmış, güzel doğmamışken güzelleşebilmiş kadınlara saygım, hayranlığım vardır. Onlar bir akıl üstünlüğü gösterirler.

Çarşamba, 8 Eylül

"BOURGEOISIE".— Büğünkü *Dünya*'da Bay Bedii Faik'in "Üç Tıs" adlı yazısını okudum. Bay Bülent Nuri Esen'in bilimyurdundan çıkarılmasını yüksek-öğretmenlerin (*professeur*'lerin) de, gazete yazarlarının çoğunun da suskuyla karşılamasına, bir tepki göstermemesine sinirleniyor. Haklıdır Bay Bedii

Faik. Ama neden böyle oluyor bizde? Yüksek-öğretmenlerin çoğu Bülent Nuri Esen'e yapılanı doğru bulmuyor, gene de seslerini çıkarmıyorlar, gene de işlerini bırakmayı göze alamıyorlar. Niçin? Bizde bir *bourgeoisie* yok da onun için. *Bourgeoisie*'nin birtakım ahlâk kuralları vardır, kendi kurmuştur, veyahut kendisinden önceki yönetici sınıftan, *aristocratie*'den almıştır. Bir *bourgeois*, yalnız kendi uğradığı haksızlığa değil, başkasının uğradığı haksızlığa da dayanamaz, katlanamaz, karşı koymağa çalışır. *Aristocrate* da *bourgeois* da devletin, hükümetin her yaptığına boyun eğmez, kendi sınıfının haklarını savunmak ister. Bunun için de birçok fedakârlıkları göze alır. Biz daha *bourgeois* haysiyetine yükselemedik, kişilik çıkarlarımızı, kişilik haklarımızı düşünüyoruz, ama bir sınıf olarak da savunulacak haklarımız bulunduğunu anlayamadık, içimizden anlayamadık, kuramsal (nazarî) olarak biliyoruz. Bunun içindir ki yüksek-öğretmenlerimiz Bülent Nuri Esen'e yapılanı doğrudan doğruya kendilerine, kendi sınıflarına yapılmış sayamıyorlar.

Aristocratie de, *bourgeoisie* de paraya, mala dayanır. Bir *aristocrate*, bir *bourgeois* işinden çıkarılınca aç kalmaz, evinde gene aşı kaynar, büyük bir geçim sıkıntısı çekmez. İçlerinde yoksul olanları da bulunabilir, ama onlar da çevrelerindekilere bakarak kendi sınıflarının öz-sevisini korur, kendi sınıflarının haklarını savunurlar. Bizde aydın da, bilgin de kapı kuludur, geçimini devletten bekler, işinden atılınca sıkıntıya düşer, çoluğunu çocuğunu geçindiremez. Bu korku, haklarını savunmasını da önler.

Birtakım solcular, *bourgeois*'ları yerip dururlar. *Bourgeoisie* Avrupa'da belki yapacağını yapmış, çağını bitirmiştir. Olabilir. Ama *bourgeoisie*'nin iyi yanlarını da görmeliyiz, bizdeki eksikliklerin, yolsuzlukların çoğu gerçekten bir *aristocratie*, bir *bourgeoisie* çağı geçirmemiş olmamızdandır.

(Sevmem böyle Firenkçe sözler kullanmayı. Ama ne yapayım? *Aristocratie*'ye de, *bourgeoisie*'ye de Türkçe birer karşılık bulamadım, yabancı olduklarını göstermek için de Fransızcada yazıldıkları gibi yazdım.)

Cumartesi, 11 Eylül

KAÇ YIL?...— Otuz yıla yakın öğretmenlik ettim, ortaöğretimin kaç yıl sürmesi gerektiği üzerinde bir kanıya varamadım. Boyuna değişir. Bir Bakan gelir, yedi yıl neden çoktur? altı yıl neden azdır? bir türlü anlaşılamaz. Doğrusunu isterseniz, bu ülkede, "Çocuklarımıza ne öğretelim?" diye bir kaygı yoktur, "Okulda kaç yıl bulunduralım?" diye bir kaygı vardır.

Okutulanlarda, yani *programme*'da büyük bir değişme olsa, altı yıl mı? yedi yıl mı? sorusunu anlayacağım, ama onda önemli bir değişiklik olmuyor, gene de ortaöğretimin kaç yıl sürmesi gerektiği bir türlü kestirilemiyor. Gene altı yıla indiriliyormuş, yakında görürsünüz, gene yedi yıla çıkar. Bütün bunlar öğretimde bir sıkıntı olduğu için. Bakıyorlar liselerden çıkan gençler Avrupalı gençler gibi değil, gerçi Avrupalı gençlere verilen bilgiler veriliyor, ama liseyi bitirmiş bir Türk genci, gene liseyi bitirmiş bir Fıransız, yahut Alaman genci gibi değil, düşüncesi onunki kadar olgunlaşmıyor, beğenisi onunki kadar incelmiyor, bilim-yurdu öğretiminde sıkıntı çekiyor.

Neden bizim liselerimizden çıkan gençler, Avrupa liselerini bitirenler gibi olamıyor? Usları mı daha az? Düşünceleri mi daha kıt? Daha mı az çalışıyorlar? Bizim öğretmenlerimiz sınavlarda daha mı yumuşak davranıyorlar? Bence suç okulda değil, öğretmende değil, öğrencide değil, Bakanlık'ta bile değil, toplumda. Bu toplumun, birtakım değişmez, kesin doğrular olduğuna inanmasında. Okula giden çocuk doğruları belleyecek, ömrünün sonuna kadar da yetecek onlar kendisine! Aşağı yukarı bu kanıdayız biz. Oysaki okul çocuğa doğruları, değişmez kesin doğruları değil, düşünmeyi öğretir, edebiyat dersleri ile, bilim dersleri ile bütün ereği odur. Bunun için de geçmişte düşünmüş kimselerin bıraktıkları yazıları okutur, yalnız ders kitaplarını değil, büyük eserleri, biribirilerinin dediklerini çürüten, birtakım soruları ayrı ayrı bakımlardan ele alan büyük eserleri. Okul doğruları öğretmez çocuğa, beğendiklerini seçsin diye birtakım doğruları önüne serer.

Bunun için de bir edebiyatı, gerçekten bir edebiyatı olmalıdır toplumun, bizim edebiyatımız gibi cicili-bicili sözlerden ku-

rulmuş bir edebiyat değil, düşünmüş, düşünmenin derdini çekmiş kimselerin kurdukları edebiyat. Bizde öylesine bir edebiyat olmadığına göre, dışarıdan almamız gerektir. Dışarıdan herhangi bir toplumun, herhangi bir ulusun edebiyatını da alamayız, ancak ölmüş dillerin, büğünkü Avrupa uygarlığının kaynağı olan dillerin edebiyatlarını alabiliriz. Yani Yunan edebiyatı ile, Latin edebiyatı. Bunun için de okullarımıza Yunanca ile Latinceyi sokmaktan, çocuklarımıza o dilleri öğretip, onlardan kalma eserleri okutmaktan başka yol yoktur. Bunu yapamazsak, ortaöğretim, sıkıntısından kurtulamayacaktır. Boyuna altı yıla indirilecek, yedi yıla çıkarılacak, ama istediği, umduğu sonuca varamayacaktır.

Pazartesi, 13 Eylül

ANKARA.— Dün akşam geldim Ankara'ya. Kararmıştı ortalık, yolları iyice göremedim. Bu sabah sokağa çıkınca bir sevinç doldu içime: Ne kadar da özlemişim Ankara'yı! Her yanı gülüyor sanki insanın yüzüne, pırıl pırıl... İstanbul'un o hüzünlü gibi, gamlı gibi bakması yok burada. Buranın ışığı bile daha canlı.

Sevemiyorum eskiyi, eski şehirleri. İstanbul'da nereye gitseniz, nereye baksanız bir eskilik var, yüzlerce yıl öncesini anlatır gibi bir hal. Hele İstanbul tarafı, karşı taraf. Beyoğlu biraz daha iyi, kişi o kadar bunalmıyor orada. İstanbul tarafında cami, cami, cami, boyuna cami. Biliyorum o camilerin birkaçı yeryüzünün belki en güzel yapıları. Ama insan yalnız güzel yapı görmek istemez, bir de canlılık görmek ister. İstanbul'un "Aldırma dünyaya, sen ahretini düşün, tapmayı düşün!" der gibi bir hali vardır sanki, belki odur sinirime dokunan.

Gözüm Ankara: Biliyorum, senin yapıların İstanbul'unkiler kadar önemli değil, hele yeni yapılarının çoğunu beğenmiyorlar, beğenileri ince değilmiş onları kuranların, içlerinde gülünçleri de varmış. Olsun, senin o yeniliğin yok mu, yaşama özeni veriyor kişiye, "Yaşayalım da düzeltelim bütün bunları, çirkin yapıları örtecek güzel yapılar kuralım!" dedirtiyor, dünü, geçmişi değil, yarını, geleceği düşündürüyor.

Çarşamba, 15 Eylül

GÜRÜLTÜ.— Gürültüden bir kaçış var son zamanlarda. Ama sadece bir gösteriş, gerçek değil... İstanbul'daki de gösteriş, Ankara'daki de. Otomobiller artık korna çalmıyormuş, bana ne? Doğrusunu isterseniz, inanmıyorum korna sesinin insanları rahatsız ettiğine. Yasak olmadığı günlerde de duymazdım ki ben onu. İlk zamanlar belki duyardım ama sonradan alışmıştık, geceleri bile uyandırmıyordu. Tabiî sesiydi şehrin. Hem, sokaktan geçen otomobil evlerin içindekilere beni dinleyin demiyor ki!

Ya radyoya ne demeli? Otomobilin kornası gibi değil o, onun bir çekiciliği var. Çekicilik dedim diye beğeniyorum sanmayın, dikkati çekiyor, ne söylüyor bu? hangi şarkıyı, türküyü tutturmuş? diye kulak kabartıyorsunuz, ister istemez. Bir de açıyorlar ki! İstanbul'da altıda mı, altı buçukta mı ne başlıyor! Uykumdan uyandırıyor demeyeceğim, ben kendiliğimden o saatlarda uyanırım, o kadar uyumam bile. Ama yatağımda düşünmeme, okumama engel oluyor. Ne de çirkin, saçma sapan şarkılar, türküler, ne de çirkin sesleri! Otomobil kornası gibi değil, iddiası var, güzellik iddiası, bir sanat iddiası.

Gürültüden kaçmamız gerçek olsa, bir gösteriş olmasa, sabahleyin evlerde radyonun öyle bağırtılmasını yasak ederiz. Sabahleyin de, akşamüstü de. Komşum o acayip seslerden hoşlanabilir, beter olsun! Ama o sesleri bana da dinletmeğe ne hakkı var?

Cumartesi, 18 Eylül

ÖZGÜRLÜK.— Rousseau'ya yazdığı bir mektupta Voltaire "Sizin bu kitabınızda savunduğunuz düşünceler, benim tuttuğum, beğendiğim düşünceler değildir. Karşıtım ben onlara. Gene de sizin bunları söyleyip savunabilmeniz için canımı da vermeğe hazırım." demiş. Gerçek özgürlük (hürriyet), budur işte.

Neden böyle söylüyor Voltaire? Kendisi de düşünen bir kişi de onun için. Düşünen kişi hep özgürlükten yanadır. Bilir, anlar kendisinden başkalarının da düşündüklerini söylemek ihtiyacında olduğunu. Herhangi bir kimse karşısındakini birtakım yasaklarla susturmağa kalkarsa, bilin ki o kimse gerçekten

düşünmüyordur, birtakım kanılara, inanlara saplanmıştır, çıkarını sağlayan, rahatını sağlayan birtakım kanılar, inanlar. Onların doğruluğunu gösteremeyeceğini de sezer, göremez kendinde o gücü, bunun için de tartışmaya girişmez, o kanılara, inanlara bağlı olmayanları yasaklarla susturmağa kalkar.

Düşünen kişi özgürlüksüz edemez. Voltaire gibi, özgürlük uğrunda, yalnız kendi özgürlüğü değil, başkalarının da özgürlüğü uğrunda canını da vermeğe hazırdır. Bir kimse komşusunun ağzının tıkandığını görüp de "Bana ne? bana dokunmuyorlar ya!" derse, bilin ki o kimse özgürlüğü kendi için de istemiyordur, kendisine de "Sus!" denilince susuverecek, tısıverecektir, özgürlük sevgisini, ihtiyacını duymamıştır içinde.

Pazartesi, 20 Eylül

BÜTÜN.— Eleştirmeci bir eseri alır, kusurlarını gösterir, iyi yerlerini de belirtirmiş. O yazar, kendisinden önce gelmiş yazarların hangilerinin etkisi altında kalmış, hangi çığırın adamıdır, ne gibi bir çevrede büyümüş, kafası hangi düşüncelerle beslenmiş, bunları da anlatacak. Ya "bütün" ne oluyor? Eseri bir yana bırakıp o eseri yazanın duygularını, düşüncelerini, benliğini, yaşamasını inceleyecektir... Böyle bir eleştirme istiyorlar. Oysaki güzellik, değer, eserin bütünündedir. Bir iki yeri güzelmiş, bana ne ondan? Ben bütünün güzel olmasını isterim. Üç yüz sayfalık bir roman okuyacağım, iki yüz elli sayfası beni sıkacak, bunaltacak, ama elli sayfası duygulandıracak... Ne yapayım ben öyle romanı? Bunu, bir yazının iyi yerlerini, kötü yerlerini ayırmayı, ona göre bir değer biçmeyi ancak okulda öğretmenler yapar, eleştirmecinin işi değildir bu. Eleştirmeci iyi olmayan yerleri gösterecek de yazar düzeltecek mi onları? Sonra yazacağı eserlerde eleştirmecinin dediklerine uyar da o kusurlara düşmezmiş. Eleştirmecinin ödevi, toplumdaki görevi yazarları yönetmek midir? Hep eleştirmeciyi öğretmenle bir tutmak... Doğrusu, eleştirmecilerin de çoğu bu acayip görüşe kapılıyor. Ellerine bir kitap aldılar mı, yazarın daha önce verdiği eserleri düşünüyor, o yeni kitapta bir ilerleme var mı, yok mu, onu araştırıyor. Nesine gerek onun bununla uğraşmak? Yeni kitabı beğenmiş mi, okunmağa değerli buluyor mu, bana

onu bildirsin. Unutuversin yazarın kim olduğunu, daha önce neler yazdığını. Eleştirmecinin asıl ödevi, okurları aydınlatmaktır, okurlara değerli eserleri bildirmektir, okuldaki öğretmen gibi çocuk yetiştirmek, yazar yetiştirmek değildir.

Eleştirmecinin böyle bir adam olmasını yazarlar istemiyor. Yeni kitaplarında ilerlemişler mi, ilerlememişler mi, pek de iyi olmayan parçalar arasında güzel yerler de var mı, ille bunlar belirtilecek. Birer çocuk gibi görüyorlar kendilerini, toplum da anaları babaları. Çocuğunuzun okuldaki başarılarına ilgilendiğiniz gibi şu hikâyecinin, bu şairin yetişmesine de ilgileneceksiniz. "Maşallah; bak, kendini beğendirebilmiş eleştirmeciye! Yakında sınıfının birincisi de olur!" diyeceksiniz.

Bir yazarın ilerleyip ilerleyememesi ile ancak öteki yazarlar ilgilenebilir. Okurlar çoğunluğunun umurunda olmamalıdır bu. Okurlar çoğunluğu durmamalıdır bir kitabın nasıl yazıldığı üzerinde, o kitap bir bütün olarak güzel midir, değerli midir, ancak onu aramalıdır.

Çarşamba, 22 Eylül

SÖVME.— Ben de bilirim, sövme iyi bir şey değildir. Yapmaz da, yıkmaz da. Bir düşünce gene bir düşünce ile yıkılır, düşünceye düşünceyle karşı konulur. Ama düşünmeyen adamlara karşı ne yaparsınız? Onlar keyiflerinin istediğini yapacak, şunu itecek, bunu kakıştıracak, yalnız kendi çıkarlarını düşünecek, siz de onların karşısında sövmeyeceksiniz, terbiyeli terbiyeli düşünceler ileri süreceksiniz. Abuk sabuk konuşan Hacivat'a Karagöz tokadı atar, başka da çare yoktur. Saçma sapan işler gören kimselere de söversiniz. Yıkamazsınız da bari içiniz açılır.

Perşembe, 23 Eylül

ÖZLEM.— Ne iyiymiş Sultan Hamit'in günleri!... Ben daha çocuktum, iyice hatırlamam. Sonradan öğrendik, özgürlüğün adını anmak bile yasakmış. Şemsettin Sami Bey'in *Kamus-i Fransevî*'sinin resimli baskısında *république* sözünün karşısında "cumhuriyet" olmadığı gibi *liberté* sözünün karşısında da "hürriyet" yoktur. Özgürlük de yok, özgürlüğün adı da yok. Özgürlük istemenin bir suç olduğunu biliyorsunuz bari, ağzınızı sıkı tutarsınız.

Ya özgürlük yokken "Yaşasın özgürlük!" diye bağırmak, ortalıkta özgürlük olduğunu söyle..... siniz?* Özgürlüğe, özgürlük sevgisine edilecek en büyük kötülük, sıkıntının, baskının adını özgürlük koymaktır.

Pazar, 26 Eylül

KIŞ.— Dün geceden beri yağmur yağıyor adaya. "Adaya" diyorum, dün sabah bir ara İstanbul'a gitmiştim, orada yağmıyordu. Yağmaz yağmaz da bir başladı mı durmak bilmez. Adalılar "göç kaçıran" derler bu yağmura. Asıl "göç kaçıran" yağmur değil, okulların açılması. Çocukları okul yaşında olanlar artık nasıl oturur adada?

Biliyorum, yarın öbür gün kesilir bu yağmur, ortalık gün güneş olur. Söylerler ya zaten, kış yaz yoktur İstanbul'da, lodos poyraz vardır... Ama öyle değil, günler kısaldı mı kaçıveriyor yazın tadı. Ortalık gün güneşmiş, sıcakmış, kaç para eder? gittikçe kısalıyor günler. İstanbul'da kış, havanın soğuk olması demek değil, güneşin geç doğup erken batması demektir.

Bütün yıl adada oturduğum günleri düşünüyorum. Doyum olmaz adanın kışına! Ama sabahleyin karanlıkta evden çıkar, ilk vapura giderdim, Kınalı'da ortalık ağarırdı. Sözde erken dönerdim, ne erkeni! gene de gün kavuşmadan varamazdım adaya. Buna, lodosta vapurun sallanmasına, sis bastı mı deniz ortasında durup beklemelere, bütün o sıkıntılara bilmem nasıl katlanırdım? Genç olduğum için miydi? Sanmıyorum. İstanbul'a yerleşsem, gene yaz kış adada otururum, her gün inmek zorunda olsam dahi... Sevmem İstanbul'u da onun için.

Ne Beyazıt'ını, Aksaray'ını, Fatih'ini, ne de Beyoğlu'sunu, Kadıköy'ünü, Boğaz'ını. Buram buram eskilik kokan yerler. Yahya Kemal Bey'in olsun hepsi!

Bitirmeden şunu da söyleyeyim: Dün sabah vapura giderken ıslak yolda ayağım kaydı yere kapaklandım, üstün başım çamur oldu, kolum dizim ağrıdı. Oradan geçenler, yalnız geçenler değil, evlerin, dükkânların önünde dikilip konuşanlar da, yardıma koşmak şöyle dursun, güldüler, sırıttılar. Öfkeyle yazmıyorum bunu, düşünerek yazıyorum: Yolda ayağı kayıp

* Burada bir satır okunamamıştır.

düşene gülen kimse çok aşağı bir kişidir, her türlü kötülüğü edebilir, aktörenin (ahlâkın) daha ilk basamağına erememiştir. Bizde çok kimseler güler ayağı kayıp düşen kimseye. Bir de biz bu ülke kişilerinde özgürlük sevgisi olmasını istiyoruz. Özgürlük sevgisi, başkalarının düşündüklerine saygı, ancak aktörenin ürünüdür.

Çarşamba, 29 Eylül

BU ÜLKEDE SÖYLENMEZ.— Geçen gün en büyük yazarlarımızdan biriyle konuşuyordum. Sanatına da, düşüncelerine de gerçekten saygım, hayranlığım vardır. Bir dergi çıkarıp toplum işlerindeki düşüncelerini yaymasının iyi olacağını söyledim. Çok hayırlı olur bence. Bir noktaya değinince "Bu ülkede söylenemez ki o!" dedi. Yasaların boşuğu (izni) var o konunun açılmasına, gene de kamuoyu bırakmazmış, tehlikeli olurmuş...

Doğru doğru olmasına ya, bir düşünürün ödevi, topluma, bütün insanlığa borcu, tehlikeyi de göze alarak, düşündüklerini söylemek değil midir? Çoğunluk, kamuoyu istemezmiş o konu üzerinde tartışma açılmasını. Çoğunluğa, kamuoyuna hoşgörürlüğü, özgürlük sevgisini aşılamak da büğünkü Türk yazarının, düşünürünün ödevlerinden değil mi?

Bilelim ki korkmakla, birtakım tehlikelerden kaçınmakla kendimizin de, bu toplumun da özgürlüğe lâyık olmadığımızı gösteriyoruz.

Perşembe, 30 Eylül

ON ÜÇ.— *On Üç* diye bir dergi var, küçücük bir şey, belli ki daha çocuk denecek yaşta gençler çıkarıyor. Aylardan beri görmüyordum, kapandı diye üzülüyordum. Büğünlerde yedinci sayısı geldi elime, bir ahbapla karşılaşmış gibi sevindim. İyi bir dergi mi? Değil doğrusu. Yazarları arasında bir Bay Adnan Özyalçıner var, şimdilik bir o biliyor yazı yazmasını, ötekiler öğreniyor daha. Şiirleri içinde hoşuma gidenler oluyor, onlar da daha ham, buruksu buruksu, umarım, olgunlaşacak. Bay Melih Ziya Sezer, Tanrı'ya, "Sokaklar seninle doludur. / Görmüyorum ama seni / Duyuyorum / İçimdesin" diyor. Bay Necip Fazıl Kısakürek'in "Nazarlar önünde perdesin Allah, / Ne-

den bir görünmez yerdesin Allah? / Bu dem ta gönülden gelirken sesin, / Söyle, sen nerdesin, nerdesin Allah?" mısralarını andırdı bana. Bay Sezer belki de daha iyi söylemiş. Okuyun o küçük dergiyi, denemelerini, eleştirmelerini değil, şiirlerini okuyun, hoşunuza gidecek şeyler bulacağınızı umuyorum.

Dergiyi çıkaran Karagümrük'te oturuyormuş. Bunu öğrenince daha bir kanım kaynadı. Bilmem İstanbul'un o yanını, bilmem ya, Türkçeyi doğru dürüst kullanamayan bir yazarımız bir gün benim çevirilerimden birini okurken "N. A. Fıransız *marquise*'lerini, *comtesse*'lerini Karagümrük kızları gibi konuşturuyor." demişti. O gün büğündür içimde bir yakınlık duyarım Karagümrük kızlarına. Doğruysa o yazarın dediği, demek onlar benim gönlümce konuşuyorlar Türkçeyi... Ama *On Üç*'ün denemecileri, eleştirmecileri annelerinden bacılarından öğrenmiyorlar Türkçeyi, daha çok alafranga yazanların diline özeniyorlar.

Cuma, 1 Ekim

DEVRİK TÜMCE.— Bay Hüseyin Cahit Yalçın'ın büğünkü başyazısı şöyle başlıyor: "Asıl suçumuz çıktı meydana: Hürriyet istiyormuşuz. Gördünüz mü yaptığımız başımızdan büyük münasebetsizliği?" (Ben olsam, son tümceyi şu biçime kordum: "Gördünüz mü ettiğimiz münasebetsizliği! Başımızdan büyük!..." Neyse! asıl iş o değil.)

Devrik tümceyi ben çıkarmışım, ben yayıyormuşum. Öyle diyorlar. Bir de Yalçın'ı okusunlar. O da mı benden öğrendi? Öyle sanıyorum, Yalçın okumaz benim yazdıklarımı, hiç okumamıştır. Neden böyle yazıyor? Söyleyeyim ben size: Yazı dilinin konuşma dilinden başka olmasını isteyen dar görüşlüler dilediklerince tepinsinler, devrik tümce giriyor, girdi yazı diline. Ben istediğim için değil, çağımız istediği için. Genci de ona gidiyor, yaşlısı da. Yaşsızlar vardır, yaşsız, çağsız, tatsız tuzsuz, ölü gibi yaşayanlar, bir onlar gitmiyor, gidemiyor konuşma diline.

Konuşma dili, devrik tümce, yarının canlı, güzel ışıklı Türkçesi. Onun geldiğini göremeyenler, sezemeyenler kendilerine ağlasınlar!

Cumartesi, 2 Ekim

YARIŞMADAN SONRA.— Bankalarımızdan biri bir resim yarışması açmış, birkaç bin lira ödül de koymuş. Yaşını başını almış ünlü ressamlarımız da girmiş bu yarışmaya. Baş ödülü o ünlü ressamlarımızdan biri değil, genç bir ressam kazanmış. Vay efendim vay! Böyle saçma yargı olmazmış, yargıcılar kurulu (üç Avrupalı) etki altında kalmışmış, şöyleymiş, böyleymiş. Öyle buyuruyormuş yarışmaya girip de birinci gelemeyen ünlü ressamlarımızdan biri.

Resimden anlamam, birinciliği kazanan resim gerçekten güzel, değerli midir? bilmem onu da. Resimleri –kazananı da, kazanmayanları da– görmedim zaten. Yargı haksız olabilir, bir diyecek yok ona. Ama yargının haksız olduğunu söylemek, yarışmaya girenlere düşmez. Onlar, yarışmaya girmekle, ne olursa olsun yargıyı doğru bulacaklarını, haklı bulacaklarını söylemiş sayılırlar. Koşulları (şartları) kabul etmeyen yarışmaya girmez.

Yargıyı doğru bulmayan, kızan, köpüren ünlü ressam bilmiyor muydu yargıcıların (*jüri*'nin) kimler olacağını? Etki altında kalacak, şunun bunun sözüyle kanılarını değiştirecek kimseler midir? gerçekten anlarlar mı resimden? güvenilebilir mi kendilerine? bunları araştırmış mı? Araştırmadıysa, iyice öğrenmediyse o yargıcıların ne türlü kimseler olduğunu, neden girdi yarışmaya? Araştırdı, öğrendiyse, güvendiyse onlara, şimdi ne yüzle söyleniyor?

O üç yargıcı bilinmeyen, tanınmayan kimseler değilmiş. Ben şimdiye kadar duymamıştım adlarını, ama resim eleştirmeciliğinde ün salmış, yargılamağa yetkili diye tanınmış kimselermiş. Şimdi söylenen, kızıp köpüren bilmiyor muymuş o eleştirmecilerin ne türlü resimleri beğendiklerini? Kendisinin yaptığı resimlerden hoşlanmayacaklarını kestirememiş mi?

Bir sanat eri, yaptıklarını beğenmeyen bir eleştirmeciye öfkelenebilir, onun yaptıklarına cevap verebilir, bilisiz olduğunu, anlamadığını söyleyebilir. Söylemekle de iyi eder. Karşılarında susarsanız, yargılarına boyun eğiverirseniz, şımartırsınız, böbürlendirirsiniz eleştirmecileri. Ara sıra sarsmak gerektir onları. Yoksa ali kıran baş koparan kesilirler. İyi, sanat eri çatmalıdır

eleştirmecilere. Eleştirmeciyi zaten sanat eri seçmez, eleştirmeci kendiliğinden korkar yargılamağa. Yarışmalarda ise öyle değil, sanat eri yarışmada seçiyor eleştirmecilerini, yargıcılarını. Artık susması gerektir. Susmamakla kendini küçük düşürür.

Pazar, 3 Ekim

GİNE YARIŞMA.— Doğrusu, anlamam bir sanat erinin yarışmaya girmesini. Gençse, daha yeni başlamışsa, hoş görülebilir yarışmaya girmesi. Daha tanınmamıştır. Kazanamasa bile, dikkati çekmenin de kendisine bir iyiliği dokunur. Ama yaşlandıktan, üne erdikten sonra... Kırkını ellisini geçmiş bir kişi gider de birtakım kimselere, "Benim yaptığımla komşunun yaptığını bir karşılaştırın, bakın, ben üstün değil miyim?" der mi? Neyi ne ile karşılaştıracak yargıcılar? Her sanat eri kişiliği ile değerlidir. Kişilikler biribiriyle karşılaştırılabilir mi? Şu şair bu şairden üstündür... Denir mi böyle söz?... Diyoruz, diyoruz ya, bilin ki bunu söylerken pek de bir anlamı olmayan bir söz söylemiş oluyoruz. Şu eser güzeldir, bu eser değildir demenin ne demek olduğunu anlıyorum, ama güzellikte birincilik, ikincilik nedir, onu kavrayamıyorum.

Hiç bir sanat eri kendisinin başkalarıyle karşılaştırılmasına katlanamaz. Ama yarışmalarda bir para, bir kazanç var işin ucunda. Onun için katlanıyorlar. Beğenilmeyince de beğenilmediklerine değil, umdukları parayı alamadıklarına kızıyorlar. Sanat gururları incinmiyor, kazanç umutlarının boşa çıkmasına üzülüyorlar. Bunun için acımıyorum onlara, gülüyorum. Güldürülerdeki (komedilerdeki) pintilerin para yitirmelerine güldüğüm gibi.

Salı, 5 Ekim

SOSYAL.— Şu "sosyal" sözü en kızdığım sözlerden biri. Kullananların kafalarındaki düzensizliği gösteriyor da onun için. Dikkat edin, onu kullananlar "toplum" yerine "sosyete" (*société*) demiyorlar, "cemiyet" diyorlar, "toplum" diyenler de oluyor. "Cemiyet"ten, "toplum"dan sıfat "sosyal" geliyor. Kafasında bir parçacık düzen, bir parçacık ışık bulunan bir kimse buna razı olabilir mi? Bir kişi bir yandan "toplum" yahut "ce-

miyet" deyip de bir yandan da "sosyal" dedi mi, benden öğüt size, dinlemeyin dediklerini, okumayın yazdıklarını, ne dediğini bilmiyordur, düşünmeyen, birtakım tilciklerin, en çok da yabancı tilciklerin bir büyüsü olduğuna, onları kullanmanın kişiyi bilgin edivereceğine inanıyordur.

Geçen gün bir gazetede okudum: Delikanlının biri gitmiş, bilmem hangi şairle konuşuyor. Şöyle soruyor ona: "Sanatkârın toplumda sosyal bir fonksiyonu olduğuna inanmıyor musunuz?" Besbelli ne dediğini bilmediği! Bilse, burada yalnız "toplumda" yahut yalnız "sosyal" demenin yeteceğini de anlardı. Hayır, "toplum", "sosyal", hepsi biribirine karışacak ki yazıya bir bilginlik havası gelsin! Alık yârim! benim adımı da karıştırmış o konuşmaya. Bir kızdım ki!...

Geçenlerde biri de "Artistik bir fenomen olan sanat eseri..." diyordu. Sonra da bunlar kendilerini birer düşünür sayıyorlar. Kakavan sürüsü! (Kakavan, papağan demektir.)

Cumartesi, 9 Eylül

DİL.— Bu sabah bir *Yeni İstanbul* aldım, sanat sayfasını okumak için. Büyük bir şey bulamadım o sayfada. Ama gazetede Bayan Halide Edip Adıvar'ın (soyadını kullanmıyor artık, neden kim bilir?), Bayan Halide Edip'in "Türkiye'de Şark, Garp ve Amerikan Tesirleri" adlı uzun bir yazısı var. Parça parça konuyormuş, büğünkü üçüncü parça. Onu okuyayım dedim, ilgilenirsem başını sonra ararım. Bir yerde şöyle diyor yazar: "İngilizler insanı tarif ederken umumiyetle 'siyasî mahluk' diye vasıflandırırlar. Çünkü insan münasebetlerinde –en küçüğünden en büyüğüne kadar– siyasî vasfını taşıyan bir şey mevcuttur. İnsan ancak kendi vicdanı ile ve haliki ile karşı karşıya geldiği zaman siyasî denilen şey ortadan kalkar. Demek ki kendi cinsimizle münasebetlerimizde, tavırlarımızda daima bir nevi siyaset vardır. İşte bundan dolayıdır ki, herhangi câmia veya millet içindeki tesirleri tetkik ederken en evvel siyasî teşekküllerinin en yüksek şekli olan devlet telâkkilerini dikkate almak pek de yanlış olmaz."

Gülmem tuttu bunu okuyunca. Bakmayın Halide Edip'in böyle bir bilgin diliyle böbürlene böbürlene yazmasına, düşü-

nür gibi gözükmesine. Gerçekten düşünmüyor. Düşünseydi, önce *animal politique*'in (İngilizcesini bilmediğim için Fransızcasını yazdım), o sözün ne demek olduğunu araştırırdı. Sanki yalnız İngilizlermiş öyle diyen! Aristoteles'ten beri hep öyle derler. Ama Aristoteles'in *zoon politikon* tanımlaması (tarifi) "siyasî canlı" demek olmadığı gibi bunun İngilizce çevirisindeki, Fransızca çevirisindeki, daha bilmem hangi çevirisindeki "politik" sözü de "siyasî" demek değildir. Bizde eskiden "içtimaî hayvan" denirdi. İnsan toplum kurucu, toplum içinde yaşayan, toplu olarak yaşayan bir canlıdır, budur *zoon politikon*'un anlamı. Avrupa dillerinde *politik* sözü, *toplumsal, içtimaî* anlamına da gelir, *polis* (şehir, kent, medine) kökünden üretilmiştir de onun için. Dilimize *siyasî* diye çevrilemez, olsa olsa *içtimaî, toplumsal*, yahut *medenî* diye çevrilebilir.

Bayan Halide Edip neden böyle yanlışlara düşüyor? Dil işlerine ilgilenmiyor da onun için, Türkçe sözlerin köklerini aramadığı gibi İngilizce sözlerin köklerini de aramıyor, gelişigüzel kullanıveriyor onları. Düşünseydi kullandığı sözlerin köklerini, anlamlarını "kendi cinsimizle... tavırlarımızda" der miydi? *Davranış* demek ister, ama *davranış* sözü Türkçe, Bayan Halide Edip –doğru olsun, yanlış olsun– Arapça bir söz dururken Türkçe bir sözü kullanır mı hiç?

Bunu okuyunca gülmem tuttu da bıraktım o yazıyı. Artık ne başını aradım, ne de sonunu. Kullandığı tilcikler üzerinde düşünmeyen, onların anlamlarını aramayan, *zoon politikon*'un ne demek olduğunu kavramaksızın o sözden birtakım yargılar çıkarmağa kalkışan bir yazarın yazısını neden okuyayım? Bilgisi, düşünceleri de öylesinedir.

Pazartesi, 11 Ekim

ARAMAK, BULMAK.— Picasso "Ben aramam, bulurum." dermiş. Hoş söz! Kendisindeki büyük güce güvenen bir kişinin sözü, meydan okur gibi bir söz... Ama bilmem, doğru mu?

"Kimse aramadan bulamaz." demeyeceğim, şunu düşünüyorum: Sanatta aramak, bulmak var mıdır? Şair olsun, ressam olsun, ezgici (bestekâr) olsun, sanat adamı aramaz, bulmaz, cesaret eder, cüret eder. Aramak, bulmak bilim alanında olur. Bil-

gin, doğanın yasalarını arar, birtakım olayları inceleyip onların sebeplerini bulur, bunlara dayanarak yeni şeyler ortaya kor. Sanat eri ise, bunu yapmaz. Picasso *cubisme* çığırını kurarken ne aramış? ne bulmuş? *Cubique* eserler meydana koymağa cesaret etmiş, cüret etmiş, bunu göze almış. Güçlü bir kişiliği olduğu için de beğendirmiş, kabul ettirmiş yaptıklarını. Yaptıklarında güçlü kişiliği belirmiş de onun. Onun kişiliği ancak *cubisme* çığırı içinde mi belirebilirdi? Hayır. Başka çığırlarda da göstermiş kendini, büyük bir sanat eri olduğunu belli etmiş. Yalnız o değil, öteki ressamlar için de öyle. Onların da büyükleri, değerlileri *cubisme* çığırında olduğu gibi başka çığırlarda da göstermişler kişiliklerini. Güçsüzleri bir şey başaramamışlar.

Bilimde olduğu gibi sanatta da *bulmak* olsaydı, Picasso'nun yolunda giden her kişinin güzel eserler verebilmesi gerekirdi. Bir bilginin kurduğu yoldan gittiniz mi onun bulduğu yasaları uyguladınız mı, siz de bir şeyler yapabilirsiniz, yanılmazsınız. Sanatta öyle mi oluyor? En büyüklerin arkasına düşüyorsunuz, onlara öykünüyorsunuz, öğütlerine uyuyorsunuz, yaptığınızın bir değeri olmuyor.

Büyük sanat eri, çağının istediği güzelliği arar, bulur diyoruz. O da doğru değil. Doğru olsaydı, onu bir kişi değil, birkaç kişi de bulabilirdi. Orhan Veli'nin şiiri tutunuverdi, yayılıverdi. Çağımız o şiiri istiyordu da onun için mi? Çağımız o şiiri isteseydi, Orhan Veli'den önce, onunla birlikte, yahut ondan sonra o şiiri başkaları da arayıp bulurlardı. Hayır, öyle olmadı. Orhan Veli öyle yazmağa cesaret etti, göze aldı öyle ölçüsüz, uyaksız, şiir dışında kalmış konular üzerine yazılar yazmayı. Bunları şiir diye kabul ettirdi, o konuları şiire soktu. Aramadı, bulmadı, bir denemeyi ortaya attı. Büyük sanat eri, çağının istediği sanatı arayıp bulmaz, kendi yaptığını çağına "İşte budur senin istediğin!" diye verir, kabul ettirir.

Sanatın kaynağı cürettir. Ama asıl büyüklerin, gerçekten bir kişilikleri olanların cüreti yeni bir güzellik yaratır.

Cumartesi, 16 Ekim

HEMEN.— Bay İbrahim Zeki Burdurlu, bir yazısında, "hemen değişiverir" demişti. Ben, ivedilik tezlik kipinin (fi'l-i ta'ci-

lî) zaten *hemenlik* gösterdiğini, bunun için de "hemen" sözünün orada bir *haşiv* olduğunu söyledim. Bay Burdurlu, *Hisar* dergisinin Ekim sayısında buna cevap vermiş. Diyor ki: "Fiilden önce 'hemen' zarfını fiildeki tezlik anlamına aşırı bir tezlik anlamı katmak için kullandım." Hani Türkçede hiç yeri yokken Farsçanın "eğer" sözünü kullanırlar, "yaparsam" demekle "eğer yaparsam" arasında bir ayrım olmadığını, demek ki "eğer"in atılması gerektiğini söyleyince de "daha bir kuvvet veriyor" derler, onun gibi. Söze öylesine kuvvet vermeyi anlamam ben. Onun için ivedilik kipinin yanında *hemen*'in bulunmasını da doğru sayamam. Bunu hepimiz yapmıyor muyuz? Yapıyoruz, ben de yapıyorum. Ama hepimiz yapıyoruz diye, ben de yapıyorum diye doğru sayılması gerekmez. Tezlik anlamına daha da aşırı bir tezlik katmak istedik mi "Hemen birdenbire anî olarak damdan düşer gibi corpadak değişiverdi" mi diyeceğiz?

Benim yazılarımda "hemen yapıverdi" de bulunur, "ama gene de" de bulunabilir, belki çoktur da. Bilin ki bunları sözüme bir kuvvet katmak için yazmamışımdır, dikkatsizliğimden yazmışımdır, birer yanlıştır. Yanlış benim de olsa savunmağa, bir doğru, bir erdem diye göstermeğe kalkmam. Suçlarımızı, yanlışlarımızı kabul edersek, dilin düzelmesine yardım etmiş oluruz.

Bay Burdurlu, Türkçede ismin yedi halinin ne olduğunu soruyor. Bir dilbilgisi öğretmenine yakıştıramadım bunu. Söyleyeyim bari: Ev, evi *(accusatif)* eve, evde, evden, evi *(müzaf)*, evin. *Mefulün bih (accusatif)* ile *müzaf* biribirine benzer, ama anlamca biribirinden ayrılır. Sesli ile biten isimlerde ise ikisi biribirine benzemez de: *Odayı, odası.*

Çarşamba, 20 Ekim

ESKİ BİLİM-SÖZLERİ.— Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun pazartesi günkü yazısını okumamıştım, büğün okudum ("Herkez Pasifini Korusun", *Cumhuriyet*, 18. 10. 1954). O yazıda Bay Eyuboğlu dilimizin değişmesini, yabancı tilciklerden kurtulmasını isteyenleri destekliyor. Diyor ki bir yerinde: "Ana dil kervanı gideceği yeri bile bile yola çıkalı en aşağı yirmi beş sene oldu. Bu kervan çoktan Üsküdar'ı geçti, Ankara'dan ne kadar ötelere gittiğini bilmem ama, şu kadarını hepimiz biliriz:

— Dilimizde bal gibi karşılığı olan yabancı kelimeler düştükçe bu kervan sırtından bir kurşun torba, ayakları arasından bir çelme savuşturmuş kadar rahatlıyor."

Çok iyi!... Ama biraz sonra, birtakım eski bilim-sözleriyle alay ediyor: *Müsellesi mütesaviyüladla* bilim sözünün yanına bir off!, *müsellesi mütesaviyüssakayn*'in yanına da bir of off! koyuyor. Evet, büğün güç söylüyoruz bu sözleri, Latin harfleriyle yazılmış bir yazıda görünce bir hortlak görmüş gibi ürperiyoruz. Gene de bunlarla alay etmek doğru değildir bence, kullanmayalım onları, kullanamayız artık, gene de saygıyla anmamız gerektir. Onlar bir uygarlığın, bir bütünün ürünleridir de onun için. *Müsellesi mütesaviyüladla, müsellesi mütesaviyüssakayn* diyenler uzun uzun düşünmüşler, ele aldıkları biçime en uygun, onu en iyi anlatacak adı bulmağa çalışmışlar. O günlerde Arapça öğretilirdi bizim okullarda, ama Arapça bizim bilim dilimizin kaynağı idi, bunun içinde o biçimlere Arapça birer ad takmışlar. Büğün ise, Yunanca, Latince öğrenmeden bu bilim-sözlerini Fıransızcadan almağa kalkıyoruz. Eskiden *ilm-i tabakat-ül-arz*, yahut *fenn-i tabakat-ül-arz* derlerdi, okula gitmiş kimseler bu adlardaki sözlerin hepsini birer birer bilirlerdi. Büğün ise Yunancanın *gea*'sını da, *logos*'unu da bilmeden, okullarda çocuklarımıza öğretmeden, *jeoloji* diyoruz. Fıransızlar öyle diyormuş da onun için! Ama Fıransızlar niçin öyle diyor, onu araştırdığımız yok. Asıl bununla alay etmek gerektir. Bu bir uygarlık yolu değildir de onun için.

Kullanmayalım eski bilim-sözlerini, onların yerine daha kolay söyleyebileceğimiz, daha kolay anlayabileceğimiz Türkçe sözler bulalım, ama eski bilim-sözleriyle de alay etmeyelim. Onlarla alay etmek bizde dil duygusu, dil düşüncesi olmadığını gösterir. Söylenilmesi güçtür diye, şimdi bizim kulaklarımızı tırmalıyor diye onlarla alay edenler, eskiden niçin öyle denildiğini düşünmeyenler büğün onların yerine konulan bilim-sözlerini de, kabadır diye, yadırgıyoruz diye, daha bilmem ne diye beğenmezler, alay ederler onlarla. *Müvellid-ül-humuza* sözünün, konulduğu günlerde gerekli olduğunu anlayan bir kişi, şimdi onun yerine *ekşi-özü*, yahut *ekşi-doğuran* dememizi de anlar, beğenir. Alay eden ise, Firenklere benzeyeyim diye, ne demek olduğunu bilmeden *oksijen* der çıkar.

Yıllardan beri dilimizin özleşmesine çalışırım, bundan sonra da çalışacağım. Ama eski bilim-sözleriyle hiç bir zaman alay etmedim. Onlarla alay etmenin dil devrimine yararlığı değil, tam tersine, kötülüğü olacağı kanısındayım.

Perşembe, 21 Ekim

YAZAR İLE OKURU.— Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu, "Herkez Pasifini Korusun" adlı yazısına beni de karıştırmış. Diyor ki: "Evet, hiç birimiz dil konusunda Ataç kadar ileri gidemeyiz. Yanılmıyorsam Sayın Ataç kelime yerine tilcik diyor. O canını dişine, kalemini yüzde yüz Türkçe kelimelere takmış. Yabancı kokusu sezdiği hiç bir kelimeyi yazılarında kullanmıyor, bu yüzden bazı cümlelerini anlayamıyoruz. O, tuttuğu yolda çoğumuzu feda edip yürüyor. Hayırlı bir iş uğrunda yüzlerce okuyucusunu feda etmeyi göze alışı küçümsenecek şey değildir. Ama biz bu konuda onun kadar ileri gidemeyiz. Ataç bu işi hayatının en belli başlı işi olarak ele almış. Bir sürü sözlükleri, bir sürü gözlükleri olsa gerek, birisini bırakıp ötekini ele alabiliyor. Her yazarın bu kadar sıkıntıyı göze alması kolay değil, ama Allah rızası için bugün bal gibi *üçgen* kelimesi dururken ille de *müselles* demek için gözlüğe, sözlüğe bakmak şart mı?"

Çok diyeceklerim var bu sözler üzerine. Bir kere "yüzlerce okuyucusunu feda etmek" ne demektir? Ben, okurlar benim yazılarımı beğensinler, arasınlar diye onların dilediği gibi mi yazacağım? Dilim onların dilediği dil olacak, onların diledikleri konular üzerine, onların diledikleri düşünceleri söyleyeceğim... Bu mudur yazarın ödevi? Her yazar gibi ben de yazdıklarımın okunmasını, beğenilmesini isterim, ancak bunun için dilimi, benim iyi, doğru bulduğum dili de, düşüncelerimi de feda edemem. "Ya doğru bulduğun yoldan döneceksin, ya okurlarından vazgeçeceksin" derlerse, bir kıpı bile düşünmem, okurlarımdan geçerim. Hem, Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu nereden çıkarıyor benim okurlarımdan vazgeçtiğimi? Benim yazılarım hiç bir zaman büğün okunduğu kadar okunmamıştır.

Ben elimden geldiğince öz Türkçe yazmağa özendiğim için "bazı cümlelerim" anlaşılmıyormuş. Nereden biliyor bunu Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu? Benim yazdıklarımı okuduğunu san-

mıyorum, okuyorsa nereyi, hangi dediğimi anlamamış? Anlamamış da, biraz düşünmüş de ondan sonra gene anlamamış mı? Yok, düşünmeden anlamak istiyorsa hiç istemem ben öyle okuru.

Ben "dil işini, hayatımın en belli başlı işi olarak ele almışım." Başka bir işim yok, yazılarımda bir şey söylemiyorum, yalnız dille uğraşıyorum, birtakım yabancı tilciklere Türkçe karşılıklar bulmağa çalışıyorum... Bunu mu demek istiyor? Hiç de öyle değilim ben. Düşüncelerimi bildirmeğe çalışıyorum, bunun için de düşüncemi en açık, en anlaşılır biçimde söylemem gerektir. Dile bu yüzden önem veriyorum. Dil işini kendine belli başlı iş edinmeyen yazarlar bulunabilir, abuk sabuk yazar giderler. Bir yazarın, düşüncelerine saygısı olan bir yazarın ilk ödevi dile önem vermektir. Benim "bir sürü sözlüklerim, bir sürü gözlüklerim" varmış. Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu bir yazarın çalışırken sözlükler karıştırmasını kınıyor mu? Elbette sözlükleri bırakamam. Kullandığım tilciklerin anlamlarını, köklerini öğrenmek isterim. Ben kakavan (papağan) değilim, kişiyim, kişioğlu da sözleri bellemekle yetinmez, yerinde kullanmak, doğru olarak kullanmak ister. Sözlüklere bakmayacağım da tilciklerimi gelişigüzel mi kullanacağım? Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu öyle yapıyorsa, bence, hiç de iyi etmiyor.

"Her yazarın bu kadar sıkıntıyı göze alması kolay değil"miş, kendi beğendiği tilciklerle kendi düşündüğünü söylemeyi bırakıp da okurların dileğine uyması daha mı kolay? Ne yalan söyleyeyim, bana çok daha güç gibi geliyor.

Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu, Türkçenin arılanmasını belki istiyor, "bal gibi *üçgen* kelimesi dururken ille de *müselles* demek için sözlüğe, gözlüğe bakmak" gerekmediğini söylüyor. Ama kendisi boyuna *yıl* yerine *sene* deyip duruyor, onun için de sözlükleri karıştırmak gerekmez. Yazı yazarken kendisini biraz olsun sıkıntıya sokmayı göze alamıyor, alıştığı tilciklerle yazıyor, sonra da başkalarının öyle yapmasını doğru bulmuyor... Kolay, ucuz bir devrimcilik doğrusu. Anlıyorum benim tuttuğum yolu güç bulmasını.

[Tarihsiz]

NOBEL.— Bu yıl Nobel edebiyat ödülünü Mister Hemingway'e vermişler. Pek bilmem o yazarın kitaplarını, değeri üzerine bir şey söyleyecek değilim. Dergilerimiz, gazetelerin sanat sayfaları uzun uzun sözünü ederler onun, biz de ne büyük olduğunu öğreniriz... Ama ne yeri vardı Mister Hemingway'e ödül vermenin? Bir yazara niçin ödül verilir? Tanıtmak için, yahut eline geçim sıkıntılarını hafifletecek bir para geçsin diye. Mister Hemingway tanınmış bir yazardır, hemen her dile çevrilmiş kitapları, çoğu Türkçeye de çevrildi. Parası da vardır elbette, geçim sıkıntısı çekmez. Öyle ise neden ödül veriyorlar ona? Ona ödül verenler, onu tanıtmak değil de kendilerini tanıtmak mı istiyorlar? Hani Fıransızca bir atasözü vardır, "açık kapıları devirmek" derler, Mister Hemingway'e ödül vermek, böylece dikkati üzerine çekmek de işte ona benziyor.

Dergilerimizde, gazetelerin edebiyat sayfalarında o yazar için uzun uzun yazılar, incelemeler çıkacak dedim. Bari bu sefer şu Nobel ödülü üzerine de bir şey yazsalar, bir bilgi verseler. Kimler verirmiş o ödülü? nasıl verirlermiş? yazarlarda aradıkları erdemler, değerler nelermiş? şunları bir öğrenebilsek. Ben bilmiyorum, doğrusunu isterseniz bileni de pek görmedim.. Ama yazarlarımızın hepsi de pek ilgileniyorlar bu Nobel ödülüne.

[Tarihsiz]

BİR DAKİKA GÜRÜLTÜ.— Fıransızların Alphonse Allais adında bir mizah yazarları vardır, daha doğrusu vardı, çoktan öldü. 1854 yılında doğmuş, geçen ağustos ayında Hontfleur şehrinde yüzüncü yıldönümü kutlanmış. Törende bir dakikalık da gürültü varmış. Doğrusu, pek hoşuma gitti bu. Hani şu bir dakikalık susku yok mu? Onunla iyi bir alay bu.

O bir dakikalık suskunun ne olduğunu bir türlü anlayamadım. Monsieur de Montherlant "Dua etmesini bilmeyen bir çağın uydurduğu bir saçma" dermiş, bence de öyle. Bir saygı gösterisi bulamadık, dinlerin buyurduğu duaları da artık okuyamıyoruz, onun için kalktık, din törenlerine benzesin diye bu tatsızlığı ortaya çıkardık. O bir dakika içinde, adına tören yapı-

lan ölü düşünülecekmiş... Söyleyivereyim ben size: O bir dakika içinde herkes sıkılıyor, "Aman bir geçse!"den başka bir şey düşünmüyor. Bir ölü için tören yapılıyor, yaptıkları, erdemleri anılıyor, istenilen onu düşünmekse bu yetişmez mi? Bir de bir dakika susmak ne oluyor? Başka bir tören içinde büyük ölülerden birine saygı için susuluyormuş... O da öyle olmaz: Bir dakika, üç dakika, beş dakika o büyük kişiyi anarsınız, böylece daha iyi düşünmüş olursunuz onu. Ama bir dakika susmanın sözde bir güzelliği, şatafatı var... Hiç şüphesiz düşünme nedir bilmeyen, yapmacığa özenen bir adam çıkarmış bunu...

[Tarihsiz]

ANLAŞILMAZ TİLCİKLER.— Hani Asaf Hâlet Çelebi derler bir şair vardır, şiirlerine Hint dilinden tilcikler karıştırır, *Om Mani Padme Hum* diye de bir kitap çıkardı, işte o, kimsenin bilmediği tilcikler kullanılmasına sinirleniyormuş. "Sanat adamının toplumdaki görevi nedir?" diye sormuşlar kendisine, "Ben öyle toplum moplum gibi lakırdılar bilmem, bildiğimiz dilde söyleyin şunları, Türkçesini söyleyin." gibi bir cevap vermiş. Bayıldım doğrusu! Bu ulus, Bay Asaf Hâlet Çelebi'nin şiirlerini okuyup anlayabilmek için Hintçeyi, Cavalıcayı, belki Hotantoların dillerini öğrenecek ama kendi dilinin köklerinden yeni tilcikler kuramayacak... Elbette! Hintçe yüksek dillerdendir, *elsine-i âliye*'den, Bay Asaf Hâlet Çelebi gibi büyük bir kişi ona ilgilenmiş, birkaç sözünü öğrenmiş, bize düşen de o büyük kişinin yüce düşüncelerini kavrayabilmek için hemen o birkaç sözü öğrenip sözlüğümüze koymaktır...

Epeyce oldu, bir gün konuşuyordum o Bay Asaf Hâlet Çelebi ile, kendisinin gelenekçi olduğunu söyledi, gelenekleri savundu, bu toplumun törelerini değiştirmemeliymiş, daha birtakım lakırdılar. Bunun üzerine ben ona "Gelenekçiyseniz siz de ölçülü uyaklı (vezinli kafiyeli) şiirler, kasideler, gazeller, koşmalar yazın. Bu toplumun geleneğinde öyle şiirler vardır. Siz niçin kalkıp da değiştiriyorsunuz onları?" demiştim. Gene uslanmadı, gelenekçiliği de bırakmadı, geleneği uygun şiirler de yazmadı.

Bay Asaf Hâlet Çelebi'nin getirdiği yenilikleri benimseyeceğiz, ama başkası bir yenilik getirmeyecek... Kendisi büyük bir

kişi de onun için. Ama bu büyüklüğünün tanıtlarını (delillerini) bize de bir gösterse. Darılmasın, darılsa da olur ya! darılmasın, ben pek göremiyorum o tanıtları... Boşuna yoruyorum kendimi, tanıt göstermeyi, usul (aklî) tanıtlar göstermeyi gerekli bulmaz o, gizemcidir (mistiktir), büyük doğrular doğuverir onun içine, bize bildirir onları, biz de gözlerimizi kapayıp inanırız.

Dünya gazetesi yazarlarından biri kendisiyle konuşmağa gitmiş, o da yüksek düşüncelerini Firenkçeyle karışık, Türkçesi de az bir dille anlattıktan sonra, benim konuşmamdan hoşlanmadığını söylemiş. Pek sevindim buna. Ben de onun konuşmasından hoşlanmıyordum ama kabalık olmasın diye, görünce selâm verip bir iki söz söylüyordum. O yükten kurtardı beni.

Çarşamba, 10 Kasım

ATATÜRK.— Ölümünün yıldönümü, büğün Atatürk için yas tutuyoruz. Neden duruyoruz Atatürk'ün ölümü üzerinde, küçük büyük bütün kişiler gibi o da ölücü idi, öldü. Ama bütün büyük kişiler gibi onun da ölmez bir yanı vardır, ölümünü, öldüğünü değil, biz onun asıl ölmez yanını, yaptıklarını, düşündüklerini analım, Atatürk için yas tutmak, bir yas günü yapmak doğru değildir, bir bayram günü yapmalıyız, bizi yağılarımızdan da, eski yaşayışımızdan da kurtardığını anarak hep birlikte sevinmeliyiz.

Atatürk ölmemiştir, ölmediğine inanmamız gerektir. Bir kişi olarak, herhangi bir kişi olarak ölmüştür, o başka. Bu ülkenin daha iyi, daha yüksek bir yaşayışa ermesini dileyen, bunun için de yol gösteren bir kişi olarak ölmemiştir... Büğün de başımızdadır, büğün de bizi yönetmektedir. Öyle düşünmemiz gerektir Atatürk'ü.

Atatürk, yapmak istediklerini bitirememişti, bitiremezdi. Yapmak istediği çok büyük bir işti, on beş yıllık başkanlığı yetmezdi onu bitirmesine. Ülküye ermeyi kendinden sonra gelecek olanlara, büğünün gençlerine bıraktı. Onlar da bitiremeyeceklerdir, onlar da ellerinden geleni yapıp ötesini yarının, öbür günün gençlerine bırakacaklardır. Bunu unutmayalım. Atatürk'ün öldüğüne de inanmayalım, yapmak istediğini bitirdiğine de inanmayalım.

Ama çok kimseler var, Atatürk'ün ölmüş olması üzerinde durmak işlerine geliyor. Onu sevmiyorlar, yaptıklarını, yapmak istediklerini beğenmiyorlar da onun için. Bakıyorsunuz, sözde övüyorlar onu, sonra da "Bu ülkeye, bu ulusa yirmi yedi yıl edilen kötülükler" diye söze başlıyorlar. Yirmi yedi yıl, on beş yılı Atatürk'ün sağ olarak bulunduğu, buyruğunu yürüttüğü günler... O on beş yılı yakınarak ananların Atatürk'ü sevdiklerine, onun düşündüklerini uygulayacaklarına, onun izinden yürüyüp onun ülküsünü gerçekleştirmeğe çalışacaklarına inanabilir miyiz? Belki de sözlerinin nereye varacağını bilmeden, düşünmeden konuşuyorlar. Sözlerinin nereye varacağını bilmeden, düşünmeden konuşanlara bağlanabilir miyiz?

Atatürk'ü sevmemiz gerektir. Yalnız sözle değil, gerçekten sevmeliyiz. Onu sevmek Türk ulusunun, toplumunun eskiden, eskiliklerden sıyrılıp daha iyi, daha yüksek, daha güzel bir yaşayışa, daha büyük bir uygarlığa erişmesini istemektir de onun için, Atatürk'ü sevmeyenlerin –sevmediklerini açıkça söyleseler de söylemeseler de– bu ulusu, toplumu geriye götürmek, devrim ülküsünden ayırmak istediklerini unutmamalıyız.

Perşembe, 11 Kasım

AY ADLARI.— Dün Kamutay'da bir saylav "ekim, kasım, aralık, ocak" gibi ay adlarının kaldırılmasını istemiş. Öyle ya! "teşrin-i evvel, teşrin-i sâni, kânun-i evvel, kânun-i sâni" dururken öyle Türkçe, söylenmesi kolay sözleri kullanmanın ne yeri var? "Teşrin-i sâni" demek ağız dolduruyor, ağız kalabalığını bir üstünlük sananların işine geliyor, "ekim, kasım, aralık, ocak" öyle mi?

O saylav gününü de iyi [seçmiş], kalkıp istemiş Türkçe sözlerin atılıp da yabancı sözlere dönmemizi. "Kaldıralım Atatürk'ün yaptıklarını. O öldü, biz daha uyacak mıyız ona?" demenin bundan açıkçası olur mu?

Biliyoruz, o dört ayın adlarının değişmesi Atatürk'ün ölümünden sonradır. Gene de onları Atatürk değiştirmiş, yeni adları Atatürk koymuş sayılır. Onun istediğine, onun buyruğuna uygundur da onun için. Kaldırsınlar, beylik yazılarda, beylik söylevlerde eskiye dönsünler, "ocak" diyeceklerine "kânun-i

sâni" desinler, neye yarayacak? Gençlerin, yeni yetişenlerin kendilerine uyacaklarını mı sanıyorlar? Bu ülkede dilin değişmesini bir kişi, yahut bir bölem (parti) istemişmiş de onun için bundan dönülebilirmiş. Hayır, toplumda böyle bir dilek olmasaydı hiç bir kişi, hiç bir bölem böyle bir işe girişemezdi. Ama bilsinler ki toplumun dileğinin olmasını da hiç bir kişi, hiç bir bölem önleyemez.

Cuma, 12 Kasım

"VE".— *Yeni Ufuklar* dergisi dil üzerine bir soruşturma açmıştı, Kasım sayısında sekiz yanıtı (cevabı) yayımlıyor. Belki daha başka yanıtlar da alıp yayımlayacaktır. Bu ilk sekiz yanıtın sekizi de dil devriminden yana olanlardan gelmiş. Hepsinde de benim çok doğru bulduğum düşünceler, kanılar var.

Bay Haldun Taner'in yanıtının bir yeri üzerinde duracağım. Diyor ki Bay Haldun Taner: "(Dilimizin zengin bir ekin dili olması için) Dilimizde yaptığımız elemede sözlüğümüzü fakirleştirecek ifratlara gitmeyerek, meselâ, her dilde karşılığı bulunan 've' kelimesini Türkçeden atmaya kalkışmayarak (çalışmamız gerektir.)" [Ayraç *(parenthèse)* arasındaki sözleri ben kattım.]

"Ve" tilciğinin Türkçesi yok mu sanki? "İle" ne oluyor? "bile" ne oluyor? "de" ne oluyor? Onlar "ve"yi karşılamıyor mu? Benim gibi "ve" kullanmayanlar bunu düşünmüyorlar mı?

"Ve"nin her dilde karşılığı varmış, çok iyi, Bay Haldun Taner bunu söylüyor, o tilciğin Türkçede de bir karşılığı olması gerektiğini neden düşünmüyor? neden aramıyor o karşılığı da Arapçasıyle yetiniyor? Birtakım yabancı sözleri, Türkçelerini aramadan, "gereklidir" diye kullanmağa kalkarsak, Bay Haldun Taner gibi "yoksullaştırmak" yerine "fakirleştirmek", "aşırılık" yerine "ifrat" deriz, dilimiz gene oldu[ğu gibi kalır.]

Pazartesi, 15 Kasım

KIZLARIN OKUTULMASI.— Bu sabah Tevfik Fikret'in sözü geldi aklıma. "Kızlarını okutmayan millet, oğullarını manevî öksüzlüğe mahkûm etmiş demektir." (Bilmem doğru mu anıyorum? Belleğimde kalmış. Kitaba bakmalı. Ama ben nere-

den bulayım şimdi *Hâluk'un Defteri*'ni? yıllardır açıp okumadım. Yoktur zaten bende.)

Ne demektir Fikret'in o sözü? Kızların okutulmasını istiyor. Ama niçin? Erkekleri (oğullarımızı) manevî öksüzlükten kurtarmak için. Yani yine erkekleri düşünerek, erkekler için. Kızların kendileri için değil. Gene erkeğin kanunu. Erkekler eliyle kurulduğu için kadının okuyup ilerlemesini de gene erkeğin iyiliği için isteyen bir toplumun esinlediği (ilham ettiği) bir düşünce. Kadın kendisi için okumayacak, erkek için, bilgisiyle erkeğe yardım etmek için okuyacak. "Oğullarımızı okuttuğumuz gibi kızlarımızı da okutalım, oğullarımızı niçin okutuyorsak kızlarımızı da onun için okutmalıyız, erkekle kadın arasında bir ayrım gözetmeyelim, eşittir onlar biribirileriyle" diyemeyen Tevfik Fikret, kızlar için sultanî açılmasını dilerken de gene erkeği düşünüyor. "O günlerde başka türlü söyleyemezdi." demeyin. Fikret, çağından ileri olduğunu göstermiştir, erkekle kadının eşit olduğunu düşünseydi, gerçekten öyle düşünseydi onu da söylerdi.

Ama bir yakınma yok mu acaba Fikret'in o sözünde? Kendi evinden, kendi hayatından bir yakınma? Biliyor muyuz nasıl yaşadığını, evinin içindeki hayatını? Kendisini tanımış, Aşiyan'a (Fikret'in evi) gitmiş olanlar sözlerini anlatıyorlar, ama karısı da o konuşmalara katılır mıymış? okumuş bir kadın mıymış? onu pek bilemiyoruz. Belki de Fikret eşinin, hep yanında bulunan kadının, anlayışsızlığıyle, şiirinden anlamamasıyle incinmiştir. Bir yandan da, Fikret'in ahlâka pek bağlı olduğunu biliyoruz. Öyle sanıyorum ki karısından başka bir kadını sevmek aklından bile geçmemiştir. Oysaki şairin, sanat adamının karısından, sevdiğinden bir anlayış bulmağa, yarattığının onda da yankılar uyandırdığını görmeğe ihtiyacı vardır. Belki de Fikret bundan yoksun kalmıştır, o sözüyle de belli, ancak bunu anlatmak istiyor.

Salı, 16 Kasım

İNSAN İLE HAYVAN.— Bir hayvanı, örneğin bir kediyi, bir köpeği döverseniz, ona eziyet, haksızlık ederseniz öteki kediler, köpekler anlamazlar bunu. Anlasalar da o dövülen, eziyet

edilen, haksızlığa uğrayan hayvanın yardımına gelmezler, ya aldırmaz ya kaçıverirler oradan. Benzerlerinin birisinin sıkıntısına ortak olmak, bunu kendi başına gelmiş sayıp sinirlenmek, haksızlığı önlemek için atılmak, kişioğluna vergidir.

Başka birine edilen kötülüğe aldırmayan, "Bana ne?" deyip de omuz silken, kötülüğe uğrayandan değil, kötülüğü edenden yana olan kimse, hayvanlıktan insanlığa yükselmemiş demektir.

Çarşamba, 17 Kasım

DİL.— Dün akşam Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne, gençlerle dil üzerine konuşmağa gittim. Kendileri çağırmışlardı. Korkuyordum giderken, kendime güvenemiyordum da onun için. Birdenbire şaşıracağım, dediğimi unutacağım, düşüncelerimi savunamayacağım gibi geliyordu bana. İki saat sürdü tartışma, korktuğum da başıma [gelmedi]. Öyle sanıyorum iyi geçti diyebilirim. Daha doğrusu, gençlerin bana bir sevgisi olduğunu sanıyorum, küçük, büyük eksiklerime bakmıyor, bağışlıyorlar.

Bu değil beni asıl sevindiren. Dün akşam doluydu salon, balkonda bile birkaç kişi vardı. Hepsi de ilgileniyor dil işine, çoğu –büyük bir çoğunluk– dilimizin arılaşması, özleşmesi gerektiğine inanıyor. En çok buna seviniyorum. Yaşlılar içinde yorulanlar, dil davasından uzaklaşanlar, eskiye dönenler oluyor. Akımı geriletemez bu. Yeni yetişenler o yorulanların yerini tutuyor. Hem de eskilerden daha güçlü olarak.

Cuma, 19 Kasım

ÖZGÜRLÜK.— Bir yandan özgürlük sözü ediliyor, bir yandan da bakıyorsunuz yeni yasaklar konulması isteniyor. Hem de aydınlar, aydın geçinenler yapıyor bunu. Beğenmediğimiz yahut işimize gelmeyen en ufak şeye katlanamıyoruz, yasak edilmesini, bir yasa ile önlenmesini istiyoruz. Benim gibi arı Türkçeye özenenlerin, devrik tümce ile yazanların aşırı solcu olduklarını ileri süren yazarın yaptığı nedir? Kendisi sustura-mıyor, kendisinin kullandığı yabancı tilciklerden dilin silkinmesini önleyemiyor, söz dizimizin eski kalıpları kırıp yeni biçimlere girmesine engel olamıyor, bu güçsüzlüğünü görünce

bize kara sürüp yasayı, yargıçları yardıma çağırıyor. Öyledir enezler (zayıflar), korkarlar özgürlükten.

Şunu da söyleyeyim: Ben aşırı solcu olsaydım, gizlemezdim öyle olduğumu, cezasına da katlanır, söylerdim. Solcu da değilim, sağcı da değilim: Bireyciyim (fertçiyim). Bireyci olduğum için de kimsenin ağzının tıkanmasını istemem, özgürlükten yanayım.

Pazartesi, 22 Kasım

"Millî sanat... Millî edebiyat..." diye tepinenlerinki, bana öyle geliyor, tembellik sadece. Avrupa'da, Amerika'da neler yazılıyor, neler yapılıyor, öğrenmeyecekler, öğrenenlere de –rahatlarını bozuyorlar diye– köpürecekler. Birtakım yanlış, kötü düşünceler, kanılar gelmesinden korkuyorlarmış. Laf! Eski Yunan'a, Romalılara, geçmiş yüzyılların sanatına, edebiyatına ilgilendiniz mi, ona da kızıyorlar. Onlardan da aşırı solculuk gelecek değil ya! Kendi toplumumuzdan, kendi ulusumuzdan çevirirmiş bizi. Oysaki bize toplum sevgisini, ulus sevgisini aşılayan asıl onlardır. Tanzimat çağının şairleri, yazarları Avrupalıların edebiyatına, düşüncesine ilgilenmeselerdi, ulusseverlik zor gelirdi bize.

Bir yandan tembellik, bir yandan da güvensizlik, özümüze güvensizlik. Özüne güveni olan bir kimse, etki altında kalmaktan korkmaz, bilir ki, o etkileri içine sindirdikten sonra kendinden, kendi özünden bir şey katar onlara. Etkiden kaçmak, kişiliği olmayanlara vergidir.

On beş yıldan çok oluyor, o günlerin gençlerinden biri, başka bir yazarımızla bana, André Gide'i okuyacağımıza Mehmet Âkif'i okumamızı öğütlemişti. Belli ki kendisi André Gide'i, başka Avrupalı yazarları okuyamadığı için Mehmet Âkif'i okuyor, yetiniyordu onunla. Kendisi Avrupalı yazarları okuyamayınca biz de okumayacağız, bu ülkede kimse de okumayacak, dışarıda daha iyi, daha yüksek bir edebiyat olduğunu bilmediğimiz için onun edebiyatına, onun gibilerin edebiyatına hayran olacağız. Bütün yaptıkları da o değil mi? Kendi düşüncelerinde olmayan, kendileri gibi yazmayan kim varsa, hepsini susturacaklar, böylece de kendi yazdıklarının beğenilmesini sağlayacaklar...

Yunan'ın, Roma'nın büyük yazarlarını, Avrupalıların dünkü, büğünkü edebiyatlarını okumaktan, onlardan bir esin almağa çalışmaktan bu ülkeye, bu topluma bir kötülük gelmez. Asıl kötülük gençlerin onları okumasına engel olup kafaların beslenmeğe bırakılmamasından gelir. Kendi kendisiyle yetinmeğe kalkan bir toplumun düşüncesi, besisizlik yüzünden körleşir.

Çarşamba, 24 Kasım

Yeni bir dergi çıkacakmış, ilk sayısında "Şiirimiz soysuzlaşıyor mu?" diye bir soruşturma olacakmış. Benden de sordular. "Soysuzlaşma" ne demektir, bilmiyorum ya, gene de yanıtlayacağım o soruyu. Şiirimizin büğün çok canlı olduğunu, birçok iyi şairlerimizin olduğunu söyleyeceğim.

Gerçekten öyle mi düşünüyorum? Bir bakıma evet: Büğün yazılan şiirler içinde beğendiklerim, çok beğendiklerim oluyor. Bunların, bu beğendiğim şiirlerin yarına kalacağına inanıyor muyum? Zor bunu kestirmek. Bana öyle geliyor ki, şiir çok çabuk eskiyor, yitiriveriyor yeniliğini, tazeliğini. Şiir, çoğu günü gününe yenilecek bir yemiş, eskitilmeğe gelmiyor. On dokuzuncu yüzyıl sonu Fıransız şairlerini şu *symboliste*'ler denilen şairleri pek severdim: Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, Laforgue, Régnier, Moréas, Viélé-Griffin, daha başkaları. Şimdi ne kaldı onlardan? Bir Mallarmé ile bir de Rimbaud. Bana öyle geliyor ki Rimbaud'nun da büğüne değin sürebilmesi, daha yeni yeni anlaşılmağa başlamasından, on beş, yirmi yıla kalmaz, belki o da Jammes gibi, Paul Fort gibi, Samain gibi okunmaz olur. Bütün o şairlerden bir Mallarme'nin biçimde gösterdiği titizlik yüzünden, duygudan, düşünceden kaçıp da şiirin tilciklerle yazıldığını anlamış olması yüzünden, bir Mallarmé'nin kalacağını sanıyorum. Duyguları, birtakım düşünceleri yüzünden Baudelaire de çok eskidi. Geçenlerde Verlaine'i açmıştım, çabucak bıraktım elimden.

Hayır, büğün çok beğendiğim, çok sevdiğim şairlerimizin de yarına, gelecek yıllara kalabileceklerine pek inanamıyorum. Ama bir canlılık, bir araştırma var büğünkü şiirimizde. Şiirimizin soysuzlaştığını söyleyenler, işte bu yeniliğe, bu araştırmaya

düşman olanlar. Kendi kafaları durmuş, başkalarının kafası da işlemesin diyorlar.

... Ama ben büğünkü şiirimizde bir durma, bir yerinde sayma görmüyorum. Yeni şairlerimiz, Orhan Veli'nin açtığı çığırdan bir türlü kurtulamıyorlar, onu sürdürüp duruyorlar. Dünkü şiirin, "mehtap" gibi, "bülbül ile gül" gibi, "ruh" gibi birtakım belli konuları, belli sözleri vardı. Orhan Veli yıktı onları. Ama büğünküler de Orhan Veli'nin onların yerine getirdiği konuları, sözleri kullanıp duruyorlar. Bir beylik Orhan Veli şiiri türedi. Orhan Veli'nin önemi, büyüklüğü, yeni konular, yeni kalıplar getirmesinden çok, eskiyi yıkmasında, ufku genişletmesindeydi. Oysaki yeni şairlerimizin çoğu, onun çizdiği, istemeden çizdiği alandan dışarı çıkamıyorlar. Onların da Orhan Veli'yi beğenmeyenlerden pek ayrıldıkları yok. Onlar da bunlar da, şiirin belli konuları, belli kalıpları, belli sözleri olduğuna inanan, yeni konulara şiir gücü veremeyen kimseler.

Bir duraklama, bir yerinde sayma var şiirimizde. Hikâyede de olduğu gibi. Dilimizi iyice bilmeyen, başka dil öğrenmedikleri için Avrupalıların, Amerikalıların yazdıklarını da okuyamayan birtakım gençler, bakıyorsunuz, hikâye yazmağa oturuyorlar. Kim bilir kim "Bizim hikâyeciliğimiz Avrupa, Amerika hikâyeciliğiyle at başı gidiyor!" diye ortaya bir söz atmış ya, çalakalem yazıyor gençlerimiz. Siz beğenmeyince de şaşırıveriyorlar. "Neden? Avrupalıların Amerikalıların hikâyeleri gibi değil mi bizim yazdıklarımız?" diyorlar.

Şu kanı bende günden güne güçleniyor: Avrupa dillerinden birini, okuyacak, konuşacak kadar bilmeyen hiç bir Türk yazarı, gerçekten değerli bir şey veremez.

Pazar, 28 Kasım

OKURKEN.— Erken uyandım bu sabah. Her günkü gibi. Ortalık karanlık daha... Karşıki evin yanından bir aklık belirdi az sonra. "Alaca karanlık" gibi bir "alaca ışık." İşte ben, günün böyle "ce'e" der gibi belirmesine bayılıyorum. Erkenden uyuyup erkenden uyanmam da belki bunun için, bunu görmek için...

Dün *Varlık*'ı almıştım, Aralık sayısı, Aralık gelmeden üç dört gün önce çıkmış. Onu karıştırdım. Bir iki yazısını okudum.

Bay Yıldırım Keskin'in "Pısa" adlı yazısını arkadaşların, tanıdıkların da okumasını isterim. Ne güzel yazıyor o delikanlı! Buyruğunu geçiriyor dile, hem de dili zorlamadan, incitmeden. Onun elinde dil, öz kokusunu yitirmeden genişliyor, zenginleşiyor. Bay Yıldırım Keskin, Firenk yazarlarından hangilerini okuyarak yetişmiş, bu ustalığı edinmiş bilmek isterdim. Bizim yazarlarımızı okuyarak [öğrenmiş olamaz. Türk yazarla]rı içinde dili böyle kullanmayı öğretecek kimse yoktur. Gide'i okumuştur belki, daha çok Gide'i, son yirmi otuz yılında yazdıklarını, ilk yılların Gide'ini, *Tentative amoureuse*'ün, *El Hadj*'ın Gide'i [ni okumamıştır.] Gide'i sevmem hiç, süslü püslü, yapmacıklı bir deyişi vardır. Bay Yıldırım Keskin, belki de Monsieur Léautaud'yu, Monsieur Jouhandeau'yu okumuştur. Niçin ille yenilerin etkisini arıyorum onda? Belki de Stendhal'den, Rousseau'dan, Voltaire'den, La Bruyère'den öğrenmiştir yazı yazmayı.

Birkaç da şiir okudum *Varlık*'ta. Bay Zeki Kuruca'nınkinden başkasını pek sevemedim. Ama hepsini okumadım daha. Bay Özker Yaşın "Son baharda yapraklar misali", "Çevreme baktığım olmazdı" diyor, "Cümle dostlar" diyor. Büğün yazılmış bir şiirde bu "misali" sözünü, "cümle" sözünü görünce sinirleniyorum, şairin kendine güvenememesi diye karşılıyorum bunu, eski sözlerden, deyimlerden yardım bekliyor, onlardan asılanarak şiire ermek istiyor diyorum. Şair, gerçek şair günün sözlerine şiir katabilen kişidir. Orhan Veli'nin büyüklüğü, şiire giremeyecek sanılan sözlere şiir katabilmek, onları şiire yükseltmekteydi. Bu gücünü yitirince şu "edalım, vebâlim" gibi yıpranmış sözlerle dolu "İstanbul Türküsü"ne düştü.

Salı, 30 Kasım

KAPALI ÇARŞI.— İstanbul Kapalı Çarşı'sının yandığını öğrenince çok üzüldüm. Üzülmez mi kişi? o kadar varlık ateşe gidiyor. Ama doğrusu, sevmezdim Kapalı Çarşı'yı. Beyazıt'tan Babıâli'ye giderken, yolu kısaltmak için, oradan geçtiğim olurdu. Sıkılırdım da çabuk çabuk yürür giderdim, durup da bakamazdım o dükkânlara. Bir bayağılık vardı Kapalı Çarşı'da, dayanılmaz, kişiyi ürperten bir bayağılık. Bir şey de almazdım oradan, yahut ancak iki üç kere alışveriş ettim. Çocukluğumda,

on dört, on beş yaşımdayken, 1914'ten önce, bir mahallebici vardı Çarşı'da, orada keşkül yemeğe giderdim. Son zamanlarda o mahallebici gene var mıydı bilmiyorum.

Üzüldüm ya Çarşı'nın yandığına, gazeteler yeniden yapılacağını yazıyor, buna büsbütün üzüldüm. Kızdım daha doğrusu. Yirminci yüzyılda kapalı çarşı yapılır mı? kapalı çarşı yapmak düşünülür mü? Eskiden kalmış olan yıkılmaz, bırakılır, geçmişin bir anısı diye saklanır, ama kendiliğinden yıkılır, yahut yanarsa, onarılmaz artık, yeri temizlenir, açılır, günün gereklerine uygun bir çarşı yapılır. 1954 yılının, yahut yapılacağı yılın isterlerine göre bir çarşı...

Şimdi birçok yazarlarımız "Ah Kapalı Çarşı! Vah Kapalı Çarşı!" diye yakınacak, dövünecekler. "Şiirini" anlatacaklar Çarşı'nın. Pierre Loti'nin de Çarşı'yı anlatan yazıları vardır elbette, onları çıkarırlar ortaya. Hiç sevmem o Pierre Loti'nin yazılarını, bir kitabını bile sonuna kadar okuyamadım. Hacıyağı kokusu sindirmiş Fıransızcaya...

Ama bakmayın siz o yazarların yakınmasına, dövünmesine. Onların da çoğu, alışveriş edecekler mi, Kapalı Çarşı'ya değil, İstanbul'un, Beyoğlu'nun yeni mağazalarına giderlerdi bencileyin, Kapalı Çarşı diye ağlamaları kolayca, ucuzca şairlik edebilmek içindir.

Perşembe, 2 Aralık

"GEÇMİŞ ZAMAN...".— Hüseyin Cahit Yalçın, *Edebî Hatıralar*'ının bir yerinde şöyle bir şey anlatır: Gençmiş o sırada, daha 1908'den önce, II. Abdülhamit zamanı. Bir yazı çevirmiş Fıransızcadan, *Servet-i Fünun* dergisine vermiş. Bu yazı *mutlakiyet-i idare*'yi, yani meclissiz padişah yönetimini kötülüyor diyerek Yalçın'ın yargılanmasını istemişler. İşi inceleyen sorgu yargıcı Rıza Bey, "men'-i muhakeme" kararı vermiş. Bunun üzerine saraydan adliye nazırı Abdurrahman Paşa'ya bir kâğıt göndermişler, "Padişah, Hüseyin Cahit'in yargılanıp cezalandırılmasını buyuruyor." deniliyormuş bunda. Abdurrahman Paşa, o kâğıdı, getirenin gözü önünde, yırtmış, sepete atmış.

Bilirsiniz şairin sözünü: "Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer."

Pazar, 5 Aralık

KARŞILIKLI.— Yeni bir hikâye kitabı okuyorum. Tanırım yazarını, beylik kanılar, beylik lakırdılarla yetinmez, elinden geldiğince Türkçe [yazan] kimselerdendir, bir yerde gördüm mü, hoşlanırım konuşmasından. Bir deyiş kaygısı vardır yazılarında, gelişigüzel çiziktirivermez, elinden geldiğince Türkçe yazmağa da özenir. Bu hikâyelerinin birinde "cevap vermek" yerine "karşılık vermek" diyor. Bir o değil, başka gençler de yapıyor bunu.

Bir bakıma seviniyorum, günümüz yazarlarının yabancı tilciklerden kaçındıklarını gösterir. Ama "karşılık vermek" olmuyor. "Cevap vermek" demek değildir, başka bir anlamı vardır. *Karşılık verme*, bir küçüğün, kendisine çıkışan, yahut öğüt veren, buyruklarını bildiren büyüğüne karşı gelmesi, saygısızlık etmesi demektir, *cevap verme* ise sorulan bir şeyi anlatmak, ne olduğunu söylemektir. Kimi sorulan bir şeyi söylememek, anlatmamak, bir çeşit *karşılık verme* olabilir.

Ne yapalım öyleyse? *Karşılık verme*'nin başka bir anlamı vardır diye *cevap verme* deyip gidelim mi? Yerine koyabileceğimiz bir tilcik yok diye Arapça *cevab*'ı saklayalım mı dilimizde? Biliyorum, çok kimseler öyle yapmamızı istiyor. Bütün diller gibi Türkçenin de yaratıcı olduğuna inanmıyorlar da onun için. Ben onlardan değilim.

Cevap verme yerine *karşılık verme*'yi bir o yazarın değil, daha birçok gençlerin kullandığını söyledim. Bırakın, ses çıkarmayın, giderek *karşılık verme* ile *cevap verme* bir anlama gelmeğe başlar. Fransızcada öyledir, *répondre* hem *cevap verme*, hem de *karşılık verme*'dir. Bir gün bakarsınız, *cevap verme*, yerine *karşılık verme* denilince kimse yadırgamaz, sözlükler de "şu yıllara kadar karşı gelme, saygısızlık etme anlamına gelmişse de sonra bu anlamını yitirmiştir." der. İlk günlerde beğenmediğimiz, tutmaz sandığımız birçok tilciklere, yeni sözlere, giderek, alışmıyor muyuz?

Ama karşımızdakiler tepinir, "Dilimizi ince bir ayrımdan, bir *nuance*'tan yoksun bırakıyorsunuz, yoksullaştırıyorsunuz Türkçeyi" derler. Pek aldırmam onların böyle demelerine, *karşılık verme*, sımsıkı sarılmamız gereken ince ayrımlardan değildir,

dilimiz onu yitirirse yitirsin! Aldırmam ya, başka yolu varken niçin *cevap verme* yerine *karşılık verme* diyelim? Türkçede, eski Türkçede var bir karşılığı *cevap*'ın: *yanut*. Büğün bunu, dilimizin şimdiki isterlerine uyarak, *yanıt*'a çevirirız. *Yanut*, büsbütün de unutulmuş değildir, kökü *yankı*'da yaşıyor. *Yanıt: cevap, yanıtlamak* da: *cevap vermek*. Ben birçok yazılarımda kullandım bunu. Ama benim kullanmam yetmez, daha birkaç yazarımızın da bunu yapmaları gerektir. Anlaşılmamaktan korkarlarmış. Üç beş gün, bilemediniz, bir iki ay sürer anlaşılmamaları, sonra alışıverir çoğunluk. Yakası açılmadık Firenkçe tilcikleri kullanırken anlaşılmamaktan niçin korkmuyorlar? Bir yazarımız var, *bilim* yerine *ilim* de demiyor da *siyans* diyor. Bütün okurlar anlarlar mı o Fıransızca bozması tilciğin ne demek olduğunu? Korkuları yalnız Türkçe sözlerden. Yabancı tilcikler uğrunda anlaşılmamağa da katlanıyorlar.

Salı, 7 Aralık

EK.— Gene şu *karşılık verme*'yi düşünüyorum. Türkçeyi gerçekten sevenler, öz Türkçenin tutunmasını, yayılmasını isteyenler böyle şeylerden kaçınmalıdır. Karşımızdakilerin "Dili birtakım ince ayrımlardan yoksun bırakıyorsunuz." demelerinin dil değişmesine, dil devrimine, Türkçenin özleşmesine büyük kötülüğü oluyor. Enez (zayıf) düşünceli birçok kişiler kanı veriyorlar onlara. Bakıyorsunuz, devrimden yana olduklarını sandıklarınızın usunu çeliyorlar.

Türkçeyi sevenlere söylüyorum: Öteden beri bulunan deyimleri yanlış bir anlamda kullanmaktan kaçının. "Yanıt" sözünü kullanıp da tutturamazsanız, büyük bir kötülüğü olmaz bunun. Bir deyimi yanlış anlamda kullandınız mı, "Bak, Türkçeyi bilmiyor, bir de yabancı tilciklerden temizlemeğe kalkıyor! Dili değiştirmeğe çalışanların çoğu böyle değil mi?" dedirtirsiniz. Dedirtmemeliyiz bunu, kendi işimizi büsbütün güçleştirmiş oluruz.

Perşembe, 9 Aralık

EDEBİYAT.— Sıkıntılarımızın çoğu, edebiyatsızlığımızdan geliyor. Bir Türk edebiyatı yoktur, tilciğin Avrupalılar arasında-

ki anlamıyle, gerçekten bir Türk edebiyatı yoktur. Bizim eski şairlerimiz, yazarlarımız birtakım oyunlu, oyuncaklı sözler söylemeyi öğretirler, daha öteye gidemezler. Kimse çıkıp da "Ben kişioğlunun değerini, kişiliği, Fuzuli'den, Baki'den, Karacaoğlan'dan öğrendim." diyemez. Bunun için bizim toplumumuzda edebiyatı küçümseme vardır. Birçok aydınlarımız "Edebiyatın, sanatın önemi..." diye yukarıdan atar dururlar ya, bakmayın, ağızdan kapma sözlerdir bütün bunlar. Aydın geçinen kimselerimiz arasında Avrupa'nın büyük şairlerini, büyük romancılarını, büyük denemecilerini okumuş üç beş kişi ya vardır, ya yoktur. Shakespeare'i, Goethe'yi, Hugo'yu anmaları da gene ağızdan kapmadır. Asıl işleri edebiyat olmayan aydınlarımıza, hukukçulara, hekimlere, mühendislere, iktisatçılara, işte öyle kimselere sorun, bakın Shakespeare'den, Goethe'den, Balzac'tan, Tolstoy'dan ne okumuşlardır? Biraz sıkıştırdınız mı, çoğu "Vaktım yok ki benim, kendi işlerimle uğraşıyorum!" deyip çıkıverir. Oysaki edebiyatsız tarihçilik olmaz, hukukçuluk olmaz, hekimlik olmaz, hiç bir şey olmaz. Edebiyatsız kişioğlunu bilemezsiniz, anlayamazsınız ki kişioğluna değgin bilgileri kavrayabilesiniz.

Edebiyatsız bir toplum olduğumuz için birtakım düşüncelere, kanılara saplanıp kalıyoruz. Okulda, gerek kendi okullarımızda, gerek Batı ülkelerinin okullarında bize ne öğretmişlerse doğru diye, yalnız onlara inanıyoruz, türlü kişilere göre türlü doğrular olabileceğini usumuza sığdıramıyoruz. Bunun için de hoşgörürlüğe eremiyoruz.

Uzman olmağa, hep uzman olmağa özeniyoruz. Uzman olmanın aydın olmak sayılamayacağını bir türlü kavrayamıyoruz. Aydın kişi, edebiyattan geçmiş olan kişi demektir. Uzmanın aydını da olabilir, ama her uzman aydın değildir.

Edebiyatsız olduğumuz, edebiyatın önemini anlamadığımız içindir ki çocuklarımızı Avrupa'nın bilim-yurtlarına, yüksek-okullarına gönderiyoruz, ortaöğrenimlerini burada yapmalarını istiyoruz. Oysaki Avrupalıyı Avrupalı eden bilim-yurtları, yüksek-okullar değil, ortaöğretim okulları, liseler, ortaokullardır, oralarda edinilen kişiliktir, edebiyatın verdiği kişilik.

Çocuklarımızı Avrupa ülkelerine gönderip de oraların ortaokullarında, liselerinde yetiştirelim demek mi istiyorum? Ben de bilirim öyle şeyin olamayacağını. Ama asıl önemli olan şeyin liselerdeki eğitim olduğunu kavrarsak, biz de edebiyatla uğraşmağa alışırız, liselerimizi ona göre düzenleriz.

[Tarihsiz]

Bu yılın Goncourt ödülünü, Madame Simone de Beauvoir'ın *Les Mandarins* adlı yeni romanına vermişler. Şaştım, sonra güleceğim tuttu. Madame de Beauvoir değersiz bir yazardır demiyorum. Ben pek okuyamadım kitaplarını, bu *Les Mandarins*'i bir buçuk, iki ay önce almıştım, baştan yirmi otuz sayfasını okudum, sonra başka kitaplara daldım, bıraktım onu. Yani sarmadı ki beni. Beni sarmaması bir şey göstermez, iyi bir roman olduğuna da inanabilirim. Goncourt ödülünü aldığı için değil, ona aldırırmam. Ama Monsieur Jacques Laurent, *Les Arts*'dan çıkan bir eleştirisi ile hırpaladı onu, aklınca didik [didik] etti. Hiç hoşlanmam o Monsieur Jacques Laurent'dan. Türlü türlü adları vardır: Serüven romanları için bir ad, polis romanları için başka bir ad, bir ad da ağırbaşlı yazıları için. Bir de dergi çıkarır: *La Parisienne*. Eskileri savunur o dergide. Bizim de onu andırır bir yazarımız vardır, çatmakla, hırçınlık etmekle üste çıkacağını sanır, işte ona benzer Monsieur Jacques Laurent. Onun beğenmediği, hırpalamağa kalktığı bir romanın iyi, çok iyi olabileceğine inanırım.

Ama Madame de Beauvoir'a Goncourt ödülü[nü] vermek [de] ne oluyor? Bizim bildiğimiz, Goncourt kardeşler o ödülü, yeni yetişen bir yazarı tanıtsın diye kurmuşlar. Hem tanıtacak, hem de yazarın bir yıllık geçimini, böylece de kaygısız tasasız çalışmasını sağlayacak. Beş bin frank az para değil o yıllarda, iki yüz elli Fıransız altını...

Madame de Beauvoir yeni yetişen bir yazar değil. Bayanların yaşına karışılmaz ama epeyce zamandır biliyoruz yaşadığını. Avrupa'da okunuyor, Amerika'da okunuyor. Günümüzün en tanınmış yazarlarından biri. Hem romancı diye tanınıyor, hem önemli bir düşünür diye. Goncourt *académie*'si üyeleri onu mu tanıtmağa özenmişler? Öyle sanıyorum ki Madame de Beauvoir'ın kitapları, kendisine ödül verenlerinkinden daha

çok satılıyor, daha çok okunuyor. Yoksa Madame Simone de Beauvoir'ın tanınmış bir yazar olduğunu herkes biliyordu da Goncourt *académie*'si üyeleri mi bilmiyorlardı?

Marcel Proust da o ödülü aldığı sırada pek genç değildi. Ama Proust daha tanınmamıştı. Ona ödül vermek tanınmasına yaradı. Böyle giderse Goncourt *académie*'si üyeleri ödülü Monsieur Mauriac'a, Monsieur Jules Romains'e vermeğe kalkacaklar. Bir yıl da kendilerinden birine verseler: Kitaplarının okunmasını sağlarlar.

La Parisienne'de, şu Monsieur Jacques Laurent'ın dergisinde, Monsieur Henri Massis'nin bir yazısı: "Alain-Fournier sans prix Goncourt" (Goncourt Ödülünü Alamamış Alain-Fournier).

Alain-Fournier, *Le Grand Meaulnes*'un yazarı, benim *Adsız Köşk* diye çevirdiğim roman. *Adsız Köşk* çok okundu, benim çevirdiğim romanlar arasında, öyle sanıyorum, en çok okunanı odur. *Tehlikeli Alâkalar* da, *İki Gelinin Hatıraları* da o kadar ilgi çekmedi. oysaki Laclos'nun kitabı ile Balzac'ın kitabı arasında Alain-Fournier'ninkinin sözü bile edilemez. Sevmem o romanı, hiç bir zaman da gerçekten sevmedim. Duygulu, şairce bir roman. Şairce yazılmış romanlar arasında iyi denebilecek bir tanesini bile hatırlamıyorum. Hepsinde bir bayağılık vardır.

Yazarı da çok bayağı kişiymiş doğrusu! Monsieur Henri Massis onu överek anıyor ya, bayağılığı onun yazısından da anlaşılıyor. Neler yapmamış Goncourt ödülü kendisine verilsin diye! Ona yalvarmış, buna yakarmış. Araya adamlar koymuş. Alamayınca da Lucien Descaves'a, kendisini en çok savunmuş adama, gönül kırıcı bir mektup yazmış. Teşekkür ediyor ya, araya da terbiyesizce bir söz sıkıştırıyor. "Ödülü, yoksul bir kişiye vermeyi daha doğru bulmuşsunuz." gibilerden bir söz... ama Lucien Descaves'dan da almış lâyık olduğu cevabı.

Onursuzluk. Hem ödülü almak için bayağılık edecek hem de alamayınca sırtaracak kadar bayağılık edecek... Şairane roman yazandan ne beklenir?...

[Tarihsiz]

YOLCULUK.— Cuma günü Bursa'ya gitmiştim. Yorgun argın döndüm dün akşam. Yolculuğu severim. Ama bahar ayla-

rında, yaz aylarında çıkmalı yolculuğa. Böyle güneşin geç doğup erken battığı günlerde büyük bir tadı olmuyor. Çevrenizi de iyice göremiyorsunuz, sisli puslu ortalık. Giderken rahattı yerim, dönüşte arka sıralarda bir yere, teker üzerine düştüm, sabahın altı buçuğundan akşamın altı buçuğuna kadar sarsıldım durdum. Bitkindim inişte.

Otobüsle yolculuk, bir bakıma trenle yolculuktan da iyi, köylerin, kasabaların içinden geçiyorsunuz, daha çok yer görmüş oluyorsunuz. Ama dolaşmak yok otobüste, kımıldamadan oturacaksınız yerinizde. Bir sırada beş kişi, kımıldamak değil kıpırdamak bile güç. Bir kasabada durdunuz mu, seviniyorsunuz, ağrıyan, uyuşan bacaklarınızı, kollarınızı oynatacaksınız... Bir de otobüslerin durduğu yerlerin pisliği: Vıcık vıcık çamur içinde yürüyeceksiniz, üstünüzü başınızı da koruyamıyorsunuz. Bilmem bunu önleyemezler mi? temizce durak yerleri yapılamaz mı?

İki gün kaldım Bursa'da: Cumartesi, pazar. Gezemedim şehri. Bir daha da kim bilir ne zaman gidebilirim! Kolaydır Bursa'ya gitmek, kolaydır ya, ben bu yaşa kadar gidemedim. Küçüklüğümde, dört yaşımdayken gitmişim, hiç bir anı kalmadı o günlerden...

Şehri gezemedim ya, yıllardır göremediğim tanıdıklarla görüşüp sevindim, çok seveceğimi anladığım kişilerle tanıştım. Yolculuk böyle bir iç zenginliği bağışlar kişioğluna, gönüldeşlerini çoğaltır. Bir ikisi var hele, doyamadım onlarla konuşmağa...

Dönüşte, Dikmen üzerinden Ankara'yı görünce sevinçten bağırmamak için zor tuttum kendimi. O ne güzel görünüş öyle! Sanki şehir sırmadan bir örtü almış üstüne, parıl parıl... Yorgunluğumu unutuverdim. Ben unutsam da o geçer mi? ben yaştaki kişilerde çabuk çabuk geçer mi?

Çarşamba, 22 Aralık

"TRAFİK".— Pazar günkü *Hürses*'te "Trafik ve Dil Kurumu" adlı bir yazı çıkmış, Bay Turhan Erker'in. Ben büğün gördüm. Bay Turhan Erker, "trafik" sözünü beğenmiyor, dilimize böyle yabancı tilciklerin alınmasına, onların "baş köşeye" geç-

melerine üzülüyor. Çok iyi! Ben de üzülüyorum, benim gibi nice kimseler de üzülüyor. Ama Bay Turhan Erker bu yüzden Türk Dil Kurumu'na çatıyor. Onu anlayamadım. Türk Dil Kurumu mu almış dilimize bu yabancı tilciği? alınmasını o mu öğütlemiş?

Söyleyeyim ben kendisine: "*Trafik* yerine ne diyelim?" diye sordular Türk Dil Kurumu'ndan, Kurum da birkaç karşılık buldu, onları önerdi (teklif etti). Hepsi de *gidiş-geliş, gel-git* gibi söylenmesi de, anlaşılması da kolay sözlerdi. Beğenmediler, *trafik* sözünde direndiler. Oysaki *trafik* sözünün ne demek olduğu Türklerce anlaşılamayacağı gibi söylenmesi de güçtür. Bence "geç-göç" denilmeliydi, "geç-göç yasası", "geç-göç kanunu", "geç-göç yönetmeliği." "Yollar düzeni" de denilebilirdi. "Durgeç" de olurdu. Bunlardan daha da iyileri bulunabilirdi. Aramak, bir iki gün düşünmek yeterdi. Ne yapalım ki günümüz kişileri yabancı sözleri pek seviyor, bayılıyor onlara, bir güzellik, bir büyü buluyor onlarda.

Bay Turhan Erker de o yabancı sözleri sevenlerden değil mi? Bakın, yazısının bir yerinde "kültür hegemonyası" deyiveriyor. Türkçeyi savunanlar böyle "kültür" gibi, "hegemonya" gibi yabancı tilciklerden kaçınmazsa, ötekiler, dilimizi pek beğenmeyenler ne yapar artık?

Anlayamadım Bay Turhan Erker'in bu işte Türk Dil Kurumu'nu suçlu bulmasını. Yoksa Anayasa dilinin değiştirilip gene eski dile dönülmesinden de Kurumu mu sorumlu tutuyor? Kurum o işin doğru olmadığını söyledi, dinletebildi mi sözünü? Bilmiyor mu Bay Turhan Erker: Bizim, Türkçeyi savunanların bütün dediklerimiz, yazdıklarımız birer "varak-ı mihr ü vefâ", okuyan da olmuyor onları, dinleyen de...

Bunları yazdıktan sonra düşündüm: Yoksa Bay Turhan Erker'in Türk Dil Kurumu'na çatması "Kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle." diyerek mi? Dilerim, öyle olsun.

[Tarihsiz]

YAKINMA.— *Güney* dergisi Adana'da çıkar. Eksik olmasınlar, bana da gönderirler. Aralık sayısında benim *Diyelim* üzerine bir yazı var. "Bugünkü modern edebiyatta eleştirmecilerin

etkisi büyüktür." diye başlıyor. O yazıyı yazan Bay Fevzi Yetiker övüyor beni. Övmeseydi, yerseydi de böyle "bugünkü modern edebiyat" demeseydi. Yaşlı, genç yazarlarımızın böyle düşünmeden yazdıklarını, birtakım tilcikleri gelişigüzel kullandıklarını görmek gücüne gidiyor kişinin. Tilciklerini düşünmeden kullanan bir yazar, düşünceleri üzerinde de duramaz, tilcikleri üzerinde düşünmemesi düşüncelerini de önemsemediğini gösterir. Ne demek "bugünkü modern edebiyat"? "Büğünkü edebiyat" demek yetmiyor mu? "Günümüz edebiyatı" demek olmuyor mu?... Doğrusunu söyleyeyim, o "bugünkü modern edebiyat" sözünü görünce, okuyamadım yazıyı sonuna kadar, sinirlendim. Yerilmeyi kim ister? Ama böylesine övülmek de kişiyi sevindirecek şeylerden değildir. Yıllardır böyle sözlerle çarpışıyorum, benim yazılarımı okuyup da bunu anlayamamış olanlar niçin beğenirler beni? "Bugünkü modern edebiyatta eleştirmecilerin etkisi büyüktür." Dünkü edebiyatta eleştirmecilerin bir değeri yok muydu? Büğün eleştirmecilerin sözü dünkünden daha çok mu dinleniyor?... Boş sözler bütün bunlar. Eleştirmecilerin edebiyatta etkisi dün ne ise büğün de odur.

(Büğün okurlar eleştirmeciyi belki dünkünden daha çok dinliyor. O başka. Ancak bu, eleştirmecilerin edebiyatı, yaratıcıları etkilediğini göstermez. Edebiyatı, sanatı eleştirmeciler ilerletmez, yaratıcılar ilerletir.)

Dilerim, görsün Bay Fevzi Yetiker bu satırları. Görürse de darılmasın, iyiliği için söylüyorum. Bıraksın benim kitaplarımı, yazılarında kullandığı sözler yerinde mi, değil mi, onu düşünsün.

Pazar, 26 Aralık

M. LÉAUTAUD.— Monsieur Paul Léautaud'nun *Günce*'sini bekliyordum. Öyle sanıyorum, çok kimseler bekliyordu o kitabı. Dergilerde çıkan parçaları okumuş olanların, Monsieur Léautaud'nun öteki yazılarını, Maurice Boissard adıyle yazdığı görmük (tiyatro) eleştirmelerini bilenlerin hepsi. Kimse ilgilenmezlik, aldırmazlık edemez de o yazara onun için. Sevmeyebilirsiniz Monsieur Léautaud'yu, kızabilirsiniz ona, tiksinebilirsi-

niz bile ondan. Ama bir iki yazısını okudunuz mu, ararsınız ötekileri, kızmak için, tiksinmek için okursunuz, Çeker sizi: Doğru bir kişi, yalansız bir kişi olduğu için çeker. Olduğu gibi gösterir kendini. Hiç bir şeyle bağlı değildir: ne ana bilir, ne baba. Kendi kendine dahi bağlı değildir: Büğün ne duyuyor, ne düşünüyorsa onu söyler, dün dediğine aldırmaz. Bakın *Günce*'sinde Maurice Barrès'i andığı üzlere (sayfalara): Önce çok beğeniyor onu, bütün yazılarına değilse de bir iki kitabına büyük bir hayranlık gösteriyor, sonra atıveriyor onu, o pek sevdiği bir iki kitabıyle birlikte atıveriyor. Neden artık beğenmediğini, ondan niçin uzaklaştığını bildirmeyi de gerekli bulmuyor. Bir eleştirmeci değildir, bir eleştirmeci olmağa kalkmamıştır da onun için. Eleştirmenin, bir yapıtı (eseri) niçin beğenip niçin beğenmediğini anlatmanın boş olduğunu anlamıştır da şu bildiğiniz anlamda bir eleştirmeci olmağa özenmemiştir. Ama Monsieur Léautaud, bir yapıtta gerçek değeri, kişilik değeri seçmekte en ileri gidebilmiş kimselerdendir. Yalanı, yapmacığı görür, çözümlemeden, iğneli bir sözle, bir alayla gösteriverir. Bu bakımdan bir deney taşıdır sanki. Monsieur Léautaud'nun yargısını haksız bulup bir yazarı gene beğenebilir, sevebilirsiniz, ama artık bir yara almıştır o yazar, bir kurt düşmüştür içinize, unutamazsınız Moniseur Léautaud'nun yargısını.

Kitabının ilk cildi, 1893'ten 1906'ya kadar gidiyor. Gençlik yılları daha Monsieur Léautaud'nun. Daha büğünkü olgunluğuna erememiş. Goncourt ödülünü almak istiyor. Ödüller üzerine şimdi düşündüklerini bilince, kişi şaşıyor o yıllardaki uğraşmalarına. Bu da Monsieur Léautaud'nun doğruluğunu gösterir. "Ben böyleydim eskiden." diyor, çekinmiyor bundan, hiç bir duygusunu, düşüncesini, hiç bir küçüklüğünü gizlemiyor. Bunun için de kitabı, *Journal Littéraire*, en tatlı bir roman gibi, ilgiyle okunuyor. Bir başladı mı, kişi bırakamıyor elinden. Bitirince de sonrasını bekliyor... Benim için öyle oldu.

Pazartesi, 27 Aralık

BAY, *MONSIEUR*.— Gerek bizim yazarlarımızı, gerek yabancı yazarları anarken hep Bay, *Monsieur* deyişime takılanlar oluyor. Buna bir yapmacık diye bakanlar da var. Günümüzün

lâubaliliğinden tiksiniyorum da onun için böyle yapıyorum. Nedir o çabucak "sen" deyivermek? Nedir o biribiriyle "ağabey" diye konuşmak?... Adına da özdenlik (samimîyet) diyorlar bunun.

Hayır, özdenlik değildir bu, gerçekten saygı, gerçekten sevgi değildir bu. Alaturkalıktır, bayağılıktır. Kesin olarak söylüyorum: Ötekine berikine "ağabey" diyenlerden, çabucak senli benli konuşmağa başlayanlardan, değerli bir iş, şöyle değerli bir iş beklemem.

Sonra da görüyorsunuz, senli benli konuştukları, "ağabey" dedikleri kimseleri, en küçük bir çıkar uğurunda bırakıveriyorlar.

Özdenlik (samimîlik), gerçek duygularımızı, gerçek düşüncelerimizi bildirmektedir. Beni çoktan beri tanımayan bir kimse beni sevemez, beni kardeşi sayamaz, bana "ağabey" diyemez. Derse, yalan söylüyor demektir.

"Bay" diyelim biribirimize, saygıyla konuşalım, gerçek arkadaşımızı seçelim, özdenliğe ancak öyle ereriz.

Salı, 28 Aralık

BİR FİLİM.— Bu yıl az gittim sinemaya. ("Sinema" yazarken öyle kızıyorum ki! Türkçe bir ad aramasak bile "kinema" demeliyiz, "s" ile yazmak kakavanlığımızı gösteriyor.) Az gittim sinemaya bu yıl: Gördüğüm birkaç şerit iyi değildi de onun için, soğuttu beni o eğlenceden. Hele biri *Korsanlar Kralı*, pek bayağı idi. Hikâyesinden geçtim, kötü de oynuyorlar. Erol Flynn, doğrusu yakışıklı adam, ama oyuncu olarak hiç bir değeri yok. Böyle şeritleri niçin yasak etmiyorlar bilmem. Çocukları da, büyükleri de aptallaştırır bunlar. Yurttaşların sağ-töresini (ahlâkını) düşünüyorlar da usunu niçin düşünmüyorlar? Usu bozulan, aptallaşan kişi her türlü töresizliğe sapabilir. Sağtöre sağlam usun, düşüncenin ürünüdür.

O *Korsanlar Kralı*, ünlü bir İngiliz yazarının, R.-L. Stevenson'un bir romanından alınmış. Kim bilir ne kadar bozmuşlardır kitabı! Ama o R. L. Stevenson'un da gerçekten iyi bir yazar olduğuna inanamıyorum. Bir iki kitabını okuyayım dedim, saçma buldum.

Neyse ki büğün *Yanık Kalbler*'i gördüm, barıştım gene sinemayla. Adına bakıp da durumsamayın, asıl adı öyle "Yanık Kalbler" gibi bayağı, soğuk bir şey değil: *Le Grand Jeu*. Bir iskambil falının adıymış.

Bunun da hikâyesi öyle parlak bir şey değil, çözümlenmeğe pek gelmez, saçmalıkları sırtarıverir. Ama çok güzel oynanıyor. Birçok yerlerini sanki soluğumu tutarak seyrettim, öylesine sardı beni. Kişi, bir sanat yapıtı karşısında olduğunu anlıyor. Kötü oynayan kimse yok o şeritte. Yazık ki bir daha göremeyeceğim. Hafta sonuna kadar işim var, araya da yılbaşı giriyor.

1955

Cumartesi, 1 Ocak 1955

YILBAŞI.— Bir diyeceğim yok büğün. Salt 1955 tarihini atabilmek için yazıyorum bu satırları. Hava da ne güzel! Hiç de ocak ayı demezsiniz...

Yeni yıl hepinize kutlu olsun.

[Tarihsiz]

Uzun, dalga dalga tümcelerin de büyük bir tadı, bir güzelliği olduğunu bilmez değilim. Ben öyle yazmıyorsam, elimden gelmediği içindir. Denediğim oldu, başaramadım. Bir yerde okumuştum, yanılmıyorsam, Brezilyalı romancı Machado de Assis üzerine yazılmış bir eleştiride: Kekemeler kısa kısa tümcelerle yazarlarmış, solukları yetmezmiş uzunlarına. Benimki de o yüzden olacak. Gerçi çoktandır geçti kekemeliğim, beni şu son yıllarda tanımış olanlar bilmezler bile kekemeliğimi. Büsbütün de iyileşmedim, seyrek de olsa belirir dilimin tutukluğu... Ne yapayım? yaradılışımı zorlayacak değilim ya! Ben de kısa tümcelerle yazarım.

Bilirim uzun tümcelerin tadını, güzelliğini. Ama birtakım uzun tümcelerin sahte olduğunu da bilirim. Yazar parça parça düşündüklerini, biribiriyle pek de ilintisi olmayan sözleri bir araya getirir, salt uzun bir tümce kurmağa özendiği için. Bay Abdülhak Şinasi Hisar'ın yazılarında böyleleri çok görülüyor. *Boğaziçi Yalıları*'nın bir tümcesi var, on dokuz satır sürüyor, bunalıyor kişi bitirinceye kadar. Buraya almayacağım o tümceyi, görmek isteyen kitapta arasın, 9. sayfada.

"Bu eski güzel Boğaziçi'nin bu sihirli nizamları" diye başlayıp 10. sayfanın başında bitiyor. Öyle sanıyorum ki parçalansa çok daha güzel olurdu o tümce, onda bir bütünlük var, ona sahte uzun tümce demiyorum. Ya şuna ne demeli?

"Ne doğuşun sebebini, ne de öleceği zamanı bilmeyen insanın hususî talihi ne olursa olsun, İslâmiyetin 'mukadderat' dediği şeyler, huyu, sıhhati, muhitine uyuşu, tesadüflerin kafilesi kendisini ha saadet ha felâket denecek bir hale sürüklemiş olsun (zaten öyle gafil yaşarız ki biz çok kere saadetimizi kaybettikten ve felâketimizi geçtiğinden sonra duyup anlarız); sallanan sularıyle dünyanın pek sağlam olmadığı hissini veren bu mavimtrak geçit bir ömür için muhteşem, emsalsiz bir mekândır." Bunu birkaç kez okuduktan sonra da kavramak güç.

Bay Abdülhak Şinasi Hisar'ın kitabını bırakıp biraz da Marcel Proust okuyayım dedim. *A la Recherche du Temps Perdu*'de uzun tümcelerin böyle aranılarak yazılmadığı, Proust'un düşüncesini bütün ayrıntılarıyle belirtmek için o yola baş vurduğu belli. Ben, doğrusunu söyleyeyim, onu okurken de sıkılırım. Bir okuduğum tümceyi anlamak için bir daha okumak gücünlüğü pek tatlı bir şey değildir. Ne var ki Proust için kişi katlanıyor buna. O sıkıntıyı çektikten sonra bir zenginleşme duyuyorsunuz içinizde. *Boğaziçi Yalıları*'nda ise bu olmuyor.

Geçenlerde bir arkadaşın evinde Schönberg'in bir parçasını dinlemiştim: Durmadan akan bir musiki. Şaşırdım önce. Sonra bir tat almağa başladım. Marcel Proust'un uzun tümceleri de bana bunu andırdı.

Pazartesi, 3 Ocak

Bay Abdülhak Şinasi Hisar'ın yazılarını, hiç olmazsa bu *Boğaziçi Yalıları*'nı sevmeyişim, biliyorum, yalnız o uzun tümceler yüzünden değil. "Ruh" tilciği ne çok geçiyor o kitapta!... Bakıyorsunuz, ruh, ruh, bir sayfada sekiz on tane bulunuyor. Anlamı belirsizdir bu "ruh" tilciğinin, anlamı belirsiz olduğu için de her yere girebilir, maymuncuk sözlerden. Bana öyle geliyor ki özenerek yazan, yani söylemek istediğini tam anlatacak tilciği arayan bir yazar pek kullanamaz o "ruh" tilciğini, kaçınır ondan. Ama o tilcik bir şiir havası veriyor yazılara. Bence hiç de yüksek olmayan bir şiir havası...

Bay Abdülhak Şinasi Hisar kesinlemeleri (*affirmation*) de pek seviyor. "Bir sahra bile olsa doğduğumuz yerleri mutlaka

severiz." diyor. Biraz sonra da "Çocukluğun geçtiği yerler muhakkak insanın cennetidir." diyor. Neden öyle olsun? Hiç de öyle değil bence. Başka kimseler için de öyle değildir demiyorum, Bay Abdülhak Şinasi Hisar gibi çocukluk günlerinin geçtiği yerlere bağlı kimseler bulunduğunu bilirim. Ama benim gibiler de vardır bu yeryüzünde. Bizim onlara bir diyeceğimiz yok. Ama belli ki Bay Abdülhak Şinasi Hisar, kendi gibi olmayanlara, kendi gibi düşünmeyenlere bir hayli yüksekten bakıyor, belli ki bayağı buluyor onları, tiksiniyor onlardan. İşte bu, kendisine benzemeyenlere dudak bükmesi sevdirmiyor bana onun yazılarını.

Perşembe, 6 Ocak

ELEŞTİRMECİ.— *Varlık*'ın Ocak sayısında Bay Mehmet Salihoğlu'nun "Bir Ataç Vardır" adlı yazısı, hem sinirlendirdi, hem de güldürdü beni. Ben var olayım, olmayayım, ona ne? Bay Mehmet Salihoğlu en anlaşamayacağım kimselerdendir, kendisi bilmem neden sezmiyor bunu? Şiirler yazar, benim sevebileceğim şiirlerden değil. Benim sevdiğim, en sevdiğim şiirlerden o hoşlanmaz. Birtakım düşünceleri, inançları vardır, onlar da bana büsbütün yabancı gelir. Bir gün bana bir mektup yazmış, Bay Yahya Kemal Beyatlı'nın "Vuslat" şiirini yeni yazıldığı günlerde çok sevdiğimi söylediğim halde sonradan pek beğenmeyişimi bir suç saydığını bildirmişti. Bir eleştirmeci düşünmeli taşınmalıymış da kesin bir yargıya vardıktan sonra bildirmeliymiş... Yani eleştirmeci bir yargıç, yüksek bir yargıç olacak, kimse onun dediğinden çıkamayacak. Vardır öylesine eleştirmeciler, birtakım çocukları, çocuk kalmış kimseleri de kandırırlar. Ben sevmem onları, onlara benzemek de istemem.

Benim için "Bir yenilik hovardası, bir güzellik kazanovası." diyor. Benim bir hovardaya, Casanova'ya benzetildiğimi görünce gülesim tuttu. Bay Mehmet Salihoğlu belki pek beğenmiştir bu buluşu. Özenmiş, aramış, bulmuş sonunda... Benzesem bari Casanova'ya! O adamın adını da özel bir ad değilmiş gibi küçük harfle yazması da ayrı bir buluş... Sevmem bu türlü edebiyatçılıkları.

[Tarihsiz]

KİŞİ SEVGİSİ.— Kişileri, bütün kişileri sevmek, ettikleri kötülüklere, düştükleri küçüklüklere aldırmadan hepsini sevmek isterdim. Düşününce doğru bulunur "yargılamayınız" öğüdü. En iyisi "O da öyle işte! Yaradılışından öyle, değiştiremeyiz ki!" demek değil midir? Bunu bile geçirmemeliyiz usumuzdan, bu da yargılamaktır da onun için.

Ama elden geliyor mu? Bu hoşgörürlüğe, bu bilgeliğe ermek kolay mı? Birtakım romanları, hikâyeleri okurken, geçmişteki kimseleri düşünürken kötülüklerini, küçüklüklerini hoş görebiliyoruz, kötülüklerini bile bile sevimli bulabiliyoruz onları. Kimi de kötülükleri, küçüklükleri yüzünden ilgimizi çekiyor. Yaşayanlar, çevremizdekiler için böyle düşünemiyoruz, başka onlar için kullandığımız ölçüler. Belki çekiniyoruz onlardan, kötülüklerinin, küçüklüklerinin, bize de etkisi dokunacak diye korkuyoruz da bu yüzden sevemiyoruz onları, bu yüzden tiksiniyoruz onlardan. Yani biz de bir çıkar kaygısına, bir özsavunma kaygısına kapılıyoruz. Romanlardaki, hikâyelerdeki kişilere, geçmişteki kişilere baktığımız gibi tutkusuzca bakamıyoruz onlara. Arsène Lupin'in serüvenlerini gülerek okumak kolay, çevremizde dolaşan, bizim de değerli bir malımızı aşırabilecek bir hırsızı sevimli bulmak kolay mı? Onu, çevremde dolaşan hırsızı yargılayışım, tutuklanmasını isteyişim salt törel (ahlâkî) bir kanıdan mı geliyor? Kendimi korumak kaygısından gelmiyor mu?... Kendimizi unutabilsek, kendi çıkarlarımızdan geçebilsek belki bütün kişileri sevebilir, kötülüklerine, küçüklüklerine aldırmayabilirdik, belki ancak o zaman kişilerin yaptıklarını iyi, kötü diye ayırmaktan geçebilirdik.

Bu yazıyı okuduktan sonra düşündüm: İyi mi bütün kişileri sevmek dileği? Kötülüklerine, küçüklüklerine aldırmamak, "yargılamayınız" öğüdüne uymak iyi mi? doğru mu? Bütün kişileri sevmek, bir bakıma, kişioğlunu sevmemekten, küçük görmekten gelmez mi? Kişioğlunu sevmek, çevremizde yaşayan kişileri değil, kuramsal (nazarî) olarak kişioğlunu, usumuzda kurup gördüğümüz kişioğlunu sevmek onun iyi olmasını, kötülüklerden, küçüklüklerden kurtulmasını dilemek değil midir? Tristan Bernard gibi bütün kişioğullarını hoşgörürlükle an-

latan yazarları düşünüyorum, onlarda bir umutsuzluk yok mu? "Ne yapsanız değişmez kişioğlu, böyle gelmiş böyle gidecektir!..." demezler mi? La Bruyère "[Kişi]oğlunun küçüklük etmesine kızmak, taşın düşmesine, ateşin yükselmesine kızmak gibidir." derken kişioğlunun büyüklüğüne inandığını göstermiyor mu? Bu umutsuzluğa düşmek istemem. Kişioğluna inandığım için, dilerse bütün küçüklüklerinden, yaradılışındaki eksikliklerden kurtulabileceğine inandığım için yalanlarına, densizliklerine, aktöreye (ahlâka) aykırı işlerine sinirleniyorum, kızıyorum. Usumda gördüğüm iyi, olgun bir kişioğlu var, bütün kişiler ona benzesin istiyorum. Çıkarı uğruna yalana, küçüklüğe, kötülüğe kalkışmayan bir kişioğlu... Ya bütün kişileri sevmekten, ya aktöre kaygısından vazgeçeceğiz, ikisi bir arada yürüyemez. Ama bu iki yoldan birini seçmek de kolay değil: Kimi biri çekiyor beni, kimi öteki.

[Tarihsiz]

GÜÇLENDİRME.— Genç yazarlarımızdan birine bir mektup göndermiş, "hatta" ile "bile"yi bir arada kullanmamasını öğütlemiştim. İkisinin anlamı birdir de onun için, *hatta* ile *bile*'yi bir arada kullanmak *ak beyaz, kara siyah* demek gibidir. Verdiği cevapta sözü güçlendirmek (kuvvetlendirmek) için öyle yazdığını söylüyor. Hani başka bir yazar "hemen yapıverdi, hemen ediverdi" gibi sözleri, deyişine bir güç katmak [için] kullandığını söylüyordu bu da öylesine.

Ben inanamıyorum böyle bir anlamda tilcikleri bir arada kullanmanın söze bir güç katacağına. Bence güç, deyişte değil, düşüncededir de onun için. Kendim hep kaçınabiliyor muyum böyle yanlışlardan? Hayır. Bunlar benim yazılarımda da bulunabilir, belki çoktur da. Ama bunları savunmağa kalkmıyorum. Elimden geldiğince kurtulmak istiyorum bunlardan. Kendim kurtulmak istediğim gibi başkalarına da kurtulmalarını öğütlüyorum.

Hatta ile *bile*'yi niçin bir arada kullanırız, bilmiyorum onu. Türkçe *bile*'yi istiyor, o tilcik kendiliğinden giriveriyor tümceye, onu kullanmasak sözümüzde bir eksiklik olacağını seziyoruz, bunun için de katıveriyoruz. *Ve* ile *de*'nin bir arada kullanılması

gibi. *Bile*'yi de, *de*'yi de atamayız tümcelerimizden, dilimiz istiyor onları. Öyle ise *hatta* ile *ve*'yi, o yabancı tilcikleri atalım. Yoksa "Hatta ben bile böyle yaparım." demek, "Ve ben de böyle yaptım." demek, "Bunun taht-ı te'siri altında." demek gibidir, onun gibi savunulamayacak bir yanlıştır.

[Tarihsiz]

Öğretim Türkçe değil, yabancı dilde olacak birkaç okul açılacakmış. Galatasaray gibi. Bir yararlığı olacağına inanıyorum bunun. Bize büğün yabancı dil bilen kimseler gerek. Avrupa uygarlığının üç büyük dilinden (Alamanca, Fıransızca, İngilizce) birini olsun iyi bilen, o dilde okuduklarını kolayca, doğruca anlayan kimseler. Yıllardan beri idadilerde, sultanilerde, liselerde Fıransızca dersi vardır, ama o dili öğretmeğe yetmiyor. Bizde Fıransızca bilenlerin, iyi bilenlerin çoğu, ya Galatasaray'da, ya Fıransız okullarında yetişmiştir. Büyüdükten, bir yaşı geçtikten sonra Fıransızca öğrenenler, o dili iyice kavrayamıyorlar, içlerine işletemiyorlar. Liselerimizin Türkçe eğitiminden geçtikten sonra Fıransız bilim-yurtlarında okumağa gidenler o dili, ta çocukluklarından öğrenmişler gibi bilemiyor.

Bir de şu var: Galatasaray'da da, Fıransız okullarında da öğrencilere Fıransız edebiyatı gösteriliyor. Avrupalıların edebiyat anlayışı bizim edebiyat anlayışımızdan çok başkadır. Bizim ortaokullarımızda Türk edebiyat anlayışını aşıladığımız bir gence, Avrupalıların edebiyat anlayışını kolay kolay sezdiremiyoruz. Bizim için edebiyat, birtakım parlak sözleri, iri lakırdıları sıralamak hüneridir. Avrupalılar için edebiyat, kişioğluna değgin doğruları araştırmaktır. Avrupalılar, uğraşı (mesleği) ne olursa olsun, edebiyattan geçmemiş bir kimsenin olgunlaşabileceğine, kişileşebileceğine inanmazlar. Bizim Avrupa bilim-yurtlarında okumağa gönderdiğimiz gençlerimiz bu edebiyat bilgisinden yoksun (mahrum) kalıyorlar. Avrupa'nın büyük bilginlerini, büyük düşünce, edebiyat adamlarını yetiştiren bilim-yurtları (üniversiteler) değil, *lycée*'ler, *gymnasium*'lardır, temel oralarda atılır, gençlerin anlayışı, kavrayışı oralarda işlenir. Biz de çocuklarımızı, küçük yaştan, Avrupa'ya gönderemeyiz, Avrupa'nın ortaöğretim kurumlarında okutamayız. İyisi, bizde onlara benzer okullar açmaktı.

— Evet, inanıyorum o yeni okulların bu ülkeye yararlığı dokunacağına. Ancak sakıncalarını (mahzurlarını) da unutmamak gerektir.

Dil bakımından sakınılacak bir şey olduğunu söyleyecek değilim. Daha çocukluğunda Alamanca, Fransızca, İngilizce öğrenecek bir kişi Türkçeyi beğenmez, küçümser demeyeceğim. Alamancayı, Fransızcayı, İngilizceyi iyi öğrenirse, gerçekten öğrenirse kendisinde dil saygısı belirir de artık hiç bir dili küçük göremez. Büğün ülkemizde, yabancı bir dil bildikleri için Türkçeye yukarıdan bakan, beğenmeyen kimseler var, hiç şüphe etmeyin, onlar bilmekle övündükleri yabancı dili de gerçekten bilmezler, konuşurlar o dili, Alamanlar gibi, Fıransızlar gibi, İngilizler gibi konuşmağa özenirler, ama gerçekten bilmezler, o dillerin büyük edebiyat, düşünce yazılarını iyice anlayamazlar. Öylelerini bir yana bırakıyorum. Kendisinde dil saygısı belirmemiş, her dilin gelişmeğe elverişli olduğunu anlayamamış kimseleri, doğrusunu söyleyeyim, adamdan saymam da onun için onları bir yana bırakıyorum. Değmez onlar üzerinde durmağa.

Çocuklarımıza Alamancayı, Fıransızcayı, İngilizceyi iyice öğretelim, görürsünüz, hepsi de Türkçeyi geliştirmeğe özenirler. Ama o yabancı dilleri çocuklarımıza gereğiyle öğretmek ne demektir? Galatasaray'da çocuklara Fıransızca öğretilir, Fıransız edebiyatı öğretilir, gene de Fıransızcanın kökü, temeli, Fıransız edebiyatının ana kaynakları öğretilmez. Latinceye dayanmayan Fıransızca, doğru bir Fıransızca, tam bir Fıransızca değildir. Yunanlılara, Romalılara kadar çıkmayan bir edebiyat bilgisi, tam bir Avrupa edebiyat bilgisi değildir. Avrupa ortaöğretim kurumlarının en büyük iyiliği öğrencilerine tarih görüşünü, tarih düşüncesini aşılamaktır. Yalnız yeni üzerine hiç bir şey kurulamaz, gençlere uygarlığın oluşunu sezdirmek, kavratmak gerektir. Yeniyle yetinen yeniyi de gerçekten anlayamaz, yeniyi yaratamaz.

Alamanca, Fıransızca, İngilizce öğretecek okullar açalım, yok buna bir diyeceğim, bunlardan bir yararlık geleceğine de inanıyorum. Ama o dilleri Latince ile, Yunanca ile birlikte okutalım, çocuklarımıza Avrupa düşüncesini ta kaynaklarından

alarak kavratmağa çalışalım. Yetinmeyelim büğünkü Avrupa-uygarlığıyle. Yetinecek olursak, o uygarlığı gerçekten kavrayamayız.

O okulların bir sakıncası daha var. Hangi dil öğretilecek o okullarda? Kiminde Alamanca, kiminde İngilizce, Galatasaray'da da gene Fıransızca. Ne olacak bunun sonucu? Çocuklarımızın kimi Alamancaya, kimi İngilizceye bağlanacak, hepsinin ortak bir yetişimi (*formation*'u) olmayacak. Bunun için de iyidir diyebilir miyiz?

Bence en büyük sakınca başkadır: O okullar ülkenin eğitiminde, ister istemez, bir ikilik çıkaracak. Çocuklarımızın kimi onlarda okuyacak, kimi öteki okullarda, öğretimi Türkçe olan okullarda yetişecek. Öğretimi yabancı dilde olan okullarda yetişenler ötekilere az çok yukarıdan bakmayacak mı? Ortaya bir seçkinler bölümü çıkarmış olmayacak mıyız? Ben çocuğumu o yeni okullardan birine gönderebileceğim, komşum göndereme-yecek. Niçin? Yurttaşlar arasında bu türlüsünden bir eşitsizlik kurmak doğru olur mu?

*

Bir adam vardır. Genç mi, yaşlı mı, ne yapar, bilmiyorum. Adını sorarsanız, onu da söyleyemem, ancak yazılarını görünce hatırlıyorum, ikide bir gönderir yazılarını: Kötüler beni onlarda, saldırır bana. Okumam o yazıları. Gazete, dergi, ondan geldiğini anlayınca atıveririm. Yalnız birini okumuştum. Bana söverken birçok kimselere, "büyüklerine" yaltaklık ediyordu. Sevmem öyle yaltaklık eden kimselerin yazılarını, beni övseler de sevmem. İğrenirim kişioğlunun o türlüsünden. Büğün bir gazete geldi. Baktım, ondan. Yazısının çevresini çizmiş, dikkatimi çekecek. Bir satırını da okumadan attım.

Neden gönderir o adam bana yazılarını? Yalnız okuyayım da kızayım diye mi? Hayır, kızacağım da cevap vereceğim kendisine, o gene yazacak, ben gene cevap vereceğim, böylelikle tanıtacak kendisini, belki "büyüklerinin" de dikkatine çarpacak, kendilerini öyle bir beğenen, alkışlayan varmış diye sevinecekler... Zavallı adam! tanınmanın, üne ermenin böyle olaca-

ğını sanıyor. Anlıyor bir değeri olmadığını, değeriyle gözü çekmekten umudunu kesmiş, çatmakla (tilciğin iki anlamıyle), ancak çatmakla tanınmağa ereceğini sanıyor. Benden yardım ummasın: Vermem ona cevap, istediğini yazsın benim için, bir gün dahi onu okuyup ona cevap verecek kadar alçalamam. Yazımı kirletmem onun adıyle.

Bir gün, çocuk edebiyatından hoşlanmadığımı anlatan bir yazı yazmıştım. Monsieur Marcel Aymé, "Çocuklar caddelerde kolayca yürüyemez diye çocuklar için ayrı cadde mi açılıyor? Büyüklerin caddelerinde yürümeğe alıştırılıyor. Demek ki onlar için ayrı kitap da yazılmamalı, büyüklerin kitaplarını okuyup anlamağa alıştırmalı onları." gibi bir söz söylemiş, bu sözü anmıştım o yazıda. Baktım, bir yazar, yukarıda söylediğim yazar değil, başka biri, sövdü bana o yazı için. "Biz Atatürk çocukları, Monsieur Marcel Aymé'den mi öğüt dinleyeceğiz?" diye de bir iri lakırdı attı ortaya. O yazısını kesmiş, dizgi yanlışlarını düzeltmiş, kendi gibi bir alığın eline verip bana göndermiş. Tanırdım getireni. "Yani ben buna cevap yazacağım, o gene bana saldıracak, bunun için mi gönderiyor?" diye sordum. Yazıyı getiren alık "evet" dedi. Öteden beri sevmezdim onu, pek sevindim öyle demesine, hemen kovdum yanımdan, bir daha selâmını almaktan da kurtuldum.

[Tarihsiz]

POLİS ROMANI.— Birkaç polis romanı okudum son günlerde (Türkçe değil, Fransızca). Doğrusu, beğenemedim hiç birini. Başından otuz kırk sayfa, katilin kim olduğunu öğrenmek için de sonundan on beş yirmi sayfa. Ortası merakını uyandırmıyor kişinin. Yetiyor da o kadarını okumak: Bıraktığımız bütün yerler şişirme de onun için. Günümüzün Avrupalıları, Amerikalı okurları hikâye ile yetinmiyor, kitap ille uzun olsun diyor, bunu bilen yazarlar da buldukları konuyu uzattıkça uzatıyorlar, asıl olayla en ufak bir ilişiği olmayan parçalar sıkıştırıyorlar.

Bana öyle geliyor ki polis romanı yazmak doğru şey değil, polis hikâyesi yazmalı. Edgar Poe'nunkiler, Conan Doyle'unkiler birer hikâye, ortaya bir *muamma* koyup da çözmeğe yetiyor.

Bütün polis romanları bana, bir hikâye olarak düşünülüp sonradan uzatılmış, zorla uzatılmış gibi geliyor. Okuduğumuz kitapta bu zorakiliği duyduk mu, yazarın anlattıkları ne kadar tatlı olursa olsun, sıkılıyoruz. Başkalarını bilmem, ben sıkılıyorum.

Bir de şu var: Bu polis romanlarının, hikâyelerinin çoğu biribirine benziyor. Elbette öyle olacak. Adam öldürmenin, hırsızlığın binlerce türlüsü yoktur ki! Öyle sanıyorum, polis romanlarını, hikâyelerini kırk beş, elliye indirebiliriz. Belki o kadar da tutmaz.

Salı, 8 Şubat

BİR KİTAP.— Büğün Bay Necip Fazıl Kısakürek'in *Sonsuzluk Kervanı*'nı aldım. Eskiden çok severdim o şairin şiirlerini, birkaçını gene de tatlı tatlı hatırlarım. Ama ne zamandır okumuyorum yazdıklarını, kitapları da, *Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi*, yok bende, kim bilir nerede yitirdim. *Sonsuzluk Kervanı* eski kitaplarından toplanmış parçalar, birkaç da yenisi katılmış. Yazar şöyle diyor: "Eskilerden (yani eski şiirlerinden) birçoğunu attım ve onlarla bağımı kopardım. Mal sahibi bensem, bunları istemediğim, tanımadığım ve çöplüğe attığım bilinsin... Attıklarım, aldıklarımdan çok olan eski şiirlerimi yenileriyle demetledikten ve bu kitapta derledikten sonra meydana gelen 117 parça şiir, şu âna kadar şairliğimin tam ve eksiksiz kadrosu oluyor. Şiir kitabım bu, hepsi bu kadar; ve bu kitaba gelince(ye) dek başka hiç bir şiir, bana, adıma ve ruhuma mal edilemez. Buna rağmen nasıl kitaplık çapta bir eser vücude geldiği meydanda..."

Böyle bir deyişi var Bay Necip Fazıl Kısakürek'in: *Attım, onlarla bağımı kopardım; istemediğim, tanımadığım, çöplüğe attığım; bana, adıma, ruhuma mal edilemez.* Bir kavramı bir kez söylemekle yetinmiyor, başka başka tilcikler kullanarak uzatıyor, gereksizce uzatıyor.

Bay Necip Fazıl Kısakürek'in dediğine göre ilk şiirlerinin "göklere çıkarılması", "o vakıtlar Allah'a bağlılığı belli olmadığı" içinmiş. Yani eski şiirlerini beğenenler, Tanrı'ya inanmaz sanırlarmış onu, inanmamasını beğenirlermiş, inandığını anlayın-

ca da kaçmışlar ondan... Kimlere taş atıyor, bilmiyorum. Ama ben de onun ilk şiirlerini beğenenler, "göklere çıkaranlar" arasındayım. Sonradan yazdıkları içinde de beğendiklerim oldu. Örneğin *Çile*'de, benim çok güzel bulduğum parçalar vardır. O şiirleri beğendiğimi, sevdiğimi söylemeyişim, kendisinin Allah'a bağlılığını öğrendiğim için değildir. Bu kitabına almadığı eski bir şiirinden dört mısraı hatırlıyorum: "Nazarlar önünde perdesin, Allah, / Neden bir görünmez yerdesin, Allah? / Bu dem ta gönülden gelirken sesin, / Söyle, sen nerdesin, nerdesin, Allah?" Yazıldığı günler beğendiğim gibi gene de beğenirim o mısraları. Hayır, Bay Kısakürek'in Tanrı'ya bağlı olup olmaması benim umurumda değildir. Eski arkadaşları kendisinden uzaklaşmışlarsa, başka yerlerde, başka şeylerde arasın bunun sebeplerini. Örneğin kendisinin geçimsizliğinde, kırıcılığında, kavgacılığında arasın. Kendisi ötekine berikine "alçak" diyecek, "namussuz" diyecek, daha bilmem neler diyecek, ama böylesine sövmelere uğrayanlar, her sözü gibi bunu da iltifat sayarak, "Oh! oh! ne de önünde küçülmesini, kullar karışısında böbürlenmek için yeter bir erdem sayıyor.*

Önsözün bir yerinde şöyle diyor: "Allah dâvasının düşmanları, küfrün günü birlik yaldızlı palanıyle süslenmiş eşeklere gelince, istedikleri gibi anırsınlar!... Biraz evvel işaret ettiğim insan ve cemiyet iklimi gerçekleşecek olursa, kendilerine, hakîki ve masum eşeklerin altına serilmek için gübre haline gelmek düşecektir. Şimdiden tepinebilirler."

Bay Kısakürek kendi inançlarına katılamayanlara işte böyle "eşek" diyor, "gübre" diyor... Monsieur Claudel'i hatırladım bunları okuyunca. O da Tanrı'ya bağlı olmayanlar için böyle sözler söyler: "Tanrım! beni Voltaire'lerle, Hugo'larla, Michelet'lerle, Renan'larla, öteki alçaklarla karıştırma, / Onların ruhları ölü köpeklerledir, kitapları gübreye katılmıştır." Günün birinde Goethe için de *âne solennel* dedi (bu sözü Türkçeye çeviremiyorum, en iyisi belki "tören eşeği" diye çevirmektir).

İnançlılar işte böyle ağızbirliği etmişlerdir, kendileri gibi düşünmeyenlere söver dururlar. İnançları kendilerine, herhangi kişioğlunu küçük görmeyi yasak etmiş olsa dahi. Bizler ise

* Dizgi yanlışı yüzünden tümcenin düştüğü anlaşılıyor.

Monsieur Claudel için, Bay Kısakürek için de "eşek" demeğe, "gübre" demeğe kalkmayız. Biliriz ki biri, Monsieur Claudel, günümüz şiirinin büyük ustalarındandır, öteki de, Bay Kısakürek, birkaç şiiri seçme yazılara alınacak orta halli bir şairdir.

Perşembe, 11 Şubat

EDEBİYAT ACUNU.— Büğün gelen *La Nouvelle N. R. F.*'te Monsieur Arland'ın J. P.'ye (Monsieur Jean Paulhan'a) bir mektubu var, bir yerinde şöyle diyor: "Zaten biz edebiyat acunu ile, onun töreleri, çıkarlarıyle mi uğraşıyoruz? Biz edebiyat düşünüyoruz: Büsbütün başkadır o, hatta ötekinin karşıtıdır."

Çok sevdim bu sözü, bana birçok şeyleri aydınlatıverdi. Bizim edebiyatçılarımızı düşündüm. Çoğu, edebiyatı değil, edebiyat acununu düşünüyor, o acunun kavgaları, dırıltıları ile uğraşıyor, o acunun sağlayacağı çıkarları, asıları düşünüyor. Birçok dergilerde görüyorsunuz: Bilmem hangi Fıransız, yahut İngiliz yazarının ölümü üzerine, bilmem hangi kitabından kaç para kazandığı üzerine, bilmem hangi ödülü kazanmış olması üzerine uzun uzun yazılar yayımlıyorlar. O yazarların eserlerinde neler söylediklerini, ne yaptıklarını anlatmak yok... Sonra da Türk yazarlarını biribirilerine düşürmeğe çalışıyorlar. Bunun adını da "canlılik" koymuşlar, edebiyatta canlılık olduğunu gösterirmiş bu...

O değildir edebiyat yolu, sanat yolu.-O ancak "edebiyat acununun", o tatsız kavga meydanının yoludur.

Salı, 15 Şubat

DENİZİN YÜKSELİŞİ.— Necati Cumalı'nın kitabı, *Denizin Yükselişi*, elime geçeli iki aydan çok oluyor. Eski şiirlerini, *Kızılçullu Yolu*'nda, *Harbe Gidenin Şarkıları*'nda, *Mayıs Ayı Notları*'nda çıkanları bir araya toplamış. Çekiniyordum açıp okumağa. Severim Necati Cumalı'yı da onun için, o şiirleri de, yeni yazıldıkları günlerde beğenmiştim. "Ya şimdi hoşuma gitmezse? Yitirmişlerse tazeliklerini?" diyordum. Bir gönüldeşin yazdıklarını güzel bulmamak, hele eskiden sevdiğimiz bir şiirin, bir kitabın artık tadına varamamak ağır gelir kişiye. Çok uğradım buna da ondan bilirim.

Bu sabah açtım kitabı. Yalnız *Kızılçullu Yolu*'nu okudum. Boşuna çekinmişim günlerce. O şiirler, ilk okuduğum günlerdekinden daha çok sardı beni. Necati Cumalı "Günaydın" adlı şiirini bana sunutlamış (ithaf etmiş), çok sevindim bunu görünce. Ne güzel şiirdir o! Bunca yıldan sonra, en aşağı on iki yıldan sonra, gene taze kalmış. Gene içim ışıyarak okudum o şiiri:

"Günaydın tavuklar, horozlar / Artık memnunum yaşamaktan / Sabah erkenden kalktığım zaman / Siz varsınız; / Gündüz işim var, arkadaşlarım, / Gece yıldızlar var, karım var, / Günaydın tavuklar, horozlar!"

Necati Cumalı bunu yazdığı günlerde evli değildi, bildiğime göre gene de değildir. Ama bir yalan duyuyor musunuz bunu okurken? Yalan duymuyorsunuz, yalan yok da onun için. Şair, gerçekten duyduklarını söyleyen değil, bütün duyguları, kendisinde olmayanları da sezebilen, duyarmışçasına sezebilen kişidir de onun için. Birçok şairler vardır, "Samimîlik! Samimîlik!" diye tepinirler, ille kendi yaşamlarını anlatmak isterler, bilmezler, kavrayamazlar sanatta samimîliğin ne demek olduğunu. Gerçekçi olmayan resme takılmaları da onun içindir.

Hai-kai'leri, şu ufacık Capon şiirlerini okumuş mudur Necati Cumalı, bilmiyorum. Hele *Kızılçullu Yolu*'nu yazdığı günlerde okumuş olduğunu sanmıyorum. Ama o kitaptaki şiirlerde hai-kai'lerin tadı var: "Aydınlık gece, / Kavak ağaçları üstünde / Yağmur yağdığını düşünmek!" Bir cesarettir bunu, bu denli yalın bir duyguyu, bu denli yalın bir izlenimi yazabilmek. Geçici olan, önemsiz gibi görünen bir izlenimi yakalayıp bir iki sözle kâğıda dökmek... Şiir yazmağa girişince birtakım karmakarışık, cicili bicili sözler bulmağa, düşler kurmağa kalkışanlar göremez bunlardaki güzelliği.

O hai-kai sanatı, Necati Cumalı'nın yalnız böyle küçücük şiirlerinde değil, uzunlarında da seziliyor. Daha doğrusu o uzunca şiirler arasında bir iki mısra bir hai-kai gibi beliriyor: "Sadece seni düşündüğüm geceler, / Neden ölümü hiç düşünmedim?", "Allah, hiç kimseyi yalnız bırakmasın? / Çok şükür, Robenson, artık aramızdasın." "Bütün servetin gibi ellerini / Avuçlarıma bıraktığın geceler." Bunları o uzun şiirlerin içinden çıkarabilirsiniz, yitirmezler anlamlarını, belki daha güçlü bir

anlamla yaşamağa başlarlar. Cumalı'nın son kitabında "Neredeysen uzat ellerini, / Başım dönüyor" sözünü pek sevmiştim, bunlarda da onu anıklayan (hazırlayan) bir soluk bulmuyor musunuz?

Bana öyle geliyor ki Necati Cumalı, *Kızılçullu Yolu*'nun ilk baskısındaki şiirlerin bir kısmını almamış bu kitaba. Belki iyi etmiştir, belki aldıkları kadar iyi değildir onlar. Ama, doğrusu, bir şair vazgeçmemelidir yazdıklarından. Bir kere almış onları kitabına, bir daha çıkarmasın. Yahut kitabın hepsini birden kaldırsın...

Yalnız *Kızılçullu Yolu*'nu okudum. Ötekileri de, *Harbe Gidenin Şarkıları* ile *Mayıs Ayı Notları*'nı da okuyacağım. Çekinmiyorum artık, onların da beni bir düş kırıklığına uğratmayacağını biliyorum.

Cuma, 18 Şubat

"GÜNÜN ADAMI".— Yeni bir dergi geldi İstanbul'dan: *Sanatlar*. Üzerinde kocaman bir baş: Bay Haldun Taner'in başı. Yakışıklı kişidir Bay Haldun Taner, ünlü sinema oyuncularıyle boy ölçüşebilir. Dergide şiirler var, hikâyeler var, eleştiriler var, Monsieur Jean-Paul Sartre'ın da bir hikâyesi çevrilmiş. Ben daha hepsini okumadım. Kısa olduğu için yalnız Bay Özdemir Asaf'ın şiirini okumakla yetindim: Adı "Saygı". Şu kadarcık: "Sana güzel diyorlar, / Sakın olma." Büyük bir söz olsa gerek, ne yalan söyleyeyim? ben anlayamadım.

Bir de konuşma var o dergide, adı "O'nunla Bir Konuşma" O da kim? diyeceksiniz, iki yanda Bay Haldun Taner'in iki resmini görmesem ben de diyecektim. Şöyle başlıyor: "Beş hikâye kitabı... Senaryolar, oynatılmayan piyesler. Ve günün adamı! Haldun Taner."

Günün adamı!... Bay Haldun Taner'in adını o kadar duydunuz mu? Biliyorum, "Günün adamı" derken Bay Haldun Taner'in o adda yazdığı bir oyuna da "telmih" var, ama okuyan önce "Bay Haldun Taner günün adamıdır." diye anlıyor. Neden olmasın? Bu dergi yayılırsa, Bay Haldun Taner'in birkaç arkadaşı kendisinin "günün adamı" olduğunu ötede beride söylerlerse, Bay Haldun Taner de günün adamı oluverir.

Baudelaire başka bir şair için "Birkaç kişice ünlü" (*Célèbre pour quelques uns*) der, bir övgü de vardır bu sözünde, "o birkaç kişice ünlü olmak yeter bir sanat adamına" demek ister. Bay Haldun Taner de öyle birkaç kişice, "mutlu azınlıkça" ünlüdür diyelim de geçiverelim.

[Tarihsiz]

TAŞRADA DERGİLER.— Taşrada, Anadolu şehirlerinde epeyce dergiler çıkıyor. Seviniyorum onları gördükçe. Hepsini değilse de elime geçenleri okuyorum, hiç olmazsa bir göz atıyorum. Bir yandan da üzülüyorum. Gençlerin dağılması yüzünden değil, ben yazın alanında, düşünce alanında severim güçlerin dağılmasını. Gençlerin hep bir örnek düşünmelerini, daha doğrusu hep bir örnek inanmalarını, böylece elbirliğiyle bir yapı kurmalarını isteyenler vardır, ben onlardan değilim. Kurulacak yapıya çalışanların, kişiliklerini kıskanıp görüşlerinde, düşünüşlerinde biribirilerinden ne denli ayrı olurlarsa yapının o denli geniş, iç açıcı olacağına inanırım. Yazın alanı, düşünce alanı bunaltıcı, körletici olmamalıdır, gücün kurulan birlikler ise bunaltır kişiyi, tedirgin eder. Gençler arasında görülen, bir kentte küçük küçük dergi çıkmasına sebep olan düşünce ayrılıkları değil, daha çok o gençlerin ne düşündüklerini iyice bilmemeleri, ne yapıp yapıp adlarını duyurmak dileği olduğunu söyleceksiniz. Bu da yanlış değil. Gene de bırakın olsun. O gençlerin ne yapıp yapıp adlarını duyurma dileği, kendilerini beğenmemeleri, giderek onları düşünceler üzerinde durmağa, biribirilerinden görüşleri, düşünüşleriyle ayrılmağa sürükleyebilir. Hayır, o dağılma değil beni üzen.

Taşra dergilerinde kimi iyi yazılar da bulunuyor. Ancak bakıyorum, o yazıların çoğunu daha pek genç delikanlılar, çocuklar yazıyor. Bir bilisizlik, bir toyluk seziliyor söylediklerinde. Onlar yazmasınlar, uzaklaştırılsınlar dergilerden demiyorum. Onları çıkardınız mı, yazan kalmaz, pek azalır. Ancak başlarında biri bulunsa, yazdıklarını düzeltecek, söyledikleri üzerinde kendileriyle tartışacak, karanlık, kapalı bıraktıkları yerleri daha bir derinleştirip aydınlatmalarını isteyecek biri bulunsa, iyi olur. Düşündüklerinden döndürmeyecek onları, tam tersine,

yazılarını yarım bırakmayıp kendilerini bulmalarına yardım edecek bir kişi. Bir yandan da –anlatarak– dil yanlışlarını düzeltecek.

Genç yazarlarımız arasında yetişmişleri, oldukça ustalık edinmiş olanları var. Bence çok iyi yapabilirler onlar bu işi. Ne var ki onlar da taşraya gitmek istemiyorlar. İçlerinde, bir işle taşraya, hem de büyükçe taşra şehirlerine gönderilmiş olanları biliyorum, oradan kaçıp İstanbul'a, Ankara'ya yerleşmeğe çalışıyorlar. Kimi çevrelerinden sevgi görüyor, saygı görüyor, gene de oturamıyorlar oralarda. Geçilmez bir tat buluyorlar İstanbul'un, Ankara'nın kaldırımlarında...

"Sen gider misin?" diyeceksiniz. Genç olsam giderdim. Artık geçti benden. Yaşlandım, yaşlandığım için de oturup çocuklarla, çok gençlerle uzun uzun tartışamam, onlar benden sıkılır, ben de onlardan. Aramızda bir "arkadaşlık" kurulamaz. Oysaki o çocuklara, gençlere yol gösterecek kimsenin çabucak sinirlenmemesi, bunun için de onlara yakın olması, tutkularını az çok paylaşması gerektir. İstemezsem, kendime güvenemediğim için istemem. Gene de büsbütün istemem demedim.

[Tarihsiz]

TUHAFLIK.— Ne doğru, ne güzel söylüyor Bayan Fahime G.! "Kaba, çirkin hicviyeleri ezberleyen kişiler Mark Twain'in hümurunu soğuk, manasız bulmağa kalkarlar. İşte asıl kınanması gerekenler, bu çeşit kimselerdir." (*Yeni Ufuklar;* Şubat)

Doğrusu bu bakımdan biz ilkçağ kişilerini andırıyoruz. Plautus'un, Terentius'un güldürülerinde boyuna alt yanına değgin şakalar, tuhaflıklar vardır. Yunan güldürülerinde de öyle. Biz de onlar gibi açık saçık sözleri, terbiyesizlikleri hoş buluyor, öyle sözler söylemeyi bir ustalık sayıyoruz. İlkçağın yetiştirdiği büyük düşünürler yok bizde, Plautus'un şairliği, biçim kaygısı yok, onların kabalığı var. Ortaçağ için çok söz söylerler, yererler o günleri, ama Avrupa'ya utanmayı, inceliği o çağın getirdiğini unuturlar. Ortaçağ toplumunda kadın vardır. Kadınla konuşulur, kadın o çağda uygarlığa girmiştir. İlkçağın kabalığı bizim kabalığımız, kadınsız toplumun, erkek uygarlığının kabalığıdır.

"Kaba, çirkin hicviyeleri ezberleyen kişiler." diyor Bayan Fahime G. Bir de bu var. Bir kimseye sövün, hemen beğenmezler. Ama aruzla sövdünüz mü, sözünüze bir de yarım yamalak bir uyak kattınız mı bayılırlar. Hani bir gazete var, her gün aruzla yazılmış soğuk bir kıta sunuyor okurlarına, bilisizler içinde onları "rubaî" sananlar da oluyor, o tatsız lakırdılar için beğeniliyor.

Yalnız aruzda değil, hece ölçüsünde de var bu büyü. Geçenlerde bir kitap tutuşturdular elime, birkaç yıl önce ölen bir yazarınmış, bir karıştırdım, birtakım sözde yergiler. Bir yerinde bile gülümsemedim, bir satırında bile bir şiir tadı bulamadım. Ama onları da pek beğeniyorlar, "üstadın derip dizdiği inciler" yitmesin diye toplamışlar. Okurken de bir beğeniyorlar! katılıyorlar gülmekten... Biz bu türlü lakırdılardan hoşlandıkça, onları tuhaf buldukça, şiir diye karşıladıkça, ne gerçek yergiyi anlarız, ne de gerçek şiiri tadabiliriz.

Eşref'i, Neyzen Tevfik'i göklere çıkarmaları niçindir? Soğukluğu, terbiyesizliği aruza sokabildikleri için değil mi?... Eşref'te bir iki güzel parça vardır, ama Neyzen Tevfik'i bir türlü sevemedim.

[Tarihsiz]

YALAN.— Büğün güncemi yazıyordum, yarın gazetede çıkacak diye. Mustafa Şerif Onaran geldi. "Siz gerçekten günce tutmuyorsunuz ki! Ne yazacaksanız hepsini bir günde yazıyorsunuz!" dedi. Doğru. Bu yazılara "günce" demem bir çeşit yalan. Gerçek günce günü gününe yazılmalı, günü gününe tutulmalıdır... Ben yazdıklarımı ne gün düşündüğümü biliyorum. Kimine "tarihsiz" deyişim de onun için. Gene de bir yalan var işin içinde...

Bırakacak mıyım artık "günce" yazmayı? Hayır, hoşuma gidiyor, onun için bırakmayacağım. Eskiden bu türlü yazılarıma "sözden söze" derdim, şimdi "günce" demeyi yeğliyorum.

Neyse ki Mustafa Şerif Onaran takıldı da okurlarıma bildirdim bunun bir yalan olduğunu. Bir sözün yalan olduğunu açıkladıktan sonra da yalanı kalmaz onun.

Çarşamba, 2 Mart

PAUL CLAUDEL.— Öldüğünü gazetede okuduğum günden beri Paul Claudel'i düşünüyorum. Yıllardır okumuyorum, onu, kitaplarım arasında da –öyle sanıyorum ki– hiç bir eseri yoktur. Oysaki şimdi *Cinq grandes odes*'u açabilmek isterdim. Gençliğimde, daha Paul Claudel'in anlaşılmaz, yahut güç anlaşılır bir şair olduğu söylenilen günlerde ne kadar severdim o şiirleri! O koca mısraların dalga dalga uğultusu sarıverirdi beni... Şimdi o şiirler herkese değil de çok kimselere pek açık, pek ışıklı geliyor. Anlıyorlar mı onları? Şu bütün ellerde dolaşan romanları, hikâyeleri, ne bileyim? Monsieur Pierre Benoit'nın romanlarını anlar gibi anlıyorlar mı?... Büğün böyle bir soru olamaz. "Anlamak" sözünün anlamı değişti de onun için, büğün bir şiir anlayışı var. Gölgeli bir anlayış, karanlık bir anlayış... Olsun! Daha çok işliyor kişiye, daha derinlere gidiyor. Bu anlayış İngilizlerde, Alamanlarda çoktan varmış. Fıransızlarda yoktu. Fıransızlar daha çok Descartesçı, Voltaireci bir edebiyata bağlıydılar. Voltaire anlayışı, Voltaire seçikliği (vuzuhu) ile şiir olmaz. Mallarmé'den, Rimbaud'dan; Lautréamont'dan sonra şiir anlayışını, o gölgeli, karanlık, gerçek şiir anlayışının Fıransa'da yerleşmesini sağlayan başlıca şairlerden biri Paul Claudel'dir.

Şiirlerini de çoktandır okumayışım, aramayışım anlayamadığım, başka bir bakımdan anlayamadığım içindi. Paul Claudel koyu bir Katolik şairiydi, bir din şairiydi. Birtakım kimseler gene "Ataç dinsiz olduğu için Tanrısız *(athée)* olduğu için Claudel'i de sevmiyor." diyecekler. Hayır, onun için değil. Bir kişinin Tanrısız olması, bir din şairini beğenip sevmesine engel olmaz. İşte, Fıransa'da nice Tanrısız eleştirmenler var ki Claudel'in şiirine hayran... Ama biz Türkler anlayamayız, kavrayamayız Paul Claudel gibi bir Hıristiyan şairini. Biz *Kutsal Betik*'i (Kitab-ı Mukaddes'i) okuyarak yoğrulmamışız, Katolik töreleriyle büyümemiş[iz], o dinin gizleri (sırları) işlememiş bizim içimize. Paul Claudel'in eseri, ne kadar seversek sevelim, ne kadar anlarsak anlayalım, bizim içimizde yankılar uyandıramaz. Bizde dine, Müslümanlığa en bağlı olan kimseler bile Claudel'in de, belki bir Péguy'nin de eserini tümüyle kavrayamazlar, o yanımız eksiktir, eksik kalacaktır. Yakınarak söylemiyorum bunu.

Bilirim Paul Claudel'in iyi bir şair olduğunu. Yarına kalacağına da inanırım. Tiyatrosu, çağımızın en büyük eserlerinden biridir. Peki, hepsine peki... Gene de pek sevemem onun eserini. O eserin titrettiği teller bende yok da onun için. İnanmak inanmamak işi değil, inansam da inanmasam da ben Katolikliğe yabancı Kutsal-Üçler gizi üzerinde düşünüp içini dinlemeğe alışmamış bir toplumda doğup büyümüşüm.

Perşembe, 3 Mart

ŞAİRİN ÖLÜMÜ.— Dün bir tanışım anlattı: Düşünüşünden de, dilinden de öteden beri hoşlanmadığım ünlü yazarlarımızdan biri pek bir üzülmüş Paul Claudel'in ölümüne, Fransa'ya da, dinciler acununa da yanık yanık başsağlığı sunuyormuş, "Bizi bırakıp nereye gidiyorsun, Paul Claudel? Kim tutacak şimdi senin yerini?" ezgisi üzerine sözler sıralamış olacak...

Şairlerin, sanat adamlarının ölümüne yanıp yakınmayı anlamıyorum. Yolunu beğendiğimiz bir devlet adamının ölümüne üzülebiliriz, onun ölümüyle bir ülkenin, bütün acunun yönetiminde bir değişiklik olabilir de onun için. "Briard ölmeseydi, ikinci genel savaş olmazdı." yahut "Roosevelt sağ kalsaydı, büğünkü anlaşmazlıklar bu denli ilerlemezdi." denebilir. (Ben demiyorum, diyenler oluyor, anlıyorum onların üzülmelerini.) Büyük bir iş adamının ölümü de üzebilir kişiyi.

Ama yapacağını yapmış, "ununu eleyip eleğini asmış" bir sanat erinin ölümüne niçin dövünmeli? Çoluğu çocuğu, eşi dostu yanar, ağlar, o başka. Ama kendisini tanımayanlara ne oluyor? Hele Paul Claudel gibi iyice yaşlanmış bir şairin ölümüne üzülmek!... (Seksen yedi yaşındaymış.)

Şair ölmez, sanat eri ölmez. Büyükse, değerliyse ölmez. Eseri unutulmadıkça kendisi de yaşıyor demektir. Dante, Shakespeare, Molière, Stendhal ölmüş müdür? Dün, Paul Claudel'in kitaplarını okuyabilirdik, büğün de okuyabiliriz. Demek ki bir şey değişmemiştir. Bir romanı vardır Jules Romains'in *Mort de quelqu'un* (Bir Kimsenin Ölümü), bir kimse adının son anıldığı gün ölür demeğe getirir. Paul Claudel de şiirleri, oyunları okundukça yaşayacaktır. Uzun yüzyıllar okunmasını dilerim.

Bir sanat erinin arkasından niçin böyle saçma sapan ağıtlar [yakılır! Ki]şiyi gerçekten övmesini, kendi işine, eserine göre övmesini bilmiyoruz da onun için. Yakınlarımızdan biri ölünce ağlarız, yanarız, hiç tanımadığımız bir büyük adam ölünce ona da yakınımızmış gibi ağlayıp yanmayı gerekli sanıyoruz. Duygu alanıyle düşünce alanını ayıramıyoruz biribirinden.

Cuma, 4 Mart

ÇIKAR KAVGASI.— Dün sövüşenlerin büğün biribirilerine gülümsediklerini görmüyor muyum, ürperiveriyorum. Ne de çabuk canciğer olmuşlar! Sanırsınız ki hep böyle imişler, yıllardan beri böyle... Kimseden gizlemiyorlar da. Biribirilerine savurdukları o ağır ağır sözleri unutup sarmaş dolaş olduklarını herkese duyuracaklar, "Allahını seven maşallah desin!" der gibi. Maşallah diyen, alkışlayan da yok değil hani, az değil.

Demek yalanmış dünkü öfkeler, dünkü beğenmemeler. Öyleyse büğünkü gülümsemeler, sevişmeler de yalandır. Onlar da doğrudur diyor mu sanki? Herkes biliyor, bütün toplum biliyor dünkü öfkenin de, büğünkü sevginin de yapmacık olduğunu, gerçek bir duyguya, gerçek bir düşünceye dayanmadığını, gerçek düşünceleri, gerçek tutkuları olmayanlar işte böyle yapmacıkla yetinirler.

Yok mu gerçek bir tutkuları? Olmaz olur mu? var, hem de tutkuların en yamanı, en yavuzu, öteki tutkuların hepsini susturan, hepsini söndüren tutku, çıkar tutkusu... Ama bu toplum "Kazancını sağlamasını bilen, Tanrı'nın gözdesidir." demiş bir yol, kendi de hoş görür, alkışlar onu.

Geçen hafta yalanımı söyledim. Ondan utandığım için midir nedir? bu hafta gösterdiğim günlerde yazdım güncemi.

Pazar, 6 Mart

ŞİİRLER.— Erkenden uyandım bu sabah. Dört. Gene uyumak istedim, uykum var, hem de üşüyorum. Ne yaptımsa olmadı, uyuyamadım bir türlü. Bir sıkıntım, rahatsız edecek bir düşüncem de yok. Uykum kaçmış, her nedense, benim bilmediğim bir sebeple kaçmış...

Dün *Yenilik* gelmişti, Mart sayısı. Kalkıp onu aldım. Önce

şiirleri okudum. Çoğu iyi değil. Bir kolaylık var bizim genç şairlerimizde. Akıllarına geleni yazıveriyorlar. Bir ses, bir biçim aramıyorlar. Biri "Herkes perdelerini çeker geceleri, / Benim perdelerim, / Benim pencerelerim yok ki" diyor, bu kadar işte, adını da nedense "İskele" koymuş. Bunları beğenmediniz mi, adınız yeniyi anlamaza, gençleri tutmaza çıkıyor. Oysaki çekilmez bir eskilik, bir yıpranmışlık var bu sözlerde.

Ama bir şiir, Bay Lütfi Özkök'ün "Adak" adlı şiiri hoşuma gitti. Bilmem şimdiye kadar başka bir şiirini okudum mu Bay Lütfi Özkök'ün? Bu şiirinde bir ses var, güzel buluşlar var: "Yolum açık olsa muhacir kuşlar gibi / Gidebilsem fethine bilinmeyenin" diye başlıyor, okuyanı da hemen bir şiir havasına sürüklüyor. Dilerim unutmayayım bu şairin adını. İyi şeyler yazacağa benziyor.

Bay Sabahattin Batur'un "Üçayak Şiirler" adlı şiirinde çok ustalık var. Tatlı tatlı okunuyor. Gülümsüyor kişi, konuda bir tuhaflık olduğu için değil, deyişte bir keyif var da onun için gülümsüyor. Ama doğrusunu söyleyeyim bir daha okumak, ezberlemek dileğini duymadım o şiiri okuduktan sonra. Bay Ömer Nida'nın da "Fatma'nın" adlı bir şiiri var derginin bu sayısında. O da hoş, ustaca yazılmış bir şiir.

Başka bir şair, Bay Maksut Doğan, "Söz" adlı şiirine şöyle başlıyor. "Söz ettim bu derdi savarsam / Sabahları erkenden kalkacağım"... O dertten kurtulursa en güzel şiirleri yazacakmış. İyi! dilerim kurtulmasını...

Ama, benden öğüt kendisine: O derdi savabilirse başından, Türkçeyi öğrenmeğe de özensin, "söz etmek", "söz vermek" demek değildir, büsbütün başkadır anlamı. Kullandığı tilciklerin, deyimlerin anlamını düşünmez de gelişigüzel diziverirse onları, benim gibiler "söz eder" sonra.

Salı, 8 Mart

TARANCI.— Cahit Sıtkı Tarancı'yı, inmeye uğramasının ilk günlerinde görmüştüm. Kişi, sevdiklerinin hastalığının geçici olduğuna inanmak ister. Konuştuğum hekimler de büsbütün kırmadılar umudumu. Sonra daha ağırlaştığını duyduk, daha sonra yeniden umutlar uyandı. Bir gün de Diyarbakır'a, babası-

nın yanına götürüldüğünü söylediler. Aylardır orada. Onu andık mı, yüreğimiz parçalanıyor. Bir iki yazarın Diyarbakır'da onun evine uğradıklarını gazetelerde, dergilerde okuduk. Umudumuzu artıracak, muştuya benzer bir söz aradık o yazılarda. Bizi büsbütün üzecek bir şey göremediğimiz için de sevindik.

Birkaç yıl oluyor, *Varlık* dergisi "Yeni şairlerimizin en iyisi hangisidir?" diye soruşturma açmıştı. Çoğunluk Cahit Sıtkı Tarancı'yı gösterdi. Yaşayan şairlerimizin en iyisi, en büyüğü müdür o? Bilmiyorum. Daha doğrusu, en büyük, en iyi şairi aramak boş bir uğraşmadır bence. Ne denli seversek sevelim, yaşayan bir şairin, bir sanat erinin yarına kalıp kalamayacağını bile kesince söyleyemeyiz. Ama sorun büğün yazın acunumuzda çalışanlara, yaşlısına sorun, gencine sorun, hepsi de Cahit Sıtkı Tarancı'yı beğendiklerini, sevdiklerini söylerler. Öyle sanıyorum, onu küçümseyecek, kötüleyecek kimse çıkmaz. Bir birleşme vardır onun değerli bir şair olduğunda.

Kaynak dergisinin son sayısının başında bir yazı var: Cahit Sıtkı Tarancı'nın sağıtılma (tedavi) için Avrupa'ya, Amerika'ya gönderilmesini Ulusal Eğitim Bakanı'ndan diliyor. Bu iş o bakana mı düşer, bilmiyorum. Ama hükümet bunu yapmalıdır. C. S. Tarancı'nın iyileşebilmesinden umut yoksa bile yapmalıdır. Onun gibi tanınmış, sevilen bir şairin kurtarılması için bütün yollara baş vurmak toplumun ödevlerindendir [de] onun için. Yapılmadık bir şey kalmamalıdır. İçimizde bir yürek karası (vicdan azabı) olur sonra.

Ne var ki pek sanmıyorum bunun yapılacağını. C. S. Tarancı beylik şairlerden değildir de onun için. Birtakım yazarlar, sanat erleri vardır, iyileri de bulunur içlerinde, beylikçe tanınmışlardır, kendilerini bakanlara, saylavlara, ülke yöneticilerine bildirir onlar. C. S. Tarancı işte onlardan değildir. Bir bakanın onunla "üstat!" diye konuşacağını sanmıyorum. Hani birtakım yazarlar vardır, yalan yanlış, yarım yamalak, ama yaygın düşünceleri ağırbaşlılığın bütün soğukluğu ile söyler dururlar, onlardan esirgenmez bu "üstat" sözü. C. S. Tarancı öylelerinden olmamıştır. Öyle sanıyorum, olmak da istemezdi... Ama kişi o türlü yazarlar arasına karışmazsa, onlar arasına karışmaktan

kaçınırsa, beylik de önemli saymaz onu, sağıtılmasına çalışılsın diye Avrupa'ya, Amerika'ya göndermez. Usuna gelmez, onun için.

Cumartesi, 12 Mart

DİYELİM.— *Diyelim* adıyle benim küçük bir kitabım çıkmıştı bu yıl. O adda bir de dergi yayımlanmağa başladı...

"Diyelim" sözü benim tekelim altında değildir, isteyen onu kitabının adı diye de, dergi adı diye de kullanabilir, ben de sesimi çıkaramam.

Ama düşünmelidir bir kişi, bu ad hoşuma gidiyor ya, daha bu yıl başka biri kullandı onu kitap adı olarak, ben bir şey arayayım, demeli. Ad kıtlığı yok ya!

Bilir misiniz niçin sakınmamışlardır dergiye o adı koymaktan? O kadarcık olsun düşünmediklerinden değil, bana bir değer vermediklerini göstermek için. "Ataç da kim oluyor? Kim bilir? Kim okur onun kitabını? Belki bulunur ya, birtakım aşağı, bayağı kişiler. Bizler, biz yüksek, ince kişiler ne adını anarız onun, ne de yazdıklarını okuruz. Kitabını da görmedik, görmeyeceğiz." diyecekler, bana dudak büktüklerini iyice belli edecekler. Öğrendiğime göre başlarında ululer ulusu düşünürümüz Bay Sabahattin Eyuboğlu varmış, bu adı kendilerine o öğütlemiş derlerse şaşmam. Biri "Bu adı Ataç bir kitabına koymuş, daha da yeni, biz başkasını arasak. "demişse, Bay S. Eyuboğlu şöyle bir yukarıdan bakmış. "O adda bir yazar tanımıyorum, işitmişliğim yok. Öyle püften sebeplerle duramayız biz." demiştir.

İyi, bilmesinler beni, tanımasınlar. Benim de yüksek çevrelerde bilinmeme, tanınmama yetecek bir değerim olduğunu ileri sürdüğüm yok ki! Boyumu bilirim ben... Ama baktım, dergilerinden bana da göndermişler. Beni bilmezler, tanımazlar da niçin gönderirler dergilerini? Daha yeni bir kitabıma koyduğum adı dergilerine koymaktan çekinmeyecek kadar beni adamdan saymadıklarını bildirmek, beni sinirlendirmek için mi?

Yalnız şunu söyleyeyim kendilerine: Dergilerini görenler arasında, "Bunlar demek pek beğeniyor Ataç'ı ki onun kitabının adını dergilerine koymuşlar!" diyenler de olur. Yanılır öyle diyenler, onları yanıltmak o dergiyi çıkaranlara yakışır mı?

Bir daha yollamamalarını söyleyerek geri gönderdim dergilerini. Saklayacağım da gördükçe yüzüme tükürülmüş gibi mi olacağım?

Pazar, 13 Mart

ÇEVİRİ.— Büğün bir kitap arıyordum, onu bulamadım. Monsieur Philippe Soupault'nun *Eugène Labiche*'i geçti elime. Fıransızcası yoktur bende, Türkçesi. Ulusal Eğitim Bakanlığı Yayınları arasında çıkmış, Bayan Safiye Sarp çevirmiş dilimize.

Geçen yıl da birazını okumuştum bu kitabın, Bayan Safiye Sarp'ın dili hoşuma gitmişti. Çevirisinde anlaşılmayan yerler olmuyor değil, çeviri kokusu, okuru sinirlendiren o koku var. (Biliyorum, çok kimseleri sinirlendirmiyor o koku, nice kimseler var, bayılıyorlar ona, dilimize bir güzellik, bir yükseklik verdiğini sanıyorlar. Ama okuru sinirlendirmesi gerektir o kokunun, bizde de okurlar çoğunluğu dil duygusuna, oldukça incelmiş bir beğeniye, biçim kaygısına erdiği gün sevilmeyecek, aranılmayacak o koku, sinirlenilecek ondan.) Birçok tümcelerde bayan Safiye Sarp'ın iyi, doğal (tabiî) bir deyiş aradığı belli. Örneğin "Labiche'in kişileri en azından insanı *gocunduran kişiler.*" diyebiliyor. Çok iyi bu *gocunduran* sözü! Bayan Sarp Fıransızca hangi tilciğin karşılığı diye kullandı ki? Düşündüm, bulamadığım için sevindim. Pek severim bir çeviride böyle tilcikler, başka dillerde karşılığı olmadığı sanılan Türkçe tilcikler bulunmasını.

Ama Bayan Safiye Sarp, hep yapamıyor bunu, çekiniyor, Fıransızca yazıya bağlanmak istiyor. İşte bir örnek: "Okumaya başlar başlamaz (Eugène), sonradan Condorcet, daha sonra Bonaparte, en sonunda yine Condorcet lisesi olan Bourbon kolejine gönderildi." Kolay kolay anlaşılır mı bu tümce? araştırmalı bunu. Yazar şöyle demiştir: "Gönderildi Bourbon kolejine ki sonradan oldu Condorcet lisesi, bir aralık Bonaparte lisesi denildikten sonra yeniden oldu Condorcet lisesi." Bayan Sarp da böyle desin demiyorum, böyle Türkçe olmaz, ama Fıransızca tümcenin yolunu izlesin: "Bourbon kolejine gönderildi, bu okulun adı sonradan Condorcet lisesi olmuştur. Bir aralık Bonaparte lisesi de denmişse de şimdi gene Condorcet lisesidir." Tümceyi böyle kırmakla ayrılmış olmaz ondan, tersine, daha bağlı

kalmış olur, düşüncenin yürüyüşüne bağlı kalmış olur: "Okumaya başlar başlamaz." sözünden de doğrusu bir şey anlamadım. Sakın "okumayı söker sökmez" demek olmasın, "A peine commençat-il à lire..." gibi bir şey...

Geçen yıl çabucak kapatmıştım o kitabı. Bu kez sonuna dek okumak istiyorum.

Çarşamba, 16 Mart

TEKNİK.— Söylemesem de anlaşılır, en sinirime dokunan sözlerdendir bu, "teknik" sözü. Herkesin ağzında, ne demek olduğunu bilen de kullanıyor, bilmeyen de. Bilmeyenler, daha çok kullanıyor. Hep öyledir: Çok kimseler, anlamlarını iyice, açıkça seçemedikleri sözleri ikide bir ortaya sürerler. Onlarda bütün kapıları açacak bir güç bulunduğunu mu sanırlar nedir?...

Her yere de giriyor: Roman tekniği, şiir tekniği, konuşma tekniği... Bunları söylüyorlar, yazıyorlar ya, neymiş şiir tekniği, roman tekniği, onu anlatmıyorlar. Oysaki tekniğin anlatılabilmesi gerektir, öğretilebilmesi gerektir, "teknik" bir şeyi yapmak için tutulacak, uyulacak yolların kuralların hepsi, bütünü demektir de onun için. Bu yollar da, birkaç kişi arasında kalması istenilen bir giz, bir "sır" değilse isteyene gösterilebilir, o isteyen de onlara uyarak yapar yapacağını, başarır. Ben şiir yazmak, roman yazmak istiyorum, şiirin tekniği, romanın tekniği diye tepinenler, hadi! öğretsinler bana o teknikleri...

Koşuğun (nazmın) tekniği olabilir: Aruzun da, sayı ölçüsünün de, ama şiirin tekniği olmaz. Eskiden aruzun, sayı ölçüsünün tekniğini, kurallar bütününü öğretenler, o kurallara göre yazanları alkışlar, onlar için "iyi, kusursuz yazıyor" der, yazdıklarını örnek olarak gösterirlerdi. Şimdikiler kuralları yıktılar, kaldırdılar, yerine yenisini koymadılar, gene de "Teknik!... Teknik!..." diyorlar. Eskiler bilirlerdi ne dediklerini, şimdikiler bilmiyorlar.

Bitirmek üzereyim Philippe Soupault'nun *Eugène Labiche*'ini. Küçük bir kitap, ama okuyacağım başka kitaplar, dergiler vardı, onun için ona bağlanamadım. Monsieur Philippe Soupault iyi bir şairdir, yedi sekiz yıl oluyor, Ankara'ya uğramıştı

da bir tanıdığın evinde görüşmüştük, konuşması da tatlıydı. Durumsamadan söyleyebilirim, burada gördüğüm Fıransız yazarları arasında en ilginci o oldu, öyle Monsieur Duhamel gibi beylik lakırdıları düzmece bir babacanlıkla sıralayan kişilerden değil: Bu eleştirme kitabı da iyi.

Ama, üzülerek söyleyeyim, Bayan Safiye Sarp'ın çevirisi, başta umduğum kadar iyi çıkmadı. Birçok yerleri, belli, Bayan Safiye Sarp iyice anlamamış. Düşünmemiş de üzerinde, ivediyle çeviri çevirivermiş... Yazık ki hepimiz yapıyoruz bunu.

Perşembe, 17 Mart

LIMELIGHT.— Dün akşam Chaplin'in *Limelight*'ını (Sahne Işıkları) gördüm. Sevmem duyguculuğu, sinirlenirim. Onun için bu esere de karşı komak, omuz silkmek istedim. Olmadı, gerçek bir gücü var, sarıveriyor kişiyi. Büyük bir sanat erinin, büyük bir adamın karşısında olduğunuzu içinizden duyuyorsunuz. Beğenip beğenmediğinizi düşünemiyorsunuz. Gülmek, alkışlamak da gelmiyor elinizden. Alkışlamak, "Ben seni beğendim." demek değil midir? beğenmek de kendinizde, karşısınızdaki kişiyi yargılamağa hak görmek değil midir? Chaplin'in karşısında bu hakkı göremiyoruz kendimizde. Tansıklık (hayranlık) kaplıyor içimizi, bu mucizenin sevincine bırakıyoruz kendimizi.

Ölüm var bu güldürüde, yalnız sonunda Calvero'nun ölümü değil, ölüm konusu ta baştan giriyor. Acıma, ölüm konusunun tamamlayıcısıdır, daha başta var o, biz Calvero'ya acıyoruz, Calvero da kendini öldürmek isteyen yoksul, hasta kıza acıyor. Sonuna kadar böyle gidiyor bu, acımaktan ölümü düşünüp, görüp titremekten kurtulamıyoruz.

Ölüm, bir de yaşlılık konusu. *Limelight*'a bakarken, daha doğrusu onu sonra düşünürken, hep Ahmet Haşim'in mısralarını andım: "Bir gamlı hazanın seherinde / Israra ne hacet gene, bülbül?" O mısraları, bir de "Ateş gibi bir nehr akıyordu / Ruhumla o ruhun arasından" mısralarını. İhtiyarlamış Calvero ile o genç kız arasından, ihtiyarlamış Calvero ile sanat başarısı arasından, ihtiyarlamış Calvero ile yaşam (hayat) arasından aktığı günden güne beliren ateş gibi ırmak...

Bir eksiği var bence bu eserin: Bir hayvan, kedi, köpek, her neyse, bir hayvan olmalıydı içinde, bizi insanoğlundan başka bu yeryüzüne bağlayan, dirim serüvenini sezdiren bir hayvan...

Öyle sanıyorum, bir daha görmeğe vaktim olmayacak *Limelight*'ı. Oysaki birkaç kez, birçok kez görmek isterdim bunu.

Çarşamba, 23 Mart

NEDİM.— Dün Nedim'in rubaîsini hatırladım, öyle, durup dururken, önümdeki kâğıda bir "dans", sonra "raks" yazmıştım, "rakkas" da, bütün rubaî de kendiliğinden geliverdi: "Rakkas! bu halet senin oynunda mıdır? / Âşıklarının günahı boynunda mıdır? / Doymam şeb-i vaslına şeb-i rûze gibi, / Ey sîm-beden! sabah koynunda mıdır?"

Bilirim pek beğenirler, pek överler bu rubaîyi. Benim de beğenip övdüğüm oldu. Çevrenin, usta diye tanıdığımız kimselerin etkisinde kalmamak kimin elinde? Bay Yahya Kemal Beyatlı ile birlikte nice kimselerden bu şiirin güzel sayılması gerektiğini öğrenmiştim, ben de güzel buldum onu, güzel olduğuna yıllarca kandırdım kendimi. Şimdi şaşıyorum. Yeni değil, çoktandır şaşıyorum.

Rubaîde bir birlik olması, dört mısraın da biribirini tutması gerektir. Nedim'in rubaîsinde ise ikinci mısra neye yarıyor? ne anlamı var onun? "Âşıklarının günahı boynunda mıdır?" Yani o günahlar yüzünden rakkasın oyunu ağırlaşmış, kötüleşmiş mi? Nedim böyle bir şey demek istemiyor elbette, aşağılamağa kalkmıyor karşısındakini, ona sevgisini, *arzu*'sunu söylüyor. Öyleyse neye koymuş o ikinci mısraı? Salt uyak (kafiye) olsun diye. "Oynunda" ile "koynunda"ya "boynunda"dan başka bir uyak bulamamış, gelişigüzel bir mısra ile, bütüne aykırı bir mısra ile sıkıştırmış onu araya... Durmuyorlar bunun üzerinde, Nedim'indir diye seviyorlar o şiiri.

Doğrusu, o şiirin bütünü de bayağı geliyor bana. Gerçek bir duygudan, gerçek bir arzu'dan doğmuşa benzemiyor. Bir akşam köçek oynatmışlar, Nedim'den de o köçeğe tatlı bir söz söylemesi istenilmiş, o da bunu uyduruvermiş. Belki de ikinci mısra ile, o köçeğin oyununu beğenmediğini belirtmeyi dile-

miş, ama şöyle kapalı söyleyecek, herkes anlamayacak, onun da tatlı bir söz olduğunu sanacaklar. Bir "yutturmaca".

Nedim büyük bir şair değil midir? Değildir diyemiyorum. Birkaç beytini çok severim. Ustadır, onu da bilirim. Ne yapayım ki yalnız bu rubaîsinde değil, daha birçok şiirlerinde bir bayağılık var gibi geliyor bana. Fuzuli'de, Baki'de, Nefi'de, Naili'de, Galip'te sezdiğim inceliği, üstünlüğü bulamıyorum onda. Birçok yerde, şiiri alaya aldığı belli. Küçültüverir şiiri, aşağılaştırır. Baki, Nefi padişahı, yahut büyükleri överken küçülmezler, onları övmek toplumda şairin görevlerinden biridir, ağırbaşlılıkla, şiirin de, o görevin de büyüklüğünü bilerek, düşünerek yaparlar işlerini. Nedim ise padişahı da, büyükleri de eğlendirmek ister. Baki'de, Nefi'de dalkavukluk duyulmaz, Nedim'de de yoktur diyemeyiz.

Cuma, 25 Mart

BAŞÖRTÜSÜ.— Geçen gün gazetede okuduk: Resmî dairelerden birinde çalışan kadınlara bundan sonra işleri başına başları örtülü gelmeleri tembih edilmiş... Hemen inanmak istemedim bu habere, "Yanlıştır." dedim, "Bu kadarına gidemezler." dedim içimden. Biliyorum, gidiyorlar, daha da ileri gidiyorlar. Büyük Millet Meclisi'nde feraizin, mecellenin savunulacağı kimin aklından geçerdi? Onu bile göze aldılar...

Dört gündür yalanlanmadığına bakılırsa, doğruymuş o haber, "Bizde çalışan kadın memurlar başlarını örtsünler, komşulara, öteki kadınlara da örnek olurlar, yavaş yavaş bütün ülke kadınlarının örtünmesini sağlarız, eski tesettüre gene kavuşuruz..." diye düşünüyorlar. Ben "yavaş yavaş" diye yazdım ya, onlar bunun çabuk çabuk olmasını diliyor. Kadını gene eskisi gibi sımsıkı kapayacaklar, sonra da gene yarım kişi saymağa başlayacaklar, yarım tanık, mirasta da yarım hak. Sonra ne olacak? Sonra "Kadın çalışamaz." diyecekler, "Kadın sokağa çıkmasın." diyecekler. Pencerelere kafes konmasını isteyecekler. Monsieur Philippe Soupault, bir yazısında, "Cidde'de bütün gün dolaştım, sokaklarda dört yüz keçi gördüm, bir tek kadın görmedim." diyor. Türk şehirlerini, bütün Türkeli'ni bir benzetebilseler Cidde'ye... Cidde, sokaklarında keçiler dolaşan, ka-

dın yüzü görülmeyen Cidde, cennet onların gözünde, yeryüzünde kurulmuş cennet.

Bizde de öyleydi eskiden. Öyle çok eskiden değil, bizim gençliğimizde, devrimden önce öyleydi. O günleri, annelerimizin, bacılarımızın yüzlerine kalın kalın peçeler örtmeden, tramvayda perde arkasına saklanmadan sokağa çıkamadıkları günleri özlemle ananlar var. Onlardan değilim ben. Ben o günleri yüzüm kızararak düşünüyorum. Evet, kadını yarım kişi saydığımız, yüzünü göstermek özgürlüğünü bile tanımadığımız günleri düşündükçe utanıyorum. Utanılacak bir durumdur o. Anamızı, bacımızı, karımızı, kızımızı bizim gibi birer kişi diye görmemek, onların biz erkeklerden aşağı olduğuna inanmak, insanlığın yarısına aşağı diye bakmak utandırmaz mı insanı?

Bir devrim oldu bu ülkede, o devrimin gereği kadın da açtı yüzünü, başörtüsünü attı. Bu töre artık yerleşti. Herhangi bir dairede çalışan kadınlara "Siz bundan sonra başörtüsüyle geleceksiniz işinize." demek o töreye, devrimin getirdiği töreye, dolayısıyle de devrime karşı gelmek değil midir? İstemiyorlar devrimi, devrim olmamış gibi yaşamak, devrim olmamış gibi düşünmek istiyorlar.

Onların böyle devrim olmamış gibi yaşayıp düşünmelerine daha ne kadar ses çıkarılmayacak? Atatürk'ün heykelini kırmak bir suçtur, Atatürk'ün açtığı devrimle kurulmuş bir töreyi kaldırmak istemek de Atatürk'ün heykelini kırmakla bir değil midir?

Cumartesi, 26 Mart

İMBATLA GELEN.— Necati Cumalı'nın yeni kitabı elime geleli iki gün oluyor. Başka işlerim olduğu için hemen açıp okuyamadım. Büğün açabildim. Necati Cumalı'nın şiirinde bir ilerleme var, günden güne sadeleşiyor, büyük sözlerden, sesini yükseltmekten kaçınıyor. Günden güne de sakinleşiyor, içine güven geliyor, iyi şair, büyük şair olmak için çözülmez davalara girişmek gerekmediğini anlıyor.

Bakın şu "Davet" adlı şiire, yarının seçme şiirlerinde göreceksiniz onu:

Evinizin önünde deniz
Eski günlerin denizi
–Sen gideli kapınızdan geçmedim–
Mavi, masmavi...

Evinizin önünde sokak
Sabahları binaların gölgelediği
–Sen gideli adım atmış değilim–
Sakın, eskisi gibi.

Evinizin önüne her gün
Tanıdık, kayıp bir yüz
–Sen gideli ne kadar da değiştim–
Çağırır durur beni.

Ama ben bundan da çok "Güler Bana Geliyor" gibi şiirleri seviyorum.

*İmbatla Gelen**... Adı da güzel kitabın.

Necati Cumalı günümüzün en iyi şairlerinden biri, bunu artık çok kişiler anladı. Ben de buna seviniyorum.

Tarihsiz

NEM EKSİK.— Övüyor beni. Bir değerim olduğuna gerçekten inandığı için değil, kandıracak, kendi düşüncelerine çekmek için beni zayıf yanımdan yakalayacak... Çok kızarım böyle yapanlara, iğrenirim onlardan. Ben bilmiyor muyum sanki eksiklerimi? Ben anlamıyor muyum sanki onun beni beğenmediğini, beğenemeyeceğini? Doğrusunu söyleyeyim, onun beni beğenmemesi daha da işime geliyor. Bilirim ki hiç bir şeyi, hiç bir kimseyi gerçekten beğenmez, beğenemez. Kendi kendine düşünmez de onun için. Başkalarından öğrenir birtakım düşünceleri, bunun için de yalnız o düşüncelerin doğru olduğuna, bir değeri olabileceğine inanır. O düşüncelere uymayan bir söz, yargı duyunca hemen "Saçma!... Yersiz!... der, böylece de onları çürüttüğünü sanır.

* Yeditepe Yayınları, 100 kuruş.

Gerçekten düşünen, kendi kendine düşünen kimse belki hiç bir düşünceyi, hiç bir savı (iddiayı) birden atamaz. Durur onun üzerinde, inceler. Sonunda taplar (kabul eder) demiyorum, gene de beğenmeyebilir, doğru bulmayabilir, ancak onun da bir dayanağı, bir kökü olduğunu kavrar. "Saçma... Boş..." diye atmak, önümüze çıkarılan düşünceyi, savı inceleyemediğimizi, bu güçten yoksun olduğumuzu gösterir.

Bütün eksiklerimi, bütün eksiklerimizi biliyor muyum, seziyor muyum? onu kestiremem. Ancak başlıcasını biliyorum. Biz, Batılılar gibi düzenli bir eğitimden geçmiyoruz, darmadağınık, gelişigüzel öğreniyoruz. Ne geçerse elimize, yalnız onu okuyabiliyoruz, geçmişi de, büğünü de şöyle bir bütün olarak öğrenemiyoruz. İster istemez, kendimize bir, ya [da] birkaç önüt (üstat, mürşit) seçiyoruz, acunu onların öğretileri arkasından, onların gözü ile görüyoruz. Bunun için de hemen hepimiz, tek-telli oluyoruz. Doğu çalgısı gibi. Birkaç sesi toplayamıyoruz içinde, onları birleştirerek uyumlu bir acun kuramıyoruz içimizde.

Tarihsiz

IŞIK.— Artık saat beşte ışıyor ortalık, sonra da pırıl pırıl bir gün... Eskiden ne sevinirdim buna! Işığa, aydınlığa övgüler yazmak gelirdi içimden. Şimdi öyle değil. Monsieur Tristan Tzara'nın şiirlerini anladığımı söyleyemem, çok da okumadım, Ama bir şiirinin bir yeri kalmış aklımda, doğru mu anıyorum? onu da bilmiyorum. Kitaplarda da arayamam şimdi. Şöyle bir şeydi: "Nos soucis sont nos vêtements intérieurs / Que nous mettons chaque matin / et que la nuit défait avec des mains de rêve". (Tasalarımız bizim iç giysilerimizdir, her sabah giyeriz onları, gece de düşten ellerle soyar.) O mısraları, o yarım yamalak bildiğim mısraları anıyorum şimdi. Işık uyandırıyor beni, onun güzelliğine dalmak, hiç olmazsa kendi kendime kalıp okumak istiyorum. Ne gezer! Tasalarım, üzüntülerim de uyanıyor ışıkla, birer birer, hayır, birer birer değil, hepsi birden içimi kuşatıyor o giysiler. Konuşacak birkaç kimse arıyorum. Biliyorum onları sıktığımı. Ne yapayım? Kendi kendimle kalmaktan kaçmak istiyorum...

Geceler soymuyor bizi tasalarımızdan, düşten ellerle çıkarmıyor onları içimizden, gönlümüzden. Daha da büyütüyor, daha da yavuzlaştırıyor. Kendi kendimize kaldığımız saatlarda olduğu gibi uykularımızda, düşlerimizde de yalnızız, yapayalnızız, doğa (tabiat) ile karşı karşıyayız. Ne yamanmış, ne katı yürekli imiş doğa! Günden güne daha iyi anlıyorum bunu. Bizi doğadan, doğanın yavuzluğundan, aldırışsızlığından ancak kişiler kurtarıyor. Bir kişi yabancı olsun bize, yağı (düşman) olsun, gene doğadan daha yakın, doğadan daha iyi...

Cumartesi, 2 Nisan

MUT.— Dün gelen *Carrefour*'daki güncesinin bir yerinde Monsieur André Maurois, kendisine Monsieur Bertrand Russell'ın söylediği birsözü anıyor: "Bir bahçıvan hiç bir zaman mutsuzluk duymaza içinde, vaktı yoktur..."

Hep çalışmaya övgü. Çalışırsanız üzülmezsiniz, karamsarlığa kapılmazsınız, acılarınızı duymazsınız, unutursunuz dış acunun yağılığını (düşmanlığını). "Çalıştıkça düşünemezsiniz, göremezsiniz, bilemezsiniz içinizi." demekle bir değil midir bu? Sayrılara (hastalara) afyon yutturur gibi öğütlüyor kişiye çalışmayı. Afyon gibi bir uyuşturucu...

Kanmayalım çalışmayı böyle övenlere. Çalışmak, geçinmemizi sağlamak için, alıştığımız için, acılarımızı unutmak için çalışmak, övülecek bir şey değil, kişioğlunun ta yaradılışından uğradığı bir ilençtir. Bir türlü çalışmak vardır, yaratmak için çalışmak, içimizden geldiği için çalışmak, o bizi sevindirebilir, bizi muta kavuşturabilir o. Başkadır o çalışmak. Monsieur Bertrand Russell kendi çalışmasıyle bahçıvanın çalışmasının, yinimizi (vücudumuzu) yorup bizi sanki yıldıran, usumuzun işlemesine komayan çalışmayı bir tutuyor. Hiç de bir değildir ikisi... Güzel çalışma, yaratmak için çalışma unutturamıyor bize acılarımızı, tasalarımızı, mutsuzluğumuzu daha yavuzca duyuruyor bize.

Tarihsiz

DİL.— *Yeni Ufuklar*'ın Nisan sayısında Bay Atalay Yörükoğlu'nun dil üzerine bir yazısı var. Dil devriminden yanaymış

kendisi, Türkçeden yabancı tilciklerin arınmasını istermiş, gene de ılımlı olmayı öğütlüyor, aşırı gidersek yoksullaştırırmışız Türkçeyi, nice nenleri (şeyleri) söyleyemez bir duruma düşürürmüşüz. Birtakım da deyimlerimiz varmış, ancak Arapça, Farsça tilciklerle kullanılabilirmiş. Örneğin "lügat paralamak". *Lügat*'ı Arapça diye attık, paralamak da Türkçe mi, yoksa Farsça *pâre*'den mi, belli değil, onu da Farsça olabilir diye tutmadık, buyurun bakalım, artık "lügat paralamak" diyemeyeceğiz. Oldu mu ya? dilimiz yoksullaştı, enezleşti demek. Aşırılara bıraktınız mı, yazamaz, konuşamaz olacağız...

Kızılın bir türlüsüne "fes rengi" demişiz, gene de diyoruz, öyleyse kaldıralım şapkayı, fese dönelim, yoksa "fes rengi" sözü kullanılmaz, anlaşılmaz olacak, yazık değil mi? "Lügat paralamak" deyimini kullanabilmek için "lügat" tilciğini saklamakla "fes rengi" diyebilmek için fese dönmek bir değil midir? "Fes rengi" denilen boyağa (renge) bir gün başka bir ad bulunacak, kamu yaratır onu. "Lügat paralamak" için de başka bir deyim kor.

İlkeler üzerinde düşünmüyoruz, usumuz hep ayrıntılara (teferruata) saplanıyor, onun için böyle sözler söylüyoruz. Sorun şudur: Biz Türkler eskiden Doğu uygarlığına bağlıydık, bizim gibi o uygarlığa bağlı uluslardan, Araplarla Farslardan, doğallayın (tabiî olarak) birçok tilcikler almışız, bunlar dilimize yerleşmiş, yayılmış, birtakım deyimler üretmiş. Büğün ise Doğu uygarlığında değiliz. Arapçayı, Farsçayı çocuklarımıza [öğretmiyoruz]. Arapça, Farsça tilciklerin kaynaklarından uzaklaşmışız. Böyle olduğuna göre artık Arapçadan, Farsçadan yeni tilcikler alamayız. Yenilerini alamayınca yavaş yavaş eskilerini de anlamaz oluruz. Eskilerin içinde *sıla* gibi, *hasret* gibi, *gurbet* gibi bütün ülkeye yayılmış olanları vardır, onları da saklamayacak mıyız?

Saklamak ne demektir, önce onu bir düşünelim. Bir buyrultu ile kaldırabilir miyiz o tilcikleri dilden? Biz *"Sıla, hasret, gurbet* tilcikleri Türkçeden kaldırılmıştır, kimse kullanmasın onları!" diyeceğiz, köylüsü kentlisi de bizi dinleyecek, bir daha almayacak ağzına o tilcikleri... Bunu düşünmek bile gülünç olur. Kolay kolay çıkamaz dilimizden o tilcikler.

Öyle ise tutalım, bağrımıza basalım mı o tilcikleri? Hayır. O tilcikleri büğün öz anlamlarıyle kullanmıyoruz. "*Sıla* ne demektir?" diye sorun çevrenizdekilere, Arapça *vasıl* kökünden yer adı olduğunu, *kavşak* demek olduğunu söyleyecek ancak üç dört kişi bulabilirsiniz. O da yaşlılardan. Ötekiler size "Bir kişinin doğduğu yer" gibi, "Bir kişinin ocağının bulunduğu yer" gibi sözler söyler. *Hasret* tilciğini yerli yersiz kullanırız, *hasretlik* bile deriz. Demek bu tilcikler sıkı bir düşüncenin belirtilmesine yarayacak birer araç olmaktan çıkmıştır. Yazı dili ise düşüncemizin elimizden geldiğince açık olarak belirtilmesini, bunun için de anlamlarını iyice bildiğimiz tilcikler kullanılmasını ister. Bunun içindir ki birtakım tilcikleri, kamu biliyor, kullanıyor diyerek yazı diline alamayız. Kökleri, öz anlamları bilinmeyen tilciklerle bir kamu dili olabilir, bir yazı dili olamaz. Kamu dili geçicidir, boyuna değişir, yazı dili ise sürekli olmak, çabuk çabuk değişmemek ister. Bunun için, gündelik konuşmalarımızda kullansak dahi, *sıla, hasret, gurbet* tilciklerini yazılarımızdan uzaklaştırmamız gerektir. Türkçe karşılıklarını ararız onların. Türkçe köklerden, Türkçe eklerle yaparız. Dün Arapça bilenlerimiz *sıla*'yı, *hasret*'i, *gurbet*'i yaydıkları gibi biz de yeni Türkçe tilcikleri yayarız. Dedelerimizin yaptıklarını biz neden yapamayalım?

Neden anlamıyorlar bunu? neden ayrıntılara saplanıp da birtakım yabancı tilciklerden geçemeyeceğimizi söylüyorlar? Bu ülkenin okuryazarı, aydını daha çok duygularına bağlı, düşünceler üzerinde durmuyor, düşüncesini en iyi belirtecek tilcikleri aramıyor, kullandığı tilciklerin öz anlamını bilmek bir *gereksinme* (ihtiyaç) değil onun içinde. Eskiden vardı Türk okuryazarında, aydınında bu gereksinme, Arapçayı, Farsçayı onun için öğrenirdi, Arapça bir tilciği kullanırken bilirdi onun kökünü, ne türlü kurulduğunu. Şimdi yitirdi bu kaygıyı, aldırmıyor, gündelik konuşmalarındaki tilciklerle yetiniyor, onların düşünceyi de belirteceğini yarına ulaştırabileceğini sanıyor. Bunun için de artık köklerini, kurallarını bilmediği Arapça tilcikleri saklamağa kalkıyor, köklerini, kurallarını bilmediği Firenkçe tilcikleri alı alıveriyor.

Biz, birkaç kişi, okullarımıza Latince ile Yunancanın konul-

masını istiyoruz ya, Bay Atalay Yörükoğlu bize dudak büküyor. "Latinceyi, Yunancayı öğreneceğiz de dün dilimize Arapça, Farsça tilcikler doldurduğumuz gibi yarın da Latince, Yunanca tilcikleri mi dolduracağız?" diyor. Gene de kendisi benim gibi *budun-buyrum* demek istemiyor. Firenkçeden *demokrasi* tilciğini almaktan başka yol olmadığını söylüyor. Bu da dilimize Firenkçe tilcikleri doldurmak değil midir? Biz, olsa olsa, yabancı tilcikleri köklerini, kurallarını bilerek almamızı istiyoruz, Bay Atalay Yörükoğlu gibi bize dudak bükenler ise o yabancı tilcikleri, anlamlarını iyice kavramadan, gelişigüzel almamızı istiyorlar.

Bizler, okullarımıza Latince ile Yunanca girmesini dileyenler, dilimize yabancı tilcikler doldurmak için mi çalışıyoruz buna? Hayır. Bu ülkenin okuryazarlarında açık seçik dil kaygısını uyandırarak, düşüncenin ancak iyice bilinen tilciklerle belirtilebileceğini anlatmak için Latince ile Yunancanın gerekli olduğunu söylüyoruz. Hayır *lügat paralamak* için değil bizim uğraşmamız, *lügat paralamak*, kullandığı tilcikleri iyice bilmeyen kişinin işidir, biz *lügat paralamak*'tan kurtulalım diye istiyoruz Latince ile Yunancayı.

Çarşamba, 13 Nisan

SELÂM.— Büğün yolda gidiyordum, *Son Mavi* dergisini çıkaran delikanlıyı gördüm. *Son Mavi* dergisi, Bay Attilâ İlhan'ın benim için "jurnalcı" dediği dergi... Baktım o delikanlı, dergiyi çıkaran genç, bana selâm verdi. Önce bir şey demeyeyim dedim. Sonra duramadım, seslendim arkasından. Sordun niçin bana dergisinde "jurnalcı" dedirttiğini. Bay Attilâ İlhan yazısını göndermişmiş de o da koymuşmuş... Hiç bir sorumluluk duymuyor. Sinirliydim, yüksek sesle ileri geri söylendim. Sonra da bir daha bana selâm vermemesini söyleyerek yürüdüm.

Anlamıyorum böyle kişileri. Bir kişi için en ağır sözleri kullanmaktan çekinmiyorlar. En büyük töresizlikleri konduruyorlar. Gene de selâmı kesmiyorlar ondan. Benim "jurnalcılık" edecek kadar aşağı bir kişi olduğuma inanıyorsa, benden tiksinmesi, tiksindiği için de selâmını kesmesi gerekmez mi? İnanmıyorsa "jurnalcı" olduğuma, yönettiği dergide, baş sorumlusu

olduğu dergide bana öyle bir aşağılık kondurulmasına neden bırakıyor?

Bu ülke yazarlarının çoğu inanmadan, sözlerinin nereye varacağını düşünmeden konuşuyor, yazıyorlar da onun için. Yaşlılar da öyle gençler de. Yaşlılardan geçmiş artık, ama gençleri bu huydan kurtarmağa çalışmalıyız. Öğretmeliyiz onlara: Bir kişiye öyle çabuk çabuk töresizlik kondurmasınlar, bir kişinin töresiz olduğuna inanınca da bakmasınlar artık onun yüzüne, konuşmasınlar onunla, yolda da görünce selâm vermeden geçsinler.

Bunu söylediniz mi, bağnaz (müteassıp) diyorlar kişiye. Hoşgörürlük gerekmiş... Hoşgörürlük düşüncelere olur, töresizliğe değil. Yazılarını, sanat anlayışını beğenmediğim, doğru bulmadığım bir kimseye selâm verebilirim, öyleleri arasında pek sevdiğim arkadaşlarım da vardır. Oturup tartışırım onlarla, başka konulardan açar, başka konulardan tatlı tatlı konuşurum. O olur. Ama töresizliğini bildiğim bu kişiyle konuşabilir miyim?

Töresizliğe savaş açmalıdır. Töresizlikle savaşmanın en iyi yolu da, tanıdıklarımız arasında töresiz olduklarını bildiğimiz kimselerden tanışıklığı, selâmı kesmektir. Yalnız bırakmalı onları. Yalnızlığın acısıyle belki düzeltirler huylarını.

Tarihsiz

ŞİİR KİTAPLARI.— *Seçilmiş Hikâyeler* dergisi yayınları arasında yeni dört şiir kitabı çıkmıştı: Bay İlhan Berk'in *Köroğlu* destanı, Bay Ömer Faruk Toprak'ın *Dağda Ateş Yakanlar*'ı, Bay Attilâ İlhan'ın *Yağmur Kaçağı*, Bay Salâh Birsel'in *Hacivatın Karısı* adlı kitapları. Son ikisi daha elime geçmedi.

Büyük boyda kitaplar, içlerinde resim de var. Kişinin yüzüne gülüyor, okumak geliyor içinizden. *Köroğlu* destanını daha okuyamadım. Ama Bay Ömer Faruk Toprak'ın *Dağda Ateş Yakanlar*'ını karıştırdım. İyi buluşları var Bay Toprak'ın: "Benim Sarı Başağım" adlı şiirinde "Sen salkım salkım pencerelerimde mavilik" diyor, "Ilık Bir Nehir Akıyor" adlı şiirinde "Bir parçacık bulut mavi gök olsa / yaslansan bir asma dalı gibi aydınlığa" diyor. Okuyun Bay Ömer Faruk Toprak'ın kitabını, hiç şüphesiz daha çok güzel sözler, mısralar bulacaksınız...

Yalnız şunu söyleyeyim: O kitapta okuduğum şiirlerin hiç biri bana şöyle bir bütünlük duygusu vermedi. Hepsinde parça parça iyi, güzel yerler var, şair daha bütüne erememiş.

Bir şiirinde de şunu gördüm: "Sen avuçlarımdaki yarlardan akan kan"... Şair bunu yazdıktan sonra bir kez okumamış mı? *"... dan akan kan"*. Bilmem bunu uyumlu olarak söylemenin bir yolu var mı? Şiir musikidir demeyeceğim, şiir musiki olsaydı şiir yazmak bırakılır, çalgı çalınırdı. Ama bu kadar uyumsuz (ahenksiz), güç söylenir sözleri sıralamak da şaire yakışmaması gerek.

Bir de şunun üzerinde duracağım: "Pencereler açık denize karşı / Kalbimize aşina bir türkü tutturmuş"... Kitabı okurken o mısraların yanına şunu yazmışım: "Bu *aşina* tilciğinin bir şiir yükü olduğunu biliyorum. Şimdiki şairlerimizin *efkârlı, ılgıt ılgıt* gibi sözleri çok kullanmaları da hep o yüzden değil mi? Yani Orhan Veli'nin söylediği *şairane*... Şairin ilk ödevi bundan kurtulmaktır."

Bay Ömer Faruk Toprak'ın böyle *şairane*'den, şiir yükü olan tilciklerden kaçınıp yeni sözlere, dokunulmamış konulara şiir yükleyebilecek bir gücü olduğunu sanıyorum. Dilerim, boşa çıkmasın bu umudum.

Tarihsiz

DAMGA.— Bir söz dolaşıyor ortada, gazeteler de yazdı: Yolda kadınlara söz atanların yüzüne, çabuk çabuk silinmez, belki de hiç çıkmaz mürekkep sıkılacakmış. Yani alınlarına kötülük damgası vurulacak... Tüylerim ürperdi bunu duyunca.

Kendim için söylemiyorum. Ben yaşımı başımı almış bir kişiyim, bundan sonra kadınlara söz atacak değilim. İnanabilirsiniz dediğime, şimdiye kadar da atmadım, gençliğimde, çocukluğumda bile yapmadım o işi. Övünmek için söylemiyorum, yaradılışım beni kadınlara söz atmağa zorlamıyormuş da onun için atmamışım demek.

Yoldan geçenlere, kadınlara söz atmak, sarkıntılık etmek olsa olsa bir terbiyesizliktir, terbiyesizliğin de bu denli ağır bir kıyını (cezası) olamaz, olmamalıdır. Birtakım kimseler var, yasalara aykırı iş gördükleri için birkaç kez yargılanmışlar, onla-

rın da alnına damga vurulmuyor. Ben onlara damga vurulsun, demiyorum. Ama onlara damga vurulmayınca, suçları onlarınkinden çok küçük olan kişilere hiç vurulmaz. Yasalarımız da kimsenin alnına damga vurulmasını istemiyor, böyle bir boşuğ (izin) yok yasalarımızda. Birtakım ülkelerde kiminin kolunu, kiminin dilini keserlermiş. Böyle kıyınlar (cezalar) yabanlara, ilerlememiş toplumlara yakışır, büğünkü acunda bu yollara gidilemez.

Duydum bunu söylerken, okudum gazetede, inanmadım, inanmak istemiyorum. Yasalarımıza bu denli aykırı bir kıyın konamaz. Yalandır bu söylenti, yalan olmalıdır.

Tarihsiz

"HİSLERİM".— Bay Yurtay Göker yirmi yaşındaymış. Kendisi söylemese de adından belli genç adam olduğu: Arapçalı marapçalı bir ad değil onun adı. Yurtay, *yurt* ile *ay*, Türkçe tilciklerin tadı var onda.

Gelgelelim Bay Yurtay Göker'in beğenisi adına uymuyor, yırlarını (şiirlerini) topladığı betiğin (kitabın) adını *Hislerim* koymuş. Önsözden sonra şu küçük yır: "Dalgalar sana aşkımı bestelesin / Esen rüzgâr hasretimi / Hislerim seni..." Karıştırın şöyle küçük betiği, *ilâhlar, terennüm, esrar, ihtiras*, daha nice Arapça tilcikler çarpıyor gözünüze. Bay Yurtay Göker bana şu sözlerle sunutlamış (ithaf etmiş) o betiği: "Pek muhterem Nurullah Ataç'a hürmetlerimle." *Sayın* değil, *saygı* değil, *muhterem, hürmet*...

Bay Yurtay Göker Türkçeyi, öz Türkçeyi sevmeyebilir, ben karışamam ona. Ancak şunu sorabilirim kendisine: Öz Türkçeyi sevmiyorsa, Arapça tilciklere bu denli bağlıysa, "duygularım" demeyi kaba bulup da "hislerim" demekte direniyorsa, bana neden gönderiyor betiğini? Benim yazılarımı, dilimi, düşüncelerimi bilmiyordur, bilse de beğenmiyordur, böyle olunca neden beni düşünüyor da gönderiyor betiğini?

Yoksa benim alay için öz Türkçe yazdığımı, iş olsun diye Türkçeyi savunduğumu mu sanıyor?... Okuyacağım onun betiğini, bütün o *terennüm*'lere, *ebedî*'lere, daha bilmem nelere katlanacağım, *his*'lerinin inceliği, eşsizliği yüzünden bayılacağım onun yırlarına...

Ben yırın duygularla yazıldığına da inanmam. Ne anlarım ben *Hislerim* adlı betikten? Önsözde de "bazı kimseler onun (şiirin) bu hürriyetini yanlış anlayarak şiiri günlük söyleyişe yaklaştırmış, hatta ona çok defa bir fıkra, bir makale hususiyeti kazandırmışlardır." gibi iri lakırdılar. "Kazandırmak" tilciğinin ne yeri var burada? Bay Yurtay Göker beğenmiyor yeni ozanların yaptığını, yıra öyle bir özellik getirmiş olmalarını, öyle ise neden "kazandırmak" diyor? "Kazandırmak" tilciğinde bir övgü olduğunu düşünmüyor mu? Sezmiyor mu?... Önemi yok öyle nenlerin (şeylerin), gece ağlamaktan yastığını ıslatmış, bize bu büyük olayı bildirecek, ne diye düşünsün kullandığı tilciklerin anlamını? Oysaki yazarlıkta, ozanlıkta en önemli olan tilciklerin anlamını düşünmektir.

Benden bir öğüt Bay Yurtay Göker'e: Dilini düzeltmezse, bundan böyle çıkaracağı betikleri göndermesin bana.

Tarihsiz

CİNLER.— Gazetelerden okuduk: Demokrat Parti Meclis Grubu'nda bir tartışma, bir çekişme olmuş. Bay Aytemiz, *Medenî Kanun*'un gerekçesinden birtakım sözlerin kaldırılmasını istiyormuş. Geçmişin törel yasasına "geri" denmeyecek... Bay Aytemiz bu ereğine (gayesine) erebilseydi, yarın da belki *feraiz*'e dönmemizi isterdi. Tüze Bakanı Bay Çiçekdağ kendisine gereken yanıtı (cevabı) vermiş, bir gerilik dileğine karşı konulmuş olması bizi sevindirdi.

Ancak bizim diyeceklerimiz var. Demokrat Parti'nin devrim anlayışı ile benim devrim anlayışım bir değildir. Devrim anlayışımız bir olmasa da, Demokrat Parti devrimci olduğunu söylediğine, yetkili bir üyesi, bir bakanı *feraiz* düşünüşüne karşı yeni tüze anlayışını savunduğuna göre, devrimci olduğuna inanmak isteriz. Bay Aytemiz böleme (partiye) yazılırken, o bölemin saylavı olmağa adaylığını korken, o bölemin devrimci olduğunu biliyor idiyse, kendisi devrimin baş işlerinden birini, *Mecelle*'nin yerine *Medenî Kanun*'un konmasını beğenmediğine göre, neden yazıldı o böleme? Girdiği bölemin ilkelerini incelemedi mi? onlarda kendi inanlarına, kanılarına bir aykırılık görmedi mi? Bay Aytemiz'i tanımam, görmüşlüğüm olduğunu da

sanmıyorum, ancak biliyorum, herhangi bir kimse değilmiş, saylav olmadan önce Yargıtay üyelerindenmiş, yüksek yargıçlardanmış. Öyle bir kimse, ilkelerini incelemeden girmeli mi bir bölеme? Yıllarca yargıçlık etmiş, Yargıtay üyeliğine yükselmiş, *Medenî Kanun*'u beğenmiyor, inanlarına aykırı buluyor idiyse, neden yıllarca uyguladı o yasayı?... Bu, Bay Aytemiz için.

Gelelim Demokrat Parti'ye. Bay Aytemiz'i alırken, onu saylav adayı diye gösterirken, bilmiyor muydu onun düşüncelerini, kanılarını? Bölemin ilkelerine bağlı kalacağına, o ilkeleri savunacağına nasıl inandı? Bay Aytemiz saylav çıktığı yerde tanınmış, sevilen bir kimse olabilir, Demokrat Parti onun böyle tanınmış, sevilen bir kimse olmasından asılanmak (istifade etmek) için düşüncelerine, inanlarına aldırmadı mı? Unuttu mu kendi ilkelerini?

Dün Bay Ustaoğlu, büğün Bay Aytemiz. İkisine de gerçekten devrimci diyemeyiz. Saygıdeğer kimseler olabilirler, ancak devrimci olduklarını söyleyemeyiz. Ne benim devrim anlayışıma göre, ne de Demokrat Parti'nin devrim anlayışına göre. Öyle ise devrimci bir bölemde ne işi var onların? Bay Ustaoğlu'nu bölemden çıkardılar, yarın Bay Aytemiz'i de çıkarabilirler. Yalnız bu iş çıkarmakla bitmez, önceden düşünüp de almamalı. Önceden düşünüp de o kimseleri, bu toplumu eski törelere döndürebilecekleri umuduna kaptırmamalı.

Bay Ustaoğlu'nu, Bay Aytemiz'i düşündükçe "Büyücü Çırağı" masalını anıyorum. Bilirsiniz: Bir büyüğü çırağına, cinleri çağıracak sözleri öğretmiş, savacak sözleri öğret[me]miş. Çırak da çağırmış cinleri, toplamış başına, sonra bir türlü kurtulamamış onlardan. Bay Ustaoğlu'nu, Bay Aytemiz'i, onlar gibi kimseleri çağırmak kolaydır, kolay kolay savamazsınız. Onlar birtoplandı mı, devrim sarsılır.

Ben Cumhuriyet Halk Partisi'ndenim. Ancak şunu söyleyeyim ki bizim bölemde de öylesine cinler vardır. Gerçekten devrimciysek, alacağımız oy sayısından çok ilkelerimizi düşünüyorsak, o cinlerden kurtulmağa çalışmalıyız. Acemi büyücü yalnız kendi başına değil, bütün ülkenin başına iş açabilir.

Tarihsiz

EDEBİYAT.— Bir İstanbul gazetesinde okudum: "Ay Işığında Çalışkur" adlı hikâyenin yazarı Haldun Taner'le *Gazoz Ağacı* adlı hikâye kitabının sahibi şair Sabahattin Kudret Aksal..." Böyle yazıları görmüyor muyum, tepem atıyor. Biri yazarı, öteki sahibi. Sanıyorsunuz ki ikisi başka işler görmüş. Hayır efendim, ikisi de yazmışlar. Bay Haldun Taner "Ay Işığında Çalışkur"u yazmış, Bay Sabahattin Kudret Aksal da *Gazoz Ağacı*'nı yazmış. Sahibi ne demek oluyor? Kişinin: "Demek Bay Sabahattin Kudret Aksal *Gazoz Ağacı*'nı yazmamış, onun yazarı değilmiş, ancak satın almış onu, edinmiş, herhangi bir yolla onun ısı olmuş." diyeceği geliyor. Oysaki o tümceyi yazan kim bilir ne beğenmiştir! Beğenmez mi? Bir tilciği iki kez kullanmaktan çekinmiş, yukarıda yazar dediğini düşünüp aşağıda sahip demiş. Ya bir yazarı daha anmak gerekseydi ne yapacaktı? Onun da kolayı var, muharrir derdi, dördüncüsü müellif, beşincisi de mübdii olurdu. Altıncı için de sözlükleri karıştırır, başka bir tilcik bulurdu elbette. Güzel yazmak diye buna derler işte, dilimiz de böylece zenginleşiyor.

Dil böyle zenginleşmez, bu yolla olsa [olsa] kafalar karışır, kişi söylemek istediğine en uygun tilciği aramayı bırakıp yazısını eşanlamlı tilciklerle doldurmağa kalkar. Bizim eski edebiyat anlayışımızın en kötü yönü budur. Bir tilciği iki kez kullanmaktan kaçınmışız, giderek edebiyatın böylesine ustalıklar göstermek olduğunu sanmışız, düşünceden uzaklaşmışız. Gençlerimize bu köksüz güzel yazı kuralını unutturmamız gerektir. Bir kavram için bir tilcik olur, gerektikçe onu kullanırsınız. Bir kez köpek dediği için sonra it, daha sonra kelp, sek diyen kişi biliniz ki iyi bir yazar değildir, ne denli uğraşırsa uğraşsın iyi bir yazar olamaz. İyi yazar demek, düşüncesine en uygun, söylemek istediği kavrama en uygun tilciği arayan, bulan kimse demektir.

Bu yazar ile sahip yüzünden düşündüm, daha doğrusu eskiden de düşünürdüm, bir daha ansıladım (hatırladım): Fransızca *auteur* tilciğinin büğünkü Türkçede bir karşılığı yok, dünkü Türkçede de yoktu. *Auteur*'ü yerine göre yazar, ressam, ezgici (bestekâr) diye çeviriyoruz. Eskiden "müellif" denirdi, ama

bir yapının müellifi diyemezsiniz ki gülünç olur. Bir resmin müellifi demek bile pek hoş gelmiyor kulağımıza. *Auteur* karşılığı olarak "yapman" diyemez miyiz? bir romanın yapmanı, bir resmin yapmanı, bir evin yapmanı... Yazar, ressam, ezgici, mimar, hepsi de yapıyor, hepsi de yapıcı, hepsi de yapman. Bir yol denemeli bu yeni tilciği. Ben tutabileceğini sanıyorum. Eski dilimizde de, yeni dilimizde de başka bir adı yok, onun için gerekli... Ama birtakım kimseler var, -sal / -sel ekini beğenmedikleri gibi -man / -men ekini de beğenmiyorlar, beğenmemeyi bir incelik sayıyorlar. Siz bakmayın onlara, dil onlara aldırmadan ilerliyor.

Tarihsiz

VARLIK YAYINLARI.— Büyüktür yazınımıza, ekinimize, düşünce acunumuza Bay Yaşar Nabi Nayır'ın yararlığı. *Varlık* dergisi yeter adını saygıyla, hayranlıkla anmamıza. Büğünün birçok ozanlarını, hikâyecilerini o dergi tanıttı. "Tanıttı" demek de doğru değil, o yetiştirdi. *Varlık* dergisi olmasaydı, Bay Yaşar Nabi Nayır çabuk bezip, sıkıntılardan, karşılaştığı güçlüklerden yılıp, o dergiyi kapatıverseydi, şimdi çok sevdiğimiz, adlarını övünerek andığımız nice yazarlarımız, yazılarını verecek yer bulamadıkları için, susarlar, belki de söylemeğe başlamazlardı. Şimdi "*Varlık*'tan başka dergiler"de var, ama onların olmadığı günlerde de *Varlık* vardı. "Bu ülkede yıllarca yayımlanacak bir dergi olamaz!" denildiği günlerde de *Varlık* umutsuzluğa düşmeden çıkıyordu. Umut saçıyor, umut yaratıyordu. Büğünkü dergilerin çoğu, Bay Yaşar Nabi Nayır'ın böyle yılmadan çalışmasından hız aldı.

Varlık bir dergi olarak da kalmadı, çıkardığı kitaplar birkaç yüzü [buldu]. Küçük kitaplar, cep kitapları, evet ama büğünün birçok gençleri yalnız bizim yazarlarımızı değil, birçok dünya yazarlarını da o küçük kitaplardan öğrendiler. Bir lira verip dünün, büğünün Avrupalı, Amerikalı yazarlarını tanıdılar. Çeviriler hep iyi değildi, çevirmenlerimizin çoğu biçim kaygısı, deyiş kaygısı nedir bilmezler de onun için. Ama günden güne çeviri dili de düzeldi, güzelleşti. Şimdi *Çimen Türküsü* adlı bir kitabı okuyorum, bir Amerikan romanı, Mr. Truman Capote yazmış,

Bayan Filiz Karabey çevirmiş. (Tanımam Bayan Filiz Karabey'i ama adı Filiz olduğu için bir bayan sanıyorum.) Kitabın değeri üzerine bir şey söyleyemeyeceğim, Mr. Truman Capote'u bilmem. Ama Bayan Filiz Karabey'in ne güzel Türkçesi var. Akıyor. Hani çeviri kokusu derler, yok onda öyle şey, varsa da pek az, sinirlendirmiyor okuyanı. Ben birçok çevirileri, salt o çeviri kokusu yüzünden üçüncü, dördüncü sayfada kapatırım, bir daha da açmam. Kitabı bitireyim, okurlarıma anlatmağa çalışacağım, ondan aldığım tadı.

Varlık Yayınları'nın hep öyle küçücük kitaplar olmasına kızıyordum. Güzel yapıtların çoğu büyüktür, Varlık Yayınları onları tanıtamıyordu. Şimdi iki liralık kitaplar da çıkarmağa başladı. Çok sevindim buna. Varlık Yayınları artık acun edebiyatını gerçekten tanıtacak bir duruma geliyor. Büyük kitaplar basılmıyor değildi ülkemizde, ama pek pahalı satılıyordu. Büğünkü gençlerin çoğu bir kitaba beş lira, altı lira veremez, ama iki lira pek büyük bir para değildir.

Varlık'ın yıllarca güçlüklere karşı koyarak çıkabilmesi birçok kimseleri yüreklendirdi, yeni dergiler görüldü. Varlık Yayınları örnek oldu, bir liralık kitaplar çoğaldı. Bay Yaşar Nabi Nayır'ın bu yeni giriştiği işte de örnek olacağını umarım.

Tarihsiz

EDEBİYAT.— Bay Attilâ İlhan yeni çıkardığı *Yağmur Kaçağı* adlı şiir kitabından bana da göndermiş. Üzerine de "Sayın Nurullah Ataç'a" yazmış. Şaşırdım bunu görünce. Daha bir ay oldu olmadı, benim bir "jurnalcı" olduğumu o adam okurlarına söyledi idi, sonra da "sayın" diyebiliyor. Demek kendisi *jurnalcı*'lara saygı gösterebilecek bir yaradılışta, onlarla da arkadaşlık edebilecek, sağ-töre kaygısından öylesine yoksun. Karşısındaki kötü bir kişiymiş, çevresindekilerin özgürce düşünmelerine engel olmak istermiş, bunun için de yöneticilere bir göz eder, onları susturturmuş, ne çıkar? Bay Attilâ İlhan öylelerine de çakıyor selâmı. Olur a! bir iyiliklerini görür belki, örneğin ben, "jurnalcı" Ataç, onun kitabını okuyacağım "sayın" dediği için de koltuklarım kabaracak, okuyacağım kitabını, övgülü birkaç satır yazacağım, Bay Attilâ İlhan da bir "jurnalcı" kendisini övdü

diye gönenecek. Eh! kitabının okunmasına, adının tanınmasına ufacık da olsa bir yardımım dokunur...

Şaştım ya önce, ne var bunda şaşılacak? Yalnız Bay Attilâ İlhan mı öyle düşünüp öyle işler görüyor? Bu ülke edebiyatçılarının genç, yaşlı, çoğu onun gibi. Bir kişiye "jurnalcı" derken de düşünüyorlar mı ne dediklerini? Her ne yazarlarsa yazsınlar, düşünerek mi, düşünceleriyle mi, kanılarıyle mi yazıyorlar?

Yoo! kalemlerinin ucuna ne gelirse onu döktürüyorlar. Şu herkese "kommunist" diyenler var, onlar inanıyor mu her "kommunist" dediklerinin "kommunist" olduğuna? Bir kimseye "kommunist" demek günümüz edebiyatının törelerinden de onun için. "İfade ettim" demek gibi "...mış bulunuyoruz", "memleket çapında", "Ankara'mız, İstanbul'umuz" demek gibi, "müteakiben" demek gibi. Beylik lakırdılardan. Bir yanda "kommunist" diyenler, öbür yanda da Bay Attilâ İlhan gibi "jurnalcı" diyenler. Bir ayırım yok bunların arasında, ikisi de bir soydan. İkisi de, tilciğin en aşağı anlamıyle "edebiyatçı", birtakım sözleri laf olsun diye, parlak lakırdı olsun diye yazanlar. Bay Attilâ İlhan da onlardan, o takımdan. Eski yazılarından belli değil miydi ne dediğini düşünmeden yazdığı? Onun için "jurnalcı" da der, "sayın" da der, günün birinde başka sözler de söyler benim için.

Bana "jurnalcı" demesine kızmıştım, artık geçti kızgınlığım, bir tiksinme geldi. "Jurnalcı" dediği bir kimseye birkaç gün sonra "sayın" diyebilen kişiden ancak tiksinilir de onun için...

Kitabı duruyor bende, ne olursa olsun kitap yırtmayı sevmem de onun için. Ama evimde saklamak istemem. Bay Attilâ İlhan'ın nerede oturduğunu bilsem geri gönderirdim kitabını. Bu yazım gözüne ilişirse, aldırtsın. Bir daha da yollamasın bana kitaplarını. Onun bildiği kimselerden değilim. Bana "jurnalcı" demiş, öyle bir kötülük kondurmuş bir kişiyle bir daha selâmlaşmak, tanışmak istemem. İyi şair olsun, kötü şair olsun, bence artık Bay Attilâ İlhan diye tanışmağa, konuşmağa değer bir kimse yoktur.

Tarihsiz

YERSİZ ÇATIŞMALAR.— *Açık Oturum* adında bir dergi çıkacağını duyunca sevinmiştim. Bir yol adı hoşuma gitti. Çıkaranlar da Bay Seyfettin Başçıllar, Bay Muzaffer Erdost gibi, iyi birer yazar olacaklarını umduğum gençler... İlk sayısı çıktı o derginin. Daha iyice okuyamadım. Ama iki küçük yazı gözüme ilişti. Başka dergilerden alınmış. Biri Bay Sabahattin Eyuboğlu'nun, öteki Bay Mehmet Çınarlı'nın. *Açık Oturum* dergisini çıkaranlar beğenmemişler o sözleri, beğenmediklerini, doğru bulmadıklarını bildirmek için almışlar...

Bilirsiniz sevmem Bay Sabahattin Eyuboğlu'nu, o da beni sevmez. Benim en küçük bir değerim olmadığı kanısındadır, belki yerden göğe haklıdır. Ben de, belki haksızım, onun kendi sandığı gibi büyük bir düşünür olduğuna inanamadım. (Şunu da söyleyeyim, *Diyelim* dergisinin adına o karışmamış, o dergiyi çıkaran gençler önem vermemişler benim de o adda bir kitabım olmasına, derginin adını da benim kitap çıkmadan kararlaştırmışlar, beyliğe de bildirmişler.) Evet, sevmem Bay Sabahattin Eyuboğlu'nu. Ama "Gerçi ayrı ayrı kurulan beyitler bir araya gelince aralarında konu, vezin ve kafiye ortaklığı vardır, ama şiir her beyitte başlayıp biterek yürür. Hiç bir beyit ötekinin manasını tamamlamaz, açmaz, geliştirmez. O halde beyit bütünün parçası değil, bütünün ta kendisidir." demesi doğrudur. (Ancak "konu ortaklığını" karıştırmasa daha iyi ederdi. Gazellerimizin çoğunda o da yoktur.) *Açık Oturum* dergisi bu yazının başına bir "Benim oğlum bina okur." kondurmuş... Neden, anlayamadım. Bay Sabahattin Eyuboğlu'nun söylediği öteden beri bilinen bir şey diye mi? Öteden beri bilinse bile, büğün gene üzerinde durmak gerektir... Şunu öğütleyeyim *Açık Oturum* dergisini çıkaranlara: Çatmasınlar Bay Sabahattin Eyuboğlu'na: Ben seveyim sevmeyeyim, kendisinin de, çevresindekilerin de sandıkları kadar büyük bir düşünür olsun olmasın, yeni şiir anlayışını yaymağa çalışan, yeni şiire yararlığı dokunan bir kişidir.

Gelelim Bay Mehmet Çınarlı'ya: Yakından tanımam kendisini. Şimdiye dek ya iki, ya üç kez konuştuk. Şiirlerini de sevmem. Ustası Bay Munis Faik Ozansoy gibi o da eski şiir anlayışına bağlıdır, yeni akımlara yüz çevirmiştir. Belki iyidir, güzel-

dir şiirleri, benim beğeneceğim, seveceğim şiirlerden değildir. Benim tuttuğumdan büsbütün başka bir yolun kişisi. Ama niçin çatmalı ona? Kendi inandığı yolda yürüyor, bir şeyler yapmağa çalışıyor. Hele *Açık Oturum* dergisine alınan satırlar kişiye sevdiriyor Bay Mehmet Çınarlı'yı. Şöyle demiş: "*Hisar* gibi bir dergi insana ne şöhret getiriyor, ne de para. Böyle bir dergiyi çıkarmanın biricik zevki, yeni çıkmış, tertemiz bir sayıyı elinize alıp karıştırmak, 'işte güzel bir sayı daha çıkardık' diyebilmektir. –Biz beş sene en çok bu zevki tatmak için çalıştık. Yazı yazarken, tashih ve mizanpaj yaparken, karda kışta koltuğumuza alıp bayi bayi dağıtırken, biricik emelimiz yeni bir sayıyı daha görebilmekti.""*Açık Oturum* dergisi bunun başına da bir "Biricik emeli olmak" oturtmuş. Beğenmiyorlar mı o dileği? Sanat eri kendini inandığı sanata vermiş, ona bir yararlığı dokunsun diye çalışıyor. "*Hisar* gibi bir dergi insana ne şöhret getiriyor, ne de para." *Hisar*'ı çıkaranlar, o dergiye yazı verenler üne ermeyi elbette isterler, sanatlarıyle günün birinde para kazanmayı umarlarsa o da kınanmaz. Topluma bir şey veriyorlar, buna karşılık olarak da bir şey beklemek haklarıdır, *Açık Oturum* neden takılıyor Bay Mehmet Çınarlı'nın o sözlerine?

Bir daha söyleyeyim: *Hisar* benim sevdiğim, tuttuğum dergilerden değildir. Şiir, sanat anlayışı bakımından, uçurumlar var aramızda. *Açık Oturum* gibi bir dergi savaşsın onun şiir anlayışıyle, savaşmalıdır da. *Hisar*'ın yeni şiir anlayışıyle savaştığı gibi. Ama Bay Mehmet Çınarlı'nın, öyle kimseye dokunmayan sözüne de çatmasın...

Yoksa *Hisar*'ın, Bay Mehmet Çınarlı'nın biricik dileği o olmadığını mı söylemek istiyor? Öyleyse, açıkça söylesin ne düşündüğünü.

Tarihsiz

BİR BİLGİN.— Bay Necdet Evliyagil'i gazeteci diye, bir de şair diye tanırdım. "Şairane" dediğimiz çeşitten şiirler yazan bir genç. Ben tadına pek varamam öyle şiirlerin, ama Bay Necdet Evliyagil'inkileri beğenenler var; yanılmıyorsam, Bay Yahya Kemal Beyatlı'nın da söz arasında övdüğünü duydum onları.

Bay Necdet Evliyagil yalnız gazeteci, yalnız şair değilmiş,

bir de bilginmiş, bir edebiyat tarihi bilgini. Hem de ne bilgin, *Edebî Mektepler ve Edebî Cereyanlar** adlı 112 sayfalık bir kitap çıkarmış, neler yok içinde! Fransız şiiri, Alaman şiiri, İngiliz, İtalyan, İspanyol şiiri. Yalnız şiir de değil, tiyatro, roman, felsefe, hepsine değinmiş, hepsini alıvermiş kitabına. Biliyor Bay Necdet Evliyagil bunları, bilmekle de kalmıyor, öğretiyor çevresindekilere. Siz de okuyun, öğrenin. Yazar, şöyle diyor önsözünde: "Bu kitaplar (daha başkaları da çıkacakmış) hazırlanırken: bilhassa lise öğrencilerinin büğünkü durumları da düşünülmüş ve edebiyat derslerinde kendilerine yol göstermek için yayımlanmış olan eserlerin kifayetsizliği üzerinde ayrıca durulmuştur." Böylece –çocuklarımızın gözleri aydın!- "kifayetli" bir kitap konmuş ortaya.

Bir tümce alayım o kitaptan: "Klâsik tâbiri; düstûrunu, Avrupa'da fikir birliğinden; ilhamını da, Atina ve Roma'dan almıştır." Bir "tâbir", "düstûr" alıyor, "ilham" alıyor... Benim kavrayabileceğim sözler değil bunlar. Ben "Edebî mektepler ve edebî cereyanlar" adından da bir anlam çıkaramadım: Buradaki "mektep" tilciğinin anlamı ile "cereyan" tilciğinin anlamı arasında Bay Necdet Evliyagil'in ne ayrım gördüğünü sezemedim de onun için.

Doğrusu, pek alçakgönüllü bir kişi Bay Necdet Evliyagil: Bana gönderdiği kitabın üzerine "Muhterem Üstadım" diye yazmış. Estağfurullah! Öyle büyük, derin bir bilgine ben bir şey öğretmiş olamam. "Üstatlık" şöyle dursun, çömezlik dahi edemem ona, bakın, ben daha onun söylediği sözleri anlayamıyorum.

Okutsunlar bu kitabı öğrencilere, birtakım adları bellemelerini, böylece de ötekinin berikinin yanında bilgiçlik satmalarını sağlarlar. Çocuklar, çocuklarımız da Bay Necdet Evliyagil gibi bütün Avrupa edebiyatlarını kavramış birer bilgin olur, bizler de o güzel günleri görüp kıvanırız.

Tarihsiz

BAŞKA BİR KİTAP.— Bir kitap daha geldi: Bay Dr. Semih Sumerman'ın *Yolunu Kaybeden İnsanlık*** adlı kitabı. Belli, o da

* Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık T.L.Ş., İstanbul, 100 kuruş.

** I. cilt, 452 s., 500 kuruş. Satış yeri: İnkılâp Kitabevi.

bir bilgin elinden çıkmış. Bay Dr. Semih Sumerman'ın "düşüncelerinin" ilk cildiymiş. Bay Dr. Semih Sumerman daha düşünecek, düşündüklerini de bizlere bildirecek...

İyi ya! bana bildirmesin düşündüklerini Bay Dr. Semih Sumerman, anlamam da onun için. Bakın ne yazmış bana gönderdiği kitabın üzerine: "Muhterem fikir üstadımız ve değerli münekkit Nurullah Ataç bey ef. ye gıyabî saygı ve sevgilerimle." 1955 yılında, bu "gıyabî" tilciğini görürüm de sinirlenmez miyim? bunu hiç düşünmemiş mi? Hem "muhterem" hem "saygı" oh! ne iyi! dilimiz zenginleşiyor! Öyle ya! eşanlamlı tilciklerin çoğalması bir dili geliştirir, genişletir, güzelleştirir...

Hayır, Bay Dr. Semih Sumerman, ben o kanıda değilim. Eşanlamlı tilciklerin çoğalması karıştırır bir dili, anlaşılmaz eder. Benim bir kitabımı değil, iki üç yazımı okumuş, şöyle bir göz gezdirmiş olsaydınız, benim böyle düşündüğümü anlardınız. Siz de benim gibi düşünürdünüz, bana uyardınız demiyorum, gene bağlı kalırdınız kendi kanınıza, ancak, benim sizin kitabınızı sevemeyeceğimi, okuyamayacağımı bilir de bana göndermeyi gerekli bulmazdınız.

Biraz karıştırdım kitabınızı, ne tilcikler var içinde! *Tecelli, istismar, temrin, elim, müntekâ, tahrip, cürme sevk, "ruh krizi", beşer takati, kezliyen ilcâ, dâhil,* daha neler, neler! Bana kitabınızı gönderiyorsunuz, demek ki bilmeniz gerektir: Ben koyu, aşırı öz Türkçeciyim, bütün bu yabancı tilciklerin dilimizden atılmasını isteyenlerdenim, yıllardır bunun için uğraşıyorum, savaşıyorum. Siz, bütün o yabancı tilcikleri doldurduğunuz kitabı, benimle alay etmek için mi gönderiyorsunuz bana? Hem de "muhterem fikir üstadınız" imişim!... Tilcikler gelişigüzel kullanılmaz öyle, Bayım! Laf olsun diye "fikir üstadı", "düşünce önütü" denmez bir kişiye. Böyle sözler "karşılıksız çekler" gibidir, oysaki bir sözü, gerçekten inandığımız, gerçek bir duygumuzu gösterdiği için kullanmalıyız. Siz bana "fikir üstadı" diyeceksiniz, "değerli münekkit" diyeceksiniz, "gıyabî" saygılarınızı, sevgilerinizi sunacaksınız, ben de "Neymişim ben!" diye koltuklarımı kabartacağım. O denli bön mü sandınız beni?

Size şunu da söyleyeyim: Ben bağnazım (müteassıbım). Dil alanında bağnazım. 1955 yılında, o sizin kullandığınız tilciklerle gerçekten düşünülebileceğine inanmam. Yazısını okuduğum bir kişi, baktım ki *münteba, müntehi* diyor *samimîyet ve beraberliğin hâliki* diyor. "Yaratıcı" demek dururken, Hacıvat deyişine özenip "hâlik" diyor, bence o yazar gerçekten düşünmüyordur, birtakım iri lakırdıları gevelemeyi düşünmek sanıyordur. Hiç sevmem öyle yazıları okumayı.

Tarihsiz

KÖY.— Bay Bülent Ecevit'in bir yazısından öğrendim. Bilim-yurdu öğrencilerinin birtakımı, önümüzdeki yaz aylarında köyleri dolaşacak, köylüleri uyaracaklarmış. Bay Bülent Ecevit seviniyor buna, alkışlıyor o gençleri. Ben gerçekten çok severim Bay Bülent Ecevit'i, söylediği gençlerin ak ağınlı (hüsnüniyet sahibi), iyi dilekli kimseler olduğuna da inanırım. Ne yapayım ki girişecekleri işin bir yararlığı olacağına inanamıyorum, anlatayım niçin.

Ne yapacak o gençler köylere gidip de? Köylülere birtakım bilgiler vermeğe çalışacak, birtakım öğütler... Bunlar bir kulağından girecek köylülerin, öteki kulağından çıkacak. Gidecek gençler yetişmiş kimseler mi? Hayır, hepsi de öğrenci daha. Bilim özlemi, yurt sevgisi var kendilerinde, ona inanıyorum, ancak o özlem, o sevgi yetmez, köye gidecek kişinin yetişmiş, sözünü geçirecek, gereğince "buyuracak" kişi olması gerektir. Şehri anlatacak köylüye, şehirli yaşamasını, uygar kimselerin yaşamasını anlatacak. Şehre yollayacak onları, birer şehirli etmeğe çalışacak, köylüyü aydınlatmak, uyarmak demek, köylü olmaktan kurtarmak demektir. Bu da kuramsal (nazarî) olmaz, köylünün gözü önüne şehri, şehirli yaşamasını koymak gerektir. Anlatamazsınız, göstereceksiniz, neyi göstereceksiniz? hangi şehri?

Şu geliyor benim usuma: Birtakım filimler göstermeli köylülere. Buğday nasıl ekilir, nasıl devşirilir gibi filimler değil, köylü bilir onları, köylere gidecek öğrencilerden çok daha iyi bilir. Büyük şehirlerde, Avrupa'nın, Amerika'nın en ileri şehirlerinde kişiler ne türlü yaşar, evler ne biçimdir, ne yenir, ne tür-

lü yenir, ne türlü giyinilir, bunları göstermeli. Uygarlık, bütün inceliği ile gözleri önüne konulmalı köylünün. Kolay değil, ama bence yararlı tek yol budur.

Özenini kırmak istemiyorum o gençlerin. Dilerim, ben yanılmış olayım da onlar iyi sonuçlara ersinler.

Tarihsiz

ÖZGÜRLÜK.— Kişi, yüksek bir erek uğrunda, yüksek erekler uğrunda birtakım özgürlüklerinden geçebilir. Kısıya atılmağa katlanabilir. Gerekirse, yaşama özgürlüğünden de geçer, canını verir. Bir bakıma, kimse şöyle tükeli (tamamıyle) özgür değildir: Gezip dolaşmak, döşeğinde yatmak dururken kalkıp işine gidecek, ekmeğini kazanmak için kendini yoracak, töre gereği şunu bunu örmeğe katlanacak, konuşacak sevmediği kişilerle. İsteyince yeyip isteyince içebiliyor muyuz? Ne gezer! Hepsinin çağı, saatı var...

Böylesine özgürlükten geçebiliriz, dokunmaz bize, özümüze dokunmaz. Ancak düşünme özgürlüğünden geçemeyiz. "Ben ulu bir amaç uğrunda düşünme özgürlüğünden geçtim, büyüklerim, önderlerim, önütlerim ne buyurursa ona uyuyorum!" diyenlere kapılmayın, onlar bir özgürlükten değil, bir ödevden geçiyor, bir borçtan kaçıyorlar. Düşünmezsem büyüklerin, önderlerin, önütlerin buyurdukları doğru mudur? iyi midir? nereden anlayacağım. Kendini şeyhinin eline bırakan dervişinki övülecek, beğenilecek bir durum değildir, düşünceden, kişioğlunun en büyük erdemi olan düşünme gücünden geçiyor o, işin kolayını arıyor. Ben büyüklerim, önderlerim gibi doğru düşünemezmişim... Ben doğru düşünemezsem, bırakırsam, büyüklerin, önderlerin doğru düşündüklerini nereden biliyorum? Yanlış düşünmek, düşünme ödevimizi başkasına bırakmaktan yeğdir.

Ya "Sen düşünmeyeceksin, senin yerine ben düşüneceğim, ben ne buyurursam sen ona uyacaksın!" diyenlere ne demeli? Kişioğlunu küçük gören, alçak gören kimselerdir onlar. Küçük gördüğünüz, alçak gördüğünüz bir kimsenin, bir topluluğun da gerçekten iyiliğini isteyebilir misiniz?

Özgürlüğünün baş koşulu (şartı) kendimizden geçmek, kişilik çıkarlarımızı düşüncemiz, usumuz içinde yitirmektir. Öz-

gür kişi, düşünme özgürlüğüne ermiş olan kişi kendi çıkarlarını düşünemez, doğruyu arar da o doğru kendi işine geliyor mu, gelmiyor mu, bunun üzerinde duramaz. Düşünme özgürlüğüne ermiş olan kişi, düşüncesine, usunun söylediklerine kapılmış olan kişidir. Usu, düşüncesi vardır onun için, başka bir nen (şey) yoktur. Kimseyi kırmaktan, darıltmaktan çekinmez, kendi kendini kırıp darıltmaktan da çekinmez.

"Ben özgürlük tanımam, kimsenin özgürlüğünü dinlemem, büyük işler arkasından koşuyorum, onları gerçekleştirmeğe uğraşıyorum." diyen kimse, bence, düşünmeyen kimsedir. Düşünse, düşüncenin büyüklüğünü, kişiyi sarıverdiğini kavrar da başkalarının da düşünmesini önlemeğe, yasak etmeğe kalkmaz. Gerçekte de görüyoruz bunu: Başkalarını gücün susturmağa kalkanlar, kanılarına, inançlarına kendi düşünceleriyle varmış kimseler değildir, başka birinden öğrenmişlerdir onları. Başka birinden, ya da geçmişten. Düşünseler, kanılarına, inançlarına kendi kendilerine varmış olsalar, kimsenin bir buyrukla düşüncesinden geçemeyeceğini anlarlardı. Yalnız bu da değil: Başkalarını gücün susturmağa kalkanlar, savundukları, yerleştirmeğe çalıştıkları kanılara, inançlara gerçekten bağlı olan kimseler de değildir. Bir kurt vardır içlerinde, şüphe denen kurt. Savundukları, yerleştirmeğe çalıştıkları kanılara, inançlara şöyle gerçekten inanmış olsalardı, şüpheleri kalmamış olsaydı, o doğruyu herkesin de güneş gibi göreceğini sanırlardı da onları gücün benimsetmeğe kalkışmazlardı. Nerede düşünmenin yasak edildiğini, herkesin bir tek düşünceye uyması istendiğini görürseniz biliniz ki orada bir şüpheyi gizlemeğe, örtmeğe çalışılıyor.

Tarihsiz

ÜN DİLEĞİ.— Üne ermek, adını duyurmak dileği düşünen her kişinin hakkıdır. Daha doğrusu ödevidir, boynunun borcudur. Düşünüyorum, bir doğruyu bulduğumu sanıyorum, bu doğrunun yayılmasını, çoğunlukça bilinmesini istemeyecek miyim? O yayılınca, çoğunlukça bilininee benim adım da duyulur, kişiler arasında bir ünüm olur...

Büğünkü yazarlarımızın çoğu, bence, ün dileğinden yok-

sun kimseler. Dışarıdan bakarsanız, hepsinin de kendilerini beğendirmeğe, göze girmeğe çalıştıklarını sanırsınız. Yakından bakın, görürsünüz öyle olmadığını. Dün yazdıklarının, dün söylediklerinin büğün unutulmasını istiyorlar. Dün yazdıklarını, dün söylediklerini unutmamışsanız, büğün yazdıklarını, büğün söylediklerini anlayamazsınız ki! Şaşırırsınız, "Büğün dedikleri dün dediklerini tutmuyor." dersiniz. Gerçekten üne ermek dileği, yazdıklarımızın, söylediklerimizin toplu olarak bilinip beğenilmesini istemektir. Üne ermek dileği, yalnız yaşayanlarca bilinmek dileğinden başkadır. Üne ereceğim, demek ben öldükten sonra da benim yazdıklarım okunacak, düşündüklerim bilinecektir. Geçici bir ünle kalmak ister miyim? Büğün, dün söylediklerinin unutulmasını isteyenler, yarın söylediklerinin de unutulmasını isteyeceklerdir. Ancak bir gün sürecek, geçiverecek bir ün... Ün mü denir öylesine?

Ün dileği, gerçek ün dileği kişinin ölümsüzlüğüne inanmaktan gelir. Öleceğim, gene de yitmeyeceğim bu yeryüzünden, beni anacaklar, yazdıklarımı okuyacak, üzerinde düşünecekler, benim şöyle toplu olarak ne söylediğimi araştıracaklar... Büğünkü yazarlarımızın çoğu, işte böylesine bir ölümsüzlük duygusuna, böylesine bir ölümsüzlük kaygısına erememişlerdir. Biliyorlar çabucak unutulacaklarını, geleceğin kendilerini önemli bulmayacağını, bunu bildikleri için de, "Ben günümü gün edeyim, ben öldükten sonra ne olursa olsun, benim için ne derlerse desinler!" deyip çıkıyorlar. Ölümsüzlüğüne, adının yarın da anılacağına inanan kişi, dün söylediğinden büğün dönemez, yalayamaz yazdığını, utanır, kamudan da utanır, kendi kendinden de utanır. Tuttukları yolu çabucak bırakıverenler, bir çıkar uğruna bırakıverenler, kamuya da, kendi kendilerine de saygıları olmayan birtakım köpeksi *(cynique)* kişilerdir. Ölümsüzlük yoktur onlar için. Uslarına bile gelmez ölümsüz olabilecekleri. Unutulacaklar, çabuk yaşayacaklar, yaşamalarından da daha çabuk unutulacaklar.

Yaşamak da, ölümsüzlük de bu yeryüzündedir. Ölümsüzlük dediğim, biz öldükten, yinimiz (vücudumuz) çürüdükten sonra da adımızın anılması demektir. Onlar buna inanmazlar, bu kaygıyı çekmezler de tinlerinin (ruhlarının), soluklarının

ölümsüz olduğuna inanırlar, ya da ona inanıyor gibi gözükürler. Yeryüzünün değeri yoktur onların gözlerinde, bu yeryüzünde kendilerinin bir değeri olmadığını anlıyorlar da onun için.

Salı, 14 Haziran

BUYURMA.— Tanıdıklardan biri vardır, yüksek yerlere ulaşmıştır, pek bir beğenir kendini. Öyle sanıyorum, yüksek yerlere ulaşmamış olsa, bencileyin hep aşağılarda kalsa, gene de kendini beğenirdi. Kendimizi beğenmek, kendimizi beğendiğimizi göstermek, çoğu, yüksek bir değerimiz olmadığını sezmemizden, özümüze güvenememekten gelir. Gerçekten kendini beğenen kimse, belli etmez bunu, karşısındakini kırmaktan çekinir. Öteki ise kıracak, elinden gelirse ezecek ki kendinde bir güç, bir büyüklük bulunduğunu sansın, böylece avutsun gönlünü, unutsun şüphelerini, üzüntülerini. Bizim o tanıdık da kesip atar, çalımlı çalımlı yargılar. Yargılarının niçinini sormayın, yukarıdan bakar size, "Öyledir." der geçer. O öyle demiş bir kez, başka türlü olabilir mi hiç? Bilirim, kendisi, kanmaz buna, kendisinin yargılayamayacağına, bütün yargılarını şuradan buradan toplamış, birinin bile niçinini anlayamamış olduğuna üzülür. Kendi vardığımız yargıların doğruluğunu içimizden kavrayabilir miyiz? Dışımızda kalır onlar, dışımızda kaldığı için de neye dayandıklarını başkalarına da, kendimize de bir türlü açıklayamayız. Bakmayın onun o böbürlenmesine, bir aşağılık duygusu, bir küçüklük duygusu kemirir onun içini.

Dün konuşuyorduk. Söz arasında:

— Bizim hanım senin yazıları okuyor, dedi. Ama sen devrik tümceleri çok kullanıyormuşsun, ona kızıyor. Azalt biraz şunları, rahat okuyup anlasın.

Buyuracak böyle. Kendisinin de değil, hanımının eğlenmesini düşüneceğim ben. Değil mi ya! küçücük bir kişiyim ben, onun gibi yüksek yerlere ulaşamamışım, onun gibi yüce kimselerin eşlerini, çocuklarını eğlendirmek de benim boynumun borcudur. O buyuracak, ben de "Baş üstüne, bundan böyle değiştiririm deyişimi, hanımefendiyi sıkmayacak, hoşuna gidecek bir dille yazmağa çabalarım. Demek hanımefendi ara sıra göz

atıyorlar benim yazdıklarıma? Oh! Oh! ne mutlu bana... Bense sizin kapınızda çalışanların dahi benim yazdıklarıma bakmayacaklarını sanırdım..." diyeceğim.

Kızdım da onun için mi yazıyorum bunu? İçerledim mi? Hayır, içimden güldüm o söylerken, şimdi düşününce gene gülüyorum. Kişi ne yaparsa yapsın, hep özünü, yaradılışını gösterir. O sayın bay da o sözüyle kendisinin ne türlü bir kişi olduğunu gösterdi. Söylediklerinin hiç birini, yazdıklarının hiç birini içinden duymamış, hiç bir yaptığını iç itkisiyle yapmamış, anlasın ki bir kişinin böyle buyruklarla deyişini değiştiremeyeceğini. Kendisine "Şöyle yapacaksın." demişler, yapmış, ne türlü yazmak gerektiğini de başkalarından öğrenmiş, bir kişiliği, kendisine başkalarının tuttuğundan ayrı bir yola istese de istemese de sürükleyecek bir kişiliği olmamış ki! "Her yiğidin bir yoğurt yeyişi vardır." derler, onun yok, yoğurdun ne türlü yenmesi gerektiğini başkalarından öğrenmiş, biri çıkıp da "Öyle yeme, şöyle ye." derse ona da uyacak, değiştiriverecek. Karşılarındakileri de kendi gibi sanıyor, anlamıyor, kavrayamıyor bir türlü bir kişinin yoğurt yeyişini buyrukla değiştiremeyeceğini.

Güldüm onu dinlerken, gene de gülüyorum. Eskiden olsa acırdım, iyi yürekli bir kişiydim eskiden de onun için. Şimdi öyle değilim, acıyamıyorum öyle kimselere.

Perşembe, 16 Haziran

GEÇİM.— Bir kimsenin, düne kadar söylediklerine aykırı bir yol tutmasına, uzlaşmayacak sandığımız kimselerle uzlaşmasına şaşıyorsunuz, "Nasıl yaptı, nasıl yapabildi bu işi?" diyorsunuz. "Eee! geçim derdi! O da yaşayacak, çoluğu çocuğu var, geçindirecek onları!" diyorlar. "Peki, düne kadar geçinemiyor muydu? Kendi de, çoluğu çocuğu da sürünüyor muydu? Şuradan şunu, buradan bunu alıyordu, yetinemiyor muydu onunla? Ellerine daha da az geçenler var, yaşıyorlar, o da yaşabilirdi." diyorsunuz. Bunu söylediniz mi, size şaşıyorlar, sanki usa sığmayacak bir şey söylemişsiniz... Bir kişi, daha çok kazanabilmenin yolunu bulmuşken birtakım düşünceler, kanılar uğruna o yolu tepsin de azla yetinsin, olur mu bu? Çıldırmışsı-

nız diye bakıyorlar size. Kimi acıyor, kimi de düzeni yıkmağa kalkmış korkulacak, azılı bir kişi diye bakıyor size. "Solcu" demezlerse, "Bolşevik" demezlerse gene ne mutlu! Bir kimsenin daha çok para kazanmak istemesi kınanır mıymış? Kazanan kişi, Tanrı'nın sevgili kuludur, ne yoldan kazanırsa kazansın...

Bir kişinin geçim düşünmek hakkıdır. Aç kalıp ölecek değil ya! Ama geçimden de başka düşünülecek şeyler vardır, geçim derdi, daha çok kazanmak dileği her kapıya baş vurdurmamalıdır. Baş vuranlar çok... Tanıdıkları, çevreleri, toplum kınamıyor onları da onun için. Bu topluma, öyle kimselerden yüz çevirmeyi öğretmek gerektir. "Ne yapsın? Geçinecek o da, çoluğu çocuğu var!" diye bu türlü küçüklükleri toplum hoş gördükçe ahlâk, gerçek ahlâk yerleşemez. Gerçek ahlâk, çıkardan da, geçimden de, gerekirse candan da üstün değerler olduğuna inanmak demektir.

Cumartesi, 18 Haziran

TARİH.— Boyuna tarihi öne sürüyorlar, tarihten ders almamızı istiyorlar. Bilmiyorlar tarihi de onun için. Tarih, büyük çağların yeniliklerle geliştiğini, büyük çağlarda kişilerin geçmişe bağlı olmadıklarını, eskinin, ölmüşün öğüdünü dinlemeyip kendi bildiklerini yaptıklarını gösterir bize. Tarihten alınması gereken tek ders, tarihe bağlı olmamaktır.

Kapatalım tarih kitaplarını demiyorum. Tam tersine, dikkatle okuyalım tarihi. Kişioğlunun hep yenilikler arkasından koştuğunu, eskiyi kaldırıp yerine bir yeni koymağa çalıştığını öğretir de onun için. Bakın bütün büyük adamlara, hepsi de yeni birer adamdır, atalarının, dedelerinin bilip yaptıklarıyle yetinmemiş, onlara bir şey katmak, onları değiştirmek istemişlerdir. "Aman ayrılmayalım eskilerin yolundan!" diyenlerin de bir şeyler yaptıkları olmuştur, ama küçük şeylerdir yaptıkları, kendileri gibi küçük... Tarihe bağlı kalmak, gelenekten ayrılmamak gerektiğini söyleyenler, küçüklükten hoşlanan, çevrelerine küçüklükle yetinmeyi öğütleyen kimselerdir. Kanmayınız onlara, tehlikeli de olsa yeniye atılmaktan çekinmeyin. Kişioğlunun büyüklüğü, tehlikeyi de göze almasını bilmektedir.

21 Haziran, Salı

DİL.— İkide bir sürüyorlar önümüze: Türkçe karşılıklarını bulmadan Arapça, Farsça tilcikleri atmamalıymışız... Bir kuruluyorlar bunu söylediler mi. Öyle ya! Su götürmez bunun doğruluğu. Öyle sanıyorlar, sağduyunun yargısı sanıyorlar, sağduyunun ta kendisi buyurmuş...

Anlamıyorlar konunun özünü de onun için böyle söylüyorlar. Türkçe karşılıklarını bulamadınız diye yabancı tilciklerden kaçınmazsanız, sürer gider bu. "Ben bu tilciği kullanamam, benim dilimden değildir bu." diyeceksiniz, bunu deyince de ararsınız onun karşılığını, uğraşırsınız, bulursunuz. Bulamazsanız... uydurursunuz. Bir kötü bakıyorlar bu "uydurma" sözüne, suç sayıyorlar uydurmayı. Yalnız yalan uydurulurmuş gibi. Yalan uydurmaktan, doğruyu türlü örtülere bürümekten de kaçınmıyorlar hani.

Gelemiyorlar uydurmağa, aramağa da gelemiyorlar, yormuyorlar kendilerini. Ne bulurlarsa onunla, eskiden kalmış olanla yetinecekler, yeni tilcikler kurmağa özenmeyecekler, bütün o Arapça, Farsça tilcikleri daha yabancı dillerden aldıklarımızla birlikte dizi dizivereceklер. Sonra da buna Türkçe yazmak, düşündüklerini anlatmak diyecekler.

Neden istemiyoruz yabancı tilcikleri? Dedelerimiz, Arapçada, Farsçada ne bulmuşlarsa almışlar da bu yurda, bu ulusa kötülük mü etmişler? "Yurt" yerine "vatan", "ulus" yerine "millet" denince bu ülke elden mi gider? Bilirsiniz, eski dile sövenlerden, onunla eğlenenlerden değilim ben. Doğrusu, severim de eski dili. Dedelerimiz, eski ozanlarımız, yazarlarımız ne yaptıklarını bilerek almışlar Arapça, Farsça tilcikleri, Arapçayı Farsçayı öğrenirlermiş, iyi bilirlermiş. Bizse artık bilmiyoruz, çocuklarımıza öğretemiyoruz, şöyle doğruca kullanamıyoruz o tilcikleri, uzaklaşmışız onların kaynağından. Bunun için istemiyoruz işte onların büğünkü dile karışmasını, bunun için artık kullanamayız onları.

Dedelerimizde dil duygusu varmış. Konuşma dilinden, kamunun dilinden ayrı bir bilim dili, bir dörüt (sanat) dili kurmuşlar, ona aldıkları tilciklerin anlamlarını, köklerini, ne türlü kullanılması gerektiğini bilerek almışlar, sonra o tilcikleri ko-

nuşma diline, kamu diline işletmeyi de başarmışlar. Büğünkü yazarlarımızda, aydınlarımızda ise dil duygusu yok, düşünmüyorlar kullandıkları tilcikleri, gelişigüzel diziyorlar onları. Dil duygusu olmayan kişi de gerçekten aydın sayılamaz. Gerçekten aydın kişi bildiğini, düşündüğünü karşısındakine doğruca anlatmak için, anlam bakımından tümcesine en yakışacak tilciği arayan kişidir. Dilinin ucuna ilk gelen tilciklerle yetinen kişi, düşündüğünü doğruca açıklamaya özenmeyen kişidir.

Bizim aydınlarımız aramıyorlar düşündüklerini en doğru olarak belirtecek tilcikleri. Birtakım tilciklerin güzel, birtakımının da iyemsiz (çirkin) olduğuna inanmışlar bir yol, güzellerini kullandılar mı, aydın olduklarını, üstünlüklerini göstermiş sanıyorlar da koltukları kabarıyor.

Bakın, çoğu "söyledim" diyemiyor, "ifade ettim" diyor, sonra da bir kurularak bakıyor çevresine. Ben şaşmıyorum yargımdan: "Söyledim" yerine "ifade ettim" diyenler, "sonra" yerine "müteakiben" diyenler düşünmeyen, yaşamları boyunca gerçekten düşünmeyecek olan kimselerdir.

Çarşamba, 22 Haziran

HACİVAT.— Geçen gün erkenden komşulardan bir çalgı sesi geldi: Radyoyu mu açmışlardı, yoksa gramafonu mu işletiyorlardı, anlayamadım orasını. İyice de çalışmadım anlamağa, işim gücüm yok da onunla mı uğraşacağım? Ulur gibi bir ses "Leb-i rengine bir gül konsun... Yar gülümsün, bülbülümsün, sümbülümsün" şarkısını ırlıyordu. Düşündüm: Ne tat buluyorlar bunda? Sözler de saçma, ezgisi de bayağı, Hacivat ağzı. Bütün musikimiz Hacivat'ı andırmıyor mu? Hem de sarhoş bir Hacivat... Hacivat yürütüyor buyruğunu. Bütün o Arapça, Farsça tilcikleriyle, yapmacıkları, düzmece üstünlükleriyle Hacivat'ı görüyorsunuz nereye baksanız. İstanbul'da küçük bir kız gördüm, adı "Ümîde". Babası Hacivat'ın biri olacak, Farsça tilciğe de Arapçanın dişillik ekini takıvermiş. Sonradan duydum, biri de kızının adını "Sevîme" koymuş. O da bir Hacivat...

Bu Hacivatların hepsi ile savaşmak gerek. Hepsi ile. "Peşinen" diyen, "sürc-i lisan" diyen, "yakinen geleceğim" diyen

bütün Hacivatlarla ayrı ayrı uğraşmalıyız. Yoksa büyük kötülükleri olacak düşünüşümüze.

Radyo bütün gün sarhoş Hacivat'ı ırlatır dururken, kolay mı Hacivat'la savaşmak? Şunu da söyleyeyim: O şarkıyı Ahmet Rasim'in yazdığını, ezgisini de onun bulduğunu biliyorum. Hiç sevmem Ahmet Rasim'i: Yazılarının hepsinde de bir yavanlık, bir bayağılık vardır. Şimdi onu da göklere çıkarıyorlar. Varlık Yayınları onu da "klâsikler", ölmez yazarlar arasına soktu...

Cuma, 24 Haziran

LEKELEME.— O yazarımız solcu, bu yazarımız bolşevik... Gün geçmiyor, bu lekelemeyi görüyoruz gazetelerde, dergilerde. Korkuyorlar o yazarların, ozanların dediklerinden de onun için mi yapıyorlar bunu? Onların düşünceleri yayılırsa, bu ülkeye kötülük geleceğini mi sanıyorlar? Hayır, yok öyle bir korkuları. Susturmak istiyorlar, çekemiyorlar onları da onun için susturmak istiyorlar. Görüyorlar ki kendi yazıları, kendi yırları (şiirleri) okunmuyor, kimsenin ilgisini çekmiyor, onlarınki ise beğeniliyor, dayanamıyorlar buna. Onları susturacaklar, türlü lekeler sürüp susturacaklar, böylelikle de kendi yazdıklarını okutabileceklerini umuyorlar. Boşuna yormasınlar kendilerini, beğendiremezler bundan sonra yazdıklarını. O Hacivat ağzı yırlarını, anlamayanlara beğendirebilseler bile, gerçekten anlayanlara, şu "mutlu azınlık" dediğimiz kimselere beğendiremezler. Kendileri yazar, içki sofrasında da kurula kurula gene kendileri okurlar...

Pazartesi, 26 Haziran

İŞİN KOLAYI.— Çoktandır gazeteleri okuduğum yok. Tanıdıklardan duydum: Bay Yahya Kemal Beyatlı yabancı bir gazeteciyle konuşurken Abdülhak Hâmit'in öyle büyük bir şair olmadığını, *Makber*'de ancak otuz, otuz beş güzel mısra bulunabileceğini söylemiş. Bilirim, Bay Yahya Kemal Beyatlı öteden beri böyle düşünür, ancak bunu kamuya bildirmekten çekinirdi. Yaşlılık daha bir yiğitleştirir kişiyi, şimdi çekinmiyor, bildiriyor düşündüklerini. İyi de ediyor: Gerçek kanılarını [söylemek] boynunun borcudur. Yalnız çevreye bildirmek, beğendiklerimi-

zi övmek, savunmak yetmez, neyi beğenmediğimizi, kötü bulduğumuzu göstermek de gerektir. Bay Yahya Kemal Beyatlı gibi sanat görüşü olan bir şairin beğenmediği, yanlış bulduğu bir sanat anlayışına parmağını dikip "Yıkılmalıdır bu, buna inanmamalıyız." demek kendine karşı da, sanatına karşı da boynunun borcuydu.

Abdülhak Hâmit büsbütün değersiz bir şair, bir yazar mıdır? Bir gün oldukça ileri düşünceli bir tanıdıkla konuşuyordum, "Ya kahve ya çay içerdi erken, / Kalkıp piyano çalardı derken" mısralarını alayla andım: O tanıdık, "Hiç düşünmüyorsunuz ki bunu yazmak, şiire kahveyi, çayı, piyanoyu sokmak *Makber*'in yazıldığı günlerde ileri, çok ileri bir adımdı, bu toplumun şiir anlayışında bir devrim yapmaktı." dedi. Doğruydu bu sözler, sanat bakımından değil de toplum bakımından düşünülünce doğruydu. Bizim şiirimizin, dolayısıyle büsbütün düşünüşümüzün Batı'ya yönelmesinde Abdülhak Hâmit'in yararlığı olmuştur, bunu yadsıyamayız. Ama Abdülhak Hâmit [Batı] düşünüşünü, Batı şiirini gerçekten anlamış, kavramış mıdır? Yalnız dışa bakmış, yalnız dışla yetinmiştir. Onun da, onun gibilerin de Avrupalılığı, Avrupalılığı alaturkalaştırmaktır. Yıllarca sürmüştür onların etkisi, daha da sürmektedir. Bunun için onların, bizim Batılılaşmamızda yararlıkları olduğu gibi kötülükleri de dokunduğunu söyleyebiliriz. Şiirimize kahvenin, çayın, piyanonun girmesi belki gerekiyordu, ama böyle biçimsiz mısralar içinde girmesi gerekmezdi. Ben *Makber*'de otuz, otuz beş güzel mısra da bulunamayacağı kanısındayım. Abdülhak Hâmit belki eskiyi yıkmıştır, ancak yerine yeni bir güzellik getirememiştir.

Onu büğün de savunanlar oluyor, çok olacaktır. "Abdülhak Hâmit bir dâhidir, bir ummandır, bir okyanustur, Shakespeare'in bizim Hâmit'imize yaklaştığı günler olur." gibi iri lakırdılar etmek kolaydır da onun için. Abdülhak Hâmit onlara düşünmeksizin iri lakırdılar etmeyi öğretmiştir de onun için. Biçim kaygısı çekmeden, tilciklerini aramadan mısraları arka arkaya dizerdi, onun yetiştirdikleri de biçim kaygısı çekmeden, tilciklerini aramadan, söyledikleri bir gerçeği, bir doğruyu gösteriyor mu, ona da aldırmadan söyleyip duruyorlar.

Varsınlar söylesinler, biz de üzmeyelim kendimizi. Abdülhak Hâmit'in şiirleri artık okunmuyor, giderek büsbütün okunmayacaktır. Dillerde bir adı kalacak, o kadar. Onların istediği de o: "Edebiyatça" lakırdılar etmeğe elverişli bir konu. Kolaydır öylesine konular üzerinde kalem yürütmek. Yazan da esrikleşir (mest olur), okuyan da. Ne var ki öylesine yazılar, edebiyatı kendilerine gerçekten dert edinmiş olanları ilgilendirmez, güldürmez bile.

Cuma, 1 Temmuz

ÖZGÜRLÜK.— Monsieur Daniel-Rops derler dini bütün bir yazarları vardır Fıransızların, son günlerde Académie Française'e de üye seçilmiş. Yıllardan beri *Carrefour* gazetesinde görürüm yazılarını, okumazdım. Bu hafta gelen *Carrefour*'daki yazısını okudum: Peron'a ateş püskürüyor. Peron yurdunda özgürlüğü kısıyormuş, yurttaşların vicdan özgürlüğünü tanımıyormuş, bütün acun için bir tehlikeymiş, Amerikan Protestanlarıyle işbirliği ediyormuş, bunun sonu Moskova'ya varırmış, böylesine abuk sabuk lakırdılar. Ne yapmış Peron? neymiş suçu? Peron yönettiği ülkede neler yapmıştır, bilmiyorum hepsini. İyilikleri de vardır belki, kötülükleri de. Hani bazı kimseler var, "diktatör" dediniz mi şeytan görmüş gibi tüyleri ürperiyor. Ben onlardan değilim, öyle dediğim dedik buyrukların yönettikleri ülkeye büyük iyilikleri olabileceğini de bilirim, iyisi de olur diktatörün kötüsü de.

Gelelim Monsieur Daniel-Rops'un Peron'a çatmasına. Peron, yönettiği ülkenin yasalarına boşanma hakkını da koymuş, okullardan din derslerini kaldırmış, işte buymuş özgürlüğü kısması. Karısıyle geçinemeyene ayrılmak hakkını veriyor, Monsieur Daniel-Rops da bunu özgürlüğü kısmak sayıyor. İnançları dolayısıyle karısından ayrılamayan kimseleri Peron boşanmağa zorluyor mu? Hayır, istersen boşayabilirsin diyor, o kadar. Bu özgürlüğü kısmak oluyor da, kilisenin "Hayır, sen karını boşayamazsın, dinin buna izni yoktur." demesi özgürlüğü, vicdan özgürlüğünü korumak oluyor. Yüzyıllar boyunca düşünceyi daraltmış, kişileri ezmiş olan inançlar şimdi de özgürlük adına buyruklarını yürütmek istiyorlar.

Buysa Peron'un suçu, bu kadarsa, yaşasın Peron! Kısmıyor özgürlüğü, genişletiyor, yurdunun kişilerini geçmişin sıkısından kurtarıp özgürlüğe kavuşturuyor.

Cumartesi, 2 Temmuz

DİL.— Sabahleyin bir sinema önünden geçiyordum, ne oynanıyor diye baktım, *Gaaip Yavrucak* oynanıyormuş. Evet, "kayıp" değil, "gaaip", çekeceksiniz *ga*'yı, hele Arap'a uyarak *g*'yi gırtlaktan söylerseniz daha da bir kibar, güzel olur... Bunu böyle yazanlar bir dolaşsınlar ülkeyi, "kayıp" yerine "gaaip" diyen bakalım kaç Hacivat bulurlar. Çok da bulsalar bir şey göstermez, Hacivat'tır öyle diyenler, Hacivat'a da uymak gerekmez.

Düşündüm: "Gaaip" demek doğru değil ya, "kayıp" da dememeli, Türkçenin "yitik" tilciği dururken, Arap'ın tilciği neden gerekli olsun? *Yitmek, yitirmek, yitik* tilcikleri bu ülkede unutulmuş değildir ki! İstanbul pek kullanmazmış, ne yapalım İstanbul kullanmazsa? Yalnız İstanbul'da yaşayanlar mı vardır bu yurtta? yalnız onların dediklerine mi bakılır?

O değil iş, Türküz diye övünürler ya, inanmayın, yerinirler Türk oldukları için, ne yapıp yapıp bu topluluktan kaçmağa, bu topluluğun dışına çıkmağa çalışırlar, hiç olmazsa Türkçe sözleri kullanmamakla Türk olmaktan kurtulacaklar. Arapça tilcikler kullanacaklar, Firenkçe tilcikler kullanacaklar, gösterecekler bu ulusu beğenmediklerini, bu ulusa yukarıdan baktıklarını.

Aylardan beri sinemaya gittiğim yok. Gidebilsem de o *Gaaip Yavrucak*'ı görmeğe gitmem. Hacivat dilinden hoşlanmam da onun için.

Tarihsiz

ÖFKE.— Alceste, Molière'in adamcılı, öfkelenmemesini öğütleyenlere "Ben öfkelenmek istiyorum." der. Onun gibi değil bizim aydınlarımız, kolay kolay öfkelenmezler, çıkarlarına dokunmayın da ne yaparsanız yapın, aldırmazlar, gülümserler. Hoşgörürlük var yaradılışlarında, hoşgörürlük de, bilirsiniz, uygar kişinin başlıca erdemiymiş, ermişler ona, bu bakımdan bütün uygarlık acununa taş çıkarır bizim aydınlarımız.

Hoşgörürlük iyi ya, neyi hoş görelim? Bir adam çıkıyor karşımıza, en derin inançlarımızı yaralıyor söyledikleri, bu toplumun ilerleyebilmesi için bizim gerekli dediğimiz bütün düşünceleri yıkmağa kalkıyor. Kendisi inanmıyor onlara da onun için mi büğün onlarla uğraşıyor? Hayır, daha düne dek kendi de onlara inandığını söyler, savunurdu onları. Yanlış olduklarını anlamış da onun için mi değişmiş? O da değil. Gözü yukarılarda, o düşünceleri savunursa dilediği yüksek yerlere eremeyeceğini, çıkarını sağlayamayacağını anlamış, onun için bırakmış o düşünceleri, o ilkeleri, bunun için boşlamış, dün dediklerinin büsbütün tersini söyleyerek yürümek istiyor. Öyle bir kimseyi de mi hoş göreceğiz?

Bir başkası çıkıyor, yalan söylüyor, biz de biliyoruz yalan söylediğini, kendisinin de gizlediği yok, göz ediyor bize, "Aldırmayın." diyor, "Çoğunluk beğenir benim şimdi dediklerimi, kanar, kanmasa bile benim bu yalanlarım işine geldiği için tutar beni." diyor. Öyle yalan söyleyen, yalan söylediğini bildiğimiz kimseye de mi kızmayacağız? onu da mı hoş göreceğiz? *Realist* olmakmış öyle yalan söylemek. "Gerçekçi" diyemezler, daha bir gösterişli olsun diye Firenkçesini söyleyecekler, "realist" diyecekler. Birini bilirim, "*İdealist* olmak güzeldir doğrusu, ben hayranım idealistlere, ne var ki idealist olmakla kazanamayız, *realist* olalım." der durur. Onun dilinde *idealist* de bizim bildiğimiz anlamda değildir, *realist* de. Onun *idealist* dedikleri, düşler arkasından koşan kimselerdir, *realist* dedikleri de ilkelerde, hiç bir ilkede titizlik göstermeyen, kazanmak için hiç bir küçüklükten çekinmeyenler. Gider, en kötü bildiği kişilerle uzlaşır, bağdaşır. Kendi de onlar gibidir de onun için. Hiç bir ilkeye gerçekten bağlı olmadığı gibi kendi kendine de saygısı yoktur, olsa tiksinmesi gereken kimselerle de, kötü bildiğini söylediği kimselerle de işbirliği etmeğe katlanır mı? Ona da mı öfkelenmeyeceğiz? onu da mı hoş göreceğiz?

Alceste gibi değildir bizim aydınlarımız, öfkelenmezler, öfkelenmek istemezler. Neden öfkelensinler? Neden üzsünler tatlı canlarını? Bir de atalar sözü var: "Öfkeyle kalkan zararla oturur." Öfkelensinler de zarara mı girsinler? Ama ilkeler elden gidiyormuş, inandığını söylediği, savunduğu düşünceler baltala-

nıyormuş ne olur sanki? çıkarına dokunulmuyor ya, yeter ona. Çıkarı belki de daha iyi sağlanıyor, ne yapacak ilkelerle? ilkeler karın doyurmaz. O da dilbirliği eder, sözbirliği eder kendi gibi düşünmeyenlerle.

Kişi, kendi gibi düşünmeyenlerle işbirliği, dilbirliği edemez. Bir kimse kendi gibi düşünmeyenlerle, yaptıklarını doğru bulmadığı kimselerle işbirliği dilbirliği edebiliyorsa, çekinmeden yargılayabilirsiniz: O da onlar gibidir, onun da öz düşüncesi onlarınkine uygundur, hepsi de yalnız çıkarlarını düşünen, yalnız çıkarlarına bağlı kimselerdir. Bir toptandır, bir soydandır hepsi de.

Biraz da Alceste'e benzesek, gidişlerini beğenmediğimiz, yaptıklarını inandığımız ilkelere aykırı bulduğumuz kimselere öfkelenmeyi öğrensek, "Bana mı kalmış bu acunu düzeltmek?" demesek. Aydınları öfkelenmeyen bir toplum, aydınları her şeyi hoş görüp de bu acunu düzeltmek kendilerine kalmadığını söyleyen, aydınları kendilerine güvenemeyen bir toplum ilerleyemez, ilerlemek şöyle dursun, günden güne enezleşir, çöker. Bu acunu düzeltmeğe kalkmak bir aydının kendini beğenmesi, büyük görmesi demek değildir, ödevini, topluma olan borcunu, kişioğluna olan borcunu anlaması demektir. Yalana katlanan, yalanı duyduğu yerde öfkelenmeyen, yalan olduğunu söylemeyen, bağırmayan aydın, yalanın yayılmasına yardım ediyor demektir. "Sana ısmarladılar mı bu yalan dünyayı?" diyerek omuz silkmeyin. Evet, bu acun, biricik doğru olan bu acun, aydınlara ısmarlanmıştır, onu düzeltmeğe, ülkelerine uygun bir duruma getirmeğe çalışmak bütün aydınların baş ödevleridir. Bunu anlamamış olanlara gerçekten aydın denemez, toplumun sırtından geçinmeğe kalkan birtakım asalaklardır (tufeylîlerdir) onlar.

Tarihsiz

DOSTOYEVSKİ.— Gençliğimde çok severdim Dostoyevski'nin romanlarını, hepsini değilse de başlıcalarını okumuştum, *Karamazof Kardeşler, Suç ile Ceza* ("Cürüm ve Ceza" diye çeviriyorlar ya, doğru değil, "Cürüm ve Ceza", cürüm ile ceza üzerine birtakım düşünceler demektir, bir hukuk kitabının, yahut bir

töre *(morale)* kitabının adı olabilir. Dostoyevski'nin romanında ise öyle değildir, Raskolnikof töre kurallarına inanmadığı için suç işler, iki kadını öldürür, sonra da bunun cezasını görür.), *Alık, Cinler* beni pek sarardı. Şimdi ise o eski tadı alamıyorum o kitaplardan. Geçen gün *Cinler*'i yeniden açtım, Fransızca yeni bir baskısını buldum da onun için. İlgilenmek istedim, bir türlü elimden gelmedi. Dostoyevski büyük bir yazar değildir demiyorum, büyüktür, "dâhi" sözünün ne demek olduğunu pek bilmiyorum, ama onun için "dâhi" diyenlere de inanabilirim. Gene de sarmıyor beni. Karmakarışık yazıyor da onun için. Ateşler içinde yazarmış, sanki bir düşe tutulur da öyle yazarmış, ben artık hoşlanamıyorum o türlü yazanlardan. Romancının da düşüne düşüne, biçim kaygısı çekerek yazmasını istiyorum. Bir çekidüzen olmalı dörüt yapıtında (sanat erinde). Bundan başka, Dostoyevski'nin romanlarındaki hava da ağır geliyor bana, boğulur gibi oluyorum. Düşüncelerinden, inançlarından da hoşlanamıyorum. Eskiye bağlı, geleneklere bağlı, eskiye, geleneklere bağlı olduğu için de her yeniliğe düşman. Büyük yazar ya, benim sevmediğim büyük yazarlardan. Monsieur Gide bayılır ona. Bana öyle geliyor ki Monsieur Gide, Dostoyevski'yi bir romancı olarak sevmiyor, onun kişiliğine ilgileniyor, bir roman kişisi diye alıyor onu, öyle inceliyor. Joseph Conrad hiç sevmezmiş Dostoyevski'yi, tiksinirmiş ondan. Doğrusu, bana da aykırı gelmiyor Conrad'ın yargısı.

Pazartesi, 10 Temmuz

Odamda çalışıyordum, bir ses duydum sokaktan. Yadırgamadım, bilmediğim, tanımadığım bir ses değil, hafif, tatlı bir tef sesi. Tanıdığım, bildiğim bir ses ya önce çıkaramadım ne olduğunu. Ta çocukluk, gençlik yıllarıma götürdü beni. Çocukluk, gençlik yıllarına götürdü de sevindirdi sanmayın, üzdü, bir utanma uyandırdı içimde. Hafif de olsa, tatlı da olsa sevdiğim bir ses değil, sevilecek bir ses değil. Birdenbire anladım ne olduğunu: Ayı oynatıyorlar...

1955 yılının bir gününde, Ankara'da, devrim geçirmiş Türkeli'nin başkentinde, ana yoldan ancak üç beş yüz adım bir sokakta ayı oynatılıyor. Kimsenin de buna karıştığı, yasak etmeğe

kalkıştığı yok. Atatürk'ün, Atatürkçülüğün kurduğu şehir, Osmanoğullarının İstanbul'una dönüyor. Güler misin? ağlar mısın?...

Biliyorum, sevinenler var buna, üzülenlerden daha çok sevinenler. Özlemini çektikleri eski günlere, gençlik; çocukluk günlerine kavuşuyorlarmış, atalarının, dedelerinin yaşadıkları gibi yaşayacaklarmış... Oh! içleri açılıyor!...

"Ne çıkar ayı oynatmaktan?" diyeceksiniz. Çok şey çıkar. İncelmemiş, geri kalmış kişilerin, ancak öylelerin hoşlanacağı bir eğlencedir ayı oynatmak. Bir türlü yaşayışın ürünüdür o, sürdürür o yaşayışı. Çocuklarınızı ayı oynatmakla eğlendirin, yalınayak tozlar içinde koşmaktan, sahana elini daldırıp parmaklarıyle yemek yemekten, sümüğünü yalamaktan kurtaramazsınız.

Çoğunluk böyle istiyormuş, çoğunluk böyle buyuruyormuş... Ne yapalım kara kamu öyle buyuruyorsa? Boyun eğivermek mi gerek onun bütün dilediklerine? Vay Caliban'ın buyruğunu dinleyen topluma! Ariel uğramaz öyle yerlere, Prospero yetişmez oralarda...

("Caliban, Ariel, Prospero... Bunlar da kim?" mi diyorsunuz? Öğrenin onların kim olduğunu, okuyun Shakespeare'i de öğrenin. Çoğunuzun çalımından geçilmiyor, okumuş gençlermişsiniz de yazdıklarınızın yayılmasını istermişsiniz, biraz da kendiniz okuyun, ilgilenin büyük yazın yapıtlarına. Birtakım betikler (kitaplar) vardır ki işte onları okumak, onlar üzerinde düşünmek uygar eder kişiyi. Prospero'yu, Ariel'i, Caliban'ı, usun yarattığı o ölmez simgeleri bilmeyenlere aydın kişi diyemem, denilemez.)

Geleneklerimize dönüyormuşuz, geçmişimiz diriliyormuş... Bilin ki geçmiş dirilmez, dirilip de yaşamaz, olsa olsa hortlar. Hortlaklar da ancak çocukların, çocuk kalmış kimselerin düşünde yaşar, gerçekte değil... O tef sesini duyunca geçmişe dönmüş gibi, bir hortlak görmüş gibi tiksindim.

Pazartesi, 11 Temmuz

DİL.— Bir dergi çıkar Ankara'da. Adı Latincedir, adı Latince olduğu için de elimi sürmem. Yeni çıktığı günlerde bir iki sa-

yısından bana da göndermişlerdi, o sayıları da açmadım. Latinceye bir yağılığım (düşmanlığım) mı var? Olur mu hiç? Bütün dillere sevgim, saygım vardır, hepsi de kutsaldır benim gözümde. Kimi işlenmemiştir, ötekilerden geri kalmıştır, olabilir, onlar da işlenilmeğe, gelişip ilerlemeğe elverişlidir, onları konuşan, yazan toplumlar ilerledikçe, onlar da ilerler. Dil, toplumun gözgüsüdür (aynasıdır). Bir ulusun dilini inceleyin, neleri söyleyebiliyor o dil, neleri söyleyemiyor, araştırın, o ulusun uygarlığı ne türlüdür, o ulus uygarlıkta ne denli ilerlemiştir, anlarsınız. Bütün dillere sevgim, saygım vardır, ancak Türk ülkesinde Türkçe çıkan bir derginin adının da Türkçe olmasını isterim. Türk ülkesinde Türkçe çıkan bir derginin adı Türkçe olmazsa, o dergiyi çıkaranların Türk diline sevgileri, saygıları yoktur demektir. Benim ulusseverliğimi, bende ulus duygusunu mu yaralar bu? Hayır, hangi ulustan olursa olsun, kişioğlunu sevdiğim için katlanamam buna. Hangisi olursa olsun, bir dili küçük gören kimsede kişioğlu sevgisi olamaz, ayrıcalıklar (imtiyazlar) arayan bir kimsedir. Ayrıcalıkları olacak ki çevresine, çevresindekilere yukarıdan bakabilsin. Hacivat'ın ayrıcalıkları, Hacivat'ın üstünlüğü.

Geçen gün genç yazarlarımızdan birisiyle konuşuyordum. Beğenirim delikanlıyı, güzel, iyi yazılar yazıyor, çok ilerleyeceğini umuyorum. Adını söylemiyorum, beğenmediğim, doğru bulmadığım bir sözünü anlatacağım da onun için. Övdü o dergiyi, savundu. "Adı yüzünden okumuyorum." dedim, yukarıda yazdıklarımı ona da söyledim. "Hoş görmeli yaptıklarını, daha çok bilimle uğraşan kişiler o dergiyi çıkaranlar, dile pek önem vermiyorlar." dedi. İşte bunu anlayamıyorum ben de: Bilim, dörüt (sanat), düşünce işleriyle uğraşan bir kişinin önce dile önem vermemesini anlayamıyorum. Dilini işlemeyen kişi, düşüncesini işlemiyor demektir. Kişioğlunun düşündüklerini bildirmek için elinde dilden başka bir araç mı vardır? Çalgısını düzenlemeden çalmağa kalkan çalgıcı neyse, dilini düzenlemeden yazmağa kalkan düşünür de odur, dinlenilmez söyledikleri, karmakarışık bir gürültü olmaktan ileri gidemez. Gelişigüzel yazan, gelişigüzel düşünür.

O dergiyi çıkaranlardan birine, neden Türkçe bir ad koy-

madıklarını sormuştum. "Dilimize yeni bir kelime kazandırıyoruz." buyurdu. Bön çocuk! bir dile yeni bir tilcik kazandırmak ne demektir? ne türlü olur? düşünmemiş. Başka bir dilden alacaksın sokuvereceksin kendi diline... O gün yargıladım onu içimden: Bilmiyor ne dediğini. Bir bilgisi olabilir, okula, okullara gidip bellemiştir, kakavanın (papağanın) bellediği gibi. Kakavan gibi anlamadan bellediği için de Latince bir tilciğin yerine Türkçesini koyarsa bilimin, büyünün kaçıvereceğini sanıyor. Yabanların yakarışları gibi. Onlar da tanrıların ancak belli sözler söylenince belireceğine inanırlar.

Türkçeye inanmayanlar, hangisi olursa olsun bir dile inanmayanlar, o yabanların durumunu aşamamış olan kimselerdir.

Salı, 12 Temmuz

EFE.— Dün yazdığımı okudum. Öyle söylediğimi duyanlar da benim, Latinceye, Yunancaya baş vurmadan bilim dilimizi kurabileceğimize inandığımı sanırlar. Kurulur kurulmasına ya, uzun sürer, güç olur. İyisi mi, almalıyız Latinceden, Yunancadan. Ancak bunun da yolu vardır, önce o dilleri okullarımıza sokmak, çocuklarımıza öğretmek gerektir. Anlaya anlaya almak yaraşır kişioğluna, anlamadan almak değil, kakavan gibi bellemek değil.

Yaşını başını almış, oldukça da tanınmış yazarlarımızdan biri bir gün, "Önce Latin, Yunan tilciklerini alalım, onlarla dolduralım dilimizi, sonra anlamlarını öğreniriz." demişti. Hani Acem şahı "Hele gemi kalksın, buğu sonra gelir." demiş, onun gibi... Böyle anlamadığımızı bellemeğe katlandıkça, gerçek düşünceye eremeyiz.

Cumartesi, 16 Temmuz

M. LÉAUTAUD.— Dün geldim adaya, bu sabah aşağıdaki dükkândan bir paket verdiler, birkaç gündür bekliyormuş. Açtım: Monsieur Léautaud'nun kitabı, *Journal*'in ikinci cildi. Z. Paris'ten göndermiş. Çok sevdiğim üç beş yazardan biridir Monsieur Léautaud. Büyük şey mi vardır onun kitaplarında? bir şey mi öğretir kişiye? Hayır... Hani şu birtakım kimseler vardır, ellerinde defter kalem, öyle okurlar kitapları, boyuna

"not" alır dururlar, böylece bilgilerini çoğaltmak, ekinlerini (*culture*'lerini) zenginleştirip derinleştirmek isterler, benden öğüt onlara, boş yere ilgilenmesinler Monsieur Léautaud'ya, onları besleyecek, işlerine yarayacakbir şey yoktur onun kitaplarında. Monsieur Léautaud hep kendini anlatır durur: Güler, eğlenir, söylenir, homurdanır. Çevresiyle de, yaşadığı günlerin büyük diye tanınmış kimseleriyle de arası iyi değildir, kendi kendiyle bile arasının iyi olduğunu sanmıyorum. Son yıllarda edebiyat ödüllerini epeyce yerdi. *Journal*'inin birinci, ikinci ciltlerinde ise uzun uzun Goncourt ödülünün sözünü ediyor, az kalmış alacakmış o ödülü. Gönlü de büsbütün istememiş değil, ama üşenmiş kitabını düzeltmeğe, bitirmeğe. Kendi beğenmeyeceği bir kitapla ödül kazanmak, ünlü bir yazar olmaktansa sıkıntı çekmeyi yeğ bulmuş... Şimdi güncesinin o sayfalarını okurken kim bilir ne güler kendi kendisine!

Kitabının birçok yerinde "Prix Goncourt" için sadece P. G. diyor. Benim pek hoşuma gitti bu: Hekimler dilinde P. G., *paralysie générale*, genel inme, firengiden gelme geniş çözülme demektir, Goncourt ödülüne de o ad yakışıyor. Monsieur Léautaud bunu bilerek mi yapmış, kestiremem. Doğrusu, belki de düşünmemiştir, arada bir "le, la" ayrımı var da onun için.

Neler anlatıyor Monsieur Léautaud güncesinin bu ikinci cildinde? Özetlenemez ki söyledikleri. Hepsi de kalmıyor hatırda. Ama kitabı bırakamıyorsunuz elinizden. Öyle demeyeyim, başkalarını karıştırmayayım, ben bırakamıyorum elimden, biliyorum ki birinci cilt gibi bunu da birkaç kez okuyacağım, sıkıldım mı, bu kitabı açacağım. Bir şey öğrenmek için değil, Monsieur Léautaud bir şey öğretmez kişiye. Kendini anlatır, o kadar. Konuşur okuru ile. Pek az yazarda vardır bu okurlarla konuşma hali. Ben de yalnız onları severim. Ötekileri de okuduğum olur ya, bir türlü ısınamam onlara. Hani bir söz vardır: "Bana bir şey öğretenin kölesi olurum." Hiç bir zaman öyle bir duygu gelmedi içime. Öğretenlerin, öğreticilerin neden kölesi olacakmışım? Öğretmekten kolay ne vardır? Kişinin koltuklarını da kabartır. Kimsenin bilgisine, işine karışmaksızın kendimizi anlatmak, hiç bir işe yaramayacak sözler söylemek, gene de ilgiyi çekebilmek, işte bu zordur. Monsieur Léautaud'da o erdem var.

Çok da güzel yazıyor. Bir kez bile edebiyata kaçtığı, cicili bicili cümleler kurmağa kalktığı olmuyor. Oysaki onun yazarlığa başladığı yıllarda, hele güncesinin ilk ciltlerini yazdığı yıllarda kolay değil öyle edebiyatçılığa özenmemek, Barrès'in, *symboliste*'lerin girintili çıkıntılı cümleler kurdukları çağ. Monsieur Léautaud Barrès'i de sevmiş, ondan kurtulunca da Remy de Gourmont'a düşmüş. Gourmont da pek kaçınmaz süslü sözlerden. Monsieur Léautaud ise hiç özenmemiştir o türlü edebiyata. Barrès'ten, Gourmont'dan çok Voltaire'e, Stendhal'e vurgun da onun için.

Düşünüyorum da Fıransız edebiyatında yalnız onların, Voltaire'le Stendhal'in gerçekten büyük birer yazar olduğunu anlıyorum. Ötekilerin hepsinde süs var, yaldız var. Yalnız onlar, Voltaire'le Stendhal, süsün, yaldızın boşluğunu, güzellik değil de çirkinlik olduğunu anlamışlar. Monsieur Léautaud da onlar soyundan bir yazar. Onlar kadar büyük değil belki, ne çıkar? onlar gibi doğru. Monsieur Gide ancak sonradan, ömrünün son yirmi beş, otuz yılında yazılarını süslemekten kurtulmuştur. Montaigne'i unutuyordum... Ama doğrusu Montaigne'i anmamalı onlar arasında, On altıncı yüzyılın, yani daha büğünkü Fıransızca kurulmadan önceki bir çağın yazarıdır Montaigne. Bizler, Latinceyi, eski Fıransızcayı bilmeyenler, rahat rahat okuyup anlayamıyoruz onu.

Salı, 19 Temmuz

DUYGU.— Duygu, düşüncesi olmayanların, düşünemeyenlerin sığınağıdır.

Duygusuz olun demek mi istiyorum? Hayır, bilirim duygularımızdan kurtulamayacağımızı. Duygularımızdan silkinmeğe çabalamak da gerekmez, duygunun da güzel yanları vardır. Ama kendimize saklamalıyız duygularımızı. Ağlamak da kişioğlu için bir ihtiyaçtır: Odanıza kapanır, tek başınıza bir yere çekilir, öyle ağlarsınız.

Günümüzde gençlere duygu eğitimi vermeğe çalışıyorlar. Görmüyorlar ki duygu eğitim kişiyi bencil eder. Duygularına kapılan kişi yalnız kendini düşünür de başkalarının düşüncelerini değil, duygularını da anlamaz olur. Anlamak, hep düşünce

iledir. Duygu anlamaz, anlamak da istemez, kendi kendine yeter o, dış acuna ilgilenmez, ilgilense bile ancak kendine dokunan, değinen işler için ilgilenir. Duyguyu, başkalarının duygularını anlamak da ancak düşüncemizle olur.

Bakıyorum, günümüz genç yazarlarının çoğu, düşünceden çok duyguya önem veriyorlar, hep duygularını anlatmağa özeniyorlar. Düşünmedikleri için de duygularını gerçekten belirtecek biçimleri bulamıyorlar. Oysaki sanat hep bir biçim işidir: Duygularımızı, düşüncelerimizi belirtecek biçimleri bulmak işi. Bizim yazarlarımız, dünküler de, büğünküler de, düşünceyi küçümseyip duygularına sığındıkları için biçime varamıyorlar.

Geçen gün biri, genç şairlerimizden biri, bir şey söyledi bana, güncemde anlatmadan geçemeyeceğim. Yeni bir şiir kitabı çıkarmış, kitabın üzerinde de, addan sonra, kocaman bir "diğer" tilciği. "Bana neden veriyorsunuz kitabınızı? Ben tiksinirim bu *diğer* tilciğinden, bir yazıda onu gördüm mü, atarım o yazıyı elimden." dedim. Ne dese beğenirsiniz? "Senin gibi bağnaz (müteassıp) bir kimseye kitabımı verdiğime doğru etmemişim. Sen tilciklere bağlısın, ben büyük duygular, düşünceler söylüyorum, sen beni anlayamazsın." deseydi, inan olsun, kızmazdım, sesimi çıkarmazdım. Demedi öyle, bir incelik gösterdi: "Elinizi öperim, o tilciği kullandığım için beni affedersiniz." dedi. Tepem attı bunu duyunca. El öpecek, ben de onun yazılarında *diğer* tilciğini, daha bir yığın yabancı tilciği hoş göreceğim, duygusuna bağışlayacağım bunları... Bu da duygu eğitiminin bir ürünü. Saçma sapan işler göreceğiz, sonra da el öptük mü, her şey düzeliverecek...

Büyükada. Tarihsiz

ÇALGI.— "Musiki ruhun gıdasıdır" derler. Kiminin de ruhu doymak bilmiyor. Bir açılıyor radyo, bir daha kapanmıyor. Gece yarılarına kadar. Çoğu kimsenin ruhu ne bulsa tıkıştırıyor: Alaturka, alafranga, caz... Bir de bir "Avare" şarkısı çıktı başımıza, Hindeli'nden gelmiş, radyo dur[du] mu, sokaklarda o başlıyor, yaşlısı, genci, çocuğu hep onu ırlıyor. Ne yapsınlar? ruhlarını besleyecekler. Gelgelelim bizler, benim gibi ruhu olmayan kimseler, bir türlü anlayamıyoruz bunu, sinirleniyoruz, çıldıracak gibi oluyoruz.

Bilime de, bilimin yarattığı şeylerin hepsine de saygım vardır, hayranlığım vardır. Hani birtakım kimseler şöyle yukarıdan bakarlar da, "Neye yarıyor bilimin bütün çabaları? Kişioğlunun özünü değiştirebiliyor mu? İyileştirebiliyor mu?" derler, ben onlardan değilim, kişioğlunun bilgisi arttıkça özünün de yükseldiğine inanırım. Ama, ne yalan söyleyeyim? şu radyoyu türetene kızdığım, sövdüğüm günler oluyor. Okuyacağım, uyuyacağım, yahut gözlerimi uzaklara dikip düşler kuracağım, kafamı dinleyeceğim, olmuyor ki! sağdan radyo, soldan, o çirkin çirkin, boğuk boğuk sesler kendi kendime bırakmıyor ki beni. Fıransızların bir Monsieur Philippe Berthelot'su vardı, Dışişleri Bakanlığı Genel Yazmanı, sevmezmiş çalgıyı. Bir gün Berlin'de Wagner'in bir operasını dinlemeğe çağırmışlar, görevi gereği gitmezlik edememiş. Karısı "Sen sıkılacaksın, bunalacaksın bu akşam." demiş. "Neden?" demiş Philippe Berthelot, "Ben dinlemem ki çalgıyı, o çaladursun, ben kendi işlerimi düşünürüm." En kıskandığım kişi odur, ben yapamıyorum onun yaptığını, bir yerde çalgı çalarken ben kendi düşüncelerime, kendi düşlerime dalamıyorum, o gürültü kafama çarpıyor, kafamın içinde uğulduyor, başlıyorum homurdanmağa, radyoyu bir türlü kapatmak bilmeyen konu komşuya garaz kesiliyorum. Yaradılışımda kişioğluna sevgi vardı, hoş görme vardı, radyo çıkalı huyum değişti, gün oluyor, "Bilginlerin dediği doğru çıksa da şu bölünsüz (atom) denemeleri yeryuvarlağını uçuruverse!" diyorum... Boyuna çalgı çalan, türkü çağıran kimselerin hayali yok, kendilerini eğlendiren şeyin başkalarını rahatsız edebileceğini uslarına getirmiyorlar. Biraz düşünseler, çeviriverirler radyonun düğmesini, hiç olmazsa kısarlar, kendilerinden başkalarının ağzının tadını herhangi bir çıkarları için kaçırmaktan çekinirler. Şüphesiz olarak biliyorum: Bu çalgı düşkünleri, ırlama düşkünleri, sokak ortasında bağıra bağıra "Avare mu"yu söyleyenler, incelmemiş kimselerdir. İncelme, başkalarını düşünmekle başlar. Yalnız incelmemiş değil, kötü kişilerdir onlar. İyilik usun erdemlerindendir, alıkta iyilik aranamaz, hayvanda sağ-töre (ahlâk) aramak kadar boştur. Yalnız kendi gönüllerini eğlendirmeyi isteyip de başkalarını rahatsız etmekten çekinmeyenler, herhangi bir çıkarları için en büyük kötülükleri

etmekten de kaçınmazlar, kendileri için iyilik olan bir şeyin başkaları için kötülük olacağını düşünemezler. Anlayamazlar kötülük ettiklerini, şaşarlar kendilerine söyleseniz, onlara bir iyilik gelmiş ya, yeter! başkalarının yerine koyamazlar kendilerini, başkalarının başına gelmiş kötülükleri kendi içlerinde duyamazlar. Sağtöre, gerçek sağ-töre, bile-duyuş *(sympathie)* gücünün ürünlerindendir. Bile-duyuş, başkalarının duygularını anlayabilme, sezebilme... Onlarda yoktur öyle bir anlayış, öyle bir seziş, öyle bir güç. Kendi duygularından, kendi çıkarlarından başka hiç bir şeyin gerçekliğini kavrayamazlar. Bunun içindir ki çok kimselere kötülük etmiş olan bir kişinin kendilerine büyük, küçük bir iyiliği dokundu mu, hemen överler onu, sağ-töresinden, usunun keskinliğinden şüpheleri olmadığını söylerler.

Sabahleyin başlayıp gece yarılarına kadar süren bu gürültüden, çalgı denilen, radyo denilen gürültüden yakındınız mı, dudak büküyorlar, "Sen sanatı sevmiyorsun, kişioğlunun bir sanat havası içinde yaşamasını istemiyorsun!" diyorlar. Oysaki boyuna radyoyu çalıştırmanın, sokaklarda "Avare mu"yu çığırıp ıslık öttürmenin sanatla hiç bir ilgisi, ilintisi yoktur. Sanat, her şeyden önce, bir seçme ister. Sabahleyin radyoyu açıp bir daha da kapatmayan kimsede ise seçme yoktur, ne verirseniz onunla yetinen kimsedir o. Bakıyorsunuz, bir ses, uluyor, sonra başka bir ses, miyavlıyor, bir güzelliği, bir tatlılığı yok, hepsine de "Eyvallah!" diyorlar. Sanat davranışının tam tersidir bu. Sanatla uğraşan kişinin ister yaratıcı, verici olsun, ister alıcı olsun, kendine göre birtakım düşünceleri istekleri vardır, onlara uymayan şeylerden hoşlanamaz, bunun için de önüne her konanla yetinmez, beğenebileceği şeyleri arar. Radyo düşkünlerinde bu görülmüyor. Dinliyorlar mı sanki radyoyu? Hayır. Bir yanda radyo çalıyor, bir yandan da kendileri konuşuyor, kavga ediyor, zarları, pulları vura vura tavla oynuyorlar. "Şimdi radyoda kim ırladı? hangi ezgiyi ırladı?" diye sorsanız bilemezler. Buna çalgı sevmek denemez, buna sanata ilgilenmek denemez. Onların istedikleri gürültü, işte o kadar. Gürültüyü istemeleri de kaygılarını, tasalarını unutmak için değil, kafalarının içi bomboş, ancak o boşluğu duymamak için gürültü istiyorlar.

Radyo da kişioğlu usu-rindendir*, bu bakımdan o da saygıyla karşılanmağa değer. Buna bir diyeceğim yok. Ancak şunu da söyleyeyim: Radyo kişioğlunu bir yandan da aşağılaştırıyor, ne verirse kişioğlunun onunla yetinmesini istediğinden, kişioğlunu beğeneceklerini seçmeğe bırakmadığından aşağılaştırıyor. Musiki ruhun gıdasıymış, peki, benim ruhum olmadığı için böyle sözleri anlamam, gene de diyelim ki doğrudur, ama böyle abur cubur şeylerle beslene beslene çok kimselerin ruhları mide fesadına uğrayacak.

Büyükada. Tarihsiz

İSTANBUL.— İstanbul'u sevmeyişim, buraya yerleşemediğim için mi? kedi erişemediği ciğere pis dermiş, onun için mi? Belki... Ama sanmıyorum. Bu karmakarışık şehir beni şaşırtıyor. Köylerde yaşamak istemem, büyük şehirleri de küçüklerinden yeğlerim. Kişilerinin sayısı on, on beş bini geçmeyen bir şehirde oturmak zorunda kalsam bunalırım. Ama İstanbul o kadar karışık ki büyüklüğü belli değil. Kalabalığı da başka türlü bir kalabalık, kişileri biribiriyle kaynaşmıyor, sanıyorsunuz ki geçici olarak bir araya gelmişler, yarın ayrılacaklar biribirinden büğün iğne atsan yere düşmeyecek sokaklar, caddeler yarın boşalıverecek, bir geçit yeri sanki İstanbul, birçok yönlerden, ülkelerden gelmiş kişiler nasılsa toplanmışlar, bir arada olmalarına sanki kendileri de şaşıyor. Bir tanışmazlık var aralarında, bir tanışmak istemeyiş var. Yabancı bakıyorlar biribirilerine, yağı yağı (düşman düşman) bakıyorlar. Hepsi biribirinin önüne geçmeğe, biribirinin yerini kapmağa çalışıyorlar. Bir itişmedir, bir kakışmadır gidiyor bu şehirde.

İstanbulluyum ben de, bu şehirde doğmuşum, nice yıllarımı, bütün çocukluğumu burada geçirdim. Gene de bilmem bu şehri. Bilmek, öğrenmek kolay değildir ki, uçsuz, bucaksız... Büyük şehirlerin, gerçekten büyük şehirlerin bir birliği olurmuş, İstanbul'da yoktur o birlik. Bir yerinden ötekine geçtiniz mi, ülke değiştirmiş, acun değiştirmiş gibi olursunuz, yadırgarsınız, hemen dönmek, alıştığınız yere, alıştığınız havaya kavuşmak istersiniz. Gerçekten büyük bir şehir değil burası, yan ya-

* Dizgi yanlışlığı yüzünden sözcük anlaşılmıyor.

na gelmiş, gene de kesin sınırlarla ayrılan birçok küçük kasaba. İçime bir darlık çöküyor burada.

Güzellikleri varmış, denizi, oya gibi kıyıları, şusu busu... Peki, ben de yok demiyorum güzellikleri. Ne yapayım ki ben doğa güzelliklerine bayılan, bağlanan kişilerden değilim. Doğa güzelliklerine, örneğin güneşin doğuşuna, batışına bir bakarsınız, iki bakarsınız, ama bıkarsınız sonra. Bir kişi yaşamı (ömrü) boyunca doğa güzelliklerine bakamaz ya! Bir gördünüz, iki gördünüz mü, yeter. Kişi, yılda bir iki, kırlara çıkıp yemeğini su başında yiyebilir, bütün yaşamınızca kırlarda, su başında yiyebilir, bütün yaşamınızca kırlarda, su başında yemek yemek ister misiniz? İstanbul öyle bir izlenim (intiba) bırakıyor kişide. Bir gezme yeri, işte o kadar. Gezme yerlerinin birtakım sıkıntıları olur: Gidersiniz, dolu bulursunuz, şöyle bir rahat oturamazsınız, o sıkışıklık içinde bunalırsınız, dönüşte araba yoktur, beklersiniz... İstanbul'da hepsine de uğruyorsunuz bu sıkıntıların. Doğa güzelliklerini tatmağa mı gittiniz? burnunuzdan geliyor. Gezme yerlerinde, kişi birtakım yaşayış kurallarından ayrılmak ister, başkalarını düşünmeyecek, bencilliğini iyice ortaya koymaktan çekinmeyecek... İstanbulluların hemen hepsinde görülen bencillik, belki de oturdukları şehrin ancak böyle bir gezme yeri olmasındandır.

Doğa güzelliklerini de pek büyütmeyelim gözümüzde. Kişioğlu kendi yaptıklarıyle övünmelidir, doğanın yarattıklarıyle değil. İstanbul güzelleştirilmiş midir? Osmanlılar hakanlığı beş yüzyıl bu şehre özenmiş, yurdun başka yerlerini düşünmeksizin bu şehri güzelleştirmek istemiş, başarabilmiş mi bunu? Birtakım güzel yapılar kurdurmuş, orası öyle. Ancak birer [birer] düşünmüş o güzel yapıları, biribirine uyuyor mu? Biribirini gösteriyor mu, yoksa örtüyor mu? orasını hiç araştırmamış. Daracık, eğri büğrü sokaklardan geçip büyük, güzel bir yapının önüne çıkıyorsunuz, yalnız o yapıyı ele aldınız mı, hayran olabilirsiniz, ama bütünde bir uyumsuzluk, bir gülünçlük var. O daracık, eğri büğrü sokaklarla o güzel yapı biribirine yakışmıyor. Bireyi önemli saymamış bir toplumun ürünü: Büyük yapılar kurulacak, gene de bireyler o daracık sokaklarda, o daracık evlerde rahatsız yaşayacak, alışacaklar rahatsızlığa, rahatlarını

düşünemeyecekler... Kişi saygısı olmayan, bireye önem vermeyen toplumlar, hep böyle sonuçlara varır... Güzelmiş o büyük yapılar, bir diyeceğim yok buna, ancak yan yana gelmelerinden bir güzellik doğmuyor, tam tersine, bir karışıklık doğuyor. Osmanlılar hakanlığı, aşağı yukarı beş yüzyıl İstanbul'a göz bebeği diye bakmış, nesi var nesi yoksa İstanbul'a harcamış, uyum kaygısına, üslup kaygısına erişemediği için gene de bir türlü güzelleştirememiş bu şehri. Birtakım güzel şeyleri bir araya toplamış, tıkıştırmış... Çocukluğumda, bilmem hangi Fransızca dergide bir resim görmüştüm: Bütün güzellikleri kendinde toplamış bir kadın, koca koca gözler, ufacık bir ağız, incecik bir bel, kısacası her yeri ozanların, ressamların düşlerindeki kadınınki gibi: Bütünde bir çirkinlik, bir gülünçlük vardı. İstanbul da o resme benzer. Bütün o güzelliklerin biribirine yakışması, biribiriyle uzlaşması düşünülmemiş de onun için...

Sevmem İstanbul'u, Ankara'yı çok üstün bulurum bu şehirden. Gene de birkaç güne kadar bırakıp Ankara'ya döneceğim için üzüntüye benzer duygu var içimde. Buradaki arkadaşlardan, gönüldeşlerden ayrılacağım da onun için. Ankara'dakilerle buluşacağım. Ama kişinin bir gönüldeşe kavuşacak olması, bir gönüldeşten ayrılmanın üzüntüsünü unutturmuyor ki!...

Tarihsiz

Paris'te çıkan haftalık *L'Express*'in okurlarından biri, dergiye gönderdiği bir mektupta diyor ki: "André Gide, kapıcının oyuna da kendi oyu kadar önemli diye bakıldığı için seçimlerde gidip sandığa oy atmazmış, doğru bulmazmış bu alandaki eşitliği. Bu soruyu ilgiye değer buluyorsa, Monsieur Merleau-Ponty'nin ne düşündüğünü öğrenmek isterdim." Monsieur Merleau-Ponty de hatırlamadığını söylüyor. Gene de cevap vermiş derginin o okuruna. Acayip buluyor Monsieur Gide'in sözünü, diyor ki "Ekinin (*culture*'ün), düşüncenin, yargının doğruluğuna bir tanıt (delil) olmadığını Gide hepimizden daha iyi bilirdi. 1930 yılındaki Gide'in gözünde 1916 yılının Gide'i, *L'Action française* okurunun Gide'i, herhalde *kapıcı* gibi düşünür bir şeydi. 1940 yılındaki Gide'de le saymıştır.*

* Gazetede satır düştüğü için tümcenin sonu anlaşılmıyor.

Tutalım ki Monsieur Gide *L'Express* okurunun dediğini gerçekten söylemiştir. Haklı değil midir? Ekinli bir kişinin, bir düşünürün oyu ile bir kapıcının, okuması yazması pek olmayan bir kişinin oyu bir tutulmalı mıdır? Okuryazarlar, ekinli kişiler de yanılmazlar mı? Bir nokta üzerinde uzun uzun durup kılı kırk yardıkları için, belki ötekilerden daha çok yanılırlar. Bir seçim sırasında, türlü yönlerden kişilerin söylediklerinin hepsinde de bir doğruluk payı vardır, okuryazar bir kişi, ekinli bir kişi o doğruların etkisi altında kalır da kolay kolay kestiremez hangi yönden olmak gerektiğini, hangi bölemin (partinin) tuttuğu yolun yurt için daha yararlı olacağını...

Ama başkadır onun durumu, ekinli bir kişi tutulması gereken yolu kolay kestiremese de, yanılsa da, oyu, bir kapıcının, bir bilisizin oyundan önemlidir. Oyunu atarken yalnız tutkularına kapılmaz, yalnız çıkarını aramaz da onun için. Düşünür, iyiyi kötüden ayırt etmeğe çalışır, bir sorumluluk duygusu vardır onda, yanıldığını anlarsa bunu unutamaz, düzeltmeğe özenir. Bilisiz kişi ise, verdiği oydan yurt için beklenilen iyilik gelmezse, yanılmakla bir suç işlediğini kavrayamaz, Monsieur Gide değişir, ekinli kişi değişir de kapıcılar, bilisizler değişmez mi? Onlar da çok değişir, hem de değiştiklerini, büğün dünkü gibi düşünmediklerini pek de bilmeden değişirler. Bilisizler, oylarını sandığa atarlarken yalnız kendilerine değil, bütün yurda bir iyilik gelmesini düşünmek gerektiğini pek bilemezler. Bunun içindir ki kendilerine en çok, en parlak vaatlerde bulunanların kazanmasını isterler. O vaatler gerçekleştirilebilir mi? konuşanların dedikleri biribirini tutuyor mu? bunu gereğince kestiremezler. Doğrusunu isterseniz, bilisizler değişmezler: Dün yalnız çıkarlarını aradıkları gibi büğün de yalnız çıkarlarını ararlar, yarın da. Çıkarımızdan üstün, çıkarımızdan önemli birtakım değerler olduğunu iyice kavrayamamışlardır, kendilerince bir iyilik olan başkaları için bir kötülükse, başkaları ondan bir zarar görüyorsa bunu anlayamazlar, şaşarlar. Bilisiz, başkalarını bilemez, düşünemez, hayali yoktur, hayalini işletmemiştir. Bilisizin değişmesi, değişir gibi gözükmesi, ivecenliğindendir: Kendisine, yahut bütün yurda bir iyilik edileceğini duymuş, bunun çabucak olmasını ister, biraz gecikti mi, umu-

du kırılıverir, bunun için de dün alkışladıklarını büğün devirir. Değişmiş olmasından değildir bu, iki yönün, yahut birçok yönlerin, bölemlerin dediklerini karşılaştırarak birini ötekilerden daha doğru bulmuş olmasından değildir, salt bezmesindendir. Beklediği iyiliği de büyültür. Şişirir gözünde, bir gün içinde, bir kıpıda (anda) sıkıntıdan rahata kavuşacağını, tamudan uçmağa (cehennemden cennete) geçivereceğini sanır. Büğünkü durumu dünkünden iyiyse, bunu da pek kavrayamaz. Gene sıkıntılarını görür de birtakımının, birkaçının olsun azalmış olduğunu anlayamaz. Yakınmak, durumundan acı acı yakınmak ister bilisiz, bunun için de kolayca sebepler bulur.

Ibsen'in oyunlarındaki kişilerden biri, yanılmıyorsam *Yapıcı Solness*'in kişilerinden biri, "Çoğunluk tellim (daima) haksızdır, tellim yanılır." der. Çoğunluğun da doğru yolu sezdiği olmaz mı? Olur olmasına, gene de İbsen haklıdır. Çoğunluğun doğruyu bulması bir düşeştir, körü körünedir. Bilmeden okunu atmış, nasılsa değdirmiştir ereğe. Sayılmaz o, güvenilemez öylesine doğruyu bulanlara. Sorarsanız, niçin öyle yaptığını söyleyemez, ya da karmakarışık anlaşılmaz sebepler gösterir. Sağduyusu varmış çoğunluğun, sağduyusu varmış da onun için seziverirmiş hangi yolun tutulması gerektiğini... Düşünceden çok sezgiye bağlananların uydurdukları bir masaldır bu. Bir karıştırıverin tarihi, çoğunluğun tutkularına kapılıp sağduyuyu hiçe saydığını gösteren olaylarla doludur. Sağduyunun kişioğlunda doğuştan var olduğunu sanıyoruz, değildir öyle, işlenilmesi gerektir sağduyunun, yıllarla, görgü ile, düşünce ile işlenilmesi gerektir. Okuryazarlar arasında, ekinli denilen kimseler arasında yanılanlar, sağduyudan büsbütün yoksun olanlar görülüyormuş, bundan da ekinin, bilginin sağduyuyu körleştirdiği sonucunu çıkaranlar oluyor. Ekini, bilgiyi kötülemek için tembellerin, kendilerini tutkularına bırakmak isteyenlerin uydurdukları bir masal... Ekinli kimsenin, bilgin kimsenin de yanıldığı olabilir, peki ama ekinsiz kişi, bilisiz kişi daha da çok yanılır, ona yanılmış olduğunu da kolay kolay anlatamazsınız.

Monsieur Gide, benim sandığıma göre, öyle bir söz söyleyecek kişilerden değildi. Bir böbürlenme var o sözde, hem de bayağı bir böbürlenme, benim yazılarından anladığım Mon-

sieur Gide, çabuk sezer de kaçınırdı bayağılıktan. Gene de doğru bir yanı var o sözün. Bilginle bilisizi bir tutmağa kalkarsanız, sorumluluk duygusunu kaldırmış olursunuz ortadan. Çoğunluğa dayanmak, hep çoğunluğun buyruklarına uymak isteyenlerde de bu sorumluluktan kaçış vardır.

Tarihsiz

Gerçekten anlar mıydım şiirden? iyisini kötüsünden seçebilir miydim? bilmiyorum. Doğrusunu isterseniz, şiirden anlamak ne demektir? şiirin iyisini kötüsünden seçmek ne demektir? bunu da pek anlayamıyorum artık. Şiirin iyisini kötüsünden seçmek, hangisinin yaşayabileceğini, yarına kalabileceğini kestirmek demekse, gereksiz bir iş bu, boş bir iş. Hiç bir şiir yaşamıyor, hiç bir şiir yarına kalmıyor. Hepsinin de özü eskiyor, biçimi eskiyor, her şeyi eskiyor. Bir, iki yüz yıl önce değil, bundan daha otuz kırk yıl önce yazılmış şiirleri okurken bir eskilik kokusu duyuyoruz, büğünkü duygularımızla okuyamıyoruz onları. İlgilensek, beğensek bile bir çeşit bilgin tavrıyle ilgilenip beğeniyoruz. "Bunların yazıldığı günlerin güzellik anlayışı, güzellik ölçüleri başkaydı, onlara uyularak yazılmış bu şiirler, biz de onları düşünerek okumalıyız, o anlayışa, o ölçülere göre yargılamalıyız." diyoruz. Bu da şiir okumak değildir, bir incelemedir, bir çalışmadır. Oysaki şiir okumak, çalgı dinlemek, kendimizi biçimlerin güzelliğine, uyumuna bırakıp onların ve* ğil midir? Bu beğendiğimiz, sevdiğimiz şiir, birkaç yıl içinde, ancak bir belge değerine düşüveriyor.

Yalnız bizde mi böyle? bizim dilimiz boyuna değiştiği için mi daha birkaç yıl önce yazılmış şiirleri anlayamaz, tadamaz oluyoruz? Hayır, her yerde böyle. Gençlik yıllarımı, bundan yüz yıl öncesini düşünüyorum: Fıransızlar Paul Verlaine'i göklere çıkarırlardı, onun şiirini şiirin ta kendisi diye gösterirlerdi, en anlayışlı, en büyük eleştirmenleri överlerdi onu. Büğünün şiirinden anlayanları ise dudak büküyorlar Verlaine'e. Kapılmayayım onların söylediklerine dedim, yeniden açtım okudum o şairi. Dayanılmıyor doğrusu yeniden okumağa, bir bayağılık çarpıyor insanın gözüne. Büğünkü Fıransız eleştirmenleri, ede-

* Gazetede satır düştüğü için tümce anlaşılmıyor.

biyat tarihçileri Béranger'nin sözünü etmiyorlar, adını bile anmıyorlar. Sözü edilecek, adı anılacak şair de değil. Bize öyle geliyor. Ama On dokuzuncu yüzyılda kimler övmemiş Béranger'yi! İçlerinde Stendhal gibi, Goethe gibi o yüzyılın en, büyük en ince beğenili kişileri var. Biz haklıyız da onlar mı haksız? biz doğruyu bulmuşuz da onlar mı yanılmış? On dokuzuncu yüzyılın, Béranger'den çok üstün saydığımız Fıransız şairlerini, Hugo'yu, Lamartine'i, Vigny'yi okuyor muyuz sanki? Hani eskiden "gıyabi hürmet" derlerdi, bizim de onlara, yapıtlarını okumaksızın bir hayranlığımız var. Ancak Baudelaire, Rimbaud okunuyor On dokuzuncu yüzyıl Fıransız şairlerinden, onlar da şiirlerinde yeni anlayışa, büğünün görüşüne uygun sözler bulunduğu için okunup seviliyor. Göreceksiniz, onlar da yakında çökecekler, yeni şiir görüşü değiştikçe onlar da okunmaz olacaklar, onların yapıtları da birer belge değerine düşüverecek.

*

Geçen gün yazdığımı okudum: Doğru mu eski şiirin okunmadığı? bizde okunmadığı gibi başka ülkelerde de okunmadığı? Biliyoruz, Avrupa okullarında çocuklara yalnız dünün, on dokuzuncu yüzyılın şairleri değil, daha eskileri de, on altıncı, on beşinci yüzyılın şairleri değil, çok [daha eskinin şairleri okutu]luyor, anlatılıyor, Ronsard'ın, Villon'un adlarını da saygıyla, hayranlıkla anmak öğretiliyor. Okuyanlar da oluyor o şairlerin yapıtlarını. Ama bunu daha çok başkalarının yargılarına güvenmekle yetinenler yapıyor, beğenecekleri yapıtları kendileri aramayıp eleştirmenlerin, edebiyat tarihçilerinin öğütlerine uyanlar yapıyor. İçten gelme bir hayranlık değil, öğrenilmiş bir hayranlık... Öyle olmayanlar, eskileri okusalar bile, dönüp dolaşıp büğünün şiirine saplanıyorlar, ancak onun üzerinde duruyorlar, ancak onunla duygulanıp coşuyorlar. Samimî olduk mu, –şu bizim anlayışımıza göre olan samimîlik değil, *lâubalilik* değil, gerçek samimîlik demek istiyorum, duygularımızın, düşüncelerimizin ne olduğunu kendimiz arayıp bulmak, başkalarından öğrenmemek–, samimî olduk mu, bizi duygulandıracak şairi ancak günümüzün şiirinden buluyoruz.

İyice hatırlıyorum, pazar günü asıl bu değildi benim yazmak istediğim. "Anlamak" dedim, anlamak konusuna dalıp demek istediğimi unuttum. Artık şiirden hoşlanmadığımı, eskisi gibi yenisinden de hoşlanmadığımı, anlamadığımı söylemek istiyordum. Okumuyor değilim şairlerin yazdıklarını, bir alışıklık var, elime bir dergi geçti mi, şiirlere bir göz gezdiriyorum, "Eskiden olsa, hoşlanırdım ben bundan" dediklerim de oluyor. Ama duramıyorum öylelerinin üzerinde, şöyle bir bakıp geçiyorum. Bütün şiirler bana yapmacık geliyor. Ölçülüsü uyaklısı gibi ölçüsüz, uyaksız olanı da. "Bir şey mi söylemek istemiş şair? Peki, neden bunu hiç de doğal (tabiî) olmayan bir biçimde söylemiş? Ölçüyü, uyağı neden gerekli bulmuş? Ölçü uyak kullanmamışsa da neden böyle kesik kesik söylemiş? Sözlerine bir şiir havası, bir şiir deyişi vermeyi neden gerekli bulmuş?" diyorum. Her şairi yapmacıklı buluyorum, her şiir bana görmüksü (*théâtral*) geliyor. Verlaine "Tut belâgati de dürüver imüğünü." demiş, kendisi de kurtulamamış belâgatten, hiç bir şair de kurtulamıyor. Olsa olsa eski belâgati devirip yerine bir yenisini koyuyor. Doğa olmayan, yapmacık olan bir şey var her şiirde.

Ancak bir çeşit şiirlerden hoşlanabiliyorum, büsbütün anlamsızlarından, anlamlı olmayı aramayanlardan, tekerlemelerden. "Eveleme develeme deve kuşu kovalama" gibi lakırdılar, Oktay Rifat'ın "Lüleburgaz çamurunu karamadım karamadım komşu oğlu Sülün Beye varamadım..." gibi şiirleri en özenilmiş, en işlenilmiş şiirlerden daha çok hoşuma gidiyor. Onlarda belâgat yok, bir anlam yok ki belâgat olsun, birer oyun onlar, tilciklerle oynamak. Şiirin özü de odur işte. Nesirle söylenebilecek hiç bir söz şiir olamaz. Başka türlü de söylenebilecek hiç bir söz şiir olamaz, ne demek olduğu anlatılabilecek söz de şiir olamaz. O türlü sözlere şiir bir katkıdır. İğreti bir öğedir (unsurdur) şiir onlarda. Tekerlemelerin bir yerini değiştiremezsiniz, başka türlü, başka bir dilde söyleyemezsiniz onları. Tilciklerle kurulmuş birer biçimdir onlar, anlamı gereksinmeden (manaya ihtiyaç duymadan) kendi kendilerine vardır onlar. Şiirde asıl yaratma onlardır. Şu "soyut" (*abstrait*) denilen resimler gibi... Çocukların oynarken söyledikleri "Anya manya kumpanya / iki şişe şampanya" gibi tekerlemelerde, en ölmez denilen des-

tanlardakinden daha çok, daha gerçek bir şiir var. Onlar da yapmacıklı değil mi? Hayır, yapmacıklı değil onlar, yapmacığın kendisi, ne olduğunu gizlemeyen, hiç bir anlamın korumasına sığınmayan, kendi kendisine var olan, kendi kendine yeten bir yapmacık... Bir konusu olan, bir anlamı olan şiirlerden konu, anlam mı yapmacıktır, yoksa şiir mi yapmacıktır, seçilemez. Biribirine kötülükleri dokunur onların, biribirini küçültür.

Belki yaşlanmış, ihtiyarlamış olduğum içindir, şiirden anlamıyorum artık, şiiri sevmiyorum. Bana bir şey mi söyleyeceksiniz? bir duygunuzu, bir düşüncenizi mi bildireceksiniz? düpedüz söyleyin, cicili bicili sözlerinizin altından bir anlam çıkarmağa zorlamayın. Yok, tilciklerle oynamak mı istiyorsunuz? Peki, ama o oyuna anlamı karıştırmayın. Oktay Rifat'ın "Yalancı Dolma" adlı şiirini çok severdim, bir anlamı olduğu için ondan bile soğuyorum.

Perşembe, 1 Eylül

İLERLEME.— Kişioğlunda bir ilerleme yokmuş, eskiden ne idiyse gene de oymuş, dıştaymış bizim ilerleme dediğimiz. Karalarda günden güne daha hızlı gidiyoruz, denizleri yendik, uçaklar yaptık, kuşlar gibi yükseliyoruz. Yaşamımıza, iç yaşamımıza bir etkisi yokmuş bunların. Eskiden daha rahat giyiniyor, daha iyi yiyor, daha güzel yapılar kuruyor, evlerimizin içini daha bir sevimli kılıyoruz. Bunlar da görünüşteymiş yalnız, bunların da iç yaşamımıza bir etkisi yokmuş. Düzelmemiş özümüz, iyileşmemiş, incelmemiş. Hani Tevfik Fikret "İnsan eti yenmez, bu teselliye içimden/ Bir an için ecdadımı nisyanla inandım" der, biz de dedelerimiz gibiymişiz, kişioğlunu yiyivereceğiz...

Sırası gelmişken söyleyeyim: Okuduklarını anlayamayan, anlamak istemeyen birtakım kimseler vardır, hangi sözü duysalar ondan kötü bir anlam çıkarmak, söyleyeni kötülemek isterler, onların ileri sürdüğüne göre Tevfik Fikret o beytinde Türklere sövüyormuş. Türklerin dedeleri insan eti yerdi demek istemiş. Bayağı yorumlamalar bunlar!... Tevfik Fikret orada "ecdadım" derken kendi atalarını, kendi ulusunun atalarını söylemek istemiyor, kişioğlunun atalarını düşünüyor, bütün ulusla-

rın atalarını, en eski çağların kişilerini tarih-öncesi çağların, kişioğlunun evriminden (tekâmülünden) önceki günlerin kişilerini düşünüyor. Güzel midir Tevfik Fikret'in o beyti? Doğrusu, büğün beğenemeyiz onu, anınca da gülüyoruz, gülünç de onun için. Güzel bir beyit değil, Tevfik Fikret'in sözlerinin çoğu gibi olgunlaşmamış bir düşünce gösteren iri bir lakırdı. Onu savunacak değilim, ama Türklere, Türklerin dedelerine sövmüyor. Çirkinliği, gülünçlüğü yeter kendine, bir suç daha katmağa kalkmayalım.

İlerlemeye inanmamak, kişioğlunu yin ile tin (vücut ile ruh) diye ikiye ayırmağa kalkanların işidir. Dışta birtakım ilerlemeler olacak, bunlar içe işlemeyecek, hiç işlemeyecek. Olur mu öyle şey? Dışı incelten, yükselten, güzelleştiren kişioğlunun düşüncesi değil mi? O büyük şeyleri yaratan düşünce kendi kendini de etkilemez olur mu? Nereden çıkarıyorlar kişioğlunda bir ilerleme olmadığını? duygularının da incelmediğini nereden çıkarıyorlar? Örneğin, o beytini ileri sürerek Tevfik Fikret'i lekelemek, suçlandırmak isteyenleri ele alın. Neden yapıyorlar bunu? Kendilerinin bağlı oldukları inançlara karşı çıktığı için kızıyorlar Tevfik Fikret'e de onun için yapıyorlar. Ancak bunu açıkça söyleyemiyorlar, ne olursa olsun onu tepelemek istediklerini gizlemeğe çalışıyorlar, bunun için de birtakım başka duygulara, başka düşüncelere sığınıyorlar. Bu da kişioğlunda bir ilerleme olduğunu göstermez mi? "Benim işime gelmiyor, onun için bunu ortadan kaldıracağım." diyemiyoruz, doğru, yalan, daha yüksek sebepler arıyoruz. Demek ki bencillikten başka, ondan üstün bir duygu, bir kanı bulunması gerektiğini anlamışız. Bu utanma bir ilerleme değil midir?

Doğrudur, yalnız kalabalığa, çoğunluğa bakarsanız, özümüzün yüzyıllar boyunca pek de değişmediğini sanabilirsiniz. Çoğunlukta o utanma duygusu da kendini pek göstermez. Çoğunluk, kalabalık bencilliğini gizlemeyi de gerekli bulmayabilir. Ama neden kalabalığa, çoğunluğa bakmalı? Kişioğlu kalabalıkla, çoğunlukla mı övünmelidir? Çoğunluğun üstünde bir azınlık vardır, yüksek değerleri işte o azınlık kavramıştır, daha doğrusu o yüksek değerleri işte o azınlık yaratır. Siz de o azınlığa bakın. O azınlığın yalnız yaşayışında değil, özünde de bir

ilerleme olduğunu görürsünüz. Bir gösteriş değildir onların ince duyguları, düşünceleri, içlerine işlemiştir. Yeryüzünde bir kötülük, bir yavuzluk oldu mu, kendilerine dokunmasa bile, o azınlığın kişileri buna karşı çıkıyor, böyle işlerin çirkin olduğunu, kişioğluna yakışmadığını, kişioğlunun artık bunlardan kurtulması gerektiğini söylüyor. O azınlık utanma nedir, kötülüğe üzülme nedir, biliyor. Neden yalnız çoğunluğun yavuzluğuna bakayım da azınlığın o yavuzluktan silkinmiş olmasını önemli bulmayayım? Neden yalnız öldüreni düşüneyim de öldüreni kınayan azınlığı önemli bulmayayım? Azınlıkta, her gözün seçebileceği bir ilerleme vardır. Yeter mi bu? Yetmez elbette, o ilerlemenin çoğunluğa da işlemesi gerektir. Azınlık buna çalışıyor. Ne var ki günümüz, azınlıktan bir iyilik beklemiyor, ne umursa çoğunluktan umuyor, çoğunluğu öğütleyeceğine, ona azınlığı örnek diye göstereceğine, çoğunluğun buyruklarına uymağa kalkıyor. Bunun için de giderek kötümser oluyor. Çoğunluğa güvenmekle yanılmış olduğumuzu anlamıyoruz da suçu kişioğluna buluyoruz.

Cumartesi, 3 Eylül

DİL.— *Varlık*'ın Eylül sayısında Bay Abdülhak Şinasi Hisar'la bir konuşma var. Konuşmayı yapan Bay Mustafa Baydar soruyor: "Bugün için bizde dil meselesi olduğuna kani misiniz? Bu hususlaki düşüncelerinizi sorabilir miyim?" Bay Abdülhak Şinasi Hisar şöyle diyor: "Dilde büyük bir buhran olduğu muhakkaktır. Dilimizi ne kadar sadeleştirmek istersek bu işin sade olmadığı görülüyor. Şu *meselâ* kelimesini ele alalım. Bu Türkçe değil diye, bunun değiştirilmesini isteyenler var. Bu yolda *hattâ ve* kelimesi bile kalamayacaktır. Anlamadığımız bir dille nasıl görüşebilir ve nasıl yazabiliriz? Aynı zamanda doğrudan doğruya ecnebi kelimeler almağa taraftar olanlar var. Bunlar hem mana, hem telâffuz itibarîyle yanlış oluyor."

Görülüyor ki Bay Abdülhak Şinasi Hisar "ecnebi kelimeler" derken yalnız Avrupa dillerinden alınan tilcikleri düşünüyor, Arapça, Farsça tilcikleri ise yabancı saymıyor, onlar bizim, "meselâ" da bizim, "ve" de bizim. Niçin? Onlara alıştık diye mi? Arapça, Farsça tilciklere alıştık diye onları yabancı sayma-

yacaksak yarın Fıransızca, İngilizce tilciklere de alışırız, onları da yabancı saymayız. Bulduğumuzu sürdürmek, değiştirmemek... Budur işte Bay Hisar gibi düşünenlerin istediği.

"Anlamadığımız bir dille nasıl görüşebilir ve nasıl yazabiliriz?" diyor. Arapça tilcikler, Farsça tilcikler Türkçede öteden beri var mıymış? Onlar da eskiden bizim, yani bu ulus çoğunluğunun anlamadığı bir dil değil miymiş? Bir gün gelmiş, bu yurdun okuryazarları öğrenmiş onları, o kadar ki onları anladığı için Türkçelerini anlamaz olmuş. Bizim atalarımız yapmış bunu, Arapça, Farsça tilcikleri beğendikleri, sevdikleri için onların yayılmasına, okuryazarlarca anlaşılmasına, daha da ileri giderek, çoğunluğa da yayılmasına çalışmışlar. Atalarımızın yaptıkları bir işi biz neden yapamayalım? Biz de büğün Arapça, Farsça tilcikleri beğenmiyoruz, sevmiyoruz, Türkçelerini beğeniyor, Türkçelerini seviyoruz, biz de onların okuryazarlarca anlaşılmasına, çoğunluğa yayılmasına çalışırız.

Gelelim Bay Abdülhak Şinasi Hisar'ın "ecnebi kelimeler" dediği Avrupa dillerinden alınmış tilciklere. Biliyorsunuz, ben de istemiyorum onların alınmasını. Ama ben haklıyım onları istememekte, Bay Abdülhak Şinasi Hisar haklı değil. Arapça, Farsça tilcikleri isteyince Fıransızca, İngilizce, Alamanca tilcikleri [de] istemek zorundadır. Bizim dilimize Arapça Farsça tilcikler niçin girmiş, nasıl girmiş? Atalarımız bilimi, sanatı Doğu acunundan öğrenmişler, onun için Doğu acununun uygarlık dillerini, Arapça ile Farsçayı benimsemişler, onlara yabancı değil diye bakmışlar. Biz de büğün bilimi, sanatı Batı acunundan öğreniyoruz, Batı acununun uygarlık dillerini benimsiyoruz, onlara yabancı değil diye bakıyoruz (ben değil, Batı dillerinden birtakım tilcikleri almak isteyenler). Atalarımızın yaptığı doğru da bizimki neden doğru değil?

İyi söylüyor Bay Abdülhak Şinasi Hisar, dilimizi sadeleştirmeğe çalışırken bu işin sade olmadığını görüyoruz, kolay olmadığını da görüyoruz. Ama yalnız Avrupa dillerinden alınmış tilcikleri yabancı sayıp da Arapçadan, Farsçadan gelmiş olanları yabancı saymamak, dünden kalanı değiştirmekten çekinmek bu işi sadeleştirmek, yavanlaştırmak, kolaylaştırmak, işin kolayına kaçmak değil midir? Biz "meselâ" tilciğini dilimize aldığı-

mız günlerde Arapça öğreniyormuşuz, o tilciğin hangi kurallara göre yapıldığını biliyormuşuz, Bay Abdülhak Şinasi Hisar da elbette duymuştur, bir yerden kulağına çalınmıştır, çocuklarımıza artık öğretmiyoruz Arapçayı, Arapçayı öğretmediğimiz için de "meselâ" tilciğinin nasıl kurulduğunu anlatamıyoruz. Atalarımız o tilciği içlerinden duyarlarmış, biz duyamıyoruz, çocuklarımız duyamıyor, demek o tilcik bizim için yabancılaşmıştır. "Örneğin" tilciği ise öyle değildir. "Meselâ" tilciğinin "misal" ile ilintisini göremeyenler de "örneğin" tilciğinin "örnek" tilciğinden üretildiğini görür, anlar. Bunun için *meselâ*'yı atıp yerine *örneğin*'i koymak istiyoruz. "Anlamadığımız bir dille konuşamayız, yazamayız." Çok doğru: *meselâ* da artık bizim anlamadığımız, çocuklarımızın anlayamayacağı bir dildendir, onun için artık onunla konuşamayız, yazamayız.

Tarihsiz

BEZENMEK.— Hani "Bir lokma bir hırka" derler, sevmem o kadarla yetinenleri. Korkarım da. Kendileri o kadarla yetinmekle kalmaz, daha çoğunu isteyenlere de garaz kesilirler. Geçen gün İstanbul'da buzdolaplarının nasıl parçalandığını anlatıyorlardı, biri "Buzdolabından bana ne? Ben suyumu kuyuya sarkıtırım, yeter bana, daha da tatlı olur." dedi. İyi bir adamcağıza benziyordu, ama belki buzdolabı kullanmayı bir çeşit züppelik sayıyor, beğenmiyor onları, buzdolaplarını kırmağa kadar gider demiyorum, elinden gelse kimsenin almasına komaz, yasak eder, kaldırtır buzdolaplarını yeryüzünden. Böyle başlar, yavaş yavaş da buzdolaplarını kırmanın, parçalamanın da doğru olacağını düşünür, buzdolabı kullananlara da düşman olur.

Bir başkasını da duydum, İstanbul'da, bütün o yok edilen mallara acımıyordu. "Siz de sıkıntısını çekebilirsiniz, yarın kundura bulamazsınız, kunduralar pahalılaşır." dedim. "Ne olacak kundura? Ben kundurasız da gezerim." dedi. Bilmiyorum kundurasız gezebilir mi, ama insana kunduranın gerektiğini, kundurasız kalmanın büyük bir sıkıntı olacağını anlamamışsa, acırım o adama. Gene söyleyeyim, korkarım da. Kunduraya geçilmez bir nesne diye bakanları züppe sayabilir, garaz kesilir, düşman kesilir onlara.

Kundurasız gezilemez, kundura geçemeyeceğimiz bir nesnedir. "Sokrates'in kundurası yokmuş, gene de büyük düşünürmüş." demeyin, Sokrates'in günlerinde öyle olabilirmiş, bundan iki bin dört yüz yıl önce. Aradan geçen bunca yılın bir önemi yok mu? kişioğlu ilerlememiş, incelmemiş mi bu iki bin dört yüz [yıl] içinde? Yaşamamız için belki de gerekli olmayan birtakım nesneler türetmiş, bunları günden güne daha da güzelleştirmiş, yaşamımıza karıştırmış, o kadar ki artık hepsini de gerekli buluyoruz. Sokrates çatal, bıçak kullanmazmış diye biz çatalı, bıçağı atamayız, Sokrates kundura giymemiş diye biz de yalınayak sokağa çıkamayız, incinir ayağımız. Yalınayak sokağa çıkarsak ayağımız incineceği için, çatalı, bıçağı bırakamayacağımız için biz Sokrates'ten daha ileriyiz, ondan daha uygarız. Siz, ben, birer birer ele alındık mı, Sokrates'ten daha ince düşünceli olmayabiliriz, çok öğreneceğimiz şeyler olabilir ondan, ama topumuzu birden ele alırsak, büğünün kişisini soyut bir kavram diye ele alırsak, hiç şüphesiz Sokrates'ten üstün olduğumuzu görürüz, onun bilmediği, anlayamayacağı birtakım ihtiyaçlarımız var da onun için. Onun yaşadığı gibi yaşayamayız, onun yedikleri, onun giydikleriyle yetinemeyiz, daha incelmişiz, daha üstün bir yaşayışa ermişiz.

Uygarlık yalnız bilimi artırmakta değildir, süsü de artırmaktadır, yaşamak için eskiden gereksiz olan nesneleri gerekli kılmaktadır. Kişioğlu buzdolabı olmadan da, kundurasız da, giysisiz de yaşayabilir, bir lokma ile yetinip bir hırkayı da sırtından atabilir. Ama bu yaşamak değildir, büğünü anlayışımızla yaşamak, *insanca* yaşamak değildir. Büğünün insanı, büğünün uygar insanı derviş olamaz, daha güzeli, daha süslüyü ister, istemek zorundadır.

Bir masal vardır, şu "bahtiyar kişi" masalı: Bir padişahın kızı hastalanmış, bahtiyar bir kişinin gömleği giydirilirse iyileşir demişler, aramışlar sonunda bahtiyar bir kişi bulmuşlar, onun da gömleği yokmuş... Sevmem bu masalı, doğru bulmam. O kişi, o gömleksiz kişi, bahtiyar olmak şöyle dursun, gömleksizliğin büyük bir bedbahtlık, belki büyük bir bedbahtlık olduğunu da anlamayacak kadar bedbahtmış. Bahtiyarlığın azla yetinmek, birtakım gerekli nesnelerden geçebilmek olduğu inanı-

şına kapılmayın, bu inanışı aşılamağa çalışmayın çevrenize, kişioğlu için gerçek bahtiyarlığın rahatlıklara, güzelliklere ermek olduğunu öğretin. Ancak bu düşünce ile yükseltebilirsiniz toplumu.

Birtakım süslere, bezeklere gereksiz diye bakan kişi çalgıya, resme, her türlü sanata da gereksiz diye bakar. Bilime de gereksiz diye bakar. Üç yüzyıl önceki kişiler, büğünkülerin bildiği birçok şeyleri bilmiyormuş, öyle şeylerin bilinebileceğini dahi akıllarına getirmemişler, gene de yaşamamışlar mı? Demek o bilgiler de gereksizdir, onlar da kişioğlu [için] ancak bir süs, bir bezektir... Süslenen kişiye züppe diye bakan, gereksiz nesnelere bağlanıyor diye yukarıdan bakan, giderek bilginlere de öyle bakar. Bilgileri işe yarayanlar, yaramayanlar diye ikiye ayırır, işe yaramayan, kendisince işe yaramayacak bilgilerle uğraşanlara da o gözle bakmağa kalkar. Kişioğlunun büyüklüğü işe yaramayacak nesnelere, bilgilere bağlanabilmesinde, yaşayışı onları bezemesindedir. Azla yetinebilmesinde, birtakım şeyleri gereksiz bulup onlardan geçebilmesinde değil.

Cumartesi, 10 Eylül

SORUŞTURMALAR.— Birkaç günlüğüne İstanbul'a gitmiştim, yeni döndüm, bir iki Fıransızca haftalık gazete buldum bu arada. Geçen hafta gelmiş *Carrefour*'da, "Le Magot Solitaire" diye imza atan yazarın hayalî bir soruşturması var. Tanınmış yazarlara, yaz tatilini nerede geçireceklerini sormuş, onlardan aldığı cevapları veriyor. Hepsi de uydurma ya, eğlendiriyor okuyanı. Monsieur Henri de Montherlant, sözde, şöyle bir cevap vermiş: "Soruşturmalara hiç bir zaman cevap vermem. Hele sizinki büsbütün münasebetsiz: Başkalarının tatil günlerini nerede geçirecekleri kimseyi ilgilendirmez."

Uydurma olsun olmasın, doğru bir cevap. Ne diye kalkarlar da böyle şeyler sorarlar insanlara? Okuyanlar da ne diye okur bunları? O yazarların ne yaptıklarına, nasıl yaşadıklarına gerçekten ilgilenirler mi? İlgilendiklerini sanırlar, o başka. Çoğu öğrenmeleriyle unutmaları bir olur. Diyelim ki unutmadılar, şu hikâyecinin ne biçim çalıştığını, bu şairin geceleri kaçta yatıp sabahleyin kaçta kalktığını iyice biliyorlar, ne olacak bunu bile-

cekler de? Bir yazarın yaşayışını öğrenmek, eserinin de anlaşılmasına yardım edermiş... Doğru bir yanı var bunun, ama bir yazarın ne türlü yaşadığını, başından neler geçtiğini bilmek demek, böyle iki üç satırlık cevaplarla anlatılabilecek şeyleri bilmek demek değildir. Çabuk bir meraktır bu, bir eseri aydınlatmağa yaramaz, ancak birtakım dedikodulara yol açar.

Bakıyorum, bizim edebiyat dergilerimizde de, Firenkçe gazetelerde çıkan bu soruşturmaların yankıları oluyor. *Les Nouvelles Littéraires* gazetesinin bir yazarı, aklına gelen bir saçmayı gidip birkaç yazara soruyor, aldığı cevapları da bizim dergilerimizden biri Türkçeye çeviriyor. Bunun adına da Avrupa'nın yazarlar, sanat erleri acununa ilgilenmek diyorlar... Değildir, edebiyata, sanata ilgilenmek bu değildir. Bu türlü ilgilenmek, gerçekten ilgilenmeyi önler, ona engel olur. Şu romancı bu yıl şu anda yeni bir kitap çıkaracakmış, bilmeyin bunu, öğrenmeyin, siz onun bundan önce çıkarmış olduğu kitapları okuyun...

Bütün bu soruşturmalar, kitap okumağa katlanamayan tembellere yaranmak için, onlara böyle kırıntılar verecekler de, edebiyat, sanat acununda neler olduğunu bildiklerini sandırarak koltuklarını kabartacaklar. Haftalık edebiyat gazeteleri de hep bunun için çıkmıyor mu?

Tarihsiz

HUGO.— Monsieur André Maurois'nın *Olympio ou La Vie de Victor Hugo*'sunu okuyorum. Usta bir yazardır Monsieur André Maurois, romanlarında değilse bile tarihlerinde, yaşamlarını anlattığı kişilere ilgilendirir okuru. Romanlarında da büsbütün yok değildir bu büyü, *Bernard Guesnay*'yi de tatlı tatlı okumuştum. Ama, ne yalan söyleyeyim, bu yeni kitabı, *Victor Hugo'nun Hayatı*, sarmıyor beni. Hugo'yu bir türlü sevemiyorum da onun için. Ara sıra açarım şiirlerini, kendimi kaptırmak isterim o uğultuya, beş on dakika içinde sıkılıveririm, kitap düşer elimden. Birçok güzel mısralar vardır onun şiirlerinde, ama nasıl söyleyeyim? şiir yok, benim aradığım şiir yok. Hugo ne söylemişse hepsini de nesirle söyleyebilirdi, oysaki biz büğün nesirle söylenemeyecek söze, ancak ona şiir diyebiliyoruz. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında başlayan denemelerden beri,

Mallarmé'den beri, şiir anlayışı çok değişti, Hugo da, onun gibi yazanlar da bize artık düşüncenin alamayacağı bir acunun kişileri gibi gözüküyor. Verlaine "Sıkıver belâgatin imüğünü" demiş bir yol, şimdi Verlaine'i sevsek de sevmesek de, o öğüdü işlemiş içimize. Hugo ise belâgatın imüğünü sıkmak şöyle dursun, yalnız belâgati arıyor, ancak belâgat içinde rahat ediyor, belâgat içinde yaşayabiliyor. En güzel mısraları bile işlemiyor içimize, dışımızda kalıyor, "Bunlar söylenmese de olurdu!" diye bakıyoruz hepsine. Hiç biri gerekli değil bizim için. Oysaki sanat yapıtının başlıca erdemi budur: Bir kez okudunuz, gördünüz mü, gerekli olduğuna inanırsınız, acunun, yaşamın bir gizini (sırrını) açıklamış, aydınlatmış gibi gelir size. Sanat yapıtı kaynaşır kişioğluyle, Hugo'nun şiirleri öyle kaynaşmıyor. Büyük romanını, *Les Misérables*'ı severim, o başka, onun yüksek, ölmez bir yapıt olduğuna inanırım, ama şiirlerine inanamıyorum.

Yalnız şiirlerini değil, Hugo'nun kendisini de sevemiyorum. O ne bencil kişi öyle! Kendi kendine hayran, çevresinde kim varsa, bütün yeryüzünde kim varsa hepsinin de kendisine hayran olmasını istiyor. Hani Tanrı kişioğluna "Sen olmasan, sen olmasan yaratmazdım bütün bu varlıkları!" demiş, Victor Hugo bu sözü yalnız kendi üstlerine alanlardan. Sevgi de yok onda, o kadından o kadına gidiyor, bağlanamıyor hiç birine. Hiç birini bırakamıyor da, sevgisinden değil, bencilliğinden, bir çeşit mal kaygısından, bir nesneye, bir kişiye el attı mı, bir daha salıvermeyecek onu. Karısından on paranın hesabını istermiş, bir kez eline geçirdiği kadınlardan da duygularının, tenlerinin hesabını istiyor, kendisine bir sevgili diye değil, bir efendi diye, dediği dedik, her buyruğuna boyun eğilecek bir efendi diye bakılmasını istiyor. Kendi sevmeyecek, bağlanmayacak, ama kadınlar onu sevecekler, ona bağlanacaklar, onun istediğine katlanacaklar. Yetmiş yaşında, daha yeni yirmisine gelmiş bir kıza göz atıyor. Kız biliyor onun büyük bir şair sayıldığını, hayran onun büyüklüğüne, bunun için de seviyor onu, kendini bağışlıyor ona. Hugo hiç düşünmüyor aralarındaki yaş ayrımını, torunu olabilir o kız, aldırmıyor buna. Bir kendini, kendi isteğini biliyor, o kadar büyük şair olmasından o kızı kandırmak için ası-

lanıyor (faydalanıyor), kişiye ağır gelen bir yan var bunda. Erkeğin kadına hor bakması, kadını kendine oyuncak sanması... Kadına saygısı olmayanlardan, kadını erkeğin eşiti saymayanlardan hoşlanamam, Hugo'yu da belki en çok bu yüzden sevemiyorum.

Cuma, 16 Eylül

ÖZGÜRLÜK.— Büğünkü *Ulus*'ta Bay Bülent Ecevit'in "Önce Fikir Hürriyeti" adlı yazısı. Bay Bülent Ecevit günümüzün en üstün Türk yazarlarından biri. Daha genç olduğunu düşünüp de "Yarın büyük bir yazar olacak." demiyorum, hayır, şimdiden olmuştur. Hem de dünkü büyük yazarlarımız gibi değil. Dünkü yazarlarımız okumazlardı, birtakım yerleşmiş düşüncelere, önyargılara saplanmış kimselerdi, Bay Bülent Ecevit öyle değil, okuyor, büğünkü acunda neler düşünülüyor, neler söyleniyor, ilgileniyor hepsine, öğrenmeğe çalışıyor. Dili de temiz, Türkçeye, öz Türkçeye gitmemiz gerektiğini biliyor. Beni üzen bir tek nen (şey) var son yazılarında: Gündelik yazılar yazdığı için olacak, çekiniyor öz Türkçeye daha hızlı gitmekten. İşte: "Önce düşün özgürlüğü" diyemiyor, "fikir hürriyeti" diyor. Büğünkü yazısının bir yerinde de bir "muhteva" var, tüylerim ürperdi. Korumalı kendini bundan. Yoksa yavaş yavaş bırakıverir kendini, eski dile döner. Büğün *muhteva*'yı kullanan, yarın bütün öteki Arapça, Farsça tilcikleri de doldurur yazısına. Bay Bülent Ecevit bizde gerçek bir düşünce diriminin (hayatının) kurulmasını, gelişip genişlemesini istiyor, bütün yazılarıyle buna çalışıyor. Bilsin ki dilimizi düzeltmeden, köklerini bildiğimiz tilciklere özenmeden düşünceye, düşün özgürlüğüne varamayız. Niçin *hürriyet* demekte, *fikir* demekte direniyoruz? Köklerini, öz anlamlarını bildiğimiz için mi? Hayır. Alışmışız onlara, onlarla konuşup yazmak bize daha kolay geliyor da onun için. Okurlar daha kolay anlıyorlar. Yazarın böyle kolaylıklar araması, alışkan olduğumuz tilciklerle yetinmesi, alışık olduğumuz sözlerle, alışık olduğumuz düşünlerle, kanılarla yetinmeğe götürür kendisini, yerleşmiş inançlara, önyargılara boyun eğdirir, bu da düşünmemenin ta kendisidir.

Bay Bülent Ecevit bizde düşün özgürlüğünün bir türlü kurulamamasından yakındıktan sonra diyor ki: "Gerçi beklenirdi ki, Avrupalılar fikir hürriyeti mücadelesini yapıp kazandıktan yüzlerce yıl sonra biz yeniden o mücadele safhasını geçirip büsbütün zaman kaybetmek zorunda kalmayalım; Avrupa medeniyetinin gelişmesinde ve yaşamasında fikir hürriyetinin ne kadar hayatî bir rol oynadığını göz önünde tutarak, ona, hiç mücadelesiz, kapılarımızı açalım!" Bir delikanlı düşü bu. Önce düşün özgürlüğü olacak, sonra düşünmeğe başlayacağız... Öyle olmaz ki! Hiç bir yerde öyle olmamıştır ki! Bir toplum ancak istediği, gerçekten dilediği özgürlüklere kavuşabilir, düşün özgürlüğünün istenilmesi, gerçekten istenilmesi için de önce bir toplumda düşünün belirmesi gerektir. Düşünmek, bir işe yarayıp yaramayacağı, bir dokuncası (zararı) olup olmayacağı kaygısını çekmeksizin doğruyu aramak, etkisi ne olursa olsun, o doğruyu söylemek, bildirmek gereksinmesini (ihtiyacını) duymak demektir. Doğrunun ancak birtakım koşullarla (şartlarla) aranıp söylenmesi gerektiğine inanan bir toplum, gerçek düşüne varamaz ki düşün özgürlüğünü dinleyip de sağlasın.

Biz daha bütün işlerimizde bir yararlık arıyoruz. Dörütün (sanatın) bile doğrudan doğruya bir işe yaramasını, kendinden başka bir ereği olmasını istiyoruz. Yalnız güzellik kaygısı çekmenin boş, çocukça bir iş olduğunu sanıyoruz. Doğruyu, bir işe yaramayacak doğruyu aramak usumuza gelir mi? Okurlarımızın alıştıkları dilden ayrılmayı göze alamıyoruz, onların alıştıkları kanılara aykırı olabilecek, neye yarayacağını göremeyecekleri doğruları aramağa kalkabilir miyiz? Aldatmayalım kendimizi: Türk aydınları daha öğrenme çağındadırlar, kendilerine birtakım önütler (üstatlar) seçmişler, onların dediklerini bellemekle uğraşıyorlar, yanılmayı da göze alıp kendi kendilerine aramak, betiklerin (kitapların), önütlerin baskısından kurtulmak çağına giremediler daha. Düşün özgürlüğünü isterler, onun için çarpışırlar mı? Biz, Avrupa ülkelerinde vardır diye düşün özgürlüğüne özendikçe, onu gerçekten istiyoruz diyemeyiz, bir çeşit bezek, bir yaşama kolaylığı diye bakıyoruz özgürlüğe. Gerçekten duymuyoruz o gereksinmeyi. Bir toplumda düşünme başlayınca, öğrenme belleme değil, bir ası beklemek-

sizin, dokuncalarına da katlanarak doğruyu aramak başlayınca, bütün engellere, bütün baskılara tapa (rağmen) düşün özgürlüğü kurulur, gelişir o toplumda. Bir toplumda düşün özgürlüğü yoksa suçu şuna buna yüklemeyin, o toplumun kendisinde arayın.

Salı, 4 Ekim

Bu ay *Yeni Ufuklar*'ın iki sayısını birden göndermişler: Eylül ile Ekim. Eylül sayısında Bay Atalay Yörükoğlu'nun "Yüzkaramız" adlı yazısını okuyorum. "Yüzkaramız" diye, böyle bir arada yazıyor Bay Yörükoğlu. Neden? "Yüz" ayrı, "kara" ayrı yazılsa daha iyi olmaz mı? Güç oluyor bileşik tilciklerin okunması. Ne yapalım ki günümüz yazarları, ikisi bir araya gelince anlamlarında bir değişme oluyor diye birçok tilcikleri birleştiriveriyorlar. Aralarına Fıransızların *trait d'union* dedikleri birleştirme çizgisini de koymuyorlar. Ben bir türlü alışamıyorum böyle yazmağa.

Bay Atalay Yörükoğlu dil devrimini tutan yazarlarımızdandır, kendi de yeni tilcikler kurmaktan çekinmez. Bunun için, bulunca, ilgiyle okurum yazdıklarını. Bu yazısında, ülkemizde okuma yazma bilmeyenlerin çokluğundan yakınıyor. Onun dediğine göre, bizde okuma yazma bilmeyenler yüzde altmış beşi buluyormuş. Övünülecek bir durum değil. Bay Yörükoğlu bu konuda, bence de çok doğru olan sözler söylüyor. Gene yabancı tilciklerden kaçınarak yazmış. Büsbütün kullanmıyor değil yabancı tilcikleri, az kullanıyor, elinden geldiğince atıyor onları. Şu "cahil" tilciğini de atsa ya! Dilimizde eskiden beri bulunan "bilisiz" varken neden saklayalım onu? Gene de durmayacağım "cahil" tilciği üzerinde.

Bay Yörükoğlu "peş" tilciğini de kullanıyor, o tilcik üzerinde duracağım. Yazısının bir yerinde "Ne talihsizliktir ki halkçı olmaktan önce partici, devrimci ruhtan yoksun bakanlar, peşpeşe geldiler." diyor. Bu "peş" tilciğini "arka" anlamında nerede görsem tüylerim ürperir. Farsçada "ön" demektir, bizim de kullandığımız "peşin" sözünde o anlamı saklamıştır. Ancak kamu ağzında "arka" anlamında kullanılır. "Kamu benimsemiş, biz de kamuya uyarız." diye "arka" anlamında kullanılmasını

savunuyorlar. Anlamıyorum öyle diyenleri. Kamunun yanlışlarına da uymak gerekmez. Bay Yörükoğlu, yanlış anlamda kullanılan o Farsça tilciği atıp "arka arkaya" diyemez miydi?

Yeni bir dil kurmağa çalışıyoruz, öz Türkçeye özeniyoruz, kamunun diliyle, kamunun tilcikleriyle yetinemeyiz. Kamunun kullandığı tilcikleri, gerçekten Türkçe iseler alırız, değilseler divan ozanları, Edebiyat-ı Cedide yazarlarının kullandıkları Arapça, Farsça tilcikler gibi onlardan kaçınırız. Divan ozanları, Edebiyat-ı Cedide yazarları Arapça, Farsça tilcikleri bilerek, anlamlarını düşünerek kullanırlar, kamu ise gelişigüzel alır onları. Biz, bilgili kişilere de bu yolda uymazken bilisizlere mi uyacağız? Bir kamu düşkünlüğüdür gidiyor, sağduyunun, bilgeliğin, sağ-beğeninin, güzelliğin, bütün üstün değerlerin kaynağı kamu imiş... Doğru değildir bu düşünüş, büyük kötülükleri olur. Kamuya uyacaksak, Bay Yörükoğlu kamunun bilisizliğinden niçin yakınıyor? niçin okuma yazma öğretmek istiyor kamuya? Kamuya okuma yazma öğretmek, kullandığı tilcikleri doğru kullansın, duygularını, düşüncelerini doğru anlatsın diye değilse, neye yarar?

Derginin o sayısına Montesquieu'nün sözünü almışlar: "Kişileri yönetmek istiyorsanız, önünüze katıp gütmeğe kalkmayın, önlerine düşün onların." Montesquieu'nün sözünü böyle çevirmemişler Türkçeye, daha bir bilgiç diliyle çevirmişler: "İnsanları idare etmek isteniyorsa, onları önüne katıp gütmemeli, onların önü sıra yürümeli." Böyle çevrilince anlaşılması biraz güçleştiğinden bilgin ağzına daha yakışır bir söz oluyor. Bilirim, *Yeni Ufuklar*'ı çıkaranlar dil devrimini tuttuklarını söylerler, ilkelerinde onu tutmak vardır, ne yapalım ki uygulamazlar (tatbik etmezler) o ilkelerini. Bir yazıda, "idare" yerine "yönetmek" tilciğini ileri sürebilirler, gelgelelim kendileri yazarken "idare etmek" deyip geçiverirler. Dilimiz, devrimci olduğumuzu bağırmakla değil, devrimin gereklerini yapmakla kurulacak, gelişecektir. Siz dil devriminden yana olduğunuzu dilediğinizce söyleyin, yazağınızın (kaleminizin) ucuna ilk gelen Arapça, Farsça, Firenkçe tilciği kullanıverirseniz, ondan kurtulmak için gereken çabayı göstermezseniz, yayamazsınız ki yeni dili. Kuramdan eyleme (nazariyeden *action*'a) geçmek gerektir. Bu iş

yavaş yavaş da olmaz. "Yavaş yavaş" der direnirseniz, Türkçe tilcik ya tutmaz, [ya da] tutarsa da yabancı tilciğin kalkmasını sağlayamaz. Hani büğün "bu vazife [ile] ödevlendirildiler" gibi, "önemli ve mühim" gibi sözler söyleyenler var, işte o karmakarışık dilin yerleşmesine çalışmış olursunuz.

Bay Yörükoğlu da düşünsün Montesquieu'nün o sözünü, uysun o öğüde, kullanacağı tilcikleri kamudan öğrenmekle yetinmesin, hangi tilciklerin hangi anlamda kullanılması gerektiğini kamuya öğretmeğe çalışsın.

Cuma, 7 Ekim

Günceme salı günü yazdığımı okudum, Bay Atalay Yörükoğlu'nun kullandığı "peşpeşe" sözü üzerinde durmuşum da konunun özüne değinmemişim. Bay Yörükoğlu bizde okumamışların çokluğundan yakınıyor, "Bu ülkede yapılacak ilk iş, bütün yurttaşların okula gitmelerini, okuyup yazma öğrenmelerini sağlamaktır, kalkınmamız ancak böyle olur." demeğe getiriyor. Onun gibi düşünenler de, biliyorum, çoktur. Büğün bu düşünceye, artık tartışılmaz, su götürmez bir doğru diye bakılıyor.

Ben o kanıda değilim. bu ülke yurttaşlarının okuyup yazma öğrenmelerini, bütün çocukların okula gönderilmelerini istemiyor muyum? İstemez olur muyum? Çoğaltın okulları, çoğaltın öğretmenleri, okutun bütün çocukları. Ancak bununla bütün işlerin olup biteceğini sanmayın.

Avrupa ülkelerini örnek diye gösteriyoruz, o ülkelerde okuma yazma bilmeyen kalmamış, Bay Yörükoğlu Bay Falih Rıfkı Atay'ın bir yazısından öğrenmiş, okuması yazması olmayan son yurttaş 1918'de ölmüş. İyi bunların hepsi, iyi ya, Avrupalılar bütün yurttaşlara okuma yazma öğretmeden önce bir iş yapmamışlar mı? Ortaçağda, Uyanış çağında, on altıncı, on yedinci, on sekizinci yüzyıllarda Avrupa ülkeleri yurttaşlarının da çoğu okuma yazma bilmezmiş, o günlerde Avrupa ülkeleri geri miymiş bilimde, dörütte (sanatta), gene de ileri değiller miymiş? Avrupalılar bütün yurttaşların okuma yazma öğrenmelerini istemişlerdir, ancak bundan önce büyük bir yazın (edebiyat), büyük bir bilim, büyük bir dörüt kurmuşlardır, okuyanla-

rın sayısını artırmadan önce okunacak betikleri yazmışlardır. Biz sanıyoruz ki yurttaşların hepsi de okuyup yazma öğrendiler mi, yazın, bilim kendiliklerinden gelişiverir. Öyle değildir. Bunun tersi doğrudur: Bir ülkede yazın, bilim ilerledi mi, okuryazar yurttaşların sayısı kendiliğinden artar. Yazını, bilimi olmayan bir ülkede okumuşların sayısını çoğaltmak bir işe yaramaz. Bir kişiye keman çalmayı öğreteceksiniz, sonra da önüne, bir ezgi koyamayacaksınız, neye yarar ona yayı kullanmayı öğretmek?

Bence, bu ülkede yapılacak ilk iş, okuryazarların sayısını çoğaltmak değil, okuryazarların niteliğini yükseltmektir. Bütün çocuklarımızı okula göndermeyi düşünmeden önce, okullarımızdaki öğretmenlerin bilgisini artırmağa çalışmalıyız, okuldan çıkan gençlerin okuyacakları betikleri çoğaltmalıyız, gerçekten değerli bir yazınımız, gerçekten büyük bir bilimimiz olmalı. Aydınları olmayan, gerçek aydınları olmayan bir ülkede yurttaşlar okuma yazma öğrenemezler. Okula gidip öğrenseler bile birkaç yılda unuturlar öğrendiklerini.

Okutalım yurttaşları, okutmayalım demiyorum. Ancak ondan önce bu ülkede kendi kendilerine düşünen, betiklerden öğrendikleriyle yetinmeyip yanılmayı da göze alarak araştırmalara girişen, önyargılara bağlı kalmayan, ellerine aldıkları konuyu çevresiyle inceleyen gerçek, özgür aydınlar yetiştirmeğe bakalım. "Mutlu azınlık" sözüyle eğleniyorlar şimdi, anlamıyorlar ne demek olduğunu da onun için. Bilsinler ki "mutlu azınlık" bulunmayan bir ülkede çoğunluk da birçok güzelliklerden, değerlerden yoksun kalır. Bir toplumu ilerleten, yükselten, okuryazarların çokluğu değildir, aydınları ilerletir, aydınları yükseltir bir toplumu.

Tarihsiz

SİNEMA.— Sinemaya pek gittiğim yoktur, boş kaldım mı ya bir iki kişiyle konuşmayı, ya da yatağımda okumayı severim de onun için. Bir buçuk, iki saat bir koltukta oturup gözlerimi gereltide (perdede) kımıldanan resimlere dikmek yoruyor beni. Bize şeritlerin iyileri de az geliyor. Fıransızca gazetelerin, dergilerin sinema eleştirmenleri ara sıra bir şeridi övüyorlar,

görmek istiyorum ben de onu, getirtmiyorlar ki!... Tiyatroya da gitmiyorum. Oyunların çoğunda, benim sevmediğim, işitmeğe dayanmadığım bir dil konuşuluyor. Türkçeye benzemez bir dil, gene de Türkçe, hem de güzel Türkçe, yüksek Türkçe diyorlar. Oyuncularımızın çoğu da biçim kaygısından yoksun.

Sinemaya sık sık gitmem, gene de sinemayı yerenlere kızarım. Birtakım kişiler var, sinemadan açılınca dudak bükmeyi bir incelik, bir ululuk sanıyorlar. Büğün Henry James'in *Washington Square*'ini açtım, önsözü okumak istedim. Bu önsözü yazan Mister Clifton Fadiman, bir yerde şöyle bir şey söylüyor: "Bu kitabın değerinin öyle geçici olmadığını son zamanlarda *The Heiress* adıyle (Türkçeye *Miras* adıyle çevrildi) bundan çıkarılan çok iyi oyunun beğenilmesi de gösterdi; dediklerine göre, *celluloïd* şeritler üzerine çekilmiş resimlerle gösterilmesi de pek kötü olmamış." Görüyorsunuz, ne yukarıdan konuşma! Sinemaya gidip görmemiş şeridi, gider mi hiç? sinemaya gitmeyi onuruna yedirir mi? "I am told" diyor, "dediklerine göre". Tiyatroya gider, tiyatro büyük sanat, ama sinemaya ayak basmaz, içi elvermez öyle aşağılaşmaya!...

Sinemanın yükselmesine birtakım engeller olduğunu biliyorum. Bir yol, çok pahalı. Orta uzunlukta bir şerit, binlerce dolara mal oluyor. Harcanan parayı çıkarmak gerek, bunun için de, çare yok! kalabalığın beğenisine uyulacak. Sinema, paranın en büyük buyruk sayıldığı bir çağda türetildi. Ama bu, özünden kötü olduğunu göstermez. İşte, büğün birçok kişiler var, sinemayı en ince sanatlar arasına yükseltmeğe çalışıyorlar.

Sinemayı kötüleyenlerinki, her şeyden önce, yenilik düşmanlığıdır. Sinemayı beğenmeyi, ona saygı göstermeyi dedelerinden öğrenmemişler, Aristoteles buyurmamış. Sinemayı kötülemek de, yaya yolculukları övüp otomobil, uçak yolculuklarına dudak büken düşünüşün bir ürünüdür. Çağımız sinemayı yaratan, demek ki onu isteyen çağdır. Büğünkü durumunu beğenmeyebilirsiniz sinemanın, o başka, ilerlemesine, temizlenmesine çalışırsınız. Ama kötülemeyin, özündeki olanakları (imkânları) yadsımayın (inkâr etmeyin). Sevmem çağlarının gereklerine uymayan, onları benimsemeyen kişileri.

Tarihsiz

ÇEVİRİ.— *Washington Square*'i, İngilizce ile Fransızca çevirisini karşılaştırarak okuyayım dedim. Çeviri iyi, özenle yapılmış. Çevirmen, İngilizce metne körü körüne uymamış. Fransız dilinin gereklerini de düşünmüş, çevirisi sıkmıyor okuyanı. İyi ya, bir yere, ta başta bir yere takıldım. Henry James şöyle başlamış romanına: "Bu yüzyılın ilk yarısında, daha da çok o ilk yarının son bölümünde..." Çevirmen ise şöyle diyor: "... geçen yüzyılın ortasında doğru..." "Ortasına, ortalarına doğru" demek iyi, ama çevirmenin "bu yüzyıl" yerine "geçen yüzyıl" demeğe hakkı var mı? Biliyorum, bu da savunulabilir: Henry James 1881'de yazmış romanını, "bu yüzyıl" demiş, çevirmen 1950'de yazıyor, "geçen yüzyıl" diyecek. Ama bu, bence romanın havasını bozuyor, bizim o romanı büğün yazılmış gibi okumamızı istiyor da onun için. Bir dörüt yapıtı, hangi yılda yazılmış olursa olsun, bütün çağlarda yenidir. Orası öyle ya, gene okuyanın kendi çağından az çok çıkmasını, düşüncesiyle o yapıtın yaratıldığı çağa, ülkeye gitmesini ister. Henry James'i okuyorum, demek ki 1880 yıllarında çalışmış bir Amerikalı yazarın düşünüşü ile karşılaşacağım, onu, o düşünüşü kavramam gerek, benim de –o kitabı okurken– o düşünüşü benimsemem gerek. Fransız çevirmen, "geçen yüzyılda" demekle benim, ta başta göstermem gereken bu çabayı durdurmuş oluyor. Bana öyle geliyor ki buna hakkı yok.

Cuma, 14 Ekim

EKİN.— Bir iş için birkaç gün Millî Kütüphane'ye gittim. Baktım okuma odası hep dolu. Sevinmedim. Oraya gelenlerin çoğu genç kişiler, daha öğrencilik çağında, ders çalışmağa geliyorlar. Ders çalışmak gerçekten okumak değildir, bir ası (fayda) düşünerek, bir ası için uğraşmaktır. O gençler okullarını bitirsinler, bir iş tutsunlar, bakalım gene okuyacaklar mı? bir ası aradıkları için değil, sınava girecekleri için değil, salt içlerinde bir özen duydukları için, salt kişiliklerini bezemek için okuyacaklar mı? Bizde işte bu yok. Ekin ise budur, bir ası gözetmeyen bilgi, dörüt sevgisidir.

Bizde bu dilek, bu sevgi gelişemediği içindir ki biçim kay-

gısı da olmuyor. Gene bunun içindir ki yazarlarımızın çoğu salt güzellik için yazı yazılmasını bir türlü anlayamıyor, bütün yırlarda, bütün öykülerde toplum sorunlarına bir değinme (temas), bir aranç (dava) bulunmasını istiyorlar.

Çarşamba, 19 Ekim

Adana'da çıkan *Doruk* dergisinin üzerinde adımı görünce şaşırdım. Ben yazı göndermemiştim ki o dergiye... Baktım, eski bir yazımı almışlar, ta 1938 Temmuzunda, *Kalem* dergisinde çıkmış bir yazı...

Önce canım sıkıldı, daha doğrusu korktum: 1938'de büğünkü gibi yazmazdım ki ben. Birçok Arapça, Farsça tilcikler kullanırdım, devrik tümceden de kaçınırdım. Sonra, on yedi yıl bu! düşünlerimde, kanılarımda değişmeler olmuştur, o yazı şimdi aykırı gelebilir bana, "Yoksa" dedim içimden, "*Doruk*'u yönetenler benimle eğlenmek için mi koymuşlar bu yazıyı? Koyacaklar, sonra da başıma kakacaklar benim, benim de yabancı tilcikler kullandığımı söyleyecekler..." Kendi kendime böyle diyerek, böyle korkarak, okudum da "Yazmak" adlı yazıyı. Ta başta da bir irkildim, şöyle demişim:

"Niçin yazarsınız?

Bu sual şimdiye kadar birçok kimseler tarafından birçok muharrirlere sorulmuş, daima tazelenen anket mevzuları arasına girmiştir."

Tarafından bile var... Şimdi çok sinirleniyorum o söze, kendim kullanmıyorum hiç, başkalarının yazılarında görünce de düzeltmeğe kalkıyorum.

Neyse ki çok üzmedi beni o yazı. Dili değilse de içindeki düşünceler, daha doğrusu düşünüş, benim büğünkü düşünüşüme uygun. *Doruk*'u çıkaranlar, o yazıyı dergilerine koyacaklarını bildirseler bana, iyi ederlerdi, dilini değiştirirdim biraz, şurasına burasına da dokunurdum, gene gönderirdim kendilerine.

Gönderirdim ya, dergilerine o yazıyı koymaktan caydırmağa da çalışırdım. Benim bundan on yedi yıl önce yazdığım bir yazıyı büğün ortaya çıkarmanın ne yeri var? Ne örnek olacak değerde bir yazı, ne de pek göze çarpacaklayın kötü... Yaşayan

bir yazarın eski yazılarını alıp bir dergiye koymak da doğru mu? Bırakın, kendisi isterse bir betiğine alır onu, okurlarına öyle sunar. Bekleyin birkaç yıl, siz daha gençsiniz, ben öldükten sonra "Bir dergide çıkmış şöyle bir yazısı da vardı." diyerek çıkarırsınız ortaya. Bunu yaparken de, ben karışmam ya, daha bir değerlisini, daha bir ilgincini seçmeğe bakın.

Cuma, 22 Ekim

BİR YAZI ÜZERİNE.— *Cumhuriyet*'in 17 Ekim sayısında Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun "Kaç Mumluk Aydın?" adlı bir yazısı vardı. Baktım, "Ataç Reis" diye başlıyor, bıraktım. Öyle *reis meis* gibi sözleri sevmem. Arkadaş arasında konuşurken neyse ne! okurlara sunulan, Tevfik Fikret'in dediği gibi "görmediğimiz, bilmediğimiz kaarilere" sunulan bir yazıda, el gün karşısında öyle şakanın ne yeri var. Bıraktım yazıyı: Bay B. R. E. beni övmüş, yermiş, bana ne? İki üç yıl oluyor, *Cumhuriyet*'te gene bir çatmıştı bana, ayaktakımı ağzıyle *âbiy*'li *mâbiy*'li bir yazı... Okumuştum onu, yeter...

Büğün İstanbul'dan görüşüne, düşünüşüne saygım olan bir kimseden bir beti (mektup) aldım, onda da o yazının sözü ediliyor. Bunun için okudum Bay B. R. Eyuboğlu'nun yazısını. Ben, *Varlık*'ta çıkan "Prospero ile Caliban" adlı yazımda, bu ülkede ökeler (dâhiler) yetiştirilmesini istiyormuşum, öke olmak güçmüş orta durumda aydınlarla yetinmeliymişiz, onlar da çevreyi uyarırlarmış, büyük yazarlar, büyük dörütmenler sonra kendiliğinden yetişirmiş. Günün birinde ben, Ataç, Ulusal Eğitim Bakanı olursam "En önce bütün milletimizi okutalım. Ondan ötesi kendiliğinden gelir." dermişim...

Benim bakanlıkta gözüm yoktur. Onun bana söylettiği, söyleyeceğimi umduğu sözü söylemem. Doğru değildir de onun için söylemem. İşin doğrusu Bay B. R. Eyuboğlu'nun sandığının tersinedir de onun için. Uygarlıkta ilerlemiş ülkelerde bütün yurttaşlar okula gittiği, okuyup yazma öğrendiği için büyük bilginler, büyük düşünürler, büyük dörütmenler yetişmemiştir, öyle kişiler yetişmiş olduğu için büğün bütün yurttaşlar okula gitmekte, okuma öğrenmektedir. Shakespeare'in yaşadığı yıllarda İngiltere'de bütün yurttaşlar okuryazar mıydı? O çağ-

da İngiltere'de bir yüksek aydınlar katı, bir "mutlu azınlık" varmış, onlar sağlamışlar bütün ulusun uyanmasını. Köylerde öğretmenlik ederek değil, kendilerini aşarak, büyük bir uygarlık kurarak toplumu yükseltmişler.

Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu okumamış Shakespeare'in *The Tempest*'ini (Fırtına), onun için bilmezmiş Prospero'nun da, Caliban'ın da ne olduğunu. Açmış *Larousse*'un sözlüğünü, öğrenmiş, yetmiş ona. Söyleyeyim kendisine. Darılmasın, ben *Larousse* sözlüğünden edinilmiş bilgilerle yetinmeyen kimseler için yazıyorum.

Kendisi de yetinmesin demiyorum, yetinsin Yetinmezse, erinci (rahatı) kaçar sonra, büğün sevdiği birtakım ozanların, öykücülerin yazdıklarından tat almaz olur, uygarlığın bütün yurttaşların okutulmasından önce başladığını anlar da şaşırıverir. Yazık değil mi? kıymasın kendisine.

Cumartesi, 23 Ekim

SAYGI.— Dün sinemaya gittim, *Morgue Sokağı Öldürümleri*'ni gösteriyorlardı. Severim E. A. Poe'nun o öyküsünü, onun için gittim. Ne yazık ki Poe'nun öyküsünden bir gölge bile kalmamış... Buna saygısızlık derler. Oyun kötü mü? Bence kötü ya, değildir de denebilir. O soruyu bir yana bırakalım: Poe'nun adını ne diye karıştırmışlar bu işe? Onun kurduğu öyküyü beğenmiyorlarsa, böylesine değiştirip bozacaklarsa, anmasınlar onu, "Bunu biz yaptık, bizim yapıtımızdır." desinler... Olur mu? Poe'nun adından da asılanacaklar, Caliban'a "Ben Poe'yu da biliyorum!" dedirtecekler. Shakespeare'i *Larousse* sözlüğünden öğrenirsiniz, Poe'yu da filimden... Kolayca ekin *(culture)* edinmiş olursunuz.

Çabuk bir dernek, "Dörüt Yapıtlarına Saygı Derneği..." İstemez, istemez, onun başına da kimler geçer, biliriz.

Cumartesi, 22 Ekim

ARUZ.— Yeditepe Yayınları arasında bir de *Eşref'ten Hicviyeler* vardır, Bay Cevdet Kudret seçmiş alınacak yergileri, o açıklamış. Birinci baskısı tükenmiş o küçük betiğin, ikinci baskısı çıkmış. Şaştım doğrusu.

Büğün Eşref'in yergilerini okuyanlardan çoğunun anlamayacaklarını sanıyorum da onun için şaştım. İki yönden anlamazlar: Konu yönünden bir, dil yönünden iki. Eşref 1912'de ölmüş, yergilerinde 1908'den önceki yılların hakanına, o yılların büyüklerine çatar. Büğünün okurları ise ne bilirler o yılları? İkinci Abdülhamit'in adını şöyle bir duymuşlardır. O hakan düştüğünde, büğün ben yaşta olanlar bile birer çocuktu, o hakanın yaptıklarını, yurt üzerindeki ağır baskısını anlayamaz, sezemezlerdi. Eşref de gerçek olayları anlatmaz ki! söver. Dili de çok eskidir... Anlamaksızın, gerçekten anlamaksızın okuyorlar. Eşref'in adı dillerde dolaşıyor, büyük bir yergici olduğu söyleniyor, Bay Cevdet Kudret de önsözünde "Eşref, Türk edebiyatının en büyük yergi şairidir." diyor, inanıyorlar bu sözlere, anlamasalar da okuyorlar. Birkaç da sövgü öğreniyorlar, o da işlerine yarıyor. Birkaç da sövgü öğreniyorlar, o da işlerine yarıyor. Eşref bir yergici değil, bir sövgücüdür.

Bir de aruz var. Aruzla sövdünüz mü, en bayağı sözleri aruza döktünüz mü, beğeniyorlar, gülüyorlar, alkışlıyorlar. İnce bir kişi olduğunuza inanıyorlar. Hani Ankara güncelerinin birinde soğuk soğuk dörtlükler çıkıyor, onları beğenenler de var, salt aruzla söylenilmiş oldukları için.

Çarşamba, 26 Ekim

OKURKEN.— Bay Ahmet Köksal bir *Aşk Şiirleri Antolojisi* yapmış, Yeditepe Yayınlarından, *Eşref'ten Hicviyeler*'in ikinci baskısı ile birlikte geldi. "Antoloji" tilciğini nerede görsem tüylerim ürperir, onu Fıransızların kullanmasına da kızarım, kendilerinin Latinceden gelme o güzelim, *florilège* tilcikleri varken ne diye almışlar Yunancanın *antologia*'sını? İkisinin de anlamı bir: Seçilmiş, derilmiş çiçekler. Ne var ki *anthologie* daha bir bilgiçce kaçıyor! Fıransızların *anthologie* demeleri de bir bilgiçliktir, bizim "antoloji" dememiz ise düşüncesizliğin, bilisiz (cahil) gösterişinin ta kendisidir...

Adını sevmedim ya, gene de okudum Bay Köksal'ın betiğini. Ola ki sevi konusu çekici olduğu içindir... Bay Köksal önsözde (kendisi, çoğunluğa uymamak için midir nedir? "öndeyiş" diyor ya, biz gene "önsöz" diyelim), şöyle diyor: "Artık şair

Galip gibi 'Âşık olmak bir dağı değirmen taşı gibi boynuna geçirmektir.' diyebilecek âşık tipine pek rastlanmıyor."

Hani yaşlanmış, kocamış kimseler çevrelerine bakıp dudak bükerler, "Artık şu mu kaldı? bu mu kaldı?" gibi sözler söylerler, Bay Köksal'ın dediği de onları andırdı bana. Ne biliyor seviyi büğün de öyle duyanlar olmadığını? vurgunun, tutkunun o türlüsü neden görülmesin artık?

Bay Köksal'ın "şair Galip" dediği de kim? Galip Dede'nin o anlamda bir üycüğü (beyti) var mı, bilmiyorum. Divanında aramalı. Benim bildiğim, Taşlıcalı Yahya Bey'in ona benzer bir sözü vardır: "Bir demir dağı delip boynuna asmak gibidir. / Her kişi âşık olurdu eğer âsân olsa." O mu Bay Köksal'ın düşündüğü?

Bay Köksal, andığı sözlerin kimin olduğunu araştırmadığı gibi yır (şiir) olarak söylenmiş bir sözü düzeyite (nesre) çevirmekten de çekinmiyor. Bir bakın o iki söze, benziyor mu biribirine? Anlamca benziyor ya, birinin tadı kalmış mı ötekinde?

Gene de okuyun Bay Köksal'ın betiğini: Adına bakmayın, yazarın "o türlüsünden, o gibisinden"demek dururken "tip" demesine de bakmayın, güzel yırlar var o betikte.

Cumartesi, 29 Ekim

BİR OYUN.— Dün akşam *Kaçan Kaçana* oyununu görmeğe gittim. Büyük bir umutla gittim. Umut kırıklığı ile, düş kırıklığı ile döndüm demeyeceğim, güldüm, eğlendim. Ancak bu değildi beklediğim, daha yüksek, daha üstün bir nen (şey) göreceğimi sanmıştım.

Bay Haldun Dormen böyle kolay oyunlara bırakmasın kendini. Kolaylığa bir kapıldı mı, bir daha kurtaramaz kendini. Kendi de alışır, arkadaşlarını da alıştırır, yazık olur. Arkadaşları arasında çok iyi olabilecekler var. Hepsi de iyi olabilir diyebiliriz. Onları böyle *vaudeville*'lere sürüklemesin. Bir daha söyleyeyim: Onlara da yazık eder, kendine de.

Gitmedinizse, gidin siz de o oyunu görmeğe. Eğlenirsiniz, iki saatınızı hoşça geçirirsiniz. Oyuncuları da alkışlayın, değerler alkışlanmağa. Ancak bununla yetinmeyeceğinizi, kendilerinden daha üstün yapıtlara (eserlere) çalışmalarını beklediği-

nizi sezdirerek alkışlayın. Erkekler de iyi ya, yalnız bayanları anayım: Bayam Mualla Fırat, Bayan Zerrin Arpad, Bayan Mikri Erton... Üçü de güzel o bayanların, üçü de iyi oynuyor.

Tarihsiz

SİNEMA.— Sinemadan geliyorum, saat on biri geçiyor, benim için epeyce geç sayılır, gene de şu birkaç satırı yazmadan uyuyamayacağım. Signor Vittorio de Sica'nın *Pane, Amore et Fantasia*'sını görmeğe gitmiştim. (Türkçe adı nedir dikkat etmedim, unuttum.)

Güzel bir filim, çok güzel. Başından sonuna kadar sevinç veriyor kişinin içine, bir erinç (rahatlık) veriyor. Konusunun bir önemi yok, ta başından seziyor, biliyorsunuz sonunun ne olacağını. Gene de bıkmıyorsunuz, sıkılmıyorsunuz, sezdiğinizin, bildiğinizin perdede aldığı biçim sarıveriyor sizi. Konunun yalın, yavan bir konu olduğunu unutuyorsunuz, konuyu unutuyorsunuz, aldırmıyorsunuz ona, gözleriniz önünde akıp giden resimler sizi sürüklüyor. Signor Vittorio de Sica büyük bir dörütmen, çekinmiyor, korkmuyor böyle yalın, yavan bir konuyu işlemekten.

Dörüt (sanat) üzerinde düşünen bir bilge, yanılmıyorsam Alain, "Dörüt, önünüze beklenmedik, düşünülmedik nenler (şeyler) çıkararak şaşırtmağa kalkmaz sizi, o bayağı ustalığa eğilmez." gibi bir söz söylemiş. Eski Yunanlıların anlayışına göre dörüt: Sophokles'in, Aiskhylos'un oyunlarını görmeğe gidenlerin hepsi de bilirlermiş oyunun konusunu, anlatılacak hikâyeyi baştan sonuna bilirlermiş... Bir dörüt yapıtı gene de şaşırtır kişiyi: Konusu ile değil, biçimi ile, yarattığı biçimle. Daha doğrusu şaşırtmaz, tansıklatır (hayran eder), olağanüstü bir olay, olağanüstü bir başarı karşısında olduğunuz duygusunu verir. *Pane, Amore et Fantasia*'da böyle bir erdem var.

Sinemayı bu akşam bir kat daha sevdim; gençliğini anladım da onun için. Karışık konular, inceden inceye düşünmelere, kılı kırk yarmalara giriştirecek konular istemiyor. Birtakım romanlardan filimler yapmağa kalkıyorlar, çoğu iyi olmuyor. *La Chartreuse de Parme*'dan, büğüne dek yazılmış romanların en güzelinden yapılan filim de, dediklerine göre, iyi olmamış. Ro-

manın istediği ile sinemanın istediği büsbütün başka da onun için. Sinema romanı bırakırsa, yazılmış birtakım çok güzel, çok beğenilen romanlar bulunduğunu unutursa, onları düşünmekten kurtulursa, gerçek yolunu bulacak, gelişecektir. Bütün dörüt kolları bağımsızlık ister, sinemanın da bağımsızlığını kazanması gerektir. Neden sinema romana bağlı kalsın, neden romanları resimlemek gibi bir iş olsun? Mister Chaplin'in bir romandan filim çıkardığını işittiniz mi hiç? Bir sinemacı olarak düşünüyor, sinemanın kaldıracağı konuları arayıp onları istiyor. Signor Vittorio de Sica da o yolda yürüyor.

Ne var ki sinema daha yeni, daha çocukluk çağında. Çocuklar da büyüklere öykünür (taklit eder), onlara benzemekle olgunluklarını, usluluklarını göstermek isterler. Ağabeylerinin davranışlarını beğenirler. Kişilik arama çocuklukta değil, gençlik çağında başlar. Daha bir çocuk olan sinema da yavaş yavaş eriyor gençlik çağına, kendi kişiliğine; bağımsızlığın yolunu arıyor.

Pazartesi, 31 Ekim

GENE SİNEMA.— Dün akşam da sinemaya gittim, *Ali Baba*'yı gördüm. Monsieur Fernandel oynamış. Monsieur Fernandel de ünlü bir oyuncu, adı yığınları sürüklüyor. "Eğlendirir." demişlerdi, inandım. Eğlenmek şöyle dursun, başından sonuna dek sıkıldım. Üstelik çirkin de o Monsieur Fernandel, koca bir katır kafası. Güldü mü, bütün dişleri, o iri iri dişleri gözüküyor. Gülmek değil, sırıtmak, kendini beğenmiş bir alığın sırıtması. Oyuncunun güzel olmasını da mı arayacağız? Neden aramayalım? Kadın, erkek, oyuncunun güzel olmasını, sevimli olmasını da isterim. Oyuna, sinemaya bir iki saat eğlenmek için, bir tat duymak için gidiyorum, çirkin, sevimsiz kişilere bakarak içim kapansın, yüreğim sıkılsın diye değil.

Filim de kötü, bayağı. Özenilmemiş de yapılırken. Kim yapmış, bilmiyorum. Kurunç (hayal) gücü olmayan bir kişinin işi. Yeni bir nen bulabildiği yok, hep eskileri sürüyor önümüze. Bir kez de değil, bir dediğini bir daha söylüyor, bir gösterdiğini bir daha gösteriyor. Boyuna "Bunu biraz önce de görmüştük." diyorsunuz. Yalnız kazanç kaygısı ile, para kazanmak kaygısıy-

le çevrilmiş bir şerit. Belli ki yapmanında (*auteur*'ünde) da, oynayanlarda da gerçek dörüt sevisi, dörüt tutkunluğu yok, onlar da sıkılıyor, ancak kazanç uğrunda katlanıyorlar o sıkıntıya.

Signor Vittorio de Sica'nın şeridi üzerinde birkaç kişi ile konuştum. Beğenilmemiş o yapıt. Bir bayan da, bilmiyorum kim, "O ne öyle? Dört candarma ile pabuçsuz bir kız! Nesine ilgileneyim?" buyurmuş... Ben "candarma" yazıyorum ya o sayın bayan "jandarma" demiştir. "J" sesi Türkçede yoktur, onun için bayılırlar. Hani aşevine gidince çorba "içmeyip" de "alan" daha doğrusu "potaj alan" kişiler yok mu, onlardan olacak o bayan. Önce gülüyor kişi, giderek tiksiniyor, kızıyor. Üç dört candarma ile pabuçsuz bir kız... Öyle ya! ne var bunda kişinin ilgilenip beğeneceği? Bir dörüt yapıtının biçimini, özünü kavrayamayıp da yalnız konusuna bakanlar böyle düşünür.

Tarihsiz

ANLAMAK.— Kolayca tanınsın, konuşmalarda sözü geçsin diye dedikodu çıkarmak için çırpınan, gene de pek beceremeyen bir dergi, Bay Nedret Gürcan'ın Dinar'da yayımladığı *Şairler Yaprağı*, bir soruşturma açmış, beş sorusu var. Biri de şu: "Nurullah Ataç şiirden anlar mı?" Bunu bana da sorsaydı şöyle yanıtlardım: "Bilmiyorum anlayıp anlamadığımı, yalnız şunu biliyorum: Severim şiiri, eski şairlerin de yenilerin de yazdıklarını okurum. İçlerinde hoşuma gidenler olur, kimine de vurulurum sanki. Ama benim beğendiğim şiirler gerçekten değerli, gerçekten güzel midir, kestiremem orasını. Yanılmış olabilirim. Ama ne demektir yanılmak? Benim beğendiğim bir şiiri diyelim ki benden başka kimse beğenmedi, gelecek de onaylamayacak benim yargımı, kesin olarak gösterir mi bu benim yanıldığımı? sanmıyorum. Her şiir, okuyanlarda bir yankı uyandırmak ister, ben de bir şiiri beğendiğimi söylerken, onun bende o yankıyı uyandırdığını söylüyorum, o kadar. Bunda yanılmak yoktur, ben ancak bir gerçeği, o şiirin bende bir yankı uyandırdığını söylüyorum da onun için."

Böyle derdim bana sorsalardı. Şiirden anlıyor muyum, anlamıyor muyum? Birtakım şiirlerden anlıyorum, şairin söyledikleri hoşuma gidiyor, yarattığı biçimin güzelliğini de seziyo-

rum. Benim gibi o şiiri beğenenler benim şiirden anladığımı söyler, beğenmeyenler ise anlamadığımı. Doğrusunu isterseniz, anladığımı söyleyenler de, anlamadığımı söyleyenler de ancak kendi beğenilerinin benimkine uyduğunu, ya da uymadığını söylemiş olurlar, iş o kadar.

Şairler Yaprağı'nın soruşturmasına gelen yanıtlardan şimdilik yalnız beşi yayımlanmış (Kasım 1955 sayısı). Beş kişiden ikisi anladığımı, üçü de anlamadığımı söylüyor. Bay Arif Nihat Asya, benim için, "Bugünkü kesmekeşin mesullerindendir." buyurmuş. Bir diyeceğim yok. Bay Arif Nihat Asya'nın yazdıklarından hiç birini beğenmedim, onun dörüt anlayışıyle benimki biribirine uymuyor, ben onu beğenmediğim gibi o da beni beğenmez. Bay Haldun Taner, "Şüpheliyim." demiş. Hiç şüphe etmesin, anlamam, onun sevdiği, anladığı şiirden, hikâyeden anlamam. Şimdiye dek birkaç hikâyesini okudum, birinden bile hoşlanmadım. Bana "Bay Haldun Taner hikâyeden anlar mı?" diye sorsalar durumsamadan yanıtlarım: "Hayır, anlamaz, benim beğeneceğim hikâyeler yazabileceğini sanmıyorum. " Bay Arif Nihat Asya'nın beni beğenmemesine üzülmediğim gibi onun beğenmemesine de üzülmedim, sevindim bile.

Bay Turgut Uyar, "Sanmıyorum." demiş. Buna önce şaştım, üzülür gibi de oldum. Severim ben Bay Turgut Uyar'ın şiirlerini. Hepsini değil, ama birkaçını çok severim. Bana dokunan bir yan vardır onlarda. İki yıl mı, üç yıl mı oluyor, Varlık Yayınları arasında Bay Turgut Uyar'ın bir kitabı çıktı. Önsözünü ben yazdım. Doğrusu, Bay Turgut Uyar kendisi istemedi benden o önsözü, Bay Yaşar Nabi ile konuşuyordum, "Turgut Uyar'ın kitabını bassanız a!" dedim. Ben bir önsöz yazarsam basacağını söyledi, ben de yazdım. Bunun için, şiirlerinden birkaçı olsun bende bir yankı uyandırdığı için Bay Turgut Uyar benim şiirden anladığımı sanır diyordum. Yanılmışım, sanmıyormuş.

Önce şaştım, üzülür gibi oldum ya, sonradan sevindim. Bay Asya'nın, Bay Taner'in sözlerine sevindiğim gibi değil, başka türlü sevindim. Bay Turgut Uyar'ın bu çekinmezliği, kendisine de dokunsa bile düşündüğünü açıkça söylemesi hoşuma gitti. Azdır böyle kimseler. Ben şiirlerini beğenmişim, beğenmemişim, umurunda değil Bay Turgut Uyar'ın, "İstediğince be-

ğensin o benim şiirlerimi, ben aldırmam, şiirden anlamaz o, şiirden anlamayan bir kişi de benim şiirimi ha beğenmiş, ha beğenmemiş, aldırmam ben." diyor. Yerinmiyor da şiirlerini beğenmiş olmama, "Şiirden anlamayan o kişi benim şiirlerimi beğenmiş, şaştım buna, ben onun gibiler için yazmıyorum ki!" demiyor, adırmıyor benim yargılarıma... Bay Turgut Uyar'ın işte bu davranışını beğendim. Belli ki o, arkadaş dayanışması kuracak kimselerden değil. Hani birtakım yazarlar, şairler var, biribirilerini övüyorlar, biribirilerini arkalıyorlar, böylece üne ermeğe çalışıyorlar, Bay Turgut Uyar onlardan değil. Bunu anladım da bir kat daha sevdim kendisini. Şimdiye dek güzel birkaç şiir yazdı, umudum var kendisinden, bundan sonra da yazacak, belki daha güzellerini de yazacak. Kitabı yanımda olsaydı, sevdiğim şiirlerinden birini olsun buraya yazardım. Kitapçılarda aradım, bulamadım, tükenmiş. Buna da çok sevindim.

Cuma, 11 Kasım

ÇEVİRİ.— Varlık Yayınları'nın bu ay gönderdiği kitaplar arasında Monsieur Albert Camus'nün *Veba*'sı* da var, Bay Oktay Akbal çevirmiş dilimize. Bay Albert Camus'nün öyle büyük bir yazar olduğunu söyleyecek değilim. Bundan birkaç yıl önce pek överler, göğe çıkarırlardı, şimdi geçti o gürültü. Şimdi Monsieur Albert Camus, birkaç yıl çok övülmüş olmanın cezasını çekiyor, pek anılmıyor. Ama değersiz bir yazar da değildir, *Veba*'sı iyice bir romandır, okunmalıdır. Okumağa başlayınca da bırakamazsınız, sürükler sizi. Beni sürüklemişti. ancak bir daha okumak dileğini duymadım içimde, öylesine değerli yapıtlardan değil.

Bay Oktay Akbal'ın çevirisi nasıl olmuş diye baktım. Daha ilk tümcede yüzüm buruştu. Bay Camus şöyle yazmış: "Les curieux événements qui font le sujet de cette chronique se sont produits en 194.. à Oran." diyor. Bay Akbal'ın çevirisi: "Bu hikâyenin konusunu teşkil eden acayip olaylar 194..'da Oran'da geçti." *Chronique* yerine hikâye demiş, iyi değil, başka bir şey aramalıydı, *Chronique* gerçek olayların anlatısıdır, hikâye tilciğinde ise bir "uydurma olaylar anlatısı" anlamı vardır. Başka

* Varlık Yayınları, 254 s., 2 lira.

bir şey aramalıydı Bay Akbal, hiç değilse "anlatı" demeliydi. Ama bunun üzerinde duracak değilim. "Teşkil eden" sözü battı bana. Bay Oktay Akbal dil devrimini tutanlardandır, dilimizin özleşmesini, hiç değilse, sadeleşmesini istediğini söyler, sonra da kalkar, yeri yokken "teşkil" der, "bu hikâyenin konusu olan..." diyemez miydi?

Biraz karıştırdım Bay Oktay Akbal'ın çevirisini, "his" gibi, "icap etmek" gibi, "zirve" gibi, "izah etmek" gibi, daha niceleri gibi Türkçe karşılığı olan birtakım yabancı tilcikler gördüm. Gerçekten dil devrimini tutan bir kişi bunlardan kaçınmalıdır. Dilimizin özleşmesi, sadeleşmesi gerektiğini söylemek yetmez, buna kendimiz çalışmalıyız.

Severim Bay Oktay Akbal'ı, öz Türkçeden, sade Türkçeden yana olduğuna da inanmak isterim. Bunun için baştan sona okumayacağım o çevirisini. Gene de siz okuyun, akıcı bir dili var Bay Oktay Akbal'ın. "İcap etmek" sözüne herkesin de benim gibi sinirlenmesi gerekmez ya! Okuyun o kitabı, iyi bir roman okumuş olursunuz.

Tarihsiz

Atatürk'ü gün geçtikçe daha iyi anlıyoruz...

Bir kişi değil, çok kimseler söylüyor bunu. Doğru olmasını çok isterim bu sözün. Kurtulmamız, bu toplumun gerçekten kurtulması Atatürk'ü iyice anlamamıza bağlıdır da onun için. Yaptıklarını anlamak Atatürk'ün, yaptıklarından da çok yapmak istediklerini anlamak, bütün yaptıklarının, yapmak istediklerinin kaynağı, özü olan düşünceyi kavramak, benimsemek, içimize sindirmek o soluğu...

Bir bakıma doğru Atatürk'ü günden güne daha iyi anladığımız. Onun çarpıştığı, yıkmağa çalıştığı görüşler, değerler, ortalığı boş bulunca, başını kaldırmağa başladı. Öldürücü bir yumruk yemişken gene de güçlü olduklarını görüyoruz onların, bizi ezecekler diye korkuyoruz. Onların ne denli güçlü olduklarını gördükçe de onlarla çarpışmayı göze alabilmiş kişinin büyüklüğünü daha iyi anlıyoruz. Ancak kendi küçüklüğümüzü de daha çok seziyoruz. Kendi küçüklüğümüzle karşılaştırıyoruz büyüklüğünü de öyle anlıyoruz Atatürk'ü, anladığı-

mızı sanıyoruz. "Kişioğlunu aşan bir gücü varmış onun, bizim yaradılışımızda değilmiş, bir devmiş, ilkçağın düşünüp kurdukları gibi yarı-tanrı, bir Herakles, bir Theseus imiş o!" diyoruz...

Atatürk'ü anlamak değildir bu. Atatürk'ü anlamak, onun da bir kişioğlu olduğunu, bizler gibi bir kişioğlu olduğunu anlamak demektir. Ancak yılmayan, korkmayan, düşündüğünü gerçekleştirmek için öne atılmayı, çarpışmayı göze alan bir kişioğlu. Biz yılıverenler, canlarımızı, çıkarlarımızı kurtarmak için düşündüklerimizi olduğu gibi söylememeğe katlanıverenler Atatürk'ü anlayamayız. Kendimizden başkadır diye bakarız da ona benzemeğe özenemeyiz. Bilelim ki ödevimiz ona benzemek, düşündüklerimizi savunmakta, yazmakta, bu toplumda devrimin buyurularını yürütmekte onun gibi korkusuz olmaktadır. Kırılırmışız, ne çıkar kırılırsak? Atatürk yurdu kurtarmağa, Ulusal Savaş'a girişirken kırılmaktan, öldürülmekten korktu mu? Biz yengi kazanmış, durulun (devletin) başına geçmiş Atatürk'ü düşünüyoruz da paşalığı elinden alınmış, bireyler arasında bir birey kalmış, öldürülmesine buyruk çıkarılmış, gene de yılıp ülküsünden dönmemiş Mustafa Kemal'i düşünmüyoruz. O Mustafa Kemal'i düşünmedikçe Atatürk'ü anlayamayız.

Kimimiz de kendi küçük ölçülerimize indiriyoruz da öyle anlamağa kalkıyoruz onu. Yorumluyoruz yaptıklarını, kendi çıkarlarımıza göre yorumluyoruz. Ona, kendi çıkarlarımızı sağlamak için kurduğumuz yalancı düşünceleri, yalandan düşünceleri yüklemeğe kalkıyoruz. O devrimcinin adına sığınarak, bütün yıpranmış, çürümüş değerleri, görüş, düşünüşleriyle geçmişi diriltmeğe özeniyoruz. "Biz" diyorum, biz de az çok onlardan değil miyiz? Bilelim ki korkan, sıkıntıyı göze alamayan kişilerin hepsi de, içlerinden düşündükleri ne olursa olsun, onlardandır, devrimden dönüp geçmişe gitmek isteyenlerdendir, onlara yardım etmektedir.

Perşembe, 17 Kasım

Arap yazısını bırakamayanlara kızarım. Dilimizin arınmasına, yabancı tilcikleri atıp kendini bulmasına biraz da onlar engel oluyor. Arap yazısıyle kolayca yazılan birtakım tilcikler var

ki Latin yazısına gelmiyor, bunun içindir ki Arap yazısını bırakmış olanlar Arapçanın, Farsçanın tilciklerini de atabiliyorlar. Yalnız Arapça, Farsça tilcikleri mi? Firenkçe tilciklerden de kaçınıyorlar. Bu, başka bir yüzden. Avrupa dillerinden birini iyice bilen bir kimse, Yunanca, Latince köklerden kurulmuş bir tilciği biçimini bozarak yazmak istemiyor, eli varmıyor buna. Örneğin benim şu bir türlü ısınamadığım "antoloji" tilciği. Onu yazarken "t"den sonra bir "h" koymayınca, bilerek bir yanlış yapmışım gibi sıkılıyorum, utanıyorum kendimden, *logos*'la ilintili *logie*'yi "j" ile yazmak ise büsbütün ağırıma gidiyor.

"Bir sağyazımız (imlâmız) yok, hepimiz bildiğimiz gibi yazıyoruz, kimse kural tanımıyor." diye yakınanlar var ya, onlara sorun, en çok Arapça, Farsça tilciklerin yazılmasında sıkıntı çekiyorlar. Benim için bir sağyazı sorunu yok, Arapça tilcikleri ya büsbütün kullanmıyorum, ya pek az kullanıyorum da onun için. Türkçe tilciklerin yazılmasında bir güçlük çıktığı yok. "Katil" ile "kaatil" biribirinden nite (nasıl) ayrılacakmış? böyle iki "a" ile yazmak doğru değilmiş, sonra saadet'te, saat'ta olduğu gibi a'ların ikisi de ayrı ayrı okunurmuş... Doğru. İyisi mi, katil'i de, kaatil'i de atarsınız, Türkçelerini bulmağa çalışır, onları kullanırsınız. "Öldürü" dersiniz, "öldürüm" dersiniz, "kaatil" için de "öldürmen"...

Kimi de çabuk olsun diye, kolay olsun diye Arap yazısını bırakmıyormuş. Güzel, ışıklı sandıkları bir gülümseme ile *"Sténographie* diye kullanıyoruz Arap yazısını!" diyorlar. Yalan söylüyorlar, gülümsemeleri de o yalanı örtmek için. Şu eskiden "hile-i şer'iye" dedikleri yalanlardan, yalanın en iğrenci.

Niçin bıraktık Arap yazısını da Latin yazısını aldık? Yalnız daha kolay olduğu için mi? Değil. Arap yazısının bağlı olduğu, "hile-i şer'iye"yi de doğuran düşünüşten ayrılmak, yalanı hoş görebilen bir uygarlıktan kurtulmak için... Karşılarındakileri alık mı sanıyor öyle söyleyenler? Bilmiyor muyuz Arap yazısını *sténographie* diye kullanmadıklarını? alışık oldukları için bırakamadıklarını? Değil, alık yerine koymuyorlar; onlar da gülümseyecek, dinleyenler de gülümseyecek, o yalan bu iki yanlı gülümsemeler altında örtülecek... İşte ben en çok bundan iğreniyorum.

Cumartesi, 19 Kasım

Adana'ya gidiyorum yarın. Birkaç gün güneyde dolaşacağım. Şimdiden seviniyorum oradaymışım gibi. Adana'yı, Çukurova'yı, Yenice'ye yakın o vurgunu olduğum ağacı göreceğim... Unutacağım birkaç gün kendimi...

[Tarihsiz]

YOLCULUK.— Dün döndüm yolculuktan. Bundan sonra gene bir yere gidecek miyim? gitmek isteyecek miyim? bilmiyorum. Yaşlandım artık, dayanamıyorum yorgunluğa. Bir gece soğuk bir odada yatmak beni günlerce hasta ediyor. Maraş'ta iki gece kaldım, gece üzerime iki battaniye örttüm, bir türlü ısınamadım. Büğün on iki gün oluyor, daha geçiremedim orada tutulduğum nezleyi. Ne de acayip otel! Sabahleyin otobüs saat yedideydi, kalkıp giyindim, eşyamı hazırladım, bir kahve istedim. Getiremediler. "Ne yapalım? ateş yanmadı daha!" deyiverdiler. Bir otel ki sabahleyin erken gidecek yolcularına sıcak bir şey içirebilmeyi ödevlerinden saymıyor! Sonra da yerliden yabancıdan ülkemizi gezenler olsun istiyoruz! Belediyeler sıkıştırmalı otelleri, odalarına soba kurmak, sabahleyin erken ateş yakmak için sıkıştırmalılar. Şunu da söyleyeyim: Otel çok ucuz, inanılmayacak kadar ucuz: Gecesi üç buçuk lira. Bu zamanda üç buçuk liraya otel olmaz. Olunca işte öyle olur. Yolculuğa çıkan kişi ucuzluk aramaz, rahat etmek ister.

Maraş'ı ikinci görüşüm. İlk, 1950 Nisanında gitmiştim, hiç beğenmemiştim. Bu sefer bana daha şirin göründü. Otelde rahat edip de üç dört gün daha kalabilseydim, belki daha da severdim. Birkaç kişiyle konuştum, ısındım onlara. Gittiğim yerlerde öyle tabiat güzelliği gibi şeyler aramam. Bana ne tabiat güzelliğinden! Ben insan ararım. İnsan da her yerde bulunur. Bunun içindir ki hiç bir yeri sevmediğimi söyleyemem. Ne var ki insanları bulmak, anlamak kolay değildir, çabuk olmaz. Öyle bir iki gün konuşmak yetmez. Yabancılık kalkacak aradan, türlü olaylar karşısındaki tepkilerini göreceksiniz, yakınmalarını, dedikodularını, biribirilerini çekiştirmelerini dinleyeceksiniz, dileklerini, umutlarını, büyüklüklerini, küçüklüklerini öğreneceksiniz, kendi kendinize kalınca "Anladım! bunun başına şöy-

le bir iş gelse, tepkisi şöyle olur." diyebileceksiniz. İşte o zaman bir kişiyi anlarsınız, birtakım küçüklüklerini, kötülüklerini sezseniz bile canlı olduğunu, gerçek olduğunu içinizden duyarsınız da seversiniz onu. Ya da nefret edersiniz ondan. Bu bakımdan sevgi ile nefret biribirinden pek de ayrı değildir, ikisi de anlamaktan gelir. Ancak böyle sevdiğiniz, böyle nefret ettiğiniz kişilerin bulunduğu yerlerden hoşlanabilirsiniz. Kişileri yapar bir yerin havasını, tabiat güzellikleri değil.

Bu yolculuğumda Antakya'yı da gördüm. Orada da uzun uzun kalabilmek isterdim. İki gece yetmedi. Şimdi, biliyorum, oraya gitmeyi, orada günlerce kalmayı düşüneceğim. Bir daha göze alabilecek miyim yorgunluğu? Gençliğimde, yorgunluğa dayanabildiğim günlerde niçin yolculuğa çıkmamışım? Aklıma bile gelmezdi. Hep terstir benim işlerim. Gençlikte yapacaklarımı yaşlılık günlerime bıraktım...

Gaziantep'te kaldım. Adana'da kaldım. Ama oraları saymıyorum. Hep gittiğim gördüğüm yerler oraları, gene gitmesem olmaz, bir ayağım oralarda sayılır.

Cuma, 9 Aralık

ANLAYIŞ.— *Şairler Yaprağı* benim şiirden anlayıp anlamadığımı Bay Mahmut Makal'a da sormuş. Ünlü yazarımız da şöyle buyurmuş: "Ataç hem de çok iyi anlar şiirden. Fakat, herkes gibi o da insan olduğuna göre, bazı zaafları vardır onun da. Yerine göre zaaflarının esiri olarak şiir kitaplarını tenkit ediyor veya kitaptaki gerçek şiirleri yeriyor diye Ataç şiirden anlamıyor diyemeyiz. Şiirden anladığı kadar, gerçek şiirlerle dolu kitapları, bir mısra yok içinde şiir denecek diye, bile bile yerin dibine batırmaktan zevk alması da bir gerçektir. Örnek: *Ahlat Ağacı* adıyle şair Başaran'ın çıkardığı kitaba Sabahattin Eyuboğlu önsöz yazdı, Bedri Rahmi de resimledi diye, batırmak istedi kitabı."

Bay Mahmut Makal'ın düşünür, düşünebilir bir kişi olduğuna inansaydım, bir gün bile böyle bir sanıya kapılmış olsaydım, şimdi bu aşağılamasının hesabını sorardım kendisinden. Ne yapayım ki düşünmez, düşünemez, öğrendiklerine, kafasına başkalarının tıktıklarına bağlanır, yalnız onların doğru olabi-

leceğine inanır. Kendisi beğenmiş Bay Başaran'ın kitabını. Anlıyorum beğenmesini. Bay Mahmut Makal'a "Şairin, yazarın iyisi toplum sorunlarına ilgilenir, köylünün çektiklerini anlatır, kalkındırmağa çalışır köylüyü." demişler, böyle doğruları belleterek kurmuşlar onun sanat anlayışını. Sonra tanımış Bay Başaran'ı, şiirlerini okumuş, görmüş ki o da kendisi gibi toplum sorunlarına, köye, köylüye ilgileniyor. Yetmez mi onun kitabını "gerçek şiirle dolu" bulunmasına?

Ben neden beğenmemişim *Ahlat Ağacı*'nı? Şiirden anlamadığım için mi? Değil, olamaz. Bay Mahmut Makal'ın kafasına inanılması gereken doğruları tıkıştıranlar, benim şiirden anladığımı da öğretmişler kendisine. Bir yanda güzel şiirlerle dolu bir kitap, bir yanda da şiirden anlayan bir kişi. O kişinin o kitabı beğenmesi gerekmez mi? Beğenmiyor. Bay Mahmut Makal'ı almış bir tasa: Şiirden anlayan o kişi, o şiir dolu kitabı neden beğenmiyor? Bay Mahmut Makal bu türlü tasalarla bağdaşacak kimselerden değildir, çözümleyivermiş kafasını kurcalayan o soruyu, çabucak çözümlemiş: O şiirden anlayan kişi o şiir dolu kitabı beğenmiştir, beğenmiştir ya, onun da birtakım "zaafları" vardır, olur, kişioğlu bu! o zaaflarına kapılmıştır, "bile bile yerin dibine batırmak" istemiştir. O şiirden anlayan kişi şiir dolu kitabı öven iki kişiyle, gene birtakım zaaflar dolayısıyle, pek iyi geçinemiyormuş. Anlaşıldı: O iki kişiye körlük olsun diye yermiştir o kitabı. Gün gibi belli...

Bay Mahmut Makal ne buyurursa buyursun, benim *Ahlat Ağacı*'nı beğenmeyişim, Bay Sabahattin Eyuboğlu ile Bay Bedri Rahmi Eyuboğlu beğeniyor diye değildir. İkisini de tanırım onların, biriyle yıllardır dargınım ya, ötekiyle konuşurum, ikisinin de birtakım değerleri olduğunu bilirim. Ancak onların düşündüğünü düşünmeğe, ya da onların düşündüğünün tersini savunmağa kalkmadım. O kadar da önemli bulmam kendilerini.

Bay Mahmut Makal gibi ne dediklerini pek bilmeyenlere, bir kimseyi bile bile doğruyu gizlemekle suçlandırmanın ağır bir aşağılama (hakaret) olduğunu anlayamayanlara acırdım eskiden. Yaşlılıktan olacak, yüreğim katılaştı, acımıyorum artık.

Bayan Gülten Akın da, benim şiirden anlayıp anlamadığım sorusunu "Aklına estikçe" diye yanıtlamış. Hoşuma gitti bu

söz. Öyledir, kişi gün olur anlar, gün olur anlamaz. Şimdiye dek adını duymamıştım o şair bayanın, bundan sonra elime geçerse okuyayım şiirlerini. Dilerim, umudum boşa çıkmasın.

Tarihsiz

KÖY.— Isparta'da çıkan *Demet* dergisinde Bay Tufan Türkmen, köyleri gezip dolaşmadığım için kınıyor beni, suçluyor. Büsbütün de bilmem değil köyleri, üçüne beşine uğradım. Gene de haklı o yazar: Uğraşmadım köylerle, oturup da uzun uzun konuşamam köylüyle, bilirim, anlayamam onu. Köylü de beni anlayamaz. Bunu övünerek mi, övünmek için mi söylüyorum? Yanılırsınız öyle sanırsanız. Yerinmiyorum da. Olanı söylüyorum, o kadar.

"Ben köylüyü anlamam, köylü de beni anlamaz." deyişim kendi duygularımı, düşüncelerimi, yaşayışımı köylününkinden üstün gördüğüm için mi? Şimdi kalkıp da "Kentlinin yaşayışını, düşüncesini, duygularını köylününkülerden üstün bulmam." dersem yalan söylemiş olurum. Kentlinin yaşayışı elbette köylününkünden üstündür. Hepimiz de bu kanıda olmasaydık "köylüyü uyandırmalı, kalkındırmalı, yükseltmeli" gibi sözler söylemezdik. Köylülerle uğraşan, anladığıma göre onlar arasında çalışan Bay Tufan Türkmen de, hiç şüphem yok, kenti köyden üstün tutar. Böyle olması da doğrudur. Acıyalım köylüye, yalnız birtakım sıkıntılar, yoksulluklar çektiği için değil, yaşayışını, düşüncelerini, duygularını kentlininkine ulaştıramamış olduğu için de acıyalım. Ancak köylüyü kentliden üstün tutmağa da kalkmayalım, uygarlığı yadsımak (medeniyeti inkâr etmek) olur bu. Köylünün yaşayışı, düşünceleri, duyguları doğaya (tabiata) yakındır, çok yakındır, kişioğlu ise doğadan uzaklaşmakla, doğada bulunmayan değerler kurup onlara inanmakla yükselir. Uygarlığı doğadan yeğlediğim (tercih ettiğim) için köyleri değil, kentleri severim. Büyük kentleri daha da çok severim.

Köyde çalışmak, köylüyle uğraşmak kişioğlunun kurduğu doğa-üstü değerleri yaymak için değil midir? Bay Tufan Türkmen de köylerde yol yapılmasını, okul açılmasını neyi istiyor. (Burada kullandığım "ne" tilciği "ve saire", "ilh." demektir,

yurdumuzun birkaç bölgesinde vardır bu, yazı diline de alınması gerektir.) Bütün bunlar kişioğlunun türettiği, doğada birer veri olarak bulunmayan değerler değil mi? Köyde çalışmak, köylüyü uyandırmağa, kalkındırmağa uğraşmak köyle, köylülükle çarpışmak, köylü düşünüşünü, yaşayışını değiştirmeğe, kaldırmağa çabalamak değil midir? Bu bakımdan hepimizin yaptığımız birdir, amacımız birdir. Bay Tufan Türkmen gibi ben de, benim gibi Bay Tufan Türkmen de köylülükle çarpışıyoruz. O köylerde uğraşıyor, ben bir kentte. Bizim kentlerimizde, Ankara ile İstanbul gibi en büyük kentlerimizde dahi köylülük yenilmemiştir. Bir tırnak vurdunuz mu, çıkıverir sırtanıverir. Bakın, biz daha kurnazlığı, ne yolda olursa olsun çıkarımızı sağlamayı, aldatmakla, yalanla da olsun suyun üstüne çıkmayı usluluk (akıllılık) saymaktan kurtulamadık. Köylülük değil midir bu?

Tarihsiz

BÖLMESİZLER.— *Varlık*'ta okudum, Bay Vedat Günyol "Bölmeli kafalar"dan hoşlanmıyormuş. Şöyle buyuruyormuş: "Adına aydın dediğimiz kişiler var, biribiriyle uzlaşmaz düşüncelere kafalarında yer vermeyi düşünce özgürlüğü sayıyorlar. Oysa buna düşünce bozgunluğu demek daha yaraşır. Biribirilerine karşıt kavramları aynı zamanda, aynı inanışladüşünmekle fikir yobazlığından sakınacaklarını sananların zavallılığını bir düşünün hele. Ekinli bir kafanın övünebileceği biricik şey, biribiriyle uzlaşmaz düşüncelere yer vermemek, çelişmezlikleri ortadan kaldırmak, kısaca, düşüncelerini bir düzene sokabilmek yetkisi değil midir?"

(Şimdi siz soracaksınız: "*Çelişme*'yi biliyoruz ya, *çelişmezlik* ne demektir? *Düşüncelerini bir düzene sokabilmek yetkisi* mi demiş? burada *yetki*, yerinde değil, *gücü* demeliydi, *sokabilmek* dedikten, güç gösteren *bilmek* sözünden sonra *güç* de gerekli değildir, neden kullanmış? Biribirine karşıt düşünce, kanı olur, biribirine karşıt kavram olur mu? Ne biçim sözler bunlar?" Soracaksınız bunları ya, sormayın. Büyük düşünceleri var Bay Vedat Günyol'un, onları söylerken bir de tilciklerin anlamlarıyle uğraşamaz. Sonra yukarıdan bir süzer de sizi, "Tilciklere, öyle

küçük şeylere takılıp büyük, su götürmez doğruları örtmeğe kalkıyorsunuz!" deyiverir.)

Ekinli bir kişi misiniz? Bay Vedat Günyol'un gönlünce bir aydın mısınız? sizin şöyle gördüğünüz bir nenin (şeyin) başka türlü de olabileceğini, başka türlü de görülebileceğini usunuza getirmeyeceksiniz. Getirirseniz bile durmayacaksınız bunun üzerinde, iki görünüşten birini seçecek, ötekini atacaksınız, karıştırmayacaksınız düşüncelerinize. Örneğin dörütte gerçekçi misiniz? düşçülüğe sapmayacaksınız bir daha. Düşçülerin dediklerinde de doğru bir yan bulunabilirmiş, karıştırmayacaksınız onu. Öyle biribirine karşıt düşüncelere, görüşlere yer vermeyeceksiniz kafanızda... Bu değil mi Bay Günyol'un istediği?

Ne olur bunun sonu? Giderek, –öyle yavaş yavaş da değil, çabuk çabuk, hızlı hızlı– ancak sizin düşündüğünüzün, sizin görüşünüzün doğru olabileceğine, sizin gibi düşünmeyenlerin –birer alık değillerse– bile bile yalan söyledikleri kanısına varırsınız. Yağı (düşman) kesilirsiniz sizin gibi düşünmeyenlere. Saplanmışsınızdır bir görüşe, kurtulamazsınız ondan. Oysaki bu yeryüzünde türlü boyaklar (renkler) olduğu gibi türlü düşünüşler, türlü görüşler de vardır, hepsi de gerçeği yankılar, gerçeğin bir yanını yankılar. Gerçeğin yalnız bir yanını göreceğim, ötekilere bakmayacağım diyenler gerçeği, bin bir yüzlü gerçeği kavrayamazlar. O bir tek yanı, saplandıkları bir tek yanı da göremezler. Bütünü göz önünden uzaklaştırırsanız tikeleri (cüzleri) de iyice anlayamazsınız. Böylece bir öğretiye (dogmaya) saplanır, yalnız kuramlar (nazariyeler) acunda kalır, kişioğlunu da, kişioğlunun yarattıklarını da anlayamaz olursunuz.

Bay Vedat Günyol gibiler alaturka çalgıya benzerler: Tekdüzeli. Ezgiden uyuma (*mélodie*'den *harmonie*'ye) yükselmezler. Doğru ise ezgil *(mélodique)* değil, uyumsal *(harmonique)*'dır, türlü türlü sesler vardır içinde.

Kendi kendilerine düşünenler sezerler bunu. Bir kanıya varmak için gerçeğe bakmışlar, onun türlü yüzü olduğunu görmüşlerdir de onun için. Ötekiler, neye inanmak gerektiğini başkalarından, önütlerden öğrenmiş olanlar ise bir tek görüşe bağlanırlar, bağnaz (mutaassıp) olurlar. *Yeni Ufuklar*'da çıkmış Bay Günyol'un yazısı. Bulayım o sayıyı da tümünü okuyayım yazının.

Tarihsiz

ROMAN.— Birkaç aydır Fıransa'dan kitap gelmiyordu. Postadan gazete, haftalık gazete, bir de dergiler çıkıyordu, o kadar. Yeni bir anlaşma olmuş, yakında kitap da gelecekmiş. Ama ciddî kitaplar gelecekmiş, onlar gerekmiş bize, romana, hikâyeye izin yokmuş. Ne olacak roman, hikâye okuyup da? Ne işe yarar onlar? Eğlendirir. Biz eğlenmek istemiyoruz, sırası değil eğlenmenin, biz çalışacağız, bilgiler edineceğiz, bilimle bezeyeceğiz kafalarımızı, böylece de yurda, ulusa faydalı olacağız...

Hep eski düşünüş. Hani bir gün biri "Bize şair de, romancı da gerek diyorsunuz. Peki kaç tane gerekse söyleyin de o kadarını ayıralım gençler arasından, ötekiler bilime versin kendilerini." demiş, o düşünüşten kurtulamadık. "İnönü Armağanı"nda, hatırlarsınız, edebiyatçılara en çok 25.000 lira verilebilecekti, bilginlere, türetmenlere (muhterilere, mucitlere) ise 150.000'lik, 200.000'lik ödüller ayrılmıştı. Değil mi ya! Nedir şiir yazmak, roman yazmak? Çocuk işi. Bilginlik, türetmenlik ise büyüklere vergi. Eski bilim-yurdu yüksek-öğretmenlerinden, yani darülfünun müderrislerinden birini tanırım, çok da saygım vardır kendisine, bir gün söz arasında, "Ben ömrümde roman okumadım, öyle saçma şeylerle uğraşmağa vaktim yoktur." demişti. Yaşlı kişidir, söyledim, saygım da var, onun için sesimi çıkarmadım. Ama içimde bir kanama olduğunu duydum. Romanın, edebiyatın değerini anlamayan, kişioğlunun özünü kavrayabilir mi? Monsieur Claudel *La Ville* adlı oyununda "Ey ozan! sen hiç bir şeyi açıklamıyorsun, gene de seninle her şey anlaşılır bir duruma geliyor." gibi bir söz söyletir bilgeye. Ozan da, romancı da, yaradılışın gizlerini (sırlarını), toplumun birtakım sorularını bilginler gibi açıklayarak değil, gerçeği gözlerimiz önünde yeniden, daha bir düzen içinde yaratarak her şeyi kavratırlar bize.

Roman istememek, şiir istememek fayda kaygısına saplanmak demektir. Fayda kaygısına saplanan kişi, doğrusunu isterseniz, bilimin değerini de anlayamaz, göremez yalnız bilmek için, doğanın yasalarını anlamak için düşünen, çalışan kimsenin büyüklüğünü. Ne bileyim? ancak Edison'a hayran olabilir, türetmenlerdedir gözü, doğrudan doğruya bir [işe] yaramaya-

cak, bir faydası olmayacak buluşlara güler, romancıyı, şairi küçük gördüğü gibi, öyle işlerle uğraşanları da kınar.

Kurtulamıyoruz o eski düşünüşten, şairi, romancıyı aşağı görmekten kurtulamıyoruz. Faydasız bilgilerin de kişioğlunu yükselttiğini, kişioğlu için güzelliğin bir önemi olduğunu kavrayamadık. Çoğunluk kavrayamadı da şairlerimiz, romancılarımız kavrayabildiler mi? Bakın, onlar da "Biz toplum işleriyle uğraşacağız, toplum sorunlarını çözümleyeceğiz." diye tutturmuş gidiyorlar. Demek onlar da inanmıyor edebiyatın kendi kendine bir varlığı olabileceğine. Demek onlar da faydanın güzellikten üstün olduğuna inanıyorlar. Bundan silkinmedikçe bu toplumu gerçekten ilerletemeyiz.

Tarihsiz

BİR KİTAP.— Kitap almadan duramam. Okur muyum aldığım kitapların hepsini? Hepsi okunur mu? Vakıt mı olur hepsini okumağa? Alırım, bir iki yerine bakarım, beni sararsa okurum başından sonuna kadar. Pek beğendimse bir daha okurum. Ötekilerini bir yana korum. Karmakarışıktır kitaplığım. Olsun, ben öylesini severim... Gene de isterim şöyle düzgün bir kitaplığım olmasını. Kitaplarım arasında masamın başına oturayım, öyle okuyayım, yazayım... Olmadı bir türlü. Darmadağındır kitaplarım, iyice bir masam yoktur. Yatağımda okur, yatağımda yazarım. Makineyle de yazsam, kalemle de yazsam, yatakta yazmağa alıştım, bu yaştan sonra da değişemem. Düzgün kitaplık, düzgün masa bir düş olarak kalacak benim için...

Hachette'te yeni kitap bulamayınca eskileri karıştırmağa başladım. Bir kitap aldım geçen gün, adı *Benzerlerimiz*, Fıransızcası *Nos Semblables*. İtalyancadan çevrilmiş. Yazarın adını zor öğrendim, gene de unuttuğum oluyor: Signor P. A. Quarantotti Gambini. Üç hikâye var içinde. Daha birincisiyle üçüncüsünü okudum, ikincisini de okuyacağım. Birincisi de iyi ya, üçüncüsünü çok sevdim. Bir yenilik yok o "Narlı Ev"in konusunda: Bir delikanlı bir kızı seviyor, sonra o kızın kendi bacısı olduğunu öğreniyor, kaçıyor. Bir önemi yok konunun. Kitabın kapağında bir özet var, orada söylüyorlar hikâyenin ne olduğunu. Gene de ilgiyle okuyorsunuz. Signor Quarantotti Gambini bili-

yor hikâye anlatmayı da onun için: Guerino'yu, babasını, Luisa'yı görüyorsunuz, yaşıyorsunuz onlarla birlikte. Bence o hikâyede de, birincisinde de bir tek kusur var: Hikâyelerin başlıca kişileri anlatıyorlar başlarından geçenleri. Oysa birinci hikâyedeki Luigi de, "Narlı Ev"deki Guerino da yalın kimseler, duygularını, düşüncelerini öyle inceleyip anlatabileceklerine inanmak güç. Ama o iki hikâyeyi dışarıdan anlatmak da belki olamazdı. Türün kusuru bu. Kapakta, yazarın Çehof ile Mérimée'nin etkisinde olduğu söyleniyor. Ben o hikâyelerde Çehof'u göremedim, Mérimée var. Ama Mérimée o hikâyeleri dışarıdan anlatabilirdi. Belki yalnız o anlatabilirdi.

Bence *Benzerlerimiz* yazarında daha çok İtalo Svevo ile Marcel Proust'un etkisi var. Gençliğinde yazdığı o hikâyelerde Svevo'ya, Proust'a ulaşmış demiyorum, kolay mı onlara ulaşmak? Ancak öyle bir tat var.

İsterdim o kitabın Türkçeye çevrilmesini. Yalnız hikâyeler güzel yazılmış olduğu için değil. Bana öyle geliyor ki bu hikâyeler okurları, Italo Svevo ile Marcel Proust'u okumağa hazırlayabilir. Çevrilmeli Türkçeye o kitap, ama onu İtalyanca bilen bir yazarımız çevirmeli.

Tarihsiz

MÜNAZARA.— İkide bir "münazara"lar açıyorlar gençler arasında. Pek kızıyorum bu "münazara"lara, birkaç yönden kızıyorum. Birine beni de çağırmışlardı, gitmedim. Gitmem de, bunun kötü bir iş olduğuna, gençlere kötülük ettiğine inanıyorum da onun için. "Kötülük ettiğini sanıyorum" demedim, "inanıyorum" dedim, kesin kanımı söylüyorum.

Ne türlü oluyor bu "münazara"lar? "Siz ne düşünürsünüz?" diye sormuyorlar o gençlere. Bir konu alıyorlar: Yaya mı gitmeli? ata mı binmeli? Sonra gençlere buyuruyorlar: "Siz şu okuldansınız, yaya gitmeyi savunacaksınız, siz de bu okuldansınız, ata binmeyi." Bir gencin, hangi okuldan olursa olsun, kendi düşüncesi, kanısı nedir, ona bakan, onu arayan yok. Düşünceye saygısızlık bu kadar olur! Kim bilir? hangi okul öğrencilerini hangi yanı savunacakları belki de "kur'a" ile belli oluyordur.

Amaç da düşünmek değil, kazanmak, karşı yanı alt etmek. Oldu olacak, iki kere yapsalar her "münazara"yı. Ayak topunda olduğu gibi. Diyelim ki birincide yaya gitmeyi savunanlar kazandı, ikincide onlar yer değiştirecek, öteki kaleyi, ata binmeyi savunacak. Gene de kazandılar mı, yaşasın! huraa! peh, peh, peh! Yani gençlere hiç bir düşünceye, hiç bir kanıya bağlanmamayı öğretmek, onları bir yandan öte yana geçivermeği, kayıvermeğe alıştırmak. Eh! öyleleri gerek bu topluma! Baksanıza, dün göklere çıkardıklarını bütün taşlayanları kınayan, şöyle gerçekten, içten kınayan kaç kişi var bu ülkede?

O "münazara"larda bir de yargıcılar kurulu bulunuyor, Türkçeye benzemesin, Firenkçe olsun diye "jüri" diyorlar adına. O kuruldaki kimseler söylüyorlarmış hangi yanın kazandığını. Demek "münazara"ya katılan gençler, bir doğruyu, kendilerince doğruyu aramağa çalışmayacaklar, o yargıcılar kuruluna, "büyükler"e kendilerini beğendirtmeğe çalışacaklar. Toplumda ilerlemeye yarayan bir yoldur bu, iyi midir? güzel midir? siz söyleyin orasını.

"Münazara"ya girdiniz, savınızı ortaya koydunuz, diyelim ki gerçek düşünceniz, gerçek kanınız da odur. Ancak karşı yanın ileri sürdüğü bir olay, bir tanıt (delil) sizi sarstı, yanıldığınızı anladınız. Ne olacak? "Hakkınız var, ben bunu düşünmemiştim, düşüncemi, kanımı değiştiriyorum, ben de size katılıyorum." diyebilecek misiniz? Olmaz, geçemezsiniz öteki yana. Yanlış olduğunu anladığınız kanıda direneceksiniz, doğru bulduğunuzu çürütmeğe uğraşacaksınız. Demek dışarıya da, kendi kendinize de yalan söyleyeceksiniz, buna alıştıracaksınız kendinizi... Bu yola mı yöneltmeliyiz, sürüklemeliyiz gençleri?

Düşün, kanı işlerini ayak topu oyunu ile, güreşle bir tutuyorlar. Erdemi doğruyu aramakta, doğruyu bulmakta değil, karşı yanı yenmekte görüyorlar. Takım duygusu, bölem duygusu vermek istiyorlar gençlere. Bu duygu, top oyununda iyidir, yin (vücut) gücüne bağlı işlerde iyidir, düşünce işlerinde ise bir erdem değil, bir suçtur. Kendisi de öyle düşündüğü için değil salt şu yanda olduğu için bir görüşü, bir savı savunan kişi, beğenilecek, alkışlanacak bir kimse midir? Özgürlüğünü, gerçek

özgürlüğünü yitirip de çıkarlarına, bulunduğu yanın çıkarlarına bağlanmış, onların tutsağı olmuş değil midir?

Doğrusunu söyleyeyim, bu "münazara"ları sağ-töreye (ahlâka) aykırı buluyorum.

"Münazara"ya adı için de kızıyorum. Türkçe bir ad bulamıyorlar mı buna? Bulamazlar, aramazlar da. Bu gibi işler "hile-i şer'iye"yi bir usluluk sayan eski düşünüşün ürünüdür. Dışarıdan da gelmiş olsa ona uygundur. Eski düşünüşü sevenler, ondan silkinemeyenler de "münazara" gibi Arapça tilciklere vurgundurlar, tutkundurlar, Türkçelerini arayamazlar onların.

Cuma, 30 Aralık

YERGİ.— Dünkü *Dünya* Bay Kasım Küfrevi'nin bir taşlamasını yayımlayacağını bildiriyordu. Büğün çıktı o "şiir." Adı "Eski Bülbül, Yeni Ses." En alaturkasından bir soğukluk, en soğuğundan bir alaturkalık... Biliyorum, okuyanların çoğu kıkır kıkır gülmüş, beğenmişlerdir. Değil mi ya! aruzla yazılmış, aruzla yazılan şiir de, bu ülke okuryazarlarının gözünde bir sanat eseridir, güzeldir, incedir, "zarif"tir. Birini savmak için "Git başımdan be adam, çık dışarı, haydi yıkıl." dersiniz, aruzla söylemiş olduğunuz için, çevrenizdekileri kendinize hayran edersiniz.

Bay Samet Ağaoğlu'na özel bir sevgim var da onun için mi beğenmedim Bay Kasım Küfrevi'nin taşlamasını? Yooo! çoktan beri sevmem Bay Samet Ağaoğlu'nu. Ancak onu sevmiyorum diye de ona karşı yazılan yergileri de beğenmek zorunda değilim.

Bu ülkede aruz sevgisinden, sevmediklerimizi kötülemek için söylenilmiş en bayağı lakırdıları da beğenmekten daha uzun zaman kurtulamayacağız. Onun biliyorum ya, başka bir yanı üzdü beni bu işin: O taşlamaya gülen gülsün, umurumda değil, ama o alaturka soğukluk *Dünya*'da, Falih Rıfkı Atay'ın gazetesinde, çıkmamalıydı.

Cumartesi, 31 Aralık 1955

Yıl sonu büğün. Benim için çok kötü geçti 1955 yılı, yüreğimden vurdu beni. İlk gününden başladı üzüntüm, eşimin ağır bir hastalığı olduğu o gün anlaşıldı. Önce söylemediler

hastalığın adını, ama hekimin bakışından belliydi ne olduğu, iyileşme umudu kalmadığı. 19 Mayıs'a kadar her günümü korku içinde geçirdim. Sonra da acı içinde...

Yarın yeni bir yıl başlıyor diye bir umut mu var içimde? Umut kurulacak, iyi, mutlu günler beklenecek yaşı çoktan geçirdim. Kişi, bir beklediği, bir umduğu olduğu için değil, alışır yaşamağa da salt o alışkanlıkla yaşar. Sayılı günlerini doldurmak için... Anıların, geçmişi anmanın tadı, güzelliği de bir umut beslememize bağlıdır. Umutsuz kişiye anılar da bir avunma getiremez, onlar da gözlerini ışıklandıramaz.

Yeni yıl, umutlulara mutlu olsun.